

AFRICANA

Dere verzameling,
 in dertijd aangelegd door
 wijlen den Heer Klaas van Walsum,
 geb. 2 Maart 1859 en gestorven
 1 Mei 1927 te Krimpen op Yssel,
 wordt bij dezen volgaarne
 door zijne Erven geschenkt
 aan de Universiteits-Bibliotheek
 te Pretoria.

Vivat, crescat, floreat Suid-Afrika!

Krimpen op Yssel, Namenken.
 27 Sept. 1928. J. W. van der Wal.

BIBLIOTEK - LIBRARY.

UNIVERSITEIT VAN
 UNIVERSITY OF PRETORIA.

Nommers 23 AUG 1933
 Nummers
 Clas-Class 968 "190"
 Register 33146

AFRICANA

Inhouds-opgave
Zie bl. 104, 105. en 106.

Vooreerst dan de sluiting van de zitting der Transvaalsche Volksraden. Slechts veertien leden zijn aanwezig; de overigen zijn te velde of bereiden hun vertrek naar de grens voor. (Als de oorlogspartij uit het Engelsche parlement ook eens in het vuur kwam?) Na eenige werkzaamheden van minder gewicht, staat president Kruger op, en met hem alle leden. Het is doodstil in de zaal als de president met merkbaar bewogen stem, doch met groote overtuiging (verslag van de Volksstem) als volgt spreekt:

De beide Volksraden zijn nooit onder zulke buitengewone omstandigheden verdaagd. Alles dreigt nu op oorlog en waarom? Omdat de leugengeest de overhand genomen heeft tot in verschillende landen. Omdat dit volk geen eigen regeering mag hebben.

Ik moet het dankbaar uitspreken en ieder zal het moeten erkennen, hoe de Heer het volk in dit land geplant en tot hiertoe geleid heeft. En al komen ook duizenden op ons af, zonder Zijn wil zullen wij niets behoeven af te geven, van wat de Heer ons heeft geschonken en wat wij alleen aan Hem danken. Laten wij dan onze geboden tot Hem opheffen en tot Hem bidden. Hij zal de Beslissers zijn en Zijn beslissing zal nooit op leugen zijn gegrond, doch op recht en waarheid.

Spreker wijst er dan nogmaals op hoe de Transvaal na de retrocessie de vreemdelingen gelijk wilde stellen met de burgers van het land, niettegenstaande de conventie hun geen politieke, doch slechts handelsrechten verzeerde.

De Britten lieten zich echter bij den Britschen agent registreeren en later toen zij werden opgekommandeerd, weigerden zij mee te gaan en wilden dus geen lief en leed met de burgers deelen. Wij hebben hen toen vrij laten blijven. Wij weten voor God dat wij alles gedaan hebben om hun het stemrecht te geven en daarom steun vrijmoedig op onzen Heer. Hij zal de beslisser wezen. Laten wij bidden en blijven bidden dat Hij ons bestuurt en al komen dan duizenden dan zal Hij voor recht en gerechtigheid optreden tot wij geheel en al ontslagen zijn

van Engeland.

Spreker raadt de leden aan Ps. 118:7 te lezen. De Heer zal met ons strijden en als Hij met ons is, wie zal dan tegen ons zijn. Wij moeten strijdend steeds onze geboden tot Hem opzenden.

Ik wil niet — vervolgde de president — van den vrijheidsoorlog spreken, doch zie, bij den Jameson-intocht: duizenden kogels en bommen hebben zij op onze macht afgezonden en slechts drie van onze mannen zijn gevallen en over de honderd van den anderen kant. Dit is het bewijs dat God alleen de kogels bestuurt. Toen ook heeft Hij ons gespaard om te toonen dat Hij de Bestuurder is van de wereld en niemand anders.

Geen applaus of geroep, zegt de Volksstem, onderbrak deze rede, waarin de machtige overtuiging sprak van den president. De leden luisterden ernstig toe in het volle besef van de waarheid dezer woorden.

Na den president spraken o. a. nog de voorzitter der vereenigde vergadering en de voorzitter van den Tweeden Volksraad.

2

De redactie van Ons Land vatte voor haar lezers in haar nummer van 24 Oct. de berichten samen in een overzicht, dat gebleken is veel juist te bevatten. Ziehier wat het blad schrijft :

De imperiale troepen in Natal tellen, volgens onze berekening, tusschen de 17 en 20 duizend man, die verdeeld zijn in twee kampen, het eene tusschen Dundee en Glencoe, en het andere te Ladysmith. De artillerie in deze kampen wordt gehouden voor de beste ter beschikking van eenig hedendaagsch leger.

Wij komen nu eerst tot de gebeurtenissen bij het Dundee-Glencoe-kamp. Laatsleden Vrijdagmorgen (20 Oct.), bevond het Vrijheid-Utrecht-kommando onder generaal Lucas Meyer zich op Talana-heuvel, ten noordoosten van het Britsche kamp. Om 6 uur begon het gevecht en duurde onafgebroken meer dan 8 uur lang, waarna het kommando in een oostelijke richting trok, en door de imperiale ruitery, bereden voetvolk en artillerie werd achtervolgd. Het is nog niet bekend hoeveel manschappen aan beide zijden betrokken waren, doch het lijdt geen twijfel dat het kommando onder generaal Lucas Meyer ver in de minderheid was. Naar onze berekening was het kommando 1000 man sterk met één artillerie-batterij; terwijl aan de imperiale zijde 3800 man met twee artillerie-batterijen waren. De sterkte van het kommando werd den dag te voren gegeven door een Reuter-bericht, en die der imperialen krijgen wij door de regimenten genoemd op te tellen. Volgens de opgave aan de imperiale zijde zijn 40 gedood en 171 gewond, waaronder 33 officieren en generaal Symons. Onze correspondent van Pretoria meldt dat de Boeren aan hun zijde 10 dooden en 25 gewonden telden, doch de getallen waren niet finaal bekend.

Dan meldt onze correspondent ook dat generaal Lucas Meyer een overeenkomst had met generaal Erasmus (vermoedelijk bij het hoofdleger onder kommandant-generaal Joubert) om hem te komen helpen, doch die hulp daagde te laat op. De verdere berichten zijn niet geheel duidelijk; doch het blijkt, dat de imperiale troepen, die

het kommando achtervolgden, nog niet in het kamp tusschen Glencoe en Dundee zijn teruggekeerd (zij zouden in het geheel niet terugkeeren. — Red. N.R.Ct.), en dat hun terugtocht wordt versperd door het hoofdleger onder den kommandant-generaal. Gevechten hebben om het kamp plaats gehad, doch de uitslag is nog niet gepubliceerd.

Uit bovenstaande zou men kunnen afleiden dat de bewegingen van het kommando onder generaal Lucas Meyer een deel uitmaakte van een wel overlegd schema om de imperiale troepen uit het kamp te krijgen, en aan het hoofdleger de kans te geven het kamp af te snijden. Hoe het zij, de latere gebeurtenissen in verband met dit kamp zijn nog niet bekend.

En nu omtrent het Ladysmith-kamp. Het blijkt dat een kommando onder generaal Kock en kommandant Schiel van het hoofdleger gezonden werd om te Elandslaagte, omtrent halfweg tusschen Ladysmith en Glencoe, het spoorwegverkeer tusschen genoemde plaatsen af te breken, en te verhinderen dat de troepen te Ladysmith zouden gaan om het Glencoe-kamp te gaan helpen verdedigen. Dit kommando bestond hoofdzakelijk uit de Johannesburg en Pretoria mannen — dus niet uit oude Transvaalsche burgers. Het grootste gedeelte moet Hollanders, Duitschers en in de Kaapkolonie geboren Afrikaners zijn geweest. Het getal van dit kommando is niet precies bekend, doch volgens een bericht in de Cape Times was het omtrent 1000 man sterk. Zaterdagmorgen kwam een troepenmacht uit het kamp te Ladysmith om dit kommando aan te vallen en om 1 uur begon het bloedig gevecht. Volgens de genoemde regimenten moest deze imperiale macht bestaan hebben uit ongeveer 6000 man, gewapend met de beste artillerie. Met de meeste heldhaftigheid werd aan beide zijden gevochten, doch tegen den avond bereikten de imperiale troepen den top van den heuvel waarop generaal Kock's kommando was, en door de groote overmacht overweldigd, gaven sommigen zich gevangen, terwijl velen in de duisternis ontkwamen. Aan de Britsche zijde worden opgegeven: gesneuveld 41, gewond 102. Het is ook hier opmerkelijk dat zoo vele officieren onder dedooden en gewonden komen. De cijfers aan den kant van de Boeren zijn nog niet bekend. Generaal Kock werd echter doodlijk gewond en is volgens latere berichten overleden. Hij was lid van den Uitvoerenden Raad te Pretoria. Van Britsche zijde wordt de dapperheid der Boeren-kommando's ook erkend en geprezen.

De imperiale troepen slaagden er in het kamp te Ladysmith weder te bereiken; hoewel het gezegd wordt, dat de Vrijstaatsche hoofdleger zuidwaarts is getrokken op Ladysmith af.

Het is echter zeer moeilijk eenige informatie van de Boerenzijde door te krijgen. Een censor is geplaatst te Durban, Kaapstad en Aden, en telegrammen en kabelgrammen worden nauwkeurig gecensureerd.

KORTE KRONIEK.

- 9 October. De regeering der Z.-A. Republiek overhandigt den Britschen agent te Pretoria een ultimatum.
- 10 October. Chamberlain laat de regeering te Pretoria antwoorden dat de eischen van Transvaal van dien aard zijn, dat zij door de Britsche regeering niet overwogen kunnen worden. De agent Conyngham Greene krijgt last, zijn paspoort te vragen.
- 11 October. (Vijf uur 's nam.) De tijd in het ultimatum aangegeven, verstrijkt. De oorlog begint.
- 12 October. De Boeren vermeesteren een gepantserden trein bij Kraaipan, op de Westelijke grens. Zij maken luitenant Nesbitt en eenige mannen van de Kaapsche politie krijgsgevangen.
Commando's Boeren rukken Natal binnen over Laings Nek en langs Botha's pas.
- 14 October. Newcastle bezet door de Boeren.
Ten noorden van Mafeking wordt gevochten. Aan de zijde der Engelschen 2 dooden en 17 gewonden. Het verlies der Boeren wordt zwaar genoemd. (50?)
Sir Redvers Buller, de Britsche opperbevelhebber, vertrekt uit Engeland.
- 15 October. Aan de westelijke grens worden ten zuiden en ten noorden van Kimberley de Betsjoeanaland-spoorweg opgebroken en de telegraaflijn doorgesneden.
- 18 October. Eerste schermutselingen in Natal: voorpostengevechten ten westen van Ladysmith met een commando Vrijstaters dat den Twinta-pas overgetrokken is. Bij de Engelschen een gewonde en een vermiste. De Vrijstaters bezetten Besters station.
Ten noorden van Glencoe wisselen patrouilles gewerschoten.
De Engelsche regeering vraagt aan het Parlement een aanvullingscrediet van £ 10,000,000 voor de oorlogskosten. Zij deelt in het Lagerhuis mede dat de militie opgeroepen wordt om de reservisten, die naar Zuid-Afrika gezonden worden, te vervangen.
- 20 October. Eerste gerecht bij Glencoe. De Engelschen bestormen den Talana-heuvel, die na een heeten strijd ontruimd wordt door de Boeren, die hun geschut medenemen. Verliezen der Boeren nog onbekend. Aan de Engelsche zijde sneuvelen 3 officieren en 30 man, gewond worden 24 officieren en 152 man; 5 officieren van de infanterie en een geheel escadron huzaren worden door de Boeren krijgsgevangen gemaakt. Generaal Symons, de Britsche bevelhebber, doodelijk gewond, hij overlijdt den 25en.
Een groot aantal transportschepen vertrekt met troepen voor Zuid-Afrika uit Portsmouth.
- 21 October. Generaal Joubert bezet de heuvels ten oosten van Dundee. De Boeren sluiten de stad in.
Slag bij Elandslaagte. Een Transvaalsch commando onder generaal Kock, versterkt door de Duitse en Nederlandsche vrijwilligerscorpsen, te zamen ongeveer 1500 man, houden vier uren lang hun stellingen tegen generaal French met 4500 man. De Boeren verdreven, hun kamp buitgemaakt, verliezen volgens Engelsche berichten 100 dooden, volgens Transvaalsche 36 dooden en 64 gewonden; comm. Pretorius, dr. Coster en dr. de Jonge sneuvelde, generaal Kock, commandant Viljoen, kolonel Schiel gewond en gevangen; ongeveer 200 krijgsgevangenen. De Engelschen tellen 5 officieren en 30 man aan dooden, 37 officieren en 180 man aan gewonden, 10 vermisten.

Volgens een latere Particuliere correspondentie uit Pretoria d. 10. 19 November, een bekwaam "hand" zegt de Redactie hadden de Boeren 41 dooden en 90 gewonden de meeste dooden gevneuveld door Artillerie-vuur.

Volgens mailberichten ten een ma and na dats ontvangen, was de macht veel kleiner volgens een vogetuige 350 volgens een ander een 700 man; dere laatste begrootte de Engelschen echter op 7000 à 6000. In de vlucht van Johannesburg. De meeste latere berichten spreken van 750 Boeren en 4000 Ing.

ELANDSLAAGTE EN GEVANGENSCHAP.

Wij ontvangen heden afschrift van een brief, geschreven door een Nederlander, ambtenaar bij de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij, aan boord van de Penelope, waar hij krijgsgevangene der Engelschen is. Wij laten den brief hieronder volgen:

Simonsstad, 5 November.

Ik weet niet of deze brief terecht zal komen, doch wil toch probeeren, alhoewel de kans niet groot is. Ik ben krijgsgevangene van de Engelschen en lig hier in Simonsbaai op het schip Penelope. Goddank, ben ik ongewond uit den slag te Elandslaagte gekomen, behoudens eenige lichte kwetsuren van uiteengeslagen bommen.

Van begin af aan zal ik je gaan vertellen hoe het mij gegaan is. Toen er werkelijk kans voor ging bestaan dat de oorlog tusschen Engeland en Transvaal zou uitbre-

ken, werd er eene oproeping gedaan aan al diegenen, die Nederlanders en oud-Nederlanders waren, om een korps bereden manschappen op te richten, ten einde Transvaal bij de voorziene troebelen te helpen. In 't laatst van October kwamen toen ongeveer 900 à 1000 manschappen op, en daar ik door Jameson's inval toch reeds burger van Transvaal geworden was en dus onder de commandowet van dit gouvernement viel, vond ik het beter mij bij de oud-Nederlanders aan te sluiten; te meer omdat de Transvalers altijd van meening waren, dat, als het op waarachtig vechten aankwam, die Nederlanders toch zouden achterblijven.

Zoo trokken wij met ongeveer 150 bereden manschappen onder speciaal commando van J. Lombard, lid van den Volksraad, op naar Zandspruit, een klein plaatsje aan de grenzen van Transvaal en Natal. Daar trokken zoowat alle troepen samen om dan Natal in te trekken. Den 3en October gingen wij uit Pretoria, en waren geheel uitgerust door het gouvernement. Paarden, zadels, toom, geweren, alles voor een directen aanval. Alleen mochten wij voor 8 dagen kost voor ons zelven meemen, aangezien de fourage-wagens eerst later zouden komen. Op Zandspruit werden de tenten opgeslagen en een gewoon lager gevormd, en daar wachtten wij op nadere orders, die spoedig kwamen met het bericht, dat de oorlog verklaard was.

Zoodra dit bekend was, werd er opgezadeld en reden wij naar de grens, ongeveer een paar uren verder. 's Avonds werd iedere sectie bij elkaar geroepen en sprak onze officier, dr. Coster, ons allen toe, wees erop dat we nu de vijandelijkheden zelf zouden beginnen en raadde een ieder aan, die zich of zijn paard te zwak achtte, om den tocht mede te maken, nu nog zich terug te trekken en bij de wagens met voer en ammunitie te blijven. Niemand evenwel trok zich terug.

Daarna legde dr. Coster het aanvalsplan voor een gedeelte uit: Onze afdeeling zou optrekken naar Dundee, de eerste groote versterkte plaats van de Engelschen, en onderweg zouden wij ons vereenigen met het commando der Duitschers, onder den bekenden kapitein Schiel, en met het commando Johannesburgers en eenige Vrijstaaters, het geheel onder bevel van generaal Kock. De Hollanders trokken het eerst de grenzen over en traden het dorp Charlestown binnen. Geen levende ziel was daar meer te bekennen, alles gevlucht en wel in groote haast. Het plan was om door Botha's pas te gaan en daar de anderen te vinden.

Wij trokken evenwel dwars over de Drakersbergen heen, een tocht te paard dien ik nooit vergeten zal. Ontoegankelijk door de reusachtige bergen, zóó steil, dat op talloze plaatsen de paarden bij de hand op en af moesten geleid worden. Vooral met den ammunitiewagen ging dit soms met de grootste moeite gepaard. 's Morgens waren wij opgetrokken en 's avonds sliepen wij voor het eerst in een verlaten boerenwoning. Ongeveer 14 dagen hadden wij met kou en regen, soms op den grond en in 't veld geslapen; doch gelukkig geen zieken gekregen. Onderweg werd goed voor kost gezorgd. Ieder had al gauw een paar eenden of kalkoenen doodgeslagen om 's avonds eens te smullen; we hadden tot nog toe alleen geleefd op beschuit en gedroogd vleesch (biltong).

Zoo trokken wij al verder en verder, doch nu meestal 's nachts, overdag werd het te warm. Nog hadden wij niemand van de anderen ontmoet, hoe ook de patrouilles vooruitreden. Eerst op de eerstvolgende plaats, Newcastle, ontmoetten wij ze. Ook hier waren wij de eersten die de stad binnentrokken. De inwoners hadden allen of zoo goed als allen de plaat gepoetst en wij hebben er eventjes huisgehouden. De Transvaalsche vlag werd geheschen en het dorp geproclameerd. Buiten hadden wij gekampeerd en op een Zondagmorgen brak er een grasbrand uit in ons kamp, waardoor veel goed verbrandde. Gelukkig echter geen ongelukken, daar de ammunitie gered werd, alleen ontploften verscheidene losse patronen uit de bandeliers.

Te Newcastle kregen wij order om niet naar Dundee te gaan doch naar Ladysmith. Dit is de stelling der Engelschen. Een paar dagen daarna kwamen wij te Elandslaagte en kampeerden daar aan den voet van een berz. Dit was

22 October. Generaal Yule ontruimt Dundee, de Boeren beschieten zijn kamp van den Impati-heuvel. Yule trekt zuidwaarts over Beith naar Ladysmith terug.

Kimberley is door de Boeren ingesloten.

24 October. Gevecht ten noordoosten van Ladysmith (Rietfontein). Verliezen der Boeren, die hun stellingen behouden, vermoedelijk gering* aan de zijde der Engelschen 1 officier gedood en 6 gewond, 12 minderen gedood en 91 gewond, 3 vermist.

*ongev. 73 d en 200 gew.
(volgens latere Engelen)
11 d. en 21 gew.
(de Wet, Booien, Brit)
Fenig dooden en
gewonden beiderzijds
Kommandant Botha
sneeuvel
volgens een later be-
sicht is het een
veldkornet Botha
en niet de commandant

Gevecht te Riverton bij Kimberley. Bijzonderheden onzeker.

Generaal Cronjé begint het bombardement van Mafeking.

President Kruger en president Steyn vaardigen proclamaties uit, waarbij gedeelten van Britsch Betsjoeanaland en van de Kaapkolonie bij de republieken geannexeerd worden.

25 October. Het bombardement van Mafeking wordt voortgezet. Huizen staan in brand.

26 October. Generaal Yule's colonne vereenigt zich bij Ladysmith met White, na een geforceerden marsch.

De Boeren hebben den spoorweg bij Waschbank opgebroken en opnieuw een stelling bezet bij Elandslaagte.

Gevecht bij Rhodesdrift op de noordelijke grens van Transvaal, tusschen een commando Boeren en overste Plumer's vrijwilligerscorps.

28 October. Uitval van de Engelschen naar Lombardskop, ten oosten van Kimberley.

29 October. Joubert vereenigt zijn hoofdmacht met de Vrijstaatsche commando's. Ladysmith ingesloten.

De Boeren — beginnen Ladysmith te beschieten met belegeringsgeschut

30 October—12 November.

30 October. De opperbevelhebber, generaal Sir Redvers Buller, te Kaapstad aangekomen.

Slag bij Ladysmith. De Engelschen doen een uitval naar het oosten en noorden. Een colonne op den linkervleugel wordt door de Boeren afgesneden en krijgsgevangen gemaakt. De verliezen der Engelschen in het centrum en op den rechtervleugel bedragen 25 dooden, 135 gewonden en 45 vermisten; op den linkervleugel 52 dooden, 150 gewonden en 843 vermisten; totaal 1250 man. Ook de

*volgens parti-
culiere correspon-
dentie geen tien
dooden

Boeren moeten zware verliezen geleden hebben. Generaal Joubert protesteert bij generaal White tegen het gebruik van lyddietbommen.

31 October. Het bombardement van Ladysmith wordt door de Boeren bij tusschenpoozen voortgezet.

1 November. De Boeren bezetten verschillende punten in Zoeloeland, en Pomeroy in Natal, ten zuiden van Helpmakaar.

Het Natalsche district Boven-Toegela bij den Oranje Vrijstaat ingelijfd.

In den omtrek van Kimberley laten de Boeren dynamiet-magazijnen in de lucht vliegen. Uit de ingezetenen te Kimberley wordt een commissie benoemd om de verdeling der levensmiddelen te regelen.

2 November. Uitval van een Engelsche colonne te Ladysmith naar een kamp der Vrijstaters bij Besters, dat beschoten wordt.

Een onderbevelhebber van kolonel Plumer, Speckley, die ten noorden van de Limpopo een konvooi begeleidde, wordt door de Boeren overvallen; zes Engelschen vermist, het konvooi door de Boeren buitgemaakt.

3 November. Kolonel Brocklehurst raakt bij Dewdrop, ten zuidwesten van Ladysmith, met de Boeren slaags. De Engelschen hebben 8 dooden en 20 gewonden.

De gemeenschap tusschen Pietermaritzburg en Ladysmith blijft gestoord. Ladysmith wordt hevig beschoten.

6.

Vrijdagavond 20 October. 's Morgens waren wij vroeg op en zaten ons ontbijt klaar te maken. De paarden liepen rustig te grazen, ongeveer op een kwartier afstand en niemand dacht aan eenig gevaar.

Daar komt opeens een dépêche-rijder aanenroeft ons toe: „Opzaal jongens, die roobaatjes is net achter die koppie!” Niemand wilde het gelooven. De commandant echter wel. Nog geen twee minuten daarna een vreeselijke knal, en daar rolde de eerste bom, gelukkig te kort. Je kunt begrijpen dat ons eerste werk was de paarden te vangen en op te zadelen. Alles ging in volmaakte orde, steeds onder het gebulder van de kanonnen der Engelschen. De projectielen vielen tot op tien pas van onze tenten.

Toen wij opgezadeld waren, reden wij den berg om, vlak bij en stelden onze twee kanonnen, die ook gingen vuren. Dit was ongeveer 8 uur. Het vuren ging door tot ongeveer 11 uur. Niemand der onzen werd gewond.

Het schieten begon nu minder te worden en zweeg eindelijk geheel. Daarop gingen wij een verkenning doen en zagen op een afstand van eenige mijlen een trein staan, die manschappen en kanonnen aflaadde, juist op de plaats waar ik den vorigen dag met 20 anderen op last van onzen commandant, op drie plaatsen de rails had opgebouwd. Dit is ons geluk geweest, zooals je later zult zien. Hadden wij toen meer kanonnen gehad, dan zou die trein met de twee andere, die achter deze kwamen, mooi plat geschoten zijn geworden, doch helaas, ze waren er niet en wij moesten met ongeveer 800 weerbare mannen aanzien, dat alles zoo kalm gelost werd, nog niet vermoedende dat er zoovelen waren. Er stonden nl. ongeveer 4000 Engelschen met 16 kanonnen en 2 maxims regenover ons. Hadden wij dit geweten, dan waren wij natuurlijk naar het hoofdlager teruggetrokken. Wel werd er om versterking gestuurd naar generaal Joubert, doch deze kwam te laat of in het geheel niet.

't Was toen ongeveer 1 uur en wij vormden ons lager achter den berg. Daar buldert om 2 uur ongeveer weer het eerste kanonschot van den vijand. Direct alles te paard en opgereden naar den kop om daar stelling te nemen. Wij Hollanders lagen voor op den krans. Ik had onze twee kanonnen rechts van me; dat was eene gevaarlijke positie, daar de meeste bommen op die plaats gericht waren. Mijn vriend, met wien ik reeds meer dan vier jaar omga, lag naast mij, steeds nog wachtende, dat zij onder het bereik onzer geweren (repeteer-Mausers) kwamen.

Het vuur der Engelschen was goed gericht, alleen wat hoog, de meeste bommen spatten boven de artillerie van ons uiteen. Mijn regenjas werd ondertusschen op verschillende plaatsen stukgeschoten, dus is 't een wonder dat ik er daar het hachje niet bij inschoot. Zoo hevig werd het op 't laatst, dat wij terug moesten. De Engelschen avanceerden ondertusschen. Toen ben ik eerst naar den voet (achter mij) van den berg gegaan om te zien of mijn paard nog in orde was. Verscheiden stomme dieren waren daar door de granaten doodgeschoten, doch het mijne was ongedeerd. Toen klom ik weer naar den kop.

De vijand was al zoo nabij gekomen, dat het al regende van de geweerkogels. Kruipende en achterrotsblokken kwam ik boven. Overal langs mij vielen de onzen. 't Was toen ongeveer half vier. De schrik voor de kogels was verdwenen, alleen een gevoel van wraak voor degenen die gevallen waren bleef over. Zoo kalm alsof ik op een schijf stond te schieten, richtte ik, doch zag spoedig genoeg dat ze nog buiten ons bereik waren, daar wij carabijn-Mausers (korte) en zij lange Lee-Metfordgeweren hadden. Ik lag naast twee oude Boeren, een beetje van mij af mijn vriend, allen op één lijn. Eindelijk waren ze dicht genoeg bij ons en daar ging ons vuren.

Zoo iets moet je bijgewoond hebben om daarvan een begrip te vormen. Een reusachtige ratel, die vliegensnel ronddraait, is een klein denkbeeld van de snelheid der achteropeenvolgende knallen van repeteeervuur: afwisseld door gewone kanonschoten en bommen. Een bom viel zoo dicht naast me, dat ik hem zonder op te staan naar me toe trok; hij was niet afgegaan en nog gloeiend heet.

Op dit plaatsje heb ik mijn best gedaan. Ik had reeds een paar jaar geleden een Mausergeweer gekregen en schoot daarmee uitstekend; je kunt dus wel begrijpen dat er velen gevallen zijn, toen ze op ongeveer een paar honderd pas van ons af waren. Noghoor ik het gesis en gefluit, als ik er om denk. Wij lagen nog met ons vieren ongedeerd. De eerste die viel was mijn vriend, getroffen in zijn voorhoofd, met een schreeuw sloeg hij achterover. Vóór mij, achter mij, overal hoorde ik gekerm en geschreeuw. Ik zag een Boer, die een kogel had gekregen onder zijn oog in en achter zijn wang uit, aan denzelfden kant, bedaard opstaan en naar de ambulance loopen, anderen kropen weg, sommigen dodelijk, anderen licht gewond. Onze officier dr. Coster werd met een schot door den nek, doodgeschoten, een andere luitenant, De Jong, stierf eerst na nog twee lusssteken gekregen te hebben.

Toen werd het ons te benauid. De Schotsche Hooglanders trokken op zij van ons op en schoten ons in de flanken. Een kogel van de artillerie kwam onder hen. Ze kwamen in dichte drommen op zij van ons aan....

4 November. Generaal French scheept zich te Durban in naar Kaapstad.

De gouverneur van Natal vaardigt een proclamatie uit, waarbij de aanhechting van het district Boven-Toegela bij den Oranje Vrijstaat nietig wordt verklaard.

De Boeren die Kimberley belegeren nemen een post die de waterleiding moest beschermen, gevangen.

5 November. Het bombardement van Ladysmith wordt hervat.

Vluchtelingen, te Eshowe in Zoeloland aangekomen, vertellen van het oprukken der Boeren naar het zuidoosten en naar Amatongaland.

6 November. Kommandant Cronjé zendt overste Kekewich, bevelhebber van Kimberley, een ultimatum.

Colenso, ten zuiden van Ladysmith, opnieuw door de Boeren bezet. De Engelschen hebben zich op Estcourt teruggetrokken.

De Vrijstaters vernielen een spoorwegbrug bij Van Zijl, ten noorden van Colesberg. Alle bruggen over de Oranjerivier tusschen Norvalspont en Zoutpan zijn vernield. Stormberg wordt door de Engelschen ontruimd.

7 November. De telegraaf ten zuiden van Aliwal Noord, in de Kaapkolonie doorgesneden door de Boeren, die van verschillende zijden naar het zuiden oprukken.

De beschieting van Kimberley, dat door 6000 Boeren met zwaar geschut ingesloten heet te zijn, begint.

9 November. De Roslin Castle, het eerste Engelsche transportschip, met stafofficieren, een bataljon infanterie, enz. komt te Kaapstad aan, maar wordt dadelijk naar Durban doorgezonden.

Lord Salisbury zegt in een rede in de Guildhall te Londen, dat er geen vrees bestaat voor inmenging der mogendheden in den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Een tweede Engelsch legercorps wordt gemobiliseerd.

10 November. *de groote slag was 23 Nov.* Gevecht bij Belmont, ten zuiden van Kimberley. Aan de Engelsche zijde worden een overste gedood en vijf officieren en manschappen gewond.

11 November. Nog drie transportschepen, met 3676 man, komen te Kaapstad aan; twee daarvan worden dadelijk naar Durban doorgezonden.

12 November. De Roslin Castle komt te Port Natal aan.

5—19 November.

5 November. Het bombardement van Ladysmith wordt hervat.

Vluchtelingen, te Eshowe in Zoeloland aangekomen, vertellen van het oprukken der Boeren naar het zuidoosten en naar Amatongaland.

6 November. Commandant Cronjé zendt overste Kekewich, bevelhebber van Kimberley, een ultimatum.

Colenso, ten zuiden van Ladysmith, opnieuw door de Boeren bezet. De Engelschen trekken zich op Estcourt terug.

De Vrijstaters vernielen een spoorwegbrug bij Van Zijl, ten noorden van Colesberg. Alle bruggen over de Oranjerivier tusschen Norvalspont en Zoutpan zijn vernield. Stormberg door de Engelschen ontruimd.

7 November. De telegraaf ten zuiden van Aliwal Noord, in de Kaapkolonie doorgesneden door de Boeren, die van verschillende zijden naar het zuiden oprukken.

De beschieting van Kimberley, dat door 6000 Boeren met zwaar geschut ingesloten heet te zijn, begint.

Schermutseling te Bester's hoeve, bij Ladysmith.

Het gerucht gaat, dat Khama, het Kafferhoofd in Rhodesië, tegen de Boeren ten strijde trekt.

8 November. De oorlogsschepen te Durban zetten een landingsbrigade met 20 kanonnen aan wal.

Volgens de Engelschen wil het Basoetohoofd Joël zich bij de Boeren aansluiten.

De Natal Witness schrijft van dit gevecht: Alle Engelsche soldaten brengen eenstemmig de Boeren, Duitschers en Hollanders den lof, dat zij dappere kerels zijn. Van dit oordeel moet echter uitgezonderd worden het uitschot, waaruit een deel van het Johannesburgsche contingent bestond. Die waren het eerst om te wijken toen zij aangevalen werden door de vrijwillige lichte infanterie en door de Gordons van de hoogten. Toen die mannen er van door gingen was de zaak hopeloos. Waren zij niet gevlucht, wie weet was het niet anders afgeloopen.

't Werd toen reeds donker en terug moesten wij. 't Eerste paard het beste dat ik zag, greep ik, geen tien pas verder viel het dood onder me neer. Eindelijk kreeg ik mijn eigen te pakken en voort ging het den berg af. Door een kloof heen, moest ik om op de vlakte te komen, doch daar kregen wij nog eens het volle vuur uit de maxims die op den kop gekomen waren, waar wij eerst op lagen. Verscheidene vielen naast mij neer, doch ook hier kwam ik ongedeerd door. Ik dacht al in betrekkelijke veiligheid te zijn, toen op eens het vuren staakte en achter ons de lansiers van het regiment uit Engelsch-Indië aankwamen. De patronen waren nagenoeg vershoten, ik had er goddank nog zes over. Die lansiers maakten de menschen gewoon af met hunne lange speren. Ondertusschen greep ik weer een paard en nu begon een rit op leven en dood.

Ik hield links aan, om uit de massa te komen en reed de klippen in; terwijl degenen, die bijkbaar bleven, door die ellendelingen van 't paard gestoken werden, sommigen met twee steken tegelijk. Ongeveer een paar honderd tree zijwaarts vervolgde ik mijn weg. Een der lansiers wilde mij echter bepaald uit den weg ruimen. Hij joeg hard achter mij aan, doch toen hij goed onder schot was, sprong ik als een duivel van het paard, lag mijn geweer over 't zaal, pang, daar rolde hij, zooals ik hoop, om nooit weer op te staan. In den donker ging het nu vliegend vooruit, ongeveer 3 uur verder, zorg dragende dat mijn beestje niet op raakte.

Mijn paard werd echter zoo flauw, dat ik met moeite een verlaten Kafferkraal kon bereiken, alwaar ik het arme beest neerzette, en water gaf, en zelf rust nam, en heerlijk sliep tot 's morgens 4 uur. Ik was door de Engelsche linie heen op weg naar den Vrijstaat en was van plan dien kant uit bevriende Boeren-commando's te zoeken. Had ik dit nu maar gedaan, dan hadden zij mij niet te pakken gekregen. Ik dacht evenwel aan mijn vriend, misschien leefde hij nog en besloot terug te rijden, om hem te zoeken.

Ongeveer na een paar uren rijdens, dus weer dicht bij het slagveld, zag ik aan den rand van den berg mij op eens weer tegenover die vervloekte lansiers. Weer er van door, doch nu kon het paard niet meer. Het struikelde, doch stond weer op en hier moest ik me overgeven. 't Was ongeveer 6 uur 's morgens. Alles werd me afgenomen en op een ander paard weggebracht naar Ladysmith, waar ik 's middags om twee uur aankwam, doodaf van den rit, doch gelukkig niet alleen.

Dertig andere Hollanders, die ook tot het laatste waren gebleven, deelden mijn lot, ook Boeren en Duitschers, samen ongeveer 190. Hoeveel dooden en gewonden wij in 't geheel hebben, weten wij niet, evenmin hoeveel er ontsnapt zijn. Wij werden allen in de tronk (gevangenis) gestopt, kregen eten en drinken, en konden gaan slapen, alles zoo trouwig mogelijk.

NEDERLANDERS IN ZUID-AFRIKA.

Uit een brief van den Johannesburgschen correspondent der Zwolsche Courant, dd. 4 November.

Er is maar één roep over de houding der Hollanders bij dien slag (Elandslaagte). Zij bleven tot het laatste toe, trouwens hun kommandant Jan Lombard (een Boer) ook; zij hielden den vijand bezig tot aan de duisternis, zoodat de vervolging door de lansiers zeer spoedig eindigen moest. Zij hebben de meeste artillerie op hen gericht gehad, zij hebben een vuurdoop gehad, die meetellen kan. Jan Lombard, die menig zwaar gevecht heeft doorgemaakt, verklaarde mij dat het vuur verschrikkelijk was geweest, iets zooals hij zich niet had kunnen voorstellen.

Zal dit Hollander vrijwilligercorps georganiseerd worden? Voorloopig niet. Jan Lombard wil gaarne, er zijn tal van Hollanders die storm geloopt hebben om de gelederen weer aan te vullen, doch de regeering wil niet en houdt de Hollanders vast in Pretoria voor de veiligheid aldaar. Er za intusschen menige Hollander zich nog doen gelden, want zij zitten overal in de commando's van Boeren, van Johannesburgers enz. Ik zag bijv. den editeur van de Randpost (de heer Valter) alhier, op een kanon verdwijnen. De commissie voor Hollandsche belangen is intusschen te Pretoria permanent, zoodat eventueel bijeenverzamelde gelden in Holland nog zeer goed te pas kunnen komen.

9 November. De Roslin Castle, het eerste Engelsche transportschip, met staf-officieren, een bataljon infanterie, enz. komt te Kaapstad aan, en wordt dadelijk naar Durban doorgezonden.

Lord Salisbury zegt in een rede in de Guildhall te Londen, dat er geen vrees bestaat voor inmenging der mogendheden in den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Een tweede Engelsch legercorps wordt gemobiliseerd.

Hevige beschieting van Ladysmith.

Volgens berichten uit Pretoria zijn sommige commando's de stad tot op 1400 M. genaderd.

Bij proclamatie van de regeeringen der Republieken wordt een bestuursregeling ingesteld over de ingelijfde gewesten.

10 November. *de grootste slag was 23 Oct* Gevecht bij Belmont, ten zuiden van Kimberley. Aan de Engelsche zijde worden een overste gedood en vijf officieren en manschappen gewond.

De Boeren trekken in het noorden over de Limpopo terug, maar houden de driften bezet.

De heliografische gemeenschap met Ladysmith verbroken. Kafferboden uit Estcourt keeren niet meer terug.

11 November. Te Kaapstad wordt bericht ontvangen dat te Kimberley alles wel is.

12 November. De Roslin Castle komt te Port Natal aan. Te Lourenço-Marques en Durban verspreidt zich het gerucht dat generaal Joubert den 9en bij Ladysmith gesneveld is.

Volgens bericht uit Kaapstad is generaal Lord Methuen te Oranjerivier aangekomen.

13 November. Aliwal Noord in de Kaapkolonie door 450 Vrijstaters onder Olivier bezet.

De Boeren vernielen den spoorweg op 4 KM. ten zuiden van Colenso.

14 November. Volgens berichten uit Pretoria wordt Ladysmith hevig beschoten; gebouwen staan in brand. Bij een uitval der belegerden worden 2 Boeren gedood en 6 gewond, het verlies der Engelschen is onbekend.

De Standard and Diggers' News meldt dat 4000 Boeren den omtrek van Ladysmith verlaten om zich te voegen bij Botha's commando dat naar Estcourt oprukt.

Weenen, ten oosten van Estcourt, door de Boeren bezet.

De Vrijstaters bezetten Burgersdorp, in de Kaapkolonie.

Te Kaapstad zijn thans ongeveer 15,000 r met transportschepen aangekomen.

15 November. De Bulwer-brug, over de Toegela bij Colenso, door de Boeren vernield.

Een Engelsche colonne, uit Estcourt op verkenning uitgezonden, raakt slaags met een commando Boeren.

De Boeren overrompelen een gepantserden trein bij Chieveley, ten noorden van Estcourt, door 180 man bezet. Verscheiden Engelschen worden gedood en gewond, de Boeren maken 100 of 150 krijgsgevangenen.

De bergpas bij Helpmakaar wordt door 600 Boeren bewaakt.

De Vrijstaters bezetten Barkly-West en andere plaatsen in Grikwaland.

16 November. Het Britsche ministerie van oorlog erkent geenerlei bericht ontvangen te hebben over den dood van Joubert.

Te Pietermaritzburg loopt het gerucht, dat nog een gepantserde trein, met 25 vrijwilligers, door de Boeren overrompeld is ten noorden van Estcourt.

Colesberg in de Kaapkolonie zonder tegenstand bezet door de Boeren, die het district annexeren bij den Oranje-Vrijstaat.

17 November. Uit Durban wordt gemeld dat geen geschutvuur meer gehoord wordt in de richting van Ladysmith.

Een koerier meldt dat te Ladysmith alles wel is.

10

HET HOLLANDSCHE KORPS.

De Volksstem van 3 November meldt :

Met goedkeuring der Hed. Regeering is door Professor Molengraaff een onderzoek ingesteld naar de leden van het Hollander Korps, die aan den slag bij Elandslaagte hebben deelgenomen. Het resultaat van het onderzoek is als volgt :

Gesneuveld op het slagveld: Dr. H. J. Coster, C. G. de Jonge, P. van den Broek, J. Moora, van Cittert, Schaink.

Deze personen zijn op het slagveld geïdentificeerd door Dr. Visser van de ambulance van het Johannesburgerkommando uit naamteekeningen, brieven enz. door hem in de zakken der gevallen gevonden of uit namen op de kleedingsstukken.

Te Ladysmith aan hun wonden overleden: J. Rummeling, schedelwond; J. R. Lepeltak Kieft, schot in den rug en dysenterie.

Zwaar gewond te Ladysmith: H. Dijksterhuis, linkerzij; P. W. Nijenes, linkerarm.

Gewond en herstellend te PMBurg: H. J. Bijleveld, twee lanssteken; J. G. G. Bassle, linker bovenarm; S. P. Lindhorst, rechter horst; J. C. Gerritsen, scrotum; W. C. Recourt, rechtervoet; W. F. Mondriaan, schouder en linkerborst; A. Leeuwen, rechter schouder; J. G. H. van der Veen, linker schouder; H. Malga, oor.

Ziek te Ladysmith: W. Leeuwen, koorts.

De inlichtingen omtrent de gewonden en zieken zijn verstrekt door Dr. Visser.

Ongedeerd door de Engelschen gevangen genomen: Kapitein de Witt van der Waarden, P. Pijl, J. de Wijn, A. Hagen, E. van der Horst, J. Doelman, G. Heyink, J. van Genne, M. Ribbens, R. Sausenthaler, J. van der Walt, A. Brown, C. W. Taylor, J. van Zuylen, J. Valks, F. v. d. Vlucht, H. Pieterse, A. van Bosse, C. Mansvelt, J. Mante (op de lijst door de regeering alhier ontvangen staat de naam J. Mente), B. Landa, D. Beunk, W. Kroon, H. de Graaf, W. Neijenes, L. Ruyssemaars, (op de lijst der gevangenen Ruysanders), P. Prins, K. Hultien.

Vermist: Breyer (op de lijst der gevangenen komt de naam Dreyer voor), Kaper (op de lijst der gevangenen komt de naam Raper voor), Besaans, Nienhuis, W. Kool, J. de Graaf, Mulder (op de lijst der gesneuvelden komt de naam Muller voor).

Licht gewond te Newcastle: Rutgers.

Gewond, herstellende of reeds hersteld te Pretoria teruggekeerd: Dr. Kakebeeke, Wicherlink, Kuyper, Minninga, Willemse, Otto.

De overige leden van het Hollanderkorps, die aan den slag bij Elandslaagte deelnamen zijn, evenals hun kommandant Lombaard, ongedeerd uit het gevecht gekomen.

Hun namen zijn: Groskamp, Hofs, Steuerwald, Steyning, Jorissen, Schuurman, van Marle, Dubbelman, Adelaar, Millerie, Kerkhoff, Krusemann, Drop, Hahn, Bottelier, Plokhooi, van der Linden, Jans, ter Haar, Geurtse, Engelberts, v. d. Koppel, v. d. Loos, C. Siglé, Kruiselbergen, Klasing, IJsenbrand, J. J. Nijenes, Franken, Schapers, K. Goldman, F. Goldman, C. J. Swierstra, C. Hagen, van Dreumel, Budding, Holtz, Bonnema, P. v. d. Bergh, Reijnders, van der Ruit, Prins Wieland.

Sommigen van hen zijn te Pretoria teruggekeerd, anderen, die nog in het bezit van paarden waren, hebben zich bij verschillende kommando's aangesloten.

Van de afdeling velddienst van het Hollanderkorps namen niet aan den strijd deel: J. Olie, F. Olie, Olie Jr., Groeneveld, van Risse, Wagner, Lagerwey, Paul, Venemans, J. de Bruyn, Kesting, de Haas, van Hoepen Sr., van Hoepen Jr., Wollendorp, Pfennig, Duykers, J. Wijnbergen, Swaters, Weyers, van der Meulen, Theijssen, Siemerink, Wijsbek, Faassen, H. Hollenbach, J. Hollenbach, Ormel, Ruigrok, van Wijk, de Wilde, Brouwer, Volker, Scheepens, Keuzenkamp, J. Basis, Relker, Barlage, de Jongh, Bos, Schultz, Bielen, Brenkman, Meenaar, de Bruin, Hennes, van der Goorberg, Peskens, van Zijl, Lesturgeon, J. L. de Rijke, F. ten Burg, Parré, Juijn, Huijsse.

ELANDSLAAGTE.

(Van een Nederlandsch vrijwilliger uit den slag.)

Pietermaritzburg, 25 October.

Daar deze brief door de autoriteiten gelezen moet worden, zal ik mij maar bepalen, bij alleen dat te melden, hetwelk mij van af Vrijdag den 20sten October is wedervaren.

Op genoemden datum kwamen wij, ongeveer 600 man, te Elandslaagte, 2 uur sporen van Ladysmith, aan. Den vorigen dag hadden wij een trein met levensmiddelen en een militair geleide genomen, en nu moest ik met 9 anderen, waaronder advokaat Coster, de spoorrails op drie plaatsen openbreken. Ofschoon de derde breuk dichtbij station Modderspruit was, de eerste halte van Ladysmith, waar de hoofdwacht van den vijand is, deden wij dat gevaarlijk werkte zonder ongevallen.

Tweeduizend Boeren met 8 kanonnen hebben een stelling ingenomen te Ennersdale, op 8 KM. ten noordwesten van Estcourt.

Te Lourenço-Marques vertelt men dat 6000 Boeren door Zoeloeland oprukken, en ook dat een lid van den Volksraad van den Oranje Vrijstaat met een geheime zending naar Kaapstad vertrekt.

18 November Te Kaapstad zijn thans 27,000 man hulptroepen aangekomen, die gedeeltelijk doorgezonden worden naar East London en Durban. Overigens houdt men de troepenbewegingen geheim.

Het gerucht gaat dat er reeds een aanval op Estcourt gedaan is. Officieel wordt uit die plaats gemeld dat de Boeren van verschillende kanten naar Estcourt oprukken.

19 November. Een Britsche troepenmacht wordt saamgetrokken ten noorden van de Oranjerivier, tot ontzet van Kimberley, zij zou tegen het einde dezer week oprukken.

14—26 November.

14 November. Volgens berichten uit Pretoria wordt Ladysmith hevig beschoten; gebouwen staan in brand. Bij een uitval der belegerden worden 2 Boeren gedood en 6 gewond, het verlies der Engelschen is onbekend.

De Standard and Diggers' News meldt dat 4000 Boeren den omtrek van Ladysmith verlaten om zich te voegen bij Botha's commando dat naar Estcourt oprukt.

Weenen, ten oosten van Estcourt, door de Boeren bezet.

De Vrijstaters bezetten Burgersdorp, in de Kaapkolonie.

15 November. De Bulwer-brug, over de Toegela bij Colenso, door de Boeren vernield.

Een Engelsche colonne, uit Estcourt op verkenning uitgezonden, raakt staags met een commando Boeren.

De Boeren overrompelen een gepantserden trein bij Chieveley, ten noorden van Estcourt, door 180 man bezet. Verscheiden Engelschen worden gedood en gewond, de Boeren maken ongeveer 65 krijgsgevangenen.

De bergpas bij Helpmakaar wordt door 600 Boeren bewaakt.

De Vrijstaters bezetten Barkly-West en andere plaatsen in Grikwaland.

16 November. Colesberg in de Kaapkolonie zonder tegenstand bezet door de Boeren, die het district annexeerden bij den Oranje-Vrijstaat.

17 November. Een Engelsche patrouille ten noorden van de Oranjerivier komt in botsing met de Boeren.

Een koerier meldt dat te Ladysmith alles wel is.

Tweeduizend Boeren met 8 kanonnen hebben een stelling ingenomen te Ennersdale, op 8 KM. ten noordwesten van Estcourt.

Te Lourenço-Marques vertelt men dat 6000 Boeren door Zoeloeland oprukken, en ook dat een lid van den Volksraad van den Oranje Vrijstaat met een geheime zending naar Kaapstad vertrekt.

18 November Te Kaapstad zijn thans 27,000 man hulptroepen aangekomen, die gedeeltelijk doorgezonden worden naar East London en Durban. Overigens houdt men de troepenbewegingen geheim.

Het gerucht gaat dat er reeds een aanval op Estcourt gedaan is. Officieel wordt uit die plaats gemeld dat de Boeren van verschillende kanten naar Estcourt oprukken.

Jamestown in de Kaapkolonie door de Boeren bezet.

Generaal Gatacre komt uit Port Elisabeth met zijn staf te Queenstown aan.

Schermutselingen bij Kimberley.

19 November. Een Britsche troepenmacht wordt saamgetrokken ten noorden van de Oranjerivier, tot ontzet van Kimberley, zij zou tegen het einde dezer week oprukken.

De Boeren verschansen zich te Highlands, ten zuiden van Estcourt.

Den 20en Maart, kort voor hun vertrek naar den Oranje Vrijstaat, werd het Hollanderkorps, onder bevel van den heer Smorenburg, een aangename verrassing bereid.

(zie blad 248)

Mevrouw Bekker bood aan het korps een keurig vaandel aan. De kleuren der Nederlandsche, Transvaalsche en Oranje Vrijstaatsche vlaggen waren op sierlijke en aangename wijze daarin aangebracht.

Het vaandel werd door mevrouw Bekker overhandigd aan den heer Smorenburg, onder de volgende korte, doch krachtige toespraak:

Mijnheer de Kommandant!

Gij en het onder uw bevel staande korps zult spoedig gereed zijn tot de zware doch edele taak, welke ieder uwer wacht, de zwakken te verdedigen tegen de sterken en overmachtigen, die hen willen vernietigen.

Gij wilt uw aangenomen vaderland en de zuster-republiek naar uw beste krachten bijstaan in den onrechtvaardigen en ongelijken strijd, dien zij gedwongen zijn geworden tegen het machtige Engeland aan te gaan en hebt, indien noodig, uw bloed en uw leven daarvoor veil.

De beide republieken aan wier zijde gij u hebt geschaard ter verdediging hunner onafhankelijkheid en volksbestaan, alsook uw en mijn vaderland, zijn symbolisch vereenigd in de banier, die ik uw korps aanbied. Ik hoop vurig, dat gij allen ongedeerd uit den strijd moogt terugkeeren, doch houd mij tevens overtuigd, dat gij haar in eere zult houden, op de wijze onzer voorvaderen en gij u als één man om haar zult scharen, waar de plicht gebiedt oud-Hollandschen heldenmoed te toonen voor een rechtvaardige en edele zaak.

Mijn meest oprechte wenschen zullen u overal vergezellen en ik roep u van harte een „tot weerziens!” toe.

In zijn antwoord drukte de heer Smorenburg zijn hartelijken dank uit namens het korps en hoopte met Gods hulp de banier op eervolle wijze en ongeschonden terug te brengen.

Daarna werd door het korps staande het Wilhelmus gezongen, waarna deze kleine doch sympathieke plechtigheid werd gesloten.

De correspondent van het Hbl. in den Oranje-Vrijstaat schreef den 27en Maart uit Kroonstad, over het nieuwe Hollanderkorps:

Hoeveel er toch voornog zijn om de uitlanders de tactiek der Boeren te doen volgen en hen daarom in de Boerencommando's op te nemen, de levenswijze en omgang tusschen de Boeren onderling verschilt te veel van die der uitlanders om een volkomen eenheid in de gemengde commando's te verkrijgen en vooral in de paar weken die we te wachten zijn en waarin vele kleine commando's op zich zelf zullen strijden, is een volkomen samenwerking in die commando's onmistbaar. Gaat een deel stoutmoedig tot den aanval over, dan moet het de zekerheid hebben, dat het even stoutmoedig door de overigen ondersteund zal worden en in de Boerencommando's ontbreekt die zekerheid.

Zoodra toestemming was verkregen tot vorming van een Hollanderkorps en zich daarvoor een vrij groot aantal personen hadden opgegeven, gingen deze terug naar Pretoria, waar door het gouvernement de uitrustingen werden gecompleteerd.

Maandag den 19den Maart vertrokken van daar de eerste 50 leden naar Kroonstad, nadat op den middag van dien dag het korps zich had vereenigd voor de in ontvangstname van een vaandel, dat door mevrouw Becker aan het korps werd vereerd, welk bewijs van sympathie door allen werd gewaardeerd. *zie blad 248*

Din dag vertrokken een dertigtal anderen, zoodat Woensdagmiddag het korps ter sterkte van ongeveer 80 leden aan den kolonel De Villebois, die den titel van vechtgeneraal heeft ontvangen, kon worden gepresenteerd, wat, na de inspectie, met een toespraak eindigde.

Het korps heeft tot commandant gekozen den heer S. Smoenburg, die reeds van het begin den oorlog medemaakte, en koos als ondercommandanten (korporaals) de heeren C. Boot, J. Nijenis, J. H. Kolenburg en J. Straub. Toetreding van een aantal Hollanders wordt nog verwacht. Hedenavond komen nog zestig.

Na de inspectie vaardigde generaal De Villebois Mareuil de volgende dagorders aan het korps uit:

Dagorder No. 1.

De commandeerende generaal van het Europeesch legioen geeft bij deze aan het Hollanderkorps dat onder zijne orders geplaatst is, kennis van den inhoud van een schrijven door hem aan H. M. de Koningin van Holland gericht, dief gelijktijd een eerbewijs aan het korps en een verbond voor de toekomst is.

*Op een lijst van Krygggevangenen
naar St. Helena gevonden komen
ook voor de namen van de heeren Smoenburg
en Boot, in April bij Boshof gevangens
genomen, Laen Villebois schreef de.*

Den volgenden dag, Zaterdag, den 21sten, waren wij nog niet versterkt (n.l. 9 in aantal); toch verhinderden wij tusschen twee sterke machten, n.l. Dundee en Ladysmith, de communicatie.

Om 7 uur 's morgens werd opzadelen gecommandeerd, daar de vijand in aantocht was. Juist waren wij bezig, toen de bommen tusschen ons begonnen te vallen. Toen wij wegrede waren er acht gevallen, zonder schade aan te richten. Het deed mij goed te zien, dat allen zoo kalm bleven. Ge moet wel verstaan, dat die schoten alleen in het lager van het Hollanderkorps vielen, hetwelk dien dag 98 bereden man sterk was.

Alleen onze twee kanonnen antwoordden. Toen wij optrokken, verdween de vijand.

Bij onze terugkomst in het lager verplaatsten wij het eenigszins; 2 wagens met onze bagage en tenten kwamen juist aan. Dadelijk daarop moesten wij weer opzadelen, en nu kwam de vijand in groote getallen aanzetten. Wij joegen spoedig een kopje op, stegen op een plaats, waar de paarden eenigszins veilig stonden, af, liepen verder den heuvel op en hier wachtten wij, n.l. 60 Duitschers, 98 Hollanders, 300 Afrikanen van Fordsburg en Johannesburg (die lui van Fordsburg en Johannesburg zijn eenigszins verbasterde Afrikanen, meest steenbakkers en weinig ontwikkeld), met twee kanonnen, over de 4000 vijanden af.

De vijand had twee batterijen artillerie met 12 kanonnen, drie regimenten infanterie; 3000 man, een regiment lansiers, een regiment lichte cavalerie, een regiment zware cavalerie. Hoe sterk de bereden wapens waren weet ik niet, doch de infanterie was 3000 man sterk.

De vijandelijke artillerie begon met een hevig vuur op onze arme twee stukken te openen, en van tijd tot tijd kwamen een bom of granaatkarte's op ons neer. Na 20 minuten werd een onzer stukken stuk geschoten. Ondertusschen hadden wij ons geweervuur geopend op de aankomende infanterie, welke een hagelbui van kogels op ons afzond.

Op dit oogenblik trok het grootste gedeelte der Fordsburgers en Johannesburgers af, niettegenstaande onze commandant riep: „Blijf toch menschen! Al mijn Hollanders zijn nog boven!”

De aankomende vijandelijke infanterie opende nu een vreeselijk vuur op de onzen, ongeveer 300 man. Ik lag op mijn buik te schieten en besloot, daar ik den aankomenden troep in de laagte uit het oog verloor, te wachten totdat ze weer zichtbaar werden en keek eens rond.

Buiten de dooden zag ik niets meer, de rest was vertrokken, zonder dat ik er iets van merkte door het helsche geraas der bommen, en die enkelen, die in mijn nabijheid gebleven waren, lagen achter mij.

Ik bleef liggen wachten, terwijl een paar bommen mij met grond overdekten en het (zonder overdrijven), looden kogeltjes van de kartetsen op mijn rug en naast mij hagelde.

Eindelijk begon dat vuur te minderen en ik begreep daaruit, dat het voetvolk boven moest zijn, daar ook de geweerkogels weer begonnen te fluiten.

Ik zag ze nu op 200 yards (el) afstand en begon mijn laatste patronen op hen af te vuren. Het waren de Gordon Highlanders en zij vielen, naar 't scheen, bij tweeën en drieën te gelijk bij elk schot. Op nog enkele plaatsen begon men nu te vuren, waarover ik weer zeer verblijd was, daar ik eerst dacht geheel alleen te zijn. Daar mijn patronen op waren, snee ik er uit. En nu floten de kogels langs mij en hoorde ik niets dan het getik tegen de rotsen links en rechts van mij.

Eindelijk! na twee minuten denk ik, bereikte ik de helling. Dat ik in die twee minuten niet geraakt werd is voor mij zelf bijna ongelooflijk en een wonder.

Boven komende, ontmoette ik een ander regiment Engelsch voetvolk en de zaak was gedaan, daar al ons volk weg was en in de laagte aftrok, omringd van het paardevolk. Voor mij bleef niets anders te doen dan maar gaan zitten en wachten wat komen zou. De Engelschen waren in een oogenblik bij mij, ontlastten mij van mijn geweer en mijn leegen bandelier.

Met mij werden op dien kop gevangen genomen nog negen anderen, welke ook tot het laatste hadden stand gehouden. Het waren, mij zelf meegerekend, 3 Hollanders, 1 artillerist, 1 Duitser, 5 Afrikanen.

Het Hollander korps heeft erg geleden doordat het zoo lang stand heeft gehouden. Van ons korps zijn gevangen genomen 34, d. i. 31 in de vlucht en 3 in den slag, in de positie die wij verdedigden.

Naaupoort in de Kaapkolonie weder door de Engelschen bezet.

20 November. Uit Ladysmith komt, over Pretoria, het bericht dat de typhus verwoestingen aanricht onder de Engelschen, en dat de belegerden 's nachts een uitval gedaan hebben, die mislukt is.

Mafeking krijgt gebrek aan drinkwater. De krijgswet wordt afgekondigd in de noordoostelijke districten van de Kaapkolonie.

Te Estcourt loopt het gerucht, dat Joubert de Boeren aanvoert, die op 16 KM. van de stad staan.

21 November. De telegrafische gemeenschap met Estcourt wordt verbroken.

Methuen's divisie rukt van Oranjerivier naar Witteputs op.

De Kaapsche minister Sauer begeeft zich naar het noorden; men zegt dat hij de bevolking van de roerige districten der kolonie wil aansporen, zich onzijdig te houden.

[Volgens een officieele opgave uit Pretoria hebben de Boeren tot dusver 90 dooden en 200 gekwetsten gehad.

22 November. De Vrijstaters in Natal rukken zuidwaarts op in de richting van Pietermaritzburg, en passeeren Fort Nottingham, ten westen van den spoorweg.

White meldt dat te Ladysmith alles wel is.

De regeering der Z.-A. Republiek weigert, een vertoog van den Amerikaanschen consul Macrum aan te nemen, betrekking hebbende op de verpleging der Engelsche krijgsgevangenen.

23 November. Het kamp te Mooirivier, ten zuiden van Estcourt, door de Boeren beschoten. Gevecht bij Willow Grange. Generaal Hildyard binnen Estcourt teruggedreven met een verlies van 3 dooden en 44 gewonden.

Schermutseling bij de Toegaladrift, ten zuiden van Helpmakaar.

Steynsburg, in de Kaapkolonie, door de Boeren bezet. Generaal French onderneemt uit Naaupoort een verkenning in de richting van Colesberg, maar keert bij Arundel terug, met drie gekwetsten.

Het Britsche departement van oorlog gelast de mobilisatie van nog 8 bataljons militie tusschen 23 November en 11 December. Te Aldershot wordt dadelijk een brigade cavalerie gemobiliseerd.

10 d. 40 gew.

Gevecht bij Belmont, ten noorden van Oranjerivier. De Boeren onder De la Rey worden uit hun stellingen verdreven met een verlies van, naar schatting 81 dooden; de Engelschen, die ongeveer 50 krijgsgevangenen maken, verliezen 3 officieren en 55 man aan dooden, 21 officieren en 128 man aan gewonden (waaronder generaal Fetherstone Haugh), en 18 vermisten.

24 November. Berichten uit de Kaapkolonie spreken van den afval van Afrikaanders in het district Cradock, waar een korps bereden Boeren zich naar het noorden begeeft om zich bij de Vrijstaters aan te sluiten.

25 November. De spoorwegbrug bij Rosmead in de Kaapkolonie door de Boeren vernield.

Gevecht bij Graspan, ten noorden van Belmont, tusschen generaal Methuen en 2500 Boeren, die teruggedreven worden.

Te Barkly Oost maken Kaapsche Boeren zich meester van een ammunitiemagazijn, een troep sluit zich bij de Vrijstaters aan.

De heliografische gemeenschap met Kimberley hersteld.

Generaal Buller komt te Durban aan en vertrekt dadelijk naar het noorden.

26 November. Stormberg in de Kaapkolonie door de Boeren bezet.

De telegrafische gemeenschap met Estcourt wordt hersteld.

Generaal Joubert trekt van Mooirivier terug in de richting van Ladysmith.

14

Het totaal aantal gevangenen is 188. Onder de dooden die gij kent zijn: Advokaat Coster, schot in het hoofd; de Jonge, twee lanssteken en twee revolvergeschoten; Bodenstein van Krugersdorp; van Citters, schot in den buik; Rummelink, schot in het hoofd. Velen, ik denk de meesten, zijn op de vlucht gedood of gewond.

Door de soldaten zijn wij als gentlemen behandelde op reis. Zij gaven ons van hun brood en drinken. Hier in Pietermaritzburg is het wat anders. Wij krijgen gevangenkost en mogen slechts een uur in den ochtend en een uur in den middag rondloopen op de binnenplaats, evenals crimineele gevangenen. Transvaal behandelt zijn gevangenen veel beter.

Op de groote zaak heeft ons geval weinig invloed, daar den volgenden dag een sterke macht ons heeft vervangen. De eenige fout is geweest dat men ons een zoo gevaarlijke plaats met zulk een kleinen troep liet bezetten. Onze hoop is nu, dat er maar spoedig uitwisseling van gevangenen plaats zal hebben en wij weer te velde kunnen trekken.

De Telegraaf heeft van een correspondent een brief gekregen, waarin ook een beschrijving van het gevecht bij Elandslaagte voorkomt. Daaraan ontleenen wij een gedeelte. Ook uit 't geen voorafgaat nemen wij iets over.

Dinsdag (18 Oct.) te 2 uur kwam ik te Newcastle aan, waarvan de onzen den vorigen dag zonder slag of stoot bezit hadden genomen.

Voor ons nationaal gevoel moge het vlelend zijn te weten, dat het 't Hollandercorps was, dat onder aanvoering van hun commandant Jan Lombaard, met slechts een 10 man, na een moeievollen tocht over glibberige, steile wegen en door diepe kloven het eerst de vijandelijke stad was binnengetrokken, die slechts enkele uren te voren door de bezetting was verlaten. Toen de heer de Witt Hamer, de kapitein van het Hollander-corps, mij niet zonder trots dit courageus stuk onzer landgenooten mededeelde, kon ik toch niet nalaten de opmerking te maken, dat indien het waagstuk mislukt was, een zware verantwoording op de aanvoorders zou hebben gerust. Helaas, eenige dagen later werd een ander nog stouter waagstuk ondernomen, dat een geheel anderen afloop had en verscheidene onzer landgenooten het leven kostte.

Bij mijn aankomst te Newcastle trof ik de Witt Hamer aan, die mij uitnoodigde met hem mede te gaan naar het Hollander-kamp, dat een half uur buiten de stad, in de nabijheid van de commando's onder vechtgeneraal Kock, op een heuvel gelegen was.

Dinsdagnacht om 11 uur bij vol maanlicht en onder psalmgezang, hetgeen aan het geheel een plechtig karakter bijzette, braken de lagers van Kock en Lombaard op, om noordwaarts te trekken in de richting van Ladysmith, het versterkte hol van den vijand. Ik vergezelde het Hollandercorps nog een eindweegs, maar daar mijn paard, na den langen tocht, dien ik dien dag reeds had afgelegd, te vermoeid was, keerde ik terug en logeerde à la belle étoile met mijn zadol als kussen.

... Op dien morgen (Zaterdag 21 Oct.) was de Transvaalsche legermacht aldus verdeeld: Oostelijk van Dundee, dat door de Engelschen bezet was lag Lucas Meyer met zijn Vrijheid- en Wakkerstroom-commando, ongeveer 800 man sterk; westelijk van de stad generaal Erasmus met het Pretoria-commando; te Waschbank Z.W. van Dundee, stond commandant Weilbach met de Heidelbergers, ongeveer 5000 man sterk, en een gedeelte artillerie, terwijl aan de oostelijke zijde van Elandslaagte, een 20 mijlen van Weilbach af, alzoo het meest zuidwaarts vooruitgeschoven, het commando lag van generaal Kock, bestaande uit een 500 à 600-tal Johannesburgers onder de veldkornetten Viljoen en Joubert, een 85-tal Hollanders onder Lombaard, een 70-tal Vrijstaters, een gedeelte Duitsche infanterie en 2 stukken artillerie. (Deze opgave klopt niet met den brief, dien wij voor eenige dagen over dit gevecht gepubliceerd hebben. — Red. N.R.Ct.)

Toen wij omstreeks half acht het station Elandslaagte naderden, zagen wij daar een trein staan, zooals bleek de Engelsche trein uit Ladysmith, die daags te voren door de Boeren was aangehouden en buit gemaakt. Op dat oogenblik waren het station en de trein nog in het bezit der onzen. Wij reden voort, onwetend nog, waar het lager der Hollanders zich bevond, toen plotseling eenige Boeren in wilden galop op ons toreden en ons zegden, onmiddellijk de wagens in veiligheid te brengen, daar de Engelschen van de overzijde aankwamen. Inderdaad zagen wij op de vlakke een twee mijl ongeveer van ons af cavalerie in onze richting aanstormen, en tezelfder tijd dondert het eerste schot van de vijandelijke artillerie.

Wij gaven onze paarden de sporen en vluchtten onder de spoorwegbrug door achter de kopjes, waar wij voor het oogenblik veilig waren tegen het geschut van den vijand. Hier bleek ook het commando van generaal Kock te liggen, die zijn mannen reeds in gevechtsstelling had geplaatst. Aan de linkerflank stonden de Johannesburgers onder Joubert en Pienaar, in het midden was de artillerie opgesteld, bestaande uit 2 zware stukken geschut, en rechts het korps Hollanders en Duitschers.

15

KORTE KRONIEK.

22 November—3 December.

22 November. De Vrijstaters in Natal rukken zuidwaarts op in de richting van Pietermaritzburg, en passeeren Fort Nottingham, ten westen van den spoorweg.

White meldt dat te Ladysmith alles wel is.

De regeering der Z.-A. Republiek weigert, een vertoog van den Amerikaanschen consul Macrum aan te nemen, betrekking hebbende op de verpleging der Engelsche krijgsgevangenen.

23 November. Het kamp te Mooirivier, ten zuiden van Estcourt, door de Boeren beschoten. Gevecht bij Willow Grange (Beacon Hill). Generaal Hildyard binnen Estcourt teruggedreven met een verlies van 14 dooden en 50 gewonden.

Schermtseling bij de Toegaladrift, ten zuiden van Helpmakaar.

Steynsburg, in de Kaapkolonie, door de Boeren bezet. Generaal French onderneemt uit Naauwpoort een verkenning in de richting van Colesberg, maar keert bij Arundel terug, met drie gekwetsten.

Het Britsche departement van oorlog gelast de mobilisatie van nog 8 bataljons militie tusschen 23 November en 11 December. Te Aldershot wordt dadelijk een brigade cavalerie gemobiliseerd.

Gevecht bij Belmont, ten noorden van Oranjerivier. De Boeren onder De la Rey worden uit hun stellingen verdreven met een verlies van, naar schatting 81 dooden en 60 gewonden; de Engelschen, die ongeveer 50 krijgsgevangenen maken, verliezen 4 officieren en 46 man aan dooden, 22 officieren en 225 man aan gewonden (waaronder generaal Fetherstone Haugh).

25 November. De spoorwegbrug bij Rosmead in de Kaapkolonie door de Boeren vernield.

Gevecht bij Graspan, ten noorden van Belmont. De Boeren verliezen, volgens de Engelsche opgaven, 51 dooden en 48 gewonden, de Engelschen hebben 24 dooden, 166 gewonden en 7 vermisten. Generaal Methuen protesteert tegen verraderlijke handelingen van de Boeren op het slagveld.

De marine-brigade alleen verliest 14 officieren en 91 man.

Te Barkly Oost maken Kaapsche Boeren zich meester van een ammunitie-magazijn, een troep sluit zich bij de Vrijstaters aan.

De heliografische gemeenschap met Kimberley hersteld.

Generaal Buller komt te Durban aan en vertrekt dadelijk naar het noorden.

De Boeren stellen nog een zwaar belegeringskanon op te Ladysmith.

Gevecht ten noorden van Mafeking. De Boeren hebben 5 dooden en verscheiden gewonden.

26 November. Stormberg in de Kaapkolonie door de Boeren bezet.

In Natal rukken de Engelschen van Escourt naar Frere op.

De Boeren laten tunnels springen bij Spijfontein, ten zuiden van Kimberley.

27 November. De telegrafische gemeenschap tusschen Pietermaritzburg en Estcourt is hersteld, de spoorweg is open tot Frere. Generaal Buller is te Pietermaritzburg aangekomen.

De regeering der Z.-A.-Republiek heeft bij de consuls te Pretoria geprotesteerd tegen de wreedheden, door de Engelschen gepleegd op het slagveld, tegen de schending van het Roode Kruis, en tegen het wapenen van Basoeto's en Matabilen tegen de Boeren.

Engeland geeft aan de mogendheden kennis dat het sedert 11 October in oorlog is met de Zuid-Afrikaansche republieken.

28 November. De voorhoede der Engelsche troepen in Natal slaat haar kamp op bij Frere. De spoorwegbrug aldaar is door de Boeren ernstig beschadigd. Majoor Dundonald heeft ten zuiden van Colenso een schermtseling met de Boeren.

10 dooden 40 gewonden

16

Het vijandelijk vuur, waarvan de eerste bom neerkwam nabij den trein in het station Elandslaagte, en een der volgende in het Hollanderkamp, zonder echter persoonlijk letsel te veroorzaken, werd onmiddellijk beantwoord door de Transvaalsche artillerie, die uitstekend werkte en reeds bij het derde schot een vijandelijk kanon onbruikbaar maakte.

Het gevecht, dat zich beperkte tot een artilleriegevecht, hield ongeveer een uur aan, toen de vijandelijke artillerie hare stelling verliet en zich in haast terugtrok in Z.-O. richting. Het artillerievuur had ons geen verdere schade toegebracht dan het verlies van enkele paarden en muilen; dooden waren gedurende het ochtendgevecht niet gevallen. Toen de vijand was weggetrokken, reed een kleine troepenmacht naar de verlaten stelling der Engelschen en haalde er het kanon, dat door ons onbruikbaar gemaakt en door den vijand achtergelaten was.

In den loop van den morgen zag men in Z.W. richting van ons af, eenige mijlen voorbij Elandslaagte, gepantserde treinen op- en afgaan, die van uit Ladysmith nieuwe troepen aanbrachten. Onze artillerie loste nog eenige schoten in die richting, maar zonder succes, helaas. De Hollanders bleven in hun stelling, de Johannesburgers verspreidden zich wat verder in Z.W. richting. Klaarblijkelijk meende men dien dag niets meer van den vijand te vreezen te hebben.

Ik bevond mij in het kamp der Hollanders, de paarden waren afgezaald en gekniehalterd en men was juist bezig met de transportwagens, die dien morgen waren aangekomen, te ontladen en zich te goed te doen aan de lekkernijen, die men van huis had ontvangen, toen plotseling de kreet „de Engelschen komen!” werd gehoord.

Onmiddellijk hierop werd het bevel tot opzadelen gegeven, dat echter geen seconde later door een tegenbevel werd gevolgd. Jan Lombaard rijdt het kopje op, om te zien of en van waar de vijand komt en bij zijn terugkomst wordt het bevel tot opzadelen herhaald; tegelijkertijd dreunt het eerste kanonschot van den vijand; men stijgt te paard en neemt links van het kamp de gevechtsstelling in; de paarden worden halverwege het kopje afgebracht en daar door eenige Kaffers saamgehouden.

Het Hollander-corps nam links van hun kamp achter een hoogen kop positie.....

... De Boeren werden weldra verplicht zich te retireeren van de linkerflank en terug te trekken in rechts-waartsche richting; het vuur der Engelschen begon zich thans ook naar deze zijde te verplaatsen. De Transvaalsche artillerie met haar 2 stukken geschut hield zich kranig en menige bom zag men springen in de rijen van den aanrukkenden vijand. Om 5 uur kwam van de richting van Waschbank een afdeeling cavalerie, die men voor den vijand hield en waarop men eenige schoten loste.

Weldra bleek dit echter het Duitsche cavaleriecorps te zijn onder Schiel, die zonder den toestand van het gevecht en den aard van het terrein te kennen, opreed naar de Westelijke flank der Boeren, waar het vijande-

lijk vuur het hevigst was. Schiel viel reeds bijna onmiddellijk en verscheidene Duitschers met hem. Weldra moest men, dan ook wijken en onder de Duitschers, met wie ik later vluchtte, waren zelfs, die nog geen patroon verschoten hadden.

Steeds duidelijker werd het nu, dat de Boeren onmogelijk weerstand zouden kunnen blijven bieden tegen de geweldige overmacht, die onder bedekking van haar uitstekende artillerie, nader en nader kwam en de glooiende helling der kopjes begon te beklimmen....

ELANDSLAAGTE.

Dr. J. C. Kakebeke, die als lid van het Hollandsche vrijwilligerskorps te Elandslaagte meegevochten heeft, schreef den 30en October aan zijn familie een brief, waaraan wij het volgende ontleenen:

Pretoria, 30 October.

.... Ik schreef u indertijd dat mijn voornemen was mee het veld in te trekken in tijden van oorlog. Ik meende dat dit mijn plicht was, zooals ieder welgezind uitlander dat meent.

Van de diverse nationaliteiten werden vrijwilliger-corpsen opgericht en wij (Hollanders uit Pretoria) werden nog voor het uitbreken van den oorlog naar de Natalsche grenzen gebracht. Onmiddellijk toen Engeland weigerde zijn troepen te verminderen, togen wij Natal in. Wat een zegetocht was, dat; alles wat Engelsch was vluchtte voor ons, alles wat Afrikaansch was bleef of sloot zich aan. De legermacht van Transvaal en den Vrijstaat in Natal schat ik op 15,000 (circa 20 October). Deze macht was verdeeld in diverse commando's. Een dier commando's was onder bevel van generaal Kock, bestaande uit Afrikaners uit Johannesburg, Duitschers en Hollanders, en 2 kanonnen met 16 artilleristen, alles te zamen 750 man. Dit commando diende als voorhoede om Ladysmith te gaan innemen. Door najver der veldcornetten drongen wij te ver door, totdat we op Zaterdag 21 October, zonder enig verband met onze overige troepen, op één uur afstand van Ladysmith, nl. te Elandslaagte, aangevallen werden door pl. m. 6000 Engelschen met 18 kanonnen. Al spoedig bleek dat niet te strijden viel tegen zoo'n overmacht.

17

Ernstig gevecht aan de Modderrivier, ten noorden van Graspan. De strijd duurt 14 uren; de Engelschen verliezen 4 officieren en 68 man aan gesneuvelden, 19 officieren en 377 man aan gewonden, 7 vermisten; majoor graaf Gleicher ernstig, generaal Lord Methuen licht gewond. Alleen de garde heeft 30 dooden en 165 gewonden. De verliezen der Boeren zijn onbekend.

Methuen wacht bij de Modderrivier op versterkingen en op het herstellen

- van de brug; de Boeren moeten zich bij Spijtfontein weder verschanst hebben.
- 2 December. Macrum wordt als Amerikaansch consul te Pretoria vervangen door Hay.

KORTE KRONIEK.

26 November--10 December.

- 26 November. Stormberg in de Kaapkolonie door de Boeren bezet.

In Natal rukken de Engelschen van Escourt naar Frere op.

De Boeren laten tunnels springen bij Spijtfontein, ten zuiden van Kimberley.

- 27 November. De telegrafische gemeenschap tusschen Pietermaritzburg en Estcourt is hersteld, de spoorweg is open tot Frere. Generaal Buller is te Pietermaritzburg aangekomen.

De regeering der Z.-A.-Republiek heeft bij de consuls te Pretoria geprotesteerd tegen de wreedheden, door de Engelschen gepleegd op het slagveld, tegen de schending van het Roode Kruis, en tegen het wapenen van Basoeto's en Matabilen tegen de Boeren.

Engeland geeft aan de mogendheden kennis dat het sedert 11 October in oorlog is met de Zuid-Afrikaansche republieken.

Te Mafeking „alles wel.”

- 28 November. De voorhoede der Engelsche troepen in Natal slaat haar kamp op bij Frere. De spoorwegbrug aldaar is door de Boeren ernstig beschadigd. Majoor Dundonald heeft ten zuiden van Colenso een schermutseling met de Boeren.

Ernstig gevecht aan de Modderrivier, ten noorden van Graspan. De strijd duurt 14 uren; de Engelschen verliezen 4 officieren en 68 man aan gesneuvelden, 19 officieren en 377 man aan gewonden, 7 vermisten; majoor graaf Gleicher ernstig, generaal Lord Methuen licht gewond. Alleen de garde heeft 30 dooden en 165 gewonden. De verliezen der Boeren zijn onbekend.

Methuen wacht bij de Modderrivier op versterkingen en op het herstellen van de brug; de Boeren moeten zich bij Spijtfontein weder verschanst hebben.

Uitval van het garnizoen van Kimberley. Verlies der Engelschen 2 off. en 19 man gedood, 2 off. en 31 man gekwetst.

- 2 December. Hevig bombardement van Ladysmith.

- 3 December. Het transportschip Ismore lijdt schipbreuk in de St. Helena-baai. 250 paarden en eenige stukken geschut gaan verloren.

- 4 December. Dordrecht, in de Kaapkolonie, door de Boeren bezet.

- 7 December. De Boeren uit Grikwaland West vernielen een schipbrug bij Prieska, ten westen van Hopetown.

Heliografische gemeenschap geopend tusschen Frere en Ladysmith.

- 8 December. Generaal Buller vertrekt uit Pietermaritzburg naar Frere.

De Nederlandsche en de Duitsche ambulance komen te Pretoria aan.

Generaal Hunter doet een uitval uit Ladysmith en verovert drie kanonnen van de Boeren op den Lombardskop.

De Boeren vernielen bij Graspan een viaduct en snijden de telegraaflijn door.

- 9 December. De Engelschen beschieten de stelling der Boeren bij Scholtznek, ten zuiden van Spijtfontein.

Het Engelsch artillerievuur werd geopend, maar zoo iets vreeselijks is onbeschrijfelijk. Terwijl de bommen, granaaten en kartetsen over ons losbarstten en menschen rechts en links gewond werden, moesten we maar wachten tot we ook eens een kans kregen om op de naderende infanterie en cavalerie te schieten. Wel maaiden onze twee kanonnen (indertijd buitgemaakt op Jameson) menig rijtje Engelschen weg, maar telkens kwamen nieuwe soldaten daarvoor in de plaats. Toen de vijand tot op 1800 M. was, begonnen we te schieten, zoo hard dat hooren en zien verging. Eerst lag ik naast een ouden Boer te schieten. Hij zei tot me : „Bid maar jong, als God niet wil dat jij hier blijf, dan zal jij weer uitkom.” Om een betere vechtpositie in te nemen zocht ik een grootere klip (rotsblok). Daar kwam ik te land naast een Duitscher en een Boer. De Duitscher gilte het plotseling uit en ik kreeg een pijnlijk gevoel aan mijn dij. Een bom was boven ons losgebarsten en de Duitscher kreeg een diep gat in zijn rug. We legden den man tusschen ons in, terwijl hij erbarmelijk kermde. De Boer en ik schoten door, zoo hard we konden, terwijl na iedere 10 schoten van den Boer ik zijn geweer kreeg om het vizier te verzetten naarmate de vijand naderde (hij had slechte oogen).

De artillerie der Engelschen schoot een van onze twee kanonnen stuk ; daarop hield het kanonvuur op maar regende het maxim- en geweerkogels. Onze commandant riep toen : Terugtrekken, een voor een. Het werd verkeerd verstaan en wij trokken allen terug. De commandant gelastte ons daarop weer naar voren te gaan, maar dat zal ik nooit vergeten. Niet een enkele van onze dappere Hollanders weigerde. We namen allen onze oude positie weer in, voor zoover we niet gewond waren. De vijand naderde in een groote halve cirkel met talrijke regimenten. De Johannesburgers, die op de linkervleugel lagen, begonnen te retireeren en hoe onze commandant en generaal ook smeekten om terug te keeren, de schrik zat er in. Enkel van hen voegden zich bij ons, de rest vluchtte. De ammunitie raakte op ; de commandant, een bekend Transvaalsch bevelhebber van den vrijheidsoorlog, Jan Lombard, gelastte mij en twee anderen ammunitie te halen. We vlogen door de kogels heen naar ons kamp, en trokken haastig terug met ammunitie, maar de onzen heb ik niet meer kunnen bereiken. De cirkel der Engelschen sloot zich om ons heen en ik kon niet beter doen dan me te versteken tusschen de rotsblokken.

Toen is een wereldtergende slachterij begonnen. De lausers, huzaren en meer zulk gespuis zijn onder de onzen aan het steken en slachten geweest; zooals slechts Engelsche huurlingen dit kunnen doen. Geen beschaafde natie ter wereld zou ooit zoo huis gehouden hebben onder vluchtelingen, die zich overgeven. Wist men toch maar op het vasteland van Europa, hoe laag en dierlijk een Engelsche soldaat is, men zou walgen van dat arrogante volk, dat zich het Christelijkste, beschaafdste en machtigste ter wereld denkt.

Toen de Engelschen ons dan eindelijk omsingeld hadden, kwam er een dikke mist opzetten en dit was de oorzaak dat van onze 750 man nog een 3 à 400 gered zijn. Ik bleef liggen tusschen mijn klippen tot het totaal donker was, toen daalde ik af naar een riviertje waar ik een gezadeld paard vond (mijn eigen paard was doodgeschoten door de bommen). Ik sprong er op met al mijn ammunitie, doch terstond werd ik opgehouden door een Boer, die mij drie gewonden wees en mijn paard vroeg, om den zwaarst gewonde mee te nemen naar het kamp, dat we al achter ons hadden. Ik gaf het paard af en zag het nooit terug.

Met twee der gewonden sukkelde ik naar het kamp terug, zette ze dicht daarbij neer en ging weer aan den haal, achtervolgd door Engelschen. Ik kroop in een modderpoel waar ik vier Boeren vond. De Engelschen vonden ons niet en toen ging ik aan 't loopen naar het noorden. Tot vijf maal toe waren de Engelschen, die vluchtelingen oppikten, mij op het spoor, maar de intense duisternis redde mij. Ieder oogenblik viel ik over rotsblokken en mijn been begon zeer te doen. Tegen twaalf uur in de nacht kon ik niet verder en radeloos kroop ik tusschen twee mieliezakken in in een Kafferkraal. Daar zat ik blootgesteld aan regen en wind tot het morgen werd en vier Zoeloe-kaffers onder heftige gebaren mij te lijf wilden. Ik greep mijn geweer en mijn geredde ammunitie en de heeren kwamen tot rede.

Een van hen vatte ik om mij als gids te dienen, doch de booswicht wees mij het pad naar het Engelsche kamp toe. Ik herkende de streek, maakte rechtsoinkeert en kwam na een paar uur loopen aan een groote plaats, waar ik het achterblijfsel van het Duitsche Roode Kruis aantrof. Ik dacht toen helaas niet aan mijn been, maar meer aan voedsel, waarvan ik ruimschoots voorzien werd. Na kost genomen te hebben ging ik weer noordwaarts.

Onderweg ontmoette ik twee Duitschers, een was een ontsnapte krijgsgevangene, de ander kwam met een karretje brieven uit Johannesburg voor het lager. Aangezien dit uit elkaar gespat was keerde hij maar weer terug. Op conditie van flink mee te werken kreeg ik permissie mee te rijden. Tegen den avond doodmoe, doordien ik steeds de kar tegen de bergen op moest zeulen, de paarden waren gedaan, kwam ik in een hotel aan den weg, waar ik goede kennissen vond. De hôtelier, een Engelschman, was voorkomend en gaf ons een bed en een diner voor niets, omdat hij medelijden had met onzen erbarmelijken toestand.

Luitenant Tristram en drie lanciers worden op een verkenning uit Modderrivier door de Boeren gevangen genomen. Een afdeeling van Methuen's strijdmacht doet bij Graspan een aanval op de Boeren die daar den spoorweg beschadigd hadden. De telegrafische gemeenschap tusschen Modderrivier en Oranjerivier wordt hersteld.

10 December.

Mislukte aanval van generaal Gatacre op de stelling der Boeren te Stormberg in de Kaapkolonie. Hij trekt terug met een verlies van ongeveer 640 man (grootendeels vermisten) en van een stuk geschut.

28 November—17 December.

28 November.

De voorhoede der Engelsche troepen in Natal slaat haar kamp op bij Frere. De spoorwegbrug aldaar is door de Boeren ernstig beschadigd. Majoor Dundonald heeft ten zuiden van Colenso een schermutseling met de Boeren.

Ernstig gevecht aan de Modderrivier, ten noorden van Graspan. De strijd duurt 14 uren; de Engelschen verliezen 4 officieren en 68 man aan gesneuvelden, 19 officieren en 377 man aan gewonden, 7 vermisten; majoor graaf Gleichen ernstig, generaal Lord Methuen licht gewond. Alleen de garde heeft 30 dooden en 165 gewonden. De verliezen der Boeren zijn onbekend.

Uitval van het garnizoen van Kimberley. Verlies der Engelschen 2 off. en 19 man gedood, 2 off. en 31 man gekwetst.

4 December.

Dordrecht, in de Kaapkolonie, door de Boeren bezet.

6 December.

Te Mafeking „alles wel”.

7 December.

De Boeren uit Grikwaland West vernielen een schipbrug bij Prieska, ten westen van Hopetown.

Heliografische gemeenschap geopend tusschen Frere en Ladysmith.

8 December.

Generaal Hunter doet een uitval uit Ladysmith en verovert drie kanonnen van de Boeren op den Lombardskop.

9 December.

De Engelschen beschieten de stelling der Boeren bij Scholtznek, ten zuiden van Spijfontein.

Luitenant Tristram en drie lanciers worden op een verkenning uit Modderrivier door de Boeren gevangen genomen.

10 December.

Mislukte aanval van generaal Gatacre op de stelling der Boeren te Stormberg in de Kaapkolonie. Hij trekt terug met een verlies van 2 dooden, 25 gewonden, 129 vermisten en 489 krijsgesneuvelden, ook laat hij 3 kanonnen en 2 ammunitiewagens in den steek. De Boeren hebben 5 dooden en 18 gewonden.

Bombardement van de stellingen der Boeren ten noorden van de Modderrivier.

11 December.

Lord Methuen's aanval op Magerfontein, ten noordoosten van Modderrivier, teruggeslagen. De Hooglandersbrigade verliest haar opperbevelhebber, generaal Wauchope, 9 officieren gesneuveld, 38 gewond, 4 vermist, 650 onderofficieren en minderen gedood en gewond. Van de Black Watch blijven slechts 160 man ongedeerd. Het geheele verlies der Engelschen bedraagt 70 officieren (15 gevangenen) en 893 onderofficieren en minderen gesneuveld, gewond of vermist. Methuen trekt op Modderrivier terug. Verlies der Boeren volgens een voorloopige schatting van generaal Cronjé 100 dooden en gewonden.

Schermsluiting aan de Toegela bij Colenso. Luitenant-kolonel Metcalfe doet een uitval van Ladysmith naar Surprise Hill en vernielt een houthuis van de Boeren. De Engelschen hebben 12 dooden, 44 gewonden en 6 vermisten.

12 December.

Volgens berichten uit Pretoria hebben de Boeren bij Mafeking een fort van de belegerden vernield.

Gevecht bij de Zoutpansdrift, ten oosten van Oranjerivier. Verliezen der Engelschen: 4 dooden en 8 gewonden.

Maandagmorgen vijf uur rennen vier Boeren onze kamer binnen onder geroep: „Maak gauw, die Engelsman kom”. Wij vluchtten weg en bespeurden helaas een eind verder dat de angst voorbarig was geweest, daar de zoogenaamde Engelschen vluchtende Boeren waren. We waren echter eenmaal op pad en sukkelden verder. 's Avonds kwam ik vermoeid te Dannhauser-statie aan. Daar werd ik verpleegd door onze eigen menschen en den volgenden dag ogezonden naar Newcastle, waar mijn been geïnspecteerd werd. Het bleek dat een mat stuk lood uit een bom mijn dij gekneusd had, dat er op mijn vlucht modder in was gekomen en dat de wond toen was ontstoken. Een dokter uit Johannesburg heeft de wond opengesneden en de boel netjes schoongemaakt. Ik meende toen kalm in Newcastle te blijven om te genezen doch Zoo arriveerde ik te Pretoria, waar ik dagelijks vooruitga, zoodat mijn wond over weinig dagen gesloten en beter zal zijn.

En thans kom ik nog op een onderwerp dat mij steeds woedend maakt, nl. de manier waarop het Engelsche soldatenvolk met onze gewonden en gevangenen omgaat.

Ik zou willen, dat heel de wereld wist hoe schandelijk dat tuig alle conventies en humaniteitsbegrippen verbreekt, hoe ze gewonden afmaken, hoe ze gevangenen martelen. En dat alles terwijl de zoogenaamde „stupid Boers” met onbegrijpelijke lank- en zachtmoedigheid optreden tegen hun gevangenen. Ik zal u een afzonderlijke beschrijving sparen van de toomeelen, die ik gezien en gehoord heb. Maar laat het door geheel Holland en door geheel Europa toch bekend worden, dat dat schuim van de Engelsche natie weder denkt te staan tegenover zwarten, die ze maar kunnen uitmoorden. Ik voel dat Engeland voor dit alles zal gestraft en vernederd worden, diep zullen de slagen aankomen, die het zal ontvangen. Ik kan me zoo voorstellen hoe die Engelschen te werk gaan, wanneer ze met inboorlingen te doen hebben. Maar dan kraait er geen haan naar; doch nu ze met een beschaafde natie te doen hebben, nu zal het anders uitkomen. Ik hoor dan ook reeds dat de Fransche en Duitsche consuls hun regeeringen hebben ingelicht.

SCHOLTZNEK.

Over den slag bij Scholtznek (Magerfontein) bevat de Express van 22 December het volgende uittreksel uit een particulieren brief: *Zie ook bl 62*

Wonderbaarlijk, vreeselijk en onverstaanbaar. In deze 19de eeuw, in een tijd waarin men vrede en godsdienst predikt, — een eeuw, die zich beroemt op hare menscheijkheid — hoe is het mogelijk! Zal ik ooit kunnen vergeten de verschrikkelikheden van de eerste dagen dezer week — de 10de, de 11de en de 12de December? Ik heb mij steeds den oorlog voorgesteld als iets vreeselijks, maar mijn sterke verbeeldingskracht heeft zulke vreeselijkheden zich nooit voorgesteld.

Zulk een wonderlijke Zondagmiddag heb ik nimmer doorgebracht. Het eerste schot van den grooten bloedigen slag van Magerfontein was gevuurd. . . . Het vreedzame landschap werd als door een toovermacht veranderd, en men gevoelde spoedig dat er iets vreeselijks aan het komen was. Grootte troepen burgers, ernstig en vastberaden, galoppeerden naar hunne verschillende positiën; ammunitiewagens en zware kanonnen trokken donderend voorbij. Alles was in beweging en opgewondenheid. De zware, ontzaglijke kanonnen deden de lucht dreunen van kogels en bommen, maar daar zij ver van onze positie vuurden, lag het burgerleger stil en wachtte betere kansen af. Van drie tot zeven uur in den namiddag bombardeerden zij op ons los en tegen zonsondergang hielden zij op, en een groote stilte daalde op de aarde neder. . . . Dien nacht legden wij ons neder, maar onze paarden waren gezadeld en onze geweren geladen. . . .

Kort na twee uur in den morgen waren wij allen op weg naar onze posities, en toen begon een der langste en vreeselijkste dagen dien ik ooit geend heb. Het ontzettend vuur is niet te beschrijven. Generaal Cronjé zocht zijn stellingen uit, en de Engelschen, die nog naar onze posities raadden, onderhielden een allerontzettendst kanonvuur op onze kopjes. . . . Onze groote kanonnen antwoordden en tegen 1 uur was het vuur ooverdoovend.

Vroeg in den dag deden de Engelschen hun ersten aanval; de maxim ratelde en knapte, en het gefluit der Engelsche salvo's klonk schel in de lucht, maar daarboven kwam het scherpe gekraak van de doodelijke Masers uit. Keer op keer wierpen de Britsche bataljons zich op onze positie, en keer op keer wierpen onze dappere burgers hen met vreeselijk verlies terug. De republikeinen waren helden. Zonder baatjes, met opgerolde hemdsmouwen, namen onze mannen, oude grijsaards en baardelooze jongelii, bedaard en kalm korrel en vuurden.

- 13 December. Het ministerie van oorlog neemt maatregelen tot mobilisatie van de 7e divisie, met de 8e in reserve.
Schermutseling tusschen generaal French en de Boeren bij Naauwpoort. De Engelschen hebben 1 doode en 9 gewonden, de Boeren (volgens de Engelsche opgave) 40.
- 14 December. Generaal Sir Charles Warren, bevelhebber der 5e divisie, komt te Kaapstad aan.
- 15 December. Slag bij Colenso. Generaal Buller doet een poging om twee driften van de Toegela te forceeren, maar nadat zijn linkervleugel onder generaal Fitzroy Hart, en zijn artillerie zware verliezen geleden hebben, trekt hij naar het kamp te Chieveley terug. De Boeren veroveren 10 kanonnen en vernielen er een. De verliezen der Engelschen zijn: 82 gesneuveld, 667 gewond en 348 vermist; (aan officieren alleen 66).
- 17 December. De Britsche regeering besluit, al de nog beschikbare reserve op te roepen. Lord Roberts wordt aangewezen tot opperbevelhebber in Zuid-Afrika, Lord Kitchener tot chef van den Generalen Staf.
- 18 December. In Canada wordt een tweede vrijwilligerscorps gemobiliseerd, 1050 man sterk (cavalerie en artillerie), dat half Januari naar de Kaap zal kunnen vertrekken; een nieuw Australisch vrijwilligerscorps van 1000 man met een batterij zal voor Nieuwjaar ingescheept zijn. Generaal French doet een verkenning naar Jafontein bij Arundel. Te Ladysmith worden 7 Engelsche soldaten gedood en 14 gewond.
- 19 December. Lord Kitchener vertrekt uit Omdoerman, om over Kaïro en Gibraltar rechtstreeks naar Zuid-Afrika te vertrekken. Generaal French ontruimt den Vaalkop.
- 20 December. De Londensche City neemt het besluit, een vrijwilligerscorps van 1000 man naar Zuid-Afrika uit te rusten. Het gerucht gaat, dat de Boeren alle paarden van de Basoeto's opgekocht hebben.
- 18 December. Generaal Joubert keert, genezen, naar het hoofdkwartier der Boeren bij Ladysmith terug. In Canada wordt een tweede vrijwilligerscorps gemobiliseerd, 1050 man sterk (cavalerie en artillerie), dat half Januari naar de Kaap zal kunnen vertrekken, een nieuw Australisch vrijwilligerscorps van 1000 man met een batterij zal voor Nieuwjaar ingescheept zijn. Generaal French doet een verkenning naar Jafoutein bij Arundel. Te Ladysmith worden door een bom 7 Engelsche soldaten gedood en 14 gewond.
- 19 December. Lord Kitchener vertrekt uit Omdoerman, om over Kaïro en Gibraltar rechtstreeks naar Zuid-Afrika te vertrekken. Het Engelsche geschut vernielt de voetbrug bij Colenso. In de Kaapkolonie breekt influenza uit onder de paarden.
- 20 December. De Londensche City neemt het besluit, een vrijwilligerscorps van 1000 man naar Zuid-Afrika uit te rusten. Het gerucht gaat, dat de Boeren alle paarden van de Basoeto's opgekocht hebben.
- 22 December. Kommandant Swart verdrijft bij Derdepoort, ten noordoosten van Mafeking, Khama's Kaffers uit hun stellingen. De Boeren hebben 3 dooden en 5 gewonden.
- 24 December. Mislukte uitval van de bezetting van Mafeking naar een door de Boeren opgeworpen fort te Malopo. De Boeren hebben 2 dooden en 7 gewonden, de Engelschen 109, waaronder Lord Edward Cecil en Lord Charles Cavendish-Bentinck gewond.
- 26 December. Dordrecht, in het noordoosten van de Kaapkolonie, wordt weder bezet door een afdeling Kaapsche politie.
- 27 December. Een oorlogscorrespondent meldt dat de Boeren een nieuwe brug gebouwd hebben over de Toegela, ten zuiden van Pieters. Daar dichtbij, op den Hlangwanekop, versterken zij voortdurend hun

Zie blad
504 60

De eerste voorname gebeurtenis in den slag was het naar de achterhoede brengen als gevangenen van van 40 arme Hooglanders, die er treurig, verwonden en gedaan uitzagen. Toen kwam het bericht dat de Scandinaviërs in moeilijkheden waren. Hoe de dappere Ficksburgers onder een ware hel van bommen uitsprongen en den vijand tengjoegen, is een onderwerp dat door onze toekomstige dichters zal bezongen worden. Toen kwam de treurige processie van onze gewonden voorbij. Eerst een man met een gebroken arm, daarop een man met zware bloedvlekken op zijn dij, dan weer een arme kreunende kerel met weggeschoten linkerbeen, op zijn paard rondrijdende om naar de ambulance te zoeken. Hoe hij dat paard bereed is mij een raadsel. Dan weder een flinke jonge kerel, zijn hersenen gekrenkt door een kogel, en vreeselijk vechtende met zijn dragers. Dan werd een kleine Potchefstroomer, niet meer dan zestien, voorbij gedragen. Zijn linkerbeen was erg beschadigd, maar hij lag zeer kalm en lispelde terwijl hij voorbij ging: „Dit is daarom niet zoo zeer nie, maar ik is vreeselijk dorst.” Hij had reeds twee uren in de brandende zon gelegen voor hulp gekomen was. En daarop volgde de treurige processie onzer dooden....

Omtrent vier uur begonnen de groote kanonnen te bedaren, en de Mausers en Lee Metfords waren aan zichzelf overgelaten. Toen kregen onze Maxim-Nordenfeldts een kans. Wij konden de Engelschen in alle richtingen zien vluchten, vooral de paardonruiters. De dappere Hooglanders trachtten keer op keer om door onze hardnekkig stand houdende liniën te breken, maar slechts om te vallen en niet weer op te staan. De zon ging onder, en het Britsche leger was teruggeslagen.

Dinsdagmorgen was het gezicht vreeselijk! Veertig verschrikkelijke uren hadden onze mannen geknield of gehurkt gelegen in hunne loopgraven, en het was niet zonder moeite, dat zij hunne verstijfde ledematen uit de loopgraven konden trekken en voor onze stelling rondloopen. Daar lag, dood en schrikverwekkend, de bloem van het Engelsche leger. Een officier tilden wij op binnen 15 passen van onze liniën. Hij kwam daar, zijn hoed zwaaiende en uitroepende: „nu, kerels, zijn wij er”, toen hij nederviel met drie kogels in zijn hart. Vijftig schreden van onze loopgraven lagen de Schotsche regimenten werkelijk in hoopen, sommigen van hen dood, een aantal stervende en anderen in hun doodstrijd bepaald Rhodes vervloekende, die dit alles op hen gebracht had.... Grote mannen lagen dood in elke mogelijke houding. Hier en daar hadden kleine klompjes tezamen vergaderd in wat schuiling beloofde te zijn; die schuiling bleek valsch te zijn, en allen lagen dood. Om een kleine miershooi vond ik vier lange Hooglanders den eeuwigen slaap slapen..... Elke Hooglander had een kleine graaf bij zich om schansen op te werpen. Ik heb gelezen van de glorie van den oorlog, en heb er in geloofd, maar na deze ondervinding ben ik overtuigd, dat er geen glorie in oorlog kan zijn — hij is in alles een gruwel. Daar lag onze vijand, afzichtelijk in den dood, en binnen onze liniën was er geen gejuich over de schitterende overwinning, maar eerder een merkbare stilte over al het vreeselijke er van, terwijl men nog vaster besloot om geen vijand ooit toe te laten, zijn voet binnen onze liniën te zetten.

Een ander bericht:

Ik reed gisteren over het slagveld, en schoon de ambulance van den vijand den geheelen vorigen dag bezig was geweest, lagen er omtrent nog 1500 lijken; op een plek lag er een hoop van 300. Deze getallen werden mij gegeven door de manschappen die door ons gezonden waren om ze te tellen. De wagens van den vijand zijn nog heden bezig, op den derden dag na den slag, om de dooden weg te voeren. De karabiniers ook uitdageden. De karabiniers van de karabiniers hem uitdageden, waarop de gemelde zes karabiniers hen uitdageden, dat deze Natalische adde. Zij waren zoo nabij elkander, dat deze Natalische vrede karabiniers, welke twee kleine maxims bij zich nabij den Wacht-Ben-Bietse Kop, een goede honderd gewa- ten deze zes burgers op de wert van Goentraad Oosthuizen. R. S. Parsons, te halen. Op hun weg daarheen ontmoete zich aldaar bevindende dochter van den gemelden burger, uit naar de plaats Kaalwaatje, onde Druksenberg, om de de onder kommandant Doubert, gingen gepasseerde week allen van het Wakkerstroom-kommando, wijk n. 2, staan- Vuuren, S. J. Parsons en Cornelus Jansen van Vuuren, Thennis Rensburg (O.V.), Daniel Johannes Jansen van Zes Boeren, met name F. S. Parsons, J. H. Steenkamp, Wacht-Ben-Bietse Kop, zend ik u thans volledig rapport. Een goede honderd Natalische karabiniers, nabij Omtrent het gerecht van zes Boeren tegen

Van de Groote Toegela schrijft op 11 December een correspondent:

- Bij Deelfontein, ten zuiden van de Aar, worden Engelsche wachtposten verontrust door Kapenaars, die, naar men vermoedt, den spoorweg wilden opbreken.
Te Ladysmith worden een officier gedood en 8 gekwetst door het springen van een granaat.
- 30 December. De Bundesrath, een stoomschip van de Duitse Oost-Afrika-lijn, wordt door een Engelschen kruiser aangehouden en naar Durban opgebracht.
- 31 December. Bij Dordrecht wordt een afdeeling lancers, onder kapitein Montmorency, door Kaapsche opstandelingen teruggeworpen. De opstandelingen doen, volgens de Engelsche berichten, een mislukten aanval op Dordrecht.
- 1 Januari. Generaal French verdrijft de Boeren uit hun stellingen ten noorden van Naauwpoort. De Boeren ontruimen Colesberg. Kolonel Pilcher verslaat bij Belmont een commando Boeren en neemt er veertig gevangener.

KORTE KRONIEK.

26 December—6 Januari.

- 26 December. Mislukte uitval van de bezetting van Mafeking naar een door de Boeren opgeworpen fort te Game Tree. De Boeren hebben 2 dooden en 7 gewonden, de Engelschen 109 (Baden-Powell geeft slechts op: 3 officieren en 18 man gesneuveld, 3 officieren en 20 man gewond.)
Dordrecht, in het noordoosten van de Kaapkolonie, wordt weder bezet door een afdeeling Kaapsche politie.
- 27 December. Een oorlogscorrespondent meldt dat de Boeren een nieuwe brug gebouwd hebben over de Toegela, ten zuiden van Pieters. Daar dichtbij, op den Hlangwanekop, versterken zij voortdurend hun stellingen.
Bij Deelfontein, ten zuiden van de Aar, worden Engelsche wachtposten verontrust door Kapenaars, die, naar men vermoedde, den spoorweg wilden opbreken.
Te Ladysmith worden een officier gedood en 8 gekwetst door het springen van een granaat.
- 30 December. De Bundesrath, een stoomschip van de Duitse Oost-Afrika-lijn, wordt door een Engelschen kruiser aangehouden en te Durban opgebracht.
- 31 December. Bij Dordrecht wordt een afdeeling lancers, onder kapitein Montmorency, door Kaapsche opstandelingen teruggeworpen.
- 1 Januari. Generaal French bedreigt de uit Arundel terugtrekkende Boeren op hun rechtervleugel ten noorden van Colesberg, dat echter niet door de Engelschen bezet kan worden.
Overste Pilcher verslaat te Sunnyside bij Belmont een tweehonderdtal opstandelingen en neemt er veertig gevangen. Koeroeman, in Grikwaland-West, ingenomen door de Boeren, die 12 officieren en 108 man, waaronder 70 inboorlingen, gevangen nemen.
- 2 Januari. Overste Pilcher bezet de stad Douglas, in Grikwaland West. Denzelfden avond moet hij echter de plaats weer ontruimen, en, door Boeren achtervolgd, naar Belmont terugwijken.
Het zeilschip Hans Wagner uit Hamburg wordt door de Engelschen bij de Delagoa-baai aangehouden en te Durban opgebracht.
- 3 Januari. Uit een verkenning ten westen van Colenso blijkt, dat de Boeren zich versterkt hebben bij Springfield, ten zuiden van de Toegela.
De Boeren bij Stormberg doen een aanval op Molteno, maar trekken spoedig weer terug.
Een trein met proviand, voor French bestemd, wordt door de Boeren op verkeerd spoor gebracht en grootendeels vernield. Uit De Aar worden aan French versterkingen toegezonden.
- 4 Januari. Het stoomschip General, van de Duitse Oost-Afrika lijn, te Aden opgebracht om onderzocht te worden.

klagen.

In de nomen, wa invloed ka

In de t altijd alle werkstellig en verlies.

Eindelijk vervoer.

Over he van het h reheel nie

Uit een brief van den correspondent van de Zwolsche Courant te Pretoria, dd. 16 December:

Bij Modderrivier heeft Piet Cronjé de groote eer, bij Colenso Sehalk Burger en Louis Botha. Cronjé heeft de taktiek gevolgd zooals verhaald wordt van de kanonnen een voor een te doen zwijgen, zoodat de vijand moest denken dat zij waren buiten gevecht gesteld. Op een bovenste rij kopjes had hij opgesteld de Boeren met de Henry-Martini-geweren en op een lagere rij kopjes de Boeren met de Mausers. De Henry-Martini's vuurden eerst, hetgeen zichtbaar is door de rook. De vijand stormde en toen hij dacht op 6 à 700 tree van den vijand nog te zijn, begonnen de Mausers op 300 à 400 tree. Men kan begrijpen welk een slachting in zulke oogenblikken wordt aangericht. Zooals de rijen Engelschen stormden, zoo liggen zij uitgespreid op het veld.

Uit de Mail.

Wij hebben heden met de Kaapsche mail ontvangen Ons Land van 18, 20 en 23 Januari.

HET GEVECHT BIJ DEN PLATRAND.

Van het gevecht van den 6en Januari bij Lady-smith geeft de Standard and Diggers News van Johannesburg een verslag, dat wij hieronder laten volgen. Men bedenke bij de beoordeeling van den vorm van het verslag, dat de schrijver, ofschoon aan de Boerenzijde staande, een Engelschman is. Hij schrijft uit het kamp van het Vrijheid-commando bij Lady-smith, d. 7 Januari :

In den aanval van gisteren vochten al onze kommando's, die er deel aan namen, met een woestheid en moed, die als wanhopig was, en niets dan de onneembare sterkten van den vijand en diens dappere verdediging redde die van verovering. De stormkoorts had zich van de onzen meester gemaakt, die in antwoord op het bevel Voorwaarts van de officieren, lange de geheele lijn gestadig voortrukten als een warrelwind, zonder zich te storen aan de duizenden Lee-Metford- en Maxim-kogels, die in de lucht gierden. Het was een schouwspel nog nooit in Zuid-Afrika gezien, en nauwelijks overtroffen in de krijgsgeschiedenis van eenig volk. Door hun verlangen om dicht bij te komen, stoorden de dappere republikeinen zich niet aan den looden hagel, teneinde geen tijd verloren te laten gaan en snel bewogen zij zich voort. In sommige gevallen kwamen zij tot binnen zestig treden der vuurschietende versterkingen, in andere gevallen tot binnen vijftien treden, terwijl velen (en de meesten van deze werden gedood) dwars over de schansen sprongen, de verdedigers neerschietende. Dit prachtig wapenfeit was nauwelijks gedaan of de troepen in de tweede linie van verdediging en de forten begonnen een doodelijk vuur.

Onder de namen der helden, die in gouden letters behooren geschreven te zijn door geheel ons land, is Ignatius Vermaak van wijk 4, Vrijheid, tijdelijk verbonden aan het Utrecht kommando. Deze grootsche oude man, omtrent 60 jaar oud, had de keuze om in veiligheid achter te blijven, maar weigerde, daar hij een glorieus einde verkoos boven de veiligheid, die zijn grijze haren hem verschaften. Hij was waarnemend veldkornet in zijn wijk, en was in de voorhoede van zijn kommando, zijne manschappen brengende tot bij en over de schansen, waar men hem, als een waren Hercules, een aantal geweren zag rukken uit de handen zijner vijanden, die hem trachtten met de bajonet te doorsteken en te schieten. Hij zond drie gevangenen naar de achterhoede, die hij op deze wijze ontwapend had, maar de overmacht was te groot en hij viel met een kogel door het sleutelbeen. En zoo stierf een groote krijgsheld!

Een treurige gebeurtenis is de dood van den jongen Slabbert, zoon van den veldkornet van Wakkerstroom. Zijn vader werd te Dundee gedood. De Wakkerstroomers verloren daar hun eersten veldkornet, en nu hun tweeden. Een ander die sneuvelde is de heer F. S. Roos, 29, van het departement van den staatssecretaris.

Gedurende de geheele 16 uren (het gevecht duurde van 3 uur in den morgen tot 7 uur 's avonds) waren wij onder een aanhoudend kruisvuur. De Engelschen hadden al het voordeel der positie, en zelfs hunne afstanden waren afgeenerkt. De Vrijstaters schoten een groot aantal van de vijand, toen deze over den kop kwam om de plek der gevallen in te nemen. Het geschut schoot uitmunten en bom na bom zag men in het midden der troepen vallen, zoodra zij trachtten de schansen te versterken. De mannen van Harrismith en Heilbron verdienen grooten lof. Zij waren in sommige der heetste hoekjes. Omtrent den middag konden wij zien dat het onmogelijk was om verder te rukken.

Wij hielden onze positie tot schemering en trokken toen in volmaakte orde terug, onze dooden en gewonden mednemende. De Harrismith-mannen liepen een fort storm en namen een kanon en tien gevangenen, maar het bleek dat zij niet in staat waren het kanon te vernielen wegens het hevige vuur. De gevangenen werden ontwapend en men liet ze op vrije voeten.

Onze officieren worden gezegd groote onstuimigheid en dapperheid aan den dag te hebben gelegd. Het is moeilijk om aan elk kommando den lof te geven dien het toekomt. De Utrechters hadden een goede kans en maakten er prachtig gebruik van. De Vrijheidmannen weifeldden voor geen oogenblik en onder hun kommandant Grobler en de officieren, vooral veldkornet Badenhorst, van wijk 4, deden zij een prachtigen aanval. Wijk 4, Vrijheid, ging een steile helling op aan de niterste linkerzijde, en maakte feitelijk alles voor zich schoon, maar trok in den avond terug met drie mannen licht gewond. Tegen den avond zond de vijand een aantal kartetsen uit acht kanonnen op ons, maar geen kwaad werd gedaan.

Dr. Treu, met zijn Roode-Kruiswagem, rapporteert dat op hem geschoten werd terwijl hij op weg was om de gedooden weg te dragen.

Kapitein Montmorency ontruimt Dordrecht. De stad wordt opnieuw door de Boeren bezet.

De Boeren bij Colesberg tasten den linkervleugel van French aan en bezetten kopjes in het noorden. Majoor Harvey sneuvelt.

5 Januari. Uit het kamp te Chieveley wordt, zonder succes, een verkenning gedaan in de richting van de stelling der Boeren op den Hlangwane, ten oosten van Colesberg.

De Boeren beginnen een aanval op de stelling der Engelschen bij Caesar's Kamp, ten zuiden van Ladysmith.

6 Januari. De aanval op Ladysmith wordt voortgezet. Generaal Buller onderneemt een

demonstratie tegen Colenso.

French meldt dat vier compagnieën van het Suffolk-regiment een aanval op het kamp der Boeren bij Colesberg gedaan hebben, maar moesten terugtrekken; 70 man, waaronder 7 officieren, werden gevangen genomen.

Het bericht wordt ontvangen dat de stoomboot Herzog van de Duitse Oost-Afrika lijn (met o. a. de tweede Nederlandsche ambulance aan boord), door de Engelschen aangehouden en te Durban opgebracht is.

1—11 Januari.

1 Januari. Generaal French bedreigt de uit Arundel terugtrekkende Boeren op hun rechtervleugel ten noorden van Colesberg, dat echter niet door de Engelschen bezet wordt.

Overste Pilcher verslaat te Sunnyside bij Belmont een tweehonderdtal opstandelingen en neemt er veertig gevangen. Koeroeman, in Grikwaland-West, ingenomen door de Boeren, die 12 officieren en 108 man, waaronder 70 inboorlingen, gevangen nemen.

2 Januari. Het bombardement vernielt te Ladysmith veel huizen, ook het hoofdkwartier. Overste Pilcher bezet de stad Douglas, in Grikwaland West. Denzelfden avond moet hij echter de plaats weer ontruimen, en, door Boeren achtervolgd, naar Belmont terugwijken.

Het zeilschip Hans Wagner uit Hamburg wordt door de Engelschen bij de Delagoa-baai aangehouden en te Durban opgebracht.

3 Januari. Uit een verkenning ten westen van Colenso blijkt, dat de Boeren zich versterkt hebben bij Springfield, ten zuiden van de Toegela.

De Boeren bij Stormberg doen een aanval op Molteno, maar trekken spoedig weer terug.

Een trein met proviand, voor French bestemd, wordt door de Boeren op verkeerd spoor gebracht en grootendeels vernield. Uit De Aar worden aan French versterkingen toegezonden.

4 Januari. Het stoomschip General, van de Duitse Oost-Afrika lijn, te Aden opgebracht om onderzocht te worden.

Kapitein Montmorency ontruimt Dordrecht. De stad wordt opnieuw door de Boeren bezet.

De Boeren bij Colesberg tasten den linkervleugel van French aan en bezetten kopjes in het noorden.

5 Januari. Uit het kamp te Chieveley wordt een verkenning gedaan in de richting van de stelling der Boeren op den Hlangwane, ten oosten van Colesberg.

6 Januari. Ernstige gevechten ten zuiden van Ladysmith, bij Caesar's Camp en den Wagenheuvel. Volgens een bericht van White veroveren de Boeren driemaal achtereen de stellingen van de belegerden, die hen echter telkens weer teruggedrijven. Een voorloopig bericht van Transvaalsche zijde geeft als verliezen der Boeren op: 26 dooden en 77 gewonden. White's (eerste?) lijst van zijn verliezen bevat de namen van 14 officieren die gesneuveld, 26 die gewond zijn; 135 minderen gesneuveld, 244 gewond.

Ik wensch de Engelschen al den lof te geven voor de wijze waarop zij stand hielden en zich verdedigden.

De verliezen der Boeren worden, volgens den correspondent, geschat op 135 dooden en gewonden. Hij weet 37 dooden en 74 gewonden over de verschillende commando's te verdeelen. De Vrijstaters verloren 20 man aan dooden en 16 aan gewonden. Dat zij dus zooveel meer verloren dan de Transvalers, hetgeende Engelsche berichten (tot zelfs van Buller) als een bewijs gaven voor hun kwaadsprekerij, als zou Joubert op Kruger's raad de Vrijstaters de spits hebben laten afbijten, blijkt dus gelogen. De St. and D. N. geeft op, dat er van het Duitsche korps 1 sneuvelde en 3 gewond werden. Deze zijn ook bij Transvalers gerekend.

ENGELSCHESCHANDDAEDEN.

Onze Berlijnsche correspondent schrijft :

Ik seinde u reeds wat de gewezen Pruisische ritmeester, tegenwoordig commandant van een batterij in het leger der Boeren, baron v. Dalwig, vol verontwaardiging uit Rustenburg geschreven heeft aan de Kreuzzeitung, over de schandelijke behandeling van blanke vrouwen door Engelsche soldaten. Thans heb ik de te Johannesburg verschijnende Deutsche „Südafrikanische Zeitung“ in handen gekregen ; ik vind daarin een van 10 December uit Rustenburg gedagteekenden brief, waarin aan het slot het volgende gezegd wordt :

„Liefst zou ik numaar zwijgen van de beestachtige handelwijze der Engelschen, maar ik moet er over schrijven ter wille van de menschelijkheid en de beschaving. Uw geëerd blad wordt ook in Duitschland veel gelezen, en het is dringend noodig dat Europa de gruweldaden kent, door Engelsche soldaten bedreven. Het spreekt van zelf dat ik, zoo noodig, er met mijn naam borg voor sta, dat ik uit den mond der mishandelde vrouwen zelf vernomen heb, hoe Engelsche soldaten ze geweld hebben aangedaan. De schurken gelastten Kaffers, de ongelukkigen vast te houden, terwijl de soldaten hun schandelijk bedrijf volbrachten. Een arm kind werd door vier Kaffers vastgehouden en door negen onmenschen mishandeld. De verklaringen dezer ongelukkigen zijn onder eede afgelegd. Verscheiden vrouwen liggen in het hospitaal.”

De redactie van het blad schrijft daar het volgende bij :

„Dit betreft de vrouwen die bij de overrompeling van Derdepoort door de Kaffers gevangen genomen, en toen door den Engelschen officier teruggezonden werden. De zaak scheen ons zoo afschuwelijk en ongelooflijk toe, dat wij telegrafisch aan den staatssecretaris te Pretoria hebben gevraagd of hij ze kon bevestigen. Wij hebben nog geen antwoord ontvangen, maar wel hebben wij verscheiden andere particuliere brieven van hetzelfde commando gezien, welke het bericht van die onmenselijke handelingen bevestigen.”

* * *

De Frankfurter Zeitung heeft een bericht uit het Boerenkamp bij Derdepoort dat deze gruwelen bevestigt. Het aantal der ongelukkige vrouwen was volgens dat bericht zeer groot en er waren meisjes bij van twaalf jaar. Na een marsch van zestig mijlen werden zij door Kaffers vastgehouden, opdat de Engelsche soldaten haar konden mishandelen. Eenige dezer vrouwen en meisjes liggen thans in het hospitaal, aangetast door dezelfde ziekte, die zoo algemeen onder de Engelsche troepen is verbreid

De geheele divisie van generaal Clery wordt door Buller uitgezonden om een demonstratie uit te voeren tegen de stellingen der Boeren bij de Toegela. De beweging heeft geen succes.

French meldt dat vier compagnieën van het Suffolk-regiment een aanval op het kamp der Boeren bij Colesberg gedaan hebben, maar moesten terugtrekken. De Boeren hadden volgens een Transvaalsch bericht, ongeveer 30 dooden en gewonden. In een later bericht geeft French voor zijn geheele verlies tusschen 1 en 6 Januari op: 4 officieren gesneuveld en 6 gevangen genomen, 35 minderengesneuveld, 69 gewond en 107 krijgsgevangen.

7 Januari.

De Herzog, van de Duitse Oost-Afrika lijn (met de tweede Nederlandsche ambulance en de Belgisch-Duitse ambulance aan boord), door de Engelschen aangehouden en te Durban opgebracht.

8 Januari.

Generaal Gatacre onderneemt een verkenning naar Molteno. Hij brengt een aanzienlijken voorraad uit die stad terug. Hij bemerkt dat Stormberg nog door een sterke Boerenmacht bezet is.

9 Januari.

Een gedeelte van French' troepen bezet bij Colesberg een stelling aan de oostelijke flank van de Boeren.

De Engelsche regeering besluit, nog 6 batterijen te laten maken en verder de artillerie te versterken.

Het Duitse stoomschip General wordt vrijgelaten.

10 Januari.

De nieuwe opperbevelhebber, Lord Roberts, en de chef van zijn staf, Lord Kitchener, komen te Kaapstad aan.

De Herzog krijgt verlof naar Lourenço-Marques door te stoomen.

11 Januari.

Generaal Buller maakt zich meester van een pont bij Potgietersdrift, ten westen van Colenso.

KORTE KRONIEK.

5—21 Januari.

5 Januari.

Uit het kamp te Chieveley wordt een verkenning gedaan in de richting van de stelling der Boeren op den Hlangwane, ten oosten van Colesberg.

Kapitein Llewelyn doet met een gedeelte van het Rhodesische corps een verkenning in de richting van Mafeking, maar vindt de brug ten zuiden van Gaberones door de Boeren vernield.

6 Januari.

Ernstige gevechten ten zuiden van Ladysmith, bij Caesar's Camp en den Wagenheuvel. Volgens een bericht van White veroveren de Boeren driemaal achtereen de stellingen van de belegerden, die hen echter telkens weer terugdrijven. Een voorloopig bericht van Transvaalsche zijde geeft als verliezen der Boeren op: 26 dooden en 77 gewonden. White's (eerste) lijst van zijn verliezen bevat de namen van 14 officieren die gesneuveld, 26 die gewond zijn; 135 minderen gesneuveld, 244 gewond.

French meldt dat vier compagnieën van het Suffolk-regiment een aanval op het kamp der Boeren bij Colesberg gedaan hebben, maar moesten terugtrekken. De Boeren hadden volgens een Transvaalsch bericht, ongeveer 30 dooden en gewonden. In een later bericht geeft French voor zijn geheele verlies tusschen 1 en 6 Januari op: 4 officieren gesneuveld en 6 gevangen genomen, 35 minderengesneuveld, 69 gewond en 107 krijgsgevangen.

Generaal Wood bezet een stelling bij Zoutpansdrift, ten oosten van Oranje-rivier, op Vrijstaatsch gebied.

7 Januari.

De Herzog, van de Duitse Oost-Afrika lijn (met de tweede Nederlandsche ambulance en de Belgisch-Duitse ambulance aan boord), door de Engelschen aangehouden en te Durban opgebracht.

De correspondent van de Manchester Guardian beschrijft in een langen brief de vierde poging van Sir Redvers Buller tot onzet van Ladysmith. Na de gevechten bij den Cingolo, den Hlangwane en de Monte Cristo, moest de Pieters (of Spoorweg) heuvel, aan het rechterfront van de Engelschen en de overzijde van de Toegela, genomen worden. De heuvel bestond uit twee bulten, door een nek verbonden. Het was een hooge heuvel, hooger dan eenige andere dien de Engelschen bezet hielden, en een van de bolwerken van de Boeren tusschen Buller en Ladysmith.

Vrijdag, 23 Februari, rukte de infanterie voort onder bedekking van den rivieroever. Het was reeds de tiende dag dat men vocht. Op zekere plaats moesten de soldaten tegen den oever op klimmen en een spoorbrug overtrekken over een spruit, een zijriviertje van de Toegela. Een pom-pom van de Boeren speelde op de brug. De dunne, bruine lijn van gebogen, voortsnellende gestalten kroop er over heen. De brug was moeielijk te raken, en verscheidene granaten ploften in de rivier. Enkele sprongen op den waterspiegel en wierpen het water in stralen op. Spoedig daarop ontplooidde zich de infanterie en rukte over een open terrein. De Engelschen hadden den voet van den Pietersheuvel bereikt. Er werd een afdeeling opgesteld om den heuvel te bestormen. Het waren de Inniskilling Fusiliers, vier compagnieën van de Dublins, en vier compagnieën van de Connaughts. Intusschen was de avond aan 't vallen, „een van die heldere avonden, als er langs de kim een verwonderlijk licht hangt helderder nog dan het volste zonlicht.” Elke punt van de gekartelde steenen borstweringen op den Pietersheuvel teekende zich zwart en duidelijk af tegen de lucht. Veldstukken en marine-kanonnen op de noordelijkste uitloopers van den Hlangwane slingerden granaatkartetsen en lyddietbommen tegen deze borstweringen. Soms sloegen drie granaten tegelijk neer en zag men een mengsel van schansaarde, rotsblokken en granaatscherven, en misschien van menschelijke ledematen, in de lucht vliegen. De Inniskillings rukten voort; het was tijd voor de Boeren om te vuren.

De Boeren gingen staan in de schansen. Zij letten op de flikkeringen op den Hlangwane en doken dan snel weg. Nog altijd naderden de Inniskillings, de Dublins en de Connaughts; en toen volgde het verwoedste gevecht, dat de correspondent ooit heeft gezien. De duisternis maakte er spoedig een einde aan, maar zoolang het duurde was het een en al verschrikking. De eerste dunne gelederen van de Inniskillings vielen neer als gras onder de zeis. Hun plaatsen werden aangevuld, de aanvallers bleven naderen. Twee of drie Boeren gingen recht op in de schansen staan en nu vergaten allen te bukken. Er schenen menschen in de loopgraven te zijn die geladen geweren aangaven. De aanvallers bereikten wat zij meenden dat het hoogste punt was, en zie, er was een ander punt, de werkelijke top, vier honderd meter verder. „Zoo leeren de manschappen aardrijkskunde in Zuid-Afrika met hun leven.” Het was onmogelijk voor de Engelschen om den top van den heuvel te bereiken. De aanvallers gingen een eindweegs den heuvel af en bouwden toen met rotsblokken een borstwering. Daar bleven zij tot den ochtend en deden toen een nieuwen aanval. Vergeefs. Het moorddadigste vuur was langen tijd van de flanken gekomen. Dit had bedwongen kunnen worden door versterkingen. Maar de versterkingen, twee en een half bataljon, lieten op zich wachten. De Ieren wisten niet wat zij moesten aanvagen. Hun kolonel, kolonel Thackray was dood, evenzoo allebei de majoors. Ten slotte besloot men terug te trekken, maar nu gaf men zich weer bloot aan het zware kruisvuur van de Boeren. Luitenant-kolonel Sitwell, van de Dublins, was een van de laatste officieren die den heuvel afgingen. Hij trachtte de manschappen tot spoed aan te sporen, toen een kogel, een uit verscheidene die hem raakten, hem doodelijk trof. Hij was tot op dat oogenblik met nog een ander de eenig overblijvende van een handvol officieren die vier jaren in Oeganda den opstand hadden helpen dempen.

Generaal Hart hernieuwde dien dag den aanval niet, maar eenige Durhams werden uitgezonden om de borstwering weer te bemannen die de Ieren daar Vrijdagnacht hadden gebouwd. Zij konden daar, als zij voorzichtig waren, het leven houden, dat was alles. Zij moesten er tusschen hun doode en stervende kameraden in liggen. In den ochtend lagen de gewonden in de hette en in den middag in den regen. Gewonde soldaten, druipende bundeltjes, werden in het hospitaal gedragen; de berries zelve geleken kleine watervalletjes. De dragers vroegen naar den weg en strompelden over de glanzige modder. Later bedaarde de regen en 's avonds schenen de sterren.

Dat was het einde van den elfden dag van onafgebroken vechten. Bijna een geheel Zondag was er wapenstilstand. Zestig lijkten werden op den Pietersheuvel begraven. Engelsche soldaten en Boeren kwamen uit hun schansen en praatten vertrouwelijk met elkaar.

1897
voorst
en ook
met tw
gescho
ervoor
rootvor
97 teg
die or
thische
voorst
van de
vrouw
iet geme

Bij den Pietersheuvel stonden de Engelsche officieren met oogen, doorloopen met bloed, met schorre, vermoeide stemmen. Zij begrepen, zegt de correspondent, dat zij het hoofd tegen een harden muur hadden gestooten. Ze vertelden hem dat enkele gewonden daar zes-en-dertig uren gelegen hadden. De correspondent zeide tot zichzelf: „Als de Boeren met hun achterhoede vochten na Monte Cristo, moeten zij nu weer moed hebben gevat om hun heele strijdmacht terug te brengen. Zij zijn weer op de oude heuvels — alleen een beetje meer naar het Oosten — en wij moeten het oude spelletje weer spelen tegenover hen”; en op dat oogenblik voelde hij een aanvechting van wanhoop

- 8 Januari. Generaal Gatacre onderneemt een verkenning naar Molteno. Hij brengt een aanzienlijken voorraad uit die stad terug. Hij bemerkt dat Stormberg nog door een sterke Boerenmacht bezet is.
- 9 Januari. Een gedeelte van French' troepen bezet bij Colesberg een stelling aan de oostelijke flank van de Boeren.
De Engelsche regeering besluit, nog 6 batterijen te laten maken en verder de artillerie te versterken.
Het Duitsche stoomschip General wordt vrijgelaten.
- 10 Januari. De nieuwe opperbevelhebber, Lord Roberts, en de chef van zijn staf, Lord Kitchener, komen te Kaapstad aan.
De Herzog krijgt verlof naar Lourenço-Marques door te stoomen.
Generaal Babington, overste Pilcher en majoor Byrne maken, uit Modderrivier en Belmont, verkenningen op het gebied van den Vrijstaat.
Generaal Buller rukt uit het kamp te Frere naar het westen op.
Generaal Dundonald rukt met ruitery en rijdende artillerie vooruit, bezet de brug bij Springfield en neemt een stelling in op den Zwartkop, tusschen de kleine en de groote Toegela.
- 12 Januari. De bezetting van Mafeking doet een uitval in oostelijke richting, die echter door de Boeren wordt afgeslagen. Deze vernielen een vijandelijke schans.
- 15 Januari. Bij een schermutseling in den omtrek van Colesberg wordt een patrouille, uit vrijwilligers der Australische koloniën saamgesteld, door de Boeren afgesneden en grootendeels gevangen genomen.
- 16 Januari. Generaal Lyttelton trekt door Potgietersdriif de Toegela over en bezet kopjes op den rechterflank der Boeren. Buller slaat zijn kamp op te Spearmanshoeve.
Er vormt zich te Londen een Commissie voor Verzoening in Zuid-Afrika, onder voorzitterschap van het parlementslid Leonard Courtney.
- 17 Januari. Generaal Warren trekt de Trichardsdriif over, acht kilometer ten westen van Potgietersdriif, en bezet een stelling bij den Spioenkop, het middelpunt van de stellingen der Boeren, ten noorden van de Toegela.
Generaal Dundonald heeft een schermutseling met de Boeren ten westen van Acton Homes. Volgens de Engelsche opgave worden daarbij 21 Boeren gedood en gewond en 15 gevangen gemaakt.
Generaal Gatacre neemt vooruitgeschoven stellingen in bij Loperberg en Bosmanshoek. De Boeren laten drie viaducten op den spoorweg naar Dordrecht in de lucht vliegen.
Het beslag op de Duitsche mailboot Bundesrath wordt opgeheven.
De Amerikaansche Senaat neemt een motie aan tegen het wederrechtelijke beslag, door Engeland gelegd op voedingsmiddelen en grondstoffen, geen oorlogscontrabande zijnde, bestemd voor Delagoabaai.
- 19 Januari. De 8e Engelsche divisie ontvangt bevel dadelijk te mobiliseeren.
Interpellatie in den Duitschen Rijksdag over de houding der Engelsche autoriteiten tegenover Duitsche mailbooten. De staatssecretaris v. Bülow doet mededeeling van bevredigende verklaringen, door Lord Salisbury afgelegd.
- 20 Januari. Generaal Clery opent den aanval op de stellingen der Boeren ten noorden van de Toegela. Hij dringt vooruit, maar ten koste van zwaar verlies.
- 21 Januari. De gevechten ten noorden van de Toegela worden voortgezet.

 GEVECHT BIJ DEN SPIOENKOP.

(P á r t i c u l i e r e c o r r e s p o n d e n t i e.)

* * Lombardskop, 30 Januari.

Na de bestorming van den Platrand viel er tot 22 Januari weinig bijzonders voor. Twee malen kregen we order om uit te rukken en was er sprake van, dat de Engelschen uit Ladysmith uitbaken, doch na een halven dag \pm op een half uur afstands van ons lager in de doornboomen gelegen te hebben, konden we weer teruggaan en bleek het een valsch alarm te zijn geweest.

Intusschen zonden de Engelschen van Durban geregeld troepen op. Onze generaals vonden al spoedig uit, dat de vijand na den slag bij Colenso op 14 December zuidelijk getrokken was tot bij de plaats waar de Kleine Toegela in de Groote Toegela valt. Zoo men zegt hebben de Engelschen een hulplijn gelegd van Estcourt naar bovengenoemde plaats en het was al spoedig algemeen bekend, dat zij daar opnieuw een aanval zouden wagen. 't Bleek spoedig, dat de vijand een andere taktiek ging volgen, namelijk om over eene lengte van 11 of 12 K.M. hun macht te verdeelen en zien door te breken.

Ze hebben daartoe een langen tijd noodig gehad, want eerst half Januari kwam er teken van leven van hun kant. Op verschillende plaatsen beschoten zij onze stellingen, die ook spoedig gereed waren, met scheepsgeschut. 't Was weer het oude deuntje; eerst met grof geschut eenige honderden lyddietbommen in onze stellingen werpen en daarna een aanval met infanterie. Onze stellingen waren weer voortreffelijk, een lange reeks bergen en koppen aan deze zijde van de rivier, alleen wisten wij natuurlijk niet op welke plaats de hoofdaanval zou gebouren en moest eene lengte van 15 K.M. geregeld bewaakt worden.

Verschillende aanvallen werden door de Boeren geregeld afgeslagen, steeds met groot verlies aan den kant van den vijand.

Uit de lagers rondom Ladysmith werden steeds door gedeelten weggenomen, bij aflossing, om voldoende menschen te krijgen en zoo kwam ook ons lager aan de beurt. Den 23sten Januari werden we allen in ons lager opgeroepen en 80 der beste paarden uitgezocht om als versterking naar de Toegela te gaan. Ditmaal behoorden wij van onze tent met ons vieren, namelijk de heeren Meischke, Rutgers en ik (Hollanders) en van As (Afrikaner) tot de uitgekozenen. We kregen bevel om den anderen morgen 5 uur met kost voor twee dagen gereed te zijn. Ditmaal namen we, zocals vele Boeren doen, een Kaffer als achterrijder mede, die in zadeltaschen eetwaren, keteltje etc. droeg.

't Was voor vijven in den morgen dat we allen gereed stonden, en met Oom Sarel Marais, ass.-ve d'cornet, aan het hoofd reden we ons lager uit. Tien minuten buiten ons lager stegen we allen af. Oom Sarel hield daar een gebed, ons allen in Gods hand aanbevelende. 't Was een indrukwekkend oogenblik, die stoere Boeren daar te zien staan met ontbloote hoofden, luisterende naar den eenzigen man, die in roerende woorden het doel besprak waarvoor we uitgingen. 't Was niet de lust om onze medemenschen naar 't leven te staan; 't was de plicht die ons allen riep om te staan voor onze vrijheid en de onafhankelijkheid van het durgekochte land. „Als jullie voorman, zoo sprak hij, kunt ge op mij vertrouwen. Ik zal u niet in gevaar brengen, doch waar de plicht ons roept, daar verwacht ik ook dat gem' zult volgen." Een paar psalmen klonken toen plechtig door het stille morgenuur en vol goeden moed sprongen we in den zadel.

- 20 Januari. Een reeks van gevechten begint tusschen de divisie van Warren ten noordwesten van Trichardtsdrift en de Boeren, op den rand der hoogvlakte opgesteld.
- 21 Januari. Warren neemt een reeks stellingen in bij Drieboomheuvel, en handhaaft zich daar, maar zonder de hooger gelegen stellingen der Boeren te kunnen veroveren. De Engelschen hebben 6 dooden, 78 gewonden en 8 vermisten.
- 22 Januari. Bij het bombardement van Ladysmith wordt White's hoofdkwartier vernield.
- 23 Januari. Het gevecht bij Acton Homes wordt voortgezet. De Engelschen vorderen niet. Generaal French zendt uit Rensburg bericht, dat hij Colesberg nauwer insluit.
- 24 Januari. De Spioenkop door de Engelschen bestormd en een dag bezet gehouden. 's Nachts ontruimen de Engelschen hun stelling. Generaal Woodgate wordt zwaar gekwetst, de verliezen zijner brigade zijn nog niet bekend; de verliezen van de Engelsche troepen onder bevel van Lyttelton bedragen 6 officieren en 18 man gesneuveld; 13 officieren en 142 man gewond, 31 vermist. Volgens een bericht uit Transvaalsche bron maakten de Boeren 150 Engelschen krijgsgevangen. Lucas Meyer overrompelt bij Colenso een afdeeling bereden infanterie en neemt 5 Engelschen gevangen, 20 Engelschen worden gedood of gewond (?). De lanciers te Ladysmith doen een uitval; zij worden teruggeslagen.
- 26 Januari. Brabant, bevelhebber van Gatacre's ruitery, doet een verkenning naar Steynsburg en ontmoet daar de voorposten van generaal French.
- 27 Januar. Generaal Warren keert naar den zuidelijken oever van de Toegela terug.

- 24 Januari. De Spioenkop door de Engelschen bestormd en een dag bezet gehouden. 's Nachts ontruimen de Engelschen hun stelling. Generaal Woodgate zwaar gekwetst, de verliezen zijner troepen zijn zeer groot, de Boeren hebben 53 dooden en 120 gewonden. Het geheele verlies der Engelschen van 17 tot 25 Januari, ten noorden van de Toegela bedraagt, volgens de Engelsche opgaven: 34 officieren gesneuveld, 61 gewond; 217 minderen gesneuveld, 1115 gewond; vermisten 317, waaronder 7 officieren en 208 man op den Spioenkop gevangen genomen. Lucas Meyer overrompelt bij Colenso een afdeeling bereden infanterie en neemt 15 Engelschen gevangen, 20 Engelschen worden gedood of gewond. De lanciers te Ladysmith doen een uitval; zij worden teruggeslagen.
- 25 Januari. Gevecht bij Colesberg; de Engelschen worden teruggeslagen. Verlies der Boeren 2 gewonden.
- 26 Januari. Brabant, bevelhebber van Gatacre's ruitery, doet een verkenning naar Steynsburg en ontmoet daar de voorposten van generaal French. Generaal Kelly-Kenny, commandant der 6e divisie, bezet Theebus.
- 27 Januar. Generaal Warren keert zonder verliezen te lijden naar den zuidelijken oever van de Toegela terug. Lyttelton blijft aan den noordelijken oever, tegenover Potgietersdritt. Het Engelsche kabinet besluit, de 8e divisie niet naar Zuid-Afrika te zenden, voordat de verdediging van het moederland beter verzekerd is.
- 29 Januari. President Steyn brengt, na het kamp der Boeren bij Ladysmith in oogenschouw genomen te hebben, een bezoek aan Pretoria.

't Was een lange rit naar onze plaats van bestemming en na twee malen ongeveer een half uur te hebben afgezaald om wat koffie te maken en onze paarden wat te laten grazen, kwamen we 's middags tegen 2 uur bij de plaats genaamd Mount Maria nabij de Kleine Toegela aan. Na instructies van generaal Schalk Burger ontvangen te hebben, trokken we tegen den avond naar een der kleine koppen in de vechtlinie. Hier moesten onze paarden gezaald blijven staan, om gereed te zijn voor een mogelijken overval.

Dien nacht deden we allen brandwacht in een der gegraven sloten nabij den Spioenkop. Deze sloot was juist breed genoeg om in te staan en de uitgegraven grond diende als wal, ruim hoog genoeg om onze geweren op te leggen. De eene helft van ons had de voor- de andere helft de nawacht. Van slapen kwam er dien nacht niets. We zaten man aan man, verder het gezicht van de vuren van het Engelsche kamp aan de overzijde der rivier, pl. m. 2000 meter van ons af, alsook de geheele onbekendheid met het terrein, de door de granaat en omgeploegde grond, waarover we naar onzewacht gingen, dit alles stemde ons niet, het hoofd gerust tot slapen niet te leggen.

't Was lang voor zon-op dat we onze wacht verlieten en terugtrokken naar de plaats waar onze paarden nog aan elkaar geomen stonden. 't Was ook tijd want nauwelijks zaten we in 't zadel of van verre zagen we reeds eenige granaatkartessen in de richting van de sloot, die we zoo pas verlaten hadden. Voort ging het toen onde langs de Spioenkoppen, gelekt voor de reeds overvliegende granaaten. Spoelig hoorden we, dat de Engelschen des nachts een stelling ingenomen hadden op den zo genaamden Platberg, nu Vechtkop genoemd, nabij den Spioenkop. Na een half uur rijden was het afstijgen en na de paarden op een veilige plaats te hebben gebracht met de noordige menschen om daar op te passen, beklommen wij mes p. m. 70 man den berg.

't Was mistig weer en onze veldcornet had moeite om ons zoo te leiden, da we niet door den vijand gezien konden worden. Door een paar Duitschers, van het Deutsche korps, die 's nachts de wacht gehad hadden, door de overmacht der Engelschen hadden moeten wijken, vonden we de stelling der Engelschen uit. Gelukkig door den mist voor het oog van den vijand gedekt, waren we in de gelegenheid een hoogen kop te beklimmen, pl. m. 500 meter van de vijandelijke stelling verwijderd en door een kloof van hen gebeden. Klipschansjes te pakken, terwijl er nog gelegenheid was, was het werk van een oogenblik en de beste menschen onder ons hielden zich al spoedig een tamelijk veilige schietplek verzekerd.

't Was ongeveer zes uur in den morgen dat de mist optrok en dadelijk daarop vielen de eerste schoten van onze zijde, die ook dadelijk door den vijand beantwoord werden. Het bleek al spoelig, dat de Engelschen in grooten getale aanwezig waren, want van achter hunne schansen openden zij een moorddadig geweervuur op ons.

't Is moeilijk om den indruk, dien ik in dit eerste gevecht kreeg, op papier weer te geven. 't Gefluit der over ons heen vliegende kogels geleek mij een voorbijvliegende bijonzwerm en het slaan tegen de klippen, alsof een hagelstorm tegen de ruten ketterde. Het eerste uur bepaalde ik alleen mijn aandacht op de om mij liggende Boeren. Oom Sarel, in 't midden tusschen ons, sprak ons moed in, bewoog zich overal rond en meermalen hoorde ik den uitroep van: „Oom Sarel, moe nie jou lijf so bloot ge nie,” en „Berg jou kop toch achter die klip.” Enkele der jongere Boeren (er waren er bij van nauwelijks 16 jaar) lagen met hun veldkijker over hun klipschansje te kijken om hun pa of broer te waarschuwen, als zich een der Engelschen bloot gaf. Gebeurde dit, zoo hoorde men „daar is hij, daar 's hij, skiet, skiet” — en een salvo van onze zijde, deed den onvoorzichtige neerstorten. Meermalen zag ik Engelschen zich geheel bloot geven. Dat moeten zeker officieren geweest zijn. Nauwelijks hadden wij er zoo een gezien of daar knalden de Mause's, een wanhopig slingeren met de aamen in de lucht en wegz was zijn gestalte. Een gevoel van onverschilligheid be kroop mij, en na verscheiden schoten gevoelde ik mij geheel op mijn gemak.

Tegen 8 uur werd Oom Sarel met een schot door zijn arm in veiligheid gebracht. Hij werd in 't bevel over ons opgevolgd door Jacob van der Westhuizen, een niet minder dapper man. Hoe menigmaal zag ik zijn

- 30 Januari. Lord Dundonald doet met ruitery uit Spearman's kamp een verkenning naar Hongerpoort.
Het Britsche parlement wordt geopend met een troonrede, waarin grootere credietaanvragen voor den oorlog aangekondigd worden. Lord Edmund Fitzmaurice stelt een amendement op het adres van antwoord voor, waarbij leedwezen betuigd wordt over de onbekwaamheid waarmede de oorlog voorbereid en geleid is.
- 31 Januari. De Boeren in het district Vrijheid nemen 11 blanke en 34 zwarte soldaten van de Engelsche koloniale politie gevangen, op de grens van Zoeloeland.
Prieska, ten westen van Oranjerivier, weer door de Engelschen bezet.
- 2 Februari. Buller trekt de Toegela over, om een nieuwe poging te doen tot het ontzet van Ladysmith.

KORTE KRONIEK.

30 Januari—11 Februari.

- 30 Januari. Het Britsche parlement wordt geopend met een troonrede, waarin grootere credietaanvragen voor den oorlog aangekondigd worden. Lord Edmund Fitzmaurice stelt een amendement op het adres van antwoord voor, waarbij leedwezen betuigd wordt over de onbekwaamheid waarmede de oorlog voorbereid en geleid is.
- 31 Januari. De Boeren in het district Vrijheid nemen 11 blanke en 34 zwarte soldaten van de Engelsche koloniale politie gevangen, op de grens van Zoeloeland.
Prieska, ten westen van Oranjerivier, weer door de Engelschen bezet.
- 3 Februari. Kruger en Steyn protesteeren bij Roberts tegen het vernielen van hoeven op republikeinsch gebied door de Engelschen.
- 4 Februari. Generaal Hector Macdonald vertrekt met Hooglanders, lansiers en artillerie uit Methuen's kamp te Modderrivier en bezet de drift ter hoogte van Koedoesberg (ten W. van Modderrivier).
- 5 Februari. Het leger van Generaal Buller trekt bij den Zwartkop op twee plaatsen de Toegela over, gesteund door zeer hevig geschutvuur. Bij de Pontdrift lijdt Wynne vrij ernstige verliezen; tegenover de Molendrift verovert Lyttelton den Molenspruitkop, een deel van den Vaalkrans.
- 6 Februari. Generaal Barton rukt met 2000 man en een gepantserden trein uit Chieveley naar Colenso op, maar wordt teruggedreven door de Boeren, die de rivier overtrekken.
Lord Roberts en Lord Kitchener vertrekken uit Kaapstad.
De Hans Wagner, uit Hamburg, het laatste schip dat door de Engelschen in beslag gehouden was op vermoeden van smokkelarij, wordt vrijgelaten.
Het Lagerhuis verwerpt met 352 tegen 139 stemmen Lord E. Fitzmaurice's amendement op het adres van antwoord.
- 7 Februari. Lyttelton moet, hoewel hij versterkingen gekregen heeft van Hildyard, den Molenspruitkop ontruimen, wegens het heftige geschutvuur uit de stellingen der Boeren te Brakfontein en Doornkop. De verliezen der Engelschen in de gevechten bij den Vaalkrans bedroegen den vorigen middag 17 officieren en 216 man gedood en gewond. De Engelsche troepen keeren naar den rechteroever van de Toegela terug.
De Boeren vallen de Engelsche voorposten bij Sterkstroom aan en bedreigen Molteno. Zij nemen een patrouille van Brabant's ruitery gevangen.
Generaal Babington wordt Macdonald (bij Koedoesberg) te hulp gezonden met ruitery.
Het Lagerhuis verwerpt met 368 tegen 66 stemmen het amendement van den Ierschen afgevaardigde Redmond op het adres van antwoord.

reuzengestalte boven de klip uitkomen, zijn geweer afvurende. Zijn geweer, zoo warm geworden, dat hij het bijna niet meer vast kon houden; dan nam hij zijn waterflesch en goot die er door leeg, om den loop wat af te koelen. 't Vuur werd zoo bevig, dat dat ook deze met een schot door zijn been, 't bevel over moest geven aan Willem Delporte, die den geheelen dag ons onvermoeid aanspoorde, zelf geen gelegenheid voorbij latende gaan om de Engelschen die zich blootgaven, neer te schieten.

Tegen 10 uur in den morgen had de Engelsche artillerie onze stelling uitgevonden en uit hunne stelling, ongeveer 2½ KM. verwijderd, kwamen de lyddietbommen op ons af. Het gevecht werd toen vreeselijk. Na eenige schoten te ver en te kort, kwam een dezer bommen bijna tusschen ons neer en barstte. De geheele kop dreunde en schudde, en de stukken rots vlogen overal tusschen ons neer. De juiste afstand was toen door hen uitgevonden, en gedurende den verderen dag sloegen zes dezer bommen tusschen ons. Onze goede korporaal David van Staden, door iedereen in ons kamp bemind, alsmede een onzer medeburgers, Hendrik Muller werden beide door een granaatscherf gedood.

Tezelfder tijd, dat de kanonnen op ons begonnen te schieten, werden wij gelukkig versterkt door menschen van andere lagers; later vernam ik dat zij kwamen uit de Carolina-, Utrecht-, Pretoria-Standerton- en Vrijstaatsche lagers, die den kop waarop de Engelschen lagen, tamelijk gedekt, zonder den eersten tijd opgemerkt te worden, bestormden. Ik moest den moed van deze Boeren bewonderen. Tot op pl. m. 20 meter drongen ze naar de stellingen der Engelschen door, zich steeds zooveel mogelijk dekkende, en richtten een moorddadig vuur op den vijand. Zoo na waren zij doorgedrongen, dat wij eenige malen ophouden moesten met vuren om niet hen raak te schieten.

Het gevecht werd toen vreeselijk. De vijand, onder kruisvuur gebracht, had het zwaar te verantwoorden. Uit eene andere stelling hadden wij toen een Kruppkanon en een Maxim-kanon in werking gebracht, en met bewonderenswaardige juistheid vielen verscheiden granaten in de schansen van den vijand. 't Scheen dan ook, dat deze het te zwaar kreeg, want tegen 2 uur in den namiddag zagen wij de witte vlag uit een der schansen opgaan, en gaf zich een gedeelte, ten getale van pl. m. 180, der Engelschen zich over.

Wij dachten toen, dat het gevecht over zou zijn, en de meesten van ons gaven zich bloot. Dit was echter niet zoo. De verder liggende stellingen der Engelschen hadden versterking gekregen en vingen den strijd opnieuw aan, en door het blootgeven van onze zijde werden verscheiden gewond. Het was ongeveer 4 uur, toen de heer Meischke door een kogel in zijn zijde gewond werd, en mijn vriendschap voor hem boven alles stellende, vergezelde ik hem den berg af om een dokter te zoeken. Een vreeselijke tien minuten beleefden wij onder het afgaan. Over een klein vlak plateau heen moetende om in veiligheid te komen, sloeg een lyddietbom geen tien pas van ons af; gelukkig in de zachte grond, en ontplofte niet. Twee granaatkartetsen kwamen tusschen ons door en barstten even voor ons; de hulzen daarvan in een diepe geul geen 5 pas voor ons in den grond achterlatende.

Met een zucht van verlichting klommen wij de rest van den berg af, en kwamen bij onze paarden. Bij een Kafferkraal zoo goed mogelijk zijn wond verbonden hebbende, hielpen mij eenige andere menschen om een kop cacao te maken, want we hadden sinds den vorigen middag aan geen eten of drinken gedacht. Na wat bekomen te zijn, hielpen we onzen gewonden vriend in den zadel en bracht ik hem naar een nabijgelegen verlaten hoeve, die als hulp-hospitaal was ingericht. Verheugd was ik hier dr. Romeyn te ontmoeten, die direct zijn diensten aanbood. Na de wond onderzocht en verbonden te hebben, stelde hij ons gerust, dat zij niet levensgevaarlijk was.

Toen ik eenmaal wist, dat vriend Meischke in veilige handen was, reed ik naar het terrein van het gevecht terug, doch het was reeds bijna donker, toen ik daar aankwam en het was mij onmogelijk om naar onze stelling terug te komen, want ik zou mijn nek gebroken hebben in de droge slooten onder langs den berg. Even daarna vernam ik, dat de menschen van ons lager zich en door gebrek aan ammunitie en door oververmoeidheid hadden teruggetrokken en reeds weer terug naar ons lager waren, doch dat al mijne kennissen veilig waren uitgekomen. Dood op, reed ik weer in pikdonker naar het hospitaal terug. Dit was echter geen gemakkelijke taak, want onder deze omstandigheden in den avond te rijden, is niet alles. Na een paar malen met mijn doodmoe paard in een gelukkig niet diepe sloot terecht gekomen te zijn, de lichten van het hospitaal in het oog houdende, kwam ik tegen 10 uur

- 8 Februari. Bij Colesberg slaan de Boeren een aanval van de Australiërs af.
Wyndnam deelt in het Lagerhuis mede dat, met inbegrip der versterkingen die nog uitgezonden worden, het Britsche leger in Zuid-Afrika 194,000 man zal tellen.
- 9 Februari. Generaal Macdonald keert in het kamp te Modderrivier terug, met een verlies van ongeveer 50 man.
De Boeren in Zoeloeland nemen den magistraat van Ngoekoe met 8 Europeesche en een aantal zwarte soldaten gevangen, en bezetten Inkandhla.
- 10 Februari. Twee patrouilles Australiërs worden bij Colesberg door de Boeren teruggedreven met een verlies van verscheiden gewonden en 12 gevangenen.
De Senaat der Vereenigde Staten neemt Allen's motie ten gunste van de Boeren aan.
- 11 Februari. De Boeren bezetten Bloys' hoeve bij Chieveley en nemen een stelling in op een kopje dat de bruggen bij Colenso bestrijkt.

- 12 Februari. De Engelsche voorposten te Bastaardsnek en Holtingshoeve (bij Colesberg) worden door de Boeren teruggedreven.
Overste Hannay heeft een schermutseling met de Boeren bij Ramah, ten noordwesten van Oranjerivier.
- 12 Februari. French bezet de Kieldrift over de Rietrivier.
Botha doet een verkenning ten zuiden van Colenso. Van een patrouille lansiers worden er 13 gedood, 5 gewond en 9 gevangen genomen.
- 13 Februari. Voorpostengevecht bij Chieveley; een eskadron dragonders lijdt verlies bij een schermutseling met de Boeren. Lord Dundonald doet een verkenning naar den Hlangwane.
De Engelschen moeten Rensburg ont-ruimen en naar Arundel terugtrekken. Twee compagnieën worden vermist.
- 14 Februari. French trekt de Klipdrift, in de Modderrivier, over, bezet de heuvels ten noordwesten van die drift en veroverd drie kampen van de Boeren.
- 15 Februari. Generaal French trekt met zijn cavalerie-divisie Kimberley binnen, na zich bij Alexanderfontein vereenigd te hebben met Kekewich.
Jacobsdal wordt na een kleine schermutseling door Roberts bezet.
Kelly-Kenny vervolgt generaal Botha, die in de richting van Bloemfontein terugtrekt.
- 16 Februari. De Boeren vermeesteren een Engelsch konvooi ten zuiden van de Rietrivier.
- 17 Februari. De Boeren bij Molteno beginnen een aanvallende beweging tegen Gatacre.
Uit Arundel wordt gemeld dat de Boeren de heuvels ten Z.W. van Kuilfontein bezetten.
Volgens een bericht uit Jacobsdal heeft Kelly-Kenny een 100-tal wagens buitgemaakt op de wijkende Boeren; Cronjé kon echter nog niet omsingeld worden. French is uit Kimberley vertrokken om zich bij Kelly-Kenny te voegen.
Generaal Brabant is te Dordrecht slaags geraakt met de Boeren.

KORTE KRONIEK.

18 Februari—3 Maart.

- 18 Februari. Cronjé's achterhoede, waarbij zich 1000 wagens bevinden, wordt bij de Klipdrift door de Engelschen aangevalien. De Hooglanders lijden ernstige verliezen. De Engelschen tellen 9 gesneuvelde en 38 gewonde officieren (waaronder de generaals Knox en Macdonald); 146 minderen zijn gesneuveld. In het geheel hebben de verliezen van Lord Roberts van 14 tot 19 Febr. bedragen 1262 man.
Lord Roberts vaardigt een proclamatie uit, waarbij hij de Oranje-Vrijstaters aanspoort, verderen tegenstand te staken.
Brabant rukt met zijn ruitery Dordrecht binnen.

in den avond ter bestemde plaatse weer.

Ik was nog zoo doof van het schieten, dat ik bijna niemand kon verstaan. Eenige kennissen van de ambulance bezorgden ons wat koffie en brood en mij naast de tent der gewonden in het gras nederleggende in mijn deken gewikkeld, behoef ik u niet te zeggen of ik spoedig sliep. 't Was vroeg den anderen morgen, dat ik ontwaakte. De ambulancewagens stonden gereed om de gewonden te vervoeren naar het naastbijgelegen station der Z. A. S. M. te Modderspruit, pl. m. 6 uren te paard, vanwaar de lichtgewonden per trein direct naar de hospitalen te Pretoria en Johannesburg gebracht worden. De zwaargewonden worden te Modderspruit in het hospitaal verpleegd, totdat ook deze voldoende sterk zijn om per trein vervoerd te worden.

Na mijn paard en dat van Meischke opgevangen te hebben in 't veld en mij met een kop cacao en wat brood versterkt te hebben, reed ik weer naar den Spioenkop terug. Hoe verlangend was ik te vernemen, dat de Engelschen na het gevecht van den vorigen dag terug waren getrokken en de geheele stelling in onze handen was. Ik reed naar den voet van Spioenkop, bond mijn paarden aan een boom en besteeg den berg om het slagveld der Engelschen te bezien. Na een vermoeienden klim kwam ik boven, doch welk een vreeselijk schouwspel zich hier aan mijn oog ontwaarde is niet te beschrijven.

De ambulance der Engelschen was nog bezig de laatste gewonden weg te dragen; men was dus met het begraven der dooden nog niet begonnen. Daar lagen ze, die arme kerels, op sommige plaatsen bijna man aan man, achter de onvoldoende schansjes, den nacht te voren door hunne sappeurs gemaakt, vreeselijk verminkt, de meesten met een kogel door 't hoofd, anderen door de ontplofte bommen onkenbaar gemaakt. Ik begaf mij naar dat gedeelte van het slagveld, waar hun schansen waren, die wij den vorigen dag beschoten hadden. Hier kon ik eerst beseffen welk een vreeselijke strijd daar gestreden was. Daar hun terrein afhelde naar den kop, waarnaar wij geschoten hadden, bleef hun niets anders over dan zich overgeven of sterven. De schansjes waren geheel onvoldoende voor dekking. Den geheelen dag hebben ze in den fellen zon daar achter moeten liggen vuren. Van zitten of staan was voor hen geen kwestie; en diegenen, die getracht hebben zich op te richten of weg te loopen, hebben 't met den dood betaald. Naar mijn schatting lagen er ongeveer 300 van het Lancashire-regiment dood achter de verschillende schansen. Sommigen nog met een verbrijzeld geweer in hun arm, een lag er met zijn hoofd op een opgevouwen doek. Eenigen van het Rode Kruis, die zich te ver gewaagd hadden, lieten er ook het leven bij.

Nog enkele licht gewonde gevangenen sprak ik later aan den voet van den berg. Een onderofficier deelde mij mede, dat hun regiment (het Lancashire) geheel vernietigd was. Van de 18 officieren waren er 16 dood, een gewond en een gevangen. Hij had in Indië, in Egypte en Soedan, o. a. ook bij Omdoerman gevochten, doch tegen de Boeren te vechten... en hij schudde 't hoofd. Dankbaar nam hij eene sigarette van mij aan en broederlijk naast elkaar zittende bespraken we het vreeselijke van den oorlog. Voor zijn vertrek uit Engeland had men zooveel verteld van die barbaren van Boeren, die hunne gevangenen doodmartelden enz. Ik vroeg hem toen of ik er dan als een barbaar uitzag en of dit alles nu door hem ondervonden, hem geen anderen indruk gaf, en hij bekende dan ook gulweg, dat hij behandeld werd, zooals dit gedaan zou worden bij elk beschaafd volk. Doch alles werd hun zoo verkeerd voorgesteld, en dat hunne officieren hen vertelden het beter was zich dood te vechten, dan zich over te geven, dat de Boeren tot nu toe overal verloren hadden, dat Kimberley en Mafeking reeds ontzet waren en zij dien dag hard moesten vechten, opdat ook Ladysmith ontzet werd, etc. Een ander soldaat sprak ik, die uit Amerika als vrijwilliger was gekomen om met de Engelschen te vechten, doch, dat hij er nu ook genoeg van had.

Hij maakte zich erg ongerust over zijne behandeling als krijgsgevangene, doch stelde ik hem gerust, dat hij goed behandeld zou worden.

Na eenige patroontasschen op het slagveld opgetild te hebben met wat patronen etc., als souvenir, zette ik mij tegen 12 uur 's middags in 't zadel en kwam om half zeven doodmoe in ons lager bij Lombardskop, voor Ladysmith aan. 't Waren drie zware dagen achter den rug en ik dacht eenigen tijd van rust te genieten. De onzen zijn echter nu reeds weer op weg naar Colesberg in de Kaapkolonie, alwaar een gedeelte van het Heidelberg-commando gecommandeerd is (750 man) als versterking, zoodat ik u een volgende mail wellicht weer iets nieuws van daar kan geven.

- 19 Februari. De Boeren ontruimen hun stellingen aan den zuidelijken oever van de Toegela, ten oosten van Colenso en trekken met geschut en voorraden, naar den linkeroever.
- 20 Februari. Hart's brigade trekt ten oosten van Colenso de Toegela over.
Kommandant Ferreira, van den Oranje-Vrijstaat, komt door een ongeluk om het leven. Hevig bombardement van Cronjé's stellingen bij Paardenberg.
- 21 Februari. De Boeren die zich bij Paardenberg verschanst hebben, verliezen 50 gevangenen. Hun toestand is overigens onveranderd.
- 22 Februari. De Engelschen bezetten Fort Wylie, ten noorden van Colenso; de brigade van Wynne, gesteund door die van Hildyard, rukt op naar Groblerskloof. Vijfhonderd Boeren gaan de Toegela weer over om een top te bezetten op den Boschkop. Bij Groblerskloof worden de Engelschen teruggeslagen. Generaal Wynne wordt gekwetst.
De Engelschen troepen bezetten Barkly West.
- 23 Februari. Voorpostengevecht ten oosten van Paardenberg, met Boeren, die uit Natal tot ontzet van Cronjé komen opdagen. De Boeren worden teruggeslagen en verliezen een 80-tal gevangenen.
Buller trekt zijn troepen van Fort Wylie terug en gaat bij een der water-vallen de Toegela weer over. Bestorming van de stelling der Boeren bij Pieters, ten noorden van de Toegela. De Inniskillings worden van den Spoorwegkop teruggeworpen; zij verliezen 14 van hun 17 officieren, 400 dooden en gekwetsten en 28 krijgsgevangenen; de Boeren 40 dooden en gewonden. *Zie bladz 28*
- 24 Februari. Generaal Clements doet eene vergeefsche poging om de Boeren te verdrijven uit Kuilfontein bij Colesberg.
Mislukte aanval van de Boeren op Mafeking.
- 25 Februari. Montmorency's verkenningrijders doen een aanval op de stelling der Boeren ten oosten van Molteno. Zij worden teruggeslagen en verliezen 14 krijgsgevangenen, terwijl hun aanvoerder Montmorency en overste Hoskier sneuvelen.
Generaal Brabant bezet Jamestown.
- 27 Februari—11 Maart.
- 27 Februari. Generaal Cronjé geeft zich te Paardenberg met omstreeks 4000 Boeren, waaronder commandanten en veldkornetten en ook majoor Albrecht, van de Vrijstaatsche artillerie, onvoorwaardelijk aan Lord Roberts over.
De brigades van Barton en Warren bestormen en veroveren den Spoorwegheuvel en een andere stelling bij Pieters. Generaal Barton gekwetst. Bij de laatste poging tot ontzet van Ladysmith heeft Buller volgens officieele opgaaf verloren 269 dooden, 1581 gewonden en 96 vermisten.
- 28 Februari. Ladysmith ontzet. Lord Dundonald trekt met zijn ruitery de stad binnen. De Boeren hebben den omtrek verlaten en hun kanonnen in veiligheid gebracht.
Generaal Clements rukt Colesberg binnen, dat door de Boeren ontruimd is.
De Boeren bezetten Klipdam, ten noordwesten van Kimberley, en beschieten Barkly West.
- 2 Maart. De Boeren uit Grikwaland West bezetten Kenhart, ten zuidwesten van Prieska en rukken op naar Van Wijk's vlei.
- 3 Maart. Engelsche troepen verkennen de wagenbrug over de Oranjerivier. Het kamp wordt elf kilometer ten noorden van Colesberg verplaatst.
Gevecht bij den Pepworth-heuvel ten noorden van Ladysmith. De aanval wordt door de Engelschen niet doorgezet, en de Boeren trekken verder ongemoeid naar de Drakensbergen terug.
- 4 Maart. President Kruger brengt een bezoek aan Bloemfontein. De Boeren ontruimen Stormberg.

De volgende officieele opgave van het aantal republikeinsche krijgsgevangenen, te Paardeberg genomen, is aan de Kaapsche pers verstrekt:

Artillerie.

De Oranje Vrijstaatartillerie, onder majoor Albrecht, met de volgende officieren: V. Dewitz, V. Heister, Angenstein en 45 man.

De kanonnen genomen, waren: drie 7.5 c.m. Kruppkanonnen; een 12-ponder, ouderwetsch snelvurend kanon; en 23.6 c.m. Maxim-Vickers.

Gevangenen O.V.S. (1,327).

Het volgende is een lijst der kommando's, de kommandanten en het getal mannen van elk kommando: —

Kroonstad, J. V. Meintjes	134
Ladybrand, R. J. Snijman	134
Ficksburg, De Villiers	44
Winburg (1), J. W. Kok	60
Winburg (2), J. W. Kok	133
Hoopstad, J. Greyling	373
Bloemfontein (stad), —	31
Bloemfontein (Dewetsdorp), Fourie	104
Bloemfontein (Mid. Modderrivier) Fourie	67
Jacobsdal, A. Smit	16
Boshof, A. Smit	112
Petrusburg en Fauresmith	66
Vrijburg, A. Smit	1
Naturellen, A. Smit	7

De veldkornetten van de bovengenoemde kommando's zijn als volgt: Kroonstad, Ladybrand, Ficksburg en Winburg (1), F. Nel; Winburg (2), Oosthuizen; Hoopstad, F. Nieuwoudt en S. van Zijl; Bloemfontein (stad en Dewetsdorp), W. Akerman; Mid. Modderrivier en Jacobsdal, J. J. Boshof, Boshof, Petrusburg, Fauresmith, Vrijburg en naturellen, J. W. Grunewald.

GEVANGENEN TRANSVAAL (2,592).

Potchefstroom, Roos	615
Potchefstroom, Wolmarans	161
Potchefstroom, Schoonspruit, Wolmarans	275
Potchefstroom, Schoonspruit	210
Gatsrand, Maartens	446
Scandinaviërs, Maartens	49
Bowijk, Maartens	318
Bloemhof, Woest	516

Groot totaal (behalve 150 gewonden) 3919

De veldkornetten van bovengenoemde kommando's zijn als volgt: — Potchefstroom, Lemmer, Hatting: Du Plessis en de Villiers; Schoonspruit, Venter en Naude; Gatsrand, Oosthuizen, Alberts en Naude; Scandinaviërs, Friis; Bowijk, Terblanche; Bloemhof, Badenhorst, Snijman en Bosman.

Wat algemeene toestanden betreft, wat den oorlog aangaat, kan ik nog het volgende zeggen. Dat het vechten aan de Boven-Toegela nog iederen dag in vollen gang is, doch de vijand tot nu toe geregeld teruggeslagen wordt. Een onzer Long Toms is op een der hooge koppen nabij Spioenkop gebracht en is druk aan 't converseeren met de scheepskanonnen der Engelschen en richt ook tamelijk schade aan onder de aanrukkende Engelsche troepen. De goede geest onder de Boeren blijft voortduren en er is eene vaste over-

tuiging, dat het einde goed voor ons zal zijn. Wel staan de partijen zeer ongelijk tegenover elkaar en worden er nog geregeld troepen door Engeland opgezonden, doch met al hun macht zijn zij nog niets gevorderd en is er onder hunne beste troepen reeds eene groote slachting gepleegd.

SPIOENKOP.

New York Herald

De tweede brief, van 29 Januari, behandelt de gevechten aan de Boven-Toegela. Wij vertalen daaruit eenige gedeelten.

Den 19en Januari brachten de verkenners in het hoofdlager bericht, dat de Engelschen in grooten getale de Kleine Toegela overtrokken. „Na een krijgsraad werd besloten de taak om hen tegen te houden op te dragen aan generaal Louis Botha en zijn commando's, sterk ongeveer 2000 schutters.

„Den 20en, 21en en 22en Januari werd er bij tusschenpoozen scherp geschermteld ten westen van den Spioenkop. De Engelschen drongen voorzichtig maar gestadig vooruit en bezetten achtereenvolgens verscheiden heuvels. De Boeren weken schermutselend langzaam voor de groote overmacht van den vijand terug. Het was duidelijk, dat een leger van vijf- of zesduizend man de rivier was overgestoken, maar tot den 24en Januari hielden de Boerenbevelhebbers aan de gedachte vast, dat het slechts een schijnbeweging was om de aandacht af te leiden van een aanval op het front, en generaal Joubert liet de Engelschen zonder ernstigen tegenstand te bieden tot gevaarlijk dicht bij zijn rechter-

vleugel naderen. Eerst bij het aanbreken van den 24en Januari ontwaakten zij tot het besef van het ernstig karakter van de Engelsche flankbeweging.

„De rechtervleugel van de Boerenstelling werd beschermd door den Spioenkop, met zijn rotsachtigen top uit het veld oprijzende als een reuzenschildwacht. Dit kopje, dat in de geschiedenis leven zal, lijkt in grootte en vorm eenigszins op den Majoeba. Zijn flanken zijn steil, soms loodrecht, terwijl de top vrij effen is, schoon doorsneden door menig klein ravijn, die door elkaar loopen als de lijnen op een menschehand. Gelijk bijna alle kopjes in Zuid-Afrika, is de Spioenkop letterlijk bedekt met rotsen, opgehoopt op zijn zijden en zijn spits bedekkende als grijze wratten. Temidden van deze rotsen lag een Boeren-wachtpost genesteld.

„In den nacht (van 23 op 24 Januari) sloop een groote troepenmacht Engelschen door het veld en beklom den Spioenkop. Tegen den ochtend viel er een mistige regen en de kruin van het kopje was in nevelen gehuld. De Boeren-schildwachten, die waarschijnlijk door drie dagen bijna onafgebroken schermutselen afgetoofd waren, terwijl de mist het gezicht en het gehoor belemmerde, lieten zich verrassen. Honderden Engelschen hadden den top bereikt voor hun tegenwoordigheid ontdekt werd. De verbaasde Boeren zagen zich omringd door de vijanden, wier vormen van alle zijden opdoemden uit den mist, die nu door den aanbreekenden dag tot een koud grijs gekleurd was. Verscheiden Boeren werden gevangen gemaakt, maar de meesten ontsnapten door in den nevel weg te kruipen en zich naar generaal Botha's hoofdlager spoedende, sloegen zij alarm. Toen het bericht generaal Joubert bereikte, zeide hij: „Die koppie moet weer genomen.”

„Generaal Botha, die de Funston van het Boerenleger is, wist wat dat beduidde. Naar zijn lager teruggekeerd, gaf hij last dat kopje te bestormen. Toen dat stoutmoedige bevel gegeven werd, waren er geen tweehonderd Boeren in de buurt van het kopje. Er werden stafofficieren uitgezonden om de verspreide commando's van Botha's leger te zeggen, dat zij snel moesten komen om de verloren stelling te hernemen. Intusschen hadden de Engelschen niet stil gezeten. Zij namen maatregelen om het kopje, dat zij zoo gemakkelijk gekregen hadden, ook te houden. Haastig werden er uit geulen en rotsen verschan-singen gemaakt, en onderwijl kwamen versterkingen opzetten tot er een 150 man op de vlakte op den top waren, met verscheiden Maxim-Nordenfeldts. On-

KORTE KRONIEK.

5—19 Maart.

5 Maart. Sir Alfred Milner kondigt den staat van beleg af in eenige oproerige districten der Kaapkolonie: Prieska, Kenhardt, Britstown en Barkly West.

Stormberg wordt zonder tegenstand door generaal Gatacre bezet.

Kolonel Plumer, uit Rhodesië tot ontzet van Mafeking oprukkende, bezet Lobatsi.

6 Maart. Men zegt dat de opstandelingen uit het noordwesten der Kaapkolonie op Carnarvon aanrukken.

De Boeren laten de brug over de Oranjerivier bij Norvalspont in de lucht springen.

7 Maart. Lord Roberts tast de stellingen der Boeren bij Osfontein aan. French' cavalerie-divisie trekt den linkerflank der Boeren om, welke naar het noordoosten terugtrekken.

Roberts vestigt zijn hoofdkwartier te Populierbosch.

Burgersdorp weer door de Engelschen bezet.

Voorpostengevecht bij Waschbank. De Boeren houden stellingen bezet op de Biggarsbergen.

Gevecht bij Britstown tusschen de Engelschen en de opstandelingen in het NW. der Kaapkolonie.

9 Maart. Botsing tusschen Engelsche voorposten en Boeren bij Pomeroy in Natal. De Engelschen trekken ten zuiden van de Toegela terug.

De regeering der Z. A. Republiek noodigt de consuls te Pretoria uit, hun regeeringen te verzoeken om bemiddeling. Brabant's legermacht rukt uit Jamestown op naar Aliwal Noord.

10 Maart.

Gevecht bij Driefontein ten oosten van Populierbosch. De Boeren trekken terug met medeneming van hun geschut. De verliezen aan de zijde der Engelschen bedragen 400 man.

11 Maart. Aliwal Noord weder bezet door de divisie van generaal Brabant, Barkly Oost door de troepen van majoor Hook.

12 Maart. Generaal French bezet eenige kopjes ten zuiden van Bloemfontein. De Engelsche hoofdmacht rukt langs den rechteroever van de Vaalspruit op Bloemfontein aan; Roberts zelf bevindt zich te Ventersvlei.

13 Maart. Lord Roberts bezet zonder tegenstand Bloemfontein. President Steijn was reeds vertrokken naar Kroonstad, de nieuwe hoofdstad van den Oranje Vrijstaat.

Een afdeeling Engelsche troepen uit Kimberley bezet Boshof, dat door de Boeren verlaten was.

Lord Salisbury leest in het Hoogerhuis een telegram voor, 5 Maart gedagteekend, waarin de presidenten der verbonden republieken hun voorwaarden stellen voor het staken der vijandelijkheden benevens het antwoord der Engelsche regeering, hierop neerkomende dat de onafhankelijkheid der republieken niet erkend kan worden.

De Amerikaansche regeering biedt te Londen haar tusschenkomst aan, die echter afgeslagen wordt.

Een vredesdeputatie van de republieken, bestaande uit A. D. Wolmarans, Fischer en Wessels scheept zich te Lourenço-Marques naar Europa in.

15 Maart. Ernstig gevecht ten zuiden van Lobatsi. De Boeren nemen een luitenant en drie man gevangen, voorraad buitgemaakt; een luitenant wordt gedood. Kolonel Plumer trekt naar Krokodilpoel terug.

Generaal Gatacre bezet Bethulie, aan den rechteroever van de Oranjerivier.

Het Lagerhuis neemt met 172 tegen 23 stemmen de oorlogsleening aan.

16 Maart. Generaal Pole Carew, met 2000 man uit Bloemfontein komende, bezet Springfield en vereenigt zich met generaal Gatacre, die uit de Kaapkolonie opgerukt is, zoodat de gemeenschap tusschen Bloemfontein

derwijl snelden nog meer troepen aan. Compagnie na compagnie Tommies kon men, toen de mist optrok, door het veld zien spoeden. Aldus begon de slag van den Spioenkop en tusschen het opgaan en neerdalen van de zon verrichtten de Boeren daden die verdienen met gouden letters beschreven te worden.

„De zon was juist begonnen de nevelen, die om de kruin van den kop hingen, te verstrooien, hier en daar door de scheuren van het mistgordijn gele lichtbundels werpende op de Engelsche soldaten, haastig werkende aan hun schansen, terwijl het eerste troepje Boeren ~~tot~~ den storm naderde. Zij telden juist veertig man, meest dezelfde menschen die in de duisternis den kop afgedreven waren, en brandende om uit te wisschen wat zij als een schande beschouwden. Het leek een bespotting, dat zoo'n handvol 1500 Engelsche soldaten moest aanvallen, die verschanst waren in zoo'n stelling. Toch gingen zij vooruit, niet op versterking willende wachten. „Laten de anderen ons volgen”, riepen zij, en met gebogen hoofd renden zij als konijnen door het tusschenliggende veld.

„De Engelschen ontdekten spoedig hun komst en openden een hevig geweer- en maximvuur op hen. Soms op de knieën en gebruik makende van de geringste bedekkingen, drongen de Boeren, nu kruipende en dan rennende, gestadig voort tot zij den voet van het kopje bereikt hadden. Toen begonnen zij te stijgen, onder het langzaam opwaarts kruipen op de Engelschen boven schietende. Zij bleven niet lang zonder hulp. Troepjes Boeren, uit alle richtingen hard komende aangereden, stegen af en vlogen in klompen van vijftien of twintig over de open vlakte om zich te voegen bij hun makkers, die den heuvel beklauterden. Over die vlakte, waar de zon den mist vlug uiteenjoeg, regende het bommen en granaten uit de Engelsche kanonnen op het kopje. Nu en dan viel er een burger, in zijn haast door een stuk lood gestuit, maar de anderen wisten van geen weifelen of marren. Op die wijze voegde zich in drie uren tijds een groot gedeelte van het Caroline-, Vrijheid-, Helderberg- en Lijdenburg-commando, bij elkaar nog geen vierhonderd man, bij de veertig man, die begonnen waren de zijden van den vlamgekroonden kop te beklimmen. Er kwamen echter ook gestadig Engelsche versterkingen totdat een beweging van generaal Botha een oversteken van de vlakte te hachelijk maakte, of er waren geen Engelschen meer in de buurt. Om elf uur waren er ten volle 2000 Engelschen op den top.

„Op dit uur was het gezicht van den slag onvergetelijk. Sir Charles Warren's kanonnen hoorende en daaruit begrijpende, dat zijn troepen bij den Spioenkop hevig slaags waren, begon generaal Buller ten noorden van de Toegela voort te dringen. Een Engelsche batterij, ver weg in het Toegeladal, opende het vuur op de Pontdrift, en spoedig bereikte zijn geschut de Boeren-stellingen op de hoeve Nooitgedacht en Patrolliespruit. Deze aanval was gericht tegen de Vrijstaters uit Senekal. Men kon de gele lijnen van de in khaki gekleede Engelsche infanterie over het nog eenigszins nevelachtige groene veld vóór de Engelsche stelling zien vooruitrukken op de klipschansen, waarin de Boeren lagen, aan. Het geschut der Boeren bleef koppig zwijgen, en het kon zelfs niet tot spreken gedwongen worden toen men nog meer bataljons van den vijand échelonsgewijs zag oprukken naar een stelling achter de randjes, waarom de strijd woedde. De lyddietgranaten der Engelschen beploegden de hellingen, wolken rood stof opwerpende of rotsen tot scherven slaande, maar slechts heel weinig Boeren, die met het geweer in de hand in de loopgraven gehurkt zaten, werden getroffen. Om die een of andere reden staakten de Engelschen hun voortrukken op den linkervleugel der Boeren toen zij bijna binnen bereik der Mausers waren, en de Dubiin en Lancashire Fusiliers hadden den strijd met hun vastberaden aanvallers alleen uit te vechten.

Langzaam, voet voor voet, kropen de Boeren de steile helling van den Spioenkop op, juist zooals zij negentien jaar geleden op den Majoeba deden, vliegend van een klip in een spleet, plat op hun buik vooruitschuifelende, springende als gemzen van bedekking naar bedekking, en altijd onder een hagel van granaten en Lee-Metfordkogels, niettemin onversaagd, volhardend, met doodelijke juistheid schietende op de Engelschen die zich op den top tegen de lucht afteekenden. Die Boeren joegen op de Engelschen zooals zij op wilde beesten op het veld zouden jagen, en even koelbloedig, nooit schietende als zij geen goed doel hadden en weinig patronen verkwistende. Na verscheiden uren vechtens hadden een hon-

en Norvalspont voor de Engelschen heropend is.

Generaal Methuen bezet Warrenton, tegenover Veertien-Stroomen, aan de Vaal.

17 Maart.

De opstandelingen in het noordwesten van de Kaapkolonie bezetten Vosburg. Volgens gerucht is Grikwastad opnieuw door de Boeren bezet.

18 Maart.

De Boeren laten de spoorwegbrug over de Modderrivier, tusschen Bloemfontein en Kroonstad, in de lucht vliegen.

Schurmutseling te Veertien-Stroomen tusschen de Boeren aan den noordelijken oever van de Vaal, en de voorhoede van Lord Methuen.

KORTE KRONIEK.

19 Maart-2 April.

19 Maart.

Commandant Olivier trekt uit Rouxville naar het noorden terug, na bij Bethulie een aanval van Gatrace afgeslagen te hebben.

Generaal Kitchener bezet Prieska zonder tegenstand te ontmoeten.

21 Maart.

Pomeroy, in het noordoosten van Natal, wordt door de Boeren in brand gestoken; de kolenmijnen te Dundee zijn vernield.

22 Maart.

French is met ruitery te Tabanchu aangekomen en opent heliografische gemeenschap met Maseroe.

24 Maart.

Generaal Woodgate overlijdt aan zijn wond, op den Spienkop opgedaan.

25 Maart.

Zesduizend Boeren onder Olivier, uit het zuiden van den Vrijstaat komende, bereiken Smaldeel, ten noorden van Brandfort.

26 Maart.

Een afdeeling Engelschen, die Ladybrand bezet had, wordt weer verdreven door de Boeren. Een commando van 400 Boeren bezet Papkuil, ten westen van Barkly West.

27 Maart.

Commandant-generaal Joubert overlijdt te Pretoria.

Generaal French keert te Bloemfontein terug, zonder slaags geweest te zijn met Olivier en Grobler.

Bij een schermutseling in den omtrek van Brandfort worden de lansiers teruggedreven met een verlies van 4 dooden en 6 gewonden.

28 Maart.

Artillerie-gevecht bij Warrenton. De Engelschen verliezen veel paarden en trekdieren. Lord Methuen keert naar Kimberley terug.

29 Maart.

Een Engelsche legermacht onder Tucker en French valt bij den Wafelkop Boeren aan, die uit Brandfort naar het zuiden opgerukt zijn, en bezet eenige heuvels bij Karee Siding; aan de zijde der Engelschen sneuvelen 2 officieren en 19 (?) minderen, gewond 8 officieren en 159 minderen, 3 vermist.

De Boeren hebben Campbell in Grikwaland weer bezet.

Het scheidsgerecht in de kwestie van den Delagoa-spoorweg doet uitspraak-Portugal wordt veroordeeld om 16 miljoen frs. schadeloosstelling te betalen.

31 Maart.

Kolonel Broadwood, uit Thabanchu teruggetrokken, wordt 's ochtends vroeg bij Sannak's Post door de Boeren overvallen. Hij zendt zijn artillerie en trein naar Bloemfontein vooruit; deze worden bij het overtrekken van de Mieliespruit door de Boeren overrompeld, de trein en zeven (?) kanonnen buitgemaakt, Broadwood moet na een gevecht bij de waterwerken terugtrekken. Colvile en French, die hem uit Bloemfontein te hulp gezonden waren, slagen er niet in, de kanonnen te heroveren, noch de Boeren te verdrijven. Dezen hebben 3 dooden en 10 gewonden; van de Engelschen zijn 8 man gesneuveld, 75 gekwetsten 389 krijsgewonden gemaakt.

Een uitval van de bezetting van Mafeking en een aanval van Plumer worden door de Boeren afgeslagen met gering verlies aan hun zijde. Plumer laat 20 dooden op het slagveld, en 5 officieren en 9 man krijsgewonden in handen van de Boeren achter.

derdtal Boeren een stelling veroverd aan den westelijken kant van het kopje, vanwaar zij een gedeelte van de schansen der Engelschen bestreken. Die schansen werden welhaast onhoudbaar, behalve voor de dooden. In een daarvan vond men na den slag zestig lijen binnen een afstand van 100 Eng. voet. Tot eer van de Engelsche troepen zij gezegd, dat zij vochten met den moed der wanhoop en als mannen sneuvelen. Van het oostelijk einde van het kopje kropen eenige afdeelingen Dublin Fusiliers — een wanhoopsdaad! — vooruit om met de bajonet dat vreeslijke wespenmest van Boeren, wier Mausers zoo onophoudelijk en zoo wreed kraakten, te verdrijven. Maar de helft bleef na een korten stormloop bewegingloos in het gras, tusschen de steenen liggen, terwijl de overblijvenden terugvielen en zelfs kropen in een vergeefsche poging om dekking te vinden voor die rake kogels. En zoo ging het gevecht zonder rustpoos door tot de zon ten ondergang neeg....

„Om twee uur werd een witte vlag — de Boeren noemen haar de jammervlag — opgestoken boven een deel van de Engelsche schansen en 175 man van de Lancashires gaven zich over.... Het oostelijk deel van het kopje hielden de Engelschen bezet tot het vallen van den avond, en in den donker ontruimden zij de stelling, hun meeste gewonder meevoerende. Bij het aanbreken van den dag vonden de Boeren, die 's nachts aanzienlijk versterkt waren, den top slechts door lijen bezet. De Spioenkop was heroverd.”

DE SPIOENKOP.

De correspondent van de Standard in het kamp bij Spearman's hoeve zendt een uitvoerigen brief over de gevechten om den Spioenkop. Daar hij het eerste aan-

eengeschakelde verhaal van Buller's tweede poging geeft, laten wij er een uittreksel uit volgen.

Den 23sten Januari, den vierden dag van een gestadigen aanval op de hoogten die de Boeren bezet hielden, hadden de Engelsche en Iersche brigades de eene stelling na de andere genomen over een afstand van ruim 2 K.M. Dit werd gedaan met betrekkelijk geringe verliezen, als men in aanmerking neemt dat de troepen van den eersten dag af aan kruisvuur bloot stonden. Op den avond van den 23sten was men daarom van meening dat, als men het aan den linkervleugel krachtig volhield, er slechts een overeenkomstig voordeel aan de rechterflank noodig was om den hoofdaanval door te kunnen zetten. Dat scheen ook generaal Warren's plan en te dien einde werden Dinsdagmiddag vertrouwelijke bevelen gegeven aan twee en een half bataljon om zich klaar te houden, teneinde denzelfden nacht op te rukken. Zij moesten den Spioenkop beklimmen en de hoogte bezet houden. Deze kop lag aan den uitersten linkervleugel van de stelling van de Boeren. De troepen die voor deze moeilijke taak werden uitgekozen, waren acht compagnieën van de Lancashire Fusiliers, zes compagnieën van het Royal Lancaster, twee compagnieën van het South Lancashire-regiment, 180 man van Thorneycroft's bereden infanterie (afgestegen) en een halve compagnie genie-troepen. De nacht was ontzaglijk duister. De troepen werden door de gidsen over rotsachtige hoogten en door donga's geleid, terwijl de manschappen gewaarschuwd waren om zoo min mogelijk geraas te maken, ten einde niet de aandacht van de Boeren te trekken, die opgesteld waren op den hoog zich verheffenden berg. Onder leiding van generaal Woodgate en kolonel Bloomfield begonnen de fusiliers de moeilijke beklimming van een steil, kronkelend pad dat de zuidelijke heuvel van den berg opliep. Langzaam maar gestadig vooruitdringende, mannetje achter mannetje, kroop de lange lijn van zwijgende gestalten de hoogte op. De top van den berg, die volle 2000 voet boven zijn voet ligt, bereikten de Engelschen omstreeks half vier in den ochtend op Woensdag, 24 Januari. Toen de top was bereikt, rukten de troepen met de infanterie van Thorneycroft en de fusiliers in de voorhoede langs het plateau. De bajonetten werden op de geweren gezeten en de manschappen waren voorzichtig zoodat een derde van het plateau overgestoken was, toen men een kaffer in het Hollandsch alarm hoorde roepen. Een schildwacht riep en de fusiliers deden een charge met de bajonet. Een officier reeg de schildwacht aan de bajonet en de Boeren, die nog een minuut te voren onbewust waren geweest van het gevaar dat dreigde, vuurden een salvo en vloten weg in de duisternis. De eerste schans was genomen zonder dat de Engelschen een man verloren. De tweede schans werd tegen vijf uur 's ochtends genomen. Hier wachtten de Engelschen het warme werk af dat zij voor de berst hadden. Er was kort

1 April. De waterwerken van Bloemfontein, bij Sannah's Post, worden door de Boeren afgekneden. De verbinding tusschen Bloemfontein en Kimberley is bij Koedoesranddrift verstoord.

2 April. Een afdeeling Australische vrijwilligers met voorraad, materieel, enz. wordt uit Kaapstad over Beira naar Rhodesië gezonden.

4 April. De divisie van gsneraal Colvile en de ruitery van French zijn te Bloemfontein teruggekeerd. De Boeren rukken naar Boesmanskop op, 19 KM. ten oosten van Bloemfontein.

De Boeren beschieten de stelling der Engelschen te Wepener.

Generaal Cronjé, Schiel en een duizendtal krijgsgevangenen worden uit Kaapstad naar St. Helena gezonden.

Drie compagnieën Royal Irish Fusiliers en twee compagnieën bereden infanterie moeten zich bij Reddersburg aan de Boeren overgeven. Verlies der Engelschen 2 officieren en 8 man gesneuveld, 2 officieren en 32 man gewond, 547 krijgsgevangen.

Methuen overvalt bij Boshof een afdeeling Boeren. Villebois-Mareuil en 7 Boeren gesneuveld, 8 gewond en 54 gevangen genomen; de Engelschen hebben 4 doden en 7 gewonden.

5 April. De Boeren beschieten bij Jagersfontein Road ten zuiden van Bloemfontein, een trein; ook Gatacre's voorposten bij Springfontein worden verontrust.

KORTE KRONIEK.

7—21 April.

7 April. Kolonel Dalzaty wordt door de Boeren bij Wepener ingesloten.

9 April. De Boeren vertoonen zich op 20 KM. ten oosten van Bethulie, bij de Oranjerivier.

Generaal Rundle wordt met de 8e divisie uit Kaapstad naar Springfontein gezonden.

De eerste bezending Boeren-krijgsgevangenen wordt op St. Helena ontscheept.

Het republikeinsche driemanschap (Fischer, Westels en Wolmarans) komt te Napels aan.

10 April. Generaal Botha doet een aanval op het Engelsche kamp bij Elandslaagte. De Engelschen hebben 4 doden en 8 gewonden. De aanval wordt niet doorgezet.

Generaal Gatacre wordt naar Engeland teruggezonden; Sir H. Chermiside volgt hem op als commandant van de 3e divisie.

11 April. Generaal Hunter vertrekt met een brigade uit Durban naar de Kaap.

14 April. De verliezen, door de Engelschen bij Wepener geleden, bedragen tot dusver 18 doden en 132 gewonden.

Een patrouille uit Bloemfontein, waarbij Lord Rosslyn zich bevindt, wordt door de Boeren gevangen genomen.

De Engelschen nemen drie verkenningrijders der Johannesburgsche politie gevangen.

Drie transportschepen met Australische wondloopers komen te Beira aan.

16 April. De eerste bezending krijgsgevangen Boeren wordt op St. Helena aan wal gezet.

17 April. Roberts seint dat Wepener nog omsingeld is, doch de Boeren maar slapjes aanvallen. Engelsche troepen naderen Wepener van twee kanten, over Reddersburg en Rouxville.

De brug bij Bethulie wordt door de Boeren vernield.

20 April. Gevecht ten noorden van Boshof tusschen De la Rey en Methuen's achterhoede. De yeomanry lijdt verliezen, Methuen trekt in de richting van Kimberley terug.

Gevecht ten westen van Dewetsdorp. Generaal Rundle's linkervleugel wordt

De Post Blij gelooft dat de Smet de Naeijer
 zwak staat en dat Baarnant, voorzitter van de Kamer

voor het aanbreken van den dag op de voorposten gevuurd, en toen er genoeg licht was, kon de colonne zien dat zij iets meer dan de helft van den top van den berg bezet hield. Het plateau op den berg is ongeveer 700 M. breed en zoowat 1200 M. lang. In een kloof dicht bij lagen twee kampen, en daar hadden de Boeren een groot kanon en een automatische Maxim opgesteld, die geheel verborgen waren voor het oog van de Engelsche kanonniërs op Drieboomkop. De Boeren konden van de gemaskeerde achterhoede uit gemakkelijk versterkingen zenden naar het uiteinde van het plateau dat nog in hun bezit was. En van dien kant begonnen zij nu ook met geweren te vuren. De hagelbui van kogels uit de Boerengeweren werd krachtig beantwoord. Generaal Woodgate die door generaal Warren was aangewezen om de stelling te nemen, liep van den eenen kant naar den anderen, te midden van de fluitende kogels, om zijn manschappen bevelen te geven. Maar reeds in het begin van het gevecht werd hij boven het linkeroog getroffen en naar de achterhoede gedragen. Hij had erge pijn, maar riep: „Laat mij alleen! Laat mij alleen!”

Nu nam kolonel Thorneycroft het bevel over. Onderwijl zette generaal Hart aan de linkerflank het vierdaagsche gevecht voort. Rechts was de Toegela, verzilverd door het heldere zonlicht, en aan den overkant op den met mimosa bedekten Alice-berg gaven wolken witten rook aan dat de marine-kanonnen twee kopjes beschoten aan den oostelijken kant van den bergrug. Om kwartier voor negenen toen de nevelen op den berg waren weggetrokken, begon het gevecht in ernst. Op dat oogenblik begonnen de kanonnen van de Boeren granaten te werpen in de veroverde stelling. De Engelsche kanonnen begonnen ook tegen negen uur op de linkerflank van de Boeren te vuren, vergeefs trachtende om hun stukken het zwijgen op te leggen. De Boeren-kanonniërs hadden nu het volle gezicht op de Engelsche stellingen en vuurden op minder dan 3000 meters. Van negen uur tot half een regende het granaten en Maximkogels op de Engelschen. Officiëren en manschappen leden evenzeer. De manschappen durfden hun hoofd niet opsteken om het vuur te beantwoorden, of als zij het deden, vielen zij het volgende oogenblik om voor altoos te blijven liggen. Er barstten aldoor granaten onder hen, verminkende alwie den dood ontkwam. Niemand zal misschien ooit een aaneengeschaeld verhaal kunnen doen van de gebeurtenissen in die ongelukkige drie en een half uur. Ten slotte was het duidelijk dat, tenzij er spoedig versterkingen kwamen, de Engelschen het overstelpende geweer- en kanonvuur niet zouden kunnen uithouden. Ook was er gebrek aan water. De afdeeling van de Lancashires die in de veroverde schansen lag, leed het meest. Maar ook de manschappen van Thorneycroft hadden zware verliezen.

Den geheelen tijd waren de Boeren gestadig voortgekropen. Sommigen stonden zelfs op minder dan honderd meter te vuren, vermetel geworden door het verlies dat zij de Engelsche gelederen hadden toegebracht. Gelukkig voor de Engelschen kwamen er versterkingen van de Middlesex- en Dorsetshire-regimenten, de Imperial Light Infantry en ten slotte van generaal Lyttellon's brigade bij Potgietersdrift. Zij stelden zich op in de vallei die den Spioenkop van Drieboomkop scheidt en klouterden vandaar op naar het plateau. Dadelijk kwamen zij onder zulk hevig geweervuur dat er geen denken aan was om te blijven staan. Zij moesten voortkruipen over elke duim gronds naar de vuurlijn. Met deze versterkingen werd het erg vol op het uiteinde van het plateau dat de Engelschen nog bezet hielden, zoodat het granaatvuur tusschen vier en zes uur de grootste slachting aanrichtte. De correspondent meent dat de Boeren alleen op de Engelschen op den Spioenkop zes Crenots en Krupps en twee automatische Maxims gericht hadden. De Boeren bestormden de stellingen en zij hadden de Engelschen waarschijnlijk geheel in de pan gehakt als niet op het laatste oogenblik de Scottish Rifles hulp hadden gebracht. Om half vijf kregen de Engelschen gebrek aan schietvoorraad en water, en was een muilezeltransport er niet in geslaagd het plateau te bereiken met een groote hoeveelheid patronen en water dan zou het slecht afgeloopen zijn met de Engelschen. Het vechten duurde zonder tusschenpoozen tot zes uur voort toen het bevel tot den terugtocht gegeven werd.

Het derde bataljon King's Royal Rifles dat intuschen ten noorden van den Spioenkop eenige kopjes met de bajonet had genomen, moest toen ook, zeer tegen zijn zin, terug.

In de verwarring van den terugtocht vermengde zich het eene bataljon met het andere. Slechts een bataljon van de Scottish Rifles kon beneden aan den berg van de 800 man 270 bijeenbrengen. Den geheelen langen nacht zag men een stroom van officieren en manschappen den heuvel afstropelen, hongerig en moede om hun

22 April.	<p>Generaal Brabant valt de Boeren aan bij den Boesmanskop ten zuiden van Wepener. Wepener wordt voortdurend beschoten door de Boeren.</p> <p>Gevecht bij Wakkerstroom ten Z.W. van Dewetsdorp. De Boeren nemen 28 Engelschen gevangen. Pole-Carew bezet den Leeuwkop.</p>
23 April.	<p>Het pompstation te Sanna's Post wordt door generaal Ian Hamilton bezet.</p>
24 April.	<p>Ontploffing in de werkplaatsen van de Begbie-gieterij te Johannesburg.</p>
25 April.	<p>French trekt de Modderrivier over bij Vaalbank, ten oosten van Bloemfontein. De Boeren ontruimen daarna hun stellingen bij Dewetsdorp, dat door Chermshire zonder tegenstand bezet wordt.</p> <p>Roberts seint dat de Boeren uit den omtrek van Wepener teruggetrokken zijn in noordoostelijke richting en dat Dalgety 33 dooden en 132 gewonden verloren heeft.</p> <p>Gevecht bij Israelspoort ten oosten van Sanna's Post. De Boeren trekken naar Thaba'nchu terug.</p>
26 April.	<p>Generaal Hunter trekt troepen bijeen te Kimberley, tot ontzet van Mafeking.</p>
27 April.	<p>De Engelschen onder French, Hamilton en Smith-Dorrien bereiken Thaba'nchu. De Boeren houden nog de heuvels ten zuidoosten van het dorp bezet.</p> <p>Schermutseling bij Smithfield. De Boeren drijven een patrouille op de vlucht en nemen drie man gevangen.</p>
28 April.	<p>Generaal Carrington komt te Marendellas aan.</p>
28 en 29 April.	<p>De Boeren vallen de Engelschen in den omtrek van Thaba'nchu hardnekkig aan. De federalen nemen negen man gevangen.</p>
30 April.	<p>De Engelschen worden bij een verkenning bij Brandfort teruggedreven. Zij laten negentien dooden en zeventien gevangenen in de handen van de Boeren.</p> <p>Hamilton bereikt Houtnek, ten noorden van Thaba'nchu, waar hij een sterke macht Boeren tegenover zich vindt. Hij verliest ongeveer dertig dooden en gewonden. French gaat hem versterken.</p> <p>Ongeveer 200 Boeren bezetten Windsorton.</p> <p>De regeering te Pretoria vaardigt een proclamatie uit, waarbij aan de nog overgebleven Engelsche onderdanen op enkele uitzonderingen na gelast wordt,</p>
1 Mei.	<p>wordt, de republiek te verlaten.</p> <p>Generaal Hamilton verdrijft de Boeren uit hun stelling bij Houtnek. Het vreemdenlegioen van de Boeren lijdt de meeste verliezen. De Engelschen nemen 26 man gevangen, onder wie 14 gewonden. Hamilton kampeert te Jacobsrust om zijn troepen na zeven dagen vechtens te laten uitrusten.</p>
2 Mei	<p>De cavalerie van Broadwood bereikt Isabelfontein, 45 K.M. ten noorden van Thaba'nchu.</p>
3 Mei.	<p>Brandfort door den Engelschen bezet. De Boeren trekken terug naar stellingen ten noorden van de Vetrivier en vernielen de spoorbrug over die rivier.</p> <p>Het meerendeel van de Boeren bij Thaba'nchu trekt af.</p> <p>Een atdeeling van Chermshire's divisie bezet Wepener.</p> <p>Brabant komt bij Thaba-Patchoa aan.</p> <p>Het Zuid-Afrikaansche driemanschap vertrekt aan boord van de Maasdam van Rotterdam naar New York.</p>
4 Mei.	<p>De bereden infanterie van de Engelschen bereikt de Vetrivier. De overige troepen volgen.</p> <p>Generaal Hunter trekt de Vaal over bij Windsorton.</p> <p>Ian Hamilton rukt op naar Neal Welkom, vermoedelijk een hoeve aan de Vetrivier, op den weg van Isabelfontein naar Winburg, en verhindert twee Boerenlegers zich te vereenigen.</p>

compagnieën roepend. Met het aanbreken van den dag zag men de gelederen zich weer vormen. Het werd echter twaalf uur, vóór de manschappen hun plaats van bijeenkomst bereikten en wat eten of drinken kregen.

De Lancashires hadden de langste lijst van dooden, gewonden en vermisten, de laatsten gevangenen, gemaakt door de Boeren bij het bestormen van de schansen. Zij gingen 800 man sterk bergop, en den volgenden dag antwoordden er maar 553 man op het appel. Bovendien hadden zij den 20sten al 128 man verloren.

Den 26sten Januari waren er nog maar zeven officieren van het regiment over, geschikt om dienst te doen.

Kolonel Bloomfield, die in den schouder geraakt werd, werd in een schans achtergelaten. Den volgenden dag werd hij gevangen genomen. Kapitein Murray, van de Scottish Rifles, die op vier plaatsen gewond was, stond op en trachtte zijn mannen aan te voeren naar de Boerschans en, terwijl hij dit deed, sneuvelde hij. Majoor Strong stierf aan zijn wonden. Majoor Ellis kreeg wonden op drie plaatsen. Ook kolonel Thorneycroft's troep werd erg verhavend. Kapitein Petre werd tweemaal gekwetst, maar bleef op zijn post en werd ten slotte doodgeschoten. Nog vijf andere officieren sneuvelden.

Aan een brief in de Telegraaf, geschreven den 20en Januari en volgende dagen uit generaal Burger's lager voor Ladysmith, ontleenen wij het volgende :

Kommandant-generaal Joubert is sinds 22 December weer hier en heeft, geheel hersteld, het opperbevel weer op zich genomen. Ook onze president bevond zich verleden week toen ik Z.H.Ed. te Pretoria bezocht in den besten welstand. Hij klaagde alleen dat zijn dokter eene operatie aan de oogen noodig achtte: „maar”, zeide Z.H.Ed., „je begrijpt dat ik daar niet aan kan denken zoolang ons land nog in zoo'n moeilijken toestand is.”

Al is het dat de kanonnen in Ladysmith zwijgen, de pogingen om ons van daaruit te vernietigen zijn geenszins opgegeven. Een paar dagen voor ik hier terug kwam werd zakere Burleigh — een van het personeel der Natal-spoorwegen — door onze brandwachten gevangen met een zak dynamiet in zijn bezit. De man bekende in Ladysmith daarvan voorzien te zijn en te zijn uitgezonden om de bruggen langs den spoorweg in onzen rug te doem springen. Hij zou daarvoor een belooning ontvangen van £ 500.

Omtrent de Hollanders is het gevoelen algemeen onder de Boeren, dat zij als mannen strijden. 's Avonds in de tenten en rond de wachtvuurtjes worden dikwijls staaljes daarvan verhaald. Een enkel vinde hier vermelding. Het is opgevangen uit den mond van een geboren Transvaler, genaamd Hans Venter, een man van rijpen leeftijd, wiens woord men kan gelooven.

Op den gedenkwaardigen 24en Januari, den dag der hevigste gevechten aan de Boven-Toegela, bestormde een klompje van twaalf Lijdenburger Boeren een der kopjes, waarop de Engelschen zich binnen opgestapelde klipmuren hadden verschanst. Onder dat klompje Boeren waren twee Hollanders, de broeders Olie, die ook alreeds te Elandslaagte in het vuur waren geweest. Kruijpende met het geladen Mausergeweer in de hand, was ons twaalftal boven op het kopje gekomen en had nu het hevige gevecht op veertig treden afstands verschanste Engelschen te trotseeren, die van achter hunne ongeveer drie voet hoog opgestapelde klipmuren lagen te schieten.

Langzaam gebruik makende van de alom gezaaid liggende klipbrokken voor bedekking, kropen de Boeren nader tot de schansen, ook steeds doorgvurende. Dit duurde onzen Olie's blijkbaar te lang, want tot op dertig treden genaderd, sprongen de twee broertjes eensklaps op, liepen ongedekt zoo hard zij konden, naar de schansen der Engelschen, sprongen op de drie voet hooge schansmuurtjes, schoten van daar ieder de vijf schoten die zij in hunne Mausers hadden op de achter die muurtjes liggende Engelschen à bout portant af en liepen toen zoo hard zij konden naar hunne kameraden terug, vóórdat de maats der doodgeschoten Engelschen eigenlijk goed begrepen, wat er gebeurd was. Dadelijk daarop bestormde het twaalftal de schans en werd deze door hen genomen. Een dapper stukje voorwaar en door de Boeren zeer gewaardeerd.

Op het stuk van moed en van toewijding aan de zaak der Boeren is de goede naam der Hollanders verzoekerd. Niet minder ook wat betreft de liefde en toewijding der Hollandsche dokters en ambulances. De gunstige roep daarover is algemeen. Natuurlijk is de gelijkheid van taal hier een belangrijke factor. De Duitsche, Fransche en Russische ambulances en geneesheeren betoonen eveneens groote toewijding en de Boeren zijn hun dankbaar, maar juist door deze aanraking met die naties wordt het onzen menschen al duidelijker, dat er maar een natie is op de wereld met welke zij een moedertaal gemeen hebben en dat is de Hollandsche natie. Openlijk komt men nu daarvoor uit.

- 5 Mei. Roberts bombardeert de stellingen van de Boeren aan den noordelijken oever van de Vetrivier en laat onderwijl Hutton's bereden infanterie de rechterflank van de Boeren omtrekken.
Barton's brigade raakt hevig slaags met de Boeren aan de overzijde van de Vaal. De Engelschen bezetten eenige randjes.
- 7 Mei. Generaal Hunter vereenigt zich bij Warrenton met generaal Paget en rukt naar Mafeking op. De Boeren worden uit Veertien-Stroomen verdreven.
De divisie van Brabant en Rundle bezetten Thabanchu.
De zitting van den Volksraad wordt geopend.
- 10 Mei. Lord Roberts trekt de Zandrivier over. De Boeren in het oosten van den Vrijstaat keeren naar het zuidwesten terug, en bezetten stellingen op 30 K.M. ten noorden van Thabanchu en in de Korannabergen.
Het leger dat tot ontzet van Mafeking oprukt, trekt door Vrijburg.
- 11 Mei. De Engelsche voorhoede bereikt Geneva-Siding, op 22 K.M. ten zuiden van Kroonstad. De Engelschen hebben de vorige dagen geringe verliezen geleden en tweehonderd krijgsgevangenen gemaakt.
De Boeren lokken bij Ventersburg de Inniskillings in een hinderlaag en nemen er 16 gevangen.
Brabant vindt bij een verkenningsden Hoepelrokheuvel bij Thabanchu verlaten door de Boeren, die naar de Mequatlingsbergen teruggetrokken moeten zijn.
Engelsche patrouilles uit Veertien-Stroomen betreden Transvaalsch grondgebied.
- 12 Mei. Lord Roberts trekt zonder tegenstand te ontmoeten Kroonstad binnen. French bezet een drift over de Valsch-rivier.
De zetel der regeering van den Oranje-Vrijstaat wordt naar Heilbron overgebracht.
De Boeren onder Eloff doen een aanval op Mafeking en vermeesteren de Kafferstad. Zij worden echter afgesneden en na een dag vechtens deels verdreven, deels gevangen genomen. Het verlies der Boeren is volgens Engelsche opgaaft 10 dooden, 19 gewonden en 108 krijgsgevangenen, waaronder commandant Eloff.
- 13 Mei. De la Rey doet bij Maritsani een aanval op het ontzettingsleger dat onder Mahon uit Taungs naar Mafeking oprukt. De Engelschen hebben 5 dooden en 24 gewonden.
- 14 Mei. Generaal Buller seint dat hij er in geslaagd is, zich een doortocht te banen door de Biggarsbergen.

De Boeren trekken uit den omtrek van Thabanchu naar Lindley terug. Men zegt dat de geheele krijgsmacht der Boeren aan de Vaal saamgetrokken wordt
Mahon vereenigt zich met Plumer bij Jan Massibi, ten westen van Mafeking.

- 15 Mei. De Engelschen bezetten Dundee en Glencoe. De Maasdam, met het republikeinsche driemanschap aan boord, komt te New York aan.
- 16 Mei. Hunter bezet Christiana, in het zuid-westen van Transvaal.
Kleine troepen opstandelingen doorkruisen nog den omtrek van Upington, in het zuiden van Betsjoeanaland.
Ontzet van Mafeking.
Nadat Mahon en Plumer Mafeking binnengerukt zijn, valt een gedeelte der Engelsche macht de terugtrekkende Boeren aan. Verlies aan de zijde der Boeren 5 dooden en 15 gewonden en een kanon; de Engelschen hadden 3 dooden en 22 gewonden.
Snijman verschanst zich te Polfontein.
- 17 Mei. Methuen rukt Hoopstad binnen; een veertigtal Boeren geeft zich over.
Lindley door de cavalerie van Broadwood bezet.
Hutton's bereden infanterie overrompelt Bothaville, ten noordwesten van Kroonstad.
Buller bezet Newcastle; de Boeren zijn op Volksrust teruggetrokken.

Maar tot ons eigenlijk onderwerp terugkeerende hebben wij nog een en ander te vermelden dat in de laatste dagen hier is voorgekomen.

Ten eerste hebben wij in ons hoofdlager zien aankomen den onder-minister van binnenlandsche zaken van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Vervolgens den Nederlandschen luitenant Thomson, voorts een Fransch officier met een dertigtal Franschen die met ons willen strijden, dan nog een aantal Italianen die zich bij het reeds bestaande Italiaansche corps hebben aangesloten en eindelijk blijft de toeloop van Ieren aanhouden.

3 Februari. Ergisteren is ook de Russische officier Goerko in ons hoofdlager aangekomen en had al spoedig een aardige ontmoeting. Gisteren namelijk bezochten de heeren Goerko, luitenant Thomson, luitenant Paff der Transvaalsche artillerie en nog een paar heeren ons kanon Long Tom, toen juist nabij dat kanon een van de Engelsche bommen ontplofte, die eenige der bezoekers door tal van splinters licht kwetste, gelukkig zonder iemand ernstig te bezeeren.

Genoeg echter om de heeren bezoekers te overtuigen, dat het hier geen kinder-spelletje is. Daarvan overtuigde zich ook de Amerikaansche bezoeker, toen hem het slagveld aan de Toegela-rivier werd getoond en hij daar het vreeselijke schouwspel overzag van tal van onbegraven en halfbegraven, weer uit den grond rijzende lijken der gesneuvelde Engelschen. Een fotografie werd daarvan door hem genomen. De onbevooroordeelde Amerikaan zal nu der wereld kunnen zeggen, wie van de twee oorlogvoerende natiën de meest onbeschaafde is, de natie die hare dooden onbegraven aan de aasvogels ten prooi laat, of wel die natie, welke, hoewel, moegestreden door een zesdaagschen kamp, toch nog dien liefdedienst bewijst aan haar vijand.

En dat is hier geschied! Toen vijf dagen na den slag de Engelschen hun dooden nog steeds onbegraven lieten, heeft onze generaal Burger aan den Engelschen bevelhebber voorgesteld, de vijandelikheden voor één dag te staken, opdat wij de lijken der op het slagveld liggende Engelschen konden begraven. Ze zijn nu door onze menschen behoorlijk ter aarde besteld, ten minste zoo behoorlijk als de omstandigheden het toelieten. De slooten door de Engelschen als hunne verdedigingswerken gegraven, moesten als graf dienen. In twee lagen werden de dooden daarin gelegd en behoorlijk met aarde toezemaakt. Onze moegestreden burgers hebben dat harde werk met ernstige blijmoedigheid verricht en hebben

daardoor op tal van familiën in Engeland den plicht der christelijke dankbaarheid gelegd.

ONDER HET ROODE KRUIS NAAR ZUID-AFRIKA DE GEVECHTEN BIJ DE BOVEN-TOEGELA.

(Particuliere Correspondentie.)

Hoofdlager bij Ladysmith,
Januari 1900.

Ongeveer den 10den Januari werd het bekend, dat generaal Sir Redvers Buller eene groote strijdmacht bij de Boven-Toegela samengetrokken had, om te trachten daar door te breken naar Ladysmith, wat hem bij Colenso met den bekenden noodlottigen afloop mislukt was. Den 11den Januari trokken de Engelschen de Kleine Toegela over; slechts een kleine macht onder de generaals Louis Botha en Andries Cronjé bevond zich daar om den aanval af te wachten. Daar men algemeen een hardnekkigen strijd verwachtte en de geneeskundige hulp zeer onvoldoende was, vertrok ik met dr. Vinkhuizen en een der verplegers met verbandmiddelen daarheen, en wel op zoogenaamd paardencommando, d.w.z. met niets anders bij ons dan de zadeltasschen kunnen bevatten; 's nachts vonden wij onderkomen nu eens in een tent, dan weer diende de bewolkte hemel als deken.

De Boeren van de Senekal-, Vrede- en Carolinalagers waren bezig loopgraven of, zooals de Boeren zeggen, slooten te graven, om daarin bedekking tegen geweer- en granaatvuur te vinden. Hunne stellingen waren met zorg uitgekozen; aanvankelijk bestond het voornemen den overtocht over de Toegela te beletten, en daartoe de Boschkoppen te bezetten. Daar echter deze stellingen geen voldoende dekking van de zuidzijde aanboden, zag men van dit plan af en liet de Engelschen rustig twee pontonbruggen over de rivier slaan.

Daar er aanvankelijk weinig voor ons te doen viel, heb ik op den Spioenkop en op den hoogen Platkop van 's morgens vroeg tot 's avonds laat gewapend met een kijker het oprukken der Engelsche strijdmacht kunnen gadeslaan. Duizenden en duizenden soldaten en paardenvolk met vele kanonnen en een groote legertros trokken den 16den en 17den Januari de rivier op en stelden zich in het uitgestrekte golvende terrein op; waar het oog waarde, zag men Engelschen.

- 19 Mei. Voorpostengevecht ten zuiden van de Majoeba; 8 Engelschen gedood en 13 gewond, de Boeren lijden geen verliezen.
- 20 Mei. Een eskadron van Bethune's vrijwilligers wordt bij Scheepersnek, ten zuidwesten van Vrijheid, in de pan gehakt. De Engelschen verliezen 27 dooden, 25 gewonden en 11 krijgsgevangenen benevens twee maxims. Aan den kant der Boeren wordt een man gedood en een gewond.
- 21 Mei. Generaal Rundle bezet Ladybrand.
Hay deelt de leden van het republikeinsche driemanschap mede, dat president MacKinley niet tusschenbeide kan komen in het Zuid-Afrikaansche conflict.
- 22 Mei. Generaal Hamilton bereikt Heilbron, na een gevecht waarbij 20 Engelschen gevangen genomen worden, waaronder 3 officieren.
- 23 Mei. Roberts komt bij de Rhenoster aan.
Generaal Warren bezet Douglas in Grikwaland, en verovert een kamp van de opstandelingen.
- 24 Mei. Engelsche troepen trekken de Vaal over bij Parijs. Hamilton is te Boschbank, verkenners zijn tot de Viljoensdrift doorgedrongen. De spoorwegbrug bij Vereeniging is beschadigd.
- 25 Mei. De Engelschen bezetten Vrededorp, de republikeinen heroveren Heilbron.
- 27 Mei. Roberts trekt de Vaal over bij Vereeniging, en slaat zijn kamp op aan den noordelijken oever.
- 28 Mei. Rundle bezet Senekal, na een artilleriegevecht.

KORTE KRONIEK.

28 Mei—10 Juni.

- 28 Mei. De Oranje Vrijstaat wordt bij het Britsche Rijk ingelijfd onder den naam Oranjerivier-Kolonie.
Gevecht bij Doornkop in de buurt van Johannesburg.
Kolonel Plumer bezet Zeerust.
Kolonel Adye verslaat een troep opstandelingen bij Kheis in Grikwaland.
Eerste dag van drie dagen van verootmoediging en gebed in de Z.-A. Republiek.
- 29 Mei. Lord Roberts bezet Elandsfontein (Germiston), het kruispunt van spoorwegen bij Johannesburg.
Generaal Rundle raakt bij Senekal met de Boeren slaags en lijdt een aanmerkelijk verlies.
Het scheepsgeschut op Mount Prospect begint de beschieting van Langenek en den Pogwani.
- 30 Mei. Sir Charles Warren wordt bij Douglas in Grikwaland door de Boeren aangevallen en lijdt een aanmerkelijk verlies.
- 31 Mei. Johannesburg bezet.
Gevecht bij Kaalfontein op den weg naar Pretoria.
Het 13e bataljon yeomanry geeft zich bij Lindley aan de Boeren over.
- 3 Juni. Een wapenstilstand van drie dagen wordt gesloten tusschen generaal Buller en Christiaan Botha, bevelhebber der Boeren op den Langenek.
Generaal Hildyard ontruimt Utrecht en voegt zich bij Buller te Mount Prospect.
- 4 Juni. Gevecht aan de Zesmijspruit ten zuiden van Pretoria.
Sir Charles Warren trekt Campbell binnen.
- 5 Juni. Bezetting van Pretoria.
- 6 Juni. Generaal Buller bezet van-Wijksheuvel.
Een commando Vrijstaters, op 3000 man geschat met zes veldstukken, verschijnt bij Roodewal, aan de spoor ten noorden van Kroonstad, en snijdt er de telegraaflijn door. (Dit kan ook op 5 Juni geschied zijn.)
- 8 Juni. Generaal Buller heeft, naar hij beweert, den sleutel op de stelling van de Boeren op den Langenek in handen gekregen.
- 9 Juni. Volgens bericht, te Kaapstad ontvangen, staan de Vrijstaters aan de Honingspruit en hebben zij den spoorweg tusschen America en Roodewal bijna geheel vernield.
- 10 Juni. Generaal Buller rukt tot aan de Kliprivier op.

De stellingen der Boeren waren, vooral aan de westzijde, aanvankelijk slechts door enkele burgers bezet. In allerijl werd nu overal heen om versterking gezonden, en weldra kon men ze met het kalme Boeren-galopje zien aanrijden. Ook de Engelschen moeten dit hebben gezien, daar zij drie dagen achtereen een ballon captif tot op groote hoogte oplieten, waardoor zij het terrein achter de Boerenstellingen konden waarnemen. Hadden de Engelschen den 18den Januari met hunne groote macht den doorgang of bij den Spioenkop of bij den hoogen Platrand geforceerd, dan had de zaak der Boeren zeker hachelijk gestaan, daarover was iedereen het eens. Intusschen talmden de Engelschen en verdeelden hunne macht over eene lange linie steeds meer westwaarts, totdat door voortdurende versterkingen het aantal Boeren van eenige honderden tot een paar duizend was aangegroeid. Blijkbaar was de bedoeling de gevechtlijn al maar uit te rekken, in de hoop dat daardoor de kracht der Boeren zou worden verzwakt en er gelegenheid zou zijn op een of meer zwakke punten door te breken.

De Boeren hebben echter hunne moeilijke taak met groote beslistheid en behoedzaamheid volbracht. Over de geheele gevechtlijn hunner stellingen, een afstand van ongeveer vijf uren te paard, lagen zij in één lange rij achter klippen of in slooten, dag en nacht gedurende twaalf dagen. Slechts enkele kanonnen stonden tegenover het groote aantal Engelsche vuurmonden, die hen van 17 tot 25 Januari onophoudelijk bestookten; zoo werden de Spioenkopschansen den 17den en 18den Januari onthaald op 1017 bommen en granaatkartetsen, die de Boeren slechts 2 dooden en 2 lichtgewonden bezorgden. Begrijpelijkerwijze is langzamerhand de vrees voor de lyddietbommen aanmerkelijk verminderd en de Boeren bewegen zich achter hunne schansen en in hunne loopgraven zoo vrij als op het kerkplein te Pretoria. Wegens den grooten afstand heeft men allen tijd om schuil te gaan, wanneer een granaat in aantocht is; zoodra het vuur voor den vijandelijken vuurmond zichtbaar wordt, roepen de Boeren allereuwe: „Koets, koets”, als teeken, dat men zich achter een klip te bergen heeft; na eenige oefening hoort men aan het karakter van het fluitend geluid, uit welke richting de bom in aantocht is, zoodat men het verstoppertje-spelen niet onnoodig behoeft te herhalen.

Den 18den Januari trachtten een vijftigtal Boeren een kopje aan de westzijde te bezetten, waarop zich ongemerkt al een aantal Natalsche vrijwilligers had genesteld, die hen op korten afstand lieten naderen en daarna een hevig geweervuur op hen openden; bij deze gelegenheid sneuvelden een tiental Boeren en werden er een 20tal krijgsgevangenen gemaakt. Den volgenden dag leverden de Engelschen eenige zwaargewonden aan ons Roode Kruis uit; bitter beklagde de bevelvoerende officier zich over het gebruik van dum-dum-kogels door de Boeren; gelukkig konden wij hem antwoorden dat deze kortelings buit waren gemaakt op het slagveld bij de Platrandbestorming van Ladysmith, waar een aantal dezer patronen werden gevonden. De bevelvoerende officier, de Earl of Dundonald hernam hierop, dat onlangs onder de Engelsche troepen de strikte order was uitgevaardigd, uitsluitend gewone Lee-Metfordpatronen te gebruiken. Nu, wat hiervan aan is, hebben wij eenige dagen later gezien!

Den 19en, 20en en 21en Januari werd het gevecht voortgezet. Al heviger bulderen de kanonnen en ratelen de Maxims; van uit de vlakke dringen de Fusiliers naar voren, dekking zoekende in de spleten en achter de kleine bulten van het geaccidenteerde terrein; troepsgewijze komt de cavalerie aanrijden en schuilen in twee hoeven aan den voet der Boerenstellingen gelegen, blijkbaar voornemens den stormaanval van straks te ondersteunen. Eerst rijden zij in dichte rijen oopen; een klein Creusot-kanon, zoeven door de Boeren op een kopje gesjord, zendt een bom, die vlak achter hen barst; een oogenblik later een tweede, die midden in den troep terecht komt; eenige manschappen storten uit het zadel en een aantal ruiters liggen dood of gewond; twee, drie, vier bommen richten in korten tijd zulk een verwoesting aan, dat de overigen vluchten, met achterlating hunner gewonden. Al feller hoort men alom het dof geknal der Mausers, duidelijk te onderscheiden van den dubbelslag der Lee-Metfords; het helse geratel der Maxims, die vruchteloos hunne patronen als hagelsteenen tegen de klippen doen kletteren; bommen en granaatkartetsen vallen onophoudelijk neer, ontploffend met duivelschen schok, een stofwolk van puin en aarde opjagend en diepe gaten in den bodem borende. Het groot en klein vuur van

51

KORTE KRONIEK.

7— 24 Juni.

- 7 Juni.** De Boeren vallen aan de Rhenosterrivier de Engelschen aan, doodden en wonden een 150 man, nemen een bataljon Derbyshire-militie en nog een aantal pioniers gevangen en behalen veel buit. Zij vernielen den spoorweg over een grooten afstand en laten een brug springen.
De Boeren doen een aanval op den spoorweg bij Vredefortweg, wonden een officier en 8 man en nemen er een tiental gevangen.
- 8 Juni.** De Boeren ontruimen Botha's pas in het Drakengebergte.
- 9 Juni.** De Engelschen bezetten Klerksdorp.
- 11 Juni.** Groot gevecht van Lord Roberts met generaal Botha bij Eerste Fabrieken en Donkerhoek, ten oosten van Pretoria. Verscheiden aanvallen der Engelschen worden afgeslagen.
De Boeren ontruimen Langenek en den Majoeba.
De Boeren vallen den spoorweg bij Roodewal aan en brengen de Engelschen een verlies van ongeveer 20 man toe, meest yeomen.
Lord Methuen vecht aan de Rhenosterrivier met de Boeren en verdrijft ze.
President Steyn vaardigt een manifest uit, waarin hij de proclamatie van Lord Roberts tot inlijving van den Oranje Vrijstaat van nul en geener waarde verklaart.
- 12 Juni.** Voortzetting van het gevecht ten oosten van Pretoria. Botha trekt terug. Naar het heet, sluit Lord Roberts na dat gevecht eenige dagen wapenstilstand met Botha.
- 13 Juni.** Generaal Buller trekt Volksrust binnen.
Gevecht bij Ficksburg.
Het Kaapsche ministerie neemt zijn ontslag.
- 14 Juni.** De Boeren vallen bij Leeuwspruit een spoorwegherstelrein aan. Majoor Seymour, hoofd van de Kaapsche pioniers, en 2 man sneuvelen, een officier en 8 man worden gewond, 1 officier en 55 man pioniers gevangen gemaakt.
Buller meldt, dat het district Wakkerstroom zich overgegeven heeft; de strijdende Boeren zijn echter weggetrokken.
Baden-Powell bezet Rustenburg.
- 15 Juni.** Laatste termijn, gesteld aan de Vrijstaters bij Ficksburg om zich over te geven. Daarna zullen zij als opstandelingen worden behandeld.
Het congres van den Afrikaander Bond wordt te Paarl geopend.
- 17 Juni.** Bericht, dat president Kruger den zetel der regeering van Machadodorp naar Alkmaar heeft verplaatst.
- 18 Juni.** Gevecht bij Ficksburg.
De Engelschen bezetten Krugersdorp.
De eerste trein rijdt weer door de herstelde Langenek-tunnel.
- Een nieuw Kaapsch ministerie treedt op onder leiding van Sir J. Gordon Sprigg; de overige ministers zijn: Graham, Rose-Innes, dr. Smartt, Sir P. H. Faure en Frost.
- 19 Juni.** Lord Methuen, een konvooi naar Heilbron begeleidende, raakt bij dat dorp met de Boeren slaags.
De spoorwegbrug bij Malalane op de lijn Pretoria—Komatipoort wordt vernield.
- 21 Juni.** Hamilton bezet Springs.
De eerste gewone trein naar Pretoria verlaat Kaapstad weer.
- 22 Juni.** Lord Dundonald's ruitery bezet Standerton.
- 24 Juni.** Lord Roberts meldt, dat Hamilton Heidelberg bezet heeft. Daarmede zijn Transvalers en Vrijstaters, volgens de Engelschen, voorgoed van elkaar afgesneden.
Lord Roberts meldt, dat de Boeren weer een aanval op Honingspruit (Rhenosterrivier) hebben gedaan en daar brand gesticht.
- 23 Juni.** De Vrijstaters doen een reeks aanvallen op den spoorweg ten noorden van Kroonstad, in de buurt van het station Honingspruit; o. a. op een trein soldaten, waarbij een dertigtal Engelschen, pas bevrijde gevangenen van Waterval, gedood en gewond worden.
- 24 Juni.** Generaal Clements raakt bij Winburg met de Boeren slaags.
Schermutseling dicht bij Pretoria, ten Z.O.
- 25 Juni.** Schermutseling dicht bij Pretoria, ten N. O.

52
vijandszijde concentreert zich op den platten rand naast ons; waar de bommenregen bijkans onuitstaanbaar wordt; overal is de bodem opgeploegd, terwijl de Boeren rustig met den pijp in den mond voortgaan met schieten; nu en dan houdt er een een tijdlang op, omdat het roer te heet is geworden. Uit de vlakke naderen langzaam eenige duizenden infanteristen, en leggen zich aan den voet van den rand. Den Boeren wordt het voor een wijle al te heet, en een voor een wijken zij, bukkend achter klippen, terug naar een achter gelegen valleetje, waarvan de Engelschen gebruik maken om den kop te beklimmen; thans houdt het vijandelijk kanonvuur op, om eigen menschen niet te treffen.

Enkele zenuwachtige Boeren roepen: „De Engelschen stormen!” een kwartier later: „de Engelschen hebben onze positie!” doch langzamerhand komen de Boeren, eerst een, dan weer een, van hunne schuilplaats terug en nemen hun plekje achter de klippen of schansen weer in en heropenen het vuur. Nu vallen de kopschoten, en menige Mauser treft zijn doel; de verliezen der Engelschen zijn groot. Ten slotte gelukt het hun dappere officieren niet meer de mannen vooruit te krijgen, en tegen het vallen van den avond is de laatste vijand afgedropen en de Boeren hebben hunne positie weder voor dien dag behouden. De Boeren, die geen brandwacht (wacht op de voorposten) hebben, zoeken hun paarden, die rustig achtig de koppen gekniehalsterd grazen, weer op en rijden bij troepjes naar het lager terug.

Dit spelletje werd drie dagen achtereen herhaald; den laatsten dag, 24 Januari, waagde de vijand zijn grooten slag, tastte alle onze stellingen aan en stormde gelijktijd bij Spioenkop en den Platrand; het vuur der Boeren was moorddadig, en tusschen de 1200 en 1500 dooden werden den volgenden dag op het slagveld gevonden. Enkele slooten der Engelschen lagen eenvoudig opgevuld met lijken; 172 werden er krijgsgevangen gemaakt. De Lancashire Fusiliers werden bijna geheel vernietigd of gevangen. Zij verloren al hun officieren, behalve een kapitein, die gevangen werd genomen. Ook de South Lancashires en 't Middlesex-regiment leden zware verliezen. De Engelsche gewonden, die ons ter verpleging werden gezonden, erkenden dit eenparig en vertelden, dat zij eenige weken geleden te Durban aan wal waren gestapt. Dit laatste feit herhaalt zich overal: bij voorkeur worden versch gelande troepen voor den aanval gebruikt, en het schijnt bijkans onmogelijk hen een tweede maal tot een stormaanval te leiden. In deze week hebben wij bij Spioenkop gezien, hoe een duizendtal Engelschen tot op 900 M. naderden; de Boeren-kanonnen en geweren zwegen om den vijand in hun nabijheid te lokken, maar de soldaten waren niet verden te krijgen, en vergeefs vuurden hunne officieren hen tot de bestorming aan: de manschappen bleven eenvoudig achter de klippen liggen!

Den 24sten zijn er van Engelsche zijde weder ergerlijke zaken geschied: tweemaal is de witte vlag opgestoken en werden de Boeren, die naderden ter ontwapening, met geweervuur ontvangen; één officier schreeuwde hen ten minste toe, dat hij zich niet aan het commando „overgeven” van een kameraad stoorde en dat hij zich niet verkoos over te geven, welke moedige daad hem het leven kostte; doch overigens heeft deze trouwelooze handeling wederom diepe verontwaardiging bij de Boeren gewekt. Een feit is, dat dien dag — niettegenstaande de verzekering weinige dagen te voren gegeven — bij de bestorming dum-dum-kogels zijn gebruikt; een aantal dezer patronen zijn op het slagveld gevonden en ikzelf heb drie typische dum-dum-verwondingen verbonden. Een dezer gewonden, een aardig trouwhartig kereltje van 16 jaren, was op verzoek een der Engelschen, die zich had overgegeven, water gaan brengen uit zijn veldflesch; naderende werd hij laaghartig door dien schavuit met een dum-dum in den elleboog geschoten, waarop zijn vriend den ellendeling met een doodelijk kop 't betaald zette!

Na hunne nederlaag zijn de Engelschen den 24sten 's nachts grootendeels weder achter de Toegela getireerd, hunne dooden op schandelijke wijze onbegraven achterlatende, ja, ook zwaar gewonden! Een der Engelschen die in onze ambulance werd verpleegd vertelde mij, hoe hij den dag van den slag ziek was geworden en op 't slagveld achtergelaten. Zijn verzoek om weggedragen te worden werd beantwoord met de mededeeling, dat er geen plaats meer in de ambulance was! Bij onderzoek bleek mij zijn verhaal waarheid te zijn. Gelijk ik reeds vroeger schreef, vervullen dergelijke daden van menschen eener natie, die pocht op hare humaniteit, de Boeren met ergernis en walging.

Dr. BIERENS DE HAAN.

- 26 Juni. Na drie dagen vechters op de heuvelen bij Eerste Fabrieken, ten Oosten van Pretoria, trekt Botha oostwaarts af.
Gevechten bij Lindley, waarbij de Engelschen een kleine 100 man aan dooden en gewonden verliezen. Generaal Olivier breekt van het zuiden uit door de Engelsche liniën heen.
De militaire attachés bij het Engelsche leger vertrekken uit Pretoria op weg naar huis.
- 27 Juni. De Boeren vallen weer ten spoorweg bij het station Roodewal aan.
- 28 Juni. De Boeren vallen de Engelschen aan bij het station Springs, ten O. van Johannesburg.
- 29 Juni. Generaal Carrington is met zijn staf te Boelawajo aangekomen.
- 30 Juni. Generaal Sir Henry Colville, bevelhebber van de 9e divisie, verlaat Pretoria op weg naar Engeland, waarheen hij teruggeroepen is.
- 3 Juli. Generaal Hunter is, van Heidelberg komende, de Vaal overgetrokken, en wordt te Frankfort verwacht.

- 1 Juli. Generaal Hunter bezet zonder tegenstand Frankfort.
- 2 Juli. Generaal Hector Macdonald vereenigt zich te Frankfort met generaal Hunter.
Generaal Clery heeft Greylingstad bereikt.
- 3 Juli. Generaal Paget drijft de Wet voor zich uit. Deze begeeft zich naar Bethlehem, waar de zetel van de Vrijstaatsche regering wordt gevestigd.
- 4 Juli. Gevechten bij Ficksburg en Senekal.
Generaal Clery vereenigt zich aan de Suikerboschrand-rivier met generaal Hart, uit Heidelberg gekomen.
- 5 Juli. Generaal Brabant bezet Doornberg tusschen Senekal en Winburg.
- 6 Juli. De Boeren hebben Wakkerstroom en Utrecht weer bezet.
De Boeren vertoonen zich weer bij Mafeking.
Het Zuid-Afrikaansche Gezantschap komt uit Amerika te Havre en daarna te Parijs aan.
- 7 Juli. Na een gevecht, dat den 6en begon, werpt Mahon de Boeren ten oosten van Pretoria tot voorbij Bronkhorstspruit terug. De generaals Clements en Paget bezetten Bethlehem. De Boeren trekken naar Fouriesburg terug.
Een kleine zeventhonderd Engelsche krijsgesvangenen worden over van-Reenenspas in Natal vrijgelaten.

- De Kaapsche vredesdeputatie komt in Engeland aan.
- 8 Juli. Generaal Lemmer heeft Rustenburg aangevallen, maar is weer teruggetrokken.
- 9 Juli. Generaal Rundle doet een verkenning bij Senekal en ontdekt, dat de Boeren daar in den omtrek al hun stellingen ontruimd hebben.
Gevecht van de generaals Pole-Carew en Hutton tegen de Boeren bij Irene, ten Z. van Pretoria.
- 11 Juli. De Engelschen lijden een nederlaag bij Nitralsnek, ten W. van Pretoria; zij verliezen twee kanonnen, bijna een eskadron Scots Greys en 90 man Lincolns, die gevangen worden gemaakt, en vele dooden en gewonden.
Het 7e regiment dragonders lijdt zware verliezen bij Derdepoort ten N.O. van Pretoria en moet terug.
Generaal Smith-Dorrien vecht met de Boeren bij Krugersdorp en generaal Buller bij Paardekraal.
Generaal Clements trekt uit Bethlehem Z.W.-waarts; generaal Paget blijft te Bethlehem.

Mej. J. Dijkstra, die bij de Nederlandsche ambulance in het hospitaal te Modderspruit bij Ladysmith geplaatst was, schreef aan hare verwanten in Friesland, dd. 28 Januari. o. m.:

„Innig medelijden had ik met een jongen van 18 jaar. Deze had een Engelschman, die onder een commando met de witte vlag was, op diens verzoek wat drinken gegeven, en tot dank schoot die gemeene Brit een dum-dum op hem af, waardoor hij zwaar gewond werd.

„Deze week hadden we hier ook 18 Engelsche patienten. Wij verbonden en behandelden hen als ieder ander. Dat erkenden ze zelf ook en zeiden, dat ze niet behoefden bewaakt te worden (het waren gevangenen), want dat ze het nergens beter konden krijgen dan hier.”

Over den uitval van de Engelschen tegen Surprise Hill heeft de 17jarige Denys Reitz een brief uit het kamp bij Ladysmith naar Pretoria geschreven. Het Handelsblad neemt dien brief nu op :

De ochtend nadat de Engelschen Lombardskop bestormd hebben, waarbij onze kanonnen opgelazem werden, trokken zij bij ons uit, maar werden gauw teruggejaagd.

's Nachts waren wij op brandwacht omtrent 600 tree van den kop hier nabij, waarop een houwitzer stond. Onder den kop lagen andere brandwachten, die of door verraad, of door onoplettendheid de Engelschen lieten voorbijkomen.

Omstreeks één uur hoorden wij de Engelschen boven op den kop: hurrah! roepen. Wij zonden rapport aan Zee-derberg, den veldcornet, maar voor hij kon komen, sprong de houwitzer in de lucht. De Engelschen riepen een „hurrah“ en wij werden toen in kanon, dat wij dadelijk door de bosschen liepen om hen te keeren, als zij weer af kwamen. Wij waren net acht man. Het was natuurlijk heel donker.

Toen wij een eindje geloopt hadden, hoorden wij: „Halt Who goes there?“ van een troep Engelschen die onder in de bosschen gebleven waren. Wij schoten een „sarsie“ (charge) in hunne richting en liepen zoo hard wij konden naar een sloot achter ons. Toen wij een paar minuten gewacht hadden, gingen wij weer voort tusschen de bosschen. Na omtrent een mijl geloopt te hebben, kwamen wij in de spruit, die onder den kop loopt. Hier schoten een klompie Engelschen, die ook onder gebleven waren „sarsies“ op ons. Wij lagen tegen den wal van de spruit en beantwoordden hun vuur. Het werd echter zoo warm, dat wij om een draai van den wal liepen. Hier schoten de Engelschen Sampie van Zijl dood. Hij was net een tree vóór mij en kreeg twee kogels; één door zijn keel en een door zijn long. Zij schoten zijn kleeren in brand. Wij zijn vandaag allen zeer treurig over zijn dood, want hij was de plezierigste kerel in ons kamp. Hij stierf niet dadelijk, maar wij zetten hem tegen den wal op en

Wij moesten hem toen verlaten, want de Engelschen waren achter ons en zij die op den berg geweest waren, vóór ons. Wij liepen naar den oorkantschen wal en toen sprong een Engelschman op mij af en wou mij steken met zijn bajonet, maar hij was een weinig te hoog, zoodat hij het niet kon doen. Toen zeide hij: „Throw down your gun and I won't shoot“, maar ik zeide: „Throw down your gun or I shall shoot.“ Ik zou hem ook geschoten hebben, maar hij wierp zijn geweer neer. Hij wroetelde toen met zijn handen voor zijn borst, waarschijnlijk om zijn patroonzak af te halen, maar ik dacht dat hij een revolver wilde uithalen en mijn maters (makkers) schreeuwden gedurig: „Schiets hom Reitz, schiets hom!“ maar ik kon het niet over mijn hart verkrijgen om een man op twee pas afstand zoo maar te schieten; zoo zeide ik: „Put up your hands, or I shoot“, hetwelk hij ook deed. Ik nam toen zijn geweer en ik zal u de bajonet zenden.

Intusschen kwamen de Engelschen aan. Wij konden alles hooren wat zij zeiden. Zij waren in high spirits, en zij waren geheel en al onbewust, dat wij daar waren. Wij wachtten totdat wij hen konden zien. Zij liepen in een klomp van omtrent 200 of 300 man. Zij waren tot omtrent 10 tree van ons af. Wij schoten toen tusschen hen in. Toen stonden zij stil en riepen algaar: Rifle Brigade! Rifle Brigade! zeker denkende dat wij hun eigen menschen waren. Toen zeide er een: Let us charge! Een officier, captain Paley, kwam op ons aan, maar kreeg twee kogelschoten. Joubert (broeder van den schrijver, 19 jaar) gaf hem er nog een en hij viel boven op ons. Vier Engelschen vingden Jan Lutter en sloegen hem op zijn hoofd met een geweer en staken hem in de maag met een bajonet. Hij greep er toen twee aan de keel en riep: „Help kerels!“ De twee naaste kerels schoten toen twee van de vier morsdood, maar toen kwamen de Engelschen zoo dik aan, dat wij allen doodstil langs den wal gingen zitten. Zij kwamen „single file“ aan, pl. m. 300 langs een voetpad omtrent 6 tree van ons af. Indien wij meer kerels geweest waren, zouden wij aangehouden hebben met schieten, maar de Engelschen zouden ons nu letterlijk vertrappt hebben.

Wij konden hen natuurlijk goed zien en alles hooren, wat zij zeiden. Eens zeide een: „Who knows the way?“ Een ander antwoordde: „Keep to the right“, en daar ik een paar tree „to the right“ was, was ik net benauwd, maar zij vonden toen weer het voetpad en zagen mij niet. Terwijl zij door de sloot gingen, riep een van de Engelsman: „To the right! I can't walk!“ en een van zijne maters zeide: „Oh you're only a bloody Dutchman“ en een ander: „Go to hell, 3 times over.“

Toen de Engelschen allen voorbij waren begon het al dag te worden. Wij vonden toen 22 dood en gewond. Captain Paley leefde nog en wij deden voor hem wat wij konden, maar wij hadden geen water en hij stierf een ruk (oogenblik) daarna. De andere gewonden riepen gedurig om water. Wij zonden toen een der gevangenen, er waren er 5 à 6, naar Ladysmith om dokters te halen. Een Engelschman had zeven kogels, een ander vier en een drie. Er was er, geloof ik, niet een die minder dan 2 schoten had en aangezien dat wij maar zeven kerels waren en net omtrent vijf minuten schoten, kunt gij zien, dat het maar „warm“ was; buitendien droegen de Engelschen een paar gewonden uit de sloot weg.

* wie gaat daar?

* gooi je geweer neer en ik zal niet schieten
* gooi je bajonet weg, want ik schiet

* Steek op je handen of ik schiet.

* Wie weet de weg?

* Rechts houden!

* Rechts! Ik kan niet loopen

* O, gij zijt

KORTE KRONIEK. (*)

8 Juli—12 Augustus.

- 8 Juli. Het commando van Hazebroek verovert op de Engelschen bij Lindley drie kanonnen. (Boeren-bericht over Lourenço Marques.)
- 11 Juli. Gevecht bij den Senekalsnek. De Boeren maken 200 gevangenen en vermeesteren vier kanonnen. (Boeren-bericht over Lourenço Marques.)
- 15 Juli. President Steyn, Christiaan en Pieter de Wet breken met 1500 man en een halfdozijn kanonnen bij Slabbertsnek door de Engelsche liniën heen.
- 16 Juli. De generaals Broadwood en Paget zetten Christiaan de Wet na.
Besliste aanval van de Boeren op den geheelen linkervleugel van Lord Roberts, aangevoerd door generaal Hutton, en op generaal Pole-Carew's linkervleugel in de buurt van Springs. Na hevige gevechten werden de Boeren afgeslagen.
De Engelschen onder de generaals Jan Hamilton en French en kolonel Hickman verdrijven de Boeren uit hun stellingen, die zich dicht om Pretoria uitstrekken van den Delagoabaai- tot aan den Pietersburgspoorweg.
Lord Roberts kondigt een besluit af tot uitbanning van vrouwen en kinderen van Boeren uit Pretoria.
- 19 Juli. Generaal Little vecht bij Lindley met Christiaan de Wet, wiens leger zich in tweeën splitst en verdwijnt.
Generaal Broadwood vecht bij Palmietfontein met Christiaan de Wet (of een van zijn twee afdeelingen), die 's avonds over Paardekraal verdwijnt.
De Boeren laten op den spoorweg tusschen Krugersdorp en Potchefstroom een trein ontsporen en nemen een 25tal officieren en soldaten gevangen. Later worden deze weer losgelaten.

(*) Voor zoover niet het tegendeel wordt vermeld, samengesteld uit Engelsche berichten.

- 21 Juli. Gevecht bij Retiefsnek, ten Z. van Bethlehem. De Engelschen lijden de nederlaag.
De Boeren vermeesteren tusschen Kroonstad en de Vaal een proviandtrein en 100 man Welsche fuseliers. Het spoorwegverkeer met Pretoria wordt verbroken.
- 22 Juli. Lord Methuen verslaat de Boeren bij Olifantsnek en ontzet Rustenburg, waar hij zich met geneneraal Baden-Powell vereenigt.
Christiaan de Wet is te Vrededorf.
De Boeren hebben een Engelschen post aan den spoorweg op 21 K.M. ten O. van Heidelberg aangevallen, maar zijn afgeslagen.
- 23 Juli. Ten O. van Pretoria zijn de Engelschen, onder Pole-Carew tot Elandsrivier voortgerukt. Ten N. van den spoorweg heeft Jan Hamilton Doornkraal bezet. Ten zuiden van den spoorweg staan French en Hutton.
- 24 Juli. De Engelschen zijn voortgerukt tot Bronkhorstspuit. French en Hutton zijn met de Boeren slaags geweest.
Generaal Clery is van een tocht van Greylingstad noordwaarts terug moeten keeren.
- 25 Juli. De Engelschen ten O. van Pretoria bereiken Balmoral. French en Hutton zijn weer slaags geweest.
De Engelschen onder Hunter, Rundle enz. bezetten na een reeks gevechten, die den 23en begonnen zijn en aanvankelijk in het voordeel der Boeren eindigden, de nekken die van het noorden en zuiden toegang geven tot Brandwaterpan, waar de Boeren zich teruggetrokken hebben.
Engelschen en Swazies overvallen samen aan de Swaziegrens een patroelje Boeren. Commandant van Dam wordt gevangen genomen, veldkornet Lombard sneuvelt.

Al de geweren hadden bajonetten; ik nam vier geweren buit, maar twee gaf ik aan den dokter, om als splinters (spalken) te dienen voor de gebroken beenen van twee gewonden.

Onder de 22 was Captain Paley, een majoor en een korporaal. Verderop staken de Engelschen 3 van onze menschen met bajonetten dood en wonden er twee. Er lagen 10 doode Engelschen hooger op langs den berg en daar waar wij het eerst door de Engelschen „gechallenged” waren, lag er ook een.

Onze korporaal Izak Malherbe is met de gevangenen naar Pretoria en als gij hem ziet zal hij alles kunnen vertellen.

Als Hjalmar nog in Pretoria is, laat hem dan toch een paar waterbottels brengen, daar wij al tweemaal zwaar gekregen hebben, (in moeilijkheden geraakten) doordat wij geen water hadden.

Ali moet maar niet verlangen om naar den oorlog te komen want het is niet een pic-nic.

Joubert heeft een kort Mauser gekregen langs een dooden Engelschman en als Hjalmar niet een heeft, kan hij die nemen.

Voor een paar weken was ik bij Ladysmith en heb ik het belegerde open dorp zien liggen van af de plaats, waar een van onze groote kanonnen staat, of liever stond, want het is sedert door een stoutmoedig troepje Engelschen in den nacht overvallen en met eenige goed aangebrachte dynamiet-patronen onbruikbaar gemaakt. Dat kanon stond aan den voorrand van een platten, steilen heuvel bij Lombardskop, een berg oostelijk van Ladysmith met een vrij gezicht over de vlakte, waarin het dorp ligt, aan alle kanten door bergen omgeven, die door de Boeren bezet zijn, behalve eenige kleinere heuvels in 't bezit van de Engelschen.

Ik was 's middags in 't lager gekomen van de Heidelberg-Boeren, waarbij zich eenige Hollanders, goede kennissen van mij, die de ongelukkige nederlaag van Elandslaagte overleefd hebben zonder gewond of gevangen te zijn, hadden aangesloten. Zij leefden daar al een maand heel rustig, hadden een tent, dekens en een paar potjes en pannerjes, en voldoende heel eenvoudig eten, niets geen weelde. 't Kamp was wanhopig vuil door de paarden en ossen, die iederen nacht tusschen de tenten werden vastgemaakt; de vliegenplaag was vreeselijk, maar de menschen waren gezond en opgewekt. 'k Bleef dien nacht bij hen logeeren, d. i. 'k wikkelde me ook in een deken op den harden grond van hun tent, nadat we tot half tien (voor hun doen heel laat) hadden zitten praten.

Om half vier waren we op en na een vluchtig ontbijt naar den heuvel bij 't kanon, om 't morgenschieten bij te wonen, dat om half zes begon; wij stelden ons een zestig pas op zij van 't kanon eenigszins verdekt op, er op rekenend dat de Engelse bommen goed op 't kanon zouden gericht zijn en wij dus veilig zouden wezen. En dat deden ze.

Eenige seconden na 't geflikker op een vijandelijk fort hoor je een hoog gefluit en dan een ontploffing ergens in de lucht, voor 't gevoel vlak bij, maar 't is dan nog een heel eind weg. Bij zoo'n eerste bom is 't wel een ietwat angstig gevoel, maar bij de tweede bleef ik al rustig staan kijken. Zulke enkele bommen veroorzaken eigenlijk geen gevaar, tenzij je al heel onvoorzichtig bent. Behalve wat heen en weer schieten op afstanden van 5 à 6000 M., gebeurde er dien morgen niets en mijn hoop getuige te zijn van een groot gevecht, werd niet vervuld.

Op 't noodlottig slagveld van Elandslaagte, waar onder meer flinke mannen ook Coster sneuvelde, wandelde ik rond met Kruseman en Steuerwald, die daar beiden in 't vuur waren geweest, en die me vele posities en gebeurtenissen konden uitleggen. Er is daar vreeselijk geschoten; er is op dien heuvel, waar de Hollanders lagen te schieten, haast geen klip, die niet 't spoor draagt, door een vijandelijken kogel te zijn geraakt. 't Is te verwonderen, dat er ten slotte maar zoo weinig dooden vielen. 't Is een triest gezicht zoo'n slagveld, waar vrienden gevallen zijn, van wie de graven zelfs niet zijn aan te wijzen.

- 26 Juli. Generaal French bereikt Middelburg. De Boeren trekken naar Machadodorp terug. Lord Methuen trekt op Potchefstroom aan. De Kaapsche regeering dient bij de wetgevende vergadering een wetsontwerp op hoogverraad in.
- 27 Juli. Christiaan de Wet staat ten W. van Reitzburg en ten Z. van de Vaal. Pieter de Wet heeft zich te Kroonstad overgegeven. Hunter heeft Fouriesburg bezet.
- 29 Juli. Lord Roberts te Pretoria terug. Het plan om Botha te omsingelen is mislukt. Kolonel Hickman, die naar Rustenburg is geweest om Baden-Powell te ontzetten, komt onverrichter zake te Pretoria terug. Generaal Prinsloo geeft zich met een groot aantal Vrijstaters aan Hunter over.
- 30 Juli. Nog meer Vrijstaters uit de Caledonvallei geven zich aan de Engelschen over. Generaal Olivier trekt met een commando oostwaarts weg.
- 1 Augustus. Jan Hamilton, van het oosten te Pretoria teruggekeerd, rukt westwaarts om Baden-Powell uit Rustenburg te halen. Lord Kitchener vertrekt naar Rhenoster om de vijandelikheden tegen de Wet te leiden.
- 2 Augustus. De Boeren houden een trein aan ten Z. van Kroonstad en nemen een vijftigtal Engelschen gevangen. Op aandringen van kolonel Stowe, consul-generaal van de Vereenigde Staten te Kaapstad, laten de Boeren hun gevangenen weer los. Een van deze is kolonel Lord Gordon Lennox, die officieele stukken naar Lord Roberts overbrengt.
- 4 Augustus. Generaal Macdonald bezet Harrismith.
- 5 Augustus. Twee eskadrons ruitery uit Natal komen over van-Reenenspas, die ontruimd is, te Harrismith. Generaal Carrington, uit Zeerust gekomen, valt de Boeren aan, die een Engelsche bezetting te Elandsrivier, in het W. van Transvaal, belegeren, maar wordt teruggeslagen.
- 6 Augustus. Christiaan de Wet trekt over de Vaal. De Boeren bezetten Springs en nemen de kolenmijnen in beslag. Bij Rustenburg hebben de Boeren een konvooi van 324 wagens proviand buit gemaakt. (Boeren-bericht over Lorenzo Marques; waarschijnlijk hetzelfde konvooi, waarvan gisteren de correspondent van de Times te Zeerust en heden telegrammen uit Pretoria gewagen.)
- 7 Augustus. Jan Hamilton keert met Baden-Powell uit Rustenburg naar Pretoria terug. Het Engelsche garnizoen te Elandsrivier, bestaande uit drie- of vierhonderd man onder luit.-kol. Hoare, geeft zich aan de Boeren onder de la Rey over. Carrington ontruimt Zeerust en trekt op Mafeking terug. Buller is met zijn leger te Amersfoort aangekomen; de Boeren onder Christiaan Botha trekken voor hem terug. Een Engelsche patroelje wordt bij de waterwerken van Johannesburg aangevallen.
- 8 Augustus. Het Engelsche parlement wordt gesloten.
- 9 Augustus. Generaal French is opgerukt tot Wonderfontein, ten O. van Middelburg. Lord Methuen is bij Buffelshoek met Christiaan de Wet slaags geweest en ver-overt zes wagens en twee ambulances. Sir Charles Warren gaat huis toe.
- 10 Augustus. Generaal Buller trekt over de Klippaalsdrift de Vaal over. De Boeren breken het spoor ten Z. van Vereeniging op.
- 11 Augustus. Kitchener en Methuen vereenigen zich te Gatsrand. Gevecht tusschen Middelburg en Lijdenburg; de Engelschen lijden zware verliezen en trekken naar Middelburg terug. (Boeren-bericht over Lorenzo Marques.) De Boeren hebben Heilbron, Villiersdorp en Frankfort weer bezet. (Boeren-bericht over Lorenzo Marques.)
- 12 Augustus. Generaal Buller bereikt Ermelo.

Slag by Colenso

Generaal Botha seinde den 15. December om 12.40 n.m. uit Colenso naar Pretoria:

Geweicht gaat nog steeds voort.

Wij zijn hun kanonnen van morgen zoo na gekomen, dat wij twee batterijen paarden en bediening hebben weggeschoten en zij vechten nu hard om ze weer te veroveren. De kanonnen staan bij treinbrug en al hun geschut is zoo gesteld, dat wij de kanonnen nog niet kunnen halen, daar zij met hun geschut de brug bestrijken. Looverheeft de Heer ons bewaard, als men let op de vele kanonschoten op onze schansmuurtjes geworpen, is het een wonder dat er nog een mensch over is. De vijand heeft wederom ambulance-wagens voor kanonnen en troepen gesteld om hen te beschermen.

Later 1.15 n.m. De vijand tracht met alle macht van zijn kanonnen om de wagenbrug aan stuk te schieten om alzo te beletten, de kanonnen door te brengen, maar wij staan vast, want God vecht naast ons.

Ten 7.45 n.m. seinde generaal Botha aan den Staats-secretaris te Pretoria: De God onzer voorvaderen heeft ons heden een schitterende overwinning gegeven. Wij hebben den vijand op alle zijden, drie verschillende punten, teruggeslagen. Wij hebben hen toegelaten, onder een hevig bombardement van hun kant, 12 kanonnen vlak bij de rivier te brengen en zoodra hun paarden afgehaakt waren, openden wij het vuur met mausers en doodden hun bediening en schoten hen zoo uit

KORTE KRONIEK.

15 Augustus—1 September.

15 Augustus. Gevecht tusschen Hunter en Olivier bij Heilbron. De verliezen der Engelschen zijn 1 officier en 3 minderen gesneuveld, 40 man gewond.

Het driemanschap komt te St. Petersburg aan en wordt met groote geestdrift ontvangen.

16 Augustus. Christiaan de Wet is aan zijn vervolgers ontkomen.

Lord Kitchener ontzet Hore te Elandsrivier in het Rustenburgsche. Hore heeft 12 dooden en 38 gewonden.

Buller heeft Carolina bezet.

17 Augustus. De Wet sommeert Baden-Powell, die den Commandonek bezet houdt, zich over te geven. Daarna trekt hij in N. O. richting voort, door de Engelschen vervolgd.

18 Augustus. Lord Roberts heeft een proclamatie uitgevaardigd, waarbij alle burgers die den neutraliteitseed nog niet afgelegd hebben gedeporteerd zullen worden en de burgers met straffen bedreigd worden als zij hun medeburgers niet verraden, enz.

20 Augustus. Baden-Powell en Paget rukken langs den Pretoria—Pietersburg-spoorweg noordwaarts op.

21 Augustus. Gevecht tusschen Baden-Powell en Grobler's achterhoede, waarbij in het boschveld een gevecht van dichtbij plaats grijpt.

De Wet is zuidwaarts de Magaliesbergen overgetrokken.

President Steyn is ten N. van de oostlijn op weg naar Machadodorp.

22 Augustus. De Boeren breken ten N. en ten Z. van Newcastle in Natal den spoorweg op en laten ten N. een brug springen.

Kolonel Sitwell verliest op verkenning bij Ventersburg 31 man.

De Kaapsche wetgevende vergadering neemt in tweede lezing de hoogverraads-wet aan.

23 Augustus. Buller heeft bij Dalmanutha een zwaar gevecht. Twee compagnieën van het Liverpool-regiment gaan nagenoeg geheel verloren.

Er is weer Boerenbestuur te Zeerust, Klerksdorp, Rustenburg en Lichtenburg.

24 Augustus. Pole-Carew bezet Belfast.

De la Rey sommeert Potchefstroom zich over te geven; de Wet trekt daar in de buurt zuidwaarts den spoorweg over.

Cordua, zoogenaamd aan een komplot tot ontvoering van Lord Roberts schuldig bevonden, wordt doodgeschoten.

25 Augustus. Dr. Leyds wordt bij den Tsaar op gehoor ontvangen.

26 Augustus. Bij een aanval op Winburg wordt Olivier met drie zoons gevangen genomen.

Ten Z. van Krugersdorp is de spoor opgebroken.

Bij Dalmanutha en Belfast duurt de strijd voort.

27 Augustus. Buller heeft Berg-en-dal bezet en de Boeren trekken terug.

Baden-Powell bezet Nijlstream en trekt weer naar Pretoria terug.

De Wet verschijnt bij Heilbron; bij Senekal en Bethlehem vertoonen zich drie kleine commando's. Op een verkenning bij Brandwater verliezen de Engelschen 1 officier gedood en 1 gewond. Zij maken eenige Boeren gevangen.

Het driemanschap keert uit Petersburg naar Nederland terug.

28 Augustus. Buller bezet Machadodorp. Noordwaarts worden de Boeren vervolgd tot Helvetia. French is te Elandsfontein.

29 Augustus. Naar het heet, zijn de presidenten Kruger en Steyn en Botha naar Nelspruit.

Theron breekt ten Z. van Johannesburg de spoor op.

30 Augustus. Buller, French en Pole-Carew zijn te Helvetia.

Naar het heet zijn Waterval-Boven en Waterval-Onder bezet.

31 Augustus. Buller is op weg naar Lijdenburg de Krokodilrivier overgetrokken.

1 September. Lord Roberts vaardigt een proclamatie uit, waarbij de Z.-A. Republiek bij Engeland wordt ingelijfd.

positie, dat zij alleen slaagden, twee kanonnen terug te krijgen. Wij hebben de andere tien prachtige groote kanonnen genomen met dertien gevulde ammunitie wagens. De kanonnen zijn reeds door de rivier gebracht. Wij hebben ongeveer 150 hunner beste mannen, die zoo dapper keer op keer stormden, krijsgewangen genomen; onder hen zijn verscheidene officieren. Het verlies van den vijand moet verschrikkelijk geweest zijn. Zij liggen aan elkander, en ik denk zeker 2000 man. Van onzen kant ongeveer 30 gewond en gedood. Juiste berichten sein ik u daaromtrent nader. Ik kan met een dankbaar hart u en het Afrikaansche volk gelukwenschen met deze schitterende overwinning. Ik ben verplicht aan te dringen, de Pruitsche regering te doen verstaan, dat onder den dekmantel van het Roode Kruis kanonnen te plaatsen of beschutting te zoeken, gelijk zij overal en op een plek driemaal gedaan hebben, ten eenenmale ongeoorloofd is. Kanonnen reeds door de rivier gebracht en beleef ik de regering om proclamatie een algemeenen biddag te proclameeren, om ~~Hem~~ te danken, die ons de overwinning gaf. —

- 2 September. Buller rukt naar Lijdenburg op. De weg wordt hem versperd door Botha, met 2000 man, naar men zegt. Roberts zendt uit Belfast een legerafdeeling uit om Buller te hulp te komen. Het Boerengeslacht beschiet de Engelschen. Schermutseling bij Thaba-Nchu.
- 3 September. Het bericht komt dat het garnizoen van Ladybrand door commando's onder Grobler, Lemmer en Haasebroek belegerd wordt. Hunter snelt het te hulp.
- 4 September. De Boeren ontruimen Ladybrand, na daar veel voorraad buitgemaakt te hebben.
- 5 September. Bij Lijdenburg wordt nog gevochten. Commandant Trichardt raakt bij Wonderfontein slaags met de Canadeezen.
- 6 September. Lijdenburg door de Engelschen bezet. Botha was teruggetrokken toen de Engelsche hulptroepen zijn rechtervleugel dreigden om te trekken. Een gedeelte van de Boeren rukt noordwaarts op, een ander gedeelte naar het oosten, in de richting van den Spitskop.
- 7 September. Volgens gerucht zou Theron bij Krugersdorp gesneuveld zijn.
- 8 September. Buller valt de Boeren bij den Spitskop aan, en dwingt hen tot den terugtocht.
- 9 September. French rukt van Carolina naar Weltevreden op. Buller bezet na eenigen tegenstand den Mauchberg, ten oosten van Lijdenburg.
- 10 September. Hildyard gaat de Langewacht-pas door, in de richting van Utrecht.
Clements, tusschen Krugersdorp en Rustenburg optrekkend, heeft een gevecht met de la Rey.
Een proclamatie van de regeering der Z. A. Republiek, uit Nelspruit gedagteekend, verleent president Kruger zes maanden buitenlandsch verlof om in Europa werkzaam te zijn voor 's lands welzijn. Schalk Burger wordt, volgens de wet, belast met de waarneming van het Presidentschap.
- 11 September. President Kruger verlaat de Z. A. Republiek en komt te Lourenço-Marques aan.
- 12 September. De la Rey trekt voor Clements terug ten noorden van de Magaliesbergen, door den Olifantsnek.
Douglas heeft bij Lichtenburg een schermutseling met de Boeren.
- 13 September. Roberts vaardigt een proclamatie uit, waarbij hij de burgers van Transvaal onder het oog brengt dat „ex-president Kruger” gevlucht is, en dat het voortzetten van den oorlog, die slechts op één wijze kan eindigen, nutteloos wordt; hij verklaart alles in het werk te zullen stellen om de guerrilla te onderdrukken.
Botha heeft, naar men zegt, wegens ziekte het opperbevel tijdelijk overgedragen aan Viljoen.
Buller bezet den Spitskop.
French rukt, met gecreerde marschen ten zuiden van den spoorweg, bijna zonder tegenstand te ontmoeten, tot Barberton op, waar hij veel voorraad vindt, een aantal krijgsgevangenen maakt, en Engelsche krijgsgevangenen (yeomen) ontzet.
MacDonald maakt voorraad buit tusschen Winburg en de Vetrivier, nadat hij daar de Boeren in noordelijke richting verdreven heeft.
- 15 September. De Kaapsche wetgevende vergadering neemt de hoogverraadswet aan.
- 16 September. De Boeren vernielen de spoorwegbruggen bij Kaapmuiden en Krokodilpoort. Generaal Hart bezet Potchefstroom.
Uit Pretoria komt het bericht dat de Ned. Z. A. Spw. officieel door de militaire overheid overgenomen is.
De Nederlandsche regeering biedt president Kruger aan, hem op een Nederlandsch oorlogsschip uit Lourenço Marques naar Europa over te brengen.
- 17 September. Er wordt bericht ontvangen dat het garnizoen van Schweizer-Reneke, ten zuidoosten van Vrijburg, sedert twee weken door de Boeren omsingeld is. Een ontzettingsleger is er heengezonden.

De Volkstem verneemt uit het
hoofdlager aan de Modderrivier
d. d. 15 December over de Skandi-
naven in den slag bij Scholtznek
(Magerfontein):

In het lager gevoelt men algemeen
grootte deelneming in het verlies
dat de Skandinaviers hebben
geleden. Een en zestig hunner
hebben deelgenomen aan het gevecht.
Achtien mannen vielen op het
slagveld, vier werden gewond en
bevinden zich in het veldhospitaal
dat nabij het lager der Skandina-
viërs is opgeslagen.

Velen van hen vielen in de handen
der Engelschen. In de plaats van
hun aanvoerder Fljgare is tot
waarnemend veldkornet aangesteld
de heer Candelin. De overgeblevenen
wachten thans op instructies uit
Pretoria. —

De Dordrechtse Courant heeft een brief
van mr. K., adjudant van Piet Cronjé, die de volgende
beschrijving geeft van den slag bij Scholtznek (Mager-
fontein):

Het gevecht van Magerfontein was verschrikkelijk, het
kanongebulder valt niet te beschrijven; dat aan Modderrivier
haalde er niet bij. Zondagmiddag om vier uur begonnen zij
de kopjes bij ons centrum intusschen te bestoken met hun
48 kanonnen, waaronder 6 (naar ik meen) 12 cM. met hunne
60 lbs projectielen.

Wij waren in het lager ongeveer 2 uur van Scholtznek
vandaan, en konden de uitwerking duidelijk zien, maar daar
zij steeds bovenop de kopjes schoten en onze menschen aan
den voet daarvan lagen achter schansen, deden zij ons geen
kwaad. Het is een goed idee van Cronjé geweest aldus van
tactiek te veranderen.

Tot 7 uur duurde het bombardement. Om 8 uur reed
Cronjé uit met 7 adjudanten (waaronder ik) naar den
nek en bleven wij daar den geheelen nacht wandelen, posities
opnemende enz. enz., bij welk werk wij een paar keer ver-
dwaalden wegens den regen en de duisternis. Maandagochtend
kwart voor vier uur bevonden wij ons vlak achter het laatste
kopje van het linker centrum opzijde van een bergreeks, die
loodrecht op dat kopje uitloopt, toen daar opeens een geweldig
geweervuur losbarstte en de kogels ons om de ooren sloegen.

Het bleek dat de Engelschen aldaar in grooten getale
gedurende den nacht naderbij geslopen waren en nu een aan-
val waagden; maar zij kwamen er slecht af, want, mee-
nende dat al de Boeren gevlucht waren of misschien nog
boven op de kopjes zaten, waren ze tot op 20 pas van onze
schansen genaderd, zonder die op te merken en werden daar
opeens bij hoopen neergeschoten en in verwarring terug-
gejaagd.

Op den linkervleugel, die zich van dat kopje uitstrekt
naar de Modderrivier, welke positie onze menschen gedu-
rende den nacht hadden ingenomen, waarschijnlijk buiten
weten der Engelschen, deed zich hetzelfde geval voor, maar
werden zij net zoo spoedig teruggeslagen. Hier had een
hevig gevecht plaats, dat den geheelen dag duurde en een
gedeelte van den volgenden. Het linker centrum echter
sloeg binnen een kwartier den aanval af en toen begonnen
de kanonnen der Engelschen te spelen en kregen wij, die
met den generaal daar achter in het veld stonden, ook ons
aandeel daarvan zonder ons echter kwaad te doen.

Hildyard heeft een post gevestigd te Utrecht en rukt in de richting van Vrijheid op.

Koningin Victoria teekent het besluit tot ontbinding van het Parlement op 25 September. Het nieuwe Parlement zal tegen 1 November bijeengeroepen worden.

18 September. De Zuid-Afrikaansche deputatie protesteert tegen de proclamatie, waarin Lord Roberts „de vlucht van ex-president Kruger” besproken heeft.

Er wordt gevochten bij Komatiepoort. Honderden uitgewekenen uit Transvaal komen te Lourenço-Marques aan. Pole-Carew bezet Kaapmuiden. De Portugeezen zenden troepen naar de grens bij Ressano-Garcia.

Nelspruit wordt zonder tegenstand door de Engelschen bezet.

Men zegt dat een gedeelte der Boeren zich in de Lebombo-bergen, ten zuiden van Komatiepoort, verschanst heeft, een ander gedeelte ten noorden en westen van Lijdenburg is afgetrokken.

19 September. Generaal Knox is in gevecht geweest met de Boeren tusschen Kroonstad en Lindley.

Methuen neemt bij Hartsrivier een groot konvooi van de Boeren.

Hildyard bezet Vrijheid.

20 September. Roberts seint dat 700 Boeren bij Komatiepoort de Portugeesche grens overgetrokken zijn. De overigen (van de 3000) hebben zich verspreid of zijn weggevoerd, nadat zij hun Long-Toms en andere zware stukken vernield hadden. „Van het leger der Boeren — zegt Roberts — is nu niets meer over dan eenige stroopende benden.”

Generaal Rundle wordt bij een schermutseling in den Vrijstaat licht gekwetst.

President Steyn heeft rechter Herzog aangesteld als waarnemend president van den Oranje-Vrijstaat.

22 September. Boeren van Erasmus' commando doen een aanval op het station Elandsrivier, ten oosten van Pretoria. Zij worden echter teruggedreven en hun kamp wordt door Paget veroverd.

De Wetgevende Raad der Kaapkolonie neemt een motie van Maasdorp aan tot goedkeuring der inlijving van de Republieken.

24 September. De Engelschen bezetten zonder tegenstand Komatiepoort.

Verspreide Boerencommando's hebben zich bij Lindley en Ficksburg, in den Oranje-Vrijstaat, saamgetrokken.

KORTE KRONIEK.

25 September—1 November.

25 September. Een sterke macht onder kolonel Delisle vertrekt uit Pretoria om Christiaan de Wet te vervolgen.

26 September. Te Pretoria is bericht ontvangen dat het grootste gedeelte der Boerenmacht, onder Schalk Burger en Ben Viljoen, zich ten oosten van Pietersburg samentrekt; een ander gedeelte, waarbij president Steyn zich bevindt, is naar de Lebombo-bergen in Swazieland en verder zuidwaarts getrokken.

Knox, gouverneur van Kroonstad, maakt melding van een aanval der Boeren op een afdeling ruitery.

Generaal Baden-Powell wordt uit Kaapstad naar Pretoria teruggedroeven, om belast te worden met de organisatie eener Transvaalsche politiemacht.

27 September. Heilbron, Lindley en Reitz zijn weer door de Engelschen bezet. Een aanval der Boeren op Pienaarsstation wordt afgeslagen.

Bij Heidelberg wordt op een patrouille geschoten.

Schermseling bij de Macmac-rivier.

Te Durban wordt bericht ontvangen van een schermutseling bij Van Reenen's pas, in het noorden van Natal.

Driehonderd man van het Canadeesche regiment vrijwilligers keeren naar hun land terug.

Wij stonden daar nog te kijken, want het werd langzamerhand licht, tot wij op eens een paar honderd Schotten gewaar werden, wien het gelukt was tusschen de laagte tusschen het centrum en de linkerflank, waar geen burgers waren, door te dringen en nu op ons aanrukten met het doel, den berg, waarnaast wij stonden, te beklimmen.

Direct kregen wij zeven adjudanten de order van den generaal schiet die goed dood en binnen een paar seconden waren wij in een warm gevecht gewikkeld met de Schotten. De kogels vlogen ons om de ooren en ik dacht mijn laatste dag is aangebroken en ik zal mij maar zoo duur mogelijk verdedigen, maar een gevoel van angst of vrees kende ik niet, daar was waarschijnlijk geen tijd voor.

Ondertusschen werd het bombardement heviger en kregen wij de bommen en kartetsen, die de Engelschen te ver schoten op ons dak. Na tien minuten schieten gelukte het ons de Engelschen op den loop te jagen, zij vluchtten door de laagte den bult op, die door onzen linkervleugel bezet was, net in de armen onzer burgers aldaar.

Ik geloof niet dat er één ontkwam, en die niet dood of gewond waren, werden gevangen genomen. Het was een gelukkig toeval dat wij juist daar waren, want anders waren de Engelschen zeker op de bergen gekomen en hadden zij ons misschien veel kwaad gedaan.

Onder het schieten bleef Piet Cronjé kalm op zijn paard zitten en gaf ons orders.

Ondertusschen was het kanonvuur in hevigheid toegenomen, de luchtballon had langzamerhand onze positie's op onze linkerflank verkend en de schansen ontdekt, waarachter de onzen lagen, en nu werden ook die onder een kanonvuur gezet dat verschrikkelijk was. Van 4.30 tot 12 uur daalde een regen van bommen en kartetsen zoowel lyddiet als anderszins neder op ons centrum en linkerflank, en vooral op de laatste plek hadden de onzen het hard te verantwoorden, daar zij ondertusschen maar steeds bestormd werden door de Hooglanders, maar de eene aanval na den anderen werd met zwaar verlies afgeslagen en gedurende den geheelen dag was het daar een onafgebroken geweervuur.

Door eene vergissing hebben onze kanonnen den geheelen dag niet geschoten, alleen een maxim op onze linkerflank woedde hevig onder de bestormende Schotten. Het gebulder der Engelse kanonnen was verschrikkelijk en de uitwerking was vreeselijk, vooral in de bergen: groote rotsen werden

verbrijzeld en de bergen trilden als of er een aardbeving aan den gang was. Ook Dinsdag-ochtend werd nog met klein geweer gevochten en van half elf tot één uur gingen de Engelschen weer bombardieren.

In den namiddag begonnen onze kanonnen te spreken en na een paar salvo's trok de geheele Engelse macht in groote haast terug naar de brug en sloeg het reeds afgebroken kamp weer op.

Hiermede eindigde de slag, die 2½ daagsche slag, welke hij feitelijk was. Wij hebben zwaar geleden, tot op heden toe 70 dooden en 145 gewonden, maar het verlies der Engelschen is ontraglijk; het slagveld is bedekt met honderden dooden en gewonden; men spreekt van 3000 al. Les te samen. —

- Volgens gerucht maken de inboorlingen in het Zoutpansbergsche zich gereed, de Boeren het verder noordwaarts rukken te beletten.
- 28 September. Uit Vrijburg wordt gemeld dat generaal Settle met 7000 man den 22en de bezetting van Schweizer-Reneke ontzet heeft.
- Een Boerencommando heeft, van den Gatsrand komende, bij het station Welverdiend vee gecommandeerd. Generaal Hart is ten O. van Klerksdorp slaags geweest met generaal Liebenberg.
- Methuen vecht tegen Lemmer bij Rustenburg.
- 29 September. Volgens een telegram uit Pretoria is Christiaan de Wet gekampeerd ten noordoosten van Kopje Siding, in het noorden van den O.-Vrijstaat, met 900 man en drie kanonnen. Dalgety en Settle trachten hem te omsingelen.
- 30 September. Bij Lindley vallen de Boeren een Engelsch piket aan.
- Gevecht bij de Wetsdorp.
- De Wetgevende Raad der Kaapkolonie neemt de hoogverraadswet aan.
- 1 October. De Boeren beschieten het Engelsche kamp te Krugerspost met ver dragende kanonnen. De Engelsche ruitery slaagt er niet in, de Boeren hun geschut te ontnemen.
- De Boeren vallen een konvooi aan bij De Jager's dritt (Natal). Zeven Engelschen worden gewond.
- Zij laten bij het station Pan, op den Delagoa-spoorweg, een trein ontsporen.
- Schermtselsing bij Virginia Siding, ten noorden van Kroonstad.
- 2 October. Gevechten ten Z.W. van Lindley en ten Oosten van Heilbron.
- 3 October. Uit Johannesburg wordt gemeld dat de Engelsche voorposten telkens nog beschoten worden door troepjes Boeren.
- Een Boerenkamp tusschen Pretoria en Johannesburg wordt door de Engelschen verrast.
- 4 October. Lord Roberts vaardigt een nieuwe proclamatie uit, waarin hij o. a. belooft, dat de burgers die zich overgeven, niet uit het land gezet zullen worden.
- Gevecht van Bruce Hamilton met een patrouille ten Zuidoosten van Lindley. Een kapitein sneuvelt.
- Gevecht bij Bultfontein. De Engelschen moeten terugtrekken met zes gewonden, de verliezen der Boeren zijn „zwaar.”
- 5 October. Bij Balmoral laten de Boeren een trein ontsporen.
- Schermtselsing van Barton met de Boeren bij Krugersdorp.
- 6 October. Generaal Buller keert uit Lijdenburg naar het Zuiden terug. Lyttelton neemt het bevel over de Engelsche strijdmacht in het Lijdenburgsche over.
- 7 October. Ficksburg, Wepener en Rouxville zijn in de macht van de Boeren, die naar het Zuidwesten oprukken.
- Einde van een driedaagsch gevecht bij Vredefort tusschen Delisle en de Wet's commando's.
- 8 October. De Boeren overrompelen een trein bij Greylingstad en nemen een Engelsche afdeeling gevangen.
- 9 October. De Boeren laten bij Kaapmuiden een trein ontsporen en brengen een afdeeling Engelschen die te hulp snelt, zware verliezen toe.
- Gevecht ten noorden van Krugersdorp.
- De Boeren halen in den omtrek van Vrijburg vee weg.
- 10 October. Wepener weer in handen van de Engelschen.
- De Boeren vertoonen zich bij Oendaalstroom, ten westen van Aliwal Noord, aan de Oranjerivier, en vernielen den spoorweg ten noorden van Bethulie.

- 11 October. Lord Roberts maakt melding van een schermutseling bij Middelburg.
- 13 October. Een kamp van de Boeren bij Frankfort door het West-Kentsche regiment overrompeld.
 Kolonel Mahon heeft met de Boeren een gevecht waarin 6 officieren en 33 man sneuvelen en gewond worden.
 Gevecht bij Jagersfontein, waarin 2 Engelschen gewond en 5 gevangen genomen worden.
- 14 October. Bij het station Ventersburg-weg, ten zuiden van Kroonstad, moet kapitein Pine-Caffin met verlies terugtrekken voor de Boeren.
- 15 October. Lyttelton is uit Lijdenburg terug, en doorkruist met French de streek bij Middelburg.
 De Boeren plunderen een hoeve, op nog geen 30 KM. van Bloemfontein gelegen.
- 16 October. De Boeren overrompelen Jagersfontein, in het Zuidwesten van den O.-Vrijstaat.
 Op Louw's hoeve, bij Mafeking, wordt gevochten.
- 17 October. De gemeenschap van Natal met Pretoria, die verscheiden dagen verbroken geweest was omdat de Boeren den spoorweg bij Vlakfontein in bezit hadden, is hersteld.
- 18 October. Uit Pretoria wordt gemeld, dat generaal Louis Botha naar Lijdenburg oprukt, en dat deze plaats misschien een beleg van de Boeren te doorstaan zal hebben.
 Te Kimberley worden maatregelen genomen om een aanval van de Boeren af te wenden.
- 19 October. President Kruger gaat aan boord van de Gelderland.
 Reuter seint uit Pretoria dat de Boeren de telefoon tusschen Pretoria en Johannesburg doorgesneden hebben, en dat de lijn niet hersteld kan worden zonder een sterke militaire bedekking.
 De vrijwilligers van drie regimenten keeren uit Afrika naar Engeland terug. Uit Southampton vertrekken meer dan 1800 man aanvullingstroepen naar Zuid-Afrika.
- 20 October. French is te Bethel aangekomen. Op zijn tocht van Carolina af is hij voortdurend door de Boeren bestookt.
 De spoorweg van Johannesburg naar Natal is bij Paardenkop, ten westen van Volksrust, beschadigd.
 Een Engelsche afdeeling is uit Johannesburg naar het district Kliprivier vertrokken, om die streek te „zuiveren” van de Boeren.
 Methuen is met de Boeren in gevecht bij Zeerust.
 Een aantal kleine commando's loopen het land af ten Zuidwesten van Bloemfontein.
 Generaal Buller vertrekt uit Durban naar Engeland.
- 21 October. De Boeren vertoonen zich ten zuiden van de Oranjerivier. Bij Luckhof wordt een Engelsche patrouille beschoten.
 De Engelschen bezetten Bethlehem opnieuw. Gevechten bij die plaats.
 Gevecht bij Toeli, niet ver van de Limpopi, in Rhodesië.
- 22 October. President Steyn bevindt zich te Fouriesburg, dat tot hoofdstad van den Oranje-Vrijstaat uitgeroepen is.
- 24 October. Bij Hoopstad veroveren de Boeren na een hevig gevecht twee maxims op het escorte van een Engelsch konvooi uit Wegdraai.
- 25 October. De Boeren overvallen 's nachts Jacobsdal. Van de bezetting — Kaapsche Hooglanders — worden er 34 gedood en gewond.
 Het station Waschbank in Natal door een Boeren-patrouille verwoest.
 Einde van een driedaagsch gevecht bij Frederikstad (bij Potchefstroom), waarin aan de zijde der Engelschen 113 man gedood, gewond of gevangen genomen worden.
- 27 October. Aanval der Boeren op Holfortain, bij Kroonstad.

69

28 October. Knox raakt slaags met de Wet's (?) commando's bij Lindeque's drift. De verliezen der Boeren, die echter niet ingesloten konden worden, moeten zwaar geweest zijn.

De Boeren plunderen een hoeve in den omtrek van Vrijburg, waar men zich ernstig bedreigd acht.

Er wordt gevochten bij Glen Siding, 20 KM. ten noorden van Bloemfontein.

Een voorpost van de Boeren overvalt bij Geneva Siding een trein en neemt 90 man gevangen.

29 October. De Boeren breken den spoorweg op tusschen Vrijburg en Mafeking.

30 October. Tweehonderd Boeren vallen Kaapsche bereden politie aan te Palmietfontein (bij Herschel, Kaapkolonie).

Kolonel Plumer ontbindt de Rhodesiërs die in Transvaal gediend hebben.

De algemeene verkiezingen in Engeland zijn afgelopen; de regeering krijgt in het nieuwe parlement een meerderheid van 34 stemmen.

31 October. Uit Bloemfontein wordt gemeld dat de Boeren den spoorweg opgebroken hebben op 15 KM. ten zuiden van Edenburg (in den Vrijstaat); ook hebben zij een goederentrein laten ontsporen bij het station Jagersfontein-weg.

Er wordt gevochten bij Odendaalstroom, aan de Oranjerivier.

KORTE KRONIEK.

1 November — 26 December.

Nov.

- 1 Ventersburg, in het noorden van den Oranje-Vrijstaat, door de Engelschen verwoest.
De Canadeezen vertrekken van het oorlogsterrein.
- 3 Koffijfontein bij Kimberley, dat een maand lang door de Boeren ingesloten is geweest, wordt ontzet. Honderd zestig vrouwen en kinderen, uit den Vrijstaat verjaagd door de Engelschen, worden in een kamp bij Port Elizabeth opgesloten.
- 4 Een Reuter-telegram uit Cradock maakt melding van roerigheid te Philipstown en Petrusville, in het noorden der Kaapkolonie.
De Boeren nemen bij Boshof een konvooi.
- 5 Hevig gevecht bij Bothaville tusschen de commando's van de Wet en Steijn en de troepen van kolonel Le Gallais. Aan beide zijden worden ernstige verliezen geleden. Le Gallais sneuvelt. De Engelschen veroveren acht (?) stukken geschut en nemen 70 Boeren gevangen.
Generaal French komt te Springs aan, na een haastigen en moeilijken tocht uit Barberton. Bij Gluk en Twijfelaar hebben de Boeren hen ernstig bestookt.
Bij Standerton laten de Boeren een trein ontsporen. In den omtrek van Ladysmith zwerven gewapende Boeren rond.
- 7 De Boeren vertoonen zich op 20 K.M. van Bloemfontein.
Smith-Dorrien maakt melding van een tweedaagsch gevecht met de Boeren bij Bellast. De Engelschen hebben 8 doden en 32 gewonden, volgens eigen opgave.
- 8 Philippolis, in het Zuiden van den O. Vrijstaat, dat eenige dagen door de Boeren bezet is geweest, wordt door de Engelschen heroverd.
- 9 De Boeren verrassen een Engelschen post op 24 KM. ten zuiden van Johannesburg.
- 10 Bij Vrijburg wordt een politiepost door de Boeren aangevallen.
Op een bijeenkomst van vrouwen in de Paarl (Kaapkolonie) wordt geprotesteerd tegen de barbaarschheden, welke de Engelschen in de republieken plegen tegen vrouwen en kinderen.
- 12 Reuter seint dat generaal Rundle de laatste dagen verscheiden schermutselingen gehad heeft in de districten Harrismith, Vrede en Reitz.
- 14 Bij Potchefstroom worden de gardes door de Boeren bestookt.
De Boeren breken den spoorweg op bij Edenburg, ten zuiden van Bloemfontein, en ten zuiden van Kimberley.
- 16 Het garnizoen van Vrijheid wordt belegerd.
Klerksdorp opnieuw door de Engelschen bezet.
Er wordt gevochten bij Thabanchu.
- 19 Ten Z.W. van Balmoral verrassen de Boeren een post van de Engelschen, die 6 doden, 5 gewonden en 30 gevangenen verliezen.

- 71
- 23 Gevecht bij Tijgerkloof bij Bethlehem. Eenige officieren en manschappen van de Schotsche garde worden gedood of gewond.
 - 24 Het garnizoen van de Wetsdorp, 451 man sterk met twee kanonnen, geeft zich over aan de Wet, na 15 dooden en 42 gewonden verloren te hebben. Knox rukt naar het zuiden op, om de Wet te achtervolgen.
 - 25 Lichtenburg weder door de Engelschen bezet.
 - 27 Gevecht bij Helvetia in de Beyersbergen tusschen Knox en de Wet.
Settle wordt bij Luckhoff aangevallen door Hertzog. De Boeren doen een verkenning in de richting van de Oranjerivier, bij Petrusville.

Het garnizoen van Schweizer-Reneke, dat sedert een paar maanden ingesloten was, wordt ontzet, maar de Engelsche kolonne wordt ernstig door de Boeren verontrust.

Boshof wordt tweemaal aangevallen door de Boeren.

- 29 Paget heeft ten N.O. van Bronkhorstspuit, ten O. van Pretoria, een gevecht met de Boeren. Aan Engelsche zijde sneuvelen overste Lloyd en 13 man, 10 officieren en 59 man worden gewond.
Een troep Boeren plundert een hoeve in de buurt van Ladysmith.
- 30 Lord Roberts wordt als opperbevelhebber in Zuid-Afrika vervangen door Lord Kitchener.

Dec.

- 3 Gevechten bij Goede hoop en Willoughby, ten Z.W. van Smithfield.
De la Rey vermeestert een gedeelte van een konvooi, op de weg van Pretoria naar Rustenburg. Van de Engelschen sneuvelen 15 man en 24 worden gewond.
De Boeren blijven de stations ten noorden van Kimberley verontrusten.
- 5 De Wet trekt de Caladon over, naar den zuidoostelijken hoek van den Vrijstaat, door Knox achtervolgd.
- 6 Bondscongres te Worcester in de Kaapkolonie.
- 8 Roberts komt te Kaapstad aan, op den terugweg naar Engeland.
Een post bij Barberton wordt door de Boeren aangevallen. De Engelschen krijgen 3 dooden en 5 gewonden. 13 worden gevangen genomen.
- 11 Het Lagerhuis neemt de aanvullingsbegroting van oorlog aan, waarop 15½ miljoen pond voorkomen ten behoeve van Zuid-Afrika.
- 13 De strijdmacht van Clements wordt bij Nooitgedacht in de Magaliesbergen door de la Rey en Beyers aangevallen. Clements moet op Hekpoort terugtrekken, met een verlies van 63 gesneuvelden, 18 officieren en 555 man aan gevangenen.
Generaal Lemmer is, volgens een Engelsch bericht, bij Lichtenburg gesneuveld.
De toestand te Komatiapoort heet hachelijk.
Gevechten bij Vrijheid, waar de Engelschen aanzienlijke verliezen lijden.
Bij Zastron worden 107 ruiters door de Boeren gevangen genomen.
- 14 De Wet breekt te Sprinkhaannek bij Tabanchu door de Engelsche liniën heen, en rukt naar het noorden.
- 15 Een commando Boeren rukt de Kaapkolonie binnen en bezet Knapdaar; een ander commando, onder rechter Hertzog, trekt westelijker de Oranjerivier over.
- 18 Zuurfontein, tusschen Johannesburg en Pretoria, wordt door de Boeren aangevallen.
- 19 Philipstown, in het noorden van de Kaapkolonie, door de Boeren bezet. Het garnizoen van Venterstad wordt door een ander commando gevangen genomen. De Boeren verschausen zich in de Zuurbergen en doen een aanval op Kameelfontein.
Clements en French zijn in gevecht met de Boeren in de Magaliesbergen.
- 20 Britstown wordt door de Boeren bezet.
De spoorweg ten noorden van de Aar wordt bij Houtkraal vernield.
De Kaapsche regeering kondigt den staat van beleg af in eenige districten der Kolonie.
- 22 De Engelschen bezetten Britstown, nadat het verlaten was door de Boeren, die noordwaarts trekken. Een afdeeling yeomen wordt door de Boeren gevangen genomen.
- 26 Knox is in gevecht met de Wet in de buurt van Leeuwkop. Een aanval van de Boeren op Utrecht wordt afgeslagen.
- 27 Een 400 à 500 Boeren met een maxim en een Pom-pom doen onder Ben Viljoen een aanval op een Engelschen post bij Modderfontein. Zij beschadigen eenige mijnmachinerieën aan de Nieuw Kleintontein- en de New Chimes-mijnen.

BUITENLANDSCH OVERZICHT.)

II.

Bij het begin van het jaar stond de oorlog in Zuid-Afrika voor de Boeren nog mooi. Ladysmith was geheel ingesloten en de bezetting begon het benauwd te krijgen. Vergeefs had Buller de Toegela zoeken over te steken om de stad te ontzetten. In de Kaapkolonie behielden de burgers hun stellingen en brachten de Engelschen gedurig kleine nederlagen toe. Kimberley en Mafeking werden nog belegerd. De geheele oorlog werd buiten het grondgebied der republieken gevoerd.

Zoo was het uiterlijk der dingen, maar in het verborgen deden de oorzaken, waardoor de loop der gebeurtenissen voor de Boeren een zoo noodlootigen keer zoude nemen, reeds hun invloed gevoelen. Daar was de onbekwaamheid of het gemis aan doorzetting van de aanvoorders. De belegering van Ladysmith werd geleid door commandant-generaal Joubert, een man wiens vaderlandsliefde zeer ten onrechte in twijfel is getrokken, een organiseerend talent van ongemeene soort, maar toch iemand, wien het aan voortvarendheid en geestkracht ontbrak. In de Kaapkolonie voerde bij Colesberg commandant Schoeman het bevel, en deze heeft stellig door zijn weifelen en stilzitten groote schuld, dat de burgermacht daar zoo weinig voortgang maakte. Om Kimberley en tegenover Lord Methuen stond Cronjé, een bekwaam tacticus, een dapper man, maar voor den grooten oorlog, dien hij daar te voeren had, niet geschikt, en te eigenzinnig om naar raad te luisteren. De belegering van Mafeking was in handen van generaal Snijman, die overvloedig bewezen heeft daar niet op zijn plaats te zijn.

Het stilzitten van de Boeren, het niet gebruik maken van de overwinning, het toelaten, dat de vijand zich telkens na een nederlaag herstelde en zich rustig tot een grooten slag voorbereidde, lag echter niet aan het verkeerde inzicht van hun aanvoorders alleen, maar sproot voort uit de geheele opvatting, die de Boeren van den oorlog hadden. De goede stelregel, in Europeesche legers dikwijls verwaarloosd, dat het leven der manschappen niet meer dan noodig in gevaar moet worden gebracht, had bij hen geleid tot een zoo groote beduchtheid voor de veiligheid van de burgers, dat een krachtige handeling tothet behalen van een groot voordeel aldoor uitbleef.

Dan had het gemis aan tucht onder de burgers, van gehoorzaamheid van de lagere officieren aan de hogere, en van samenwerking tusschen de commandanten dikwijls schromelijke gevolgen. Telkens mislukten plannen, omdat de officieren van hun manschappen een gevaarlijk werk niet gedaan konden krijgen; slechtseen minderheid nam dikwijls aan het gevecht deel, terwijl de meerderheid zich buiten schot hield; of een welbehaalde aanval moest opgegeven worden, omdat een commandant, op wiens hulp gerekend werd, niet opdaagde. De krijgswet bedreigde onwillige burgers wel met straffen, maar zij werden niet toegepast, en als een officier iets van zijn mannen gedaan kreeg was het zijn persoonlijke invloed, die het had uitgewerkt.

Zoo gebeurde het, dat er van een ernstigen aanval op Ladysmith niet kwam — een poging daartoe op 6 Januari mislukte, omdat de meerderheid van de commando's die er aan moesten deelnemen, werkeloos bleef; dat men van Kimberley en Mafeking nauwelijks meer kon zeggen, dan dat zij ingesloten en zoowat gebombardeerd werden; dat Cronjé het Engelsche leger tegenover hem rustig liet vermeederen, en de burgermacht in de Kaapkolonie niet verder kwam en despoorwegen voor den vijand niet bemoeilijkte.

Toch zou het nog eenigen tijd duren voor de Engelschen van het talmen der Boerengebruik konden maken om de krijgskans te doen keeren. In de eerste paar maanden van het jaar werden den vijand nog gevoelige klappen toegebracht. In het begin van Januari bezorgden de Boeren bij Colesberg het Suffolk-regiment een zware nederlaag. Den 24en van die maand had de slag bij den Spioenkop plaats, waarmede de tweede poging van Buller om tot ontzet van Ladysmith door de Boerenliniën heen te breken, mislukte. Den 5en Februari stak hij iets oostelijker de Toegela over, bij Vaalkrans. Maar ook nu moesten de Engelschen na een paar dagen met bebloede koppen terug. Den 19en gelukte het Buller, door een onnoodigen terugtocht van een Boerenmacht, ten oosten van Colenso den Boshkop te bezetten en nu lag de weg naar Ladysmith nagenoeg voor hem open. Maar eerst zou hij nog eens, den 23en, bij Pietershoogte met schromelijke verliezen het hoofd stooten, en hij kon ten slotte den 28en Ladysmith, na een beleg van vier maanden, ontzetten, omdat de burgermacht de belegering had ongegeven.

Dec.

- 28 De Wet in het oosten van den O. V. S. beheerscht de streek tusschen Ficksburg, Senekal en Winburg.
- 29 De Boeren vermeesteren een Engelschen post bij Helvetia, waarbij 200 gevangenen worden gemaakt en 50 man sneuvelen of gewond worden. Een 12 c.M. scheepskanon valt den Boeren in handen.
Trein te Val bij Standerton aangehouden.
- 31 De Boeren houden bij Bangor K.K. een trein aan. 60 man der Prins Alfred's garde gevangen genomen, maar later vrijgelaten.

Jan.

- 1 Milner kondigt in 27 districten der Kaapkolonie een volkswapening af om den inval der republikeinen te keeren.
Kolonel Williams bij Middelburg K.K. verslagen.
- 2 Roberts te Osborne door koningin Victoria ontvangen.
Burger-Vredescomité te Pretoria.
De Boerenkrijgsgevangenen te Kaapstad en Simonsstad aan boord van transportschepen gebracht.
- 3 Zware nederlaag der Engelschen bij Lindley. De Lijfwacht van den Opperbevelhebber geheel gevangen genomen, gesneuveld of gewond.
- 4 Milner benoemd tot gouverneur van Transvaal en O. V. S.
- 5 Babington en Gordon drijven de Boeren bij Naauwpoort en Randfontein t. Z. der Magaliesbergen terug, maar ten koste van zware verliezen.
- 7 Advokaat Malan, hoofdredacteur van Ons Land, gevangen genomen. Krijgswet afgekondigd in de districten Calvinia, Clanwilliam, Piketberg, Malmesbury, Tulbagh, Paarl, Stellenbosch. De Boeren bezetten Calvinia.
Gelijktijdige aanval der Boeren op vijf plaatsen aan den Delagoa-spoorweg. De Irish Rifles te Belfast gevangen genomen.
- 8 Sutherland door 1500 Boeren bezet.
- 9 Machadodorp aangevallen. De Boeren teruggedreven. Luit. Harris van het 3de Kon. Iersche fuseliers sneuvelt.
630 krijgsgevangenen op Ceylon aangekomen, onder welke kommandant Boshof.
- 10 Een afdeeling Boeren maakt vlak bij Pretoria vee der Engelschen buit.
De republikeinen bereiken Doornrivier in de K.K. Beweerde mishandeling van Kitchener's vredesboden door de Wet bij Lindley.
- 11 Een Engelsche cavalerie-afdeeling lijdt een nederlaag bij Murraysburg. De verliezen bedragen 27 man, waaronder drie officieren.
- 12 Generaal Beijers valt met 800 burgers het station Kaalfontein tusschen Pretoria en Johannesburg aan. Zuurfontein eveneens aangevallen. De Boeren verschijnen op 16 K.M. ten westen van Pretoria.
- 13 De Boeren bezetten Clanwilliam.
Methuen verdrijft hen bij Taungs naar het zuiden. Luitenant Wallace en eenige manschappen bij Zeerust gedood door het springen van een voor de Boeren bestemde mijn.
- 15 Een konvooi van twaalf wagens door de Boeren bij Rhenosterkop buitgemaakt.
De republikeinen bezetten Aberdeen en Sutherland.
- 16 De Boeren trekken zich samen te Carolina.
Het Engelsche oorlogsschip Sybille in Lambertsbaai vergaan.
De Boeren vallen Colville's colonne bij Boesmanskrans aan.
- 17 De krijgswet in alle districten der Kaapkolonie afgekondigd, behalve in Kaapstad, Simonsstad, Wynberg, Port-Elizabeth, Oost-Londen, Transkei en Temboeland. De Boeren rukken op naar Willowmore.
Een trein met levensmiddelen en mijnmateriaal door de Boeren bij Balmoral buitgemaakt.
Gevecht in het Lichtenburgsche, waar de Engelschen 9 man verliezen, waaronder majoor Paget.
- 18 De Boeren bezetten van Rijnsdorp in de K.K. Gevecht bij Henning-siding; de Kaapsche politie verslagen. Aanval op Willowmore door de Boeren onder George Brand.
- 19 Groote bijeenkomst der Boerenaanvoerders te Ermelo onder Botha en de Wet. Besloten wordt den strijd voort te zetten.
- 21 Twintig man pas aangeworven Kaapsche politie geven zich bij Devondale zonder slag of stoot aan de Boeren over.

In het westen was de krijgskans echter al vroeger tegen de Boeren gekeerd. Den 11en Februari rukte generaal French uit het kamp van Lord Methuen, waar inmiddels de opperbevelhebber Lord Roberts de leiding in handen had genomen, met een sterke bereden macht in een wijden boog naar het oosten om de stellingen van Cronjé heen, en den 15en was hij Kimberley binnengetrokken. Cronjé moest inderhaast zijn kamp opbreken, en den 27en Februari, op Amajoebadag, gaf hij zich te Paardeberg met zijn kleine 4000 man, na een heldhaftigen strijd, vele dagen in een ongunstige stelling tegen een tienvoudige overmacht volgehouden, en slechts enkele kleine stukken tegenover het overstelpende vuur van een groot aantal zware Engelsche kanonnen kunnende stellen, aan Lord Roberts over.

Met den val van Cronjé werd het aangezicht van den oorlog eensklaps veranderd. De Boeren, tot dusver zoo vol zelfvertrouwen, schenen alle geestkracht verloren te hebben. Slechts met moeite konden de aanvoerders het Engelsche leger op den weg naar Bloemfontein nog een paar maal tegenstand bieden. Wel deden de Boeren nog stoute stukken, door hier en daar met een handvol mannen uren lang heele regimenten tegen te houden, maar het gros van de burgers was door een paniek bevangen. Vergeefs trachtten Steijn en Kruger hun moed in te spreken. Het bleef een gestadig terugtrekken. En ook elders vertoonde die geest zich; het snel ontruimen van de stellingen aan de Toegela en om Ladysmith was mede een gevolg van Cronjé's val, en in de eerste dagen van Maart begonnen de commando's uit het noorden der Kaapkolonie naar de Oranjerivier terug te trekken.

Den 13en Maart bezetten de Engelschen Bloemfontein. En nu trad een tijdperk van stilstand in. Het Engelsche leger was geheel uitgeput. Er was geen proviand meer en groot gebrek aan kleeren en schoeisel; de rij- en trekdieren waren op den geforceerden marsch uit het westen bezweken of afgemat. Roberts moest eenige weken rust nemen en ondershands van alles uit het zuiden laten komen. Als de Boeren toen hun kans hadden waargenomen en den spoorweg naar het zuiden onbruikbaar gemaakt! Maar zij lieten de Engelschen begaan. Ook was er onder vele Vrijstaters sterke neiging om den strijd op te geven. Lord Roberts had een proclamatie uitgevaardigd, waarbij allen die naar huis gingen en de wapens neerlegden, veiligheid en behoud van eigendom beloofd werd. Dat verleide een groote menigte, en duizenden trokken zich op hun hoeve terug.

Een lichtpunt voor de Boeren was in de maand Maart nog de terugtocht van de burgermacht uit de Kaapkolonie langs de oostelijke grens van den Vrijstaat, met heel den langen tros van wagens en kanonnen, naar de hoofdmacht, die bij Brandfort lag. Vergeefs poogden de Engelschen dien tocht te verijdelen en de Boerenmacht gevangen te nemen. De namen van Lemmer en Olivier blijven aan deze schitterende strategische be-

weging verbonden. Den 27en Maart overleed te Pretoria generaal Joubert, ondanks zijn tekortkomingen een figuur onder de Boeren. Louis Botha, wiens roem gevestigd was door zijne verdediging aan de Toegela, bij Colenso, Spioenkop en Vaalkrans, volgde hem als waarnemend commandant-generaal op.

De maand April zette zich voor de Boeren goed in. Bij Sannaspost vermeesterden zij den 1en een groot Engelsch konvooi en zeven kanonnen en maakten een paarhonderd krijgsgevangenen; den 5en werden vijf compagnieën Engelschen bij Reddersburg gevangen genomen. Den 9en werd een Engelsch legertje bij Wepener omsingeld, maar den 25en gaven de Boeren het beleg op. Bij al deze krijgsbedrijven werden de Boeren aangevoerd door generaal Christiaan de Wet, die zich reeds aan de Westergrens, met het nemen van een groot konvooi en het verslaan van generaal Hector Macdonald bij Koedoesberg, en toen bij de pogingen tot ontzetting van Cronjé onderscheiden had, en van nu af aan een leidende rol in den oorlog zou hebben.

Den 3en Mei was Lord Roberts met zijn toebereidselen gereed. Met een leger, dat omtrent een 50,000 man sterk was en ruim honderd stukken geschut meevoerde, begon hij zijn opmarsch naar de Vaal, en voor hem uit trokken de Boeren aldoor terug. Het kwam nergens tot een slag, — verklaarbaar, als men de verpletterende overmacht van de Engelschen in een vrij vlak terrein, waarop zij de stellingen der Boeren steeds konden ontrekken, in aanmerking neemt. Maar bovendien was de moed er bij de Boeren uit. Hun aanvoerders konden hen niet meer bewegen om stand te houden. Den 27en Mei trok de hoofdmacht der Engelschen de Vaal over. Ondertusschen was Buller in Natal noordelijker gerukt en was Mafeking den 18en ontzet, na een stoutmoedigen

- 23 Het vlaggeschip Doris vertrekt van Simonsstad naar Mosselbaai om daar matrozen te landen.
Kitchener gaat op reis naar Middelburg, maar zijn gepantserde verkenningstrein wordt uit de rails geworpen, waarop de opperbevelhebber terugkeert.
- 24 Reynolds's Newspaper, Truth en Stead's geschriften in de K.K. verboden.

De Boeren vernielen den spoorweg bij Greylingstad.

- 25 Cunningham slaags met de la Rey bij Middelfontein. Hij maakt 17 Boeren krijgsgevangen.
- 26 Een militaire trein met levensmiddelen wordt ten noorden van Kimberley bij Slipclip door de Boeren buitgemaakt en verbrand. Een post Dublin fuseliers gevangen genomen.
De republikeinen bij Oudtshoorn door de Engelschen teruggedreven in het dal van de Kruisrivier.

Korte Kroniek.

27 Januari—1 Maart.

Jan.

- 27 Kitchener zendt zeven kolonnes naar Oostelijk Transvaal, onder aanvoering van French als opperbevelhebber.
- 29 De Boeren vernielen een batterij van 60 stampers aan de Modderfonteinmijn en een van 160 aan de van Rhijsdeep.
- 30 De Boeren overrompelen de bezetting van Modderfontein ten zuiden van Krugersdorp, waarbij zij 7 officieren, 220 man en een kanon in handen krijgen.
Hevig gevecht bij den Tabaksberg bij Smaldeel waar de Engelschen zware verliezen lijden.
Transvaalsche regeeringszetel verplaatst van Pietersburg naar Botha's berg.
- 31 Knox vecht met de Wet's troepen bij Welkom ten zuiden van Winburg.

Feb.

- 1 Alle Transvaalsche ammunitie in handen der Portugeezen wordt op lichters in de Delagoabaai geborgen.
- 2 Stoutmoedige aanval van 400 Boeren op Vrijburg, die eerst na een gevecht van een dag teruggedreven worden.
Vijf Boeren pogen te ontsnappen van St. Helena.
- 3 De Boeren nemen de Engelschen vier ambulances af bij Bethal.
- 4 Smith-Dorrien bezet Chrissiemeer.
- 5 Hartstochtelijk beroep van Piet de Wet op zijn broeder Christiaan om zich over te geven.
- 6 De Boeren houden een posttrein tusschen Greylingstad en Vlaklaagte aan. Zij verbranden de postzakken en plunderen den trein.
Hevig gevecht tusschen de Boeren en Smith-Dorrien te Bothwell.
De Lisle bezet Calvinia. Gevecht bij Klipplaatjunctie in de K. K., waar de Engelschen een nederlaag lijden.
- 7 De Engelsche regeering maakt bekend, dat zij Kitchener 30,000 man versterkingen zal zenden.
De hoofdredacteur van de South African News te Kaapstad in hechtenis genomen.
Trein bij Uitkijk (Middelburg) vernield.
- 8 French bezet Ermelo.
- 9 De Wet trekt de Oranjerivier over.
- 10 De Engelschen bezetten Ficksburg en de Boeren Wepener.
Boeren ruim 20 K.M. van Pretoria.
Botha houdt een toespraak tot zijn burgers, hen aansporende om vol te houden. Hij wijst op de Vereenigde Staten en zegt te zullen blijven vechten, zoolang hij nog 500 man heeft.
- 11 Kaapstad officieel met pest besmet verklaard.
De Boeren bezetten van Wijksvlei.
French vermeestert 65 wagens; 45 Boeren worden gevangen genomen. Volgens een later rapport zelfs 200 en sneuvelen er 45.
- 12 De Boeren beproeven een duiker bij Johannesburg te vernielen, maar worden met eenige verliezen teruggeslagen.
Gevecht tusschen 200 Engelsche ruiters en een Boerencommando bij Colesberg (Hamelfontein).
- 13 Smith-Dorrien bezet Amsterdam.
Boeren in grooten getale gezien in Zoeloeland te Nondweni en Melmoth.
- 14 De Boeren vernielen weer een trein bij Greylingstad en jagen met de losse locomotief er van een gepantserden trein op de vlucht.
Gevecht bij Wolvekuilen (K.K.).

76
aanval van een troep Boeren, te elfder ure onder Sarel Eloff gewaagd, maar door de schuld van generaal Sniyman mislukt. Den 31en Mei gaf Johannesburg zich, na eenig gevecht in den omtrek, aan Lord Roberts over.

In Mei kon alleen de Wet zich er op beroemen de Engelschen, den 29en, bij Senekal, een gevoelig verlies te hebben toegebracht. In Juni zou hij zijn glorie-tijdperk hebben; slag op slag maakte hij op den spoorweg ten noorden van Bloemfontein treinen buit en nam hij in het noorden van den Vrijstaat groote afdeelingen Engelschen gevangen. Te Pretoria, dat zich den 5en Juni overgaf, leden de Engelschen gebrek, omdat de Wet allen toevoer afsneed. En het aantal krijgsgevangenen der Boeren, aanmerkelijk geslonken door de 3000 die bij Pretoria vrijkwamen, zwol te Nooitgedacht aan de Oosterlijn weer gestadig aan. In Natal trokken de Boeren aldoor terug, ook al voor de overmacht, en den 11en hadden zij daar het Britsch grondgebied ontruimd. Intusschen waren de Engelschen ook van het zuidwesten uit Transvaal binnengetrokken.

In Juli trad aan den dag wat reeds in Juni, vooral door de Wet, niet meer verborgen was gebleven: er was een nieuwe geest in de Boeren gevaren. Niet alleen, dat de commando's beter standhielden, maar zij vielen ook telkens aan, en aldoor voegden zich weer burgers, die de wapenen hadden neergelegd, bij de commando's. In Juni reeds had Lord Roberts op korten afstand ten oosten van Pretoria tegenover Louis Botha feitelijk de nederlaag geleden. Hij moest weer terug. En den 11en Juli leden zijne troepen vlak bij Pretoria bij Derdepoort en Zilikatsnek in de Magaliesbergen gevoelige nederlagen. Intusschen werd in den Vrijstaat met woede jacht op de Wet gemaakt. Tienduizenden Engelschen onder een half dozijn generaals zochten hem, maar telkens vergeefs, te vatten; overal wist hij zijn overmachtige vijanden zich van het lijf te slaan of hun behendig door de vingers te glippen. Eindelijk leek het, of hij, tegen de Basoetogrens aangedrongen, geen uitweg meer zou vinden, maar tot bewondering van de geheele in spanning toeziende wereld, sloeg hij er zich omtrent het midden van Juli doorheen en na een vermaard geworden tocht door den Vrijstaat heen, stak hij den 6en Augustus de Vaal over, en ofschoon hij nog altijd door zwermen van Engelschen omringd was en Lord Kitchener zelf aan de vervolging deelnam, ontkwam hij door de Magaliesbergen en verbond zich ten noorden van Pretoria met de Transvalers. Trouw met hem mede trok president Steijn, wiens daden door de Engelsche berichtgevers gewoonlijk doodgezwegen of valsch voorgesteld werden, maar die eens blijken zal in dezen oorlog een van de grootste mannen onder de Boeren te zijn geweest, inderdaad de ziel van den strijd in den Vrijstaat en een bezielende kracht ook onder de Transvalers.

Kort nadat de Wet met zijn commando uit het zuid-oosten van den Vrijstaat noordwaarts was getrokken, gaf de zwakke commandant Prinsloo zich te Fouriesburg met een zeven- of achthonderd man, den 29en Juli, over. De Engelschen stellen 't nog altijd voor, alsof hij zich met een vier- of vijfduizend man overgegeven heeft, ofschoon Lord Roberts in een zijner telegrammen verklapt heeft, dat die duizenden burgers waren die de Engelschen in een paar heele districten van hun hoeven hadden opgelicht. Dit laatste behoorde tot de nieuwe politiek van onrecht en geweld, die Lord Roberts had ingevoerd. Met schending van zijn eigen proclamaties liet hij burgers, die de wapenen hadden neergelegd en feitelijk gedwongen waren om een eed van onzijdigheid af te leggen, gevangen nemen, en welhaast voegde hij daaraan een maatregel toe, die hierin bestond dat op groote schaal hoeven werden verbrand en vee weggeroofd van Boeren, die woonden nabij een punt, waar een commando een aanval op den spoorweg, de telegraaf enz. hadden gedaan. De vrouwen en kinderen werden dan niet zelden zonder voedsel en dekking het veld ingejaagd. Later werden zij zelfs gevankelijk weggevoerd, zo goed als de mannen. Een dergelijke barbaarsche manier van oorlogvoeren dreef de Boeren in groote menigte weder in het geweer.

Op het einde van Augustus begon Lord Roberts eindelijk zijn grooten opmarsch langs de Oosterlijn. Buller, die langs den Natalschen spoorweg aanhoudend verliezen had moeten lijden, trok bij dien opmarsch ten noorden van de lijn, French ten zuiden en Pole-Carew langs de lijn zelf in het midden. Tegen deze overmacht kon Louis Botha het niet uithouden. Na eenige gevechten, o.a. bij Dalmanutha, waar de Johannesburgsche politie zich roemrijk onderscheidde, trokken de Boeren oost- en noordwaarts terug. Barber-ton werd door French bezet (13 September), Lijdenburg door Buller (6 September). Na eenigen tijd moest deze echter weer op den spoorweg terugvallen (6 October), en korten tijd daarna vertrok hij naar Engeland. Wat er in het Lijdenburgsche met hem gebeurd is, is nog niet bekend, maar waarschijnlijk is het hem daar slecht vergaan.

- 15 De Wet trekt den spoorweg over bij Baartman-Siding, noordelijk van de Aar. De Engelschen maken er een maxim en wagens met ammunitie buit.
- 16 Generaal Campbell komt met een groot convooi na een moeilijken tocht van Harrismith O. V. S. te Standerton aan.
De uitgeweken Boeren te Lourenço-Marques pogen los te breken. Zeven worden aan boord van de Albuquerque gebracht.
1200 man te Southampton ingescheept voor Zuid-Afrika.
Hevig gevecht bij Hartebeestfontein (bij Klerksdorp, Z. A. R.) tusschen de Boeren onder de Villiers en Liebenberg en Methuen. De Engelschen lijden zware verliezen.
- 17 Spoor vernield bij Olifantsfontein (Pretoria-Johannesburg).
Colville komt te Standerton met 125 Boerenfamilies en veel buitgemaakt vee. Hij heeft 68 gewonden en 156 zieken onder zijn manschappen.
Boeren trekken naar de Pongola-rivier.
- 18 De regeering van N. Z. Wales laat die te Londen weten dat zij geen werving voor de Z.-A. politie kan toestaan.
Nieuwe pestgevallen te Kaapstad ontdekt.
~~Chamberlain~~ verklaart in het Engelsche parlement dat hij bij zijn vroegere voornemens omtrent Zuid-Afrika volhardt.
De Boeren laten een kolentrein ontsporen tusschen de Aar en Nauwpoort (Taaiboschfontein).
De Boeren houden Kitchener's bagagetrein bij Kliprivier aan en plunderen dezen. De locomotief wordt totaal vernield. Kitchener's lijfwacht drijft de Boeren ten slotte terug.
- 19 Scherp debat in het Lagerhuis over het verbranden der hoeven. Winston-Churchill verdedigt de Engelsche generaals in zijn maiden-speech.
Kreutzinger staat bij Bethesda aan den voet der Sneeuwbergen.
- 20 De posttrein van Natal naar Johannesburg bij Heidelberg aangehouden.
De Fransche parlamentsleden in Canada protesteerden tegen het verder toelaten van de werving voor Zuid-Afrika.
Goederentrein bij Kliprivier aangehouden, leeggehaald en daarna in brand gestoken.
- 21 President Steijn, in 1896 tot zijn ambt geroepen, zou moeten aftreden indien zijn mandaat niet bij speciaal Volksraadsbesluit onbepaald was verlengd tijdens den duur van den oorlog.
Het aantal pestgevallen te Kaapstad tot 20 gestegen.
- 22 De Boeren slaan een kamp op te Karreefontein, vier uur van Cradock. Zij maken zich meester van een postkar en verbranden den inhoud.
French seint uit Piet Retief dat hij een grooten buit in handen heeft gekregen, waaronder twee kanonnen, 462 geweren, 160,000 patronen, 1070 wagens en karren, enz.
Aanval der Boeren op Virginia-siding, zw. van Kroonstad.
- 23 Vierhonderd Boeren vallen het station Vischrivier (K. K.) aan.
Plumer en de Wet in gevecht bij Disselfontein. De Engelschen vermeesteren een kanon, een pompom en eenige wagens.
De Boeren verbranden het station Roodehoogte tusschen Rosmead-junctie en Graaff Reinet.
- 24 Gerucht in de Weekly Dispatch over Botha's overgave.
Mevr. Botha keert te Pretoria van het bezoek aan haar man terug.
Gevecht bij Zoetendaalpoort (Oudtshoorn).
Parsons vecht met Scheepers bij Willowmore (Zuid-K. K.).
- 25 De Wet en Steijn trekken den spoorweg over bij Kraankuil, ten zuiden van Hopetown.
Men zegt dat Botha met 2000 man naar Komati-poort (Komatirivier?) oprukt.
Zestig van Malan's verkenners vallen Richmond binnen, doch worden er later weer uit verdreven.
- 26 De Wet en Steijn zijn bij Petrusville.
Dillon's amendement op het Adres van Antwoord aangaande het verbranden van hoeven in het Parlement verworpen.
Louis Botha steekt den Delagoaspoorweg bij Middelburg over. Boeren halen paarden weg uit de stallen van den industrieel Sam Marks bij Eerste Fabrieken.
- 27 De Benguella vertrekt met 634 Boeren-uitgewekenen van Lourenço-Marques naar Lissabon.
Motie der Nationale liberale federatie te Rugby over den oorlog.

70
Den 20en September seinde Lord Roberts aan het Engelsche departement van oorlog, dat 700 Boeren — het waren er inderdaad een paar honderd minder, en de meesten waren vreemdelingen — bij Komatiepoort de Portugeesche grens overgetrokken en de overigen het noorden in gevlucht waren. „Van het leger der Boeren is nu niets meer over dan eenige stroopende benden,” zeide hij.

Zoo kon het schijnen, dat de oorlog met het prijs geven van de Oosterlijn voor de Boeren verloren was. Den 28en Mei was de Vrijstaat, den 1en September de Z.-A. Republiek bij het Britsche Rijk ingelijfd verklaard, en nu was aan allen tegenstand feitelijk een einde gemaakt. Zoo stelde Lord Roberts het voor. Maar hoe was de werkelijkheid? De regeering van den Vrijstaat bestond nog in den wakkeren, heldhaftigen president, met Christiaan de Wet, den uitvoerder van zijn besluiten. En de Wet was op het einde van Augustus weer in den Vrijstaat verschenen, en zijn commando's groeiden aan en brachten de Engelschen telkens weer verliezen toe. In Transvaal was de regeering nog in volle functie. Wel had president Kruger in het begin van September, na een jaar lang in den oorlog, spijt zijn hoogen leeftijd, met onbezweken ijver de zaak van zijn volk gediend te hebben, zes maanden verlof gekregen om in Europa in het belang der republieken werkzaam te zijn, maar Schalk Burger nam als vice-president zijn ambt waar, en de onverschrokken, onvermoeide Reitz was nog staatssecretaris en Louis Botha waarnemend commandant-generaal. En de

oorlog duurde nog krachtig voort. Bijna over het geheele gebied der republieken moesten de Engelschen telkens aan stoutmoedig optredende commando's het hoofd bieden. Generaal de la Reij, die al geruimen tijd het bevel voerde in het westen van Transvaal, behaalde voordeel op voordeel, beheerschte er feitelijk den toestand. De Engelschen waren van Pretoria uit langs den spoorweg naar Pietersburg opgerukt, maar werden gedwongen terug te keeren. De spoorwegen waren nergens veilig. Een tocht van French uit Machadodorp naar Heidelberg geleek op een vlucht. Herhaaldelijk werden er treinen en konvoien buitgemaakt. Slag op slag gaven Engelschen zich over, en al moesten de Boeren hen weer loslaten, omdat zij geen plaats hadden om hen gevangen te houden en geen levensmiddelen om hen te voeden, zoo kwamen de Boeren aldus toch geregeld in het bezit van leeren en proviand, geweren en munitie.

Zoo was al de toestand toen Roberts op het einde van September den oorlog als feitelijk geëindigd voorstelde, en zoo is het al meer geworden in de laatste maanden. Lord Roberts is nu naar Engeland onderweg en Lord Kitchener heeft hem vervangen. De oorlog, onder den een reeds met schending van het beschaafde oorlogsgebruik gevoerd, zal onder den nieuwen opperbevelhebber wel nog wreeder worden voortgezet, maar het heeft er weinig van, dat de Boeren er zich door laten ontmoedigen. Bij de Wetsdorp heeft de Wet weer eens eenige honderden Engelschen met kanonnen en al gevangen genomen en in de Magaliesbergen heeft nu dezer dagen de la Reij, die meer en meer zich de uitnemendste der Transvaalsche generaals toont, general Clements een zware nederlaag toegebracht. Een nieuwe jacht op de Wet heeft voor eenige weken bij Bothaville een gevecht opgeleverd, waarbij aan weerszijden ernstige verliezen schijnen geleden te zijn, maar waarvan de ware toedracht ons nog onbekend is. Verder zou de Wet nu eindelijk stellig tusschen de Oranjerivier, de Caledon en de Basoetogrens in de val loopden, maar als gewoonlijk ontliet hij zijn vervolgers en veilig kwam hij boven Thabanchu uit. Nu zijn de republikeinen weer de Kaapkolonie binnengevallen, en groote dingen kunnen hiervan het gevolg zijn.

De zaken staan voor de Boeren nu zoo mooi als zij in lang niet geweest zijn. Het Engelsche leger is afgemat en zijn lange verbindingslijnen loopen gevaar. Daarentegen zijn de Boeren, die nu te velde staan, beziel met vasten moed en voor de schroomvalligheid van vroeger is een groote onverschrokkenheid in de plaats getreden. Had deze geest een jaar geleden de Boeren beziel en hadden zij de aanvoerders gehad van nu, de Engelschen waren nooit zoover gekomen. Maar, het komt ons voor, dat het gegaan is zooals het gaan moest. Ladysmith, Kimberley en Mafeking waren gevallen, Lord Methuen en Buller waren teruggedreven en hadden zwaarder verliezen geleden als de generaals der Boeren betere strategie hadden gevolgd, maar de overmacht van troepen, die de Engelschen bezig waren aan te voeren, zou de republikeinen ten slotte toch voor zich uit gedreven hebben en de ontmoediging en de paniek hadden zich dan toch van hen meester gemaakt. De Boeren moesten de vuurproef doormaken voor zij de vastberaden en volhardende strijders konden worden die zij nu zijn geworden.

28 De Natalsche karabiniers te Middillovo aanzegging gekregen zich voor velddienst gereed te houden. De Wet, vereenigd met Hertzog en Brand rukt op Philipstown aan en trekt terug naar den O. V. S. Tachtig man van Kitchener's Fighting Scouts gevangen, gesneuveld of gewond.

Korte Kroniek.

1 Maart—1 April.

Mrt.

1. De koloniale regeering neemt den openbaren gezondheidsdienst van Kaapstad zelf in handen met het oog op de pest.
Kitchener seint, dat de Wet de Kaapkolonie heeft ontruimd.
De legerbegrooting voor 1901/02 van £ 87,915,000 in het Engelsche parlement ingediend.
2. Babington graaft een Krupp-kanon en een pompom bij Zandfontein in W. Transvaal op.

Bij Zeekoerivier worden 33 Boeren gevangen en 50 paarden buitgemaakt.

Dartnell vermeestert een Hotchkiss in de buurt van Piet Retief, waar zich 50 Boeren overgeven, Zeven man van Nesbitt's Horse bij Coetzeeberg (K. K.) vermist.

Zeventien man van Driscoll's verkenners gevangen genomen bij Doornberg.

Luckhoff weer door de Engelschen bezet.
Sir Walter Hely-Hutchinson, de nieuwe gouverneur van de Kaapkolonie, vertrekt uit Natal naar Kaapstad.

3. De Boeren overrompelen Pella aan de grens van Duitsch Z. W.-Afrika.

De republikeinen bezetten Pearston, z. w. van Cradoek.

Lichtenburg door de la Rey aangevallen. Generaal Celliers sneuvelt. De Engelschen verliezen 2 officieren en 14 man.

De Boerencommandant (?) Engelbrecht geeft zich over. Prinsloo en 50 man gevangen genomen te Piet Retief.

4. Heftig debat vol persoonlijkheden tusschen Wolseley en Lansdowne in het Hoogerhuis over het militair beleid in Zuid-Afrika.

De Kamer van Koophandel te Johannesburg eischt terugkeer der kooplieden en handwerkslieden naar Transvaal.

Milner komt vergezeld van Kitchener te Pretoria aan.

5. Driehonderd Boeren vallen Aberdeen in de K. K. aan.

De verkenners van Malan vuren op een trein bij Biesjespoort, ten noorden van Beaufort West.

6. Brief van Erskine Chalmers in de Times ter verdediging van de Wet.

Engelsche maandelijksche verliezenlijst constateert dat tot dusver in 't geheel 664 officieren en 13,137 minderen gesneuveld en overleden zijn in Zuid-Afrika.

French meldt weer een grooten buit, waaronder 1 Creusot-kanon en 169 geweren.

De Boeren vallen de Engelschen aan bij Mosekatsnek en bij Hekpoort in de Magaliesbergen.

7. Tweede onderhoud tusschen Botha en Kitchener bij Pretoria, volgens Engelsche telegrammen.

Pestgeval te Stellenbosch. Te Simonsstad worden doode ratten in de dokken gevonden.

8. Brodrick ontwikkelt zijn nieuwe legerplan in het Lagerhuis.

De Engelschen bezetten Maraisburg weder en nemen 15 man Kaapsche politie gevangen.

Gevecht bij Stellenboschvallei, waar o. a. kapitein King sneuvelt.

Gevecht bij Jagersfontein waar de Engelschen 3 dooden en vele gewonden krijgen.

9. Kreutzinger is te Sheldon K. K. en vernielt den spoorweg.

Een afdeeling Engelschen, die de telegraaflijn herstelde, bij Philippolis door de Boeren gevangen genomen.

10. De Wet staat ten noorden van Brandfort.
11. De Boeren laten bij Balmoral een goederentrein springen en plunderen en verbranden de wagons.
12. De Wet wordt gezegd te Senekal te zijn.

Gevecht te Koegras in het district Kenhardt tusschen een Engelsche patrouille en Kaapsche rebellen.

13. Gevecht tusschen Kreutzinger en kapitein Rennie van de Koloniale Verdedigingsmacht bij Donkershoek K. K.

80

Nu rest ons nog, na dit vluchtig overzicht van het krijgsbedrijf, te herinneren dat in April de heeren Fischer, Wessels en Wolmarans als buitengewone gezanten van de republieken in Europa kwamen, om de bemiddeling der mogendheden in te roepen, gelijk de regeeringen der republieken dat reeds schriftelijk in Maart hadden gedaan. En in November kwam president Kruger op een Nederlandsch oorlogsschip te Marseille aan en begon zijn zending om de bemiddeling van de mogendheden voor arbitrage te verkrijgen. Het driemanschap en vooral president Kruger zijn overal, waar zij geweest zijn, door de bevolking met groote geestdrift en eerbied ontvangen, als de vertegenwoordigers van een volk, dat de geheele wereld bewondert, en als de pleitbezorgers van een zaak, die de geheele wereld rechtvaardig acht. Maar de regeeringen kunnen of willen niets doen. En zoo moeten de Boeren het nog altijd alleen uitvechten.

Ovatie aan het Zuid-Afrikaansche Driemanschap.

Men seint ons uit 's-Gravenhage :

Tot hedenavond had de Haagsche bevolking, door den wil van de vertegenwoordigers der gefedereerde Zuid-Afrikaansche republieken zelf, die gelegenheid gemist op ondubbelzinnige wijze blijk te geven van de groote sympathie voor het volk vol heldenmoed. Vanavond tusschen half tien en half elf heeft het die gelegenheid gevonden en er op indrukwekkende wijze van gebruik gemaakt. Een menigte van, niet overdreven, geschat, acht à negen duizend, stond op dat uur, in een wijden halven cirkel voor het Hotel des Indes, zeer kalmpjes en met overlæg op voldoende afstand gehouden door een politiemacht, onder oppertoezicht van den hoofdcommissaris. Voor den eigenlijken aanvang van de serenade, gebracht op initiatief van den heer Ittmann, en uitgevoerd door een 150-tal zangers, meerendeels van christelijke zangverenigingen, onder begeleiding van het harmoniecorps van Christelijke jongelingsverenigingen, was een eerste krachtig en spontaan hoera gewijd aan de vlaggen der beide republieken, ter weerszijden van den hotel-ingang aangebracht. Eenige oogenblikken daarna, toen zangers en muziekcorps voor het hotel waren opgesteld omringd door dragers van fakkellicht, barstte een luid en aanhoudend gejubel los, dat een aangeheven fanfare overstemde. De deputatie betrad het balkon op de eerste verdieping. In het midden de interessante verschijning van den heer Fischer, geflankeerd door de reuzengestalten der heeren Wessels en Wolmarans en achter hen, de heer Hendrik Muller, hoofdvertegenwoordiger van den Vrijstaat, de secretaris der deputatie, de heer de Bruijn en de heer Bolman, secretaris van dr. Leyds, die zelf door uitstedeigheid verhinderd was tegenwoordig te zijn. Naast de deputatie een aantal dames en heeren, mevrouw Fischer onder anderen en de wethouder jhr. Gevaerts van Symonshaven. Aan het jubelen kwam geen einde. Hoera voor de Boeren! Leve Transvaal! Leve de Vrijstaat! en kreten van sympathie daverden door het luchtruim en namen in kracht toe, naar mate de deputatie duidelijker zichtbaar werd voor de menigte in den gloed van bengaalsch licht, rechts in de kleuren der Zuid-Afrikaansche Republiek, links in die van den Oranje-Vrijstaat, terwijl van den nok van het hotel het rood, wit, blauw van Nederland klearde. Met hoeden en handen wuivende, beantwoordde het driemanschap deze enthousiaste verwelcoming. Volkomen stil werd het daarna als bij onderlinge afspraak, en zeer goed, hoewel niet al te sterk, werden de drie coupletten gezongen van het Transvaalsch volkslied, waarbij menigeen het hoofd ontblootte. Na ieder couplet groote geestdrift, in gelijke mate betoond bij het zingen van het Oranje-Vrijstaatsche volkslied: Heft, burgers, 't lied der vrijheid aan! Toen van deze nationale hymne het laatste vers gezongen was, ging de deputatie een oogenblik naar binnen om den heer Ittmann in de gelegenheid te stellen vertegenwoordigers der deelnemende verenigingen voor te stellen. Dit deed de heer Ittmann voorafgaan van een toespraak tot het driemanschap, waarin hij zeide het voorrecht hoog te schatten om aan de vertegenwoordigers van het heldenvolk te hebben kunnen toonen hoe warm het hart der Nederlanders slaat voor dat volk. Hij was overtuigd dat God uitkomst zal geven. Hij herinnerde aan woorden, gisteren door den burgemeester gesproken, die zeide niet te kunnen begrijpen hoe het gezantschap zou kunnen twijfelen aan een goeden uitslag en zich gedrukt zouden gevoelen als het let op onzen tachtigjarigen

14. Spoorweg vernield bij Ventersburgweg, O. V. S.
Gevecht bij Krugersdorp.
De Boeren trekken door Linton in de K. K. en behalen er een grooten buit.
Gevecht bij Edenburg.
Boerenlager van Abel Erasmus overrompeld bij Krugerspost in Lijdenburg.
15. De Boeren nemen 24 Engelschen bij Winterberg K. K. gevangen.
16. Milner vestigt zich metterwoon te Johannesburg.
De Boeren beschieten het station Vereeniging.
17. De Boeren laten een trein ontsporen tusschen Belfast en Middelburg en plunderen dezen geheel.
Gevecht bij Lichtenburg.
18. De omsingeling van Fourie door de Engelschen blijkt mislukt.
Trein aangerand op de Delagoalijn.
19. Chamberlain deelt mede in het Lagerhuis dat Botha Kitchener's voorstellen geweigerd heeft.
Drie Afrikaners te deAar gefusilleerd op een beschuldiging van een trein bij Taaiboschfontein te hebben doen ontsporen.
Nog een trein aangerand op den Delagoaspoorweg.
Joubert, Pretorius en Coetzee bezetten de Wetsdorp.
20. Gevecht te Raasfontein bij Cradock tusschen Crew en Kreutzinger.
De Engelschen ontruimen Vrede. Het garnizoen sluit zich bij Campbell aan.
Zwaar gevecht te Blauwkrans bij Jansenville in de Kaapkolonie.
Fourie komt te de Wetsdorp aan.
21. Kitchener meldt het sneuvelen van Philip Botha bij Doornberg.
Bing brengt 300 vluchtelingen, 16,000 runderen en 40,000 schapen te Bloemfontein aan, uit de

districten Wepener en Smithfield.

Bij Richmond vallen 130 man der koloniale troepen in handen der Boeren.

22. De tekst der voorwaarden door Kitchener aan Botha aangeboden, wordt openbaar gemaakt.
De Wet graaft 2 kanonnen te Senekal op, die vroeger aan Prinsloo toebehoord hebben.
De Boeren vernielen een trein bij Vlaklaagte en nemen de lading mede.
Hevig gevecht te Hartebeestfontein.
Campbell komt na een moeilijken tocht eindelijk te Standerton aan.
23. De Boeren vallen een Engelsch konvooi bij Scheepersnek aan de Bloedrivier aan.
24. De Rand Rifles verbranden het hotel te Boschkop, dat den Boeren tot depot diende. Twee der R. R. sneuvelen.
Gevecht bij Henningfontein K. K.
De Wet trekt bij de Villiersdorp de Vaal over met 400 man.
25. Babington verslaat de la Rey bij Ventersdorp en maakt een konvooi buit, verder 2 veldstukken, 1 pompom, 6 maxims, 160 geweren, enz.
French komt te Vrijheid met Dartnell en Pulteney aan.
26. Gevecht bij Tarkastad K. K.
27. De Boeren bezetten voor de derde maal Maraisburg.
Gevecht te Klipfontein bij Boksburg.
28. De Benguella met de eerste afdeeling Transvaalsche bannelingen komt te Lissabon aan.
De Boeren laten een trein tusschen Balmoral en Wilgerivier ontsporen.
Spoorweg bij Vischrivier in de Kaapkolonie vernield.
Gevecht bij Elandsrivier.
29. Warmbad door de Engelschen bezet.
Trein aangehouden en geplunderd bij Olifantsfontein tusschen Pretoria en Johannesburg.
30. Nijlstream door Plumer bezet.
Gevecht bij Witklip.
31. De voorhoede van Scheepers en Fouché rukt op naar Richmond.
Boeren teruggedreven bij Smaldeel (distr. Vrijheid) door Dartnell. Al hun wagens en karren benevens verscheiden duizend stuks vee buitgemaakt.

oorlog, waarin niemand meer redding zag, maar God, die waakte, schonk redding. En waar het volk, door het driemanschap vertegenwoordigd, in hun rechtvaardigen strijd voor recht en vrijheid, zoo op den Heer bouwt, zal het door Hem nooit verlaten en nooit door den Brit geknecht worden! Het gansche Nederlandsche volk leeft mede en geen gebed stijgt op, waarin niet de bescherming wordt ingeroepen voor Transvaal en Vrijstaat en voor den ouden braven Kruger, dien strijder met volle kracht en volle moed. God almachtig regeert, aldus besloot de heer Ittmann, met de Brit, die zelf voor de macht des Heeren heeft te buigen.

Hierna werd het woord gevoerd door E. baron Mackay Jr., voorzitter der Vereeniging voor christelijke jonge mannen, die den band schetste tusschen Nederland en de republieken, een band die duurzaam zal blijven bestaan. Hij eindigde met den hartgrondigen wensch uit te spreken dat het God moge behagen spoedig door een eervollen vrede een einde te maken aan dezen strijd.

Namens alle zangers sérak daarna de heer J. R. Snoeck Henckemans, die er op wees dat dezelfde vereenigingen bij de komst van het vroegere driemanschap Kruger-Smit-Dutoit, dezelfde liederen zong, helaas onder blijder omstandigheden, liederen conter die thans toch hun waarde blijven behouden, omdat zij geboren zijn in den bangen strijd, gelijk het Wilhelmus, dat straks zou worden aangeheven, geboren is in den tijd dat wij Nederlanders voor onze onafhankelijkheid strenden.

De heer G. P. Post, voorzitter van de Vereeniging van christelijke onderwijzers in Zuid-Holland, welke juist heden vergaderd had, bracht aan de deputatie den groot over van alle vergaderden, tevens aan het driemanschap de verzekering gevende dat er geen christelijke school in Nederland is, waar niet gebeden wordt voor de landen, die zij vertegenwoordigen. Ten slotte sprak nog de heer Ittmann.

De heer Fischer nam nu het woord en betuigde bewogen zijn reeds heden te Rotterdam uitgesproken dank voor de blijken van innige sympathie voor de republieken in Nederland ondervonden. De banden tusschen Nederland en de Republieken, vroeger reeds hecht, waren onverbreekbarer dan ooit geworden door die sympathie, zich ook uitende in de onbekrompen giften, het uitzenden van ambulances. Behalve dit alles, zeide de heer Fischer, ondervinden wij den grootsten zedelijken steun door de wetenschap dat hier gebeden wordt voor ons. Dit is bemoedigend te weten en maakt voor ons de hoop op overwinning in den rechtvaardigen strijd, dien wij strijden, grooter. Wanneer wij terugdenken aan de zware gevechten door ons eenige maanden geleden geleverd en wij zien op uwen tachtigjarigen strijd voor onafhankelijkheid, dan is deze voor ons een aanwijzing om met dezelfde volharding te blijven voortstrijden. Wij hebben in Nederland op duizenden gezichten gelezen dat geen wat geen kapitalist kan koopen: heerlijke sympathie, heerlijk medegevoelen, en dat doet onze harten van vreugde en dankbaarheid trillen. Zinspelende op het feit dat deze serenade gegeven wordt door een harmoniekorps, zeide de heer Fischer, dat de komst van de deputatie in Europa niet anders is dan harmonie te verkrijgen, vrede te vragen in verband met vrijheid. Gij geeft den goeden toon aan door ons met harmonie te verwelkomen!

Hierop begaven de heeren zich wederom op het balkon en weerklonk, nadat de toejuichingen der menigte weer bedaard waren, het lied: De vierkleur van ons d' erbaar land, onmiddellijk gevolgd door het Wilhelmus, in de oude toonzetting. Met het spelen van eenige marschen was de uitvoering geëindigd. Toen kwam een moment van ongekende geestdrift: de deputatie kwam namelijk op straat en namens haar vertolkte de heer Fischer die de estrade van den leider der zanguitvoering beklom, den dank van het driemanschap in eenige welgekozen bewoordingen aan de zangers zelf. Het volk, de heeren bijna in zijn midden ziende, begon wederom de republikeinsche volksliederen te zingen en het hoerageroep en gewuif nam eerst een einde toen de heeren, na vriendelijk naar alle kanten teruggegroet te hebben, het hotel weder waren binnongetreden.

Doch de stilte duurde slechts een korte poos. Nauwelijks hadden de zangers en leden van het harmoniekorps het voorplein verlaten en had de politie haar cordon een weinig minder streng gehandhaafd, of de duizenden drongen naar voren en toen werd het een spontane geestdriftsuiting als op geen ander oogenblik van den avond. Hoeden vlogen de lucht in, met honderden zakdoeken werd gewuifd, de volksliederen werden uitgedalmd, het was een broehaha van nationale hymnes, de eene groep zong het Vrijstaatsche, een tweede het Wien Neerlandsch Bloed een derde Kent gij dat volk, zoodat de deputatie zich genoodzaakt zag nog een heele poos op het balkon te komen, terugwauivende nu zelf met zakdoeken. Met veel tact wist ten slotte de politie de menschen zeer langzaam terug te drijven en onder vroolijk gezang, waaroven het: De Engelschman op den grond: leve de Boerenbond uitschetterde ontbond zich eindelijk tegen elf uur de massa. Het was een grootsch en bovendien waardige betooging door welke, het bleek later op de bovenzaal, het driemanschap zich zeer getroffen en geroerd gevoelde.

Korte Kroniek.

1 April—1 Mei.

Apr.

1. Chamberlain verklaart in het Parlement, dat Engeland blijkens ingewonnen adviezen geen rechten kan doen gelden op de schadeloosstelling door de Gecharterde Compagnie aan Transvaal wegens den Jameson-inval verschuldigd.
De Boeren bezetten Philipstown K.K.
2. De Zaire met Transvaalsche vrouwen en kinderen komt te Lissabon aan.
Kitchener geeft een drietal Transvaalsche mijnmaatschappijen verlof weer aan den arbeid te gaan.
Spoorwegverkeer ten noorden van Naauwpoort 's nachts weer gestaakt. Zestig Engelsche refugiés moeten hun terugreis naar Johannesburg opgeven.
Trein bij Newcastle door de Boeren vernield.
3. De Engelschen overrompelen een Boerenkamp bij Zanddrift en maken eenige paarden buit.
Aantal pestgevallen te Kaapstad gestegen tot 315.
4. Plumer bezet Pietpotgietersrust.
5. Trein bij Smaldeel O. V. S. ontspoord.
6. Scheepers neemt bij Aberdeen een afdeeling van het 5de Lansiers en Brabant's Horse gevangen.
Overwinning der Boeren bij Zeekoerivier.
Zevende contingent Nieuw-Zeelanders naar Zuid-Afrika vertrokken.
Nieuwe aanval der Boeren op de Modderfonteinmijn.
Gevecht bij Winburg, waar de Boeren 10 gevangenen maken.
7. Spoorweg bij Pietpotgietersrust vernield.
Boeren verschijnen te Ingogo (Natal) en verbranden daar het hotel en de winkels.
Methuen, uit het hospitaal ontslagen, herneemt het bevel.
Gevecht bij Springfontein.
8. Plumer bezet Pietersburg. Twee officieren der Woudloopers sneuvelen.
Aan Milner verlof verleend.
9. Gevecht bij Springs, waar het South Stafford regiment een aantal ernstige verliezen lijdt.
11. Hevig gevecht bij de Wetsdorp, waar 60 Boeren, onder welke 2 officieren, worden gevangen genomen.
Gevecht bij Heidelberg.
12. Het gemeene recht in de Kaapkolonie van toepassing verklaard op gevallen van hoogverraad, rebellie, enz.
Een Engelsche legerorder verbiedt het hijschen van de witte vlag.
Gevecht te Rietspruit, O. V. S., Philippolis, O. V. S., en Boksburg, Z. A. R.
13. Majoor Twyford sneuvelt bij Witklip in het Lijdenburgsche. Zijn escorte gevangen genomen.
Achtien man van de Lichte cavalerie van den Prins van Wales bij Kroonstad gevangen genomen.
14. French keert uit Vrijheid naar het Westen terug.
Boeren laten in het Lijdenburgsche een Langen Tom in de lucht vliegen.
Dullstroom door Douglas bezet.
15. Smuts' lager bij Klerksdorp door Babington's troepen aangevallen. Zes Boeren gesneuveld, 33 gevangen genomen. De Boeren verliezen verder een 12-ponder, een pompom, paarden, enz.
De Wet, Kaapsch parlamentslid, wegens hoogverraad veroordeeld tot drie jaar en £1000 boete.
Gevecht te Klipdam bij Pietersburg. Gevecht bij Maritzani, een Engelsch officier sneuvelt, 7 man gevangen genomen.
16. Andries Wessels, de zoogenaamd op last van de Wet doodgeschoten vredesbode, duikt weer op.
Gevecht bij Dullstroom, waar het 18de Huzaren verliezen lijdt.
17. Blauwboek over Zuid-Afrika, met Milner's ongunstige beschouwing over den toestand, uitgegeven door de Engelsche regeering.
18. Sir Michael Hicks Beach houdt zijn vermaarde miljoenenrede in het parlement over een begrooting van bijna £ 200,000,000.
Trein bij Moltano aangehouden, geplunderd en verbrand.
Een afdeeling van het 9de Lansiers valt bij Krugersdorp in een hinderlaag.
Gevecht bij Warrenton.
19. Het Parlement keurt een oorlogsleening van £ 60,000,000 goed.
Malan, hoofdredacteur van Ons Land, veroordeeld tot 12 maanden gevangenisstraf.
Gevecht bij Parijs.
Gevecht bij Zeerust.

84

Het driemanschap der Zuid-Afrikaansche Republieken te Rotterdam.

Het buitengewone gezantschap heeft hedenmiddag bij het tochtje over de rivier, een bezoek gebracht aan het stoomschip Maasdam van de Hollandsche Amerikaansche lijn. Stroomop is men gevaren tot nabij het Kralingscheveer, stroomaf tot even voorbij Oud-Charlois. Het scheepsvolk van de schepen, die gepasseerd werden, de bootwerkers op de bruggen en langs de kaden juichten de heeren toe. Aan den mond der Leuvehaven ging men aan wal, waar het gezantschap een lauwerkrans, voorzien van de Rotterdamse en de nationale kleuren, is aangeboden door de dames Voorhoeve en de jongeheeren Voorhoeve en Ruys. Vandaar ging het per rijtoer langs Leuvehaven, Hogendorpsplein, Coolsingel, de beide Schiekaden, over den Stationsweg naar het station D. P., waar men bijna een half uur voor het vertrek van den trein aankwam.

Ook nu weder was een wachtkamer voor het driemanschap gereserveerd en ook nu weder juichten velen de vertegenwoordigers der republieken toe. In de wachtkamer zijn aan de heeren Fischer, Wolmarans, Wessels en dr. Hendrik Muller bloemen aangeboden, hun met een vriendelijk woord door de dames Broes van Dort, Bremer en van Gilse van der Pals overhandigd, voor welk bewijs van sympathie van de Rotterdamsche dames de heer Fischer minzaam dankte. En terwijl nu de leden der deputatie zich met hun gastheeren onderhielden, hief daar eensklaps het publiek, dat in een oogwenk een aangrenzende wachtkamer geheel vulde, de volksliederen der Zuid-Afrikaansche republieken aan. Het was een spontane pakkende ovatie. De afgezanten vielen met volle stem mede in. Ook nu weer klonk het leve de Boeren, leve Paul Kruger.

De heer Wessels dankte voor dit zingen van de volksliederen van hen die wellicht vandaag voor hun vrijheid strijden. Aangenaam zal het die Boeren zeker zijn te vernemen, dat de inwoners van Rotterdam de rechten gedenken van dat vrije volk dat zich zal verdedigen zoolang er een druppel bloed in zijn aderen vloeit.

Het oogenblik van vertrek was aangebroken. Toen de deputatie, begeleid door de besturen van de Rotterdamsche afdelingen der Ned. Zuid-Afr. Ver. en van het Algemeen Nederlandsch Verbond op het perron verschenen, ging uit de opoengepakte menigte een geestdriftig gejuich op. Men verdrong elkaar vóór de voor de gezanten gereserveerde coupé, in een oogwenk was de afzetting, door de politie aanvankelijk gehandhaafd, kalmpjes op zij geschoven. Volksliederen werden gezongen, met hoelen en petten gewuifd.

De heer Fischer sprak van uit de coupé de menigte toe. Nogmaals betuigde bij het Rotterdamsche publiek dank voor de hulde op dezen schoonen dag betuigd. Wij dachten, zoo zeide hij, enkele vrienden in Rotterdam te zien, maar wij zagen er velen!

Te 5 uur 30 min. (spoortijd) vertrok de trein. De hoofden werden ontbloot: een laatste groet aan het in de coupé staande driemanschap gebracht.

20. Een Nederlandsche dagblad-correspondent te Pretoria in hechtenis genomen.
Gevecht bij Krugersdorp.
Gevecht bij Honingspruit, O. V. S.
Van het Boksburg-commando geven zich 102 man bij Middelburg aan Benson over.
21. Afdeeling Western province mounted rifles te Brandvlei bij Calvinia omsingeld en gevangen genomen.
22. Kitchener deelt mede, dat 39 compagnieën vrijwilligers huiswaarts zullen worden gezonden.
Gevecht bij Brandspruit (bij Klerksdorp).
Gevecht bij Pearston (K. K.).
Roosenekal door de Engelschen bezet.
23. De Hawarden-Castle met krijgsgevangenen Boeren te Bombay aangekomen.
Gevecht te Honingnestkloof bij Barkly-Oost.
Gevechten bij Wilgerivier (Z. A. R.) en Burgersdorp.
24. Officieele mededeeling, dat het aantal krijgsgevangenen, behalve die in Transvaal en den Vrijstaat, nu 17,823 bedraagt.
Gevechten bij Vaalbank en bij Winburg.
Commandant Schroeder met 41 man gevangen genomen bij Commissiedrift.
Gevechten bij Ficksburg en bij Jagersfontein.
25. Ambulancetrein ontspoord bij Kroonstad; paardentrein bij Springfontein.
Gevecht bij Dordrecht.
26. Rede van Merriman te Edinburg voor een stampvolle zaal.
Gevecht bij Nooitgedacht (Z. A. R.).
Gevecht te Wonderfontein (Z. A. R.).
27. Spoorweg tusschen Belmont en Graspan op drie plaatsen vernield.
Babington bombardeert de Boeren den ganschen dag bij Hartebeestfontein.
Gevecht bij Zuurfontein.
28. Blood vindt te Roosenekal een aantal documenten en banknoten der Transvaalsche regeering.
Aanslag op den spoorweg bij Edenburg.
Gevechten te Geluk en bij Bethlehem.
29. Strooptocht der Engelschen op de Boerenhoeven bij Harrismith.
De Manilla vertrekt met 1000 krijgsgevangenen van Kaapstad naar Bombay.
Verslag van de mislukte zending der Bloemfonteinsche vredeszendings naar de Kaap openbaar gemaakt.
Gevecht bij Burgersdorp en bij Langzeekoegat.
30. „Ongewenschten“-commissie te Londen opent haar onderzoek.
Grenfell valt de Boeren aan bij Halvertersberg (Haenertsburg?), waar deze hun laatste Long Tom vernielen.

KORTE KRONIEK.

1 Mei—31 Mei.

Mei.

1. Kruisverhoor voor de gedeporteerden-commissie te Londen begonnen.
De Roslin-Castle brengt 500 Boerengevangenen te Madras.
2. Twee Afrikaner rebellen te Graaff-Reinet ter dood veroordeeld. Het vonnis wordt door Kitchener in 5 jaar dwangarbeid veranderd.

Een patrouille Diamonds Fields' Horse door Malan bij Cradock gevangen genomen.

Roosenekal door de Engelschen genomen.

3. Geval van pest onder Brabant's Horse te Aliwal-Noord.

Proclamatie het burgerlijk bestuur in Transvaal uitbreidende.

Kitchener neemt het beheer van Johannesburg over.

Draconische proclamatie in het district Cradock K.K., uitgevaardigd tegen de Hollandsche bevolking.

4. Spoorweg bij Taaiboschfontein K.K. opgebroken.

Milner komt te Kaapstad aan.

De Boeren laten een trein ontsporen bij Mortimer K.K.

Engelsche colonnes rukken op uit Standerton.

Heropening van het werk aan de Meyer & Charlton-mijn. Redevoeringen van Albu en Kitchener.

Plumer komt te Eerste Fabrieken aan.

5. Gevechten bij Barberton en Zandspruit.

Gevecht bij Heilbron.

Botha verlaat met zijn staf Ermelo.

6. De Boeren ontruimen hun stellingen bij Hartebeestfontein.

7. Pestgeval te Port-Elisabeth.

Chamberlain deelt mede in het Lagerhuis, dat de Transvaalsche mijnen aan de vroegere belastingen zullen onderworpen blijven.

Geruststellende rede van Milner te Kaapstad.

Het parlamentslid Markham herhaalt in 't openbaar zijn aanklacht tegen Wernher, Beit & Co.

Gevechten bij Burgersdorp en bij Nauwpoort (Z. A. R.) Methuen neemt een Engelsch kanon van de Boeren terug bij Buisfontein.

8. Sir Alfred Milner vertrekt naar Engeland.

Gevecht bij de Bavisanskloofrivier. Telegraaf vernield tusschen Dassieschuur en Mortimer K. K.

Een aantal Transvaalsche ambtenaren geeft zich te Pietersburg over.

9. Een winkelier te Pearston K. K. wegens hulp verleenen aan de Boeren tot 10 jaar dwangarbeid veroordeeld.

Gevecht bij Cradock.

10. Gevecht bij Klerksdorp, waarbij de N. Zuid Wales-vrijwilligers lijden.

Boerenaanval bij Kraaipan.

11. Mevrouw Botha komt te Durban aan op weg naar Europa.

Boerencommando bij Zwagershoek K. K. verrast. Nadat de Boeren versterking hadden gekregen moesten de Engelschen terugtrekken.

Een Boerenafdeeling van 20 man rukt Pearston K. K. binnen en plundert twee winkels.

12. Gevecht bij Dasplaats.

13. Grenfell bezet Louis Trichardt.

Gevecht bij Maraisburg tusschen de Boeren en de London Metropolitan Rifles.

Ex-president M. W. Pretorius te Potchefstroom overleden.

Boerenstelling bij Uitkomst (Carolina) genomen door Douglas.

Gevecht bij Doornhoek K. K.

14. Witboek over de verbrande hoeven in Zuid-Afrika verschenen.

De Hollandsche dagblad-correspondent Spoelstra veroordeeld tot 12 maanden gevangenisstraf en £ 500 boete.

15. Gevecht bij Grobelaarsdrift. De West-Australiërs verliezen twee officieren en 13 man aan dooden en gewonden.

16. Voorloopig gemeentebestuur te Johannesburg ingesteld.

Legerwet in het parlement aangenomen met belangrijke wijzigingen.

Brief van Brunner, lid van de Wetgevende Vergadering in Natal, in de Natal Mercury tegen het wapenen der Zoeloes.

Gevecht tusschen Gorrissen en de Boeren bij Roo-dekloof K. K.

17. Engelschen bezetten Carolina voor de vijfde maal.

Gepantserde trein bij America-siding vernield. Majoor Heath gedood en verscheiden Engelschen gewond.

18. Hevige brand te Lourenço-Marques.

Twee man gedood en 10 gewond aan Engelsche zijde door het te vroeg ontploffen van een granaat.

Gevecht bij Lambrechtfontein.

19. Scobell valt Malan aan. Deze verliest zijn reservepaarden.

Gevecht bij Parijs.

20. Rhodes vertrekt uit Kimberley naar het noorden.

Gevecht bij Kopjes ten n. van Kroonstad.

Gevecht bij Dullstroom.

21. Heftig debat in den Belgischen Senaat over Zuid-Afrika.

Gevechten tusschen kolonel Crabbe en de commando's van Lotter en Lategan.

Gevecht bij Mandesfontein.

Gevecht bij Zandrivierpoort.

22. Vier gevallen van pest te Port-Elizabeth.

De eerste-minister van Natal protesteert tegen het wapenen der Zoeloes in een rede in de Wetgevende vergadering.

Lord Methuen ontzet Zeerust.

23. Vier bataljons militie te Aldershot onder de wapenen geroepen voor den dienst in Zuid-Afrika.

De Boeren laten een trein ontsporen bij Godwan op den Delagoaspoorweg.

Gevecht te Witpoortje bij Potchefstroom.

Gevecht bij Nauwpoort, district Vrede, O.V.S.

24. Driehonderd Boerenkrijgsgevangenen te Durban ingescheept naar de Bermuda-eilanden.

De Boeren rukken uit de Zuurbergen zuidwaartsop.

Generaal Elliot komt na een tocht door den oostelijken Vrijstaat te Harrismith aan na aldoor beschoten te zijn.

Gevecht der Z. A. politie met de Boeren bij Engelbrecht-drift aan de Vaal.

- 25. Zestiën Boeren geven zich over met 12,500 runderen, 12,000 schapen, 30 paarden en 12 wagens te Middelburg Z. A. R.

Dr. Bierens de Haan keert uit Zuid-Afrika in Nederland terug na 18 maanden afwezigheid.

Hevig gevecht tusschen het geleide van een convooi en de Boeren onder Viljoen e. a. tusschen Bethal en Standerton.

- 26. Twee gevallen van pest te Mafeking. Generaal Schoeman en zijn dochter door het springen van een als oorlogssouvenir bewaarde lyddietbom in zijn huis gedood.

Gevecht bij Donkerpoort.

- 27. Gevecht bij Rustenburg. De Geldenhuis-diep-mijn hervat het werk met 30 stampers.

Gevecht bij Damplaats.

- 28. Gevechten bij Waterval en bij Witbank.
- 29. De Stadswacht van Queenstown K. K. opgekommandeerd tegen de Boeren. Groote sensatie aldaar. Passagiersverkeer op den spoorweg naar het Noorden geschorst.

Hevig gevecht bij Vlaktefontein. De Engelschen verliezen meer dan 175 dooden en gewonden. Rawlinson's colonne keert met een grooten buit na een marsch van 600 K. M. te Klerksdorp terug.

Politieconvooi in Natal tusschen Esbowe en Melmoth door de Boeren aangevallen.

- 30. Zwarte Engelsche verliezenlijst openbaar gemaakt met meer dan 200 dooden en gewonden.

Gevecht bij Heilbron.

- 31. De Nederlandsche consul keert uit Standerton naar Pretoria terug.

Eerste verjaardag van de bezetting van Johannesburg door de Engelschen met een bal aldaar gevierd.

Gevecht bij Pienaarsrivier.

Korte Kroniek.

1 Juni—30 Juni.

Juni.

- 1. Generaal Blood keert te Carolina terug van een expeditie naar de Komati-vallei.

Australische woudloopers, op den terugweg naar hun vaderland, moeten te Queenstown hun reis onderbreken, wegens de onrustbarende berichten over Kritzinger's bewegingen. Gevechten bij Blesbokspruit en Pienaarsrivier.

Generaal Tobias Smuts en de Wet, secretaris van Louis Botha, komen te Standerton met een onbekende zending.

De Londensche Sun verspreidt vredesgeruchten.

Er zijn, volgens Engelsche berichten, 10,000 Zoeloe's op het oorlogspad.

Aanval van de Boeren op Willowmore (K. K.).

- 2. Verscheidene Engelsche colonnes opereeren om Aberdeen. Pijper's commando is erg roerig.

Bij Dordrecht lijden 52 yeomen een nederlaag; 1 dood, 5 gewond, de rest gevangen genomen.

Merriman en Sauer spreken in Battersea.

Veepest uitgebroken in Basuto-land.

Jamestown (K. K.) moet zich aan Kritzinger overgeven. De Boeren maken 75 geweren en 30.000 patronen buit.

Kitchener belast French met de leiding van de krijgsverrichtingen in de Kaapkolonie.

Er zwerven commando's bij Ventersstad, Vischrivier en Maraisburg.

Werkstaking van gouddelvers te Johannesburg.

Gevecht bij Witrand.

- 3. Gevecht tusschen Kritzinger en het garnizoen van Aliwal-Noord.

Gevechten bij Jacobsdal, Petrusberg, Joubert's kop, Barberton, Lijdenburg, Doornspruit, Golden Gate en Parijs.

Ernstig treffen bij Braklaagte; 2 officieren van de yeomen gesneuveld.

- 4. De Engelsche regeering slaat Canada's aanbieding om nog een cavaleriecorps uit te zenden, af.

Van Southampton vertrekken 1500 man militie-soldaten naar Zuid-Afrika.

Merriman en Sauer gevierd aan een afscheidsmaaltijd te Londen.

Gevechten bij Jagersfontein en Buffelshoek.

- 5. Verjaardag van de bezetting van Pretoria.

Interpellatie in het Natalsche parlement over de strooptochten van de Zoeloe's.

French vertrekt uit Kaapstad naar Middelburg (K. K.).

Gevecht bij Bloemfontein.

- 6. Hevig gevecht bij Reitz van Engelsche afdeelingen van Elliot's colonne met de Wet's burgers. De En-

90

- gelschen krijgen meer dan 50 doden en gewonden.
7. Spoorwegongeluk bij Pretoria op de lijn naar Pietersburg; 9 Engelsche soldaten gedood.
Gevecht van kolonel Seobell met de Boeren bij Barkley-Oost, waarin hij eenigen buit maakt. Kolonel Wyndham vecht bij Steijnsburg.
Gevechten bij Olifantsnek en Rhenosterkop.
Methuen stuit op ernstigen tegenstand bij Grootafdeeling.
8. Mevrouw Botha komt te Southampton aan.
Generaal Barker krijgt een bevel in het westen van Transvaal. Generaal Reeves krijgt de leiding over de oostelijke verbindingslijnen.
Gevechten bij Oorlogspoort, Naauwpoort (Z. A. R.) en Rietspruit.
9. Kitchener logenstraft een Reuter-telegram over een overrompeling van Beijers' commando. Verder meldt hij dat in Mei 2640 Boeren buiten gevecht zijn gesteld, en van 1—9 Juni 472.
De districten Ermelo en Bethal zijn van alles ontbloot en de non-combattanten naar Standerton gezonden.
De aanvoer van proviand naar het noorden van de Kaapkolonie beperkt.
Generaal Rundle keert na een vernielingsexpeditie te Harrismith terug.
Gevechten bij Sterkfontein, Villiersdorp en Lindley.
10. Commandant van Rensburg en zijn commando geven zich te Pietersburg over.
De Wet wordt gerapporteerd in de Gatrandsbergen.
De Boeren hebben Labuschagnesnek bij Dordrecht bezet.
Ernstig gevecht bij Houtkop (3 Eng. gesneuveld en 12 gewond).
Gevecht te Middelkraal bij Calvinia.
11. Tien Engelschen bij Winburg gevangen genomen.
Gevechten bij Fauresmith en Wonderfontein.
12. Twee Boeren te Pretoria gefusilleerd, omdat zij uit de stad wilden ontsnappen.
26 Boeren gevangen genomen aan de grens van Swaziland; onder hen is Schalk Burger's broer.
Nederlaag van de Engelschen bij Witmansrust; 250 Victorianen in de pan gehakt. Boeren maken o. m. 2 pompoms buit.
13. Balfour stelt het aantal nog vechtende Boeren op 17,000.
Er wordt bij Norvalspont op den mailtrein geschoten.
Lord Milner of Capetown legt den pairseed af.
Scheepers trekt Murraysburg (K. K.) binnen en plundert winkels.
Gevecht bij Kroonstad.
Australiërs die naar huis teruggaan, stuiten op hevigen tegenstand bij den Elandbergsnek. De Boeren schieten daar met kanon.
15. De geruchten over vredesonderhandeling van Boeren-zijde officieus tegengesproken.
Gevechten bij Platdrift en Smaldeel.
De Boeren halen vee weg bij Vrijburg.
17. Kitchener seint uit Bloemfontein dat sedert de laatste opgaaf 470 Boeren buiten gevecht zijn gesteld.
Er staan 1800 Boeren in de Kaapkolonie onder de wapenen. Kritzinger en Fouché verklaren dat de noordelijke districten van de Kaapkolonie nog altijd deel uitmaken van den Vrijstaat.
Kritzinger's vereenigde commando's vechten met Monro's colonnes bij Tarkastad.
Gevechten bij Maraisburg en Groothoek.
Pilcher opereert in het westen van den Vrijstaat en bezet Bultfontein.
18. De Kaapsche regeering deelt mee dat Maritz een Engelsche patrouille van 30 man in de pan heeft gehakt. De rebellen in Kakamas zijn 200 man sterk.
Kritzinger verschijnt te Kleinfontein, 10 KM. ten n. van Cradock.
Malan's commando plundert bij Roodehoogte.
De invallers ontruimen hun stellingen in de bergen en trekken verder zuidelijk de Kaap in.
Gevechten bij Springbokfontein en Standerton.
19. Bijeenkomst in Queen's Hall te Londen, waarin Merriman en Sauer het woord voeren.
Colebrander veegt de streek om Pretoria schoon.
Gevechten bij Smaldeel en Oudenaard.
Ontploffing van een trein tusschen Koekemoer en Maclairen, aan de westerlijn in Transvaal.
Gevechten bij Philippolis en Machavil.
20. Een afdeeling Midland Mounted Rifles bij Waterkloof in de pan gehakt. De Engelschen verliezen 10 doden, verscheiden gewonden en 66 gevangenen. De Boeren hebben één doode.
De Boeren vechten bij Donkey's Pas in Natal.

21. De markies van Ripon protesteert openlijk tegen de reconcentrado-kampen.
Beijers en U's hebben zich ten N. van Pretoria vereenigd. Kleine klompjes Boeren halen vee weg uit de buurt van Pretoria.
22. Milner bezoekt Salisbury op Hatfield.
Er wordt een nieuw „verdedigingsgebied” gevormd in de Kaapkolonie, waarin Aberdeen, Graaff Reinet, Middelburg, Cradoek en Maraisburg worden opgenomen.
Een Engelsche patrouille bij Barkley-Oost in de pan gehakt.
- De Engelschen lijden ook verliezen bij Lyndale en Orpendale (K. K.).
24. Kitchener seint dat sedert zijn laatste opgaaf 300 Boeren buiten gevecht zijn gesteld.
Botha, lid van het Kaapsche parlement voor Aliwal-Noord, door de Boeren gesjambokt.
25. De Boeren vechten en plunderen binnen Richmond en dwingen een gedeelte van het garnizoen tot overgaaf.
Generaal Kitchener zuivert de streek bij Middelburg en Ermelo.
Ernstig gevecht te Ganna's Bosch in Calvinia.
Thompson's colonne verliest 14 man. Plaats onbekend.
26. Aanval van de Boeren op twee blokhuizen bij Brugspruit ten W. van Middelburg (Z. A. R.).
De Boeren plunderen het station Busjespoort, ten Z. van Victoria-West.
Te Honingnestkloof wordt een spoorwegpatrouille door de Boeren toegetakeld.
Gevecht met rebellen te Klipdam.
Veldkornet Dupreez geeft zich met 44 man te Pietersburg over.
27. Gevecht tusschen den Boencommandant Conroy en de Engelschen bij Uppington.
900 krijgsgevangenen Boeren zijn op de Bermuda's aangekomen.
Gevecht bij Whitlesea, ten Z. van Queenstown.
28. Ernstig gevecht bij Tarkastad.
29. Fouché is in de Transkei. Hij bezoekt Rhodes en bedreigt Mac Lear. De Engelschen doen vergeefsche moeite om hem te omsingelen.
Trein gederailleerd tusschen de Aar en Naauwpoort.

Korte Kronic.

1—31 Juli.

Juli.

1. Grenfell neemt bij Hopewell 93 Boeren gevangen en vermeestert 56 wagens, 100 geweren en 2000 patronen.
2. Lezing van Andries de Wet te Gent, welke tot onstuimige anti-Engelsche demonstraties aanleiding geeft.
Campbell-Bannerman houdt eene rede te Southampton en erkent den hachelijken toestand der liberale partij ten gevolge van den oorlog.
Andries de Wet vertrekt naar Parijs, na bij den chef van den veiligheidsdienst te Brussel te zijn geroepen.
Fouché door Dalgety van Maclear verdreven.
3. Roberts als getuige voor de gedeporteerden-commissie gehoord.
Fouché trekt naar de Drakensbergen.
Rhodes vertrekt uit Kaapstad naar Engeland.
Elliott zendt 2000 paarden, 3000 stuks vee en 200 vluchtelingen naar Harrismith.
4. Interpellatie in de Belgische Kamer over de houding der regeering tegenover Andries de Wet.
De Boeren vernielen een trein bij Naboomspruit aan den Pietersburg Spoorweg.
5. Het station Roodepoort in Transvaal door de Boeren verbrand.
19 Boeren onder commandant Barkhuijzen bij Edenburg O.-V. S. gevangen genomen.
De Engelschen vallen van Rheenen's commando in de Zuurbergen aan en drijven het naar het Westen.
Methuen verrast een Boerenlager bij Enzelberg in het district Marico. Hij maakt 43 gevangenen en een grooten buit.
6. Scheepers bezet Murraysburg, verbrandt de openbare gebouwen en verklaart het stadje tot Vrijstaatsch grondgebied.
7. Baden-Powell vertrekt uit Durba. naar Engeland.
Gevecht bij Klerksdorp.
8. Gevecht bij Waterkloof, waar Roberts' Horse en Kitchener's Horse een nederlaag lijden.

- 9. De Engelsche regeering maakt een Blauwboek openbaar over de onderhandelingen tusschen Botha en Kitchener, tevens bevattende te Roosenekal gevonden documenten der Transvaalsche regeering.
Groote vergadering der liberale partij in de Reform Club te Londen.
Hertzog staat bij Fauresmith.
- 10. De Hollandsche Afrikaner Marais te Middelburg, K. K., in het publiek opgehangen.
Oorlogzuchtige monstervergadering in de Guild Hall te Londen.
Gevecht tusschen de Boeren en de South African Constabulary bij Bloemfontein. Beide partijen hebben zware verliezen, terwijl de politie ternauwernood aan totale vernieling ontkomt.
Merriman en Sauer te Kaapstad teruggekeerd.
Eene afdeling South African Constabulary bij Houtkop aangevallen. De Boeren veroveren een kanon.
Overrompeling van het dorp Reitz. President Steyn ontsnapt. Verscheidene Vrijstaatsche ambtenaren gevangen genomen.
- 12. J. P. Coetzee te Cradock in het publiek opgehangen.
Aanval der Engelschen op het kamp van Scheepers nabij Graaff-Reinet.
- 13. Gevecht bij Rietfontein.
- 14. Eene groote Boerenbetooging te Parijs wordt door de politie belet.
De Connaught Rangers lijden ernstige verliezen bij Aliwal-Noord.
- 15. Mevrouw Schalk Burger als gevangene te Pretoria binnengebracht.
- 17. Gevecht bij Wildfontein.
Gevecht bij Garstlandkloof.
Gevecht bij Vlakfontein in den Zuid-Oosthoek van Transvaal, waar de Royal Welsh Fuseliers en andere regimenten verliezen lijden.
- 19. Feestmaal ter eere van Asquith.
Het commando van Celliers door majoor Pine-Coffin nabij Kroonstad verrast.
De 200 rebellen onder van Zijl vallen Setlagoli nabij Vrijburg aan.
- 20. Mevrouw Kruger te Pretoria overleden.
- 21. Een groote trein bij Beaufort-West in de Kaapkolonie door Scheepers aangehouden en verbrand.
Kritzinger brengt Crabbe verliezen toe bij Cradock.
Lategan's kamp door kolonel Lukin nabij Middelburg overrompeld en buitgemaakt.
Gevecht bij Jakhalsfontein.
- 22. Gevecht bij Klipfontein.
- 23. Milner neemt het eereburgerschap van de City of London in ontvangst.
P. Klopper te Burgersdorp opgehangen.
- 24. C. J. Claassen, te Somerset-Oost opgehangen.
- 25. De Engelschen nemen een Boerenkonvooi nabij Reitzburg.

- Gevecht bij Karreebosch.
De rebellen Jacobs en Jooste te Middelburg opgehangen.

 - 26. Gevechten bij Standerton en Olifantsnek.
 - 28. Een Engelsche patrouille van yeomen bij Doornrivier gevangen genomen. De Kafferverkenner worden door de Boeren gefusileerd.
Kritzinger laat French weten, dat hij alle Kaffers in Engelschen dienst voortaan zal doodschieten.
Een Boerencommando valt, volgens een bericht uit Lourenço Marques, Portugeesch gebied binnen en kampeert te Guanetz. De Portugeezen trekken troepen tegen hen samen.
Gevecht bij Nqoetoe in Zoeloeland.
De Boeren vallen het vluchtelingenkamp te Aliwal-Noord aan.
 - 29. Twist tusschen den Engelschen minister van oorlog en de Daily Mail.
Gevecht bij Middelburg (K. K.) tusschen de Engelschen en de Boeren onder Wessels.
 - 30. Gevecht bij Honingkloof, waarin drie Engelsche regimenten verliezen lijden.
 - 31. Generaal Plumer keert te Bloemfontein terug, na een tocht langs den noordelijken oever van de Modderivier.
Er vertoonen zich Boeren in de Cederbergen bij Clan William en in het district Barkley West.

97

KORTE KRONIEK.

1 Augustus—1 Sept.

Aug.

1. Gevecht bij Schietfontein.
Het Kaapsche parlamentslid van Rhijn door de Engelschen gearresteerd.
2. Chamberlain verklaart de nog strijdende Boeren tot rebellen in het Lagerhuis, en kondigt de terugzending van Engelsche troepen tegen September aan.
Boeren trekken Barkley-West binnen.
3. De begrooting van koloniën aangenomen in het Engelsche Parlement met 141 tegen 54 stemmen.
Gevecht tusschen Gorringe en Mijburgh in de midden-Kaapkolonie.
4. Twee Boeren brengen te Kroonstad onder de witte vlag een brief van president Steyn.
Diamant verdrijft Hertzog uit een sterke positie.
5. Fouché heet de Oranjerivier weder noordwaarts te zijn overgetrokken.
Gevecht in het district Kafferrivier O. V. S., waar 9 Boeren gevangen genomen worden.
6. Kamp van Albert Pretorius nabij Waterval door Colville verrast.
7. Crediet voor het burgerlijk bestuur van Transvaal en O. V. S. door het Parlement bewilligd met 196 tegen 59 stemmen.
Proclamatie van Kitchener aan de Boeren, om voor 15 Sept. de wapenen neer te leggen.
Een Boerenspion schiet een Engelschen politie-man te Pretoria dood en ontsnapt.
De Boeren bestormen en nemen een blokhuis bij Brandfort.
Een Engelsche tolk door Scheepers bij Steytlerville doodgeschoten.
De magistraat van Steytlerville met zijn inland-schen politiedienaar door de Boeren gevangen ge-nomen.
8. Kommandant de Villiers en 2 veldkornetten geven zich te Warmbad over.
Gevecht tusschen Boeren en Engelsche kolonia-len nabij de Portugeesche grens (Kalishan). Der-tien burgers — meest Hollanders en Duitschers — gevangen genomen.
Dertien Boeren bij Korannaberg gevangen ge-nomen.
Algemeene Dankdag voor de Boeren geprocla-meerd.
9. De stoomboot Mechanician, met paarden voor Zuid-Afrika, te New-Orleans door een ontploffing beschadigd.
Frikkie Wolmarans, voorzitter Eerste Volksraad, en anderen in de Magaliesbergen gevangen ge-nomen door Kekewich met veertig andere burgers.
Gevecht bij Maraisburg.
Algemeene Verootmoedigingsdag in de beide Republieken.
10. De Boeren vallen gepantserde treinen bij Rosmead-junctie aan. Zij trekken den spoorweg bij Conway (K. K.) over.
Milner vertrekt uit Southampton naar Kaapstad.
De verrader Valentine uit Heidelberg valt met 50 man in een hinderlaag der Boeren.
De vredesbode Wessels door de Engelschen uit Boerenhanden verlost.
Trein bij Naboomspruit door de Boeren vernield.
Van Rhijnsdorp (K. K.) door de Boeren bezet.
French' verkenners bij Nieuw-Bethesda in een hinderlaag gevallen.
11. Plumer's colonne komt met tien gevangenen en een groote kudde vee bij station Modderrivier aan.
Gevecht tusschen de Zuid-Afrikaansche politie en de Boeren bij Modderrivier.
Gevecht bij Bessiespan (K. K.).
12. Twee nieuwe gevallen van pest te Port-Elizabeth.
Gevecht tusschen Kritzinger en Crabbe.
Kitchener zendt zijn grootste lijst van Boeren-verliezen over één week.
Kolonel Spens komt na een tocht van drie weken uit Heidelberg te Kroonstad aan.
French keert te Middelburg (K. K.) terug.
13. Gevecht tusschen Gorringe en Kritzinger bij Steynsburg. Erasmus en Cachet, twee comman-danten, gevangen genomen; de laatste zwaar ge-wond.
Kolonel Doran vecht niet ver van daar met Lot-ter, Botha en Smit.
14. Groote vergadering in Battersea tegen den oorlog.
Kritzinger over de Oranjerivier gedreven.
Gevecht bij Basfontein.
Gevecht bij Kuiterskraal (K. K.).
15. De *Matin* verzekert dat president Kruger kaper-brieven zal uitreiken.

Zwitsersche geneeskundige expeditie naar de kampen in Zuid-Afrika wordt verlof tot vertrekken door het Engelsche ministerie van oorlog geweigerd.

Het Dames-comité ter inspectie der concentratiekampen vertrekt naar Mafeking.

16. Benson overrompelt een Boerenkamp te Doornpoort. Scheepers vecht met Alexander bij Misgund. 952 krijgsgevangenen Boeren uit Kaapstad naar Bermuda vertrokken.
 17. Engelsche parlement verdaagd. R. C. Lehman treedt als hoofdredacteur der Daily News af. Smit vecht met de Berkshire's. Gevecht bij Vrieskraal. Gevecht bij Nijlstream.
 18. Gevecht bij Bronkhorstspuit; kapitein Morley zwaar gewond. Gevecht bij Rietfontein. De rebellen van Rensburg, Fourie en Pfeifer te Graaff Reinet gefusilleerd.
 19. Garratt verrast een Boerenlager bij Honingspruit-junctie (O. V. S.): Een Boer gesneuveld en 25 gevangenen gemaakt, waaronder landdrost Steyn. Gevecht tusschen Lund en Smit bij Middelburg (K. K.). Boerenconvooi bij Kalkoenplaats (Klerksdorp) door Williams genomen. Nederlaag der Engelschen bij Uniondale.
 20. Het Kaapsche Parlement weer zonder opgave van redenen tot 18 September verdaagd. Een nieuwe krijgswet in het district Queenstown (K. K.) uitgevaardigd. Alle winkels ten plattelande gesloten.
 21. De Kaapkolonist Upton te Pretoria als spion gefusilleerd. Ds. Murray vertrekt uit Graaff Reinet naar de Wet om hem te bewegen de invallers uit de kolonie terug te roepen. Gevecht bij Fauresmith.
 22. De Boeren nemen 68 Engelschen bij Ladybrand gevangen. Driehonderd Boeren trekken bij Norvalspont de Oranjerivier over naar de Kaapkolonie.
 23. Gevecht van Pulteney's colonne met de Boeren bij Schurveberghoek. Boerenlager bij Vereeniging door Garratt overrompeld.
-
24. Een Engelsch convooi van Kimberley naar Grikwa-stad bij Rooikopje aangevallen. De Engelschen verliezen negen dooden en 23 gewonden. Gevecht bij Vereeniging. Gevecht tusschen v. d. Merwe en Alexander bij Middelburg (K. K.).
 25. Brieven van president Steyn, de Wet en Botha door Kitchener ontvangen, waarin zij verklaren ondanks de proclamatie door te zullen vechten. 21 Boeren geven zich te Olifantsnek over.
 26. Hertzog verschijnt in het district Philipstown. Gevecht bij Standerton. Het Kaapsche ministerie beraadslaagt over afkondiging van de krijgswet te Kaapstad.
 27. Milner komt te Kaapstad aan. Merriman op zijn hoeve onder arrest gesteld. Trein aangevallen bij Alkmaar. Gevecht bij Hlobane (Vrijheid).
 28. Gevecht bij Jaskraal, O. V. S.
 29. Zestig Boeren vallen bij Bethulië uit den O. V. S. de Kaapkolonie binnen.
 30. Spens' colonne te Kroonstad aangekomen met 20 gevangenen en een grooten buit, na met de Boeren bij Lindley gevochten te hebben. Gevecht bij Devondale (nabij Kimberley). De Boeren blazen twee treinen op in de buurt van Malelane aan den Delagoa-spoorweg.
 31. De Boeren vernielen een trein tusschen Waterval en Hamanskraal. Kolonel Vandeleur en verscheiden manschappen sneuvelen. De Engelschen hebben tot op dezen dag op 187 plaatsen verliezen geleden. De Boeren verbranden twee huizen te Muiskraal bij Riversdale (K. K.).

Korte Kroniek.

1 Sept.—1 Oct.

Sept.

1. Eerste verjaardag van de papieren annexatie der Z. A. R. door Roberts.
Honderste week van den oorlog begonnen.
2. Dr. Krause te Londen gearresteerd op vermoeden van spionage.
Een gepantserde trein te Taungs ontspoord.
Milner vertrakt naar Transvaal.
Gevecht bij Jammerbergdrift (O. V. S.).
3. Engelsche patrouille verrast bij Oudtshoorn.
Een Duitsche regeeringsklerk te Kaapstad wegens spionage voor de Boeren gearresteerd.
4. Drie republikeinen te Colesberg gefusilleerd.
300 Boeren trekken de Oranjerivier over en vallen in Herschel.
5. Lotter's commando door Scobell gevangen genomen.
Portugeesche troepen uit Lourenço-Marques naar de grens gezonden wegens een gevreesden inval der Boeren.
6. Preller's kamp bij Schaapkraal in Westelijk Transvaal door de Engelschen verrast.
7. Een aantal voornamen burgers te Pretoria aangewezen om de treinen te vergezellen als middel tegen aanslagen.
Louw's commando valt Sutherland (K. K.) aan.
Gevecht bij Ladysmith (K. K.).
8. Milner te Bloemfontein aangekomen.
Methuen vecht met de la Rey in Groot-Marico.
9. Twee predikanten te Kimberley wegens hoogverraad resp. tot één en tot anderhalf jaar gevangenisstraf veroordeeld.
10. Kommandant van der Merwe sneuvelt in een gevecht met Crabbe bij Driefontein (K. K.).
Milner te Johannesburg aangekomen.
11. Een hoeveelheid ammunitie en andere contrabande te Lourenço-Marques in beslag genomen.
Acht vrouwen te Cradock, wegens hulp aan de Boeren verleend, tot gevangenisstraf veroordeeld.
Tjaard Kruger en kapitein Ferreira geven zich over.
Benson verrast een Boerenkamp bij Ermeloo.
12. Twee Franschen te Lourenço-Marques gearresteerd op een aanklacht van contrabande te hebben gesmokkeld.
Proces begonnen tegen Broeksma, derde publieke aanklager te Johannesburg wegens verraad, enz.
Beroep van de Zuid-Afrikaansche afgevaardigden ingediend bij den raad van beheer van het Hof van Arbitrage te 's-Gravenhage.
13. Boeren onder Theron doen een aanval op Heidelberg.
Menne's verkenners door de Boeren verrast bij Standerton.
14. Crabbe vecht met Scheepers bij Ockertskraal nabij Ladysmith (K. K.).
Bijna 1000 nieuwe krijgsgevangenen met de Montrose op Bermuda geland.
15. Johannesburg in alarmtoestand, tengevolge van een dreigenden Boerenaanval.
Kolonel Western vecht met Fouché ten noorden van Jamestown.
16. Aanval der Boeren op Belfast.
De Boeren halen paarden en vee weg, en plunderen een hotel aan de Boven-Toegela.
Gevecht bij Zoutlief (Westelijke Kaapkolonie).
17. Een grenadiers-patrouille omsingeld bij Rietfontein tusschen de Aar en Nauwpoort.
De Engelschen onder Gough verslagen bij Bloedrivierpoort (de Jagersdrift). De Engelschen op 25 na gesneuveld, gewond of gevangen, verliezen 3 kanonnen.
18. Natalsche vrijwilligers gemobiliseerd wegens gevreesden inval der Boeren.
19. Smuts stormt het 17e lansiers bij Elandsrivierpoort, K. K. Engelschen verliezen ruim 60 man aan dooden en gewonden.
De Engelschen verliezen 6 gesneuvelden, 23 gewonden, 105 gevangenen, benevens 2 kanonnen bij Vlakfontein, z.o. van Bloemfontein.
Zeventien rebellen van Lotter's commando staan te Graaff Reinet terecht.
De hoeve van de la Rey door de Engelschen bij het aanbreken van den dag bestormd.
20. Kritzinger brengt Lovat's verkenners een zwaren slag aan de Oranjerivier toe.
Drie Boeren op Bermuda ontsnapt.
Stadswacht te Swellendam K. K. onder de wapenen geroepen om den spoorweg te bewaken.
21. Botha rukt op naar Zoeloeland uit de richting van Ermelo.
Williams neemt het commando van Kock gevangen nabij Edenburg.

Benson neemt het „Carolina-commando” gevangen in oostelijk Transvaal, ten getale van 54 man met 48 wdgens.

22. De Boeren laten een Engelschen trein ontsporen bij Paardekop, tusschen Standerton en Volksrust. Zes garde-dragonders gedood, 36 gewond en vele paarden gedood.
Theron trekt met 100 man den spoorweg over bij Touwsrivier (K. K.).
Imperial Light Horse vecht met de Boeren bij Bethlehem O. V. S.
23. De kruiser Barraconta te Simonsstad aangekomen om Mosselbaai tegen de Boeren te helpen verdedigen.

Beyer's kapiteinder verkenners Coetzee met 7 man bij Pietersburg gevangen genomen.

De Kamer van koophandel te Kaapstad verklaart zich tegen afkondiging van den staat van beleg.

24. De Boeren houden den postwagen van Campbell naar Grikwastad bij Rooikopjes aan. De Boeren beproeven den spoorweg bij Koedoes-siding K.K. te vernielen. De Boeren vallen de Basoeto's aan.
25. Een gedeelte van de Kaapsche stadswacht rukt uit om te Ceres en Worcester dienst te doen.
Tien gevangen Boerenleiders tot levenslange verbanning uit Zuid-Afrika veroordeeld.
Luitenant Miers, van de Somerset Light Infantry, zg. door de Boeren „vermoord” bij Riversdale (K.K.).
26. Aanval der Boeren op fort Itala en fort Prospect aan de grens van Zoeloeland.
Gevecht bij Rexford O. V. S.
Boeren vallen een paar Engelsche posten bij Oomvoti (Natal) aan.
Engelsche post bij One Tree Hill (nabij Glencoe) overrompeld door de Boeren.
27. Proces begonnen tegen Lotter zelf.
De Boeren vallen Grikwaland-oost aan.
Gevecht bij Leeuwfontein O. V. S.
Gevecht bij Parijs O. V. S.
Gevecht bij Mokaridrift aan de Caledonrivier O. V. S.
28. Bruce Hamilton komt bij fort Itala aan.
Smuts staat bij Sheldon (K.K.).
Zes Kaapsche rebellen te Graaff-Reinet veroordeeld tot levenslange ballingschap op Bermuda.
Gevecht bij Lemoenfontein.
Gevecht bij Reitz.
29. Proclamatie van Kitchener ter regeling van de wijze waarop de boerenplaatsen der nog vechtende burgers zullen verkocht worden.
Het anti-oorlog-nummer van l'Assiette au Beurre te Parijs in beslag genomen.
Groot konvooi door de Boeren tusschen Melmoth en fort Prospect genomen.
Gevecht bij Rustmijnziel.
30. De derde publieke aanklager Broeksma te Johannesburg gefusilleerd.
Aanval van de la Rey en Kemp op het kamp van Kekewich bij Moedwil.
Gevecht bij Buffelsfontein (K.K.).
Gevecht bij Winburg O. V. S.
Fouché plundert Xuea bij Elliott (K.K.).

Korte Kroniek.

1 Oct.—1 November.

Oct.

1. Gevecht bij Pietpotgietersrust.
Gorringe laat eenige in khaki gekleede Boerengevangenen doodschieten.
Concentratiekamp te Merebank, nabij Durban, geopend.
2. Samenkomst van Kitchener, Milner en Sprigg te Johannesburg.

Kole vecht met Marais bij Wepener. Twee Boeren gesneuveld en 22 gevangen genomen.

Een zoon van staatssecretaris Reitz en Emmett gevangen genomen.

3. Scheepers levert een gevecht bij Calitzdorp K.K.
Gevecht bij Krugerspost.
Gevecht bij Buffelsnek.
De Boeren verbranden zes treinen bij de Portugeesche grens.
4. De aartsbisschop van York stelt voor een algemeen boetedag in Engeland te houden.
Gevecht bij Zeerust.
5. De Aurania met 1000 Boerengevangenen te Bombay aangekomen.
Kavenagh vecht met Scheepers bij Ockertskraal.
Scheepers ontsnapt te paard, ofschoon ziek.
Gevecht bij Somerset-Oost.

6. Gevecht van Walter Kitchener nabij Vrijheid.
Gevecht bij Krugerspost; drie Engelsche officieren zwaar gewond.
Gevecht te Waterval nabij Pretoria.
7. De rebel Roux te Graaff Reinet doodgeschoten.
Damant vecht met Boshoff, Taljaard en Went nabij Rhenosterkop, O. V. S.
Brief van Brodrick aan Sir Howard Vincent.
Gevecht bij Fouriesberg, O. V. S.
Gevecht bij Roodekop, O. V. S.
8. Dertien man van Lotter's commando, te Camdeboo gevangen genomen, te Middelburg tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld.
Gevecht bij Bergrivier, K. K.
9. Krijgswet over de geheele Kaapkolonie afgekondigd.
10. Rede van Hicks-Beach te Oldham.
Buller houdt zijn befaamde rede over het heliogram aan White.
11. Kommandant Lotter gefusilleerd te Middelburg.
De Hawarden Castle brengt alweer 120 onbruikbare yeomen terug.
Scheepers gevangen genomen.
Grootte brand te Kaapstad, die aan Boerenverraad (!) wordt toegeschreven.
Poging van generaal Spens, om de Boeren bij het Ngomebosch te overrompelen, mislukt.
De Engelschen bezetten Pietretief.
12. Twee jonge Boeren te Vrijburg opgehangen.
14. Schoeman, luitenant van Lotter, gefusilleerd; de doodstraffen van de anderen, behalve Wolfaardt, in levenslange gevangenisstraf veranderd.
Plumer komt te Volksrust aan.
De burger Lewis te Potchefstroom gefusilleerd.
De Engelschen verrassen een troepje Boeren nabij Sutherland.
15. Wolfaardt te Middelburg gefusilleerd.
Damant keert na een reeks gevechten in den n.o. O. V. S. te Frankfort terug.
16. Gevecht bij Piquetberg; de Boeren banen zich een doortocht naar de kust (Saldanhaabaai).
17. Luitenant van Breda en J. S. Kruger te Cradock terechtgesteld.
Gevecht bij Mooimeisjesfontein.
Gevecht bij Rustenburg.
Gevecht bij Hopefield (K.K.).
Gevecht bij Vaalkop.
18. De Canadeezen verrassen het kamp van commandant Muller ten noorden van Palmoral. De meeste Boeren ontsnappen.
Gevecht bij Vrijburg.
19. Een patrouille van Pilcher door de Boeren bij Smithfield gevangen genomen.
Gevecht van Smuts met de verkenners uit Jamestown.
21. Gevecht tusschen van de Venter en Lukin.
Gevecht bij Roodewal.
22. Buller ontzet als bevelhebber over het eerste legercorps te Aldershot.
Benson neemt bij Klippoortje 37 Boeren gevangen (omtrek Bethal).
Gevecht bij Stormberg.
24. Gevecht bij Smithfield, O. V. S.
Botha's hoed en revolver door Rimington veroverd nabij Schimmelhoek, Z. A. R.
Viljoen doet een aanval op de blokhuisen nabij Badfontein, Z. A. R.
Von Donop's kolonne aangevallen door de la Rey en Kemp bij de Groot-Maricorivier.
25. Chamberlain houdt een redevoering tegen de Ieren en de Boeren te Edinburg. Hij wijst op de wijze van oorlogvoeren der Duitschers, Russen, Oostenrijkers en Franschen.
Damant overvalt een Boerenmacht te Villiersdorp aan de Vaal.
Benson slaags met Grobler en Erasmus bij IJzer-varkfontein.
Kolonel Henry verdrijft Nieuwhoudt uit een sterke stelling bij Koffijfontein.
Gevechten bij Brugspruit en Luneburg.
Spanneberg's commando verrast.
26. Dawkins overrompelt de Boeren bij Nijlstream.
Gevecht bij Riverdale (Harrismith, O. V. S.)
Gevecht bij Witbank, O. V. S.
27. Williams vecht met Muller bij Balmoral. Hij maakt 54 gevangenen en neemt 36 wagens.
Milner te Durban aangekomen. Hij houdt zijn schitterende redevoering over den van zelf verteerenden brand.
Gevecht bij Eerste Fabrieken.
28. De gedeporteerden-commissie verklaart met haar arbeid gereed te zijn tengevolge van diplomatieke schikkingen, op de eischen van Nederlanders en Franschen na.

- 29. Woedende anti-Boer-redevoering van Chamberlain te Cupar in Schotland.
Twee rebellen te Vrijburg terechtgesteld.
Gevecht bij Ventersdorp, Z. A. R.
Van de Venter trekt den spoorweg bij Victoria-West over.
- 30. De cavalerie-brigade te Aldershot krijgt bevel zich gereed te maken voor Zuid-Afrika.
Geweldige nederlaag der Engelschen bij Bakenlaagte. Benson sneuvelt.
- 31. Indrukwekkende rede van Morley te Arbroath.
Protestvergadering te Dresden tegen de Engelsche wijze van oorlogvoeren.
Luitenant de Kock en luitenant Wilson van de verdedigingsmacht van Clanwilliam sneuvelen in een gevecht met Maritz en Louw.

Korte Kroniek.

1 November—1 December.

Nov.

- 1. Barter bereikt het overschot van de macht van den bij Bakenlaagte gesneuvelden kolonel Benson.
Militaire trein bij Graaff Reinet ontspoord.
De Boeren onder van Heerden nemen een Engelsche afdeeling gevangen bij Constable (K.K.).
Gevecht bij Willowmore (K. K.).
- 3. Gevecht bij Tarkastad (K. K.).
- 4. Rede van Morley te Forfar.
Gevecht bij Scheerpoort (Z. A. R.).
De Australiërs verrassen een 80-tal Boeren op de hoeve Bedrog in z.o. Transvaal.
- 5. De Canadeesche regeering herhaalt haar aanbieding van een bereden macht voor Zuid-Afrika.
Het beroep van den notaris Marais van de Paarl op den Privy Council verworpen.
Dartnell komt te Weenen (Natal) aan.
- 6. Groote protestvergadering te Berlijn van tweeduizend studenten en oud-studenten tegen Chamberlain's bekende rede.
Gevecht bij Tijgerkloof, O. V. S.
Gevecht bij de Rietspruit, O. V. S.
Gevecht bij Willowmore K. K.
- 7. Groote pro-Boervergadering onder voorzitterschap van Leonard Courtney te Londen gehouden.

Een vijftal personen in het concentratiekamp te Middelburg (Z. A. R.); door den bliksem gedood of gewond.

De Boeren onder de Bruyn bij Maraisburg vernippert.

Aanval van Maritz op Piketberg, K. K. De Boeren bezetten de buitenwijken, maar trekken den volgenden dag af. De Engelschen zeggen 8 man verloren te hebben.

- 9. Weer 14 Boerenleiders verbannen, w. o. Klopper, voorzitter van den Tweeden Volksraad.
Rede van Salisbury in de Guildhall.
Fouché vernielt den spoorweg tusschen Aliwal-Noord en Burgersdorp.
- 10. Gevecht bij Morgenzon K.K. tusschen de Engelschen en de Boeren onder Bester.
- 11. Aanval van de Engelschen op het lager van Dutoit bij Doornhoek (O. V. S.).
Gevecht tusschen Brand en de Zuid-Afrikaansche politie bij Vlaktefontein II.
Engeland staat de Nederlandsche schade-eischers £ 37,500 toe.
Stadswacht te Kaapstad onder de wapenen geroepen.
- 12. De Boeren omsingelen een afdeeling Engelschen ten zuiden van de Kliprivier. De Engelschen verliezen 12 man.
Gevecht te Oochapkie bij Bethlehem tusschen kolonel Barker en de Boeren.
De rebel van Wijk te Colesberg gefusilleerd.
- 13. Maritz trekt de Bergrivier weer over in noordelijke richting.
Fouché trekt aan op Barkley Oost.
Calwell vecht tegen Boeren op 50 KM. ten NW. van Sutherland.
Rede van Brodrick in de Carlton Club te Londen.
De Boeren vertoonen zich ten zuiden van Darling, in het Z. der Kaapkolonie.
Een „patrouille” bereden districtstroepen uit Jansenville door de Boeren toegetakeld.
Kolonel Hickie verliest 83 gesneuvelden, gewonden en gevangenen bij Brakspruit.
- 14. Gevecht tusschen Byng's achterhoede en de Boeren, vermoedelijk onder de Wet, bij Tweefontein. De Engelschen verliezen 15 man, o. w. 4 officieren, aan dooden en gewonden.
- 16. Er verschijnt een Engelsch blauwboek over de toestanden in de concentratiekampen.

Fouché's commando schiet een paar kaffers dood bij Burgersdorp.

Een commando Boeren onder Brand en Hertzog trekt op de Oranje-rivier toe.

18. De Boeren bij Vrijheid versnipperen zich in kleine troepjes.
19. Er stroomen gestadig Boeren naar het westen van de Kaapkolonie.
20. Kolonel Colenbrander te Warmbad terug na een moeilijken marsch van Magalapsi aan den spoorweg naar Rhodesië af; hij beweert 54 „gevangenen” gemaakt te hebben.
Gevecht bij Gathberg (K. K.) tusschen Boeren en kaffers onder Engelsche officieren. Kapitein Elliott sneuvelt, een paar andere officieren gewond.
21. Commandant Buys (die later gewond in handen van de Engelschen valt) neemt ruim honderd genie-soldaten gevangen, aan de Vaal bij Villiersdorp.
Lynch, die met de Boeren gevochten heeft, tot lid van het Engelsche parlement gekozen.
Samenzwering ontdekt te Johannesburg.
22. Ackerman's commando in den O. V. S. heet, na verschillende gevechten, duchtig gehavend.
De Engelsche regeering neemt de aangeboden hulp van 600 Canadeezen aan.
Er zijn 44,000 kaffers gekampeerd in den Vrijstaat.
Gevecht bij Molteno (K. K.), de Engelschen verliezen 2 officieren.
25. De regeering van de Kaapkolonie krijgt weer bevoegdheid om zelf te zorgen voor de verdediging van de Kolonie.
26. Generaal Ian Hamilton stapte te Kaapstad aan wal.
De correspondent van de Times te Pretoria schat dat er nog 70 commando's in het veld zijn, waarvan 26 in Transvaal en 31 in den Vrijstaat.
De Boeren trekken zich samen tusschen Carolina en Ermelo.
27. Commandant Joubert in den O. V. S. gewond gevangen genomen. Kitchener beweert met het gros van zijn commando afgerekend te hebben.
28. Een aantal Boeren trekken den spoorweg over ten W. van Middelburg (Z. A. R.).
29. Brand's commando heeft zich in de Kaapkolonie ten W. van Philipstown met Hertzog vereenigd en is zuidwaarts getrokken.
Monro vecht met Wessels en Myburgh te Holyroad (K. K.).
30. Brand en Hertzog worden in het district Calvinia, K. K., gerapporteerd.

Korte Kroniek.

DECEMBER

1. Theron met een commando breekt door tusschen de Engelsche colonnes op de Clanwilliam-lijn en trekt weer Z. waarts.
3. Bruce Hamilton overrompelt een lager te Oshoek en neemt 93 gevangenen.
Dawkins en Colenbrander vechten met het commando van Badenhorst in het Pietersburgsche, doodden 4 Boeren en nemen er 104 gevangen.
Boeren trachten tusschen Bloemfontein en Heilbron over de spoor te gaan, maar worden door een geblindeerden trein daarin verhinderd.
4. Bericht dat de typhus onder de Engelsche troepen merkbaar toeneemt.
Methuen overrompelt een lager van Liebenberg en neemt 19 Boeren gevangen.
5. Te Mosselbaai zijn vijf gevallen van pest geconstateerd.
De Boeren geven teekenen van nieuwe roerigheid.
Een afdeeling Boeren, waarbij, naar het heet, de regeering der Z.-A. Republiek is, trekt de Oosterspoor over en gaat naar het N.
Brand en Hertzog zijn weer in het district Calvinia.
6. Parijs, in den Vrijstaat, is weer door Boeren bezet.
Boeren plunderen het hotel te Ingogo.
8. Kolonel Holland verrast het lager van Brand ten W. van Smithfield en maakt 6 gevangenen.
Kolonel Mackenzie verrast een lager bij Carolina en maakt 13 gevangenen.
9. Een klein commando vernielt het telegraafkantoor te Dragoender.
Doran valt tusschen Fraserburg en Calvinia het lager van Abraham Louw aan en neemt 7 Boeren gevangen.
10. De Wet valt bij Heilbron de colonne van Wilson aan en omsingelt haar bijna. Rimatington komt Wilson te hulp; beide colonnes trekken naar Heilbron terug.

Een aanval van Boeren op Tontelboschkop, in het W. der Kaapkolonie, wordt afgeslagen, waarbij het heet, dat Maritz gewond wordt.

De bereden grenspolitie van Natal krijgt aanzegging zich voor den dienst gereed te houden.

Bruce Hamilton verrast bij Trichardtsfontein het Bethal-commando; 7 Boeren sneuvelen, 131 worden er gevangen.

Dartnell vecht met Boeren ten NO. van Harrismith, 1 Boer sneuvelt, 2 worden er gewond en 2 gevangen genomen.

- 12. Broadwood en Byng jagen de Wet's commandos uit elkaar; Steijn trek met 100 man naar Senekal, Prinsloo met een commando naar Bethlehem; de Wet is van Lindley Z. waarts gegaan.

- 13. Bruce Hamilton verrast het lager van Piet Viljoen te Witkrans; 16 Boeren werden gedood, 70 gevangen genomen; een van Benson's kanonnen hernomen. Piet Viljoen trekt met zijn commando N.O. over de spoor.

Gevecht bij Witpoort in W. Transvaal, waarbij de Engelschen een aantal gewonden krijgen.

- 14. Rimington, Damant en Wilson vechten met een commando ten W. van Heilbron en maken 22 gevangenen.

Generaal Spens overrompelt een Boerenhoeve bij Bethal en neemt 15 gevangenen; majoor Gough wordt gevaarlijk gewond.

- 15. Dawkins en Colenbrander vangen commandant Badenhorst met 2 adjudanten en 10 burgers ten N.W. van Nijlstream. Kritzinger trekt bij Colesberg over de Oranjerivier.

- 16. Kritzinger en eenige der zijnen worden gewond gevangen genomen bij het doorbreken van zijn commando door de blokhuislinie bij Hanover-weg.

- 17. Methuen verrast het lager van Potgieter te Bamboespruit bij den Makwasieberg en neemt 19 menschen gevangen.

- 18. Dartnell is bij Langeberg met de Wet slaags. Campbell komt hem te hulp uit Bethlehem.

Boeren worden bij Charlestown in Natal gezien. Kolonel Steele overrompelt een lager ten W. van Hamanskraal en neemt 32 Boeren gevangen.

- 19. Het Engelsche legerbestuur geeft last weer 2000 man yeomen aan te werven en 6 bataljons militie onder de wapenen te roepen.

Kolonel Allenby verrast het lager van Wolmarans te Schoongezicht, ten Z. van Balmoral; majoor Pretorius van de staatsartillerie en 33 anderen worden gevangen genomen.

Vier compagnieën bereden voetvolk van generaal Spens bij Begin-der-Lijn, in het O. van Transvaal, aangevallen. De Engelschen lijden zware verliezen. Kol. Mackenzie valt het commando van Barend Smit aan tusschen Carolina en het Banaghermeer. Hij doodt 6 Boeren en maakt er 16 gevangen.

Kol. Park wordt te Elandspruit bij Nijlstream aangevallen door Muller en Trichardt; de Engelschen lijden ernstige verliezen, zoo ook de Boeren.

- 20. Commandant Haesbroek sneuvelt in een gevecht met generaal Barker in den Doornberg.

Damant bij Tafelkop aangevallen door Boeren onder H. Botha. Damant wordt gewond. De Engelschen lijden zware verliezen.

Gevecht te Elisabethslontein ten N. van Clanwilliam tusschen Boeren onder Smith en Engelschen onder Crabbe en Wyndham.

- 21. Majoor MacMicking wordt met 90 man bij Vredesfort overvallen en op de vlucht gejaagd.

Monro vecht met Fouché ten O. van Jamestown.

- 22. Het Australische gemeenebest belooft duizend man hulptroepen.

Colenbrander verrast in Pietersburg een lager en maakt 30 gevangenen.

- 23. Een sterk commando Boeren valt een Engelsch konvooi aan op den weg van Clanwilliam naar Calvinia, maar wordt teruggeslagen.

Bruce Hamilton vecht met het commando van Grobelaar te Marydale, ten O. van Ermelo; 5 Boeren gesneuveld en 11 gevangen.

- 24. Het taalmonument te Burgersdorp vernield.

- 25. De Wet overrompelt het kamp van overste Firman te Tweesontein. Van de Engelschen, een 500 sterk, worden er ongeveer 70 gedood, ongeveer 125 gewond en ongeveer 250 gevangen genomen. De Boeren maken een veldstuk, een pompom, geweren, munitie, proviand enz. buit.

- 27. Methuen en Kekewich trekken van Klerksdorp Westwaarts op een expeditie uit.

Er is gevochten bij Langsnek en Botha's pas.

- 28. Generaal Sir John Ardagh vertrekt naar Kaapstad. Spens en Plumer hebben bij Amersfoort een schermutseling met het commando van Brits, en nemen 27 Boeren gevangen.

29. Na twee dagen schermutselens met Elliot verstrooit de Wet's commando zich ten N. O. van Lindley.
30. In een gevecht te Groentontein (W. der Kaapkolonie) verliezen de Engelschen 5 man gesneuveld en 13 gewond.
In een gevecht bij Thabanchu verliezen de Engelschen 3 man gesneuveld, 2 officieren en 3 man gewond.
In een gevecht bij Zoutpansdrift (waarschijnlijk dat in het Z.W. van den Vrijstaat, aan de Oranjerivier) verliezen de Engelschen 1 officier en 7 man gewond.
31. Bruce Hamilton verrast een lager op de Swaziegrens en maakt 22 Boeren gevangen.

De voorhoede van kolonel Garatt, die in het district Vrijheid een verkenning doet, wordt door 500 Boeren aangevallen. De aanval wordt afgeslagen.

Korte Kroniek.

Januari

3. Een afdeeling Scots Greys wordt bij Bronkhorst-spruit afgesneden; 7 man gesneuveld en 10 gewond.
4. Kolonel Colenbrander verrast een lager te Waterval in de Magaliesbergen; van de Boeren sneuvelen er 5 en 29 worden gevangen genomen.
Op een tocht van generaal Plumer tegen Chris Botha lijdt te Onverwacht in Oost-Transvaal een afdeeling Engelschen onder majoor Vallentin zware verliezen; hij zelf en 18 man sneuvelen, 5 officieren en 28 man werden gewond.
8. Brabant's Horse wordt ontbonden.
10. Het Engelsche legerbestuur zoekt vrijwilligers op voor Zuid-Afrika.
13. Kolonel Wing verrast een lager ten NW. van Ermelo en neemt 42 man gevangen, o. w. majoor Wolmarans, kapitein Wolmarans en luitenant Malan, allen van de staatsartillerie.
17. Uit de statistiek over de concentratiekampen blijkt, dat er in December 117,017 blanke kampbewoners waren, van wie er 2380 (1767 kinderen) stierven.
18. Scheepers wordt te Graaff Reinet doodgeschoten. De laatste veertien dagen zijn er 18,000 man troepen uit Engeland te Kaapstad ontscheept en naar het noorden vertrokken.
19. Vijftig man van de stadswacht van Tarkastad worden door de Boeren gevangen genomen.
20. Volgens berichten uit Melbourne en Wellington heeft Chamberlain om nog duizend man hulptrouwen uit Australië en evenveel uit Nieuw-Zeeland gevraagd.
21. In het Engelsche Lagerhuis wordt een amendement op het adres van antwoord, voorgesteld door de liberalen en strekkende om de oorlogspolitiek der regeering te veroordeelen, verworpen met 333 tegen 123 stemmen.
Te Treurfontein bij Lichtenburg werden 7 Engel-

schen gedood en 21 gewond.

22. Beijers dringt het concentratiekamp te Pietersburg binnen en neemt een aantal burgers mede. Een troep van 25 yeomen wordt bij Lindeque overmand.
24. De Vrijstaatsche verrader Vilonel wil een burgerkorps oprichten om tegen de Boeren te vechten. Beijers valt Pietersburg aan, maar wordt afgeslagen.
25. Ben Viljoen bij Lijdenburg gevangen genomen. Bruce Hamilton verrast een lager te Nelspan en maakt 54 gevangenen, 2 Boeren sneuvelen en 4 werden er gewond.
26. Kolonel Wilson wordt in de buurt van Frankfort, terwijl hij met 20 Boeren van Strijdom's commando wegtrekt, overvallen. De gevangenen ontsnappen op drie na. De Engelschen ontkomen ternauwernood aan vernietiging.
27. Het Engelsche Hoogerhuis neemt met 60 tegen 16 stemmen een motie aan, waarin de oorlogspolitiek van de regeering goedgekeurd en op krachtdadige voortzetting van den oorlog aangedrongen wordt. Een afdeeling Engelschen, uit Lichtenburg trekkende, wordt te Rietvlei omsingeld; 8 man gesneuveld en 5 gewond, 41 gevangen genomen.
28. Balfour deelt in het Lagerhuis mede, dat de Engelsche regeering den 25en een nota van de Nederlandsche had ontvangen.
Kolonel Du Moulin en 8 minderen sneuvelen en 7 minderen worden gewond te Abrahamskraal bij Koffiefontein.

- 31. De Engelsche minister van oorlog dient een aanvullingscrediet voor den oorlog in van £5,000,000. Hij zegt, dat de oorlogskosten van 1 April 1901 tot 31 Maart 1902 zullen bedragen £ 61,000,000. Op 1 Januari 1902 waren er 237,000 man troepen in Zuid-Afrika.
- Botsing van twee gepantserde treinen bij Burgersdorp, waarbij 5 man gedood en 27 gewond werden.

Februari

- 4. De nota van de Nederlandsche regeering, voorstellende aan de deputatie een vrijgeleide naar Zuid-Afrika te geven en aldus den weg tot vredesonderhandelingen te effenen, en het afwijzende antwoord der Engelsche regeering worden openbaar gemaakt.
Byng's colonne heeft bij de Liebenbergsvlei commandant Wessels aangevallen, en drie kanonnen, o.a. de twee te Tweefontein veroverd, buitgemaakt. Van de Boeren sneuvelden er 5, werden er 6 gewond en 27 gevangen genomen.
- 5. Een afdeeling Engelschen onder majoor Leader heeft van de la Rey's Boeren er 7 gedood en 131 gevangen genomen.
Begin van de drijfjacht op de Wet van de Liebenbergsvlei-rivier westwaarts naar den spoorweg. Een Engelsch konvooi van 60 wagens, geleid door 160 man, wordt te Uitspanfontein tusschen Beaufort West en Fraserburg door de Boeren vermeesterd. Kolonel Crabbe komt te hulp, maar te laat. De Engelschen verliezen 2 officieren en 11 man gesneuveld, 1 officier en 47 man gewond.
Te Gruisfontein bij Lichtenburg werden 7 Engelschen gewond.
- 6. Naar het heet, breekt de Wet door de blokhuislinie Kroonstad—Lindley heen.
- 7. De drijfjacht is afgelopen en mislukt. De Boeren heeten in het geheel 283 man verloren te hebben.
- 8. Een afdeeling van Doran's colonne wordt bij Calvinia overvallen en verliest 3 officieren en 7 minderen aan dooden en 17 man aan gewonden.
Bij van-Tondershoek bij Standerton verliezen de Engelschen 5 man aan dooden en 9 man aan gewonden.
- 12. De Engelschen verliezen te Kliprivier bij Johannesburg 12 man aan dooden en 48 man aan gewonden.
- 13. Chamberlain in de City te Londen gehuldigd.
De heeren Wessels en Wolmarans vertrekken naar Amerika.
- 15. Het geding tegen Kritzinger is begonnen.
- 16. Te Basberg bij Boshof verliezen de Engelschen 5 man aan dooden, 9 aan gewonden en 7 aan vermisten.
- 17. Maarschalk Neville Chamberlain sterft.
- 18. Volgens de statistiek over de concentratiekampen waren er in Januari 114,376 blanken in de kampen, van wie er 1805 (1049 kinderen) overleden.
Generaal Gilbert Hamilton wordt te Klippan bij Nigel aangevallen. Een gedeelte van het 2e dragons werd omsingeld; 2 man sneuvelden, 8 man werden gewond en 46 gevangen genomen.
In een schermutseling te Hangfontein bij Beaufort West sneuvelt commandant Hugo.
- 19. Kolonel Park heeft te Nooitgedacht in den Bothasberg ten N. van Middelburg, Transvaal, een lager verrast en 164 menschen gevangen genomen.
Driehonderd Boeren breken te Tweekopjes op de blokhuislinie Frankfort—Vrede door de linie, vee voor zich uit drijvende.
- 23. Zeshonderd Boeren trachten bij de Bothasberg ten Z. van Vrede tusschen de colonnes van Byng en Rimington door te breken, vee voor zich uit drijvende. De Nieuw-Zeelanders pogen hen tegen te houden en lijden zware verliezen; naar het heet ook de Boeren. Een gedeelte komt er door.
- 25. Een konvooi van Von Donop's colonne en 3 (5?) kanonnen worden bij Klerksdorp door de Boeren vermeesterd. De verliezen der Engelschen zijn 5 officieren en 45 minderen gedood, ± 125 man gewond, ± 470 man gevangen genomen.
- 27. Einde van de drijfjacht in het N.O. van den Vrijstaat tusschen de Wilgerivier en de Natalsche grens. Kitchener geeft op, dat er ruim 800 Boeren buiten gevecht gesteld zijn (bijna 800 gevangen genomen) behalve de dooden en gewonden die de Boeren zelf meevoerden. De Wet en Steijn zijn ontkomen.

Een zijner vrienden uit de Kaapkolonie wijdt in Ons Land de volgende regelen aan de nagedachtenis van den bekenden Transvaalschen generaal Gravett:

Steeds groeit de lijst van slachtoffers in dezen oorlog; steeds zwelt de tranenvloed der weduwen; steeds stijgt ten hemel de hartverscheurende kreet der weezen. Een ander achtenswaardig kind van Zuid-Afrika is ten grave gedaald. Gerhardus Hendrik Gravett, een der dapperste republikeinsche generaals, is heengegaan in de fleur zijns levens — in zijn 42ste jaar.

Bij den aanvang van den krijg werd de heer Gravett, die een inwoner van Germiston was, gekozen als veldkornet van het Boksburg-kommando, hetwelk zijn land zulke voortreffelijke diensten bewees aan het Colesberg front onder vechtgeneraal Schoeman. Ongeveer 5 maanden later werd hij tot de positie van kommandant verheven en hij was een der officieren die in Maart van dit jaar den vermaarden en meesterlijken terugtocht der zuidelijke kommando's noordwaarts van Oranjerivier veilig bewerkstelligden. Al spoedig krom hij op tot den rang van generaal en legde dan ook voortdurend de meest voorbeeldige volharding en vastberadenheid, gepaard met

krijgsbekwaamheid en moed, aan den dag. De generaal werd op 12 October 11. bij het einde van een gevecht te Roosenekal door een stuk van een vijandelijke bom getroffen en bekwam pijnlijke, doch niet doodelijke wonden aan zijn been en voet. Dr. Neethling en andere vrienden verpleegden hem met teedere zorg in een naburige boerenwoning, maar het bleek dat de generaal al een geruimen tijd aan een zware verkoudheid had geleden en metertijd deden zich verschijnselen van longontsteking voor. Er werd dadelijk om mevrouw Gravett gestuurd, maar zij nocht haar krijgsman-echtgenoot niet meer in het leven sien. Hij bezweek aan inflammatie op 26 October en werd den volgenden dag in bijzijn van zijn gansche kommando begraven. Als officier was hij zeer populair, altijd bezorgd voor het welvaren zijner manschappen en stelde zich in gelijke mate met hen, blijmoedig bloot aan de ontberingen verbonden aan den krijg. Hij was b.v. in de laatste maanden de eenige man in zijn lager die een tent bezat, maar weigerde er gebruik van te maken omdat zijne burgers er geene hadden. Geen wonder dat er overstelpte gemoederen en zelfs betraande gezichten bij zijne begrafenis waren. Haast had men in de ure van scherpe droefenis met Nicolaas Beets kunnen uitroepen:

„Had, wreede Dood! deze aard geen andere offers over,
Veel meer den nekslag van uw gruwbaar zeisen waard?
Waarom, koelbloedig menschenroover,
Verdienste niet gespaard?”

De heer Gravett was, van vaders zijde, een afstamming van een ouden Engelschen volksplanter. Zijne moeder was een Hollandsch-Afrikaansche dame.

De overleden generaal was een steunpilaar van onze kerk, school- en kerkgenootschappen in Germiston. Nooit deed men vergeefs een beroep op zijne liefdadigheid. Zijne goedhartigheid was onbegrensd. In Mei 11., gedurende een verblijf van een paar dagen in Germiston op verlof, vernam hij dat zeker burger, op wiens eigendom in het dorp hij een verband hield, gesneuveld was. Hij ging naar zijn bureau, cancelleerde het verband en zond het naar de weduwe terug, haar dus feitelijk het bedrag met verschuldigde rente cadeau gevende.

De geschiedschrijver zal wel weten zijn plicht tegenover dezen held te vervullen. Geen perkament of marmersteen is evenwel noodig om den naam van Gert Gravett te doen voortleven. Zijn naam, evenals de namen van andere Afrikaner helden, is gegraveerd in de harten zijner landgenooten.

117

Korte Kroniek.

MAART.

4. De Times verneemt uit Amersfoort, dat Louis Botha naar Vrijheid getrokken is.
 6. De Engelschen lijden bij Boesmanskop bij Springs de volgende verliezen, 1 man gesneuveld en 1 kapitein en 8 man gewond.
 7. Lord Methuen, den 3en met een colonne van Vrijburg N.O. waarts Transvaal ingetrokken, wordt te Tweebosch bij de samenvloeiing van Groote en Kleine Hartsrivier door de la Reij verslagen. De Engelschen lijden zware verliezen; met uitzondering van eenige honderden ruiters, die zich door een wilde vlucht redden, valt de geheele colonne, zonder de artillerie een kleine 1200 man sterk, dood of levend, met alle geschut en den geheelen tros in handen der Boeren. Lord Methuen wordt gewond gevangen genomen.
Tijdens krijgsverrichtingen in de buurt van Reitz heeft kolonel Rimington in een spelonk een voorraad munitie en een maxim van de Boeren gevonden.
 8. De Daily Mail verneemt uit Pretoria, dat te Pretoria twee officieren van ongeregelde Engelsche troepen wegens het doodschieten van een Boer, die zich overgegeven had, doodgeschoten waren. (Spoedig blijkt, dat deze twee officieren van de Boschveldkarabiniers — met name Morant en Hancock — een groot aantal moorden op Boeren begaan hebben en medeplichtigen hadden.) *Zie bladz. 110.*
 9. Begin van een nieuwe drijfjacht in het N.O. van den Vrijstaat, van de lijn Frankfort—Lindley naar het W. Opbrengst vijftig menschen gevangen. Steyn en de Wet, en daarna Mentz' commando breken door de linies heen, de eersten westwaarts, de laatste eerst west- en dan noordoostwaarts.
 11. Een commando Boeren is over de Drakensbergen in Natal doorgedrongen en kampeert aan de Boven-Toegela.
 15. Bruce Hamilton verrast in het Z.O. van Transvaal een lager en neemt eenige Boeren gevangen, o. a. Emmett, zwager van Louis Botha.
Te Walfontein aan de Vaal sneuvelt een man van de Z.-A. politie en worden twee officieren en 9 man gewond.
 17. Het Boerencommando in Natal trekt zich in de Drakensbergen terug.
 20. De heeren Wessels en Wolmarans vertrekken uit New York naar Havre.
De regeering van het Australische gemeenebest besluit nog 2000 man hulptroupen naar Zuid-Afrika te zenden.
Zuid-Afrikaansch debat in het Lagerhuis. Dillon noemt Chamberlain een verdoemden leugenaar en wordt daarvoor geschorst.
 23. In het W. van Transvaal houden de Engelschen, van de Vaal af oostwaarts en dan weer westwaarts, een drijfjacht op de Boeren van de la Reij. De drijfjacht mislukt, maar er worden 179 gevangenen opgegeven. Kekewich herwint vijf kanonnen.
Bij Spelonken, ten N.O. van Pietersburg, lijden Beddy's Verkenners verliezen, o. a. wordt kapitein Beddy gewond.
-
24. Schalk Burger, Reitz en Lucas Meijer, leden der Transvaalsche regeering, komen met den trein uit Middelburg te Pretoria aan en reizen naar den Vrijstaat door om de Vrijstaatsche regeering te raadplegen.
De Engelschen verliezen te Rhenostervlei bij Sutherland in de Kaapkolonie 1 luitenant en 7 man aan dooden, 8 man aan gewonden en een kapitein en 28 man aan gevangenen.
 25. Lord Kitchener meldt, dat kolonel Nixon's colonne aan de Liebenbergsvleirivier drie Kruppkanonnen gevonden heeft.
 26. Cecil Rhodes is overleden.
Canada besluit 2000 man hulptroupen naar Zuid-Afrika te zenden.
 29. Spoorwegongeluk bij Barberton, waarbij ongeveer 40 man gedood en 45 man gewond worden.
 31. Een Engelsche colonne onder Cookson en Keir wordt te Boschbult, in het W. van Transvaal, door de Boeren aangevallen en lijdt zware verliezen. Zij moet terug. Hierdoor mislukt het plan van een nieuwe beweging tegen de la Reij.

Nu nog iets over de moorden in het Transvaalsche boschveld. Men weet, dat de ergste bloedhonden Morant en Handcock doodgeschoten zijn. Kapitein Taylor, ook een zeer verdacht heerschap, blijkens de getuigenissen, liep vrij. Majoor Leneham, de aanvoerder van het korps, die van de gruwelen wist maar ze stil hield, kwam er met een berisping af. Luitenant Picton, ook schuldig, schoon minder dan de twee gefusilleerden, werd ontalagen, en schettert nu in Engeland en verdedigt de moorden als wraak. Luit. Wilton of Witton schijnt levenslang gekregen te hebben. Verzuimen wij vooral niet te melden, dat voor den krijgsraad getuigenis afgelegd werd van het onbesproken gedrag en de zachtmoedigheid van alle beschuldigen.

Wij kunnen uit het lange verslag niet alles vermelden wat ons onder het lezen getroffen heeft. Trouwens de hoofdzaak is bekend. Hier en daar doen wij losweg een greep.

Beschuldigde Picton zeide, dat het bevel om alle Boeren, die khakidroegen, dood te schieten, van Kitchener zelf afkomstig was. Had hij ongelijk? — Den Boer, Visser met name, die doodgeschoten werd, omdat hij medeplichtig heette aan het verminken van Hunt's lijk, vond men gewond liggen, het hoofd op den broek van Hunt, dien hij als kussen gebruikte. Hij had een khaki-jasje aan. De karabinier Botha, die Visser hielp doodschieten, had vroeger met Visser samen op een hoeve gewoond. De man had eerst geweigerd, maar hij moest het doodvonnis helpen voltrekken, — als men van een vonnis spreken mag: de krijgsraad bestond uit Morant, Hancock, Wilton en Picton. Visser mocht zich niet verdedigen!

Morant en Hancock (en anderen) getuigden herhaaldelijk, dat Hunt hem bevolen had, nooit kwartier te geven. Hij beriep zich daarbij op het voorbeeld van Kitchener en van Strathcona's Horse (Canadeezen). Volgens Picton was Hunt niet in de gelegenheid geweest, zijn eigen bevel van geen kwartier te geven op Boeren toe te passen.

De karabinier van Buren is blijkbaar door Hancock doodgeschoten (aangezien hij te veel wist). Hunt heeft dat in een brief uitgebracht.

Op een keer, dat Morant (een dichter, naar we vernemen) een paar karabiniers tot moordenaarswerk opwekken wilde, vroeg hij hun of zij Lord Kitchener's proclamatie niet gelezen hadden, waarin het heette: „Wie het zwaard neemt, zal door het zwaard vergaan!” God, vervolgde Morant, heeft de Boeren in onze handen gegeven, en wij gaan ze doodschieten.

Spoedig daarop werd het bekende achttal Boeren doodgeschoten. Hancock schoot er twee met zijn revolver dood. (Hancock was, volgens het getuigenis van majoor Lenehan, een eenvoudig man, met een uitmuntend verleden en een sterk plichtsbefef.)

Bij een gelegenheid werden twee Boeren en een knaap vermoord. De afspraak was dat, als Morant zeide: Kent gij kapitein Hunt? de drie gevangenen afgemaakt moesten worden. Zoo gebeurde.

Kapitein Taylor, die vrijgesproken werd, had, volgens verscheiden getuigen, last gegeven zes Boeren te doden, 't geen gebeurd was; ook had hij een Kaffer doodgeschoten; dit bekende hij, maar 't was bij ongeluk. De Kaffer, dien hij voor een Boerspion hield, gehoorzaamde zijn bevel niet, toen schoot hij om hem vrees aan te jagen in de lucht. Helaas viel het schot te laag, en de Kaffer werd gedood! Zoo is de Engelsche rechtspraak over „Kaffermoorden” door Engelsen.

Korte Kronic.

April

- 1. Het 2e gardedragonders lijd te Boesmanskop bij Springs een gevoelige nederlaag.
- 2. De kolonels Beauchamp en Doran zijn klaar met een drijfjacht van acht dagen tegen de Boeren onder Malan, Fouché en van Heerden, tusschen Graaf Reinet en Murraysburg. Zij hebben weinig kunnen uitrichten, omdat de Boeren het er op toellegden om voortdurend terug te trekken. (Reuter.)
- 4. Het Kaapsche Parlement wordt verder verdaagd tot 1 Augustus.
- 6. Het geding tegen Kritzinger wordt met een vrij-spraak opgegeven.
- 8. Kolonel Colenbrander valt Beijers in het Malipsdal aan en neemt zijn lager. Het verlies der Boeren wordt als 106 menschen opgegeven, meest allen gevangenen.
Bij Bethlehem zijn in een gevecht 3 Engelschen gesneuveld en 17 gewond.
Te Uitvlucht sneuvelen 1 officier en 1 mindere en worden 1 officier en 3 minderen gekwetst.
- 9. De vertegenwoordigers van de Transvaalsche en van de Vrijstaatsche regeering komen bijeen te Klerksdorp.
Einde van een drijfjacht in het NO. van den Vrijstaat van het W. naar het O. Opbrengst 60 gevangenen.
- 11. De Boeren vallen Kekewich bij Rooiwal in W.-Transvaal aan, maar worden teruggeslagen. Aan weerszijden zijn de verliezen ernstig.
- 12. De Boerenregeerders, te Pretoria gekomen, leggen Kitchener het volgende voorstel voor: regeling van het kiesrecht; gelijke rechten van Hollandsch en Engelsch in het onderwijs; tolnie; ontmanteling van alle fortten; post-, telegraaf- en spoorwegunie; scheidsrechterlijke beslissing over geschillen; wederzijdsche amnestie. Indien de Engelsche regeering deze voorwaarden niet aanneemt, zoo verzoeken de Boerenregeerders hare voorwaarden te mogen vernemen.
- 13. De Engelsche regeering wijst de Boerenvoorstellen af, als berustende op de onafhankelijkheid der republieken.
Kitchener meldt, dat bij Bultfontein in het W. van den Vrijstaat een afdeling Engelschen onder kolonel Ternen, na ernstige verliezen geleden te hebben, gevangen genomen is.
- 14. Kitchener tracht de Boerenregeerders te bewegen andere voorstellen te doen. President Steijn zegt, dat zij geen volmacht hebben de onafhankelijkheid prijs te geven. Zij vragen naar de voorwaarden van de Engelsche regeering om die de burgers voor te leggen, en zoelang wapenstilstand. Dit laatste wordt geweigerd.
Een drijfjacht in W.-Transvaal afgelopen. Opbrengst ruim honderd gevangenen.
Bruce Hamilton heeft een drijfjacht gehouden in ZW. richting naar Standerton en meldt, dat hij 145 „Boeren” gedood, gewond of gevangen genomen heeft.
- 16. De Engelsche regeering biedt nog eens de voorwaarden van Maart 1901 aan, met verlof tot kleine wijzigingen.
Bij Haenertsburg in het N. van Transvaal zijn in een gevecht 6 Engelschen gesneuveld en 19 gewond.
- 18. De vertegenwoordigers van de Boeren vertrekken uit Pretoria naar de commando's om de vredesvoorwaarden van de Engelsche regeering aan de burgers voor te leggen en afgevaardigden te laten kiezen om te Vereeniging een beslissing te nemen.
- 20. Bij Ficksburg zijn van de Engelschen 2 officieren en 3 minderen gesneuveld en 3 officieren en 19 minderen gewond.
Een groote drijfjacht van Bruce Hamilton in het Z. van Transvaal is afgelopen en heeft niets opgeleverd.
- 23. Te Kromdraai in den Vrijstaat wordt een Boerenlager overrompeld; 5 Boeren sneuvelen en 20 worden gevangen.
- 30. Commandant Manie Botha met zijn adjudant en 11 andere Boeren worden bij Frankfort gevangen genomen.

Mei

- 2. Uit Durban wordt gemeld, dat bij het Natalsehe Parlement stukken zijn ingediend betreffende de inlijving van de Transvaalsche districten Vrijheid en Utrecht en een deel van Wakkerstroom bij Natal.
- 7. Kitchener meldt, dat Bruce Hamilton op een drijfjacht bij Heilbron 87 gevangenen heeft gemaakt en daarna, den 6en, in een drijfjacht Z. waarts naar de linie Kroonstad—Liebenbergvlei ruim 200 gevangenen.
- Kitchener meldt, dat Oskiep in het NW. der Kaapkolonie, langen tijd door de Boeren belegerd, ontzet is.
- 9. In het ZO. van Transvaal overvallen inboorlingen een Boerenlager en vermoorden dertig menschen.
- 11. Een drijfjacht van Jan Hamilton in het W. van Transvaal eindigt bij den spoorweg over de grens. Opbrengst een kleine 400 gevangenen.
- 12. Te Vleiplaats sneuvelen 3 Engelschen, 4 worden gewond en 17 gevangen genomen.
- 15. De bijeenkomst van Boerenafgevaardigden te Vereeniging begint.
- 17. President Burger en president Steijn melden uit Vereeniging aan Lord Kitchener, dat de afgevaardigden uit hun midden een commissie hebben benoemd om met hem te onderhandelen tot beëindiging van de vijandelijkheden. De commissie bestaat uit Louis Botha, Christiaan de Wet, Hertzog, de la Reij en Smuts.
- 18. Een commando Boeren, 120 man sterk, vallen

Aberdeen aan, maar worden teruggedreven. Commandant van Heerden sneuvelt en 2 Boeren worden gewond gevangen genomen.

- 19. Bijeenkomst van Kitchener en Milner met de Boerencommissie te Pretoria. De commissie stelt voor: afstand van onafhankelijkheid naar buiten; zelfbestuur onder Engelsch toezicht; afstand van een deel grondgebied. Kitchener en Milner weigeren.
- 20. Hertzog en Smuts met Milner en Sir R. Solomon ontwerpen een overeenkomst in den geest van de voorwaarden in Maart 1901 aan Louis Botha aangeboden. De Boerencommissie is bereid de afgevaardigden te Vereeniging met ja en neen te laten beslissen.
- 25. In een gevecht tusschen Aliwal Noord en James-town zijn 1 officier en 5 man gewond.
- 27. De Engelsche regeering zendt de ontworpen overeenkomst gewijzigd terug.
- 28. Het gewijzigde ontwerp wordt de commissie ter hand gesteld. Zij vertrekt 's avonds naar Vereeniging.
- Malan is zwaar gewond bij Somerset Oost de Engelschen in handen gevallen.

- 31. De afgevaardigden te Vereeniging nemen de overeenkomst aan, naar het heet met 54 tegen 6 stemmen.

De overeenkomst wordt even voor elf uur 's avonds te Pretoria geteekend door Lord Kitchener en Lord Milner voor de Engelsche regeering en door hoofdcommandant de Wet (waarnemend president van den Oranje Vrijstaat), rechter Hertzog, Brebner en generaal Olivier voor den Vrijstaat en Burger, Reitz, generaal Louis Botha, generaal de la Reij, Lucas Meijer en Krogh voor de Z.-A. Republiek.

Daarmede is de oorlog ten einde en hebben de Boeren zich aan Engeland onderworpen.

Korte Kroniek.

Tot afsluiting van onze maandelijksche kronieken moge, nu met de onderwerping van de commando's de vrede zijn beslag heeft gekregen, hier nog een kort overzicht van den geheelen oorlog volgen.

1899.

- 11 Oct. Begin van den oorlog.
- 15 „ Kimberley ingesloten.
- 20 „ Dundee.
- 21 „ Elandslaagte.
- 23 „ Mafeking gebombarbeerd.
- 30 „ Nicholsonsnek.
- 31 „ Buller komt te Kaapstad aan.

- 1 Nov. Inval in de Kaapkolonie.
- 2 „ Ladysmith ingesloten.
- 28 „ Modderrivier.

- 10 Dec. Stormberg.
- 11 „ Magersfontein.
- 15 „ Colenso.
- 18 „ Roberts benoemd tot opperbevelhebber.

1900.

- 10 Jan. Aankomst van Roberts en Kitchener te Kaapstad.

- 24 „ Spioenkop.
 15 Febr. Ontzet van Kimberley.
 27 „ Paardeberg.
 28 „ Ontzet van Ladysmith.
 13 Mrt. Roberts te Bloemfontein.
 31 „ Sannaspost.
 17 Mei Mafeking ontzet.
 27 „ Roberts over de Vaal.
 28 „ De Vrijstaat ingelijfd verklaard.
 31 „ De Engelschen in Johannesburg.
 5 Juni. De Engelschen in Pretoria.
 30 Juli. Prinsloo onderwerpt zich.
 15 Aug. De Wet ontkomt de groote vervolging.
 11 Sept. President Kruger naar Lourenço Marques.
 29 „ Komatipoort bezet.
 19 Oct. Pres. Kruger aan boord van de Gelderland.
 25 „ Transvaal ingelijfd verklaard.
 29 Nov. Roberts draagt het bevel over aan Kitchener.
 1901.
 18 Jan. Krijgswet afgekondigd in de geheele Kaapkolonie.
 14 Febr. De Wet in de Kaapkolonie.
 27 „ Ontmoeting tusschen Kitchener en Botha.
 1 Mrt. De Wet is de Kaapkolonie weer uit.
 29 Mei. Vlakfontein.
 26 Sept. Itala en Prospect.
 30 Oct. Bakenlaagte.
 25 Dec. Tweefontein.
 1902.
 4 Febr. Bekendmaking van de nota's, gewisseld tusschen Nederland en Engeland.
 25 „ Von Donop's konvooi genomen.
 7 Mrt. Tweebosch.
 22 „ Transvaalsche regeering komt te Pretoria.
 31 Mei. Einde van den oorlog.

EEN JAAR OORLOG.

Morgen is het een jaar geleden dat de termijn van het ultimatum, door de regeering te Pretoria tot de Britsche regeering gericht, afliep, en de oorlog dus gezegd kon worden aan te vangen. Wij laten hier een kort overzicht volgen van de voornaamste gebeurtenissen, in dat voor Zuid-Afrika zoo gewichtige tijdvak:

- 11 Oct. De oorlogstoestand treedt in.
 12 „ De Boeren rukken Natal binnen. Een gepantserde trein door de Boeren bij Kraaipan vernield. Aanvang van de insluiting van Mafeking.
 20 „ De Engelschen bestormen den Talana-heuvel bij Dundee. De Boeren trekken terug. Generaal Symons doodelijk gewond. Een afdeeling Britsche ruitery gevangen genomen.
 21 „ Gevecht bij Elandslaagte. Generaal Kock doodelijk gewond. Het Hollandsche corps lijdt zware verliezen.
 22 „ Terugtocht van generaal Yule van Dundee naar Ladysmith; de Boeren bezetten de verlaten stellingen.
 24 „ Gevecht bij Rietfontein.
 30 „ Gevecht bij Modderspruit en Nicholsonsnek. De Boeren nemen 1200 Engelschen gevangen en veroveren 6 kanonnen. Aanvang van het bombardement van Ladysmith.
 14 Nov. De Boeren bezetten Colesberg in het Noorden der Kaapkolonie.
 15 „ Bij Chieveley in Natal wordt een gepantserde trein door de Boeren vernield.
 23 „ Generaal Methuen ontmoet op zijn tocht tot ontzet van Kimberley de Boeren bij Belmont. De Boeren trekken terug.
 15 „ Gevecht bij Graspan.
 28 „ Slag bij Tweerivieren (Modderivier); generaal Methuen lijdt zware verliezen.
 10 „ Gevecht bij Stormberg in het noorden der Kaapkolonie. Gatacre verslagen en teruggejaagd.
 11 „ Slag bij Magerfontein. De Hooglanders en andere troepen lijden zware verliezen en moeten terugtrekken. Generaal Wauchope sneuvelt.
 15 „ Slag bij Colenso. Buller doet een vergeefschen aanval op de stelling der Boeren, die 11 kanonnen veroveren, de Engelschen hebben meer dan 1000 dooden en gewonden.
 16 „ Lord Roberts benoemd tot opperbevelhebber, met Kitchener tot chef van zijn staf.
 3 Jan. Gevecht bij Colesberg. Een trein met levensmiddelen valt de Boeren in handen.
 6 „ De Platrand bij Ladysmith te vergeefs aangevallen door de Boeren. Aan beide zijden zware verliezen. Honderd man van het Suffolk-regiment bij Colesberg gevangen genomen.
 16 „ Lyttelton trekt de Toegela over.
 24 „ De Boeren heroveren den Spioenkop. Warren's leger keert over de Toegela terug.
 5 Febr. De Engelschen trekken weer over de Toegela en bezetten Vaalkrans.
 8 „ De Boeren verdrijven de Engelschen opnieuw van den noordelijken oever der Toegela.

- 11 " Generaal French rukt naar Kimberley op.
- 15 " De Engelschen trekken de stellingen van Cronjé om. Generaal French ontzet Kimberley. Cronjé gaat terug; de Wet neemt een Britsch konvooi.
- 18 " Gevecht bij Paardeberg. De generaals Knox en Macdonald gewond, de Engelschen lijden zware verliezen.
- 19 " De Boschkoppen door de Engelschen bezet.
- 23 " De Engelschen bij Pietersheuvel teruggeslagen.
Vergeefsche pogingen tot ontzet van Cronjé, die bij de bedding der Modderrivier door Roberts is ingesloten.
- 27 " Cronjé geeft zich met 3700 menschen, na een heldhaftigen tegenstand van tien dagen, aan Roberts over.
- 28 " Ontzet van Ladysmith. Algemeene terugtocht der Boeren uit Natal.
- 3 Mrt. De Boeren in het noorden van de Kaapkolonie trekken al schermutselende terug.
- 9 " De beide Republieken richten zich tot de mogendheden met verzoek tusschenbeide te komen.
- 13 " Bloemfontein door de Engelschen bezet.
Amerika's aanbod tot bemiddeling door Engeland afgewezen.
- 21 Mrt. Lemmer, Olivier en anderen, uit de Kaapkolonie terugtrekkend, vereenigen zich met de hoofdmacht der Boeren.
- 27 " Generaal Joubert te Pretoria overleden. Louis Botha wordt waarnemend commandant-generaal.
- 1 April Bij Koornspruit ten oosten van Bloemfontein vallen de Engelschen in een hinderlaag. De Boeren maken een groot konvooi buit, veroveren zeven kanonnen en maken veel gevangenen.
- 5 " Vijf Engelsche compagnieën bij Reddersburg overvallen en gevangen genomen. Gevecht bij Boshof. Generaal de Villebois Mareuil sneuvelt; vele uitlanders gevangen genomen.
- 9 " Wepener door de Boeren ingesloten.
- 14 " Aankomst der Engelschen te Beira; zij trekken over Portugeesch gebied naar Rhodesië.
De heeren Fischer, Wolmarans en Wessels, buitengewone gezanten der Republiek, komen in Den Haag aan.
- 25 " Wepener ontzet.
- 3 Mei Roberts begint zijn opmarsch naar Pretoria. Brandfort door de Boeren ontruimd. De spoorbrug over de Vetrivier door de Boeren vernield.
- 7 " De laatste zitting van den Transvaalschen Volksraad geopend.
- 12 " Kroonstad door de Engelschen ingenomen.
- 15 " De Engelschen bezetten Dundee en Glencoe weder.
- 16 " Christiana in Transvaal door de Engelschen bezet.
- 18 " Mafeking na een hevig gevecht door de Engelschen ontzet.
- 27 " De hoofdmacht der Engelschen trekt de Vaal over.
- 28 " De Vrijstaat door de Engelschen geannexeerd.
- 29 " Bij Senekal in den Vrijstaat lijdt generaal Rundle zwaar verlies.
- 31 " Johannesburg geeft zich aan Lord Roberts over.
- 4 Juni Gevechten bij Zesmijlspruit ten Zuiden van Pretoria. De Boeren nemen een konvooi met escorte bij Roodewal.
- 5 " Pretoria aan de Engelschen overgegeven. Drieduizend Engelsche krijgsgevangenen te Waterval bevrijd.
- 11 " De Boeren trekken van Langenek terug, het Britsche gebied ontruimende.
- 18 " Hunter bezet Krugersdorp.
- 11 Juli De Boeren behalen voordeelen bij Zelikatsnek en Derdepoort, ten noorden van Pretoria.
- 16 " Paget en andere generaals achtervolgen de Wet bij Lindley.
- 29 " Prinsloo, die met 5000 man bij Fouriesburg omsingeld was, geeft zich met het grootste gedeelte van zijn macht aan Hunter over.
- 4 Aug. Harrismith door Macdonald bezet.
- 6 " De Wet trekt de Vaal over, hoewel hij Kitchener achter zich en Methuen voor zich heeft.
- 16 " Christiaan de Wet is aan zijn vervolgers ontkomen.
Lord Kitchener ontzet Hore te Elandsrivier in het Rustenburgsche.
Buller, naar het noorden oprukkend, heeft Carolina bezet.
- 18 " Lord Roberts heeft een proclamatie uitgevaardigd, waarbij alle burgers met straffen bedreigd worden als zij hun medeburgers niet verraden, enz.
- 20 " Baden-Powell en Paget rukken langs den Pretoria—Pietersburg-spoorweg noordwaarts op.
- 22 " De Boeren breken ten N. en ten Z. van Newcastle in Natal den spoorweg op.
- 23 " Buller levert bij Dalmanutha een ernstig gevecht.
-
- 24 Aug. Pole-Carew bezet Belfast.
Cordua, zoogenaamd aan een komplot tot ontvoering van Lord Roberts schuldig bevonden, wordt doodgeschoten.
- 26 " Bij een aanval op Winburg wordt Olivier met drie zoons gevangen genomen.
- 27 " Buller heeft Berg-en-dal bezet en de Boeren trekken terug.
Baden-Powell bezet Nijlstroom maar trekt naar Pretoria terug.
De Wet verschijnt bij Heilbron.
- 28 " Buller bezet Machadodorp.
- 29 " Theron breekt ten Z. van Johannesburg de spoor op.

- 30 " Waterval-Boven en Waterval-Onder bezet.
- 1 Sept. Lord Roberts vaardigt een proclamatie uit, waarbij de Z.-A. Republiek bij Engeland wordt ingelijfd.
- 6 Sept. Lijdenburg door de Engelschen bezet. Een gedeelte van de Boeren rukt noordwaarts op, een ander gedeelte naar het oosten in de richting van den Spitskop.
- 10 " Hildyard gaat de Langewacht-pas door, in de richting van Utrecht.
Een proclamatie van de regeering der Z. A. Republiek, uit Nelspruit gedagteekend, verleent president Kruger zes maanden buitenlandsch verlof.
- 11 " President Kruger verlaat de Z. A. Republiek en komt te Lourenço Marques aan.
- 13 " French rukt, bijna zonder tegenstand te ontmoeten, tot Barberton op.
- 15 " De Kaapsche wetgevende vergadering neemt de hoogverraads wet aan.
- 17 " Er wordt bericht ontvangen dat het garnizoen van Schweizer-Reneke, ten zuidoosten van Vrijburg, door de Boeren omsingeld is.
Koningin Victoria teekent het besluit tot ontbinding van het Parlement op 25 September. Het nieuwe Parlement wordt tegen 1 November bijeengeroepen.
- 18 " Er wordt gevochten bij Komatiepoort. Honderden uitgewekenen uit Transvaal komen te Lourenço-Marques aan. Nelspruit wordt zonder tegenstand door de Engelschen bezet. Een gedeelte der Boeren heeft zich in de Lebombo-bergen, ten zuiden van Komatiepoort, verschanst, een ander gedeelte is ten noorden en westen van Lijdenburg atgetrokken.
- 20 " Roberts seint dat 700 Boeren bij Komatiepoort de Portugeesche grens overgetrokken zijn. „Van het leger der Boeren — zegt Roberts — is nu niets meer over dan eenige stroopende benden.” President Steyn heeft rechter Herzog aangesteld als waarnemend president van den Oranje-Vrijstaat.
- 22 " Schweizer-Reneke ontzet door generaal Settle.
- 24 " De Engelschen bezetten zonder tegenstand Komatiepoort.
- 25 " De Lisle vertrekt uit Pretoria om jacht te maken op de Wet.
- 2 Oct. De Boeren vermeesteren bij de Jager's drift, aan de Buffelrivier, een konvooi, en laten bij Pan, aan den Oosterspoorweg, een trein ontsporen.
- 5 " Gevecht bij Bultfontein, ten noordwesten van

Ook „het volk vol heldenmoed” speelt den vreemdeling, die in deze tijden naar Zuid-Afrika gaat, te veel in het hoofd. Hij verwondert er zich over dat, wat hij vol geestdrift als „moedig” betitelt, de Boer bedaard als onvoorzichtig veroordeelt. De Hollander ziet den Afrikaner wegloupen en zonder te vragen aan welke oorzaken dit gebrek aan moed is toe te schrijven, maakt het hem blind voor andere daden van waarachtige doodsverachting, die echter minder opvallend zijn dan het stormen van kopjes.

Men hoort hem niet spreken van den Boer die te midden van den kogelregen zijn gewonden maat uit het gevecht naar de ambulance brengt en dan weer doodkalm, omdat het zoo hoort, naar zijn positie terugkeert. Het verlaten van een stelling heeft zulk een slechten indruk gemaakt, dat hij geen oog heeft voor de vele gevallen dat de Boer zijn Mauser neerlegt en den Britschen gewonde die om water roept, gaat laven, ook al is er alle kans dat hij zelf het leven er bij inschiet. Aan een dergelijke doodsverachting ontbreekt het den Boer niet. Hij is dapper, wat men ook zeggen moge.

Lord Roberts vaardigt zijn verleidende proclamatie uit. De Boer, die zoo gehecht is aan vrouw en kind, die veel gevoelt voor zijn eigendom dat door zijn hand en zijn beleid is geworden tot wat het is, voor zijn woonhuis dat hij zelf heeft gebouwd, voor den boomgaard dien hij zelf heeft geplant, voor zijn vee dat zijn rijkdom uitmaakt, hij zal tot dit alles kunnen terugkeeren als hij zijn wapen nederlegt. Geen ontberingen, geen doodsgevaar, geen scheiding meer van vrouw en kind. De aanbieding is verlokkelijk. Zijn generaal of commandant kan hem niet tegenhouden. Hij zelf is reeds maanden in het veld, hij weet nauwelijks hoe het op zijn hoeve gaat. De terugtrekkende beweging zijner kommando's voert hem langs zijn plaats. Als hij naar huis gaat, behoudt hij alles, ten minste zoo vertrouwt hij; trekt hij verder dan, verliest hij alles wat zijn vaderen en hem zelf jaren arbeid heeft gekost. Alleen zijn gevoel voor plicht, zijn liefde tot zijn land moeten hem doen beslissen in deze moeilijke keuze.

Elke Boer heeft voor deze keuze gestaan en van de 20,000 Vrijstaters, is de helft vrouw en kind en huis voorbijgegaan; terwijl het zooveel gemakkelijker, zooveel voordeelijker en geruststellender voor hen ware geweest uit te stappen uit het kommando om vrouw en kind te beschermen en te verzorgen. Zonder eenigen dwang, dan die van eigen geweten heeft de helft der Vrijstaters een zwaarder offer gebracht aan hun land dan zelden van eenig patriot gevergd is. Dit is grootscher, edeler heldenmoed die meer bewondering afdwingt dan de doodsverachting die in een oogenblik van opwinding door kruiddamp, geweergeknetter en kanongedonder wordt ten toon gespreid.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

CHRISTIAAN DE WET.

Wie zal den lof van de Wet zingen? schreef ruim een maand geleden uit de buurt van Langsnek de militaire correspondent van de Daily Telegraph in Buller's leger. „Altijd de Wet! Als de maan rijst, zeggen de lampseinen: Wees op uw hoede; de Wet is te Vrede en gaat naar Newcastle! Als de zon rijst zendt de heliograaf haar boodschap: Wees voorzichtig, want de Wet is te Bethlehem en zal misschien trachten de twee bataljons die te Ladysmith zijn gebleven gevangen te nemen. Als het schemeren gaat, komen patroeljes haastig uit het oosten en krachtige armen wuiven zenuwachtig vlagseinen: de Wet is den Cundy-cleughpas over met zeven commando's en rukt aan om generaal Dartnell te Dundee te vernietigen.

„En toch maken Rundle, Hunter en Methuen jacht op hem. Drie maanden lang heeft hij zich Rundle van het lijf geslagen. Dertigduizend man wachten hem op aan de grenzen van Natal. Hij is neergestreken op de verbindingslijnen en heeft, naar het schijnt met een ongelukkige zeventuizend man (minder!) hen allen in touw gehouden. Een heel bataljon yeomanry, een regiment militie en warme kleeven voor een heel leger zijn ingepikt. Voorwaar de eer van dezen oorlog komt niet ganschelijk het Engelsche leger toe!

„Wie zal de Wet bezingen? Een paar dagen geleden hoorden wij, dat hij 800 gevangenen door Oliviershoek naar Ladysmith had gezonden, (het waren er niet zooveel, 't was het bataljon Derbyshire-militie) zonder officieren (die zijn later te Fouriesburg bevrijd) en geweren, over die vlakke heen, waar de Spioenkop de wacht houdt, een eeuwige getuige van de wanhopige worsteling aan de Toegela. Dat zijn de Wet's tropeeën, die 800 man. Eere wien eere toekomt! Den eersten keer dat een Engelsch cavalerieaanvoerder, onder dezelfde omstandigheden als de Wet, duizend man gevangen neemt, de helft waarvan cavalerie, verbindingslijnen verbreekt en speelt met een troepenmacht van dicht bij de 80,000 man, dan zal ik goedkeurend over hem spreken.

„De Wet heeft, vermoed ik, op zijn allermeeft 7000 man bij zich, waarvan slechts een klein deel zelfstandig kan handelen. Met die macht verdedigt hij zich tegen het leger op de verbindingslijnen in den Vrijstaat en tegen Rundle, Brabant, Methuen en Hunter, en verlamt het leger in Natal tot Standerton toe, d.i. alies bij elkaar niet ver van de 80,000 Engelsche soldaten. Toch zijn de Wet's volgelingen niet dapperder dan onze soldaten, zij zijn niet georganiseerd, zij hebben waarschijnlijk geen staf, en ik denk dat al wat zij aan transport hebben op ons leger is buit gemaakt.

„Hoe levert hij het hem? Later zullen militaire studenten het betreuren, dat er onder de Boeren geen Jomini is, want het is de Wet's krijgsbedrijf en van geen ander, dat het onderwerp zal zijn van elken leeraar in de cavalerie aan elke militaire school in den vreemde. Zijn methode zal bestudeerd en zijn voorbeeld gevolgd worden. En in welke val hij moge loopen, nu hij vrijwel omringd is, de naam van de Wet zal aan het nageslacht overgeleverd worden als de groote man van een partijgangeroorlog.”

Ziedaar het oordeel van een Engelsch militair vóór dat de Wet zijn stoutste stuk, den tocht van Fouriesburg naar de bergen van Rustenburg, had volvoerd. De Express gaf gisteren een schets van den weg, dien de Wet in de laatste 4½ maand heeft afgelegd, met een korte opsomming van zijn voornaamste daden, niet minder weisprekend dan de dithyrambe van de Daily Telegraph. De tocht begint met Koornspruit (Sannespost), 30 Maart, dan naar Reddersburg, 4 April; naar Wepener; op het einde van April van hier door den ring van Clements, Rundle en Brabant heen — de eerste maal, dat de Wet onherroepelijk ingesloten was! — naar het noorden; den 31en Mei werd het bataljon yeomanry bij Lindley gevangen genomen. De heele maand Juni deed de Wet zijn meesterlijke aanvallen op konvooien en den spoorweg ten noorden van Bloemfontein. Ten slotte moest hij zuidwaarts; den 6en Juli was hij te Bethlehem, toen ging hij naar Fouriesburg. En den 15en Juli begon zijn tocht noordwaarts.

Den 17en was hij weer bij Bethlehem, den 19en leverde hij slag aan Little bij Lindley; daarna verdeelde hij zijn troep in tweeën, hij zelf met het eene korps vocht dienzelfden dag nog met Broadwood bij Palmietfontein, liet hem daar staan, verscheen aan den spoorweg, nam den 21en een proviandtrein met honderd gevangenen (dit zullen wel de gevangenen geweest zijn waarvan er dezer dagen een groot aantal losgelaten werden — die had de Wet dus nog mee te slepen), en vereenigde zich bij Vredefort met het andere deel van zijn troep. Daarna eenige dagen rust ten O. van Reitzburg, en den 6en begon hij de Vaal over te steken.

Welke generaals en hoeveel tienduizenden troepen waren er nu onlangs bij te pas gekomen? Broadwood, Little, Methuen, Smith-Dorrien en Kitchener zelf. Hoeveel malen heette het, dat de Wet onherroepelijk verloren was! Als men de moeite nam uit de Engelsche berichten van de laatste weken een bloemlezing te geven, hoe dwaas zouden die correspondenten er in verschijnen! Om kort te gaan, 9 Augustus was de Wet bij Venterskroon, den 11en bij Welverdiend, den 13en bij Ventersdorp, telkens slag leverende, nu met Methuen, dan met Kitchener, dan weer met Smith-Dorrien, en eindelijk is hij in de bergen verdwenen. Van 30 Maart af, berekent de Express, moet de Wet nagenoeg 1600 km. afgelegd hebben.

Wij zouden echter onvolledig zijn als wij de Wet's loopbaan bij Koornspruit begonnen. Hij heeft al vroeger naam gemaakt. Misschien al in het begin van den oorlog, maar toen trad hij niet zoo op den voorgrond. Bij den Koedoesrand was hij echter de aanvoerder. De Hooglanders leden daar, gelijk men zich herinneren zal, een niet onbeteekenende nederlaag. Dat was vlak voor French naar Kimberley doorbrak. In dat gevecht, vertelde ons een der burgers die er aan meegedaan heeft, toonde de Wet een verwonderlijke kalmte. Hij zat rustig in de veranda van een woning in de buurt, terwijl de Engelsche bommen dichtbij vielen. Een oogenblik leek het, alsof de Engelschen een gewichtig, onbezet gelaten punt zouden innemen. Een burger wees er den generaal op. Laat ze daar komen, zeide de Wet; dan zal ik er ze vandaan schieten. Hij was ook de man, die het reusachtige konvooi van Roberts' leger in de buurt van Jacobsdal veroverde; de ellende, die het Engelsche leger op den weg naar Bloemfontein geleden heeft, was daarvan het gevolg, en voor een deel ook, dat Roberts zoolang daar moest blijven. Sinds dien heeft zijn militair genie zich schitterend ontplooid. En de Engelschen zullen nog wel meer van hem merken.

De Daily Chronicle geeft het volgende chronologisch overzicht van de bewegingen van de Wet sedert het laatst van Mei:

- 31 Mei. De Wet neemt een afdeeling Imperial Yeomanry te Lindley gevangen.
- 1 en 2 Juni. Methuen vervolgt de Wet en zegt hem verslagen te hebben, maar blijft in gebreke de Yeomanry te bevrijden.
- 3 Juni. De Wet neemt een konvooi en 180 man van de Hooglanders brigade tusschen den spoorweg en Heilbron.
- 4 Juni. Majoor Haig tracht van Vredefortweg uit het konvooi terug te nemen, maar moet onverrichterzake terug.
- 5 Juni. De Wet breekt den spoorweg bij Roodeval op.
- 6 Juni. Hij trekt noordwaarts, vernielt de lijn en verdrijft Haig van Vredefortweg.
- 7 Juni. Methuen krijgt een konvooi binnen Heilbron, waar de Hooglanders vijf dagen lang op kwart rantsoen geleefd hebben. De Wet verrast een herstelrein te Leeuwspruit en neemt zestig man gevangen.
- 7—8 Juni. Boeren onder Nel, een van de Wet's officieren nemen in den nacht het 4e regiment Derbyshires gevangen.
- 8 Juni. Kitchener rukt met twee bataljons en een batterij van de Vaal zuidwaarts.
- 9 Juni. Methuen rukt van Heilbron op en verdrijft de Boeren van Vredefortweg.
- 10 Juni. Kitchener sluit zich bij hem aan.
- 11 Juni. Kitchener rukt met de geheele troepenmacht langs den spoorweg en drijft de Boeren weg.
- 12 Juni. Hij wendt zich naar het oosten en vervolgt de Wet.
- 14 Juni. De Wet valt een herstelrein aan bij de Rhenoster rivier. Verder zuidelijk valt een ander commando de spoorlijn bij de brug over de Zandrivier aan.
- 19 Juni. Methuen geleidt een tweede konvooi naar Heilbron.

22 Juni. De Boeren vernielen drie overgangen op de spoorlijn bij Honingspruit.

27 Juni. Algemeene beweging onder Rundle om de Wet tusschen Senekal en Winburg te omsingelen.

29 Juni. Clery komt met de 4de brigade te Standerton aan om Rundle te steunen in de operaties tegen de Wet.

2 Juli. Gevechten tusschen Winburg en Senekal. De Boeren verschanst in een sterke stelling aan de Zandrivier.

4 Juli. Paget rukt van Lindley op, en Clements langs den weg van Senekal naar Bethlehem, om de Wet te verhinderen naar dien kant door te breken.

10 Juli. Rundle bezet den Biddulphsberg.

12 Juli. Clements en Rundle vereenigen zich te Witkop, terwijl de Boeren commando's op Fouriesburg terugtrekken, van waar slechts vijf uitwegen zijn.

15 Juli. Rundle komt in aanraking met de Wet ten N.W. van Ficksburg, waar de Boeren trachten uit te breken.

16 Juli. Een strijdmacht onder de Wet breekt tusschen Hunter's en Rundle's divisies uit, en gaat naar Lindley, van dichtbij vervolgd door Paget en Broadwood.

19 Juli. De Wet's strijdmacht ingehaald bij Lindley en, naar het hoet, in tweeën gedeeld.

22 Juli. Een telegram uit Kroonstad van dien datum van Sir C. Knox meldt dat de Wet 's nachts snel door Paardekraal is getrokken. Hij houdt een proviand-trein met 100 Hooglanders aan en verbreekt de verbinding met Pretoria per spoor en telegraaf. De Boeren worden gezien bij de samenvloeiing van de Vaal en de Rhenoster-rivier.

24 Juli. Broadwood, die de Wet vervolgt, neemt vijf van zijn wagens te Vredefort.

26 Juli. De Wet kiest stelling op hooge heuvels bij Reitzburg, 11 KM. ten zuiden van de Vaal.

29 Juli. De Wet en president Steyn heeten omsingeld aan de oevers van de Vaal bij Klerksdorp; zoo-

wel manschappen als paarden zijn, volgens Engelsche berichten, uitgeput.

2 Augustus. Kitchener gaat naar de Rhenoster om de leiding over de krijgsvorrichtingen tegen de Wet op zich te nemen.

5 Augustus. Brabant's Horse en het Canadeesche regiment versterken Kitchener, die den kring om de Wet verkleint door een van zijn flankstellingen te bezetten.

6 Augustus. De Wet begint de Vaal over te trekken, terwijl Kitchener hem nazet. Methuen vecht aan den anderen oever bij Venterstroom en verdrijft de Boeren van een reeks heuvels die zij hardnekkig bezet houden.

9 Augustus. Kitchener raakt met de Wet's achterhoede slaags bij Lindeque, en hoort tegelijk het gebulder van Methuen's kanonnen ongeveer 10 K.M. in noordoostelijke richting.

10 Augustus. Kitchener bezet de Gatsrandheuvels ten zuiden van den spoorweg van Krugersdorp naar Potchefstroom, en in verbinding met Methuen te Taaiboschspruit. Hamilton blijft noordelijk van hen om de la Rey te verhinderen zich met de Wet te vereenigen.

11 Augustus. De Boeren vluchten voor Kitchener en Methuen uit en raken bij het station Welverdiend, waar zij den spoorweg trachten over te steken, slaags met Smith-Dorrien.

12 Augustus. De Wet, die van dichtbij achtervolgd wordt door Kitchener en Methuen, laat drie van zijn wagens springen en verliest een kanon, terwijl hij tevens zestig Engelsche gevangenen loslaat. Kitchener te Schoolplaats, 13 KM. ten oosten van Ventersdorp. Hamilton rukt naar Blaauwbank en Mahon trekt westwaarts.

15 Augustus. Uit Pretoria wordt gemeld dat de Wet den spoorweg over is en voorbij Ventersdorp is, op weg naar het noorden om zich met de la Rey te vereenigen, die hem opwacht.

17 Augustus. De Wet ontkomt aan Kitchener en trekt in noordwestelijke richting naar Rustenburg.

NACHTMAALSVIERING OP HET DRAKENSBERGTE IN HET BETHLEHEM-LAGER.

(Uit de Express van 1 December.)

Oliviershoek, 19 November 1899.

Onder het vele ongewone dat wij, sedert wij de plaatsen onzer woning verlieten, al door gegaan zijn, behoort ook een eerste plaats in te nemen de Nachتماالsviering van dezen dag. Ds. Theron, van Bethlehem, is Vrijdag hier aangekomen en het was een blij vooruitzicht te vernemen dat wij de gelegenheid zullen hebben 's Zondags Nachتماال te vieren.

Omtrent 9 uur begon de dienst en wij waren gezeten op veldstoelen en kasten. Het was zoo geheel anders dan wij gewoon zijn. Wanneer wij in de kerk Nachتماال vieren, gaat alles plechtig en groot gewoel heerscht er dan op de dorpen. Maar hoe geheel anders was het thans. Plechtig was het, ja, zooals ik nog geen Nachتماال heb beleefd. De hemel was ons dak, het groene grasrijt onze vloer en de wind ons muziek. Geen zilveren schotel of bekers prijkten op de tafel, slechts een gewone bottel en drinkbeker hadden hunne plaats ingenomen. Maar gelukkig, God is aan geen plaats gebonden en nog minder aan pracht en praal; maar daar is God waar gebroken harten en verslagen geesten zijn.

Vele gedachten gingen mij door de ziel, toen wij daar ter neder zaten. In den geest ging ik terug naar de dagen van vervolging, toen ook wij in het open veld, op bergen en in spelonken bij elkander moesten komen. Een tijd ook onafscheidelijk verbonden met de geschiedenis van het Afrikaansche volk. Onwillekeurig richtte ik mijn blik naar de plaats waar de naam van P. Retief geschreven staat, waar de voortrekkers wellicht ook het Nachتماال gevierd hebben. Vele, ja zeer vele gedachten gingen ons door de ziel/...

Aan de Telegraaf: wordt uit Machadodorp geschreven:

Men is hier zeer ingenomen met de liefde, door Holland betoond, en die nu weer zoo eigenaardig zich heeft geuit in de zending van bouffantes en polsmoffen en wanten voor de bittere winterkoude in het open veld. Als ooit een geschenk welkom is geweest dan is het dit. Het zal den liefdevollen geefsters, die bij haar geschenk enkele hartelijke regelen hebben gevoegd, zeker genoeg doen, te vernemen, dat de beden, daarin uitgesproken, door velen hier ruim worden gewaardeerd.

Een paar van die wenschen, mij overhandigd met verzoek, de vriendelijke „zusters” hartelijk te danken, volgen hier:

- 1. De Heere behoede en spare u en schenke u de overwinning. Get. A. Binkhorst, Sliedrecht, Holland 6/4/1900.
- 2. Uit liefde tot onze stamverwanten. Get. Jacomina Weekhout, Krimpen a/d. IJssel.
- 3. Ps. 20 : 2 en 3.

Met een hartelijken groet uit Rotterdam aan den wakken strijder, die deze bouffant dragen zal en aan al zijn dappere medestrijders met de vurige bede, dat de Heere der Heirscharen hen helpe in den strijd, en de zaak van vrijheid en recht voor de oogen der gansche wereld doe zegerieren. Leve de Boeren ! Een oprechte Boerenvriendin.

Ps. 72 : 14. Josua 1 : 6a.

Hartelijk dank, lieve Hollandsche zusters, namens al de Hollandsch-Afrikaansche Boeren, die nooit hunne roemrijke afstamming en taal willen verloochenen voor die van Engeland ! God zegene u voor uwe liefdeblijken !

Wij lezen in de Express van het volgende inderdaad „b i z o n d e r e g e v a l” :

De taaiheid van sommigen onzer burgers, die in de gevechten zware wonden opdoen, gaat alle begrip te boven. Er zijn gevallen voorgekomen van Afrikaners die den kogel door het hoofd en door de hersenen kregen, en toch nog dagen lang leefden.

Merkwaardig in de hoogste mate is ook het geval van den heer Johs. Human, van de wijk Vetrivier, distrikt Winburg, zopals ons dat geval werd beschreven door personen die er goed mede bekend zijn.

De heer Human, een groote, frissche Afrikaner van iets in de 40 jaar, werd zwaar gewond in den slag van Belmont op Donderdag, 23 November. Toen men hem vond, had hij een kogel op de rechterzij in, tamelijk laag, en op de linkerzij uit, vrij hoog. Dezelfde kogel trof zijn paard achter het oor en doodde het. Verder had de heer Human een groote bomwond in het linkerbeen hoog boven de knie en nog een bomslag onderkant de knie; ook een kogel tusschen de beenderen van de linkerarm kort boven de hand, en een gat in denzelfden arm boven de elleboog, veroorzaakt door een bombscherf.

Toen hij deze of sommige van deze wonden ontvangen had, besloot de heer Human het veld te ruimen. Twee paarden werden achtereenvolgens onder hem doodgeschoten, en telkens viel hij zwaar op den grond. Hij kreeg toen een ponio in handen van een anderen burger die gevallen was, en wilde net opstijgen toen hij te veel van de gewonde arm vorderde en deze morsafbrak boven de hand.

Hij viel nogeens en het paard liep het veld in. De achterrijder kreeg order zich uit de voeten te maken, hetgeen hij deed, en de heer Human lag neder om te sterven. De Engelschen waren toen ook al tot bij hem genaderd. Zij namen hem zijn bandelier en patronen af en vroegen waarom de Boeren niet de witte vlag geheeschen hadden. Omdat zij geen witte vlag hadden, ant-

woordde de heer Human. Zij wilden hem toen opladen, maar hij vroeg hun hem daar te laten liggen, daar hij voor zijn land wilde sterven en het toch niet meer lang zou maken. De Engelschen spraken toen met elkander af dat zij later zouden terugkeeren en den heer Human dan, als hij nog leefde, zouden medenemen. Zij trokken een zak over hem heen en gingen weg.

De heer Human lag een tijd lang stil en maakte toen plan om ook weg te komen. Hij kroop een afstand van ongeveer 1000 treden naar een dammetje en werd daar door onze ambulans gevonden, maar de dokter liet hem liggen als zijnde buiten hoop. Laat in den avond werd de heer Human door een paar burgers opgespoerd en weggehaald naar de naburige plaats Vanwijkstraal. Zijn redders moesten toen gaan wachtstaan en konden eerst den volgenden ochtend zijn wonden verbinden. Twee dagen lang hielden zij hem aan het leven, en Zondag kon hij naar het hospitaal te Jacobsdal vertrekken.

Dinsdagavond is Oom Hans met andere gewonden hier aangekomen en in het Volkshospitaal opgenomen. Morgen (Zaterdag) hoopt hij naar zijn woonplaats te kunnen vertrekken. Ongetwijfeld zijn er nog veel zulke gevallen, maar dit eene is ons speciaal onder de aandacht gekomen.

Aan een particuliere correspondentie aan het **V a d e r l a n d** uit Johannesburg is het volgende ontleend :

In den slag van Dundee op den 20en Oct. 1899 zag een der Transvaalsche burgers een huzaar van het 18e regiment zwaar gewond op het veld liggen. Toen de burger den gewonde voorbijreed, schreeuwde de huzaar om water, waarop de burger, wiens naam Botha is, stil hield en hem zijn veldflesch toereikte. De man was echter te zwak die te nemen. Botha steeg daarop af, richtte het hoofd van den huzaar op en liet hem drinken. De man keek hem dankbaar aan en zeide: „Dank u”, en vroeg hem in het Engelsch sprekende, wie dan toch die twee dappere veldheeren waren, die daar aan iedere zijde van het Transvaalsche leger rechts en links aan de beide flanken op en neer reden, de menschen aanmoedigende en bevelen gevende. Zij waren in wit tenue op witte paarden, met een vlag in de hand. „Die vlag ken ik niet”, zeide de huzaar. „Ach, wat hebben wij op hen geschoten”, sprak hij droomende, „maar het was alles voor niet, de beste scherp-schutter kon hen niet raken.”

De Transvaalsche burger zeide, dat hij niets wist van zulke vechtgeneraals, had hen ook niet in het veld gezien. „Inderdaad hebben wij niet een generaal, die zich in het wit kleedt.”

„Dan moeten 't engelen geweest zijn”, sprak de huzaar, mompelde iets van „Davis”, „old fellow”, keek Botha geheel verward aan, viel achterover en was dood.

„God zal zijn engelen bevelen, dat zij u op uw weg bewaren”, dacht onze burger, terwijl hij zijn paard besteeg, en peinzend voortreed. . . .

Nog een heldenfeit moet ik hier vermelden. Den 6en Dec. togen zes (onthoud wel dit kleine aantal waarde lezer) Boeren van het Wakkerstroom-commando op weg om een vrouw, die te Kalvaatje Drakenberg was, te gaan halen en bij haar familie te brengen. Onderweg ontmoetten zij 100 Natal karabiniers, gewapend met tweemaxims. Het spreekt als vanzelf, dat de Boeren niet het minste plan koesterden om een ontmoeting met zoo'n ongelijke macht te ontgaan en bijna onmiddellijk werd van leer getrokken, met het ongelooflijk, ja, onmogelijk resultaat, dat... na een gevecht van vier uren de zes Boeren, tegen 100 karabiniers met twee maxims, de overwinning behaalden en de karabiniers met groot verlies terugjaagden. En het mooiste van de zaak is, dat zelfs twee gevangenen, vader en zoon, Afrikaners, Meijer geheeten, door de karabiniers buitgemaakt, door de zes Wakkerstroomburgers van den vijand afgenomen, verlost en bevrijd werden! De zes Boeren en de vrouw zijn thans in het Johannesburg lager (in Natal, Ladysmith) en worden goed verzorgd door kommandant Viljoen. Is dat geen stout, bijna onbestaanbaar waagstuk?

Van de Grootte Joegela schrijfs op 11 Decemb. een correspondent:

Omtrent het gevecht van zes Boeren tegen een goede Honderd Natalische Karabiniers nabij Wacht - Een - Bietje Kop zend ik u thans volledig rapport. Zes Boeren met name F. S. Parsons, J. H. Hee, nekamp, Theunis Rensdorp (O.V.) Daniël Johannes Jansen van Vuuren, S. J. Parsons en Cornelis Jansen van Vuuren allen van het Wakkerstroom - Kommando Wijk n: 2 staande onder Kommandant Joubert gingen gepasseerde week uit naar de Plaats "Kadal" waatje onder Drakenberg om de sich aldaar bevindende dochter van den gemelden burger F. S. Parsons te halen. Op hun weg daarheen ontmoetten deze zes burgers op de werf van Coenraad Oosthuizen nabij de Wacht Een - Bietje Kop een goede Honderd gewapende Karabiniers welke twee kleine maxims bij zich hadden. Zij waren zoo nabij elkander, dat deze Natalische Karabiniers hen uitdaagden waarop gemelde zes burgers de Karabiniers ook uitdaagden. De Karabiniers vin...

gen hierop aan, de zes burgers te beschieten, en hevig was het gevecht dat er toen plaats vond en van omstreeks half twee 's middags tot zes uur 's avonds duurde. Alle paarden der zes burgers werden gedood en Theunis Rensburg in den voet gewond.

Die zes dappere burgers vochten als leeuwen, wisten hunne positie tegenover die groote meerderheid te behouden en noodzaakten de karabiniers met groot verlies terug te trekken. Zooals gezien, waren zij bezig om gedurende den nacht tot aan dagbreek de dooden te begraven en de gewonden weg te voeren, waarvoor een groot aantal paarden gebruikt werd. Dit werd later door kaffers aan de zes burgers gerapporteerd. De vijf burgers die niet gewond waren, gingen later te voet uit om de dochter van gemelden burger, F. S. Parsons, te halen, welke het hun gelukte in handen te krijgen. Op de plaats waar gevochten werd, hadden de karabiniers een wagen met ossen in hun bezit, het eigendom van Coenraad Oosthuizen, welke zij eenvoudig maar genomen, en waarop zij al het beste huisraad van den heer Coenraad Oosthuizen geladen hadden en waarop ook twee door hem genomen prisoners - Meyer en zoon - ziek lagen. Wagen en ossen werden door de burgers afgenomen, en de heeren Meyer in vrijheid gesteld.

Om veiliger terug te kunnen komen, vertoefden deze zes burgers tot Vrijdag 8 December, op die plaats, totdat er tien Vrijstaters op hun verzoek hen te hulp gekomen waren, om de overige zich daar bevindende vrouwen en kinderen tevens uit te brengen. Heden arriveerden deze dappere Boeren met de vrouwen, wagen en ossen in ons Johannesburg lager. Toen bovenstaande aan ons bekend werd, werden zij door ieder verwelkomd, en geluk gewenscht over hun dapper en manmoedig gedrag.

Een Londensch blad maakt een paar brieven openbaar van Engelschen die bij Elandslaagte hebben gevochten, waarin enkele treffende bijzonderheden staan. Een soldaat van het eerste regiment King's Royal Rifles schreef na het gevecht aan een vriend: „Ik moet de cavalerie loven, die den eindaanval uitvoerde. Het was een groot, maar vreeselijk gevecht toen men deze ruiters zich met de sabel een weg door de Boeren houwen zag. Driemaal reden zij recht door de Boeren, houwende, slaande, hakkende.... Deze oorlog is wel afgrijselijk. Ik zag enkele Boeren, wier hoofd door de sabels van onze ruiters glad afgesneden was. Enkele Boeren waren in biddende houding gestorven. Velen, zeide mij een vriend van het vijfde regiment lancers, wierpen de wapens weg, zoodra zij de lansen zagen schitteren, vouwden de handen over het hoofd en smeekten om genade. Maar onzen lieden hadden zij ook geen genade bewezen”....

Een ander, een compagnies-commandant, schrijft: „Wij keken, toen het gevecht geëindigd was, naar de gekwetsten om, en ik kwam bij een ouden Boer met een witten baard. Hij lag achter een rotsblok en steunde op zijn elbogen. Eerst was ik een beetje voorzichtig met den ouden paai. Enkele van de gewonde Boeren zijn adders in het gras gebleken. Men nadert ze met de beste bedoeling en plotseling knalt hun geweer. Daarom was ik op mijn hoede, maar toen ik nader kwam zag ik dat hij onbekwaam was om zijn geweer op te nemen. Hij kreeg met moeite lucht en het kon niet lang meer met hem duren. Toen ik mij over hem heenboog, verzocht hij mij, naar zijn zoon, een jongen van dertien jaar die aan zijn zijde gevochten had, te zien. Ik voldeed aan zijn verlangen en onder een hoop gekwetsten vond ik den armen jongen dood en droeg hem

naar zijn vader. Gij weet wel dat ik niet weekhartig ben. Maar toen de oude Boer zijn doode kind zag, moest ik mij afwenden. Hij drukte het lichaam tegen zich aan en zuchtte zóó dat mijn keel als toegeschroefd was. Op dat oogenblik zag ik eerst hoe verschrikkelijk de oorlog is. Toen ik omkeek, was de oude Boer dood, maar hij hield de koude hand van zijn dooden jongen stevig vast...”

De heer J. G. Fraser, vroeger voorzitter O.V.S. Volksraad, heeft van den Engelschen legeraanvoerder de benoeming aangenomen tot administrateur van Bloemfontein. Spoorweg-ambtenaren worden in massa in hunne betrekking aangehouden. De politie-, post- en telegraafbeambten zijn allen ontslagen. (R. P.)

De Volksstem schrijft :

Diep teleurstellend, weerzinwekkend zelfs, is de houding van diverse hooggeplaatste Vrijstaters die op hinderlijk indecente wijze en met afstootelijk cynisme de partij des vijands omhelsden, terwijl nog het Vrijstaatsch kanon in hun onmiddellijke nabijheid met metalen stem luide de republikeinsche aspiraties des volks verkondigde. Het schouwspel dat Bloemfontein moet hebben opgeleverd op den dag zelf van Lord Roberts' intocht, moet — dunkt ons — walgelijk geweest zijn. Het vreugde-gejubel der Britsche inwoners der Vrijstaatsche hoofdstad, hoe indelicaat ook onder de omstandigheden, is nog als welluidende muziek vergeleken bij de aanbankelikheden-verklaringen afgelegd in handen van den overwinnaar door lieden die nog den dag te voren, ja op den eigen morgen van Bloemfontein's overgave, een werkzaam aandeel hadden in de regeeringsdaden van President Steyn! De aanvaarding van den heer Fraser — Volksraadslid, gewezen voorzitter van den Volksraad en drager van verscheiden hooge administratieve functies — van de betrekking van administrateur voor het Britsche gebied in den Vrijstaat, is diep bedroevend bij een man, die, God-betere! nog een paar jaren geleden als candidaat voor het Vrijstaatsche Staats-*Presidentiechap* is gesteld.

PRESIDENT STEYN.

De Volksstem verneemt uit Kroonstad, dd. 8 Mei :

Hedenmorgen werd bekend gemaakt, dat president Steyn, die eerst gisterenavond te 10 uur van het front terugkeerde, aan de statie een toespraak zou houden. Even na half elf beklom Z.Hed., wiens gelaat wel eenigzins de sporen draagt van de zware vermoeienissen en zorgen der laatste dagen, een Kaapsche kar, en sprak van daar het publiek toe.

De president gaf zijn spijt te kennen, dat er nog eenige menschen in Kroonstad rondliepen die vechten konden en toch niet naar het front gingen. Dachten de Afrikaners soms dat zij op die wijze hun vrijheid zouden behouden? Men behoorde nu toch wel te verstaan dat het een ernstige zaak was en dat er slechts hoop was en redding mogelijk, als iedere burger zijn plucht deed. Om zich heen zag spr. zeker een tweehonderdtal mannen staan, die niets deden, althans niet hun burgerplicht vervulden voor de verdediging, de vrijheid van hun land. Dit zou zoo niet blijven. Wie niet naar het front konde gaan om een of andere reden, zal voor zijn land werken en wel aan de versterkingen die zullen worden gemaakt. Zijn er lafharten en wankeelmoodigen onder de burgers, dan kome zulks voor hun verantwoordelijkheid, doch spr. is gedetermineerd den beel niet op te geven.

(Op dit oogenblik moest Z.Hed. even ophouden wegens het geraas van een passeerenden kommando-trein met burgers van het noorden, die op het gezicht van Z.Hed. luide hoera's deden hooren). Ziet, daar gaan onze broeders naar het slagveld — aldus vervolgde de president — en zult gij burgers hun voorbeeld niet volgen en stilstaan of rondloopen, terwijl zij hun bloedgaan storten voor onze groote, heilige zaak?

De regeering heeft besloten niet meer te dulden dat nog een gezonde, weerbare man in Kroonstad rondloopt (hoor hoor!) Ieder die niet op morgen naar het front gaat, zal aan de posities gaan werken en, indien niet, gaat hij naar de tronk. En wanneer de menschen die nu gaan werken, zulks niet goed doen, dan zal het bloed der gevallenen later op hun hoofd komen en de man die niet met alle kracht werkt aan de positie, waarin misschien zijn medeburger het leven zal laten, dan zal hij een broedermoordenaar zijn. Thans doet spr. geen verzoek meer, doch hij beveelt aldus. De vijand zal niet, zoolang spr. nog eenige macht bezit, omgehinderd bezit nemen van het vaderlijk erfgoed.

De menschen aan den anderen kant van Bloemfontein klagen nu over de onduldbare mishandeling en verdrukking der Engelschen. Welk zelfverwijt zullen nu zij hebben van de burgers ginds welke zwak of lafhartig waren en luisterden naar de valsche beloften des vijands?

Onze zaak is nog lang niet verloren. Wij vechten niet zooals de Brit voor goud en grond; wij strijden voor onze eer, voor onze vrijheid en de onafhankelijkheid van ons land. Wat willen de thuisblijvers dan? Wat denken zij? Slaven zullen zij worden en de dag zal komen dat zij radeloos zullen bidden dat God hun nog eenmaal de kans geeft die zij heden hebben, dat zij nog eenmaal de wapenen van nu mochten bezitten om het slavenjuk van zich te schudden. De Engelschman zal hen ontwapenen en hun kinderen, hun vrouwen, zij zelve zullen de slaven van den eeuwigen vijand der Afrikaners zijn. Hun geweten zal hun bittere verwijten doen en de dooden, die met heldenmoed hun leven gaven voor de vrijheid van het land, zullen tot in verna geslachten om wraak roepen in hun graven over de ellendigheid van het geslacht dat de door de vaders met stroomen en stroomen bloeds gekochte onafhankelijkheid van Britsche tyrannie en vervolging, lafhartig prijs gaf. Wij zullen de moordenaars zijn van onze dapperen gesneuvelden, als wij hun grootsch voorbeeld, hun vaderlandslievend werk niet voortzetten.

De strijd duurt nu reeds zeven maanden, maar wat zijn zeven maanden, als eeuwige slavernij ons wacht wanneer we het opgeven? Spr. zal doorstrijden en tallooze burgers met hem, al zoude de oorlog zeven maal zeven maanden duren. Slaan wij liever de oogon op de geschiedenis van Holland, dat tachtig jaren moest strijden voor het onafhankelijk was en op Amerika, dat 7 jaren vocht om het Britsche juk af te schudden.

De oogon van de geheele wereld zijn op ons gericht en we hebben de sympathie van alle naties in onze reuzenworsteling tegen het machtige Engeland, dat zelf als een melaatsche alleen staat. Vreemdelingen van bijna alle naties vechten met ons en zijn in de voorste rijen. Zullen wij zwak zijn, den moed verliezen en ons als lafhartig overgeven, ons zelf, ons land, onze kinderen?

Neen, wij zullen vechten, wij zullen worstelen voor ons bestaan tot op de oevers der Limpopo toe. (Davepend applaus. Hoor, hoor! Hoera's!) God zal ons hulp brengen als we moedig zijn en op Zijn hulp vertrouwen. De vijand zal de republieken niet vatten zonder Zijn wil. (Hoor, hoor!) De vijand is gedaan, zijn paarden zijn gedaan, zijn voeten zijn doorgelopen. We kunnen hem terugslaan. Spr. komt zoo juist van voren terug en vele burgers zijn vol moed en vastberadenheid om naar Bloemfontein en verder terug te gaan. Onze artillerie doet goed werk. Zullen wij dan terug staan?

Nee, laten zij die lafhartig zijn, op zijde gaan en God bidden dat hij hun moed geve. Doch strijden zullen wij tot het laatste toe. Het nageslacht zal ons vloeken als wij het niet doen (hoor, hoor), en spr. zal zijn plicht doen tegenover land en volk. Dat verwacht hij ook van zijn laatste burger.

De rede van den president, die met de hem eigen vastheid van stem, klankrijk en woord voor woord tot het gemoed zijner hoorders doordringend, werd uitgesproken, was onder diepe stilte aangehoord en werd bij het einde met luid handgeklap begroet en had zelfs hier en daar vrouwen-zenuwen tot snikkens toe geroerd.

Na ZHED. beklom de ex-generaal Prinsloo de kar en wees de burgers in hartstochtelijke taal er op hoe hun lange tocht van Belmont, Magersfontein naar Tweerivier en zoo verder met hem en anderen den vijand had afgemat en hoeveel zware slagen zij hem hadden toegebracht. Bij Brandfort hadden zij op sprekers plaats gevochten en spreker had gezien hoe een hunnér Fransche kanonnen met een welgericht schot zes kanonnen van den vijand in wanorde had gebracht, zoodat zij over de bult moesten vluchten.

Gelooft mij burgers, de vijand is gedaan, hij is kapot. In één dag kunnen we hem een slag toebrengen dien hij niet te boven komt. Naar voren toe dan, naar den oorlog! Vecht voor jelui land, vecht voor jelui vrijheid en we jagen hem terug over onze lijn. Eén flink gevecht bij Zandrivier en het is klaar. Ik heb

den vijand gezien, ziek, gewond, hongerig. Gaat voren toe en brengt hem den slag toe, die jelui land weer schoon zal maken!"

De rede en het flinke optreden van den staatspresident heeft hier, behalve in jingo-kringen, die daar niet meer op hadden gerekend, een uitstekenden indruk gemaakt. Een korps speciale politie was in enkele uren op de been en deze zorgt dat de wil van president Steyn, wiens energie en vertrouwen bewondering moet afdwingen, ook worde uitgevoerd.

Geen vrees dus heeft de regeeringen der republieken er toe geleid zich tot den vijand en de onzijdige staten te richten. Bepaaldelijk tot de Engelsche regeering hebben zij zich gericht, eensdeels als een laatste poging om aan het bloedvergieten een einde te stellen door het wereldkundig te maken, dat de republieken den oorlog niet begonnen zijn om Engeland uit Zuid-Afrika te dringen ('t geen de waarheid is, wat men ook langzamerhand als een mogelijk gevolg van den oorlog is gaan denken) en dat het haar alleen om haar onafhankelijkheid te doen is. Anderdeels hebben de regeeringen der republieken ongetwijfeld een verklaring van de politiek der Engelsche regeering willen uitlokken.

Daaraan moest haar veel gelegen zijn. Er zullen zeker onder de burgers wankelmoedigen zijn; vooral onder de Vrijstaters moeten er gevonden worden, die geneigd zijn het oor te leenen aan wie zeggen, dat het beste nog ware, dadelijk de wapenen neer te leggen; dan zou men nog billijke voorwaarden van Engeland kunnen krijgen. De Engelsche regeering voedde die geruchten door niets bepaalds te zeggen omtrent haar voornemens met de republieken, vooral met den Vrijstaat. Zelfs de gedingen van de gevangen genomen opgestane Kape-naars werden op de lange baan geschoven om nog niet de straffen uit te spreken die tot nieuw verzet konden prikkelen. De regeeringen der republieken wisten wel, dat het met de onafhankelijkheid van Transvaal zoowel als Vrijstaat uit zou wezen, als de burgers zich nu onderwierpen, maar zij hadden een gezaghebbende verklaring noodig. Die hebben zij nu: Engeland wil geen van de beide republieken meer onafhankelijk hebben. Als er nu burgers zijn, die huis toe willen gaan, dan weten zij wat hun te wachten staat.

Wij zullen ons niet begeven van een ontleding van het telegram der presidenten noch in dat van de Engelsche regeering. Wij willen alleen zeggen, hoe sober en waardig wij het eerste vinden en hoe onwaardig van de Engelsche regeering om haar besluit, te rechtvaardigen van haar standpunt, om aan de onafhankelijkheid der republieken een eind te maken, te willen goedpraten met een voorstelling van de oorlogstoerusting over en weer en van de positie der republieken, die nu wel de hele beschaafde wereld weet, dat door en door valsch is.

dit stukje zie men de telegrammen hiernaast

De Oorlog in Zuid-Afrika.

HET TELEGRAM VAN DE PRESIDENTEN EN VAN LORD SALISBURY.

Wij geven hieronder de vertaling van den volledigen tekst van het telegram, dat de presidenten aan Lord Salisbury hebben gericht, en het antwoord daarop, gelijk Lord Salisbury ze gisterenavond in het Hoogerhuis heeft voorgelezen.

De presidenten seinden den 5en Maart (naar het heet in het Hollandsch) uit Bloemfontein :

„Het bloed en de tranen van de duizenden, die door dezen oorlog geleden hebben, en het vooruitzicht van al het zedelijke en stoffelijke verderf, dat Zuid-Afrika nu dreigt, maken het voor beide oorlogvoerende noodig, zich kalm en als voor het aangezicht van den Drieëenigen God, af te vragen waar zij om vechten en of beider doel al deze vreeslijke ellende en verwoesting rechtvaardigt. Uit dien hoofde en met het oog op de beweringen van verschillende Engelsche staatslieden, dat de oorlog begonnen is en gevoerd wordt met het bepaalde doel, Hr. Ms. gezag in Zuid-Afrika te onttermijnen, en een van Hr. Ms. regeering onafhankelijk bestuur in geheel Zuid-Afrika in te stellen, achten wij het onzen plicht, plechtig te verklaren, dat deze oorlog alleen begonnen is als een maatregel van verdediging tot vrijwaring van de bedreigde onafhankelijkheid der Zuid-Afrikaansche Republiek, en alleen voortgezet wordt om de onbetwistbare onafhankelijkheid van beide republieken als soevereine internationale staten te verzekeren en te handhaven en de verzekering te erlangen, dat die onderdanen van H. M., die met ons aan dezen oorlog deelgenomen hebben, niet het minste leed zal wedervaren aan lijf of bezit. Op deze voorwaarden en op deze voorwaarden alleen verlangen wij, nu gelijk in het verleden, den vrede in Zuid-Afrika hersteld te zien, en een einde gemaakt aan het kwaad, dat nu over Zuid-Afrika heerscht, terwijl er, indien Hr. Ms. regeering besloten is de onafhankelijkheid der republieken te vernietigen, ons en ons volk niets overblijft dan op den ingeslagen weg tot het einde toe te volharden, in weerwil van de overweldigende overmacht van het Britsche rijk, vertrouwend dat God, die het onuitbluschlijke vuur der vrijheidsliefde in het hart van ons en onze vaders heeft gelegd, ons niet verlaten zal, maar Zijn werk in ons en onze nazaten zal vervullen. Wij hebben gearzeld deze verklaring eerder voor Uwe Excellentie af te leggen, omdat wij vreesden dat, zoolang het voordeel aldoor aan onze zijde was en onze legermacht verdedigende stellingen ver in de Britsche koloniën bezet hield, een zoodanige verklaring het eergevoel van het Engelsche volk zou kwetsen, maar nu het prestige van het Britsche rijk door het gevangen nemen van een onzer legers geacht mag worden hersteld te zijn, en nu wij daardoor gedwongen zijn geworden andere stellingen, welke onze legers bezethielden, prijs te geven, is dat bezwaar opgeheven. Wij kunnen nu niet langer aarzelen, uw regeering en volk tegenover de geheele beschaafde wereld duidelijk te zeggen, waarom wij vechten en op welke voorwaarden wij bereid zijn den vrede te herstellen.”

Lord Salisbury antwoordde den 11en Maart (het telegram der presidenten werd den 6en ontvangen) :

„Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van het telegram van U Edelen, dd. 5 Maart, uit Bloemfontein, waarvan de strekking hoofdzakelijk is te vragen, of Hr. Ms. regeering de „onbetwistbare onafhankelijkheid” van de Z. A. Republiek en den Oranje Vrijstaat als „sovereine internationale staten” wil erkennen, en aan te bieden om op die voorwaarden den oorlog te eindigen.

„In het begin van October l.l. — zoo vervolgt het antwoord — heerschte er vrede tusschen de koningin en de twee republieken onder de conventies welke toen golden. Er was een discussie gevoerd gedurende enkele maanden tusschen Hr. Ms. regeering en de Z. A. Republiek, waarvan het doel was, herstel voor zeer ernstige grieven, waaronder Engelsche ingezetenen in de Z. A. Republiek leden, te verkrijgen. In den loop van deze onderhandelingen had de Z. A. Republiek, bij weten van Hr. Ms. regeering, aanzienlijke wapeningen getroffen, en de laatste had dien-tengevolge stappen gedaan om te zorgen voor daarmee overeenkomende versterkingen van de Engelsche garnizoenen van Kaapstad en Natal. Geen

inbreuk op de rechten, door de conventies gewaarborgd, had er tot dusver van Engelsche zijde plaats gehad. Plotseling verklaarde de Z. A. R., na twee dagen tevoren een beleedigend ultimatum uitgevaardigd te hebben, den oorlog aan H. M., en de Oranje-Vrijstaat, wien in het geheel niet van gedachten was gewisseld, deed een gelijken stap. Onmiddellijk werd een inval gedaan in Hr. Ms. gebied door de twee republieken, het beleg werd geslagen om drie steden binnen de Britsche grens, een groot gedeelte van de twee kolonies werd afgeloopen met groote vernietiging van eigendom en leven, en de republieken maakten er aanspraak op de bewoners van Hr. Ms. gebied te behandelen alsof dit gebied ingelijfd ware bij een dezer staten. In voorziening van deze handelingen had Transvaal vele jaren lang op enorme schaal een militairen voorraad opgestapeld die alleen bestemd kon zijn om gebruikt te worden tegen Engeland. UEd. maakt eenige opmerkingen van negatieve aard over de oogmerken waarmede deze toerusting werd gemaakt. Ik acht het niet noodig de kwesties te bespreken die gij opgeworpen hebt. Maar het gevolg van die toerusting, met groote geheimzinnigheid bewerkstelligd, is geweest, dat het Britsche rijk gedwongen werd, een inval het hoofd te bieden, die het rijk een kostbaren oorlog en het verlies van duizenden kostbare levens bezorgd heeft. Deze groote ramp is de straf geweest die Groot-Britannië ondergaat omdat het in de laatste jaren berust heeft in het bestaan van de twee republieken.

Met het oog op het gebruik, dat de beide republieken gemaakt hebben van de positie hun geschonken, en de rampen welke hun ongeprovoceerde aanval over Hr. Ms. gebied heeft gebracht, kan Hr. Ms. regeering op UEd.'s telegram slechts antwoorden met te zeggen dat zij niet bereid is, in de onafhankelijkheid van de Z. A. Republiek of van den Oranje Vrijstaat toe te stemmen.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

Van de stukken, die te Reitz in den Oranje-Vrijstaat buitgemaakt zijn door de Engelschen, heeft de regeering te Londen, gelijk reeds geseind is, er twee openbaar gemaakt. Het eerste is een brief van staatssecretaris Reitz, gedagteekend 10 Mei 1901, aan president Steyn. Reitz zegt daarin dat veel burgers zich overgeven, dat de ammunitie opruimt, de regeering verzwakt, en dat men den plicht gevoelt, bij den President en het Driemanschap in Europa aan te dringen op een besliste verklaring. Daartoe zal men verhoef vragen, een boodschap te zenden aan president Kruger; zoo niet, dan zal om een wapenstilstand verzocht worden.

In Steyn's antwoord wordt verbazing en verontwaardiging over dezen brief van de Transvaalsche regeering niet vermeld. „Het is een groote slag voor mij, zegt de president. Een maand geleden besprak ik de zaken met uw regeering, en wij kwamen overeen, niet om een wapenstilstand te vragen tenzij het gekomen was tot een alleruiterste. Moe en wij nu vragen om wapenstilstand? Ik geloof niet dat er iets is voorgevallen dat ons noopt, om een wapenstilstand te verzoeken ten einde de meening van ons volk in te winnen. 't Is waar dat het Boksborg-commando zijn lager verloren heeft, dat generaal Vrijjoen genoodzaakt geweest is, het zijne te verbranden en zijn Long Tom te vernielen, maar in weerwil daarvan zijn wij niet tot het alleruiterste gekomen.

„De Vrijstaat is nu vier maanden zonder geschat geweest; ik weet ook van menschen die de wapens hebben neergelegd, van officieren die laf geworden zijn. Onze ammunitie is sedert lang volstrekt niet overvloedig, maar er is nog genoeg om den strijd voort te zetten. Gij vraagt wat voor uitzicht er is op succes? Ik vraag, wat voor kans op succes er geweest is toen twee kleine republieken den oorlog verklaarden aan de groote mogendheid Engeland? Gij zult antwoorden: Wij hebben vertrouwd op God's hulp en op vreemde tusschenkomst. Wat voor reden is er dan nu om niet langer op God te vertrouwen? Ik heb de laatste Europeesche kranten gelezen, ik geloof vast dat er zich verwickelingen zullen voordoen in Europa, binnen enkele maanden, die ons geluk zullen aanbrengen. De leiders van onze deputatie kennende, kan ik niet gelooven, dat zij daar zouden blijven, indien er geen hoop op tusschenkomst was, wetende hoe wij worstelen en werken, want ik weet dat zij genoeg van hun land houden om rechtstreeks aan de Engelschen te vragen, een eind te maken aan den oorlog, indien naar hunne meening er geen sprake meer kan zijn van interventie.

Het feit dat deze mannen in Europa blijven, overtuigt mij dat onze zaak niet hopeloos staat. Als het tot een wapenstilstand komt, dan zal ik het oordeel inwinnen van mijn volk. Weigeren zij, zich te onderwerpen, dan zal mijn besluit even vast staan. Ik vind het niet goed, een boodschapper te zenden naar Europa, wij geven ons bloot slaarmede. Het heeft mij diep getroffen dat gij tot dat besluit gekomen zijt zonder mijn raad ingewonnen te hebben. Zend geen boodschapper voordat ik mijn raadslieden kan bijeenroepen. Ik heb om generaal de Wet gezonden, hij zal de volgende week hier zijn.

„Gij schrijft dat gij bang zijt, uw commandanten zonder burgers te zien; hier kan het ook bij commandanten opkomen, zich over te geven, maar de burgers zullen standvastig blijven. Ik moet er op wijzen dat de Oranje-Vrijstaat niet alleen geld en bloed gegeven heeft, maar zijn vrijheid verloren zal hebben terwille van de zusterrepubliek die wij geholpen hebben, en geen Afrikaander zou daarna nog bouwen op den ander. Het is belachelijk te denken dat de Afrikaander geest zal blijven bestaan, als wij overstroomd worden met het uitvaagsel van Europa. Als wij een volk willen blijven, dan moeten wij nu worstelen...”

Men kan zich voorstellen, wat de jingopers van deze stukken zegt. Zij vat ze op als een openbaring dat de tegenstand der Boeren geheel uitgeput en hun onderwerping op handen is. De Times behandelt Steijn's prachtige brief natuurlijk smalenderwijs, leest er den fragischen toon in van „vernietigde eerzucht”. En dan weet het blad geen woorden, om Kruger's gedrag te kenschetsen die onlangs seinde dat hij goede hoop had op succes. In elk geval ligt in deze stukken, volgens de Times, het bewijs dat het einde van den oorlog nu niet ver is.

Wij zouden hier tegenover onze lezers drie dingen in herinnering willen brengen. In de eerste plaats dat er te Reitz nog wel meer staatspapieren in beslag genomen zullen zijn dan deze; waarom maakt Kitchener of de Engelsche regeering die óók niet wereldkundig, en welken waarborg hebben wij dat zij ze vooreerst volledig openbaar zal maken? Dan: op deze wisseling van brieven is het bekende manifest van de beide republikeinsche regeeringen, uit Waterval, gevolgd, en de oorlog wordt waarlijk sedert Mei niet minder krachtig gevoerd dan vóór dien. Een derde overweging lijkt ons echter de gewichtigste. Wij weten reeds dat in het telegram van Schalk Burger aan president Kruger de toestand in de republieken opzettelijk ongunstiger werd voorgesteld dan hij was, ten einde Kruger's antwoord vooral niet gunstiger te laten uitvallen dan behoefde. Zou diezelfde overweging niet geleid hebben tot het zenden van den schijnbaar moedeloosen brief, waarop president Steijn zoo krachtig antwoordde?

In het Vaderland komt voor een Algemeene Kennisgeving, waarbij de Staatspresidenten aan de burgers een uitleg geven van zekere besprekingen tusschen hen en de vertegenwoordigers der beide Boerenrepublieken in Europa, met toestemming van lord Kitchener, telegrafisch gehouden, en tevens bevattende het besluit, dat de beide Staatspresidenten (voor de Z. A. Republiek, de waarnemende, de heer Schalk Burger) naar aanleiding dier besprekingen hebben uitgevaardigd.

Het stuk is natuurlijk van belang in verband met de onophoudelijke pogingen der Engelschen om den toestand onder de Boeren als hopeloos voor te stellen, vooral sedert het vinden van de zg. Reitz-Stejn-correspondentie en de geruchten van moedeloosheid onder de strijdenden.

De algemeene kennisgeving is gedateerd Waterval, district Standerton, 30 Juni 1901, en luidt aldus:

„Daar Z. H. E. Staatspresident Kruger en de deputatie in Europa niets direct van onze regeering vernomen hadden sedert de conferentie tusschen comm.-generaal L. Botha en lord Kitchener gehouden te Middelburg, en de regeeringen der Z. A. R. en O. V. S. het raadzaam achtten dat zij in kennis gesteld en op de hoogte gebracht werden van den toestand van zaken alhier, zoo is op verzoek van den comm.-generaal met de welwillende toestemming van lord Kitchener een geheim telegram naar hen verzonden, waarin de geheele toestand onzer zaak volledig werd uiteengezet en opzettelijk in het donkerste licht werd gesteld, ten einde het advies van Z. H. E. en de deputatie van des te meer gewicht te doen zijn. Hierop deelde Z. H. E. mede, dat hij en de deputatie nog volle hoop op een goed gewenschten uitslag van onzen strijd koesterden, dat na de gedane en persoonlijke opofferingen

wij den strijd moeten blijven voortzetten en dat van hun kant alle maatregelen reeds genomen waren en nog zouden worden genomen voor de goede verzorging der gevangene vrouwen en kinderen en de krijgsgevangenen in den vreemde.

Ter bespreking en overweging van dit antwoord van Z.H.E. werd een conferentie van de Regeeringen der beide Republieken bepaald, waarbij ook aanwezig waren hoofdcommandant de Wet, comm.-gen. L. Botha en ads.-comm.-gen. J. H. de la Rey.

Na een volledige uiteenzetting van den toestand in de krijgsafdeelingen, vertegenwoordigd door deze hoofd-officiëren en een grondige bespreking onzer geheele zaak door beide Regeeringen, werd met advies der gemelde hoofdofficiëren het volgende besluit door de beide Regeeringen genomen.

De Regeeringen der Zudafr. R. en den O. V. S. met advies van gemelde hoofdofficiëren in aanmerking nemende het gunstige rapport van Z.H.E. S. P. Kruger en de deputatie in het buitenland.

Lettende:

verder op den goeden vooruitgang onzer zaak in de kolonies alwaar onze broeders zich meer en meer verzetten tegen het gruwelijk onrecht dat den Republieken wordt aangedaan in het ontnemen hunner onafhankelijkheid.

Lettende:

verder op de onschatbare persoonlijke en stoffelijke opofferingen reeds gedaan voor onze zaak, welke alle waardeloos en ijdel zouden gemaakt worden door een vrede, waarbij de onafhankelijkheid der Republieken wordt prijsgegeven.

Lettende:

verder op de zekerheid dat het verlies onzer onafhankelijkheid na de reeds verrichte verwoestingen en geleden verliezen den nationalen en stoffelijken ondergang van ons geheele volk met zich zou slepen.

Lettende:

vooral ook op den geest van onwrikbare volharding waardoor nog de overgrootste meerderheid van ons volk, zoowel vrouwen, kinderen als mannen, beziel is en waarin wij met dankbare herinnering de hand van den Almachtigen Beschermers zien,

BESLUITEN

dat er geen vrede zal gemaakt worden en geen vredesvoorwaarden aangenomen zullen worden waarbij onze onafhankelijkheid en zelfstandig volksbestaan of de belangen onzer koloniale broeders zouden worden prijsgegeven, en dat de oorlog krachtig zal worden voortgezet met aanwending van alle maatregelen, welke ter handhaving dier onafhankelijkheid en belangen benodigd zijn.

Geteekend:

M. T. STEYN,

Staats-president O. V. S.

SCHALK BURGER,

Wd. Staats-president Z. A. R."

Begin Augustus hadden de Engelsche bladen weer eens een bericht, dat de Transvaalsche regeering „bijna” verrast was op een boerenhoeve in oostelijk Transvaal. Zulke telegrammen zijn echter zoo vaag en worden blijkbaar zoo klakkeloos de wereld ingezonden, dat het meestal niet de moeite waard is er veel aandacht aan te schenken.

De jongste mail heeft evenwel uit Kaapstad eenige belangwekkende bijzonderheden gebracht, die zeer waarschijnlijk betrekking hebben op bovenbedoeld bericht. Het blijkt nu namelijk, dat in de eerste dagen van Augustus de regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek zich inderdaad op een hoeve in oostelijk Transvaal heeft bevonden en wel op de plaats van een zekeren Willem Pretorius op het Hoogveld in het district Heidelberg. De Transvaalsche regeering was daar bijeen om in overleg met de Vrijstaatsche machthebbenden een proclamatie op te stellen, waarbij op 8 Augustus een Dank- en op 9 Augustus een Verootmoedigingsdag werd vastgesteld. Behalve de onderteekenen der hieronder volgende proclamatie waren in Pretorius' hoeve tegenwoordig staatssecretaris Reitz, generaal de la Rey en generaal Spruijt, wiens heldendood op het slagveld deze mail helaas bevestigd.

De Engelschen kregen er na het uitvaardigen der proclamatie de lucht van, dat er op de plaats van Pretorius een goede slag te slaan was en hoopten door de afzending van een groote macht het spelletje van Reitz, waar zij 11 Juli een aantal Vrijstaatsche ambtenaren en het befaamde „staatsarchief” in handen kregen, hier aan de Transvaalsche leiders te herhalen. Doch, door welke oorzaak dan ook, het plan mislukte. Toen de Engelsche troepen op de plaats van Pretorius aankwamen, vonden zij er slechts eenige vrouwen en kinderen. Deze werden door de menschlievende Britten voor hun eigen welzijn medegevoerd naar een der behagelijke en gezonde concentratie-kampen en Pretorius' woning werd, omdat Brodrick gezegd heeft, dat er niet meer gebrandsticht wordt door het Engelsche leger, natuurlijk aan de vlammen prijsgegeven.

De proclamatie was intusschen behoorlijk uitgevaardigd. Zij geeft alweder een bewijs niet alleen van den goeden geest en het vertrouwen der Transvaalsche en Vrijstaatsche burgers op de toekomst, maar toont ook, dat deze, inplaats van door het verleden ontmoedigd te zijn, veel reden zien tot dankbaarheid over hetgeen zij met hun zwakke krachten tegenover een geweldige overmacht hebben bereikt. Wij laten den letterlijken tekst van de proclamatie hier volgen:

PROCLAMATIE.

DONDERDAG, 8 AUGUSTUS, DANKDAG.

VRIJDAG, 9 AUGUSTUS, VEROOTMOEDIGING.

DANKDAG, 8 AUGUSTUS.

1. Voor groote en kleine overwinningen over den vyand behaald, niet alleen in het begin van den Oorlog, maar zelfs gedurende de latere tyd.

2. Voor de wondervolle bewaring en heerlyke uitredding uit den hand van onze vyand met zyn geweldige overmacht.

3. Voor GOD'S vaderlyke voorziening in ons dagelyksche behoefte aan voedsel, kleeding, en ammunitie.

4. Voor de mislukkingen van den vyand over ons Land in de pogingen om het van vee en graan geheel en al te berooven, en ons zodoende van honger te doen omkomen.

5. Voor den heerlyken geest van volharding en moed vooral ook aan onze vrouwen en kinderen geschonken, die zich zelfs niet door gevangenschap en ellende daaraan verbonden, laten ontmoedigen: in een woord voor de instandhouding van ons als een Volk gedurende een geweldigen stryd van bykans twee volle jaren, waaruit duidelyk blijkt dat GOD geen lust aan ons ondergang heett, maar ons terugkeer tot Hem en naar ons leven verlangt.

VEROOTMOEDIGING, 9 AUGUSTUS.

1. Wy willen belydenis voor den Heer doen, dat hoewel Hy ons sedert ons volksbestaan keer op keer verlost heeft toen wy in benauwdheid waren en tot Hem riepen, wy Hem nogthans verlaten en andere goden gediend hebben, en den Heere dan vragen om ons Volk te verlossen, en wy willen ook onze zonden niet alleen belyden zoodat het by een mond belydenis blyft, die een gruwel is in het oog van GOD, maar den Heere vragen om ons onze zonden recht te leeren kennen en ons gewillig te maken die te laten, zonder rang en klassen van ons Volk, en zonden van allerlei aard als daar zyn, zonden met betrekking tot ontheiliging van den Sabbath des Heeren, dronkenschap, ongelooft, vormgodsdienst, ontrouwheid aan elkander, wapenaflegging, begeerlykheid, dietstal, kwaadspreken met den mond, enz. enz. Doch meer zonden zouden wy niet de namen durven noemen, want onze zonden zijn legionen. Laten wij als Regeering en Volk op den dag van verootmoediging en gebed den Heer ernstiglyk vragen en bidden om ons in staat te stellen om voortaan in onze Regeering en Wetgeving altyd en uitsluitend de eer en verheerlyking van onzen God te bedoelen.

SCHALK W. BURGER, Wd. President der Z. A. R.

M. T. STEYN, President van Oranje Vry Staat.

CHRISTIAAN DE WET, Commandant Generaal der O. V. S.

LOUIS BOTHA, Commandant Generaal der Z. A. R.

J. A. SMUTS, Staats Procureur der Z. A. R. en Assistent Commandant Generaal der Z. A. R.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

De brief van president Steijn.

Wij hebben onlangs uit de Manchester Guardian in hoofdzaak overgenomen den brief, dien president Steijn den 15 Augustus aan Kitchener heeft gezonden in antwoord op diens toezending van een copie der proclamatie van 7 Augustus met begeleiding te schrijven. Het Handelsblad heeft nu den oorspronkelijken Hollandschen tekst in handen gekregen en maakt dien openbaar na een vertaling te hebben gegeven van Kitchener's brief. Deze luidt aldus :

Aan Z. E., M. T. Steijn.

„Uw Edelheid. — Ik heb de eer u toe te zenden de ingesloten proclamatie, die ik hedem, op last van Zijner Majesteits regeering, teekende en uitvaardigde. Zr. Ms. regeering heeft overwogen den tegenwoordigen toestand in Transvaal en de Oranje Rivier Kolonie, waar meer dan een vierde deel der bevolking door ons in ledigheid wordt onderhouden, in afwachting van het einde der vijandelikheden. Behalve de 35,000 manne, in de proclamatie genoemd, zijn thans 74,589 vrouwen en kinderen in onze kampen.

Zr. Ms. regeering heeft ook opgemerkt, dat, ondanks het jongste telegram van president Kruger, waarin hij verklaart, dat „interventie door een vreemde mogendheid op het oogenblik niet te wachten is”, de leiders in de Oranje Rivier Kolonie nog, altijd voortgaan hun volgelingen aan te sporen te volharden in den tegenwoordigen hopeloozen strijd en guerilla.

„Onder deze omstandigheden zijn strengere maatregelen noodzakelijk geworden. Het moet U. E. duidelijk zijn, dat de inval op Britsch gebied na de niet te rechtvaardigen oorlogsverklaring, behoorlijk gestraft moet worden, en als U. E. zegt, dat ge uw vertrouwen stelt op God, wil het mij voorkomen, dat gij niet gedacht hebt aan de passage in Gods Woord: Wie het zwaard opneemt, zal door het zwaard vergaan.”

President Steijn's antwoord luidde nu woordelijk aldus:
Excellentie!

Ik heb de eer de ontvangst te erkennen van uw geëerd schrijven dd. 6 Aug. 1901, insluitende proclamatie van zelfden datum. De niet onvriendelijke toon van UEd. schrijven, geeft mij de vrijmoedigheid, om Uw Exc. brief eenigszins breedvoerig te beantwoorden. Ik heb opgemerkt, dat niet alleen in uw brief, maar ook dat verantwoordelijke staatsmannen aan uwe zijde beweerd, dat de verklaring van oorlog van de Zuid-Afrikaansche Republiek en de inval in Britsch grondgebied de oorzaak was van den oorlog. Ik acht het nauwelijks noodig om Uw Exc. te herinneren, dat in 1895, toen de Zuid-Afrikaansche Republiek ongewapend en rustig was, vertrouwende dat hare naburen beschafde volken waren, een onverwachte aanval op haar werd gemaakt uit Britsch grondgebied. Onnoodig acht ik het Uw Exc. er op te wijzen, dat toen die gekke onderneming, dewelke alleen kon worden ondernomen door een man, die door zijn ijdelheid krankzinnig was geworden, mislukte, en de heele boel in handen der Zuid-Afrikaansche Republiek viel. De regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek, vertrouwende op den rechtvaardigheidszin van het Engelsche volk, heeft al de personen, die zij gevangen genomen heeft, en die volgens alle internationale recht den dood hadden verdiend, overhandigd aan Harer Majesteits gouvernement. Ik acht het niet noodig, om Uw Exc. er op te wijzen, dat, toen een rechtvaardige rechter de leiders van de expeditie tot gevangenis veroordeelde, de voornaamste van hen niet in gevangenis gehouden werden, om hun gevangentijd uit te dienen, maar voor het einde er van om een of andere beuzelachtige reden losgelaten werden. Ik wil Uw Exc. niet er aan herinneren, dat, toen een parlementaire comm. werd benoemd om de oorzaak en reden van gemelde expeditie te onderzoeken; die commissie, in plaats van de zaak te onderzoeken, getuigenissen heeft bedekt, gehouden, en dat, toen de comm., niettegenstaande den hoogen invloed die gedurende de zitting gebezigd werd, de hoofdsamenzweerders en den heer Rhodes schuldig heeft bevonden, en als zoodanig aan het Parlement gerapporteerd heeft, de heer Chamberlain, die een van de leden der comm. was, in tegenstrijd met zijn eigen rapport, den heer Rhodes heeft verdedigd. Uw Exc. zal moeten erkennen, dat de Zuid-Afrikaansche Republiek, evenals de beschaafde wereld, volkomen het recht had tot de conclusie te komen, dat de Jameson-expeditie, die wij eerst dachten dat ondernomen was door onverantwoordelijke personen, aan Hr. Ms. regeering welbekend was, niet bekend aan allen, dan wsch aan sommigen van hen. Ik wil Uw Exc. er

niet aan herinneren, dat sedert dien tijd niet alleen geen billijke compensatie aan de Zuid-Afrikaansche Republiek werd betaald, als destijds beloofd, maar werd zij gedurig met despatches en dreigementen omtrent haar inwendig bestuur lastig gevallen. Ik behoef ook niet aan Uw Exc. te vermelden, hoe ook van buiten af invloed werd gebruikt om memories aan H. M. op te maken over beweerde grieven, ten einde H. M. regeering de gewenschte gelegenheid te geven om zich in te laten met de inwendige politiek der Zuid-Afrikaansche Republiek. Zooals ik gezegd heb, acht ik het niet noodig Uw Exc. aan bovenstaande te herinneren, omdat ik meen, dat zij aan Uw Exc. wel bekend zijn, maar zeer gaarne wil ik Uw Excs. vriendelijke aandacht op de volgende feiten vestigen, waarmede het mij voorkomt, Uw Exc. niet bekend is.

Toen gedurende den loop van 1899 troepen samengepakt werden op de grenzen, niet alleen van de Z. A. R., maar ook op den tot nog toe bevrienden O. V. S., en toen de Z. A. R. zag dat het den Engelschen niet te doen was om beweerde grieven te herstellen, die nu van alle kanten erkend worden

nooit bestaan te hebben, maar de onafhankelijkheid van genoemde republieken te ontnemen, heeft zij der Britsche regeering verzocht alle troepen van haar grens weg te nemen, en alle disputen aan arbitrage te onderwerpen. Dit geschiedde drie weken nadat de Britsche regeering haar het ultimatum heeft aangezegd en omtrent een maand nadat de regeering van den O. V. S. een telegram van den Hoogen Commissaris had ontvangen, haar vragende neutraal te blijven. Dus duidelijk te kennen gevende dat de Britsche regeering van plan was oorlog te maken met de Z. A. R.

Dit telegram werd verzonden aan den O. V. S., terwijl men wist dat de O. V. S. een defensief verbond had met de Z. A. R. sedert het jaar 1889.

Toen de Z. A. R. besloot hare grenzen te verdedigen tegen de vijanden, die daar in de nabijheid stonden, was ik verplicht om een van de pijnlijkste stappen voor mij te nemen, nml. de banden van vriendschap die er tusschen ons en de Britsche regeering bestonden te breken, en getrouw aan ons verbond de Z. A. R. bij te staan.

Dat wij volkomen recht hadden in ons vermoeden dat de Britsche regeering vast besloten had om twee republieken uit te wisschen, is sedert het uitbreken van den oorlog duidelijk gebleken. Niet alleen uit documenten, die in onze handen vielen, waaruit duidelijk zichtbaar is dat sedert 1896 (d. i. van af Jameson's raid) de Britsche regeering vast besloten was den inval te maken, in beide Republieken, maar dat is ook nog onlangs erkend geworden door lord Lansdowne, dat hij reeds in 1899 met lord Wolseley, destijds opperbevelhebber van H. M. troepen, den besten tijd om een inval te maken in de twee Republieken heeft besproken.

Uw Exc. zal dus zien, dat wij het zwaard niet hebben getrokken, maar dat wij alleen het zwaard hebben weggestooten, dat alreeds op ons keel was gelegd.

Wij hebben alleen in zelfverdediging gehandeld, een van de heiligste rechten van den mensch, ten einde ons recht van bestaan te handhaven, en daarom vermeen ik ook met eerbied dat wij recht hebben om op een rechtvaardigen God te vertrouwen. Ik merk verder op, dat Uw Exc. andermaal nederkomt op de onmogelijkheid van interventie van een of ander vreemde mogendheid, en Uw Exc. doet uitkomen alsof wij ons alleen verzetten op zoodanige verwachting. Met Uwe Exc.'s verlof wil ik gaarne onze positie wat interventie betreft, duidelijk maken. Het is deze: Wij hebben gehoopt en hopen nog dat het zedelijk gevoel van de beschaafde wereld zich zou verzetten tegen de misdaad, die Engeland hier in Zuid-Afrika doet, nl. daar zij tracht het bestaan van een jong volk te vernietigen; maar toeli waren wij altoos vast besloten, indien onze hoop niet verwezenlijkt mocht worden, om dan met een vast vertrouwen op den genadigen God onze uiterste kracht in te spannen en ons zelve te verzetten, en dat besluit staat bij ons nog onwrikbaar vast. Ik merk verder op dat Uw Exc. aanneemt dat onze strijd hopeloos is. Ik weet niet waarop Uw Exc. uwe beschouwingen grondt, laten wij maar een oogenblik van onzen wederzijdschen toestand van nu en van een jaar geleden, na de overgave van generaal Prinsloo, vergelijken.

Een jaar geleden, na de overgave van generaal Prinsloo was de Kaapkolonie geheel en al rustig en vrij van onze commando's, de O. V. S. was bijna geheel in uwe handen, niet alleen hoofdsteden, spoorwegen en andere dorpen, maar ook het geheele land, behalve daar waar commandant Haasbroek met zijn commando was. In de Z. A. R. was het evenzoo gesteld. Het was bijna geheel en al in uwe handen, behalve waar generaal de la Rey was met zijn commando, en waar generaal Botha met de zijnen was, achter in het Boschveld. De Kaapkolonie is zoo te zeggen overtrokken met onze commando's, en zijn wij in tijdelijk bezit van de grootste gedeelten van de Kaapkolonie en trekken daar rond zooals wij verkiezen, en waar nog vele van onze stamgenooten en anderen bij ons aansluiten, zich alzoo verzettende tegen het gruwelijk onrecht, dat den republieken wordt aangedaan. In de O. V. S. erken ik volgaarne dat Uw Exc. in het bezit is van de hoofdstad, spoorwegen en weinige dorpen niet aan de spoorwegen gelegen, maar dat is ook al, wat Uw Exc. bezit. De geheele O. V. S., uitgezonderd het bovengenoemde, is in ons bezit, en in de meeste van de hoofdsteden zijn daar landdrosten aangesteld, en waar de hoofdsteden niet in ons bezit zijn, zijn de landdrosten in het district aangesteld. Orde en rust worden dus door ons en niet door Uw Exc. gehandhaafd. In de Transvaal is het evenzoo gesteld. Ook daar worden magistratspersonen door die regeering aangesteld, en gezorgd voor de handhaving van recht en orde. Het zij mij vergund Uw Exc.'s jurisdictie strekt zoover Uw Exc.'s kanonnen kunnen bereiken. Als Uw Exc. de Z. A. Republieken van een militair oogpunt beschouwt, dan zal Uw Exc. moeten erkennen dat onze zaak het laatste jaar, niettegenstaande de geweldige overmacht die tegen ons gebracht is, verbazend vooruit is gegaan, en dat er van hopeloosheid geen sprake kan zijn, en dus indien uw proclamatie daarop gebaseerd is, dan heeft zij nu minder recht van bestaan dan een jaar geleden.

Het spijt mij dat ik iets moet schrijven dat op blufien gelijk, doch de bewering in uw proclamatie dwingt mij daartoe. Om nu over te gaan tot de 35,000 mannen, die Uw Exc. beweert in handen te hebben, is het mij onmogelijk om, wat het getal betreft, iets daarvan te zeggen. Echter wil ik zeggen dat, behalve de mannen, die of verleid zijn geworden van hunne verplichtingen tegenover hunne regeering door proclamaties van uw voorganger, of die door een geest van verraad, of om andere redenen tot den vijand zijn overgegaan,

en die, Gode zij dank, betrekkelijk weinig in getal zijn, zijn de rest die eerlijk als krijgsgevangenen zijn genomen, en nog als zulks worden gehouden oude en ziekelijke mannen en jonge zoons, die niet dienstplichtig waren, en die met geweld door Uw Exc.'s troepen van hunne plaatsen zijn weggevoerd, en tegen hun zin in kampen worden opgesloten. Om dus te beweren dat de personen, onder de laatste twee hoofden vallende, vredevol daar verblijf houden, is niet in ernst aan te nemen. Ik kan met waarheid verklaren dat, behalve de krijgsgevangenen en de weinigen die overgelopen zijn naar den vijand, de overgrootte meerderheid van de strijdende burgers nog onder de wapenen staat. Wat betreft de weinigen, die overloopen, hetwelk haast niet meer gebeurt, van ons naar den vijand, kan ik zeggen dat onze ondervinding daarin niet alleen staat, naar de geschiedenis dat in alle vrijheidsoorlogen, zooals van Amerika en andere, er dezulke zijn, en zullen wij ook maar trachten zonder hen voort te gaan.

Wat de 74,000 vrouwen en kinderen betreft, die Uwe Exc. beweert dat in de kampen worden onderhouden, komt het mij voor dat Uwe Exc. niet weet op welke gruwelijke wijze die arme weerloozen door Uwe Exc.'s troepen van hunne huizen werden weggescheurd, terwijl alle have en goed door de troepen vernield werden. Ja, zoo zelfs, dat die arme onschuldige slachtoffers van den oorlog in alle weer en wind nacht en dag rondvluchten, wanneer een vijandelijk leger aankomt, om niet in handen te vallen, en hebben Uw Exc.'s troepen zich niet ontzien om op die hulpeloozen, wanneer zij met hunne wagens of alleen vluchten, terwijl Uw Exc.'s troepen wisten dat het slechts vrouwen en kinderen waren, met grof geschut te schieten, om hen in handen te krijgen, waardoor menige vrouw gewond of gedood werd. Zooals bijv. nog onlangs gebeurd is, op 6 Juni bij Graspan, nabij Reitz, waar toen een vrouwenlager en niet een convooi — zooals aan Uw Exc. gerapporteerd, gevangen werd, en weer door ons ontzet, terwijl uwe troepen achter die vrouwen schuilging namen, en toen er versterking kwam, schoten zij met grof geschut en klein geweer op dat vrouwenlager.

Ik kan honderden gevallen van dien aard opnoemen, doch ik acht het niet noodig, want als Uw Exc. de moeite wilt nemen, en eenig waarheidlievend soldaat vraagt, zal hij mijn bewering moeten bevestigen. Om te zeggen dat zij in kampen zijn met hun wil, is in strijd met de feiten, en om te beweren, dat die vrouwen naar de kampen werden gebracht omdat de Boeren geweigerd hebben voor het onderhoud van hunne families te zorgen, zooals men zegt, de minister van oorlog in het Parlement onlangs heeft gedaan, is een laster, die ons minder kwaad doet dan den lasteraar, en die ik zeker ben nimmer Uw Exc. goedkeuring kan wegdragen. Wat de proclamatie nu zelf betreft, kan ik Uw Exc. de verzekering geven, mij aangaande, zij geen verandering zal maken om mijn plicht zooals mijn geweten, en zooals de vijand dien voorschrijft, tot het einde getrouw te vervullen. Ons land is geruïneerd, onze huizen en haven vernield, ons vee weggevoerd, of bij duizenden doodgeslagen, onze vrouwen en kinderen zijn door troepen en gemeene kaffers gevangen, beleedigd en weggenomen, en vele honderden hebben reeds hun leven opgeofferd voor de vrijheid van hun vaderland.

Zullen wij nu kunnen terugdeinzen van onzen plicht, waar onze personen bedreigd worden met verbanning! Zullen wij dan nu ontrouw kunnen worden aan de honderden dooden en gevangenen, die, op onze standvastigheid vertrouwend, hun leven en vrijheid veil hadden voor het vaderland? Of ontrouw in ons geloof op een rechtvaardig God, die ons zoo wonderbaarlijk tot nog toe heeft in stand gehouden?

Ik ben er overtuigd van dat, als wij zulks zouden doen, wij niet alleen door Uw Exc. en eenig ander eerlijk man, maar ook door ons zelve veracht zouden worden.

Ik wil eindigen met Uw Exc. de verzekering te geven, dat niemand meer begeerig is dan ik, om den vrede hersteld te zien, en ben ik derhalve gereed Uw Exc. te eeniger tijd te ontmoeten, om met Uw Exc. termen te bespreken, waarop de vrede kan worden bewerkstelligd.

Maar om Uw Exc. niet te misleiden, moet ik zeggen dat bij ons geen vrede aanneembaar zal zijn, waarbij de onafhankelijkheid der twee republieken en de belangen der K. K. Broeders, die bij ons aansloten, niet gehandhaafd worden. Als het een misdad is om in zelfverdediging te strijden, en zoodanige misdad gestraft moet worden, dan meen ik dat Z. M. regeering voldaan kan zijn met de vernieling van het land en de kastijding van de vrouwen en kinderen, en met de ellende, waarmee deze oorlog gepaard is gegaan. Het is in Uw Exc.'s macht, meer dan in iemand anders macht, om een einde er aan te maken, en zodoende dat ongelukkig werelddeel in zijn vorig geluk te herstellen. Wij vragen geen grootmoedigheid. Wij eischen slechts rechtvaardigheid. Ik sluit hierbij in een vertaling van dit mijn schrijven om te verhinderen dat door eene verkeerde vertaling Uw Exc. niet den juisten inhoud van mijn brief te weten kan komen, zooals onlangs gebeurde met een brief, dien ik aan de regeering der Z. A. R. heb geschreven, en te Reitz in uwe handen viel, en gepubliceerd werd, maar op zoodanige wijze, dat men het bijna niet herkende. Want niet alleen werd op sommige plaatsen verkeerd vertaald, maar zinnen werden ingelascht, die nooit werden geschreven, en andere deelen werden geheel uitgelaten, zoodat een geheel verkeerde beteekenis aan den brief werd gegeven.

Ik heb de eer te zijn

Uw Exc.'s dw. dienaar,

M. T. STEIJN,

Staats-President O. V. S.

EEN REDE VAN PRESIDENT KRUGER.

President Kruger heeft den 16den Maart bij zijn vertrek naar Kroonstad, de volgende rede gehouden te Pretoria :

Een zware lijdentijd is voor land en volk aangebroken en men mag wel met Hiskia zeggen : „Deze dag is een dag der benauwdheid en der schelding en der lastering, want de kinderen zijn gekomen tot aan de geboorte en er is geen kracht om te baren.” Maar wat antwoordt de Heere door den mond van Jesaja aan den koning Hiskia ? „Vrees niet voor de woorden die gij gehoord hebt, waarmede Mij de dienaars des Konings van Assyrie gelasterd hebben!” Ik wensch dat als ik dit „Vrees niet” toe roep aan alle officieren en burgers, dat zij dit mogen verstaan. Velen geven de zaak van de beide Republieken verloren omdat de overmacht van den vijand zoo geweldig is. Zeker, wanneer men alleen met natuurlijke vleeschelijke oogen de zaak aanziet, schijnt zij bijna hopeeloos, want er zijn nu vijanden rondom en niet slechts buiten maar ook binnen 's lands.

Neen, neen, broeders, zoo niet, staat vast in het geloof gij godvruchtige schaar, in uw zwakheid zal de Heere Zijn kracht volbrengen, want zet ons niet ons leven in, dan zal ons nooit ons leven win.

Het leven inzetten meent natuurlijk opoffering, zooals de goede herder voor zijne schapen.

O, dat de Heere heiligen moed, die uit 't levendige geloof voortspruit, mocht opnieuw schenken in de harten, van alle burgers, dat zij opstaan als één man en staan als een levendige muur tegen den machtigen dwingeland, en de Heer zal Zijn kracht niet terugtrekken, al zijn er vele ongeloovigen ; Petrus wankelde meer dan eenmaal en werd zwak in 't geloof, maar de Heere wierp hem niet weg. Hetzelfde zien wij bij Mozes, David, Jakob en Abraham. Zoo zal onze barmhartige Hoogenpriester ons ook niet wegwerpen, want Hij is verzocht als wij. Hij kent onze mensche-lijke zwakheid en heeft die mee opgenomen en verrekend in Zijne Goddelijke plannen. Maar ook de gebeden der rechtvaardigen neemt de Heer mede op in Zijne Goddelijke plannen. Er zijn duizenden, die voor ons bidden, en wier gebeden krachtadig werkzaam zijn voor Gods Troon, al zien wij thans nog niet de uitwerking daarvan. Zoo, bijvoorbeeld geloof ik vast dat de vurige gebeden, die voor generaal Cronjé en zijn heldenschaar opgeofferd zijn, vooral in den nacht van 26 tot 27 Februari, en op Majubadag, dat juist die gebeden groote dingen bij God uitgericht hebben, al verstaan wij thans nog niet hoe en wat. Gods gedachten en wegen zijn hooger dan onze gedachten en wegen. Ik ben overtuigd dat er nooit voor een volk op aarde zoovele gebeden zijn tot den Heere opgezonden als voor het Boerenvolk in dezen tijd onzer worsteling. Tot aan het einde der aarde, bijna onder alle volkeren der aarde wordt voor ons gebeden.

Nog nooit is zoo iets geschied. Zouden dan al deze gebeden vergeefsch zijn ? Neen, nooit en nimmer. Maar die zullen nog wonderen werken tot eer van Gods Heiligen naam.

Ja broeders, de laatste berichten in ons land zijn droevig. Maar het is goed dat wij niet onder een blind fatum of toeval staan, maar onder de leiding van een Vader, zonder wiens wil geen haar van ons hoofd valt. Maar deze verdrukking is om elk van ons in het stof te drukken, om ons te vernederen voor den Heere om onze eigene zonden. Het schijnt, dat er nog veel bloed vergoten zal worden, en dat is het zwaarste, maar er staat geschreven „God is getrouw, die ons niet zal laten verzocht worden boven hetgeen wij vermogen, maar Hij zal bij de verzoeking ook de uitkomst geven, opdat wij haar kunnen verdragen.” Maar het gaat door nacht tot licht, door kruis tot kroon. Onze Heere Jezus moest eerst naar Gethsemané en Golgotha, eer de dag Zijner opstanding en verheerlijking aanbrak.

Ik geloof dat ook wij eerst onze Gethsemané en Golgotha moeten doorgaan, eer de dag onzer bevrijding kan aanbreken. Maar ik ben overtuigd in mijn binnenste hart dat die dag zal aanbreken, zoo zeker als de dag van opstanding voor onzen Heere Jezus is aangebroken uit de duisternis, al duurt het nog een klein tijdje. Er was nooit een zaak zoo hopeeloos aan te zien als die van den Heere Jezus toen Hij gestorven was en in Zijn graf lag. Zijn vijanden triomfeerden, Zijn vrienden en discipelen treurden. Zoo gaat het ook nu ; maar broeders, de Heere zal zijn machtige wonderen doen wanneer Zijne ure zal gekomen zijn. Wij hebben in Zijnen Heiligen naam, in Zijne vrees, met vol vertrouwen op Zijn Almachtigen arm den oorlog begonnen, wij moeten ook daarin volharderen in het onbewegelijke vertrouwen op Hem totdat Hij een einde maakt aan dezen strijd.

Deze oorlog is een van de duisternis tegen het licht, van de leugen tegen de waarheid, van Mammon tegen God. Wie zal overwinnen? Ongetwijfeld de Almachtige God. Zooals in de dagen van Elias, Jehovah zich betoonde voor al het volk op de hoogte van Karmel, zoo zal Hij zich weer vertoonen, ook in onze dagen en van de hoogten van Zuid-Afrika en door alle kinderen Gods, door de geheele wereld zullen allen juichen, en zeggen: De Heer is God! de Heer is God! Geeft onzen God de eer.

President Kruger.

De *Amst. Ct.* nam dezer dagen eene belangrijke correspondentie op over den *Majubadag*, den Transvaalschen dank- en biddag, en de godsdienst-oefening toen, den 27 Febr. ll., te *Pretoria* gehouden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Kerk. Men wist toen nog niet van de overgave van Cronjé en zijn lager, maar allerlei geruchten liepen er omtrent ernstige tegenspoeden. Den vorigen Zondag, slechts twee dagen geleden, was in alle kerken de boodschap van den President Kruger afgekondigd, waarbij allen Afrikaners op 't hart was gebonden te bidden voor het lot van Cronjé. Geen wonder, dat het publiek heenstroomde naar de kerk, waar men wist, dat Paul Kruger zelf het woord zou voeren.

De Gereformeerde Kerk, ook wel de Dopperkerk genoemd, heett de meeste overeenkomst met onze vroegere Chr. Ger. Kerk. Zij houdt zich aan de Drie Formulieren van Eenigheid en aan de Kerkorde van *Dordrecht*, en gebruikt bij de godsdienstoefeningen alleen de Psalmen met de Gezangen, van welke de tekst in den Bijbel is uitgedrukt, zoals de Lofzang van Zacharia, etc. Haar eenvoudig, vriendelijk kerkgebouw te *Pretoria* staat tegenover de presidentswoning.

De correspondent geeft eene levendige beschrijving van het inwendige der kerk en van de aanwezigen; sommigen kennelijk pas van het front met verlof teruggekeerd, met verbrande en verbruinde gezichten; de vrouwenbanken, hier en daar enkele kleurige plekken nog, maar verder geheele rijen van dof zwart — geheele families in diepen rouw, en eindelijk het binnenkomen van den President, door een deur naast den preekstoel, waar een eenvoudige roodfluweelen leuningstoel voor hem gereed stond. De President ging zitten, zette zijn hoed naast zich op den grond, sloeg zijn psalmboekje open en zat eenige oogenblikken diep voorovergebogen met het gezicht vlak bij de bladzijden. Daarna sloot hij het boekje weer, en de eroverheen gevouwen handen op de borst leggende, leunde hij achterover in zijn stoel en staarde, over de menschen heen, staarde...

«Daar was iets in dit binnenkomen, zoo gaat de corr. voort, in dit heel eenvoudige binnenkomen, dat ontzettend indrukwekkend was. Want in ééns vlogen de gedachten naar die geweldige worsteling aan de grenzen, naar de wereldgebeurtenissen, die daar voorvielen. In ééns dacht men, moest men denken, dat daar de man zat, die van dit alles het middelpunt, de ziel was, dat daar de man zat, wiens naam op dat oogenblik door duizenden en duizenden over de gansche wereld werd genoemd, van wiens daden men een beslissend verandering in den loop der we-

reldhistorie verwachtte..., en hoe ondoorgrondelijk leek ons plotseling het samenloopen en in botsing komen van zoóveel strijdende belangen, zoóveel strijdende hartstochten in die ééne figuur, waardoor hij, de eenvoudige Boer, die toch niet anders wilde en nooit anders gewild had dan vrijheid en rechtvaardigheid voor zijn klein volk, tot een wereldfiguur was geworden.

«En hij staarde, staarde...

«Waarheen staarde hij?

«Op dat strakke gelaat is nimmer iets te lezen. Maar moest hij niet met zijn gedachten daar ver in het Zuiden zijn, waar zijn kinderen aan de zwaarste beproevingen werden blootgesteld, die ooit het Afrikanervolk heeft ondervonden? Moest hij niet in gedachten medemaken de verschrikkingen der hel, waaronder Cronjé met zijn heldenschaar gebukt lag; moest hij, de oude krijgsman, niet zelf al het martelende van hun toestand gevoelen? Moest hij niet zijn bij de

dappere verdedigers der Toegela die, gegeeseld; door gloeiend ijzer, vergiftigd door groene dampen, genoodzaakt werden terug te gaan en een werk van vier maanden ongedaan te maken?»

De godsdienstoefening begon met zacht orgelspel. De voorganger opende haar met gebed en zongen de vergaderden een psalm. De zaligspreekingen naar Matth. 5 werden gelezen. Iets luider en iets langzamer klonk het laatste woord: «Zalig zijn, die vervolgd worden om der gerechtigheid wille, want hunner is het koninkrijk der hemelen.»

Toen zeide de voorganger: «Mag ik thans Zijn HoogEdele verzoeken?» En nu vervulde de breedgeschouderde figuur van den President de functie van voorganger. «Oom Paul», zoo wordt in de *A. Ct.* verhaald, was niet als gewoonlijk, dat was dadelijk te zien. Eenigszins zenuwachtig en hulpeloos zochten zijn vingers in den Bijbel en het Psalmboekje naar de plaatsen, die hij noodig had. Toen begon hij te spreken.

«Als hij een rede begint, valt hij altijd iets tegen. Zijn stem — immers de stem van een 75-jarige — klinkt niet aangenaam meer, nog wel met voldoende kracht, maar zwaar, dof, diep, binnensmonds. Als hij begint, en zijn denkbeelden nog niet helder voor zich heeft, dan verneemt men slechts korte, snel-uitgesproken zinnen, telkens door een korte rust afgebroken, alsof hij nog in 't geheel geen denkbeelden heeft, maar zich haastig vastgrijpt aan iets, dat zich plotseling aan zijn geest voordoet. Het doet ook eenigszins denken aan iemand, die kortademig is, en die, voelende dat hij weer adem zal moeten halen, nog gauw voor die gedwongen rust zooveel mogelijk wil zeggen. Daar zijn dan momenten, dat men denkt: hij komt er niet . . . Maar dit duurt niet lang. Spoedig heeft hij een denkbeeld dat hem bekoort, dat hem in vuur brengt, en dan ontleedt hij het; dan behandelt hij elk onderdeel met de grootste nauwkeurigheid; dan komen die nieuwe, frissche, treffende vergelijkingen; dan leeft alles, dan heeft hij voor alles beelden uit de levende natuur, maar dan rollen hem ook de zinnen van de lippen en zijn stem klinkt met een buitengewone kracht; dan leeft dat gelaat; dan schitteren die wijd-geopende oogen. Dan gevoelt men ook, welk een vastheid van geloof, welk een onverzettelijkheid van wil, welk een ontzaglijke geestkracht in dien man zit, dan gevoelt men, hoe groot hij is.»

Ditmaal echter was de president niet als gewoonlijk: het vuur kwam er niet in. Maar nu, moesten ook zijne gedachten niet telkens afdwalen naar de gruwelen van het slagveld? Moest hem niet steeds door de ziel snijden de pijnlijke onzekerheid, waarin hij omtrent de uitkomst verkeerde?

* «Tot hij kwam aan zijn gebed», zegt de correspondent. «Maar toen, toen kon hij zich ook niet langer houden, en wat hem dien geheelen morgen zoo zwaar op het hart had gelegen, moest er uit, hij moest voor zijn kinderen bidden. En de groote, halfvertwijfelde smart, die toen uit zijn stem klonk was ontzettend aangrijpend. Zijn stem was half versmoord, en ik dacht elk oogenblik, dat hij het uit zou snikken. En in kort-afgebroken woorden, smeekend, smeekend bad de oude man voor zijn volk:

«O Heere, zie neer op Uw kindertjes . . . wees met hulle . . . geef hul' kracht, o Heere . . . hul' leg in die stof . . . hul' leg in een *Sodom* van gloeiende kogels . . . Sta dan op, o Heere . . . vecht met hulle . . . Maak dat hul' niet ziet naar die vijand, en ook niet naar hul' geweer, maar maak dat hul' net maar jou ziet . . . Sta dan op o Heere! en vecht voor onze rechtvaardige zaak . . . o Heere, zie toch naar jou kindertjes . . . hul' kruip in die stof . . .»

Met de gewone zegenbede sloot de gewone voorganger den dienst, en onmiddellijk na het «Amen» stond de President op en verdween weer door dezelfde kleine deur, waardoor hij was binnengekomen.

«Toen ik buiten kwam, zoo eindigt de correspondent zijn brief, zag ik nog juist zijn enorm breeden, reeds gebogen rug, terwijl hij het hek zijner woning binnentrad. En even later zat hij weer op zijn stoep met de pijp in den mond, het gelaat was weer strak als gewoonlijk en de oogen half gesloten, zonder de minste uitdrukking. Iemand zat hem met een papier in de hand iets voor te lezen — waarschijnlijk de laatste telegrammen van het oorlogsterrein.

«Was het goed nieuws? Wat het slecht?
«Op dat gelaat is nooit iets te lezen.»

Wellicht bevatten die telegrammen de berichten, dat Cronjé zich des morgens had overgegeven en in het kamp van den Engelschen opperbevelhebber was aangekomen!

Welnu, op des Presidents gelaat mocht ook toen niets te lezen zijn: in zijn binnenste bleef de smart van de teleurstelling en het medelijden met zijn volk van alle bitterheid zeker vrij door de kracht van het in de gemeenschap met de zijnen versterkte Godsbetrouwen!

FEUILLETON.

Brief uit Transvaal.

Amajoebadag, 27 Febr. 1900.

....Nu wil ik U de indrukken melden die ik vandaag ontvangen heb. Ik doe dat dadelijk omdat ik morgen er reeds een en ander van vergeten kan zijn. Heden is het Amajoebadag, een nationale feestdag voor de Transvalers om de herinnering levendig te houden aan de groote daden Gods, voor ongeveer 20 jaren geleden aan dit volk bewezen. Ook nu is 27 Februari van regeeringswege uitgeschreven tot het houden van een algemeenen dank- en bededag. Alle kantoren, winkels enz., zijn gesloten, en in de gouvernementsmijnen is het werk gestaakt. Geen vroolijkheid echter op de straten, men voelt het, 't is meer een dag om te bidden, dan om te danken, meer een dag van droefheid en angstige vrees, dan van een blijden jubel.

Daar ginds aan de westergrens zit nog altijd Cronjé, de meest geliefde der generaals, met zijn 6000 man omsloten door den vijand, en nog steeds is er geen be-

richt dat hij zich vrij gevochten heeft. 't Is of de zon zelfs zich schaamt om voor den dag te komen; de anders zoo helder blauwe Transvaalsche hemel is den ganschen dag zwaar bewolkt; alles draagt het stempel van angst en gedruktheid. Naast mij uit een Engelsche woning klinkt vroolijke pianomuziek, doch hoe welluidend anders, thans klinkt die muziek mij snerpend als een wanklank in de ooren, een wanklank vooral met wat ik dezen morgen hoorde.

Reeds vroeg in den morgen waren tal van menschen op weg naar 't nette kerkgebouw der Gereformeerden, waar Paul Krüger zou spreken. Nieuwsgierigheid dreef den een, innige behoefte om zijn ziel mede uit te storten in het gebed, den ander. Hoewel de dienst eerst om tien uur zou beginnen, was om half tien geen plaatsje meer onbezet. Een eigenaardige menigte! Menschen van allerlei rang en stand, van bijna elke godsdienstige richting. De arme, eenvoudige echt Afrikaansche vrouw met een groote zwarte kap op, zoodat geen zonnestraaltje tot haar gelaat kan doordringen, naast de vrouw van den parvenu, met gouden lorgnet en prachtigen waai-

gewapend, alsof zij in een opera inplaats van in een bedehuis is. De stoere Calvinist naast den meest geprononceerd moderne, de strenge protestant bij den bon-catholiek; zelfs de Russische attaché in een donker lang gewaad, gewapend met dolk en kromzwaard, en gehuld in zijn zwarten officierenmantel ontbreekt niet, en vormt een eigenaardige tegenstelling met geheel de omgeving.

Nauwelijks heeft het klokje gezwegen, of een der ouderlingen treedt naar voren, spreekt een kort gebed en leest op vervelend langzamen toon (zóó dat alleen een voorlezer uit een der Amsterdamsche kerken het hem verbeteren kan!) Psalm 78:2 en 3 voor en verzoekt dat te zingen. Daarna neemt Paul Krüger zelf het woord. Eenigszins driftig plaatst hij zich in den kathedr, neemt zijn bril af en zet die weer op, grijpt naar zijn Psalmboek en legt het deftig weer neer, neemt weer zijn bril af en zet die nogmaals op, eindelijk richt hij zich op in zijn volle lengte, de stoere kop recht geplaatst op den stevigen romp, de rug door den ouderdom een weinig gebogen, de borst nog flink en krachtig vooruit. Men ziet het, daar zit kracht in die persoonlijk-

heid, daar spreekt moed uit die houding, zelfbewustheid uit al zijn handelingen. De stem is eenigszins vol en onduidelijk en klinkt iet of wat norsch en stuursch; min of meer hortend en stootend, doch zonder aarzeling komen de woorden uit zijn mond: „Mijne broeders en zusters — ik heb het banja druk de laatste tije — ik kan haast niet lees en spreek, daarom zal ik het kort maak. — Maar ik wil julle wijs op die geloof die ons kracht geef — en die alleen te vinden is in den weg die Gods woord ons wijs. Maar laten we eerst zingen Psalm 118 die achtste versie:

„Gods rechterhand is hoog verheven,
Des Heeren sterke rechterhand, —

hier laat de spreker zijn eigen krachtigen vuist zien en gaat voort:

Doet door haar daán de wereld beven,
bij dit laatste woord trilt de zware stem
van den grijsaard,

Houdt door haar kracht Gods volks in stand.“
en als om zichzelf te sterken herhaalt hij
nog eens deze woorden.

Na het zingen, vervolgt hij: „In den be-

ginne was het Woord — zegt Johannes — en die Woord was bij God en was God — daarom wat Gods woord ons zeg — dat zeg God ons zelf. En wat verklaart ons nou Gods woord? — In die hoofstuk van Matheus die ons het gelees staat: *Zalig zijn de armen van geest* — wie zijn die armen van geest? — dat zijn die menschen, die van zichzelf weten dat zij van God zijn afgevallen — dat zij in hun natuurstaat God hebben verlaten — en nu alleen wenschen behouden te worden door Christus Jezus. — *Zalig die treuren* — om hunne zonden — die treuren om de zwakheid van hun geloof — en de duivel gaat rond als een briesende leeuw om ons te verscheuren. Maar hij kan niets doen, Christus houdt Zijn kerk in stand. De geloovigen zijn Gods volk, net als in die versie staat:

„Dit 's Jakob, dit is 't vroom geslacht,
Dat naar God vraagt, Zijn wet betracht!“

Nu is hij eindelijk waar hij wezen wil, de spreker is in zijn element. Zijn Nieuwtestamentische denkbeelden beletten hem een bepaalde natie nu nog als „het uitverkoren volk“ te beschouwen, doch als er nog van „een uitverkoren volk“ ge-

sproken mag worden, dan is dat volgens hem, zeker het Transvaalsche!

Dan is hier het Israël dat de Amelkieten (de Engelschen) moet verslaan. Men voelt het — een oogenblik spreekt hij meer om zich zelf te troosten dan zijn gehoor. Hij vermeent zich in de uitverkiering niet de keurig gehouwen steen, die hij plaatst aan den ingang van zijn tempel op gevaar af, dat de bispnen komende teover strijkt, maar de divan in zijn binnenkamer, waarop hij rust na den strijd.

Maar zijn tekst is daar nog en hij gaat voort: „Gij weduwen en wedren moet niet treuren als degenen, die geen hoop hebben” — zijn stem heeft ch hier en daar hoort men droevig smikken van weduwen en weeren en ook zelf wordt men weemoedig droef gestemd. — „Steun, wie wettig gestreden heeft, zal de kroon ontvangen en wij mogen niet murmen, reeren, maar zo als in die zeventende versie staat van Psalm zeuven en zeuwentig:

‘k Zal gedenken hoe voor deren
Mij de Heer heeft gunst bewerken,
En in plaats van bittere klacht
Spreken daarvan dagen nacht.”
Lalig zijn de reinen van harte.

Hij zijn van onzen natuurstaat ver-
vallen en liggen in de zonde, maar
Christus wil ons reinigen van al
onze zonden en dan zullen wij God zien.
Houd daarom moed — zij volk van God!
Zo als staat in die zeuven en twintig-
ste Psalm, ik geloof die zeventende versie
„Wacht op den Heer, god vruchte schaar
houd moed,
Hij is getrouw, de bron van alle goed.”

En dan kunnen wij voortgaan met moed.
Wat baat het den vijand of hij ons
omringt als bijen of als de Heer voor
ons strij? Zo als in die zeuven en
twintigste, nee in die drie en der-
tigste Psalm: „Het paard jaalt
ker overwinning en een hefd wordt
niet behoudey door een groot heir.”
Nu volgen nog eenige opmerkingen
over de moeilijkheden waarin het
land zich bevindt en dan zegt
hij: „laat ons bidden en als julle
bidden geleert het smeeke dan ook
onzen God om hulp.” Van een zelf
bidden was echter geen sprake,
de ziel verhef zich met die van
den grieken president en dat
byna hartstochtelyk uitgespro-
ken gebed vond weerklang in
eigen gemoed. Dit gebed van vrom
Paulus heeft mij meer geleerd omtrent
zijn persoon dan honderd biogra-
fien zouden kunnen doen.

Dat was een Titan, die den Hemel
bestormt in het geloof. Een reusen
geest, die eigen kwakheid voelt tot
in de diepste diepte zijner ziel en nu
worstelt met zijn God! een Jacob, die
zegt: „Ik laat u niet los tenzij Gij
mij zegent.” Een andere Mozes, die
klaagt aan zijn Heiland: de last is
mij byna te zwaar, help mij om uw
Wakms wille! Een Christen eindelijk
die al de machten der helle op zich
ziet aanvrukken, om hem los te wrikken

van zijn allerheiligst geloof, die zich in eigenlyken zoowel als in figuurlyken zin, door vijanden niet omringen als bijen en ze spotten de hoort braepen: Waar is nu uw God? De man die zich niet ontzag om met zijn mes een vinger af te snijden, toen een adder hem gebeten had, hij kruipt hier als een worm in het stof voor zijn God, als een geteisterde, die nergens uitkomt niet en het nu vraagt, neen het eischt op grond van de verbonds beloften, dat de Machtige Jacobs zijn volk ter hulpe mogen komen.

„Help Heere!“ klonk het dringend, smekend, en een oogenblik stopt zijn stem en overmeestert hem zijn gevoel. Men ziet zijn oog vrochtig roforden doch hij vermant zich en nu krachtig klinkt het: „Help, Heere onze arme broeders; zij kunt ze helpen, die daar omringd zijn van de wilde beesten die in het stof en in de slooten liggen voor de „Koegels“ van de vijanden.“

Heel de gemeente bidt mede en meer moed, meer vertrouwen leest men op die gerichtten, als eindelijk het „Amen“ uitgesproken wordt.

Ik heb vandaag een Christen Staats man gezien; bals er meer zoo waren hier, was misschien al de laatste Engels man verdwenen. Het gebed des rechtvaardigen vermag veel en God geve dat ook dit gebed niet onverhoord blyve!

De Transvaalsche correspondent van het Nieuws van den Dag schrijft o.m. over de wijze waarop president Kruger het bericht van de overwinning bij Colenso ontving:

Als gewoonlijk zat Oom Paul op zijn stoep onder de veranda van zijn huis zijn namiddag-koffie te drinken, toen hem het goede nieuws uit Colenso gewerd. Onmiddellijk moest hij dat aan zijn bezoekers mededeelen. Twee dikke tranen rolden over zijn wangen en verweenen in de stekels van zijn korten baard, dien hij in de laatste dagen niet geschoren heeft. 't Waren tranen van blijdschap, die zich lucht gaf in deze kennschetsende woorden: „Dis was nie mense zen werk nie.“

Generaal Spruyt.

Dr. Bierens de Haan schrijft ons :

Het bericht schijnt, helaas, bevestigd dat generaal Cornelis Spruyt eenigen tijd geleden gesneuveld is. In hem verliezen de Boeren een hunner edelste figuren; 46 jaar oud, van Hollandsche grootouders, bekwaam, voorzichtig en onvermoeid aanvoerder, geestdriftig patriot, een man die door zijne roerende, vurige welsprekendheid en onverzettelijk geloof in de toekomst van zijn volk den zwakken moed wist in te blazen, die zijn dapperen leidde in 't gevecht en voorging bij den aanval.

Sinds een jaar vóór den oorlog veldkornet van Heidelbergdorp, nam hij krachtig deel aan den veldtocht in Natal, o. a. bij de bestorming van Platrand bij Ladysmith op 6 Januari 1900. Na Weilbach's verraad in December reeds commandant geworden, reed hij later bij de pogingen van Christiaan de Wet tot ontzet van Piet Cronjé bij Modderivier in Februari 1900 's nachts door een misverstand naar de plaats die door de Engelschen was bezet, en waar eenige uren te voren zijn lager had gestaan; krijgsgevangen gemaakt met zijn adjudant Brink (die later op hoogst avontuurlijke wijze uit Simonsbaai wist te ontsnappen), werd hij, aan handen en voeten geboeid, in een goederenwagen naar de Aar vervoerd; van de dronkenschap van 't Engelsche escorte maakte hij in den nacht gebruik door zich in volle vaart geboeid uit den trein te werpen, merkwaardigerwijze slechts ten koste van lichte verwondingen.

In vijf dagen bereikte hij, uitgehongerd, te voet door 't bezette gebied weder onze linies bij Colesburg. Toen ik hem eens vroeg, waarom hij dit waagstuk aangedurfd had, antwoordde hij eenvoudig: „Ik begreep, dat ik, eenmaal in gevangenschap, niets meer voor mijn land kon doen; wellicht kon ik er 't leven afbrengen, en dus — sprong ik uit den trein.

In den slag bij Dalmanutha, 25—27 Augustus 1900, reeds waarnemend vechtgeneraal voor Piet Viljoen, die de taak boven zijn veldheerskracht achtte en bedankt had, bracht hij, aan onzen linkervleugel staande, 't Liverpool regiment de bekende zware verliezen toe, na hun aanval te hebben teruggeslagen.

In October 1900 werd hij, na 't noodlottig sneuvelen van den wakkeren Gravett, door Louis Botha tot vechtgeneraal benoemd; sinds dien tijd heeft hij op het Hoogeveld menigmaal gevechten geleid en treinen veroverd. Achtereenvolgens zag hij zijne mannelijke familieleden en zijne officieren sneuvelen; in den nachtelijken aanval bij Chrissie's meer op 6 Februari 1901 vielen zijn broeders Okke Spruyt en veldcornet Adolf Spruyt, wiens zoon in Juli te voren gedood was, veldcornet Biccard enz.

Rechtschapen en rechtvaardig, human, beschaafd en innemend, fortiter in re suaviter in modo, werd hij door de burgers op de handen gedragen, waarvan velen bij een onverhoopen dood van Louis Botha in hem den opvolger zagen.

Bij mijn vertrek mij toesprekende voor het front zijner dappere schaar — ik had 't voorrecht 7 maanden bij dit commando aangesloten te zijn —, droeg hij mij op den flank van 't Afrikaander volk te brengen aan Nederland, met de gelofte dat hij de wapenen zoude klemmen tot vrijheid voor 't leven of in den dood.

Spruyt heeft woord gehouden; niemand heeft ooit anders verwacht; zijn vrouw, door de Engelschen van alles beroofd, en zijn twaalfjarig zoontje, die zoo gaarne meewilde op commando, hebben den man en vader niet meer teruggezien; de fiere kop is gevallen, maar zijn doodskogel heeft ook het hart der vreeselijk gedunde Heidelbergers getroffen, die wederom met vastgenepen lippen 't leed moeten wegduwen en voort zullen strijden in den langen nacht.

Uit het Heidelberg-lager werd den 27en Februari aan de Volksstem gemeld:

God zij gedankt, onze commandant C. J. Spruyt is als uit de lucht gevallen en weder bij ons; de blijdschap die onder ons heerscht is onbeschrijfelijk; want, zooals u door berichten zeker wel zal weten, was onze commandant in den avond van den 19den dezer in een gevecht om generaal Cronjé te ontzetten, gevangen genomen door onze vijanden. Hij kreeg bij die gelegenheid twee sabelhouwen door zijn baasje, maar kwam verder ongedeerd in 's vijands handen, alwaar hem werd ontnomen, behalve zijn wapens, ook zijn geld en zijn horloge met ketting en wat verder maar eenige waarde was.

Zoo spoedig mogelijk, toen zij uitvonden dat hij commandant was (want zij bevonden dat uit telegrammen die hij bij zich had) werd hij onder sterk geleide weggevoerd naar het naastbijgelegen station, alwaar hij gebonden werd aan handen en voeten en in den wagen gezet en dadelijk ging de trein weg. Zoo ging het vermoedelijk tot of voorbij de Aar; daar stond de trein ongeveer den geheelen dag stil tot donker. Volgens zijn gehoor waren er veel soldaten buiten aan de sprie; hij werd opgepast door drie soldaten en een korporaal, een soldaat kwam daar bij dat station en gebod hem stil te zitten, deze vatte een schaar en knipte zoo kort mogelijk zijn baard af, daarna werd het donker en toen kwamen zijn wachten met een kookemmertje vol brandewijn in den wagen. Doordat zijn beenen zoo vast gebonden

waren dat het hem veel pijn deed verzocht hij of ze die touwen toch een beetje lossen wilde maken en de korporaal gebod zulks te doen; daarop gingen twee van de wachten met den korporaal slapen en de derde moest wacht houden. Door hetgeen zij genoten hadden en ook nog een teug uit het emmertje, was de derde wacht ook al gauw in vasten slaap; het touw van de beenen geschoven, de handen waren reeds los, de deur van den wagen was open, en daar gaat het in volle vaart van den trein af! Door dien sprong was zijn broek geheel stuk, maar verder was de commandant ongedeerd; daarop aan het loopen bij helder sterlicht, maar geheel onbekend, in vast vertrouwen: als ik dien kant uitloop, kom ik te Colesberg.

En waarlijk, na vier nachten geloopt te hebben, want als het dag was durfde hij niet loopen, maar verstak zich tot donker, omdat hij niet wist waar de vijand of vrienden waren, al dien tijd geleefd te hebben op twee Engelsche klinkers, totdat hij op den vierden morgen Colesberg in het gezicht kreeg, alwaar hij toen in den avond aankwam, dood vermoeid maar vrij uit Engelsche klauwen.

Hartelijk dank aan den landdrost van Colesberg, die hem trouw alle hulp verleende en hem zelfs twee goede paarden verschaftte om toch zoo spoedig mogelijk weer bij ons te komen.

Door de groote vermoeidheid en honger van vijf dagen bijna zonder kost, zal het zeer goed zijn voor hem om een paar dagen rust te nemen.

BRAZELLE zie *Bladz. 242*
door

Mr. J. C. KAKEBEEKE.

Als de Engelschen al te veel last krijgen van moedige Afrikaners, passen ze op dezen een probaat middel toe. Het is een beproefd middel eveneens. Alva bediende er zich gaarne van, en in de middeleeuwen was het zelfs zeer gebruikelijk. Zij zetten slechts een prijs op het leven, of liever nog den dood van dengene die zooveel last veroorzaakt. Met kaptein Theron kan een ieder, wien het raakt hem te vangen of te doodden, £ 500 verdienen. De Engelschen zeggen dat dit is, omdat hij eens van uit een Boerenplaats in den Vrijstaat, waar een witte vlag uitstak, vier niets vermoedende Engelschen doodschoot. De werkelijkheid is, dat hij het den Engelschen zoo lastig maakt.

Onze landgenoot van Ham, de man die in Johannesburg de Union Jacks afhaalde en er de vierkleur plantte, leeft onder dezelfde bevoorrechte omstandigheden. Ook hij schijnt £ 500 waard te zijn.

Maar er is nog een ander, een Transvaler, de held van dit schrijven, die aldus een armen Tommy Atkins tot een gelukkig man kan maken. Jammer voor Tommy, dat Brazelle zoo weinig meewerkt om dezen prijs te laten verdienen.

Wat heeft Brazelle dan wel gedaan, dat hij zoo duur staat genoteerd? Het ware bijna beter te vragen, wat heeft hij niet gedaan?

Laat ik van hem vertellen wat ik van hem gezien en gehoord heb.

Brazelle's vader was een Franschman, zijn moeder een Afrikaansche. Hij zelf werkte voor den oorlog aan de Z. A. S. M. te Elandsfontein. In welke betrekking weet ik niet, maar ik denk in eene, waar kracht bij noodig was, want met de pen was hij niet erg bekend. Ziedaar alles wat ik weet van voor den oorlog. Maar eerst in den oorlog zou hij zijn talenten gaan openbaren.

Aan het eentonige spoorwegwerk gaf hij al gauw de brui. Rooibaatjes skiet was wel zoo interessant. Hij was geen geschikt man om onder een korporaal en veldcornet te staan; zijn karakter was daarvoor te onafhankelijk. Zoo werd hij spoedig verkenner op zijn eigen houtje. Het was een gevaarlijk baantje, zoodat er meestal maar weinig liefhebbers voor waren, en dus kon men het gemakkelijk op aanvraag worden.

Brazelle was voortdurend op het pad en zwierf bij Colesberg aldoor tusschen de Engelsche voorposten. Eens kostte hem dat een teen, die hem afgeschoten werd. Hij heeft tengevolge daarvan altijd gehinkt, zeker omdat hij het niet noodig vond er naar om te kijken of er een dokter bij te raadplegen.

Altijd bij Colesberg te blijven was niet naar zijn zin, en een goeden dag trok hij er op uit de Kolonie in. Hij reed om de Engelsche linies heen en kwam in Middelburg terecht. Daar sloten zich 200 Kaapkolonisten bij hem aan die hij ook weer om de Engelsche linies heen naar de Boerenlagers voerde.

Toen generaal Grobler na de bezetting van Bloemfontein zoo plotseling order kreeg om van Colesberg terug te trekken naar het noorden, was Brazelle weer ver de Kolonie in, en bij de Oranjerivier teruggekeerd, vond hij niets meer van de Boeren, doch slechts Engelschen. Het gelukte hem de rivier over te komen en in het Vrijstaatsche district Philippolis te belanden.

Wat hij daar zag was niet geschikt om zijn meening over de zuidelijke Vrijstaters te verhoogen. De bewoners van Philippolis en Edenburg waren zochard ze konden naar huis geloopten toen Bloemfontein in handen van de Engelschen viel. Een Engelsche patrouille verscheen daarop in het district Philippolis om wapens in ontvangst te nemen, en de Boeren gaven ze maar al te bereidwillig af. Brazelle's bloed begon te koken, en het zal hem daar niet ontbroken hebben aan zijn twee stereotiepe uitroepen: „Julle is nog slechter dan Hotnots” of „Julle is allemaal uitgedoofde bliksemstralen”. Misschien hadden deze niet vleierende opmerkingen het gevolg dat een troepje Philippolenaars besloten om de Engelsche patrouille te vangen. Doch toen ze bij elkaar zouden komen was er geen een die verscheen behalve Brazelle. De patrouille — het waren, geïoof ik, zes Engelschen — ontwapende daarop het heele district.

In zoo'n omgeving kon Brazelle niet blijven en hij reed naar Fauresmith. Onderweg ontmoette hij verscheiden Transvalers, Duitschers en Hollanders die vroeger onder Grobler bij Colesberg waren geweest, doch die dat commando in zijn snellen opmarsch naar het noorden verloren hadden en daarop in Philippolis rondwaalden. Verder zag hij verscheiden Vrijstaters,

die hem na zouden komen doch eerst nog enkele dingen moesten regelen. Zij kwamen echter nooit. Twee Kaapkolonisten vergezelden hem evenwel naar Fauresmith. Op deze plaats ontmoetten wij (nl. een twaalf-tal Hollanders) hem. Er was in Fauresmith groote verslagenheid. De Engelschen waren van alle kanten te wachten en kort voor Brazelle daar aankwam, had er een bijeenkomst van vrouwen en meisjes op de markt plaats die ik niet gauw zal vergeten. De beide predikanten hielden warme patriottische redevoeringen; ze spoorden de vrouwen en meisjes aan om hun mannen aan te zetten den strijd niet op te geven. Al waren de tijden donker; als men volhield zou de zaak niet verloren gaan. Daarop werd eenige malen, wellicht voor den laatsten keer, het Vrijstaatsche volkslied gezongen. Doch de mannen bleken ook daar niet te zijn van het slag van hun landgenooten in het Noorden en Oosten van den Vrijstaat, die nu nog steeds aan 't bakkeleien zijn.

Brazelle maakte op ons direct een aangenamen indruk. Hoewel omtrent 25 jaar oud leek hij eerder 35 door de buitengewone vastberadenheid die uit hem sprak. Toen hij hoorde dat wij tevergeefs getracht hadden tusschen Jagersfonteinweg-statie en Springfontein door de Engelschen heen te breken, zeide hij dat hij ons recht naar het Noorden over de Modderrivier heen veilig aan de Boerencommando's zou afleveren. Wij

Frie
Bl. 243
Boven.

namen zijn aanbod aan en togen den volgenden dag met hem en de twee Kolonisten naar het Noorden. Achter ons voegden er zich nog acht Fauresmithers bij. Deze hielden omtrent 4 uur in den namiddag halt en verzochten ons hetzelfde te doen. Brazelle gelastte ons : „Doorrijden, ons is nie op een picnic nie.” De Fauresmithers bleven achter, doch gingen later met commandant Lubbe over de Modderrivier.

Brazelle wist van geen ophouden, en als er soms paarden flauw werden, dan haalde hij er gauw een paar uit een kraal of uit het veld. Boeren die hem daarover lastig vielen (en men moet vooral niet aan een Boer zijn veetjes komen), werden terstond naar hun pas gevraagd. De meesten hadden dien reeds van de Engelschen, en dan kregen ze zulke verwenschingen naar het hoofd over hun lafheid, dat ze maar gauw naar huis gingen. Na allerlei wederwaardigheden, die ik reeds vroeger uit Pretoria verteld heb, kwamen we veilig in Bultfontein aan.

Wat mij op dezen tocht in Brazelle zoo trof, was de manier waarop hij met ons allen omsprong. Allen op hun beurt kregen er geweldig van langs als er iets niet naar zijn zin gebeurde. Maar hij was strikt rechtvaardig. Zoo was er bij ons een Hollander, pas uit Europa aangekomen, die weinig paardenkennis bezat. Hij beging allerlei gemakkelijke misslagen die meestal een lachbui van de anderen uitlokten, maar Brazelle vond dat allesbehalve goed, te meer daar hem gebleken was dat de groene Hollander zoowat het beste van allen schoot. Nauwelijks wist hij dit of die Hollander was zijn beschermeling, van wiens onhandigheden men niets mocht zeggen.

President Steyn gelastte na onze aankomst Brazelle, Voigt en mij terug te keeren om de burgers weer op te roepen en den Zuidwestelijken Vrijstaat opnieuw tot Vrijstaatsch grondgebied te proclameeren. Op dezen tocht was Brazelle onbetaalbaar. In Colesberg had hij een volledige Engelsche uitrusting buitgemaakt. Alleen zijn hoed was een Boerenhoed, maar zijn geweer, zadel, toom, kleeren, alles was Engelsch. En daardoor kon hij zich tusschen de Engelschen bewegen.

Reeds den tweeden dag van onzen tocht, vlak bij Petrusburg, kregen we last van Vrijstaters die hun paarden niet goedschiks tegen ontvangbewijs wilden afstaan. Zij beweerden dat de Vrijstaat niet meer bestond en zij op zoo'n bewijs niets meer konden ontvangen. Er waren er zelfs twee die de Engelsche politie in Petrusburg wilden waarschuwen, maar dit bekwam hunslecht, want Brazelle reed ze pijlsnel achterna en sleurde ze van hun paarden af. Het idee dat een Vrijstater geen paard voor zijn land overhad, maakte hem altijd woedend, ja hij beval ons zelfs te schieten op zulke gevaarlijke Vrijstaters, wat we eens gedaan hebben. Maar paarden hadden we ieder oogenblik noodig, daar we zoo hard mogelijk langs allerlei plaatsen moesten rijden en op te commandeeren. Daar dit den tweeden keer was dat we in die streken, om Petrusburg, ronddoelden en wij dus al bekend werden, gaf men ons den min vleienenden naam van de bandieten van Oom Paul. De menschen waren helaas dikwijls te bekrompen om in te zien dat wij onszelf en onze paarden voor een goed doel afbeulden. Brazelle verloren we al aan het eind van den tweeden dag in het donker. Den derden dag kregen we een ongeteekend briefje van zijn hand dat hij midden tusschen de „rooies” inzat en wij niet verder moesten.

Hoe Voigt en ik toch in de val liepen maar er later ook weer uitkwamen, heb ik vroegen al eens beschreven. Genoeg zij thans hier te melden dat wij al lang weer in Bultfontein waren teruggekeerd en op andere tochten in de buurt van Boshof bezig waren met de Rooies te verkennen, toen ik 's avonds op een boerenplaats Brazelle zag binnenstappen. Hij werd gevolgd door ongeveer 25 man, die voor het meerendeel handpaarden meevoerden. Brazelle was lakoniek als altijd en gaf mij het volgende verhaal van zijn wedervaren.

Toen ik jullie achter Petrusburg in het donker verloor, heb ik mijn paard verruild tegen een dat in het veld stond, daar het mijne gedaan was. 's Nachts reed ik altijd door en kwam tegen den morgen aan de Rietrivier. Ik ging over de brug bij de Calabasdrift en naar het huis van veldcornet Daar vernam ik dat generaal Clements van uit het zuiden het geheele district Fauresmith afliep om het te ontwapenen. En voor ik er op bedacht was, naderde een compagnie ruitery de plaats van den veldcornet. Mijn kaffer (N.B. een kaffer dien we meegenomen hadden van een plaats in de buurt van de Modderrivier, welker eigenaar, een Engelsche Afrikaner, ons verraden had; deze kaffer had ongevraagd het verraad van zijn baas, waar we reeds vermoelens van hadden, verteld en was sinds dien onafscheidelijk met Brazelle verbonden) stuurde ik naar een dicht maïsveld met de beide paarden.

en zelf klom ik in een pereboom. De Engelschen kwamen op het erf en kampeerden drie uur lang daarop. Hoewel ze dikwijls onder me door liepen, zagen ze me niet. Na die drie uur was ik weer vrij en klom gauw te paard. Ik hoorde dat de Engelschen ten getale van vele duizenden in Fauresmith lagen en daarom reed ik door de bergen om Fauresmith heen naar Luckhoff. Overal op mijn weg ontmoette ik Boeren die in de bergen gevlucht waren en die ik beloofde later te zullen ophalen als ik terugkeerde. In Luckhoff zag ik den heer v. Olst, den resident-vrederechter, aan wien ik president Steyn's proclamatie overhandigde. De heer van Olst was een recht koppige Hollander, die mij verzekerde geen eed voor de Engelschen af te zullen leggen zooals zoovele anderen. Ik moest echter zorgen in de Goemansbergen weg te komen, daar de Engelschen lont hadden gerooken en mij achtervolgden. Van uit de bergen kon ik zien dat de Vrijstaatsche vlag op het gouvernementskantoor te Luckhoff werd geheschen. Later hoorde ik dat van Olst dat had gedaan op de nadering der Engelschen, die hem voor deze daad terstond gevangen namen en naar Kaapstad voerden."

Brazelle's verhaal moet ik hier even afbreken. Het gedrag van van Olst was fink en te prijzenswaardiger omdat hij zooveel voorbeelden van het tegenovergestelde in de andere dorpen van den Zuidelijken Vrijstaat gezien had. In de meeste plaatsen waar de Engelschen binnenkwamen, liepen de ambtenaren over, en werden ingezworen als magistraten onder de Engelsche vlag. Toen ik enkele dagen geleden over de tallooze gevallen van verraad onder de Afrikaners schreef, noemde ik als de oorzaken gering nationaliteitsgevoel en gouddorst.

Ter staving van die opvatting dienen stellig wel de personen over wie ik thans schrijf. Die gewezen landdrosten waren allen Afrikaners van eenige ontwikkeling, d. w. z. Engelsche ontwikkeling, menschen die op hun school de opgeschroefde Engelsche geschiedenis hadden geleerd, waardoor ze dagelijks meer van Engeland's grootheid, Engeland's beschaving, Engeland's onfeilbare meerderheid werden doordrongen. Dit heeft ten gevolge gehad dat ze niet begrepen dat ze zelve een natie waren, en nog wel eene natie wier

lijden en strijden door de geheele wereld met deelneming en bewondering werd en wordt aanschouwd. Dit heeft gemaakt dat ze het eenigszins vernederend vonden om Afrikaansch te spreken, een taal die geknipt en gemaakt is voor Zuid-Afrika; zoodra ze niet direkt met een gewonen Boer te doen hadden, moesten ze Engelsch doen en schijnen, dat was toch maar de eenige beschaving. Is het te verwonderen dat dan zulke menschen overloopen als een heusche Engelschman, zoo een met een monoële in zijn oog en een glad geschorren gezicht, die een hoogen rang bekleedt en misschien nog wel lord is, hun beleefd vraagt om hun onschatbare diensten voortaan te wijden aan de belangen van dat wereldrijk, waar alles even mooi en goed is? Dan komt de oude zuurdeesem boven en denken zij, ja Engeland is rijk en machtig, wat beteekenen wij? Door in Engelschen dienst te gaan, komen wij tot rijkdom, wat ons nooit in republikeinschen dienst zal getukken. En wat zijn toch eigenlijk die landgenooten van ons, domme onontwikkelde Boeren, die, nou ja, misschien een beetje Hollandsch schrijven, maar toch zeker geen Engelsch. Hoe jammer toch voor de Afrikaners dat ze niet overal en altijd een dr. Mansvelt gehad hebben, een man, die ondanks allen tegenstand geijverd en gewerkt heeft voor eene Afrikaansche nationaliteit, zooals geen ander.

Maar gelukkig, de toestand was in de laatste jaren veel aan 't beteren. Er begon een nationale geest in Zuid-Afrika door te dringen. De jongere Kapenaars, Vrijstaters en Transvalers, hoewel nog veel te veel doordrongen van Engelsche ideeën, voelen thans wat het beteekent een natie te zijn. Dit heeft zich het zuiverst getoond in den oorlog. Kaapsche jongelui, zelfs velen van Engelsche afkomst, die in Transvaal betrekkingen hadden, kozen bijna allen den republikeinschen kant en streden met een hardnekkigheid, welke vergeleken met die van den eenvoudigen Boer, in evenredigheid stond met hun meerdere ontwikkeling. Naar ik geloof is Theron een van de zoodanigen. Bij het beoordeelen van het gedrag van vele Afrikaners zij men dus niet te hard; dat gedrag is veelal het gevolg van de onvaderlandslievende opvoeding die zij in hun jeugd genoten, en het voortdurende verkeer temidden van de Engelsche industrie en handel, die meer rijkdom belooft dan de Afrikaansche landbouw en veeteelt.

Die magistraten, men moet het niet vergeten, hebben dikwijls families voor wie ze moeten zorgen. Weigeren ze in Engelschen dienst te gaan, dan worden ze gevangen genomen, en wie zorgt voor vrouw en kinderen? Zoo heb ik me dikwijls afgevraagd: wie zal er zorgen voor de vrouw en kinderen van van Olst? De Boeren in Luckhoff zijn door den oorlog zeer verarmd en verscheidenen zitten gevangen. Wie zorgt er voor het gezin van den gewezen landdrost van Fauresmith, ook een Hollander van geboorte en die eveneens weigerde den Engelschen te gehoorzamen en nu gevangen zit?

Doch laat ik terugkeeren tot Brazelle's verhaal. In de Goemansbergen — zoo vertelde hij mij verder — bevond zich ook de heer van der Post, aan wien president Steyn na de inneming van Bloemfontein het bestuur over den Zuid-Westelijken Vrijstaat had opgedragen. Hij werd ijverig gezocht door de Engelschen, die zeer op hem gebeten waren, wat ze in Fauresmith wel getoond hadden door zijn particuliere fondsen op de bank in beslag te nemen. Brazelle moet wel overal als de reddende engel verschenen zijn. Hij maakte afspraken met verscheiden Boeren, die op de zwarte lijst van de Engelschen stonden. Hij zou ze allen bij elkaar brengen, van wapens en paarden voorzien en zoo gezamenlijk naar Bultfontein rijden. Van Luckhoff reed hij naar Philipopolis. De Engelschen hadden dat dorp weer verlaten, daar ze na de gebeurtenissen te Sannah's post te zeer noodig waren in Bloemfontein. In Philipopolis deed zich het ongehoorde feit voor dat de gewezen landdrost, thans magistraat, de Engelschen behulpzaam was met het ontdekken van Mausergeweren. Brazelle schreef 's mans naam op zijn papiertje. Hij had nl. een lijstje aangelegd van verraders, wien hij later een bezoek zou brengen.

In het district Philipopolis ontmoette hij de Transvalers en Duitschers, die van Grobler's commando af waren geraakt. Deze vormden het begin van de kleine kolonne van 25 man, waarmee ik hem in de buurt van Boshof zag aankomen. Hij nam ze mee naar Jagersfontein en zou daar een paar lui van daan halen, maar ze waren er niet. Het eenige wat hij in de buurt ervan zag was een Kaffer, in dienst van de Engelschen. (Volgens Engelsche ministerieele verklaringen sprak Brazelle hier onwaarheid, want ze gebruikten nooit kaffers), die op Brazelle toereed en dezen door zijn kleeding voor een Engelschman aanzien, vroeg of hij ook wist waar die „bl.... Boers" hun ammunitie hadden verborgen. Brazelle schoot den kaffer oogenblikkelijk dood en ontdeed hem van zijn revolver en patronen, een prachtstuk van een revolver die ik later zelf bewonderd heb, met wel 150 patronen in een tasch.

Terwijl Brazelle naar het noorden terugreed, groeide het aantal zijner volgelingen aan en bij Petrusburg waren ze 25 man sterk. Hier had hij nog een oude rekening te vereffenen. Daar bevond zich een zekere de Klerk, die indertijd de Engelschen naar Bloemfontein geleid had en later paarden voor de Engelschen opkocht. Aan den noordkant van Petrusburg zijn eenige kopjes en daarachter posteerde Brazelle 's nachts 23 man. Hijzelf reed met 2 man het dorp in. Ze klopten aan bij de Klerk en gezelsden een beetje. Brazelle kreeg door een list uit de Klerk dat hij veel vette paarden voor de Engelschen in zijn kraal had. Brazelle deed zich toen voor als ook in geheimen dienst van de Engelschen en liet zich de paardenkraal aanwijzen. Daarop pakt de twee man De Klerk beet en voerden hem mee naar de anderen. Intusschen zoekt Brazelle met zijn argusoogen de tien beste paarden uit, waar de Engelschen zeker een £ 250 voor betaald hadden, en voerde ze naar zijn metgezellen. Van dit alles had het Engelsche garnizoen van het dorp niets bemerkt.

Met hun buit en den gevangene zag ik hen een paar dagen na die gebeurtenis komen aanrijden. Het eerste wat Brazelle mij vroeg was: „Hoe kom hêt dokter hemzelf laat vang door die vervloekste rooies? As dokter bij mij geblij had, hij zou mooi spulletjes kon gezien hêt". En werkelijk er hoort moed en vooral geslepenheid bij om, zooals Brazelle deed, tot in de dorpen door te dringen, overal vluchtelingen op te halen en dan nog met een partij prachtige paarden terug te komen.

Maar Brazelle was nog niet tevree. Verscheiden Vrijstaters waren nog wachtende op hem, o. a. de heer v. d. Post, en eenige verraders waren nog ongestraft, niet in het minst een zekere Vrijstater, Ortel genaamd, over wien ik in het begin schreef en wiens kaffer thans bij Brazelle was. Eerst wou hij echter de Klerk in Kroonstad afleveren en dan zou hij met een paar flinke lui teruggaan.

De Klerk is tot twee jaar veroordeeld; volgens alle Europeesche begrippen had hij de galg verdiend. Maar de Boeren houden niet van de doodstraf.

In het eind van April ontmoette ik Brazelle in Bultfontein. Hij was daar met vier of vijf Vrijstaters, waarbij zich nog een zestal Hollanders zouden aansluiten die op weg waren. Onder dezen herinner ik mij nog de namen van Ham, Steyn, Parné, Schilham. Met twaalf man gingen zij begin Mei weer op pad. Ze drongen overal door, en groeiden aan tot een 30 man doordien zich hier en daar Boeren aanslofen. Ook de heer v. d. Post voegde zich bij hen. Brazelle raakte een keer in een gevecht met een Engelsche patrouille waarbij hij zijn paard verloor. Telkens zaten ze in het nauw door omsingelende soldaten, die altijd een groote overmacht hadden, maar zij sloegen er zich steeds doorheen en het doel werd gedeeltelijk bereikt. Ortel werd gevankelijk meegevoerd. Als het geheele krijgsplan gelukt was, dan had het er voor de verschillende magistraten minder aangenaam uitgezien.

De geheele bende zag ik tegen het eind van Mei in Pretoria terugkeeren. Brazelle ontmoette ik ook nog even, maar hij was knorrig gestemd. Zijn veronachtzaamde teen, of beter de veronachtzaamde plaats waar zijn teen moest zitten, begon geweldig te ontsteken. Hij ging naar een hospitaal en kort daarop verschenen de Engelschen in Transvaal. Daaron is hij ongemerkt vertrok-

ken, waarheen weet ik niet, maar ik hoor, de later naar Fherons corps of naar de Wet. Brazelle is het type van een onvervalschten Afrikaner. Vrees kent hij niet, hoewel hij nooit overmoedig werd. Hij besit een ingeboten talent voor het maken van plannen om zijn vijanden beet te nemen. Dat plannen maken is een karaktertrek van de Afrikaners. Hij was altijd opgewekt ondanks alle zorgen en wdsneer er sommigen onder hen waren, die moedeloos gestemd raakten, dan was hij er direct bij om die gemoedsstemming te veranderen. Brazelles tochten in den Vrijstaat en zyne veelvuldige paardenbuitmakkerijen hebben de Engelschen zoó verwoed gemaakt, dat, zoó als ik zeide, £ 500 op zijn hoofd staat. Mogen dere nooit verdiend worden!

[dit was aan twee zijden bedrukt]

GENERAAL J. H. DE LA REY.

In de reeks Zuid-Afrikaansche portretten die de heer Fred. Rempel in het Handelsblad geeft, is nu „Oom Koos” aan de beurt:

„Generaal zal ons niet lieverst ieverst anders verder gesels?”

Het was te Magersfontein op een heerlijk frisschen morgen in het laatst van December van het vorige jaar. Generaal Cronjé en zijn staf waren op hun ochtendinspectie bij het lager van majoor Albrocht aangekomen, waar ik dien nacht de gast der Vrijstaatsche artillerie was geweest. Oom Piet was met zijn officieren Spionskopje opgeklommen, van waar zij met hun kijkers het Britsche kamp te Tweerivieren inspecteerden. Ook Koos de la Rey bleef met mij praten. Hij had een wit zijden das om den hals en den grooten grijzen flambard op het hoofd, in de linkerhand een stukje biltong en in de rechter een vervaarlijk groot zakmes, waarmee hij het in de zon gedroogde vleesch in schijfjes sneed, die hij met den duim op zijn mes vasthoudend, naar den mond bracht. Drie of vier bommen waren een honderd tree van ons gebarsten, want de Engelschen brachten hun morgengroet. Ik vond de plek wat „unheimisch” en kom in elk geval niet de gewenschte aandacht aan het gesprek besteden. De Transvaalsche generaal had van het vallen der granaten heel weinig notitie genomen: hij was te zeer in het onderwerp van het gesprek verdiept.

Ons onderhoud liep over de ontruiming der posities te Tweerivieren, waar generaal de la Rey het bevel had over die stellingen, welke de Engelschen het hardnekkigst bestoekt hadden. De avond was gevallen en de vijand had voor de eerste maal, sedert zijn optrekken tot ontzet van Rhodes, — o, pardon — van Kimberley, de burgers niet tot wijken kunnen brengen. De Engelschen trokken terug toen plotseling de onbegrijpelijke order van generaal Cronjé, den opperbevelhebber der vereenigde Republikeinsche strijdmachten, kwam om de positie te ontruimen. Woedend riep de la Rey uit: „Maar zie jelui dan niet dat wij het slagveld behouden hebben?” Oom Piet, hardnekkig als altijd, bleef evenwel op zijn stuk staan. Het Fauresmith-commando was uit zijn stelling verdreven en dit maakte, zijns inziens, een langer standhouden te Tweerivieren onmogelijk.

Aan de order van den opperbevelhebber werd ten slotte voldaan, doch toen den volgenden morgen bij het aanbrenken van den dag, een paar der Boerenwachten de verlaten stellingen bezochten, was er nog geen Engelschman te ontdekken.

„Mijn zoon is daar gesneuveld”, aldus generaal de la Rey, „maar dit verlies heeft mij niet zooveel tranen gekost als het opgeven der Tweerivieren-stellingen. Waren wij er gebleven, dan hadden de Engelschen zich gedwongen gezien tot aan Grootrivier terug te trekken; want tusschen Modderrivierstatie en de Oranjerivier is geen voldoende water. Waren zij eenmaal zoover terug, dan hadden wij gemakkelijk een vereeniging kunnen bewerken met onze strijdmachten onder Grobler en Hendrik Schoeman te Colesberg”.

Dit onderwerp stemde Oom Koos nog zoo droevig en greep hem nog zóó aan, dat hij de barstende bommen niet hoorde.

Generaal de la Rey is, zegt de heer Rimpel, de energiekste der Transvaalsche bevelvoerders, de de Wet van de Zuid-Afrikaansche republiek. Hij heeft het eerste succes behaald in dezen oorlog: de verovering van den gepantserden trein te Kraaipan. Hij werd ook naar de westelijke grens gezonden, toen daar geen samenwerking was onder de aanvoerders; de la Rey kon niet beletten dat de burgers bij Belmont en Rooilaagte verdreven werden (alleen aan dit laatste gevecht nam hij deel) maar met welk een gelukkigen uitslag hij aan het gevecht bij Tweerivieren (Modderrivier) deelnam, is hier boven gezegd. Aan hem was het ook te danken dat bij Magersfontein „slooten” werden gegraven, en men zich, tegen Cronjé’s raad in, niet opstelde op de kopjes, ook de beroemde draadversperring te Magersfontein was een vinding van Oom Koos. De heer Rimpel zegt verder van hem:

Te Colesberg liet generaal Schoeman zich alle mooie posities ontnemen en liep deze alle kans omsingeld te worden. Weer werd generaal de la Rey daarheen gezonden en spoedig werden alle verloren stellingen herwonnen.

Maar nog had hij geen rust. Magersfontein was ontruimd, Kimberley ontzet, Cronjé omsingeld. Oom Koos kreeg instructie ook daar weer zijn talent te toonen. In Bloemfontein kwam echter oponthoud en Cronjé had zich overgegeven voor de la Rey met zijn beste commando’s ter plaatse kon zijn. Bij Abrahamskraal stuitte generaal French op de nu vereenigde machten van de twee vrienden: De Wet en de la Rey en al zat de paniek erin, toch wist de laatstgenoemde zijn burgers bij elkaar te houden. Generaal French moest ook hier weder, evenals te Colesberg, de la Rey’s meesterschap erkennen. . .

De plaatsing zijner Burgers toont altijd zijn grondige menschenkennis. Op de gewichtigste punten zet hij steeds de dappersten die van geen wijken weten en door hun voorbeeld den zwakkeren van hart moed geven. Zijn posities blijven dan ook altijd het langste bezet. Hij houdt van doortastende maatregelen, en als hij niet laat stormen, is het omdat hij het Boerenkarakter te goed kent, of omdat hij weet dat de tijd hem de overgave zal brengen, zonder hem meer verlies te bezorgen dan een onmiddellijk optreden.

Zijn bevelen zijn zoo kort, dat zij voor een ander dan een Boer onuitvoerbaar zouden zijn, doch hij weet altijd wien hij met een opdracht belast en dat de man in staat is ze uit te voeren. Toen majoor Albrecht met twee stukken ge-

schut door de bedekking alleen op een kopje was achtergelaten, liet hij zijn broer roepen en beval hem: „Ga met driehonderd man die stukken halen”. Hij wist toen dat de vijand moeite deed de kanonnen te vermeesteren. Maar zij zijn niet in handen der Engelschen gevallen. Oom Koos wist wien hij zond en zijn bevel is beoemd geworden.

Zijn donker uiterlijk toont den hartstochtelyken man aan. Hij is middelmatig groot; heeft een zwarten baard, donkere oogen en een eenigszins gebogen neus, die hem een Joodsch type geven. Kalm te zijn ligt niet in zijn aard. Overijld is hij evenwel nooit. Weer den bange die wegloopt, ongenadig kastijdt hij hem met zijn patroongordel. Zijn menschen zijn zoo bevreesd voor hem, dat zij meestal niet durven vluchten.

Cronjé heeft menige harde waarheid van hem moeten hooren en niemand was meer teleurgesteld over Piet’s kriegsbeleid dan generaal de la Rey, die hem voor dezen oorlog hooggehouden had als den Boerengeneraal bij uitnemendheid.

In den Eersten Volksraad is Oom Koos vertegenwoordiger voor Lichtenburg. Hij is altijd trouw in zijn zetel; praat veel, maar niet te veel; kan zich vreeselijk opwinden en is bang voor niemand. Als staatsman acht hij president Kruger, maar van zijn staathuishoudkundig beheer is hij een scherp criticus en dan kan hij wel eens iets meer zeggen dan wel voegt in den mond van een volksvertegenwoordiger tegenover het grijze hoofd der Z. A. R. Maar als de meeste driftige menschen, is hij de eerste om rondborstig vergiffenis te vragen en hij mag er dan ook op roemen dat hij zeer weinig vijanden heeft. . .

LOUIS BOTHA.

Frederik Rompel schrijft in het Handelsblad over den tegenwoordigen opperbevelhebber van het leger der Boeren:

„...Hij aanvaardde het opperbevel niet in een gunstigen tijd. Met honderden liepen de Boeren, verlost door Lord Roberts' schandelijke proclamatie, naar huis. Louis Botha kon een dergelijk plichtvergeten niet gedoogen en op zijn bevel trok een kleine patrouille der Johannesburgse politie het reeds door de Engelschen geocoupeerde gebied in om de schuldigen te arresteeren en achter de Boerenlinie te brengen. Schrik en ontsteltenis verspreidde deze krachtige maatregel onder de verraders van hun land, die zagen dat Louis Botha's macht tot zelfs achter de Britsche lijn zich uitstreckte.

Zoodra de regering bij de nadering der Engelschen Pretoria had verlaten, sloeg de bevolking met toestemming van hooggeplaatste ambtenaren, aan het plunderen van een groote gouvernementsloods, vol voedingsmiddelen. Nauwelijks kwam dit den commandant-generaal ter oore of hij begaf zich in allerijl naar de hoofdstad, hoewel zijn tegenwoordigheid ook bij zijn burgers in het veld vereischt werd. In wonderbaarlijk weinig tijd bracht hij met zijn gewone energie regemaat in de wanorde, die te Pretoria heerschte. De loods werd onmiddellijk gesloten, een proclamatie uitgevaardigd, waarbij de inwoners tot rust en ordelijkheid werden aangemaand en een speciaal politiecorps aangesteld om voor de orde te waken. Na weinige uren in de stad te hebben doorgebracht, keerde Louis Botha naar de stellingen terug.

Den dag van de occupatie van Pretoria vaardigde hij drie bevelen tot inhechtenisneming uit tegen pro-eminente personen in de vroegere residentie, die beschuldigd waren van hoogverraad. De arrestatie kon helaas, niet plaats hebben. Doch al wanen deze heeren zich thans veilig, de commandant-generaal heeft getoond dat hij de schuldigen weet te vinden en zal vinden, ook al beschermt Lord Roberts ze met zijn machtig leger.

Louis Botha behoort tot de jongsten van de Boerengeneraals. Hij is slank en buigzaam van gestalte, heeft een energiek gelaat, een paar groote oogen die vaak staren als trachten zij te zien waar anderen reeds lang de grens hunner gezichtslijn hebben bereikt, een blond baardje en dito knevel en een mond die zich gauw tot een glimlach plooit. Louis Botha is in alle opzichten een „heer”. Hij kent alle vormen der Europeesche samenleving, spreekt en schrijft het Hollandsch beter dan een der andere generaals en teekent bij zijn eerste verschijnen reeds den man van beschaving. Zijn burgers achten hem om zijn welwillendheid, zijn onvermoeide werkkraft en zijn groote tactische bekwaamheden. Zijn woord is hun een wet. Zij doen voor hem alles met liefde en toewijding en trachten er naar hem naar den zin te zijn. Opmerkelijk is het dat waar de Boer heel spoedig en bij voorkeur spreekt van oom Paul, oom Piet, oom Chrisjan en oom Koos, geen enkel Burger er aan denkt oom of neef Louis te zeggen. Toch is hij niet onpopulair onder zijn medestrijders; integendeel, hij is met president Kruger de invloedrijkste persoon in de beide republieken.

Louis Botha is de man van de „grande guerre”. Geen enkele Boerengeneraal weet zóó zijn posities te kiezen en klaar te maken; weet zoo te handelen op het juiste oogenblik. Waar De Wet en De la Rey hun kracht vinden in den guerrillastrijd, daar ontwikkelt Louis Botha zijn sterkte in de groote veldslagen, waar hij het geheele vechterrein overziet, als de bekwaamste generaal. Sir Redvers Buller heeft in hem altijd zijn meester gevonden. Lord Roberts meet zich thans met hem. Indien de overwinning ten slotte aan de Britsche zijde zou wezen, wat ik niet geloof, zou dit niet aan de mindere bekwaamheid van den tegenstander des Engelschen veldmaarschalks te wijten, doch slechts te zoeken zijn in de verpletterende overmacht.

Louis Botha heeft met generaal Joubert de voorzichtigheid gemeen die de burgers in geen onnoodig gevaar brengt

en die een bevelhebber der Boeren zulk een sterk vertrouwen bij zijn menschen geeft, maar hij heeft grooter geestkracht dan zijn overleden voorganger. Hij durft meer aan en laat niet zoo spoedig den moed zakken, men zou dit kunnen toeschrijven aan Louis Botha's jeugdigen leeftijd, doch generaal Joubert is altijd de man geweest wien geslagen de handen met lamheid waren geslagen bij grooteren of kleineren tegenstand. In den eersten Vrijheidsoorlog was Kruger de onwankelbare van vertrouwen waar Oom Piet de zaak reeds verloren achtte. In zooverre heeft dus de President een sterkeren steun in Louis Botha dan hij in generaal Joubert had. Om die reden mag men ook met zekerheid zeggen dat de strijd niet zal worden opgegeven, doch zal aanhouden tot de laatste krijgers machteloos zijn geworden.

Het oudere geslacht van '80 is aan den strijd ontvallen, Piet Joubert is dood, generaal Kock gesneuveld, Piet Cronjé gevangen. Alleen Paul Kruger staat nog hoog als de vuurbaak waarnaar zich de jongeren richten. Louis Botha, Christiaan de Wet, Koos de la Rey, Ben Viljoen hebben waardig de plaatsen der ouderen ingenomen. Zij zijn zelfs kloeker, scherpzinniger, geestkrachtiger gebleken dan de garde van '80.

In Louis Botha vinden wij een grooter organiseerend en administreerend talent dan in Slim Piet. In den Volksraad bewees hij de kalme spreker te zijn die alles overdacht wat hij zeide, die nooit zich door drift zou laten vervoeren en die een studie maakte van zijn redevoeringen. Hij was slechts enkele jaren lid van ons hoogste Wetgevend Lichaam, doch blonk reeds zeer spoedig uit door zijn helder oordeel. Hij is sterk vooruitstrevend en was een der warme verdedigers van Schalk Burger's politiek, zooals deze was neergelegd in het bekende „Industriele rapport”. Tijdens het beroemde debat inzake de dynamiet-concessie was hij in zijn volle kracht, en nog nooit heb ik in mijn vijfjarige loopbaan als Volksraadsverslaggever zulke kranige redevoeringen hooren uitspreken als die van Louis Botha, toen verdediger van het voortbestaan der concessie.

Hij is geen partijdig tegenstander van President Kruger's regeeringsbeleid. Hij zal Oom Paul in elk goed voorstel steunen, doch zich ook met al zijn kracht kanten tegen een maatregel dien hij afkeurt. In zijn critiek, hoe scherp en afbrekend ook, blijft hij echter steeds de vormen in acht nemen. Hij mag heel graag gedurende het reces de discussie met den president voortzetten, die zich dan meestal hevig opwindt, terwijl Louis Botha altijd even kalm blijft. Hij is de minzaamheid in persoon, staat ieder vriendelijk te woord; maar heeft meestal niet den moed iemand rondweg een verzoek te weigeren. In het dagelijksch leven is hij een alleraangenaamst mensch, die zich overal thuis gevoelt en over bijna elk onderwerp kan meepraten.

Wie Louis Botha eenmaal heeft ontmoet, houdt van hem.

Fred. Rempel geeft nu in het Handelsblad het portret van Danie Theron „de oogen en ooren van generaal de Wet, de vermetelste van alle Boeren-strijders”:

Hij is klein en tenger, met een jeugdig, ik zou bijna zeggen jongensachtig voorkomen, ietwat linksch in zijn bewegingen; maar parmantig in zijn optreden. Hij rijdt kranig paard, zwemt goed, fietst goed, is een onvermoeid looper, en bovenal taai en volhardend. Onder zijn makkers is hij de joviale prater, die veel van een grap en veel van een liedje houdt. In het veld en in dienst is hij de aanvoerder, die door een enkel aanmoedigend woord en zijn voorbeeld alles van zijn menschen kan verkrijgen. In vredestijd was hij procureur te Krugersdorp en in dezen oorlog heeft hij het gebracht tot kapitein van een verkenningskorps.

Theron's verkenners zijn de plaag van de Engelschen. Zij weten nauwkeurig hun bewegingen en hun sterkte. Zij omzwerven de Rooineks als de vliegen, met dit verschil, dat de laatsten in den winter minder in aantal zijn geworden, terwijl de brutale verkenners talrijker werden. In den nacht rijden zij naast een Britsche patrouille voort en overdag omzwerven zij in allerlei vermommingen in de vijandelijke kampen. Zij sproken Engelsch of Afrikaansch, Schotsch, Iersch of Welsh, naargelang de omstandigheden het eischen. Zij zijn Boeren, die met hun landbouwproducten ter markt komen, of Britsche soldaten, die te midden hunner strijdmakkers loopen te lanterfant. Zij wagen zich in de nabijheid van elke stelling en durven elke macht aan als het moet. Zij verkoopen hun leven duur, maar behouden het liever als de snelheid van hun paard en de gewisheid van hun schot hen kunnen redden. Zij zijn listig en vermetel, en hebben een zeldzaam geluk. Een Engelsche patrouille in een hinderlaag lokken, is voor hen een genot, en zelf met alle omzichtigheid zich te hoeden voor een valstrik, een aangeboren eigenschap. Zij zijn de besten uit de goeden. Wie bang is of dom, moet niet bij „Theron's verkenners” gaan. Danie moet menschen hebben op wie hij kan vertrouwen en het is dan ook een eer tot zijn manschappen te behooren.

De Britsche officieren zijn reeds lang wanhopig... al hun middelen om Danie en de zijnen te verschalken, hebben gefaald! Vangen kan men ze bijna niet en iets voor hen te verbergen is amper even onmogelijk. De vijand kent Danie heel goed en weet maar al te wel dat hij den slimmen de Wet een krachtige en onmisbare hulp is. Ik heb Engelsche officieren, na het gebeurde te Honigspruit, hooren uitroepen: „Konden wij Theron maar in handen krijgen”, en dit was het vleidendste compliment dat men Danie kon maken.

Toen in het laatst van September de oorlog onvermijdelijk scheen, deed Danie Theron een oproeping in de bladen om een wielrijderskorps te vormen, dat zou dienen om dépêches en rapporten over te brengen en verkenningswerk te verrichten. Hij had in het begin weinig plezier van zijn oproep. De Boeren meenden dat het de bedoeling was zich aan het gevaar te onttrekken. Zoodra echter de wielrijdersdienst geregeld was en de Burgers zagen dat geen rivieren of zware wegen, geen vijandelijke patrouilles of vijandelijke kogels de dépêcherijders konden tegenhouden, begonnen zij ook het korps te respecteeren.

Bij Ladysmith en de Toegela maakte Theron zich weldra naam, maar hij werd eerst bekend bij alle commando's, toen hij zijn beroomden tocht naar Cronjé's omsingeld lager had afgelegd, om er geheime dépêches te brengen. Inmiddels hadden het verraad en de spionnagedienst der Engelschen generaal de Wet geleerd van hoeveel waarde nauwkeurige inlichtingen waren. In den krijgsraad te Poplar Grove stelde Oom Chrisjan daarom voor, een verkenningskorps op te richten, aan welk korps het verstrekken der noodige gegevens uitsluitend zou zijn opgedragen. De dapperheid, onversaagdheid en vermetelheid van Danie Theron, waarvan hij bij zijn tocht naar Paardenberg zoovele blijken had gegeven, waren zoo versch in de herinnering, dat hij in den krijgsraad met algemeene stemmen tot aanvoerder van dit korps werd gekozen met den titel van kapitein. De regering keurde de oprichting van het korps goed, dat aanyan-

kelijk honderd man zou tellen en waarvan elk lid twee goede paarden ter beschikking zou worden gesteld.

Geen stad wordt er bezet door de Engelschen of een of meer verkenners blijven er achter om de bezetting door den vijand bij te wonen. Niet minder dan acht stonden in de onmiddellijke nabijheid van den Britschen veldmaarschalk, toen dezo op het marktplein te Pretoria zijn redevoering uitsprak na zijn intrede in de Transvaalse hoofdstad, en eerst drie dagen later verlieten de heeren per ossenwagen langs de renbaan de stad, ruim voorzien van kostbare inlichtingen.

Toen besloten was dat generaal de Wet in den Vrijstaat zou blijven en daar de Britsche communicatielijnen zou verstoren, werd Danie Theron aangewezen hem ter zijde te staan en werden voor de verschillende afdelingen van het beroemde verkenningskorps nieuwe bevelvoerders gekozen.

Hoe Danie zich van zijn taak gekweten heeft, en welke hulp hij zijn chef heeft verleend, bewijzen de kranige tochten van den dapperen generaal de Wet.

Ferreira.

Het was een der droevigste tijdingen die gedurende dezen ongelukkigen oorlog de hoofdstad bereikten, toen wij hoorden van den dood van onzen hooggeachten hoofdkommandant I. S. Ferreira in het leger nabij Boshof op den 18den dezer.

Bijzonderheden van zijn dood ontbreken ons, maar als wij wel verstaan hebben dan ging hij in den nacht de ronde doen, en vond een burger slapende, dien hij wakker schudde met de kolf van zijn geweer. De man, verschrikt ontwakende, greep het geweer bij den haan, die overtrok, met het ongelukkig gevolg dat het geweer afging en de kogel door het hart joeg, veroorzakende een oogenblikkelijken dood.

Het was slechts een maand geleden dat hij gekozen werd tot hoofdkommandant, en zijn dood is zeker een groot verlies voor het leger, vooral in dezen tijd.

Generaal Ferreira, de zoon van P. M. Ferreira, van Ongegund, was geboren op 21 Maart, 1844, afstamming van een zeevaarder, uit een oud adelijk Portugeesch geslacht, die voor een honderd jaar geleden ergens nabij Mosselbaai strandde, alhier trouwde, en de vader was van een talrijk geslacht.

Overledene was sedert het jaar 1890 Raadslid voor de wijk Korannaberg, en was een zeer geacht lid op wien men rekenen kon als een hoogst eerlijk en wel ontwikkeld persoon, goed opgevoed, een gemakkelijk spreker zoowel in Hollandsch als in Engelsch.

Hij was heemraad, voorzitter van de schoolkommissie in zijn wijk, was van alle soorten van kommissies lid en voorzitter-ouderling in de gemeente, en tal van jaren veldkornet. In het kort, hij was een man algemeen bekend, gezien bij klein en groot, en zijn dood is een verlies voor het leger, voor de staat, voor de kerk, voor het land in het algemeen, maar voor zijn familie en vrienden in het bijzonder.

Hij laat een treurende weduwe achter met tien kinderen, waarvan 6 jongens en 4 meisjes.

OOM PAUL EN TANTE SANNA.

(Uit de Zuidafrikaansche portretten van Fred. Rompel in het Handelsblad.)

...Tot laat in den nacht (te Bloemfontein, in het laatst van Mei 1899), waren de beide presidenten en hun raadsliden elken dag bezig geweest. Eerst twee dagen later zag ik president Kruger in zijn eigen omgeving terug. Het was op een Zondagmorgen. Oom Paul zat buiten onder de verandah. Het trof me onmiddellijk dat hij zonder zijn onafscheidelijke pijp was. Hij zat heel alleen, eveneens tegen zijn gewoonte in. Zijn oogen waren vuurrood en de oogleden opgezwollen. Ik zag dat hij geweend had.

Dr. Heymans vertelde mij later dat hij 's morgens tegen hem had gezegd: „President heeft gekreten” — de dokter is een Vlaming — „en dat is heel slecht voor uw oogen”. „Ja”, was het antwoord geweest, eenvoudig, diep treurig, „ik slaap niet meer — nie, dokter; ik huil den heelen nacht”.

Ik ging bij den president zitten; maar het gesprek stakte herhaaldelijk. Er waren lange poezen van pijnlijke stilte. Ten laatste stond hij op onder het voorwendsel dat het zonlicht hem hinderde en trad naar binnen...

Den 5en Juni keerden wij per specialen trein van Bloemfontein terug. 's Avonds om acht uur vertrokken wij. De President ging onmiddellijk te rust. Den volgenden morgen zag ik hem weer. Hij was niet meer zoo treurig. Ik voelde dat hij de overtuiging naar Pretoria terugbracht, dat hij alles had gedaan wat hij doen kon en doen mocht, en dat hij nog niet alles verloren achtte, nu de Vrijstaatsche volksraad den dag tevoren in geheime zitting de gedragslijn der beide Presidenten had goedgekeurd. Hij zou het vertrouwen van de zusterrepubliek waardig blijven in de verdere onderhandelingen....

Presidents verjaardag. Als gewoonlijk op zijn geboortedag zat president Kruger achter in het groote ontvangstsalon in den diepen armstoel. De twee-en-zeventigjarige zat recht op. Wel was het gezicht meer geplooid dan gewoonlijk, maar de mond teekende zich vastberadener dan ooit in het breede gelaat. De teerling was geworpen. De strijd zou uitgevochten worden.

„Wanneer wij thans oorlog krijgen, zal Engeland ons niet loslaten voor het ons geworgd heeft”, had hij enkele weken vroeger gezegd, toen de zaak nog niet hopeloos stond; en hij had er bijgevoegd: „Alleen God zal ons dan kunnen redden.”

Met die overtuiging op het gelaat, wachtte hij dien 10en October van het machtige rijk het antwoord af op de uitdaging van het kleine volk dat tot het uiterste getergd was...

168
Het was na den slag van Elandslaagte. In Pretoria heerschte een volslagen paniek. Het Duitsche korps was in de pan gehakt. Van het Hollander-korps waren de weinigen, die nog in leven waren, in handen van den vijand gevallen. De berichten werden met het uur ongunstiger. Tegen den middag ontving De Volksstem van haar particulieren correspondent een zeer uitvoerig telegram, waaruit bleek dat de toestand niet zoo ernstig was als men zich dien in de residentie voorstelde. Ik ging onmiddellijk met dit telegrafisch verslag naar den president, waar de Landdrost van Pretoria en een paar andere voorname ambtenaren met verslagen gezichten zaten, zonder te spreken. Het was het begin van den oorlog en de eerste nederlaag. Oom Paul was kalm en hij, de oudste, de man die het verlies het meest voelde, raadde allen aan te wachten tot er meer betrouwbare mededeelingen kwamen. De eerste berichten waren van vluchtelingen, en iemand die vlucht, zei de president, ziet een boom voor den duivel aan. Ik heb nooit de verhalen van wegloopers geloofd.

De feiten stelden den President schitterend in het gelijk. Denzelfden avond verscheen De Volksstem te elf uur met een bijzondere uitgave die bewees, dat de eerste berichten misdadig overdreven waren en dat, hoe tragisch ook, de slag van Elandslaagte een roemrijk wapenfeit was.

Wij, de redactie van De Volksstem, gevoelden dien dag dat het noodig zou kunnen wezen ook op Zondagen te verschijnen om kwaadwillig veroorzaakte panieken te onderdrukken. Het Transvaalsche volk is een christelijk volk en wij wilden niet gaarne godsdienstige gevoelens van anderen kwetsen. Ik ging dus verlof vragen om op Zondag te mogen drukken als het noodzakelijk mocht zijn. Staatssecretaris Reitz had er geen bezwaar tegen; hij wilde alleen dat ik ook president Kruger zou raadplegen. „De fanaticke Calvinist”, zooals de Engelschen hem zoo graag mogen noemen, begreep niet waarom de staatssecretaris mij nog naar hem had gezonden. Dergelijke publicaties waren toch in het belang van het land. Hij keurde het plan van harte goed.

Na den inval te Derdepoort, in het district Rustenburg — waar door de Linchwe Kaffers bij hun inval, ik meen, zeventien familieleden van den president vermoord waren! — kwam ik wederom ten huize van ZHed. Mevr. Kruger was verplet. De president zelf onderdrukte verontwaardiging en smart, om straks met den Uitvoerenden Raad de plannen te bespreken om dergelijke moorden der Engelschen te keeren.

Hij dwong zich zelf tot uiterlijke kalmte en was het bezadigdste van allen. Piet Grobler en Hans Malan, zijn kleinzons die in het Rustenburgsche geboren zijn, waren opgewonden en dachten slechts aan wraakplannen. De president verzekerde hun dat de tuchting der Linchwe Kaffers niet zou uitblijven; maar de tijd daarvoor was nog niet gekomen.

Zóó is president, onwrikbaar, vastberaden, kalm en gevoelig. Een machtige invloed gaat van hem uit die heel zijn omgeving, heel zijn volk electriseert. Die invloed doet zich merkbaar in dezen langen, bangen worstelstrijd gevoelen. Vol vertrouwen in den God die alleen zijn volk redden kan, zal hij blijven vechten, berustend in de rampen, dankbaar voor de overwinningen, Transvalers en Vrijstaters steeds ten voorbeeld. En mevrouw Kruger deelt in de overtuiging van haar echtgenoot. Niet als wijlen generaal Joubert behoeft echter Oom Paul de opwekking en aanmoediging van zijn vrouw.

Hij is in alle opzichten de sterkere met zijn reuzennatuur. Toch kan hij het bijzijn van Tante Sanna, zooals mevrouw Kruger bij de Burgers heet, niet ontberen; haar zorgen, haar toewijding, haar oude, beproefde aanhankelijkheid zijn hem onmisbaar. Hij houdt zijn vrouw uit de politiek en zal nooit bij haar in lands zaken te rade gaan, wat generaal Joubert bijna altijd deed.

Tante Sanna ontleent haar sterkte en vertrouwen aan haar man en naast haar geloof geeft zijn berusting haar den moed om de zware verliezen, die haar deze oorlog toegebracht heeft, te dragen. Zij is bewonderenswaard in dat opzien tot haar echtgenoot, in dat steunen op zijn kracht.

Terneer geslagen was zij, toen het bericht kwam dat bij een der eerste gevechten tien onzer burgers gesneuveld waren. Zij dacht zich den strijd nog als de oude Kafferoorlogen met bijna geen verlies aan Boerenzijde, en toen Oom Paul opmerkte dat zij zich gelukkig mocht rekenen als de worstelstrijd geen 10,000 mannen kostte, toen werd zij stil en schokte het in haar. Eerst toen begreep zij wat deze oorlog zou worden.

Het sneuvelen en verwonden van haar kinderen en kleinkinderen heeft zij, ter wille van haar land, met gelatenheid gedragen; doch het gevangennemen van twee hare kleinzons heeft de president langen tijd voor haar geheim gehouden, omdat zij, zooals de meeste Boeren en Boerenvrouwen, meer vrees had voor krijgsgevangenschap dan voor den dood op het slagveld.

Tante Sanna heeft in alle gevaren in vroeger jaren met haar man gedeeld. Zij heeft al zijn zorgen, hoewel zij ze vaak niet kende en ze alleen op zijn gelaat las, met hem gedragen. Zij zal hem bijblijven waarheen hij ook mag gedreven worden. Zij heeft haar land even lief als hij, zij kent haar volk zoo goed als hij het kent. Zij wil er voor lijden zooals zij er altijd voor geleden heeft. En als God eindelijk uitkomst geeft, zal zij die vieren zooals hij dit zal doen, dankend de kracht waarop zij hebben gebouwd.

Ik heb mij president Kruger niet kunnen denken zonder tante Sanna, zij vullen elkaar aan; hij de ijzeren van lichaam en geest, zij de zwakke met haar rotsvast geloof in hem, met haar zorgen voor hem.

GENERAL BEN VILJOEN.

Frederik Rempel schrijft in het Handelsblad :

Van politieagent tot opperbevelhebber. Dit klinkt als de titel van een roman uit het glorie-tijdperk van Napoleon I. Het is echter een roman van een onzer tijdgenooten, het is de loopbaan van Ben Viljoen.

Nog niet zoovele jaren terug was de tijdelijke opvolger van Louis Botha politieagent te Roodepoort nabij Krugersdorp. Hij voelde evenwel altijd een drang naar hooger in zich en weldra verschenen er in Land en Volk te Pretoria causeries over den Volksraad, onderteekend: „Klein Joggom” . . .

Later richtte hij te Krugersdorp zelf een krant op, die

Ons Volk werd gedoopt. Zijn rustbewaardersambt had hij er reeds aan gegeven. Hij zou nu alleen leven van de opbrengst zijner pen. Zijn blaadje maakte opgang, want niet een is er die zoo gezellig in het Afrikaansch kan schrijven als hij. Ben werd langzamerhand de man in Krugersdorp. De Burgers kozen hem tot veldcornet en later tot commandant van het Vrijwilligers Cavalerie-corps, waarvan hij de stichter was. Een gewichtigheid voelde hij zich niet, trots al die waardigheden, hij bleef een grappenmaker met een onverstoort vroolijk humeur, die met iedereen goed kon omgaan.

Als krijgsofficier leerde hij Joubert beter kennen en na den Jameson-inalval werd hij tot een besliste volgeling van Kruger, en toen bij de laatste presidentsverkiezingen de eigenaren, niettegenstaande zijn opgewonden en heftig protest Ons Volk aan de Schalk Burger-propagandisten verkochten, achtte Ben zich niet geslagen, doch begon onmiddellijk met een ander blad De Voortrekker, de Kruger-candidatuur te ondersteunen en hij genoot de voldoening dat Ons Volk het niet kon bolwerken tegen de nieuwe concurrentie.

Voor Johannesburg zou het Tweede Volksraadslid aftreden. Ben Viljoen werd candidaat gesteld door de anti-kapitalisten en werd afgevaardigd. Een schitterende overwinning op de millionairs, die niet mogelijk was geweest als een minder populair man in het strijdperk was verschenen.

Ben werd dus deftig, hij deed niet meer mee aan allerlei luidruchtige aardigheden en wijdde zich met al zijn gewone energie aan zijn nieuwe taak, maar gelukkig bleef hij de prettige prater en behield zijn smaak voor humor.

In den Volksraad bleek hij een goed spreker en een tegenstander van halve maatregelen en zoodra de correspondentie van Chamberlain er duidelijk op wees wat deze minister wilde, waren Ben en De Witt Hamer altijd tegen dat schipperen en weggooien van het prestige, zoolks zij het aanbod van het vijfjarig stemrecht noemden. Zij wilden evenmin oorlog als de anderen, maar waren voor een duidelijke en krachtige correspondentie met perfide Joe.

In den aanvang van den oorlog was hem de gelegenheid niet gunstig om zich te onderscheiden. Bij Elandslaagte slaagde hij er in zijn commando veilig uit te brengen en al scheen het op het eerste bericht vreemd dat hij de eenige was, die dit kunststukje had verricht; later bleek dat het voor Ben pleitte en niet tegen hem, en dat de verhalen, als zou hij de andere burgers in den steek hebben gelaten, lasterlijk waren.

Den 10en Februari grepen de Britten ook zijn positie aan, doch met zulk een macht, dat hij den Vaalkrans niet kon houden. Door zijn persoonlijke moed redde hij een Maxim-Nordenfeldt uit de handen der Engelschen. Deze daad was zoo kranig, dat zij den vijand bewondering afdwong en Winston Churchill inspireerde voor een mooi geschreven verslag.

Bij deze gelegenheid ondervond Ben den bedwelmenden invloed van de lyddietbommen. Hij kreeg verlof tot herstel van gezondheid en keerde den 27en Februari op commando terug, nam deel aan het gevecht te Pietersheuvel, trok toen naar Van Tonder's Nek, waar hij een aanval der Natalische vrijwilligers afsloeg, en heeft later, bij den algemeenen terugtocht, Laings Nek bezet.

Den 28en Mei bij het gevecht te Kliprivier, nabij Johannesburg, was hij de voornaamste persoonlijkheid, die de Boeren plotseling weer deed stand houden voor het machtige Britsche leger.

De Engelschen hebben een soort vreesachtige vereering voor Ben Viljoen. Kwamen er Britsche gevangenen in een lager aan, dan was gewoonlijk een hunner eerste vragen: „Is Joubert here and where is that man Viljoen?” En als zij dan „die kerel Viljoen” zegden, geloofden zij niet dat hij het was. Zij stelden zich een heel ander mensch voor; een ruwe, onbeschaafde man die elken Brit, welken hem in handen komt, laat vermoorden. Ben is de goedgehartigheid in persoon. Op zekeren dag werden er een telegrafist en een correspondent die uit Ladysmith ontvlucht waren, in zijn lager gebracht. Nachten lang hadden zij rondgezworven zonder kans te zien door de Republikeinsche linie te komen. Zich gevangen geven durfden zij niet. Zij vreesden op den plek te zullen worden doodgeschoten door de „barbarous Boers.” Ten slotte vielen zij toch in handen hunner vijanden. Viljoen kreeg bericht hunner gevangenneming. Hij wilde ze niet in verhoor nemen, de arme kerels zouden moe zijn en en een paar flesschen bier, een brood en een paar blikjes vleesch tevoorschijnhalende: zeide hij: „daar, geef hun dat en laten ze dan rustig gaan slapen”. Het was zijn eigen kost dien hij had afgestaan.

De heer Frederik Rempel schrijft in het Handelsblad over de Wet het volgende:

Oom Chrisjan is tot voor den slag bij Blauwbank, waar het Engelsche convooi werd buitgemaakt, een vrijwel onbekende grootheid geweest. Thans bezit hij een wereldvermaardheid. Men zou hem niet aanzien dat hij de beroemde generaal de Wet is, „the daring beggar” zooals de Engelschen hem noemen. Hij is betrekkelijk klein temidden van het volk van reuzen. Het donkere baardje is reeds doorzilverd, het kleine oog tintelt wel, maar een bevelhebbersblik bezit hij evenmin als zijn gestalte imponeert.

Toch zijn zijn burgers bang voor hem. Hij duldt geen lafheid. Met zijn onafscheidelijke rijzweep woet hij te straffen. Bij Blauwbank reeds joeg hij enkele lafaards terug in de schansen met knallende elagen. Zijn menschen keunen den sjambok die hen tot hun plicht zal terugbrengen, goed; want oom Chrisjan heeft hem nooit uit de hand. Op het oogenblik van de tuchtiging komt hun karakter in opstand tegen de speciale kafferstraf; maar hun generaal is zoo onverschrokken dat zij ten slotte meer beschaamd zijn over hun eigen lafheid dan verontwaardigd over de zweepslagen.

Generaal de Wet heeft bijna altijd succes, hieraan is zijn populariteit onder zijn burgers te danken. Daarom kan ook hij meer doen tegenover zijn menschen dan een andere generaal. De burger die eenmaal door de Wet in zijn positie is gejaagd en onder Oom Chrisjan blijft vechten, is voor altijd van zijn bangheid genezen.

Er is misschien geen Boerenbevelhebber die zulk een hazenslaap heeft als generaal de Wet. De brandwachten krijgen geen gelegenheid hun waakzaamheid te verslappen, want zij hebben eerder te vreezen voor een overval van hun generaal dan voor een verrassing des vijands. De vermoeide burgers slapen dan ook gerust: al omzwerven hen de Engelschen, hun generaal waakt.

Hij is moedig, stout, onverschrokken en vindingrijk, maar altijd voorzichtig. Een mislukte expeditie maakt hem een oogenblik woedend; maar straks peinst hij weer op nieuwe plannen. In zijn woede over de mislukking raast hij tegen de schuldigen dat zij er van beven.

Prijzen doet hij zelden, maar wie zijn plicht verricht, merkt uit het vertrouwen dat de generaal in hem stelt, dat hij gewaardeerd wordt.

Bij Magersfontein had de Wet weinig gelegenheid zich te onderscheiden. Piet Cronjé en Koos de la Reij hadden reeds hun lauweren verdiend en hij was te bescheiden om in den kriegsraad al te veel te zeggen. Cronjé duldde bovendien geen raadgevingen van de Wet; de la Reij had reeds moeite genoeg zijn plannen gehoor te doen vinden. Generaal de la Reij en de Wet waren echter altijd samen. Zij waren er geen mannen naar om stil te zitten zooals Piet Cronjé. De Wet schat zijn Transvaalschen collega hoog. Beiden zijn in dezen oorlog boezemvrienden geworden.

Zijn bescheidenheid belet hem niet ieder de waarheid te zeggen, hetzij hij hoog of laag geplaatst is. Toen de Vrijstaatsche regeering hem van Natal terugriep om aan de Modderivier als vechtgeneraal der Vrijstaters op te treden, stoomde hij per specialen trein naar Bloemfontein, waar hij onmiddellijk natuurlijk een bezoek bracht aan president Steyn. Nadat hij verschillende zaken besproken en zijn instructies ontvangen had, zei hij: „President, het is nu geen tijd om zulke zaken te bespreken; maar ik wil toch even zeggen, dat ik mij geërgerd heb over onze spoorwegambtenaren. In Transvaal kwam aan elk station de chef mij beleefd vragen of ik iets verlangde, nauwelijks was ik echter te Viljoensdrift of de chef antwoordde mij opeen vraag: „I don't understand Dutch”. (Ik versta geen Hollandsch.) En van daar tot Bloemfontein waren de beambten overal even onbeleefd. Een van de eerste dingen na den oorlog moet zijn al die Engelschen te vervangen door menschen die wij vertrouwen kunnen. Eigenlijk had de president hiervoor reeds voor den oorlog moeten zorgen. Wij hebben veel te veel verraders in ons midden, president, en het spijt mij dat ik het zeggen moet, maar dit is de schuld van de regeering.”

Generaal de Wet's hoeve ligt langs den spoorweg Bloemfontein—Pretoria, in de nabijheid van Honigspruit. Van daar dat hij in die streek zoo uitmuntend thuis bleek te zijn.

Oom Chrisjan heeft zich ook op politiek terrein bewogen. Hij is korten tijd Volksraadslid geweest, zijn kiezers vaardigden hem echter niet weder af toen zijn tijd om was. De Wet had de gewoonte zoodra de debatten zijns inziens te onbelangrijk waren om zijn tijd er aan te geven, naar Johannesburg te gaan en er granen of aardappelen aan de markt te brengen. Ook praatte hij lang niet geneeg naar den zin zijner constituenten. Deze beide eigenschappen maakten een eind aan zijn kortstondig politiek bestaan. Oom Chrisjan was er niet rouwig om, hij had niet veel hart voor de politiek en had alleen zijn zetel ingenomen omdat zijn publiek hem riep.

Goedhartig is de groote generaal ook. Toen de arme luitenant Nix zwaar gewond in de hoeve te Sannahspost moest achterblijven, omdat het paardencommando geen voldoende ambulances bij zich had, kwam generaal de Wet bij den gekwetste en de tranen stonden hem in de oogen, toen hij met trillende stem zijn spijt uitdrukte dat hij den zwaar gekwetste aldus in handen van de Engelschen moest laten.

Later, te Bloemfontein in het hospitaal, sprak luitenant Nix met groote bewondering van den dapperen Boerenbevelhebber; hij had slechts één grief tegen hem, te weten: dat de Wet te humaan was, hij had de geheele Engelsche macht te Sannahspost moeten vernietigen en niet ongehinderd moeten laten ontsnappen, waar hij ze zoo gemakkelijk had kunnen gevangen nemen.

Hoe vast besloten generaal de Wet is om tot het uiterste stand te houden, moge blijken uit hetgeen hij mij verzekerde: „Zoo lang ik een kans zie om te ontvluchten, zal ik mij niet gevangen geven. Wegloopen zal ik, al moest ik het ook geheel alleen doen. En als er geen kans meer is om te ontkomen en straks weer te beginnen, zal ik vechten tot ik niet meer kan.”

Nabij Bloemfontein hield de Wet weer stand met een handjevol getrouwen en vocht hij dapper, niettegenstaande de beloofde Transvaalsche hulp het beter geoordeeld had niet te verschijnen. En toen oom Chrisjan de Vrijstaatsche hoofdstad 's avonds moest verlaten, laadde hij het magazijn van zijn Mauser met vijf patronen die hij, naar men zegt, er nooit uithaalt en welke hij bestemd heeft voor vijf hooggeplaatste verraders te Bloemfontein.

Generaal French heeft alle waardeering en bewondering voor de Wet en drukte eenmaal den wensch uit voor hij Zuid-Afrika weder verliet of als hij mocht sneuvelen, voor zijn dood, de hand te mogen drukken van de beide „generaals bij de gratie Gods”, de la Reij en Christiaan de Wet.

A. D. W. WOLMARANS.

De heer Frederik Rempel behandelt in het Handelsblad nu den heer A. D. W. Wolmarans, lid van den Uitvoerenden Raad der Z.-A. Republiek en nu een van het driemanschap. Wij ontleenen aan zijn karakter-schets het volgende :

Na president Kruger zeker de flinkste figuur in de Transvaalsche politieke wereld. Een man met een beslist wil, een zeldzaam helderen blik in moeilijke vraagstukken, een eerbied afdwingend gezond verstand, een aangeboren rekenaars talent, een ieder beheerschend overwicht en groote diplomatieke gaven. De wakkerste en welsprekendste verdediger der Hollanders in Z.-Afrika, waar dezen mochten worden aangevallen, de rechterhand van Oom Paul, en de eenige die Slim Piet (Joubert) in het debatteeren de baas was.

A. D. W. Wolmarans is in de wandeling bekend als A. D. W. of Danie. Er is maar één Danie, en dat is Danie Wolmarans. Als men over Danie spreekt, weet ieder dat men

geen ander bedoelt dan het lid van den Uitvoerenden Raad, hoewel hij cezen voornaam met duizenden in den lande en met tal van staatkundige personen gemeen heeft.

Als lid van onze wetgeving was Danie's invloed zoo groot, dat het een zeldzaamheid was, wanneer zijn voorstellen niet werden aangenomen. Geen commissie werd gekozen waarin Danie geen zitting kreeg en waarvan hij niet de ziel en de voorzitter werd. Zijn redevoeringen werden door alle leden met aandacht gevolgd en oefenden steeds invloed op den verderen loop van het debat. Zijn geluid is niet mooi, doch sterk, en al is de bouw zijner zinnen niet onberispelijk, zijn taal is pittig, krachtig en zijn zeggingswijze vol gloed en overtuiging. Hij kan vaak vlijmend scherp zijn. Een repliek heeft hij steeds gereed en hij weet in het laatste stadium der discussie zijn voorstel zoo handig toe te lichten dat hij van zijn tegenpartij, die zich reeds zeker waant van de overwinning, altijd nog enkele getrouwen afvallig maakt.

Generaal Christiaan de Wet. †

BLOEMFONTEIN, 4 Februari. (Reuter). Generaal Christiaan de Wet, de vermaarde generaal uit den Zuid-Afrikaanschen oorlog, is overleden.

LONDEN, 6 Februari. (R. Part.) Verscheidene ochtendbladen bespreken uitvoerig de Wet's loopbaan. Alle erkennen in het bijzonder zijn kwaliteiten als krijgsman, welke hem algemeene eerbied en bewondering deden winnen.

plan — die thans in Washington aan de orde is, is geen lokaal vraagstuk, maar een wereld-probleem. China is een land van liberalisme en behoort daarom rechtens eerder tot een Volkenbond dan het feudalistische imperialistische Japan, dat van hegemonie droomt, niet alleen over China, maar over het gansche Oosten.

In een volgend artikel zal ik nader behandelen het fundamentele object van het nieuwe Consortium, dat o.a. bevat het tot één samenvoegen van alle bestaande leeningen.

Duitschland.

De nieuwe stakingsgolf.

Onze Berlijnsche correspondent seint d.d. 5 Februari:

De staat van zaken is op het oogenblik aldus: tram, elektrische centrales, gasfabrieken waterleiding en stadsreiniging staken, tengevolge waarvan ook de telefoon moet ophouden. In verband met het werktijdverschil aan de onderscheiden centrales was op de ene plaats nog gas, maar geen water, elders geen van beiden, maar nog licht enzovoorts. Vanavond echter heerscht uniforme ontstentenis van al het noodige. Zij die op gas koken, wat vooral onder de armeren de gewoonte is geworden, daar de gasprij-verhoogingen achter de kolenprijdsdits plegen aan te hinken, kregen ditmaal geen maaltijd. Gelukkig is de koude den laatste tijd afgenomen: het vriest slechts 12 gr. Celsius. Nochtans is het in huizen met waterverwarming onaangenaam, terwijl ook elders de verwarming min of meer ontbreekt wegens de toenemende kolen-schaarschte. Daardoor moesten ook vele fabrieken met eigen krachtcentrales het voorbeeld volgen van de gene zonder eigen stroom en sluiten. Dientengevolge

die altijd goed berekend en uitgekeken heeft, wat hij deed. Lavissee heeft van hem gezegd, toen hij op vrij jeugdigen leeftijd lid van de Académie Française werd: „Gij gaat de geheimzinnige toekomst tegemoet, maar gij kijkt goed uit, waar gij uw voet zet”. In de redevoeringen en geschriften van Poincaré vindt men niets, dat naar een glimlach streeft of dat ontroert. Hij is vooral een man van de scherpe redeneering en van de wet. Hij gevoelt niet voor religieus, heeft ook zelfs niets ethisch religieus, meent de schrijver. Hij is niet anti-clericaal, maar dat kost hem misschien moeite. Hij sluit aan bij de reeks Fransche legisten, die altijd op hun hoede waren tegen Rome en die met Voltaire meenen, dat de paus een heilig personage is, „wien men de voeten moet kussen, maar de handen moet binden.” Poincaré eerbiedigt de gelooven en begrijpt, dat anderen er als toevlucht behoefte aan hebben, maar hij verbergt niet, dat hij zelf geen behoefte heeft aan die toevlucht.

Landru is bezig een memorie op te stellen om revisie van zijn proces aan te vragen, zoogenaamd wegens „nieuwe feiten”. Dit zal hem waarschijnlijk nog wat tijd doen winnen vóór het einde. Dit einde staat nog niet vast, daar de president van de Republiek bij wijze van gratie de doodstraf zou kunnen veranderen in levenslangen dwangarbeid. Landru zelf zegt, dat hij geen gratie wil vragen, maar hij weet wel, dat zijn advocaat het voor hem zal doen.

Engeland.

Indië.

(Van onzen correspondent.)

Londen, 3 Februari.

Men begint in Engeland nu werkelijk bang te worden voor Indië. Langen tijd heeft men de Indische kwestie voorgesteld als wel moeilijk, ernstig, maar toch niet onmiddellijk gevaarlijk. Men was zeer voldaan over de Montagu-Chelmsfordhervormingen, die een eerste stap op den weg naar zelfregering der kolonie zijn. Die hervormingen waren door de z.g. gematigde Indiëers aanvaard en in de onderstelling, dat verreweg het grootste deel der 300 millioen inwoners des lands op politiek gebied volmaakt onverschillig zijn, meende men, dat Gandhi's aanhang maar betrekkelijk gering was en dat zijn beweging van zelf haar eigen machteloosheid wel bewijzen zou. De Moplah-opstand, op zich zelf natuurlijk betreunswaard, deed vele berichten over gruwelen in het land stroomen, waaraan de Mohammedaansche rebellen zich ten nadeele hunner landgenooten van andere gezindten hadden schuldig gemaakt. Men putte er de hoop uit, dat Gandhi en de zijnen de onmogelijkheid van hun vredelievende samenwerking met de Moslim nu en in de toekomst op deze harde wijze grondig geleerd zouden hebben. Dat men ook in regeeringskringen niet al te pessimistisch was, bleek uit de reis van den prins van Wales. De gedachte, dat een luid geadverteerde rondreis van den zoon des Keizers het eerbiedige loyaleitsgevoel der bevolking kon en zou prikkelen sluit het geloof in zich, dat de bevolking voor dergelijke indrukken nog vatbaar zou zijn. Een onverdeelde succes was de tocht van den prins niet. Men doet zijn best, haar toch nog als geslaagd voor te stellen. Maar daar de Morning Post een felle campagne tegen Montagu, den minister voor Indië, voert en er dus belang bij heeft, den toestand als zwart te laten beschouwen, is er altijd wel stof beschikbaar, waaruit andere conclusies te maken zijn. Geen merkwaardiger verschil dan dat in het relaas van de Times en b.v. de Morning Post over 's prinses intocht in Calcutta. Het eerste blad spreidde daarin wat al te veel ijver in het verbloemen ten toon. De tocht van den Prins, dat blijkt nu wel duidelijk, heeft het beoogde doel niet bereikt en aangezien in zulke gevallen het achterwege blijven van voordeel een tastbaar nadeel is, zal men niet ver van de waarheid zijn, wanneer men aanneemt, dat Lord Reading een fout begaan heeft, toen hij zulk een tocht aan het Engelsche kabinet voorstelde.

Het nadeel ligt niet enkel in de manifeste weigering van een belangrijk deel der bevolking om den prins met groot gejuich te ontvangen, maar vooral ook in de maatregelen, die de Indische regering zich genoodzaakt dacht te nemen, toen zij begon in te zien, dat zij de beweging van Gandhi onderschat had. Het leek er zeer veel op, of zij, na de troebelen te Bombay, door een paniek aangegrepen was. Zij wilde klaarblijkelijk alles doen wat zij kon, om herhaling te voorkomen. Gandhi's schuldbekentenis, nadat de troebelen hem er op gewezen hadden, dat zijn nobele Ahimsa-leer, die alle bloedvergieten een gruwel acht, zijn volgelingen in de praktijk te hoog ging, is waarschijnlijk in haar uitwerking door de regering onderschat. Misschien meende zij, dat Gandhi zijn eigen beweging daar een noodlottigen klap mee gegeven had. Ik betoogde indertijd, dat de uitwerking ook precies andersom kon zijn. In ieder geval achtte zij het oogenblik gekomen, om de, naar haar idee verzwakte beweging definitief te verzwakken, door overal in grooten getale haar leiders achter slot en grendel te zetten, en dusdoende den schijn van succes voor den prins te redden. Het heeft, zooals bijna altijd, precies het tegenovergestelde effect gehad. De betrekkingen zijn er door verscherpt, vele gemoederen zijn er door wakker geschud, het martelaars-argument heeft opnieuw zijn gewone triomfen behaald en de pacificatie is verder af dan ooit. Als binnenkort de prins terugkomt, zal hij Indië niet rustiger, maar onrustiger achterlaten dan toen hij er aankwam. Aan de Indische regering staat het, voor het te laat is, een uitweg te vinden. Voor het te laat is. Want — het is niet mijn gedachte, maar de algemeene overtuiging van Indische correspondenten — in Indië leeft men onder den zwaren druk van het gevoel, dat, als er geen wonder gebeurt, een ontzettende catastrofe, iets als een herhaling van de Mouterij van 1857, onvermijdelijk is. Nog heeft Gandhi zijn volgelingen in de hand, maar men is er zeker van, dat het tegen de z.g. menschelijke natuur in het algemeen, en de natuur van een „redeloze” menigte is, om zich blijvend van geweld te onthouden, en dat, tenzij een diepgaande gebeurtenis den loop der dingen ten goede keert, een bloedbad wel uitgesteld, maar niet voorkomen kan worden.

Wat weten wij inmiddels van Gandhi, sinds zijn openbare schuldbelijden na de troebelen te Bombay? Wij hebben, ten aanzien van zijn swaraj (home rule) gedachte, een resolutie van het Nationale Congres te Ahmedabad. „Daar”, zoo luidt deze resolutie, „de juiste bedoeling van swaraj volgens sommigen aan twijfel onderhevig is, verklaart het congres, dat het, zoo het Britsche volk met het volk van Indië samenwerkt tot herstel van het onrecht in de Punjab en met betrekking tot het chalifaat, geen volledige onafhankelijkheid wenschte te verklaren, maar dat het congres, indien het Britsche volk en de regering vijandig mochten blijven, zal trachten iedereen band met Engeland tegen te gaan en volledige onafhankelijkheid zal verklaren”. In hoeverre de resolutie haar bestaan deels aan den Moplah-opstand te danken heeft, is uit de verte moeilijk te beoordeelen. Ook later heeft Gandhi zich voor Dominion Home Rule uitgesproken, mits eerst aan Indië's grieven tegemoetgekomen was. Is dit, omdat hij begrijpt, dat, zonder Britsche controle, de verhouding tusschen Hindoes en Moslim Indië tot een hel zouden maken? Wij zouden moeten weten, in hoeverre de Engelsche berichten

duurde. Toch werd zijn gezondheidstoestand in de gevangenis, waar hij aanvankelijk op koude vloeren moest slapen, geknakt. Want na dien tijd ging het zienderoogen achteruit, tot nu het einde, gelijk gezegd, als een verlossing gekomen is.

Japan.

Prins Tokuogawa is jl. Zaterdag in Tokio teruggekeerd. Hij verklaarde bij aankomst, dat hij tevreden was over de resultaten van de conferentie. Naar zijn meening is het Viervondige vergelijk over de Stille Zee een (voor Japan) voordeelige vervanging van het Britsch-Japansche verdrag.

Intusschen heeft het Japansche Huis van Afgevaardigden het vraagstuk der legersterkte ter hand genomen. De leider der Kokoeminto nationalistien, Inoekai, heeft een voorstel ingediend, strekkende om het effectief van het leger tot op de helft te verminderen. De regering is weliswaar bereid tot verlagening der legersterkte, maar zij wenscht het aantal divisies intact te houden en vooral te bezuigen op het materieel.

Het Japansche parlement zal in buitengewone zitting de ratificatie van de verdragen van Washington ter hand nemen, terwijl dan tevens de kredieten zullen ter sprake komen, die in verband met deze verdragen noodzakelijk zullen worden.

Mede houdt het parlement zich bezig met het vraagstuk der ontruiming van Siberië, op een wijze, die de Japansche belangen daar waarborgt en ook de veiligheid verzekert van de grens van Korea.

Het eiland Sagalien zal worden ontruimd zoodra een desbetreffende overeenkomst met Rusland zal zijn tot stand gekomen.

Vereenigde Staten.

Zuid-Afrika.

Generaal de Wet. ¶

Zoo is dan de reus uit den Boerenoorlog ook meengegaan! Niet met verslagenheid, maar in dankbare perusting zal het Afrikaansche volk dit bericht ontvangen hebben. Want het einde zag men reeds geleeden komen, en men wist, dat het verlossing betekende.

Trotsch was zijn volk op Christiaan de Wet. De Afrikaanders, van welke politieke kleur ook, gevoelden, dat hij een sieraad was van hun volk. In hem zagen zij de belichaming, de incarnatie van al wat goed is in het Afrikaansche karakter — taaiheid, standvastigheid, godsvrucht, vrijheidszin en.... gevoel voor humor.

Een reus was hij onder zijn volk. Met Kruger, Steyn, Botha, de la Rey, Beyers, was hij een van de groote figuren uit den grooten tijd van den Boerenoorlog. Vandaag leven van de grooten nog alleen Smuts en Hertzog. Maar, geen van allen was zoo populair als Christiaan de Wet. Hij was de volksheld bij uitnemendheid. En zijn roem zal nog tot in lengte van dagen verkondigd worden, van den mond van de moeder aan haar kind, en door den volksman aan zijn gretig luisterend gehoor! — Christiaan de Wet werd geëerd door zijn volk. Zie hier enkele aanhalingen uit een adres hem een tijd geleden aangeboden door „de Afrikaanders van den Oranje Vrij Staat: „Ons wil u nie vlei of onnodige lof toeswaal nie. Ons wil net met dankbaarheid jeëns die Heer dit uitspreek, dat ons in u altijd erken het 'n kragtige getuie vir reg en geregtigheid. En u word vandag omring en gekroon deur die liefde van 'n dankbaar volk. U invloed onder u volk het u nooit gekoop deur enige lae of onwaardige kompromis, of deur die prijsgee van hoë en heilige beginsels nie. Inteendeel u invloed is te danke aan u vriendelikeit, gepaard met getrouheid, standvastigheid, opregtheid, onbaatsugtigheid, ware vaderlandsliefde, en innige godsvrug. En nou is die aand van u lewe daar. Die uurtjie van u afskeid van ons sal nemou slaan. Ons dank die Heer vir u en u lewe. En vir die lewe van u dappere en voorbeeldige gade. En ons is versekerd dat die beste en waardigste monument ter uwer nagedagtenis sal wees, nie skerpsinnige staatkunde, nie naam en faam op die terrein van politiek en diplomatiek, nie graniet of marmere nie, maar die goeie en reine invloed van u lewe als patriot en kristen, die invloed wat sal blij voortlewe in die hart van u volk tot in verre nageslagte. Gode sij al die eer!”

De loopbaan van Christiaan de Wet is niet alleen schitterend, maar ook tragisch geweest. Hij zette alles op het spel om zijn levens-ideaal — de vrijheid van zijn volk, te bereiken. Hij leed de nederlaag. En zijn eenige troost toen hij stierf was, dat zijn groote ideaal nog voortleeft in het hart van Jong-Zuid-Afrika.

„Tien maande nadat die Oranje-Vrijstaat als onafhanklike staat begin het om te bestaan” (in 1854), zoo zegt zijn geschiedschrijver ds. Kestell, „is Christiaan Rudolph de Wet geboren. So het dit dan gebeur dat al die Onafhankelikeheidsdag elke jaar geyier werd, dit vir hom daaraan herinner het dat hij en sijn land van één ouderdom was. Seker het niemand duideliker selfbewustheid daarvan gehad nie, dat hij Vrijstater was, dan hij. Intens het hij meegeleef in alles wat sijn land wedervaar het. Die drade van sijn lewensgeskiedenis is deureengewee in die lewensweb van die historie van sijn volk. Sijn geskiedenis is dan ook Vrijstaatse geskiedenis.” Zijn stamvader heette Jacobus de Wet, en kwam van Amsterdam tusschen de jaren 1690 en 1700.

Zijn onderwijs genoot de jonge Christiaan van een Hollandschen Jood, bij name Bouman. Van dezen onderwijzer, zegt ds. Kestell, „het Christiaan ook 'n beetje rekenkunde geleer. In hier die yak was hij in sijn element. Hij het in „sommemaak” almal in die skool oortref, en dit was verbasend hoe gemaklik hij uit die hoof kon reken.”

Christiaan de Wet boerde achtereenvolgens in den Vrij-Staat en in Transvaal. Als burger maakte hij den slag van Amajuba mee. Hij was lid van den Vrijstaatschen volksraad. In den Boerenoorlog maakte hij voor het eerst naam bij het gevecht te Nicholson'snek (in Natal) als assistent-kommandant. Op 9 December 1899 ontving hij een telegram van pres. Steyn, „waarin hij hem die waardigheid van Veg-generaal aanbied op die Westergrense (bij Kimberley). Die aanbod was vir de Wet 'n verrassing, en hij het aan die president teruggetelegrafeer om hom 'n bietjie tyd te gee om daaroor na te denk.... Maar daar kom nog dieselfde dag, kort op die telegram van die president, een van die heer A. Fischer (eerste minister destijds), bij hom aandringende, dat hij die benoeming vir hom moet laat walgeval. Toe neem de Wet vier of vijf vriende, manne in wie hij vertrouwe stel, op 'n randjie buite die laër, en daar het die klompie die aangesig van God geraadpleeg. Johannes Cilliers, 'n seun van die onvergeetlike Sarel Cilliers (die Dingaan's Dag instelde) neem toe die woord, en hij spreek in die naam van almal daar op die randjie: Jij moet gaan!”

Dan volgt de noodlottige overgave van gen. Cronje te Paardeberg. Gen. de Wet waarschuwt hem te Magersfontein tevergeefs, dat de Engelschen in duitzenden een omtrekkende beweging uitvoeren. „Vat drie honderd en vijftig man en één kanon”, roept gen. Cronje, „en loop skiet die goed dood en vang die ander!” Den eersten dag gelukte het gen. de Wet de bevelen van Cronje uit te voeren. Twee dagen later echter volgde een beweging der Engelschen op nog grooter schaal. De Wet rapporteert aan Cronjé door middel van Scheepers. En hij waarschuwt: val terug! „Is julle nou regtig met vrees bestorwe?”, vraagt de ouwe aan Scheepers, „loop skiet die goed dood, en vang die ander!”

Het onvermijdelijke gebeurde, bij een dergelijke koppigheid. En zelfs nadat de Wet Danie Theron met levensgevaar naar den belegerden Cronjé gezonden had, om hem een plan voor bevrijding voor te leggen, weigerde Cronjé zijn lager te verlaten.

Maar de heldendaden van Christiaan de Wet gedurende den Boerenoorlog zijn voldoende bekend. Na den vrede van Vereeniging, bezoekt hij, zoodals men zich herinneren zal, ook ons land. En toen de Vrijstaat zelfbestuur kreeg, werd hij minister van landbouw. De historische Unie-conventie maakte hij mee. Door het eerste Unie-kabinet (waarin ook Hertzog zat) werd hij aangesteld tot de zeer verantwoordelijke positie van lid van den verdedigingsraad van Zuid-Afrika. Toen de Hertzog-crisis losbrak, bedankte hij als zoodanig, bij wijze van protest. Hij was het die, toen de scheuring kwam in de oude Zuid-Afr. Partij, Botha en zijn aanhangers toeriep, terwijl hij de zaal uitwandelde, „adieu!”

Met Hertzog werd hij toen een van de steunpilaren der Nationale Partij. Bij de onthulling van het groote Vrouwenmonument te Bloemfontein, hield hij een historische toespraak. Ofschoon pres. Steyn alle bijvalsbetuigingen verbood, applaudiseerde het volk toch, toen Christiaan de Wet te voorschijn trad.

Het parlement besluit in 1914 Duitsch-Zuid-West aan te vallen. En terzelfdertijd vernéemt de Wet het bericht van het dood-schieten van gen. de la Rey. Hij komt van het gebied onder den indruk van een woord uit de Schrift „Vervloekt zij de man, die zijns naasten landpalen verruikt!” Hij woont de begrafenis bij, en houdt een roerende redevoering. Daarna volgen protestvergaderingen tegen het besluit van de Regeeringspartij. Hij stelt met Beyers het befaamde manifest van Steenbokfontein op. Hij roebeleert, en wordt gevangen genomen. Daarna komt zijn „tronkstraf”, die dank zij een invloedrijke Vroue Betoging te Pretoria niet lang

Ik heb hem dr. Coster, toen deze nog staatsprocureur was, z66 in het nauw hooren brengen, dat deze moest erkennen dat zijn advies onjuist was geweest.

In alle belangrijke quaesties heeft president Kruger in Danie Wolmarans een krachtige hulp gevonden. Zoolang hij lid was van den Eersten Volksraad leden alle pogingen om de Z. A. S. M. te naasten voor dat de regeering in staat was de exploitatie over te nemen, schipbreuk, evenals alle memories om de dynamietconcessie te cancellleeren zonder dat er contractbreuk bewezen kon worden, ter zijde werden gelegd. A. D. W. W. wilde vooruitgang, doch niet hals over kop, geleidelijk. Eerst het pad effenen voor men verder gaat, is zijn motto.

Generaal Joubert erkende Danie's meerderheid. De generaal verscheen zelden in den Volksraad. Hij maakte er alleen zijn verschijning als hij er geroepen werd of als het debat een belangrijk vraagstuk raakte. In zijn meening stond hij gewoonlijk lijnrecht tegenover die van A. D. W. W. en diens volgelingen. Slim Piet had de gewoonte, kalm in zijn stoel te zitten en met een voor hem liggend papier te spelen als hij door iemand anders dan Danie Wolmarans werd aangevallen. Nauwelijks stond deze echter op of de generaal keerde zijn hoofd naar den spreker en wendde zich slechts nu en dan, om een enkele aantekening te maken voor zijn repliek.

Ik heb den generaal nog nooit als overwinnaar uit zulk een strijd zien treden. En toch gold hij voor een uitznemend debatter.

A. D. W. W. was het, die president Kruger en dr. Coster, na de ongelukkige quaestie, die tot dr. Coster's ontslagneeming als staatsprocureur aanleiding gaf, weder te zamen bracht.

In den Eersten Raad was de commissie gekozen tot herziening der Grondwet. Een der leden, ik meen Lukas Meijer, stelde voor om dr. Coster als adviseur der commissie te vragen. Danie merkte op, dat deze benoeming bij de commissie zelf berustte en niet bij den Volksraad; hij kon den leden echter verzekeren, dat dr. Coster de eerste rechtsgeleerde zou zijn, dien men zich zou toevoegen. Een luid applaus van alle leden waerklonk.

Den volgenden morgen sprak ik Danie op straat en vroeg hem naar de samenstelling der commissie. Hij was denzelfden dag nog naar dr. Coster gegaan, die er echter bezwaar tegen had te vergaderen ten huize van den president, zoolang de quaestie tusschen beiden nog niet uit de wereld was.

Danie was onmiddellijk naar Oom Paul getogen en... de eerste vergadering had enkele dagen later plaats ten huize van president Kruger en dr. Coster was tegenwoordig. A. D. W. W. juichte, want hij had eerbied en hoogachting voor den gewozen staatsprocureur met zijn eerlijk karakter.

Ik herinner mij dr. Leyds bij zijn afscheidsdiner te Pretoria, toen hij als Transvaalsch gevolmachtigd minister naar Europa ging, te hebben hooren zeggen, dat hij er nooit naar getracht had zich populair te maken. Dit heeft Danie evenmin gedaan. Hij is beleefd, maar een man van weinig woorden. De gunst of een goeden dunk van iemand te winnen door buitengewone vriendelijkheid, ligt niet in zijn aard. Hij is driftig en spaart niemand. Dit en zijn voortdurend succes en grootte invleed bezorgden hem vijanden en benijders in den Volksraad. Hieraan is het toe te schrijven, dat hij nooit tot voorzitter is gekozen, hoewel hij ontegenzeggelijk het bekwaamste lid was. Dit alles was oorzaak dat hij eerst bij herstemming tot lid van den Uitvoerenden Raad werd gestemd.

Er is nooit iemand geweest die A. D. W. W. ook maar de geringste oneerlijke daad heeft ten laste kunnen leggen. Hij waakte er met groote zorgzaamheid voor dat zijn naam onbevlekt bleef. Ieder die bekend is met de Engelsche gewoonte in Zuid-Afrika van ieder te willen omkopen, kan zich voorstellen welke aanbiedingen Danie gehad zal hebben. Doch zelfs zijn grootste vijanden moeten erkennen dat hij strikt eerlijk is. Toch is hij niet haastig in zijn veroordeeling van anderen. Toen de Selati-Spoorwegmaatschappij haar beruchte lijst openbaar maakte van volksvertegenwoordigers die rijtuigen zouden ten geschenke ontvangen hebben en deze quaestie door de beschuldigten zelf in de Wetgeving ter sprake werd gebracht, verklaarde Danie dat ook hem, na dat de concessie was toegestaan, een rijtuig was aangeboden. Hij had geweigerd omdat hij van oordeel was dat een raadslid zelfs den schijn van partijdigheid moest vermijden. De leden die het geschenk hadden aangenomen, hadden zich, zijns inziens, echter daarmee volstrekt nog niet laten omkopen.

Danie is de aangewezen persoon eenmaal president Kruger als hoofd eener vrije Z. A. R. op te volgen. Hij is de man van de toekomst, en zelfs Louis Botha's wapensucces zal zijn reputatie niet kunnen doen tanen.

ABRAHAM FISCHER.

De heer Frederik Rempel schrijft in het Handelsblad over den heer Abraham Fischer, lid van den Uitvoeren den Raad van den Oranje Vrijstaat en nu een van het driemanschap, een karakterschets, waaraan wij het volgende ontleenen :

„Een aangenaam mensch, die mijnheer Fischer”. Dien indruk maakt de Vrijstaatsche buitengewone gezant op ieder. Hij ziet er pittig uit tusschen de twee zwaar gebouwde Afrikaners, Wessels en Wolmarans. Hij heeft een vriendelijken lach en een vriendelijk woord voor elk en alle kans de populairste van het krachtige driemanschap te worden. Hij kan gezellig praten, maar is even gesloten als A. D. W. en Wessels, want hij weet uiterst handig, onder levendige conversatie, alles voor zich te houden wat hij gezwegen wil hebben.

De heer Fischer is lid van den Uitvoeren den Raad en in het gewone leven procureur te Bloemfontein. Hij bewoont een mooi landhuis, even buiten de stad, waar men alles vindt wat de moderne boer zich op zijn hoeve denken kan. Hij is bekend om zijn mooie paarden en toeft thans in Europa met de wetenschap dat zijn plaats schandelijk verwoest is, dat zijn rijtuigen en paarden eerst door Lord Roberts en later door andere Britsche officieren gebruikt zijn... dat zijn huis is uitgewoond, zijn linnen en zilver op de tafel van den militairen gouverneur van de Oranje-Rivierkolonie prijken en dat alles waarop hij eenmaal zoo trotsch was, moedwillig verwoest is. Hij weet ook, en misschien weet hij het ook niet, dat de Hertog van Teck ernstige plannen koestert om Fischer's plaats, als zijn particulier eigendom, tot een modelhoeve te maken !

De Vrijstaatsche afgevaardigde draagt zijn beproeving met een gelatenheid die respect afdwingt. Fischer is optimist, zooals Danie pessimist is. Toen den laatste de oorlog reeds onvermijdelijk scheen, geloofde de eerste, nog met onwrikbaar vertrouwen in een vreedzame oplossing, en zelfs toen de regeering der Z. A. R. alle hoop had opgegeven en zich gereed maakte het beroemde ultimatum op te stellen, was het Fischer die uitstel aanried om president Steyn nog in een laatste briefwisseling met Sir Alfred Milner te helpen... een correspondentie die voorbestemd was tot niets te leiden ! President Kruger en de Transvaalsche Uitvoerende Raad stemden toe in dit uitstel om niet later het verwijt te gevoelen niet alles te hebben gedaan wat van Zuid-Afrika een rampspoedigen oorlog zou hebben kunnen afwenden.

Zelfs de President geniet niet zulk een aanzien in den Oranje-Vrijstaat als Abraham Fischer, die „de” politicus was in de zuster-republiek. De krachtige en waardige correspondentie van president Steyn voor den oorlog verraadt Fischer's meesterhand en uit menig officieel stuk dat in de onderhandelingen vóór dezen oorlog het departement van buitenlandsche zaken te Pretoria verlaten heeft, spreekt Fischer's stijl. Hij was degene die, in de moeilijke dagen vóór den 11en Oct. '99, van Bloemfontein naar de Transvaalsche residentie heen en weer reisde, die nu eens besprekingen had met zijn eigen gouvernement en eigen Volksraad, en dan weer met regeering en wetgeving der zuster-republiek. Hij heeft allen vrienden van president Kruger en de Boeren gevraagd en gemaand al hun invloed aan te wenden om den oorlog te vermijden. Werkten de hooge overheden te Pretoria en Bloemfontein dag en nacht, Fischer was altijd het drukste bezig van allen, steeds vertrouwend dat de bloedige en wanhopige strijd nog afgewend zou kunnen worden. En toen zelfs hij moest erkennen dat de oorlog uitbreken zou, had hij geen tijd te treuren over zijn verdwenen illusies. Werken moest hij om te zorgen dat de worsteling geen belemmering zou ondervinden door slechte regeling.

Fischer heeft veel voor de Z. A. R. gedaan, en te verwonderen was het niet dat na dr. Leyds' aftreden als staatssecretaris, het eerste het oog viel op het Vrijstaatsche Uitvoerende Raadslid om dr. Leyds' opvolger te zijn. Had hij zich verkiesbaar gesteld, dan zou heel de Volksraad eenparig zijn stemmen op hem hebben uitgebracht; doch hij had zijn Bloemfontein, zijn Vrijstaat te lief om het moeilijke en ondankbare ambt van staatssecretaris der Z. A. R. te aanvaarden. Langdurige pressie is in dien tijd op Fischer uitgeoefend, maar hij wilde blijven waar hij was geworden de man die hij toen was. De Transvalers betreurden die standvastigheid, de Vrijstaters juichten.

Fischer en Wolmarans zijn de mannen van de nauwere vereeniging. Zij hebben het plan uitgewerkt waarvan de beide presidenten bij hun ontmoeting te Viljoensdrift, na rechter Steyn's verkiezing tot hoofd van den Oranje-Vrijstaat, den grondslag hadden gelegd. Geen figuren hebben zich bij deze federatie naast de twee staatshoofden zoo op den voorgrond gedrongen als het Vrijstaatsche en het Transvaalsche Uitvoerende-Raadslid.

Over Cornelis Wessels schrijft Fred. Rompel in het Hblad o. m. :

De vader der Wessels was eigenaar voor een groot deel der tegenwoordige De Beersgronden te Kimberley, welk eigendom hij voor een aanzienlijk bedrag verkocht. De Wessels echter besteedden hun geld in Zuid-Afrika. Zij kochten er plaatsen die zij met alle zorg lieten bewerken. Aan hen dankte dan ook de Vrijstaat veel van zijn voorspoed; hun voorbeeld wekte anderen tot navolging, en in korten tijd stond het land tusschen Oranje- en Vaalrivieren bovenaan met zijn landbouw en veeteelt. De Wessels hebben steeds indirect hun rijkdommen besteed tot bloei van de nationale welvaart.

In '98 vertrok Cornelis Wessels op een reis door Europa en Amerika. Hij bezocht er niet alleen de grootsteden met haar schatten van kunst, weelde en smaak; maar ook de boerderijen. Hij stelde zich op de hoogte van landbouw en veeteelt in de overige deelen der wereld en zocht raspaarden en rasvee uit, kooft de nieuwste landbouwwerktuigen aan en droomde zich nieuwe verbeteringen op zijn plaatsen en toepassing van het practische wat Europeanen en Amerikanen hadden ingevoerd. Hij was door zijn reizen een verstandiger en beter mensch geworden. Hij had rijkdom en armoede gezien, vrijheid en verdrukking, volksvoortgang en demoralisatie van geheele naties. De gezonde hersenen van het sterke lichaam hadden die indrukken opgevangen en verwerkt, hadden hem geleerd wat de Vrijstaat zou moeten doen om zich de plaats te veroveren die hem als een der toekomstlanden van Zuid-Afrika is aangewezen.

Wessels heeft geen gelegenheid gehad zijn kennis ten nutte van zijn land aan te wenden. Zeer kort voor den oorlog was hij nog in Europa. Hij had er kunnen blijven. Hij had er in weelde en gerief het einde van de worsteling kunnen afwachten, vrouw en kinderen om zich vereenigende, en had straks, na het einde van den strijd, weer de hooge positie kunnen gaan innemen die hij in zijn vaderland bekleedde...

Hij is teruggekeerd en heeft met zijn bekenden zeldzamen tact de moeilijke en vaak opgewonden discussies van den Volksraad geleid. En toen de regeering hem riep om naar Europa te gaan, liet hij zijn vrouw, zijn dochter en zijn zoon met den helderen kop — zijn trots — achter, onbeschermd en ongetroost. Hij ging en bezocht wederom de oude en nieuwe wereld. Hij zag terug de plaatsen, die hij op zijn eerste reis had bezocht. Hij zag het voor zich het verschil in de omstandigheden zijner eerste en zijner huidige reis, en bij de gedachte aan het lijden van zijn volk, aan de verwoesting van zijn land, aan de verdrukking en wreedheid heeft het ook uit zijn mond geklonken: „J'accuse” in woorden

van droefenis, verontwaardiging en afkeer. Hij heeft het verdedigd, in overtuigende redeneering, het goed recht der Afrikaanderzaak, hij heeft de Britsche leugen het valsche, schijnheilige masker afgerukt en met zijn reuzenfiguur, hoog gerekte en breed geschouderde en den blik op zijn beide medeafgevaardigden de gezwegene vraag gesteld:

„Wij zijn Afrikaner Boeren. Zijn wij dan de barbaren, de onbeschaafde halve wilden die de Britsche Jingo ons scheldt en wier verdelging een eisch der beschaving is?”

Uit de Mail.

De jongste Kaapsche mail brengt ons in het Advertentieblad een korte levensbeschrijving van de Wet, door een verslaggever van de Post, een Engelsch blad te Bloemfontein, uit den mond van vrienden en bloedverwanten van den beroemden Boerengeneraal opgeteekend. De Post verzekert, dat de Wet deze zijne levensschets zelf heeft nagezien voor zij gedrukt werd. Het Advertentieblad geeft er dit résumé van :

Christiaan de Wet werd geboren op 7 Oct. 1854, op zijn vader's plaats in het Smithfieldsche, in het zuidelijke

gedeelte van de O. R. Kolonie. Hij was het vijfde kind van eene familie van elf kinderen, waarvan 9 zoons en 2 meisjes. Zijn vader, J. E. de Wet, had een groote plaats te Nieuwjaarsfontein, en werd zeer geacht door de omliggende boeren. Zoowel de vader als de moeder werden in de Kaapkolonie geboren, en ook hunne voorouders.

Toen de Wet 5 à 6 jaar oud was, legde hij alreeds die handelsneigingen aan den dag, welke hem in latere dagen zouden onderscheiden. Hij gaf als kind weinig om gemakelikheden, en verkoos liever zijn vader naar de dorpen te vergezellen om zaken te doen.

De Wet kreeg wat educatie in zijne kindsdagen, doch was geen schitterende ster, wel zeer stijfhoofdig. Hij was echter slim van natuur, en kon spoedig leeren wanneer hij zulks verkoos.

Toen hij ouder werd, werd hem vrij wel toegelaten te doen wat hij verkoos; — hij was een liefhebber van paarden, en het was hem onverschillig of hij bloots reed dan niet. Hij hield niet veel van schieten, doch als zijn vader wat vleesch hebben wou, dan wist Christiaan zeer goed hoe het spoedig te bekomen, want hij was een goed schutter.

Hij was zelfs als kind een goed beoordeelaar van paarden en vee.

In het jaar 1874 huwde hij met zekere jongejuifvrouw Kruger, eene dochter van een der bureu. Het jonge paar woonde voor een tijd te Nieuwjaarsfontein, doch vertrok later naar Johannesburg, alwaar de Wet spoedig veel geld verwierf.

Christiaan de Wet en zijn jongere broeder Piet namen deel aan 't gevecht te Majoeba, alwaar Christiaan de aanvoerder was bij een commandootje.

Kort daarna werd hij tot lid van den Volksraad gekozen; zijn politiek was progressief — hij was er altoos voor om de uitlanders meer voorrechten toe te kennen.

In 1889 keerde hij terug naar Nieuwjaarsfontein, en kort daarna kocht hij die plaats van zijnen vader. In 1897 verkocht hij gemeld eigendom aan den heer Jan Hauptfleisch, en zette hij zich metterwoon neder in het district Heilbron, alwaar hij verscheidene plaatsen langs de Rhenosterrivier, nabij Roodewal-statie, opkocht.

Bij zijn terugkomst uit Transvaal, werd hij tot Volksraadslid gekozen voor de wijk Boven-Modderrivier. Hij was een ijverig lid en een vloeiend spreker. Zijn broeder Piet werd tot Volksraadslid gekozen voor Liebenberg's Vlei, en zij ondersteunden destijds de nauwere verbintenis met Transvaal.

De Wet had, toen de oorlog verklaard werd, 8 zoons en 3 dochters. Hij liet ze goed leeren.

De Wet is een uitmuntend type van een „zelf-gemaakten” man. In zaken staat hij bekend als een slimhoofd, en weinigen kunnen verklaren, dat zij hem overtroffen hebben in transacties. Hij is tevens een man van zijn woord, en precies met alle zaken. Alhoewel wel haastig-scherp van humeur, is hij nochtans zeer goedgehartig, en betreurt 't altoos scherpelijk gesproken te hebben of iemands gevoel gekwetst te hebben.

Toen de onderhandelingen tusschen Groot-Britannië en Transvaal een steeds ernstiger keer namen, leidde de Wet een stil leven op zijne plaats te Rhenosterrivier. Weinig werd destijds van zijne opinie gehoord met betrekking tot den naderenden strijd tusschen de twee rassen, doch men meent dat hij een oorlog met Engeland goedgekeurd heeft, zoodat, zijns inziens, het voor altoos beslist kon worden dat de Afrikaners meesters van Zuid-Afrika zouden zijn.

Hij was bij het begin van den oorlog assistent-commandant van Heilbron. Hij deelde in de slagen te Modderspruit en Nicholson's Nek, en ook in de eerste drie slagen bij Ladysmith. Hij werd toen naar het westelijke gedeelte van den O. V. S. gezonden als vechtgemaal.

Kort vóór de overgave van Cronjé aan Lord Roberts op 27 Febr. 1900, legde de Wet zooveel moed en bekwaamheid aan den dag als aanvoerder in zijne pogingen om den „Zwartten Wolf” (Cronjé) bij te staan in zijne moeilijke positie, dat hij door de burgers tot hoofdcommandant gekozen werd.

Toen Cronjé zich overgaf, bevonden de Wet's derde zoon en drie zijner broeders zich ook bij de gelederen. Na zijne aanstelling hield de Wet nog steeds aan veel moeite te veroorzaken met zijne dappere en onverwachte aanvallen, en door zijne listigheid in het betrappen van onze patrouilles. De Wet en zijn broeder Piet, tezamen met president Steijn, bleven steeds veel moeite veroorzaken na de bezetting van Bloemfontein. Toen Lord Roberts' groote leger optrok naar Pretoria, betwistte hij den weg van kopje tot kopje, wordende vele hevige gevechten gevoerd met den rechtervleugel onder generaal Ian Hamilton. Toen Steijn van uit zijne nieuwe hoofdstad Kroonstad verdreven werd, retireerde hij met de Wet naar nieuwe, sterk plekken langs de lijn der voortrukking, en alhoewel zij meerendeels zich verdedigden, bemerkten zij desniettemin spoedig eenig zwak punt in de Engelsche positie, en vielen met vastberadenheid aan, alwaar eenigszins kans van slagen bestond.

De Wet was in Juni 1900 succesvol in een gevecht aan de Rhenosterrivier, en benevens het bekomen van het tijdelijke bezit zijner eigene plaatsen, nam hij een groot aantal Engelschen gevangen, en brak tevens den spoorweg aan weerskanten van het station Roodewal op.

De moeite die hij alzoo veroorzaakte, deed de generaals met elkander wedijveren om de Wet te vangen, en het was slechts zijn wonderbare kennis van de landstreek en zijn wonderbare kunst en slimheid als leidsman, die voorkwamen dat hij niet bij verscheidene gelegenheden gevangen genomen werd.

„Chasing de Wet” was naderhand een spreekwoordelijke uitdrukking door gansch het Britsche rijk geworden.

De Wet's oudste zoon Jan werd te Magersfontein gedood; Gert, Johannes, David en Barend werden gevangen genomen en naar St. Helena en Indië gezonden, terwijl Piet zich te Bloemfontein overgaf.

Zijn derde zoon Christiaan werd met Cronjé gevangen genomen, en naar St. Helena gezonden, alwaar hij stierf. Jacobus werd onlangs gevangen genomen, zoodat slechts de Wet en zijn zoon Izaak in het veld overbleven.

176

BOEREN-GESPREKKEN

door

Mr. J. C. KAKEBEEKE.

Door hun weinigen omgang met vreemdelingen zijn de Boeren op het platteland veelal wantrouwend en achterdochtig tegenover dezen. Verklaarbaar is dat zeker, als men denkt aan het soort vreemdelingen waarmee ze helaas dikwijls in aanraking komen. Doch heeft men zich eenmaal hun vertrouwen waardig gemaakt, dan verdwijnt alle achterdocht en maakt deze plaats voor groote hartelijkheid.

Ik heb dit eens ondervonden op een plaats in den Vrijstaat, waar ik kwam rijden als geleider van een gevangene. De eigenaar van de plaats was een oude Boer, wiens zoon met zij door de Engelsche patrouilles langs de Modderrivier was heengeslopen.

Ik laat hier de wederzijdsche begroeting volgen:

— Middag oom, middag tante, middag nichies. Hoe gaan dit nog? —

— Middag neef, ik is Wie is neef? —

— Ik is dr. Kakebeeke. —

— Alle wereld, is jij die Kakebeen, wát met mijn zeun deur die Modderrivier hêt gekom? —

— Ja oom, ik is —

— Mijn machtig, vrouw, kinders, hier is rou die Kakebeen, julle weet.

— Hotnot, haal voer ver die perde, en staan bij hulle dat die hoenders die graan nie uitpik nie!

— Wat zal neef gebruik? Vrouw gé brood en boter en koffie ver hom. Zal neef nie opsteek nie? Di's noch van die rêrige Magalies-twak.

— Ja, dank je oom, ik zal graag wat tabak rooken.

— Jij is zeker een Hollander? Ik hêt banje van julle Hollanders gehoor; ik hêt al mijn lêve gedenk, julle is zo maar zo een vrot natie, maar julle gedra julle nou as manne in die oorlog.

En jij is nou een van die kerels, wat Oom Paul uitgestuur hêt om die Vrijstaat te proclameere? Vertrou die ou-president julle Hollanders zo banje?

— Ja, oom, die Boere hêt altoos mistake gemaak met die Hollanders te wantrou. Julle vind dit nou eerst te laat uit. Die Hollanders is die Boere zijn beste frind, en Oom Paul hêt altijd zoo gedenk. Kijk nou die Hollanders in Europa, hulle zend ambulances ver julle, en hulle sal meer as £ 100,000 aan geld stuur.

— Ja neef, ons sal dit nooit vergeet nie, maar neef weet, daar is banje slechte Hollanders in onze land.

— Ja oom, ik weet, maar daar is banje meer goeie.

— En wat denk Oom Paul van die oorlog?

— Nee oom, die kan ik nie zê nie, ik kom eigenlijk nie van Oom Paul nie. President Steyn hêt mij uitgestuur.

Alle wereld, hêt Tinus jou uitgestuur!

Hierop volgde een heerlijk maal van brood en boter en koffie en werd er veel gezelsd over den zoon die weer in den oorlog was en over de politiek, en na een uurtje praten met mijn slachtoffer trok ik verder.

Bij de Boeren is de verwachting altijd levendig geweest dat zij van de bevoorrechte mogendheden hulp zouden krijgen. Tallooze gesprekken heb ik daarover op commando met hen gehouden, waarvan ik er hier een weergeef.

Het was op den terugtocht van een verkenning, waarbij een Vrijstater, Kruger genaamd, die pas in het commando was aangekomen, naast mij kwam rijden.

— Hulle zê ver jou dokter, nè?

— Ja, oom, hulle zê zo.

— Kan dokter mij dan assembleef nie een beetje help nie? Ik hêt altijd zo banje las van mijn maag.

— Ja, mâr ik is nie dokter in die medicijne nie, ik is zo mâr dokter in de rechten.

— O, is jij dokter in die geleerdheid?

— Ja, oom.

— Dan kan dokter mij zeker banje vertel van die oorlog, hoe dit nou staan met die ander naties? Is dokter een Hollander?

— Ja, ik is, oom.

— En hoe groot is Holland? Is hij zoo grōot als Engeland?

— Nee, oom, Holland is maar klein. Hij is amper zoo groot as 1/3 van die Vrijstaat, en daar woon zes milioen mense.

— Nee, mijn machtig, di's daarom banje.

— En hoe kom, veg hulle nie met Engeland nie? Ons is toch mar 40,000 wat kan vech.

— Ja, oom, maar Engeland zal ons doodmaak met zijn vloot.

— Hét julle dan nie 'n vloot nie ?
 — Ja, mar die 's banje klein.
 — En hoe lijk het met Deutschland, en met Frankrijk ? Zal die Duisters en Franse nie baklei nie met die Engelse ? Hulle is toch groot naties ?
 — Maar waarom zal hulle baklei met Engeland ?
 — Verstaan dokter dit nie ? Daar woon banje Duisters en Franse in onze land, en hulle vech saam met ons. Hulle regeerings zal niet toelaat nie, dat ons straffeloos word doodgeskiet.
 — Nee, oom, maar die Duisters en Franse hoef nie te vech nie ; dit doen hulle op eigen risico, en omdat hulle niet kan sien dat julle wordt doodgemaak, en hulle makkelijk thuis blij. Hulle leef ook in die land, en wil daarvoor vech, maar hulle regeerings zal hulle nie help nie. —
 — Maar verstaan die regeerings dan niet, dat as ons overwin en hulle help ons, dat ons nie een enkele stukkie van die Engelse meer sal koop nie ? Ons koop nou enkeld die Hollander, die Duister en die Fransman zijn goed. En hulle dal rijk kan word an die mijne. Ons laat nou voortaan enkeld die goeie uitlanders in die mijne geld verdien.
 Ongelukkige Boeren, die niet weten dat er nog iets hoogers is dan daadwerkelijke sympathie, en de belooning daarvoor ; dat er zoo iets is als hoogere politiek, waarvoor alle zedelijkheid en christelijkheid zwicht !

EEN BEROEP VAN DEN VRIJSTAAT OP DE AFRIKAANDERS.

Reuter's correspondent te Kaapstad heeft met de laatste mail den vertaalden tekst van het beroep van den Oranje-Vrijstaat op de Afrikaanders overgezonden. Wij geven hier een hervertaling :

Een beroep van het volk van den Oranje Vrijstaat aan alle Afrikaanders en onze vrienden in de Kaapkolonie, in onzen strijd met Groot-Britannië voor de zaak van het recht.

Mannen broeders ! Zoolang aan onze onafhankelijkheid niet geraakt en ons nationaal gevoel van eigenwaarde niet met uitroeiing bedreigd werd, hebben wij om vredes wille geduldig het drukkende onrecht, de onredelijkste vervolging en het geweld van de zijde van de regeering van Groot-Britannië gedragen, vertrouwend op het gevoel van eer van het Engelsche volk, dat, dachten wij, ons ten laatste recht zou doen.

Die hoop is vervlogen, nu wij uit den mond van Englands eerste minister moeten hooren, dat, waar het een zwakken staat geldt, het machtig Britanje door zijn woord niet gebonden is, maar vrijheid heeft, zoo dikwijls zijn belangen het eischen, met moedwil zijn woord en zijn plechtige verdragen te breken.

Uitingen als deze kunnen niet op een voegzame, vrede-lievende manier beantwoord worden. Zoolang die gedachten-gang tot enkele daden beperkt bleef en er hoop bestond, dat hij beperkt zou blijven tot enkele personen onder het Engelsche volk, brachten wij tijdelijk offers en waren bereid er nog meer te brengen, vertrouwend en vast overtuigd, dat een volk dat op zijn Christelijkheid groot gaat, zijn voormannen nooit zou toelaten voortdurend een zwak volk te onderdrukken.

Nu die praktijk echter in de onderhandelingen van het Engelsche volk met ons tot een gewoonte is geworden en de gewoonte tot een leidend beginsel, blijft er geen hoop meer, dat het onrecht, ons in het verleden aangedaan, goed gemaakt en onze rechten in de toekomst geëerbiedigd zullen worden. Wat betreft de rooverij van diamantvelden, met geweld gepleegd, en de schandelijke wegneming van land, rechtvaardiglijk met de wapenen en met bloed gewonnen, wij bogen voor de overmacht, hoe diep het ons griefde, in de hoop onze onafhankelijkheid te behouden. Nu zal de dwingeland ook dit van ons willen nemen. Nu dat Groot-Britannië, door zich een suzeriniteit over ons en ons land aan te matigen, ons tracht van alles te berooven behalve een schijn van onaf-

hankelijkheid, rest ons niets anders dan de wapenen op te vatten in het volle vertrouwen op God en een rechtvaardige zaak en tot het uiterste ons dierbaar vaderland te verdedigen.

Wat het ook moge kosten aan ons volksbestaan, wij kunnen en mogen ons niet voor het geweld van den vijand buigen zonder ons hardnekkig verdedigd te hebben. Indien wij zulk een aanslag op onze vrijheid niet afsloegen met de wapenen, zouden wij ontrouw worden aan onze roeping en de achting van alle vrije volkeren onwaardig zijn.

Niet alleen onze vrijheid echter, maar ook de uwe, de vrijheid van geheel Zuid-Afrika, staat op het spel. Wie zich niet ontziet om enkel uit inhaligheid plechtige verdragen te verbreken, met uw broeders en landgenooten gesloten, zal evenmin aarzelen, uw heiligste rechten te vertrappen zoodra uw belangen in botsing komen met de zijne. Een van de redenen voor dezen aanslag op onze onafhankelijkheid weten wij uit den mond van een der Britsche leiders ; ze is, dat onze toenemende bloei en kracht een bron van gevaar zijn voor Engeland's opperheerschappij in Zuid-Afrika. „De republikeinsche vrijheidsgeest”, zeide de gouverneur uwer kolonie onlangs nog, „dreigt in de kolonie, en in alle deelen van Zuid-Afrika, een nieuw leven en een begeerte naar onafhankelijkheid te voorschijn te roepen waardoor groot nadeel zal worden toegebracht aan de Britsche suprematie in Zuid-Afri-”

Waarijk een mooie reden om plechtige overeenkomsten te verbreken en den teugel te viëren aan den lust om geweld te gebruiken! Het toenemen van uw liefde voor uw geboortegrond, de ontwikkeling van uw edele deugden, vormen een gevaar voor het Britsche imperialisme en daarom moeten wij vernederd worden, daarom moet onze onafhankelijkheid ons met geweld worden ontnomen. De slag, op het groeiende Afrikaanderdom gemunt, moet slechts gericht schijnen tegen de onafhankelijke republiken. Maar laat u niet bedriegen. Niet alleen de Republiken gaat dit aan. Het Afrikaanderdom ontwikkelt zich en wordt machtig, daarom moet het Afrikaanderdom vernietigd worden. De vrije republiken moeten opgeofferd worden aan het imperialisme, vrijheid aan verdrukking, Afrikaanderdom aan de zucht der Britten om baas te spelen.

Tot in het diepste onzer ziel overtuigd zijnde dat de zaak van het Afrikaanderdom onze zaak is, en onze zaak die van het Afrikaanderdom, doen wij een beroep op u in de ure der beproeving om naast ons te staan, schouder aan schouder, in deze worsteling.

Zonder de uiterste eigenzinnigheid kunt en moogt gij, nu het oogenblik van ontwaken is aangeboren, niet in gebreke blijven in te zien dat de dwingeland voor altijd de schoonste deugden uit uw ziel zal wegvagen en de heiligste gevoelens van menselijkheid in u zal dooden.

Onze strijd is rechtvaardig, ons vertrouwen is op God. Met u aan onze zijde kan de uitslag van den strijd niet twijfelachtig zijn. Wij zullen zeegevieren. De dwingeland zal overwonnen worden.

Slagters Nek, Boomplaats, Paardekraal en Doornkop blijven voor altijd getuigen van des dwingelands gewelddadigheid, hebzucht en verraad. Hun gedenkteekenen, als het ware aan God opgedragen, bezweren ons in tegenwoordigheid van den Almachtige om trouw te blijven aan onze roeping, om ons leven te geven voor de zaak van de vrijheid.

De dwingeland kent geen trouw, de bittere ondervinding heeft het ons geleerd. Hij is veroordeeld met zijn eigen woorden. Niet voldaan, dat hij ons onderdrukt en vervolgd heeft en ons beroofd heeft in de dagen van onze nationale kindsheid, poogt hij, altoos onverzadelijk, altoos onbeschaamd, ons onzen dierbaarsten schat, de vrijheid te ontrukken. Daarom hebben wij blijmoedig bloed en schat opgeofferd in het verleden, daarom zijn wij weder bereid te vechten tot het droevig einde.

God geve dat in deze bittere worsteling voor vrijheid en rechtvaardigheid onze roep tot u niet zal zijn als de stem eens vruchteloos roependen in de woestijn, maar dat liefde voor uw land en uw vrijheid u zal bezielen met den edelen moed van den waarlijk vrijen mensch en u zal aansporen deel te nemen aan den strijd. Daarop vertrouwen wij.

Uit dit stuk, uitgevaardigd door den Oranje Vrijstaat en sprekende van Englands aanspraak op suzereiniteit als gericht oogenschijnlijk tegen den Vrijstaat en de Vrijstaters, kan blijken, dat de twee republiken zich nu als een beschouwen.

In den brief van Ben Viljoen aan de Afrikaanders in de Kolonie, waarover de Engelschen zoo boos zijn dat zij den nu krijgsgevangen commandant voor den rechter willen brengen, komt het volgende voor :

De eervolle plaats tot hiertoe door de Afrikaners ingenomen in de geschiedenis van Zuid-Afrika op elk gebied, zal door Lords, Dukes, Kolonels en andere uitgespeelde schurken en zwartgoed ingenomen worden: ons nageslacht zal door knechten geregeerd en onderdrukt worden en onze kinderen zullen, zooals de Ieren, alleen met angst en siddering mogen melding maken van hun afkomst.

Daarom, stamgenooten, gij die onder de Britsche vlag woont, weet en verstaat dat de vernietiging van de boeren-republiken is de vernietiging van het Afrikaansche volk; gaan de Republiken ten onder, dan zal van de Afrikaner slechts gesproken worden als van een volk dat eens bestond. Weet dan dat Engeland's ijzeren juk u zal drukken en plagen tot de jongste dag. Daarom vraag ik: gaat gij toelaten dat Engeland uwe kolonie, uw geld, uw vee, ja u zelve gaat gebruiken om uwe stamverwanten te vernietigen?

EEN BRIEF VAN REITZ.

De heer F. W. Reitz, staatssecretaris van de Zuid-Afrikaansche Republiek en oud president van den Oranje Vrijstaat, heeft aan den heer P. J. Blignaut, gouvernements-secretaris van den Oranje Vrijstaat, den volgenden brief geschreven :

WelEdele Vriend !
Vrijstaters !
Broeder-Afrikaners !

De ramp, waarmede wij zoo lang bedreigd zijn geworden, is eindelijk over ons gekomen en ons land zal in een bloedbad gedompeld worden.

En waarom ?

Laat de Moordenaars, de Vredeschenders en Tractaatverbrekers, die ons aanvallen, dit verklaren.

Met de hen gewone onbeschaamde leugenachtigheid zullen zij nu beweren, dat niet zij, maar wij de aanvallers zijn.

Wij, de aanvallers ?

Wie zijn het, die voor maanden lang al onze pogingen tot het geraken van een vreedzame schikking, met minachting en dreigementen hebben beantwoord ?

Wie zijn het, die voor maanden lang troepen uit alle oorden der wereld bijeenbrachten, om deze aan onze grenzen op te hoopen, tot steuning van hunne „vriendschappelijke raadgevingen” ?

Wie zijn het, die voor jaren lang ons beschuldigd hebben verdrukkers en tyrannen te zijn ?

Wie zijn het, die, terwijl zij op huichelachtige wijze verklaren onze onafhankelijkheid niet te willen schenden, toch zonder ophouden zich steeds op uittartende wijze met onze binnenlandsche wetgeving en administratie wenschen te bemoeien ? Die ons ook, zoowel als hunne eigen vertegenwoordiger alhier, op listige wijze uitlokten tot het maken van voorstellen die zij verklaarden bereid te zijn „op hunne merieten te overwegen” — terwijl zij gereed stonden diezelfde voorstellen, zoodra zij op hunne eigene onbetwistbare uitnoodiging gemaakt waren — te verwerpen als eene belediging der Britsche natie aangedaan met het doel om twist te zoeken.

Wie zijn het, die onder het voorwendsel van de rechten der uitlanders te willen handhaven, zich aan den kant der kapitalisten en oproermakers geschaard hebben, ten einde Naboth's wijngaard te mogen veroveren ?

Wie zijn het, die de verraderlijke, oproerstkende bende, der zoogenaamde Liga, hebben aangemoedigd en gesteund, niettegenstaande de waarschuwingen van hun eigen Waarnemenden Hoogen Commissaris Sir William Butler, een oprecht, beroemd en hooggeëerd Generaal, en van den heer Schreiner, den Eersten Minister van de eenige kolonie van beteekenis in Zuid-Afrika ?

Wie zijn het, die met opene oogen eene leugenachtige petitië aannamen, vol van duizende valsche en met bedrog verkregen naamteekeningen, zonder te onderzoeken of deze echt en betrouwbaar waren ?

Wie zijn het, die den schandelijken inval van een Jameson, niet alleen feitelijk ongestraft hebben gelaten, maar het ook gedoogd hebben, dat de hooggeplaatste Imperiale ambtenaren, welke zijn medeplichtigen waren, nog steeds onder de bescherming en aanmoediging van Hare Majesteits Hoogen Commissaris in Zuid-Afrika en van den Minister van Koloniën, op allerlei wijzen, land en volk in Zuid-Afrika hebben verpest, bedreigd en belasterd, gesteund door al den invloed, die de Mammon kan uitoefenen tot schande van ons tijdperk ?

Wie zijn deze menschen ?

Is het de Hooge Commissaris' van Hare Majesteit in Zuid-Afrika, Sir Alfred Milner ?

Is het de Minister van Koloniën, de heer Joseph Chamberlain ?

Is het Lord Salisbury en het overige Britsche Ministerie ?

Is het Hare Majesteit de Koningin en het volk van Engeland ?

Helaas ! Nog steeds hadden wij gehoopt de laatste twee vragen met nee te kunnen beantwoorden, maar onze hoop is verijdeld !

Het Britsche Ministerie, het Britsche Volk en — de edele, vredelievende, bejaarde Vorstin, door ons tot nu toe zoo hoog geëerd, hebben allen of toegestemd in de misdaad, die tegen ons gepleegd wordt, of zich laten misleiden door een man als Chamberlain, op eene wijze, die een Rechtvaardige God niet ongestraft zal laten. Indien de volkeren evenals de individuen strafbaar zijn wegens het verzuim van eene misdaad te beletten, evenzeer als voor het bedrijven daarvan, dan zullen die eerste minister, dat volk, die vorstin zich op den oordeelsdag niet achter dien Onrechtvaardigen Rentmeester kunnen verschuilen. Het volk, dat rassenhaat heeft aangemoedigd, hun eerste leidsman, en hunne gezalfde koningin, die zulke gruwelen toelieten, hebben zich medeschuldigen gemaakt van den misdadiger, en indien nu in Zuid-Afrika evenals meer dan honderd jaren geleden in Noord-Amerika „Iehabod” het opschrift zal worden van het beroemde Britsche Rijk, aan wien zal dit te wijten

zijn? Indien de blinden, de blinden leiden, zullen beïden in den sloot vallen, en men zal, wie weet hoe spoedig, van dezen onzen vijand moeten verklaren, dat wien God wil verdelgen, door Hem eerst van het verstand wordt beroofd.

Het Britsche Rijk is een machtig rijk; dit hebben zijne staatsmannen, zijne krijgslieden, zijne drukpers, ja zelfs zijne priesters ons en de wereld, zoo dikwijls en met luider stemme verkondigd; maar wij weten dat wie ook machtig is, de Heere onze God Almachtig is.

Broeder Afrikaners! De groote dag is aangebroken. De God onzer vaders zal met ons strijden, de Heer wiens arm niet verkort is, dat Hij niet helpen kan die in de benaauwdheid tot Hem vluchten. Weg met ons vertrouwen op Prinsen, het oog biddend opgeheven tot God, onzen Banier! In Hem zullen wij krachtige daden doen. Evenals het machtige Spanje met zijn bloeddorstigen Alva en Zijne Onoverwinnelijke Vloot het onderspit moesten delven, zoo zal ook God onze vijanden in onze hand geven.

Wie zijn wij dat het machtige Engeland zijn duizenden huurooijen tegen ons zou afzenden? Een jong en zwak volk, klein in aantal, gering in macht.

Aangelokt door den rijkdom van onze mijnen heeft onze vijand allerlei voorwendselen gezocht, waarop zij ons zouden kunnen aanvallen.

Laat hen dit ontkennen en bewijzen, indien zij daartoe in staat zijn!

Wie in Zuid-Afrika, die iets kent van onze Geschiedenis, zal hen gelooven?

Nu eens heette het: „de Uitlanders worden verdrukt en politieke rechten worden hen onthouden. Slechts na een zeven-jarig verblijf kunnen zij het zoo zeer gewenschte Stemrecht verkrijgen en niet na vijf jaren, welk een ongehouden gruwel!

Zij verkiezen te vergeten dat er reeds duizenden van die zoogenaamden verdrukten zijn die door de achterwerkende kracht der Wet heden het Stemrecht kunnen krijgen — doch zulks niet willen.

In Engeland — het vrije Engeland — zal de nieuwe inwoner mogelijk twaalf jaren moeten wachten, vóór hij zijn stem zal kunnen uittrengen op een Lid van de 2de Kamer. Van de Eerste Kamer (the House of Lords) spreekt men zelfs niet; zijn die niet Wetgevers bij Erfrecht? maar in onze Republiek zal het vijf jaren zijn of — oorlog!

Bij monde van Zijn Ministerie van Koloniën, matigt zich Engeland het recht aan, voor alle Uitlanders in de bres te springen, onaangezien tot welke nationaliteit zij ook mogen behooren. En wat zien wij nu?

Vooraan op de grenzen, bij en naast onze eigene landszonen, staan dezelfde Uitlanders; Hollanders, Amerikanen, Duitschers, Ieren, Franschen, Belgen en Scandinaviërs, ja zelfs Engelschen, in groote getalen gereed ons land te bevrijden van deze zelfopgeworpene beschermers der Verdrukten.

Voorwaar, een fraaie „Beschermer der Verdrukten" is dat volk, dat van af het bestaan onzer Natie, de verdrukker van Afrikaner en Inboorling is geweest!

Van af Slachters-Nek tot aan Langnek, van af de Conventie van Pretoria tot aan de Conferentie te Bloemfontein, altijd waren zij Tractaatverbrekers en Roovers!

De diamantvelden van Kimberley en de schoone dreven van Natal werden ons ontnomen en nu begeeren zij de goudvelden van Witwatersrand!

Waar zit Waterboer vandaag? Hij die tegen den Vrijstaat moest worden beschermd en nu geen duim grond meer bezit!

Waar ligt Lobengula heden in zijn onbekend graf, en welke Vrijbuiters en Fortuinzoekers bezitten zijn land?

Waar zijn de Hoofden der Bechuanastammen en wie zijn de tegenwoordige grondbezitters daar thans?

Is het niet dat volk, dat evenals de Fharizeër van ouds, God dankt, dat hij niet is, gelijk de anderen?

Leest de Geschiedenis van Zuid-Afrika en vraagt u zelve: „Is de Engelsche Regeering tot een zegen of wel tot een vloek voor dezen Zuidboek geweest?"

Broeder-Afrikaners! Nogmaals, de dag, waarop groote dingen van ons verwacht worden, is aangebroken! De oorlogszon is gerezen! Wat zal het zijn? Een verwoest en

geknecht Zuid-Afrika of een vrij verenigd Zuid-Afrika!

Komt, staan wij zij aan zij en doen wij als mannen onze heilige plicht!

De Heer der Heirscharen zelf zal onze leidman zijn!

Weest welgemoed!

Fransvaalsch Folkstied

Kent gij dat volk vol heldenmoed
 En toch zoo lang geknecht?
 Het heeft geofferd goed en bloed,
 Voor vrijheid en voor recht;
 Komt, burgers! laat de vlaggen wapen,
 Ons lijden is voorbij,
 Roemt in den zege onzer dapren,
 Dat vrije volk zijn wij!
 Dat vrije volk, dat vrije volk, dat
 vrije, vrije volk zijn wij!

Kent gij dat land, zoo schaausich
 En toch zoo heerlijk schoon?
 Waar de natuur haar wondren wrocht
 En kwistig stelt ten toon;
 Fransvaalen laat ons feestlied schallen,
 Daar waar ons volk hiets stand,
 Waar onze vreugdeschoten knallen
 Daar is ons vaderland!
 Dat heerlijk land, dat heerlijk land
 Dat is, dat is ons vaderland!

Kent gij dien Staat, nog maar een kind
 In 't werelds Statehrij?
 Maar toch door 't machtig Britsch bewind
 Heleer verklaard voor vrij.
 Fransvaalen! edel was uw streven
 En pijnlijk onze smaad
 Maar God, die uitkomst heeft gegeven
 Zij lof voor d'eigen Staat!
 Looft onzen God, looft onzen God,
 Looft onzen God voor Land en Staat.

Folkslied van den
Oranje-Frijstaat

Heeft Burgers! 't Lied der vrijheid aan
En zingt ons eigen volksbestaan!
Van vreemde banden vrij,
Bekleedt ons klein Gemeenebest
Op orde, wet en recht gevest,
Rang in der Staten rij
Rang in der Staten rij.

Al heeft ons Land een klein begin,
Hij gaan met moed de toekomst in
Het oog op God gericht,
Die nooit beschaamt wie op Hem bouwt
Op Hem als op een burcht vertrouwt
Die voor geen stormen zwicht.

Heil, driewerf heil den dierbren Staat
Het Volk, den President, den Raad!
Ja bloei naar ons gerang
De Frijstaat en zijn Burgerij
In deugden groot, van smetten vrij,
Nog vele eeuwen lang!

Inhouds-opgave

bl.

Dit boek kan in twee deelen
verdeeld worden: bl. 1 tot 104

en bl. 105 tot 360

I van bl. 3 tot 124 telkens aan
éene zijde eene opgave naar tijds-
orde met dikwijls ernaast een
uitvoerig relaas erover, als:

Sluiting - Volksraad	1
Overzicht eerste bewegingen	2
ELANDSLAAGTE. Bl. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16	10 20
MAGERFONTEIN bloedig gevecht	20, 22
Bestorming NATRAND	24 en 26
Engelsche Schand-daden	26
Spioenkop	30, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 44
Het slagveld gefotografeerd	40
AAN de TOEGELA. D ^r . B. de Haan	40, 50, 52
Nachtelijk gevecht. De 17 ^e jarige Denijs Reitz	54
Beroek-slagveld - Elandslaagte	56

Overzicht 1900 bl. 72, 74, 76, 78, 80

OVATIE. Driemanschap - Den HAAG 80 82

" " Rotterdam. zelf bijgew. 84

I

Bewegingen Gen ^l De Wet	126.128.
Nachtsmaals-viering op het Drakenfel.	129
Briefjes - bouffanten	129
Faaiheid van een Boer	130
Een visioen van een Engelschman	130
Heldendaad van zes Boeren	131
Hartaangrijpend tooneel (vaders, zoon)	132
Fraser een slecht Vaderlander	132
President Steyn in het front	133.134
Telegram der Presidenten van Salisbury	135
Stukken door de Engelschen buitgem.	136
Proclamaties der Boeren	138.139
Prachtige brief van Steyn aan Kitchener	140-143
Rede van Krüger te Pretoria	144
Preek van " " "	145.146.147.148.149.150
Brazelle <u>zeer interessant</u>	157-162
Generaal J.H. dela Rey (door F. Rompel)	162
Generaal L. Botha (door F. Rompel)	164
Danie Theron (" " "	166
Tom Paul en Fante Sanna (" " "	167
Generaal Den Kiljoen (" " "	169
Generaal Christiaan de Wet (" " "	170
A.D. H. Holmarans (" " "	171
Abt. Fischer (" " "	173
Cornelis Wessels (" " "	174
Generaal Gravet (Ons Land)	116
Hoofdcommandant Ferreira	167
Nag een levensbeschr. van de Wet	174
Boerengesprekken (J.C. Kakebeke)	176
Beroep van den Krystaat op de Afrikaners	177
Brief van Reitz aan de Bignaut	179
(Zie "Een eeuw van onrecht" en de uitdrukkingen: "Wie zijn het" enz.)	

II

De tweede helft bevat meer uitgebreide, schilderachtige verhalen. Zie ommeryde.

- Met het Hollander-corps
te velde 187-197
- Elandslaagte Engelsche bron
197, 198, 199 en 200
- Glencoe - Dundee Eng. bron
200, 201, 202, 203.
- Op commando (d. v. Belkum
204 tot 209.
- Generaal Piet Cronjé (F. Rompel 209-213
- Cronjé's teruchtocht 214-217
- Cronjé's overgave 217-219
- Russisch geschenk aan Cronjé 219
- Gevechten door en voor Cronjé 220-
225
- Kabetrachting hierover 225, 226
- Gevecht om den Boschkop 227-29
- Slagveld aan de Foegela 229-230
- Teruchtocht. Boeren Ladysmith 231-
234.
- Naar den Vrijstaat 234, '35, '36.
- In den Vrijstaat 236, '37, '38, '39
- Particul. Corr. Smaldeel 239 tot 244
- Proclamaties Pres. Steyn 245
- Levensbeschrijv. - v. d. Post 246-248
- Fillebois - Maureuil, d. H. Oost 248-
264.
- Meesterlyke teruchtocht 265, 266.
- De Wet bij Roode Wal. s. 267-268
- Met de Wet in den Vrijstaat 270-289
- Prinsloo's Overgaaf 290-292
- Steyn en de Vrijstaters 292-294
- Met de Wet in de Kaap-Kol: 295-97
- Smuts in de K:K: 298-301
- Rapport van Boerenrijde 301-309
- Prieska - Kenhardt. Uppington 310-
317.
- Slag bij Dalmanutha 319-328.
- Loutpansberg 320-335
- Verwoesting van Dullstroom 336
- Rapport van de la Rij 337-339
- wieghheid tegen de beesten 340
- De Engelschen in Bloemfontein 340-345
- Verhaal van een Noor (Magerfont: 345-46
- De Engelschen in Pretoria 346-350
- D. van Broekhuizen 351 - einde

Simonsstad, 5 November.

a/b. H. M. S. Penelope.

De gebeurtenis en hebb'nelkaar zoosnelopgevolgd, dat het bezwaarlijk is om ingeregelde volgoraedarvan verslag te doen, sedert het laatste schrijven van uwen correspondent uit Pretoria. Uit het hoofd van dit opstel zal het u blijken dat deze zich in krijgsgevangenschap bevindt. Alhoewel de berichten van de krijgsvrictingen reeds in Nederland in grove trekken bekend zullen zijn, voornamelijk uit de Engelsche bronnen, zoo zal misschien het een en ander hier vermeld van belang geacht worden voor uwe lezers.

Op 28 September jl. gaf de Uitvoerende Raad autorisatie tot het oprichten van een vrijwilligerkorps bestaande uit Nederlanders en oud-Nederlanders, woonachtig in Pretoria. Op 3 October was de organisatie van het korps een feit en stoomde de trein uit Pretoria naar de grenzen, beladen met 130 paarden en 160 manschappen en officieren. Gelijktijdig met dezen trein kwamen 10 muilezelwagens (trolley's), door de regeering gerequireerd ten behoeve van het korps, van de Z.A.S.M. met 60 muilen en 10 drijvers te Zandspruit aan. Nabij het station besloot de commandant Jan Lombaard het kamp op te slaan en te midden van een slagregen werden uetenten opgezet. Eerst in den morgen van den vijfden October was de trein te Zandspruit gearriveerd, ter oorzake van het ongeregelde in den treinenloop, veroorzaakt door de oopenhooping van militaire treinen. Enkele tenten, uit de tweede hand te Pretoria aangekocht, bleken niet bestand te zijn tegen den wind en scheurden aan flarden. Van de Spoorweg-Maatschappij werden dekkleeden gerequireerd, die om de wagens geslagen meer beschutting aanboden. Gras voor de paarden was zeer schaarsch, de Zandspruit, in vroegere jaren een steeds loopende beek, bevatte hier en daar slechts poelen modderwater, waarom de Z.A.S.M. dan ook dagelijks uit Pretoria drinkwater aanvoerde. Het uit Pretoria aangevoerde kaf, dat den paarden voorgeworpen werd, werd grootendeels door den wind weggevoerd. In het kort, het was ellendig. Denzelfden dag, nadat commandant Lombaard had rondgereden tot het vinden van een betere plek, werd het kamp dan ook verplaatst hooger op de spruit, nabij het lager van de burgers uit Bethal onder commandant Greyling. Hier was meer oud gras en was het gemakkelijker de paarden te bewaken. De luit. K. van Rijsse, als oud-geniesoldaat, zette met de manschappen zijner infanterieafdeeling spoedig het kamp op en binnen 24 uren zag ons kamp er geregeld uit, slooten waren er gegraven om iedere tent, een veldkeuken gemaakt en de wagens geparkeerd buiten het kamp.

De volgende dagen werden gebezigd tot het houden van oefeningen, het in orde maken van geweren en zadeltuig, en het krijgscmissariaat compleeteerde de benooidgheden. De oefeningen bestonden in het pelotonsgewijze uitrijden, eerst met, daarna zonder karabijn, in op- en afstijgen, het gaan in diverse gangen, het snel nemen van positiën, het doen van schijnaanvallen, enz. Zondagsmorgens hield ds. Postma van de Gereformeerde gemeente van Pretoria godsdienstoefening in het kamp, daarna werd bier uitgedeeld. Was de avond kil, dan een oorlam. De krijgscmissaris had handen vol werk met het verschaffen van voeder voor het vee en van brood en vleesch voor de duizenden die onder hunne verschillende commandanten zich nabij Zandspruit gelegerd hadden. Van tijd tot tijd vielen verkwikkende regenbuien, die voerspelden dat in eene week tijds er genoeg gras zoude zijn voor onze trekdieren.

Van tijd tot tijd werd krijgsraad bijeengeroepen, waaraan alle commandanten en veldkornetten deelnamen, benevens de kapiteins van de vrijwilligerkorpsen. Zoo kwam 11 October, den dag waarop men met zekerheid weten zou of Engeland het aanbod van Transvaal wilde aannemen en zijn troepen terugroepen, den dag waarop het beslist zoude worden of vreedzaam Zuid-Afrika verkeerd zoude worden in een hel. Tegen 4 uur in den namiddag waren alle leden van den krijgsraad vergaderd in de tent van den commandant-generaal. Een hevige slagregen viel neder en druipende in hunne regenjassen kwamen de gebaarde, hooge gestalten der Boerenaanvoerders binnen, om hurkende langs den tentwand hunne plaats in te nemen.

De commandant-generaal Piet Joubert zat met zijn secretaris aan de tafel, ook de luit.-kol. Trichard, commandant van het korps staatsartillerie, was aanwezig, benevens de luit. Paff, commandant van de veldtelegrafie, die aan de aanwezigen het signaalsysteem bij nacht uitlegde. Een zwarte vrouwenhoed hing langs een van de stijlen van de tent als bewijs, dat de wakkere vrouw van den commdt.-

genl. de vermoeyenissen van den oorlog met haarge-
maal deelde.

De ernst van het oogenblik was zichtbaar op de
gelaatstrekken der aanwezigen, toen de commdt.-
genl. de voorlezing begon van de verschillende re-
geeringstelegrammen en van die ontvangen van den
Vrijstaatschen commdt.-genl. Prinsloo. Het plan
van den veldtocht werd besproken en vastgesteld,
een ieder op het gemoed gedrukt zijn plicht te doen,
menschelijk te wezen en plundering en roof te we-
ren. Vooral drukte Z. Ed. Gestr. een ieder op het ge-
moed dat men in het vijandige land slechts dat zou-
de requireeren wat benoodigd was en steeds daarvoor
een bewijs af te geven. Te kwart na vijf uur kwam
het telegram, meldende dat Engeland de voorstellen
van de regeering van de hand gewezen had en dat
derhalve dit beschouwd moest worden als eene oor-
logsverklaring. Er werd besloten vroeg in den mor-
gen van Zandspruit op te breken naar Volksrust en
spoedig ging de krijgsraad uiteen.

In den morgen van den 12den vóór zonsopgang was
het al leven en bedrijvigheid in het kamp van het
Hollander-vrijwilligerkorps. Tenten werden gestre-
ken, voer aan de rij- en trekdieren in rijkelijke hoe-
veelheid verstrekt, de wagens opgeladen en de
marsch naar Volksrust aangevangen. Vooraf had
commdt. Lombaard de officieren bijeengeroepen en
er op gewezen dat bij het stormloopen er acht op
gegeven moest worden dat in enkele linie geatta-
queerd werd en evenzoo dat bij het bezetten van een
positie er voor gewaakt moest worden dat niet de
een achter den ander lag, wat aanleiding kon geven
tot ongelukken, evenzoo dat niemand met een gela-
den karabijn te paard steeg. Als resultaat van de ge-
houden oefeningen mag aangemerkt worden, dat de
zwakste ruiters besloten hadden zich liever te zul-
ten voegen bij de infanterieafdeeling, die wederom
uit hare gelederen personen had afgestaan, beter be-
kend met ruitery.

In den voormiddag werd Volksrust bereikt, waar
het hoofdkwartier reeds was aangekomen, zoomede
het Heidelberg- en Pretoria-commando. Het water
in Coldstream was slecht en schaarsch en weide voor
rij- en trekvee was er in het geheel niet. Dor endroog
zag het eruit en wij spraken van geluk dat het korps
nog voer had medegenomen. Het kamp werd spoedig
opgeslagen, onder het vallen van den regen, die
weldra overging in een mistregen die den ganschen
nacht aanhield. In den namiddag had een ongeval
plaats dat diepen indruk maakte. Een van de man-
schappen, zijn revolver schoonmakende, vergetende
dat die geladen was, trok aan den trekker, eenschot
weerklonk en een gekreun. Een voor de tent staande
vrijwilliger, H. Jun genaamd, was door het schot
in den rug getroffen. Hij werd onmiddellijk vervoerd
naar het tijdelijk hospitaal in den winkel van Mi-
chelson, het oude Llanwarne, en voorloopig verbon-
den. Den volgenden dag werd de gewonde per trein
naar het Pretoria-hospitaal gezonden. De dokters
achten de wond gevaarlijk. Hoe het thans met de ge-
wonde gaat is hier niet bekend. Dat alle revolvers
onmiddellijk werden afgenomen behoeft geen betoog.

In den morgen van 13 October was de lucht rond-
om Volksrust grauw, zwaar en mistig. Af en toe een
regenvlaag, die de atmosfeer kil en naar maakte.
Amajoeba teekende zich nu en dan in de verte af als
het wolkgordijn scheurde voor een oogenblik. Het
was te voorzien dat de strijd tusschen zon en damp
ten voordeele van eerstgenoemde zoude beslist wor-
den en toen dan ook tegen acht uur het zwerk op-
klaarde werd onmiddellijk uitvoering gegeven aan de
order om op te zadelen. Slechts de ruiters mochten
gaan en de infanterie moest achterblijven. Het korps
zoude uitmaken eene vliegende kolonne, ieder man
moest kost medenemen voor 4 dagen en slechts een
trolley met ammunitie werd medegenomen. Het korps
kreeg de opdracht verbinding te zoeken met de leger-
macht die onder vechtgeneraal Kock van uit Stan-
derton over Vrede Natal zoude zijn ingerukt. Gene-
raal Kock had het bevel over eene macht, bestaande
uit het Johannesburgsche commando onder Ben Vil-
joen, en het Deutsche korps onder luit.-kol. Schiel.
In het dagelijksche leven was de heer Kock notulen-
houder van den Uitvoerenden Raad. De commandant-
schappen van Wakkerstroom, Bethal, Krugersdorp
(district) en Middelburg, te samen ongeveer 2000
man met 130 artilleristen, 4 kanonnen en 4 maxims,
rukten op naar Utrecht en Vrijheid om zich te stel-
len onder het bevel van vechtgeneraal Lucas Meyer
(voorzitter v/d. Eersten Volksraad) en om vandaar
op te rukken naar Dundee. De commandantschappen
van Pretoria en Heidelberg (pl. m. 2500 man) onder
ass.comm.-generaal Erasmus hadden in opdracht bij

Engelbrechtsdrift, Buffelrivier door te trekken in de richting naar Newcastle. De luit.-kolonel Tri- chardt ging met eene batterij artillerie en eene be- dekking, bestaande uit het Ermelo-commando naar Laingsnek om daar een groot kanon op te stellen. Daarna moest het Ermelo-commando doorgaan en de bescherming van het kanon overlaten aan de voet- gangers (niet bereden gewapende burgers).

De infanterie-afdeeling van het Hollander vrijwil- ligerscorps trok dus, met de achtergebleven negen muilwagens en het kampmateriaal naar Laingsnek. De cavalerie-afdeeling van het korps, 110 man, stond onder het bevel van kapitein B. G. Verselewel de Witt Hamer (lid van den Tweeden Volksraad), ter- wijl de vier peletons waarin de afdeeling verdeeld was, onder commando stonden van de luitenants dr. Coster (gewezen staatsprocureur), de Jonge (secretaris van het dept. van onderwijs), C. Goldman (ver- antw. klerk bij regeringsscommissaris voor spoorwe- gen) en Nijenes (technisch ambtenaar reg.-comm. voor spoorwegen), terwijl Bunk den dienst van luit.- adjudant verrichtte.

Tegen 10 uur trok de troep al zingende de grens over naar het 4 mijlen van daar gelegen Charles- town, dat geheel verlaten was door de blanke be- volking, die Kaffers hadden achtergelaten tot het oppassen van de huizen en winkels. De begeerte naar het verbodene had die Kaffers doen afdwalen van het pad der deugd en in stede hun plicht te doen, bielden zij zich onledig met plunderen. Voor een de- zer winkels werd een korte poos halt gehouden om de plundersaars uit te jagen en te zien of er geen za- dels te bekomen waren, ter vervanging van zadels die de paarden drukten. Slechts één zadel werd ge- vonden en toen de marsch voortgezet. Voor de ko- lonne uit liepen eenige Kaffers en koelies met ijse- lijk groote bundels op hun hoofd. De troep ging in galop, waarop de kleurlingen, hunne bundels in den steek latende, de spoorwegheining doorklommen en snel wegvluchtten in het gebergte. De bundels wer- den buit verklaard en op de eerste plek waar halt ge- houden werd, de inhoud verdeeld. Een der bundels bevatte niet minder dan 14 volledige pakken klee- ren.

Nu werd rechts afgedraaid van het pad dat over Laingsnek voert en om Amajoeba heen de richting genomen door Botha's pas. Geen onzer kende de pa- den, maar de richting was voldoende gids. Laat in den avond arriveerde het korps in den regen op een verlaten plaats, bewoond door P. Ekstein. De wo- ning bevatte slechts drie vertrekken en een zolder, zoodat een gedeelte van het korps verplicht was on- der den natten hemel rust te zoeken. Een tot het korps behoorend langbeenig Israëliet maakte zijn kooi op in een van boven niet belect varkenskot, om den volgenden morgen doornat te ontwaken. De dieren vonden hier heerlijk gras, wat aanleiding was om de paarden en de nachtwacht weinig werk te ge- ven, om ze op te passen. In den mistigen morgen trokken wij verder in de richting van Newcastle. In den namiddag werd de ordonnans Prins Wieland uit- gezonden tot het opsporen van het lager van gene- raal Kock. De Hollandsch sprekende boerenbevol- king van Natal was op hunne plaatsen gebleven en gaf gereedelijk inlichtingen. De Engelsche bevol- king had de plaatsen in wilde vlucht verlaten, wat ten gevolge had dat menig hoender, kalkoen of ma- kauw door de voorbijtrekkende commando's werd buitgemaakt.

De zon had inmiddels de wolken verjaagd en een ware zomersche hitte werkte afmattend op den troep. Langs den hoofdweg liepen duizenden van de Johan- nesburgsche mijnen afkomstige Kaffers die naar huis terugkeerden. Op de hoogte vanwaar men Newcastle in de vlakke kan zien liggen, werd Luitenant Coster afgerondeld ter verkenning van een troep, die zich liet zien op een even, wijdigen met het pad loopenden bergrug. Het bleken Heidelbergers te zijn.

Nu bij Newcastle gekomen, achtte de kommandant het noodig, dat de stad eerst verkend werd om te weten of deze of het nabij gelegen fort Amiel ook Britsche troepen of Natalische kara- biniers bevatte. Kapitein de Witt Hamer met diens Adjudant Baunk nam die taak op zich en ging vooruit.

In Newcastle gearriveerd tegen 3 uur

in den namiddag, ging dere onmiddelijk naar den magistraat den heer Jackson, deelde deref mede dat voor zonnonder deuzenden Transvaalsche troepen in en rondom de Stad zouden zijn en vroeg of hij ook instructies had van zyne regeer, ging, hoe te handelen in een dergelyk geval. Dat magistraat verklaarde sedert den paar dagen geheel en al afgesloten te zijn geweest van alle communicatie doofdien de telegraaflyn was afgesneden en de treindienst gestaakt en het spoor, weg personeel gevluucht was.

Hij beloofde op daartoe door den Kapitein gedaan verzoek, dat hij alle bars en kan, tiens zoude laten sluiten en sprek den wensch uit, dat Newcastle voor plunde, ring gespaerd zoude blijven.

Hem werd de wensch van den generaal bericht, dat alles wat nodig was, gere, quireerd zoude worden, tegen affijfte van bewijs.

Bij het korps teruggekomen, dat inmiddels was afferadeld, werd verslag uitgebracht en de commandant besloot het fort Amiel te beretten, waartoe hij liet op sadelen en verder trekken. Inmiddels werd eene pa, trouille uitgeronden, om voor het corps te gaan fourageeren.

Weldra kwamen ook het Heidelberg commando aan en trok de stad binnen, terwijl tegen zonnonder de burgers van wijk No. 2 dis, trict Utrecht in de stad kwamen fourageeren. Vele winkeliers hadden in hun overhaaste vlucht verruimd, personen aan te stellen om de zaken voor hen waart te nemen hadden eenvoudig hun winkel gesloten en waren gevluucht sommigen met de gedachte, dat als hun winkel geplunderd werd, zij steeds een claim voor de volle waarde zouden kunnen indienen bij de overwinnende partij. Toen nu alle paarden, over was gerequireerd bij de winkeliers, begon men den winkel te openen van een affwerige en werd hier gelegenheid ge, geven, goederen uit den winkel te nemen.

Het is te bejammeren, dat discipline hierte koft schoot, om te beletten, dat de mannen zich zaken toeigenden, zonn, der dat bewijzen hiervoor werden affgegeven.

De Kaffers, die Newcastle doortrokken namen mede hun kans waar en de koeliewinkels werden door hen geplun, derd, zelfs een winkel verbrand.

Alle koelies waren gevluucht.

Den volgenden morgen liet commandant Weilbaeff van het Heidelberg commando patrouilles door de stad loopen

en herstelde de orde. Onder de in Newcastle achtergebleven inwoners was een bakker waafmede een van de vrijwilligers van het Hollandsche corps, een overeenkomst sloot.

De bakker, J. Kaper genaamd ondernam de bakkerij in werking te stel, len en aan den Hollander elken dag een paar dozijn brooden te verschaffen.

Twee andere vrijwilligers werden hem toegevoegd en spoedig genoten de Hollan, ders van versch brood en zelfs van krenten, brood, wat een aangename afwisseling was.

Tot 17 October bleef de bakkerij werken ten behoeve van het H. V. K.

Dat ook anderen niet vergeten werden blijkt uit de volgende opgave:

Geleverd aan Holl. Vrijw. Corps 200
witte en 300 krentebr.

Geleverd aan burgers by transp. 100 w. brooden

" " H. V. K. detachement 75 dito

" " Deutscher Corps 100 dito

" " wachten te Newcastle 75 dito

1110 brooden

Zondag morgen den 15 had Leutenant de Jonge, die ouderling is van de Gereformeerde gemeente te Pretoria de godsdiensttoefening geleiden niet lang daarnad vattel, door een onbekende oorzaak het oude gras, waarin de zaddels van het eerste peloton stonden, brand. Hoewel de manschappen er spoedig bij waren om het vuur dood te slaan met hunne baatjes, waren er toch nog een achttal zaddels doodanig beschadigd, dat zij vervangen moesten worden. Gelukkig dat deze gerequireerd konden worden uit Newcastle met de overige zaken, die een proviender vlammen waren geworden.

[dit was aan twee zijden bedrukt]

MET HET HOLLANDSCHE KORPS TE VELDE.

(Vervolg.)

(Van onzen correspondent.)

Simonsstad, 5 November.

a/b. H. M. S. Penelope.

Op den 17den Oct. kwam de commandant-generaal te Newcastle. De Z. A. S. M. had inmiddels de spoor-

baan tot Newcastle weder in orde gebracht, terwijl men met het herstellen van de telegraaf zeer werd opgehouden. Op onoordeelkundige wijze had het Pretoria-commando haar vernield. In den loop van den 16n was generaal Kock met zijne kolonne te Newcastle aangekomen en het Hollandsche korps sloot er zich bij aan. Toen in den vroegen morgen van den 17den het gerucht zich verspreidde dat Engelsche troepen per trein te Dannhauser aangevoerd en daar ontladen werden, besloot men onmiddellijk op te rukken en zuidwaarts van Newcastle stelling te nemen op den hoogen bergrand, vanwaar men een goed uitzicht had op station Dannhauser. Het korps werd aangewezen tot de bezetting van de twee kanonnen en rukte onmiddellijk op, te fort Amiel een detachement van 16 man onder wachtmeester J. de Bruyn achterlatende, met het doel een depot te hebben voor zieke paarden, en om de stad Newcastle in bezit te houden. In dat fort vond men tenten, voertuigen, voer, meel en hooi, dat aldaar opgeslagen was ten behoeve van het departement van publieke werken.

Nabij het oog van de spruit, ontspringende nabij de door de artillerie bezette hoogte, bivakkeerde het korps, omringd door het Johannesburgsche commando en de keuken en wagens, behoorende bij de kolonne Kock. Commandant Lombaard beijverde zich de manschappen te leeren op welke wijze men een mierenhoop in brand moet steken om er een goede oven van te maken en het duurde dan ook niet lang of de aan laadstokken geregen schapenribbetjes glommen en knetterden op de verschillende geïmproviseerde ovens.

Volgens besluit van den in den loop van den dag gehouden kriegsraad, werd te middernacht opgebroken. Het afdalen in de vlakte werd zeer vertraagd door het onklaar worden van den ammunitiewagen van het Iersch vrijwilligerskorps, waardoor de weg versperd werd. Verkleumd van koude stonden ruiters en paarden op den hoogen berg, den rug gekeerd naar den ijzigen wind, ongeduldig te wachten totdat de weg weder vrij was. Van ontevredenheid geen spoor, wel werd men onvergenoegd, maar een kwinkslag hier en daar gaf de opgeruimdheid terug. Even voor zonsopgang werd halt gehouden, de paarden geknield, paardenwachten uitgezet en rust gezocht op den vochtigen grond. De opkomende zon lichtte hel op die in regenmantels gewikkelde gestalten, die, met het zadel als hoofdkussen, door gesnork blijk gaven van te genieten van de korte rust.

Nauwelijks was de zon een weinig boven den horizon, of het sein tot opzadelen werd geblazen, en te 6 uur was het korps weder op marsch. Te 9½ uur werd halt gehouden bij Alcocks-spruit, waar de wagenweg den spoorweg kruist. Aangezien men thans in de nabijheid kwam van den Biggarsberg, achtte generaal Kock het noodig twee patrouilles uit te zenden, om de passen door den berg te verkennen. Het Pretoria-commando met het grootste gedeelte van de artillerie, onder luit.-kol. Trichardt, en het Ermelo-commando hadden het pad naar Dundee ingeslagen, terwijl generaal Kock naar Ladysmith volgde. Te ruim 2 uur in den namiddag werd de tocht voortgezet tot zonsondergang en er werd geslapen op een plek waar wel water maar weinig

gras was. Daarom zag de opkomende zon de kolonne weder op marsch. Na bijna drie uren doorgetrokken te hebben werd er afgezadeld aan de andere zijden van den Biggarsbergpas.

Thans was men op de grenslijn van de afdeeling of het district Klipriviersberg, waarvan Ladysmith de hoofdplaats is. Het Johannesburg-commando, onder commandant Ben Viljoen, trok spoedig verder en kwam vroeg in den namiddag nabij het station Elandsfontein om de spoorbaan. Juist kwam daar een trein aan, bestemd voor Dundee. Voor dat het commando het station bereikte stoomde deze trein het station uit. Enkele schoten werden gewisseld, een paard der onzen gedood, terwijl een man een vleeschwond in het been bekwam. Nu werd de spoorbaan opgebroken en toen de volgende trein binnenkwam viel deze als buit in handen. De trein was geladen met slachtvee en trekdieren, bestemd voor de troepen die nabij Dundee gelegerd waren, met kleederen, schoeisel, zadels, whisky, paardenvoer, meel en rhum.

Vermoedende dat de Engelschen hun best zouden doen om den trein te heroveren, rapporteerde commandant Viljoen de gedane vangst en besloot generaal Kock onmiddellijk op te rukken. Dat was

een misslag. Hierdoor ging zijn kolonne te ver vooruit, zonder verband te hebben met de overige in Natal binnengetrokken commando's, terwijl hij in den Biggarsberg eene uitmuntende positie had om te wachten en, na eerst verbinding bekomen te hebben, verder te rukken. Het was stoutmoedig om met slechts 800 man en twee stukken zoo ver voorwaarts te gaan, maar het was geen krijgsmansbeleid.

Er werd doorgetrokken tot lang na zonsonder, toen de dikke duisternis en doordringende regen dwongen halt te houden. Die nacht van den 19den op den 20sten was miserabel. De regen stroomde neder, tenten waren er niet en brandhout tot het maken van wachtvuren was schaarsch. Al bedekten de regenjas en de op den natten grond slapenden van boven, zoo was er niets dat het langs den grond aflopende water kon tegenhouden en het duurde ook niet lang of de sliknatte mannen drentelden heen en weder. Te 1 uur in den morgen werd in alle stilte opgezadeld en voort ging het in den mistregen. Te 7 uur bereikte de kolonne het station Elandslaagte, waar het Hollandsche korps zich inkwartierde in twee nabij gelegen woningen, in gebruik geweest bij het stationspersoneel. Uit den gevangen trein werd nu het een en ander te voorschijn gehaald, brood, bier, rijst, whisky, ja wat niet al. Eenige vette hamels werden geslacht en een goed maal, bestaande uit gekookte aardappelen met schapevleesch en bier, met smaak genoten. Van de buitgemaakte goederen werd een inventaris gemaakt, de whisky en rhum vernield.

Luit. Coster ging met 10 man uit om de spoorlijn noordwaarts op te breken. In den middag teruggekomen rapporteerde deze dat hij op drie plaatsen de rails had opgebroken. Op dien namiddag werd weder verder getrokken naar een ongeveer 3 K.M. van het station verwijderden kop, waar de generaal een betere stelling vond voor zijne kolonne dan op het vlakke terrein nabij het station. Aan den voet van een berg sloeg het Hollandsche korps zijn bivak op. Een tent, gevonden op het station, werd voor den commandant en kapitein opgeslagen tegen een veekraal, terwijl een zeil over den wagen verdere schuilplaats bood tegen den weder vallenden regen. Het 2de peloton, onder bevel van luit. de Jonge, betrok de brandwacht (veldwacht) voor den nacht. Weinig kon hij vermoeden dat dit zijn laatste nacht zoude zijn hier op aarde. Hij plaatste zijne wacht op een kop, vanwaar hij met de seinlantaarn teekens kon wisselen met de brandwachten, uitgezet door de andere commando's. Nog steeds wachtte het korps op twee wagens, die men ons uit Volksrust zou nazenden en die te Newcastle een zestal tenten moesten opladen. Men begon ongerust te worden over het lot dier wagens, aangezien de bedekking daarvan maar zwak was, zes ruiters en ongeveer een gelijk getal voetvolk.

Vroeg in den morgen rukte de brandwacht in, rapporteerende dat alles rustig was. Het was mistig en koud in den morgen en aangezien er zoo goed als geen gras voor de paarden te vreten was, werd vroeg een schotskar met zes ossen naar het station gezonden om havergarven te halen uit den in bezit genomen trein. Aan het station was eene kleine macht achtergebleven ter bewaking van de gevangenen en van den trein. Juist was men bezig met het opladen van het voer uit den trein op de kar, toen de twee achtergebleven wagens aan het station aankwamen.

Ongemerkt hadden intusschen de Engelsche troepen, die per trein van Ladysmith kwamen tot waar de lijn was opgebroken, achter het station eene hoogte bezet, vanwaar tegen half acht in den morgen een kanonschot weerklonk. Alles kwam in roer en roer, de schotskar met voer werd in den steek gelaten, de trolleys gingen in gestrekten draf door naar het hoofdlager van generaal Kock, alles wat paarden had zadelde op en zocht eene positie. Het schot had doel getroffen; het was door de goederenloods van het station in den ambulancewagen gedrongen. Vermoedelijk ziende dat er eene vergissing begaan was, werd er niet verder gegaan met het vuren op het Roode Kruis. Een tweede schot kwam 25 schreden voor de tent van commdt. Lombaard in den grond. Dit schot zoo min als het volgende had eenige uitwerking, de granaat ontplofte niet. Het derde schot viel achter de tent in de veekraal en ontplofte zonder nadeel te doen.

Inmiddels begonnen de twee kanonnen van de Boeren het artillerievuur te beantwoorden, en na 43

schoten gedaan te hebben trokken de Engelsche artilleristen terug. Een schot had de disselboom van een munitiewagen vernield. Ons vuur had de Engelsche artillerie veel kwaad gedaan. De gevangenen waren onderwijl gevluht. Het voldkornetschap Pienaar, zoomede het Hollanderkorps trok uit om den vijand op te sporen. Van kop tot kop trekkende kwamen eindelijk aan een bergrand, vanwaar een goed gezicht verkregen werd op de Engelsche troepen. Drie treinen stonden achter elkaar op de sporen. De ontsnappende stoom duidde aan onze artillerie hun standplaats aan. Op een afstand van 4500 yards (el) schoot zij dan ook een paar granaten af, waarop de stoom werd afgesloten. De afstand van den bergrand naar den spoorweg was te groot om den vijand onder geweervuur te nemen. Men zag de twee batterijen op den trein terugtrekken en de infanterieafdeelingen zich langs den spoorweg ontplooiën. Tegen 12 uur besloot men terug naar het lager te gaan, terwijl de mannen van Pienaar als voorpost bleven liggen. In het lager van generaal Kock aangekomen was het eerste werk de tent, die 's morgens het Engelsche geschut tot mikpunt gediend had te verplaatsen en het bivak op te slaan zijwaarts van een hoogte, meer aan het gezicht onttrokken. De met de twee wagens medegekomen tenten werden opgeslagen; aan de Vrijstaters (er waren er ongeveer 85) werd een tent overgedaan, brieven werden gelezen en de kistjes en pakjes opengemaakt en nagezien, en vreugde heerschte er in het kamp. Luit. Coster had voor zich en voor zijn peleton, een groote koffer gekregen, afgezonden door zijne vrouw, gevuld met allerlei levensbehoeften, boonen en rijst en koffie. En hij was niet zuinig in het uiten van zijn blijdschap daarover. Snel werd er thee gemaakt en wat verduurzaamd vleesch genuttigd.

Tegen 12 uur was luit.-kolonel Schiel met een 30 man uitgereden om te trachten zich meester te maken van den ammunitiewagen, dien de Engelschen 's ochtends hadden achtergelaten. Een gedeelte van het Johannesburg-commando onder veldkornet Joubert was daar ook al. De Imperial Light Horse (Engelsche vrijwillige lichte ruitery) was inmiddels opgekomen en maakte het de Johannesburgers lastig. Toen echter Schiel met zijne ruiters stelling nam op een nabijgelegen hoogte, trokken de Engelschen af, maar zij keerden terug met geschut. Dit was te veel voor den troep van Schiel, die dan ook besloot op de hoofdstelling terug te trekken, waartoe hij een grooten omweg te maken had. De Engelsche vrijwilligers te paard trokken nu op de Johannesburgers onder Pienaar los, en deze weken langzaam op de hoofdstelling aan.

(Wij wachten het vervolg van dit verslag met de eerstkomende mail. — Red.)

MET HET HOLLANDSCHE KORPS TE VELDE.*

(Slot.)

(Van onzen correspondent.)

a/b. van de Penelope, Simonsstad.

Bij het vallen van het eerste kanonschot in den namiddag, ongeveer te 2½ uur, was elk man, behoorende tot het H. V. C. te paard gesprongen, den raad volgende van den commdt. Lombaard, om zoo min mogelijk ballast mede te nemen. Behalve karabijn, bandelier en zadel waren de paarden niet geplaagd met zadeltassen of kombaarzen. Onder aanvoering van den commandant reed men den berg op, op welks top de twee stukken stonden. Halverwege werd halt gehouden en de paarden

werden toevertrouwd aan de daartoe vooraf aangewezen manschappen, terwijl de mannen te voet verder trokken, en voor en links van de kanonnen eene linie bezetten achter de klippen, die daar lagen.

De commandant Lombaard lag geheel op den linkervleugel, de kapitein de Witt Hamer in het midden, de luitenants bij hunne manschappen. Aangezien het artillerievuur van de Engelschen hoofdzakelijk gericht was op onze twee kanonnen, is het begrijpelijk dat de hagelbui van granaten en kartetsen voor, achter en tusschen het Hollandsche vrijwilligerskorps terecht kwam. Het is verwonderlijk dat dit artillerievuur zoo weinig uitwerking had. Slechts één van de vrijwilligers, de trompetter Dijksterhuis, ontving eene ernstige wond in het onderlijf. De schoten vielen meestal te hoog en de stukken kwamen terecht onder de paarden.

Viermaal achter elkaar viel een der paarden getroffen neder, waarop de overige paarden hooger tegen den berg werden gepiaatst, waar zij minder blootgesteld waren.

De Imperial Light Horse, een korps bestaande hoofdzakelijk uit Johannesburgsche jingo's, de Gordon Hooglanders en Devonshires deden een aanval op een gedeelte van de Johannesburgsche burgers en dreven deze terug op de stelling, ingenomen door generaal Kock. In het terugtrekken namen de Johannesburgers tot driemaal toe eene goede stelling in, doch tot driemaal toe verlieten zij die stelling alvorens er een schot op hen gelost was. Toen zij de laatste stelling in den steek lieten, waardoor de linkervleugel van het Hollandsche korps aan een flankaanval blootgesteld zou worden, vloog commandant Lombaard onder de retireerenden en verzocht hun de verlaten stelling weder in te nemen. De kogels van de aanrukkende infanterie vlogen rondom hem, maar hij waagde het door woord en gebaar hen terug te drijven. Hij riep hun toe dat al zijn Hollanders nog op de hoogte lagen.

Het was echter tevergeefs. De commandant Lombaard beval toen zijn manschappen eene andere stelling in te nemen, nagenoeg loodrecht staande op de aanvankelijk ingenomen linie, ten einde het flankvuur in front te krijgen en dit met succes te kunnen beantwoorden. Inmiddels was de troep onder commandant Schiel geretireerd op de hoofdstelling en trok deze aan de achterzijde om, daarbij spottende op de avanceerende infanterie en de Imperial Light Horse. Ondersteund door de artillerie (drie batterijen, elk van 6 stukken) die nu op de flank van het Hollandsche korps met kwistige hand haar granaten wierp, avanceerden de Gordons, de Manchestersen en de Imperial Light Horse, groepswijze, gaande van de eene terreinbedekking naar de andere, vergezeld van hun maximakanon. Een hagelbui van geweerkogels floot en siste ons om de ooren, waartusschen het geratel van de maxims, het gegous en het knallen van de granaten en het kermen van de gekwetsten een concert vormde zooals alleen in de hel kan worden gegeven.

Dit duurde ongeveer twee uren. Herhaaldelijk was de avanceerende beweging van de Engelsche infanterie gestuit, maar steeds kwamen versterkingen aan. Menig onzer had al de ammunitie verschoten en het opbrengen van nieuwe ammunitie ging zeer ongeregeld. Eene hopelooze poging waagde het gedeelte van het Duitse korps, dat in vuurgevecht was. Zij stormden voorwaarts, maar de kogelregen was te hevig, de meeste hunner, waaronder hun commandant Schiel, vielen getroffen neder.

Nu was de weg in den rug van de stelling open en commandant Lombaard, dit ziende, wenkte zijne mannen om te retireeren. Als laatste poging verzamelde hij nog eenigen om zich, die zich snel te paard wierpen en dirigeerde hen naar een punt van den berg om dien te beklimmen en zoo den aanrukkenden vijand in de flank te vallen. Maar het was reeds te laat. De Gordon-Hooglanders waren reeds op den kop, de pijpers bliezen hun triomflieder en het hoera! dat uit hunne borsten opsteeg, vlijmde ons in de ooren. Generaal Kock had met het geweer in de hand nog eenige schoten gelost op de naastermooie soldaten, enkelen zijner omgeving hadden zich roekeloos gestort op den vijand, zooveel hunner neerschietende als mogelijk was in het korte oogenblik levens dat hun nog vergund was.

Daar viel generaal Kock neer, getroffen door het vijandelijk lood, en ziende dat verdere tegenstand nutteloos bloedvergieten zijn zoude, beval hij de witte vlag op te steken, waarop de vijandelijke officieren last gaven met vuren op te houden. Het was half zeven in den avond en de zon verdween aan den horizon. Aangezien echter de plek waar de vlag werd opgestoken slechts voor enkelen zichtbaar was, duurde het nog geruimen tijd alvorens het vuren gestaakt werd, en het grootste aantal doden en gekwetsten werd gemaakt gedurende die korte oogenblikken.

Een van de vrijwilligers, Siglé, wist tot driemaal toe te beletten dat ammunitie werd aangevoerd bij een vijandelijk maximkanon, door telkenmale een van de twee manschappen, die de ammunitiekist aandroegen, neder te schieten.

Toen de overwinningskreet van de Gordon-Hooglanders op den top van den bergrand weerklonk, lagen verscheiden van de vrijwilligers nog in positie en werden daar met de bajonet gedwongen zich over te geven.

Het was ruim half zeven. De commandant Lombaard gaf nog de order den ammunitiewagen uit 's vijands handen te redden, waarmee zich belasten de kapitein en de vrijwilligers Steuerwald, Mulder en Kroon. Het was een onvergetelijk gezicht die rij Schotten, scherp afstekende tegen het wazige avondrood op den top van den bergrand, hun vrengde uitende over onze nederlaag in het zwaaien met hun geweren.

Het Vrijstaatsche commando, ruim 80 man sterk, was weinig in actie geweest, daar de door hen ingenomen stelling geen rechtstreekschen aanval had doorstaan. Beschermd door de duisternis trok het af in de richting van den Vrijstaat, gevolgd door velen die in die richting eene veilige uitkomst zagen. Het vuur van den overwinnaar richtte zich voornamelijk op de terugtrekkende Boeren, en aangezien het niet beantwoord werd, deed het veel kwaad.

Zoodra de terugtrekkenden, niet buiten schot zijnde, uitkeken naar eene veilige stelling, werden zij in de flank aangevallen door eene afdeeling van het 5de reg. lansiers, die hen onverhoeds op het lijf vielen. De aanval kwam zoo onverwacht dat slechts een dozijn schoten gelost werden op de aanvallers, en de vluchtenden in alle richtingen uiteengingen, achtervolgd door de lansiers, die, niet hebbende deelgenomen aan het gevecht, met wreedheid bezield schenen te zijn. Menige speerwond aan weerloozen toegebracht kan daarvan getuigen.

Onder 's vijands vuur was de ammunitiewagen, bespannen met tien muilen ontkomen. Nog onder het vuur zijnde werden twee gewonden J. C. Gerritsen en zekere Leeuwen, de eerste met een schot tusschen de beenen en zitvlak, de tweede met een schot door den linkerschouder, op den wagen medegenomen. Den aanval van de lansiers hoorende, draaide de wagen het veld in en stond daar stil. Gedurende dien tijd verkondigde het geklikklak van sabels dat eene patrouille van den vijand in aantocht was en weldra zag men ook de silhouetten van de dragonders zich teekenen tegen den mist. Zij schenen den wagen niet te zien, waarbij eene diepe stilte in acht genomen werd. De regen en de duisternis waren mede oorzaak dat men niet kon zien waar men zich bevond. Slechts de lichten van de lantaarns dergenen die op het slagveld de dooden en gewonden zochten was een baken.

Na wat zoekens werd een pad gevonden, en ook water, en de wagen daarheen getrokken. Nu legde zoo goed als onder de omstandigheden mogelijk was de vrijwilliger Steuerwald een eerste verband; de zieken kregen water en men beraadslaagde welke richting te volgen. Na tien minuten rijden kwam de wagen op een in het midden van den weg liggenden gesneuvelde, die herkend werd te zijn luit. H. C. de Jonge. Het gezicht was vertrokken, maar uit een document in zijn zak kon men hem identificeeren. Een weinig verder riepen twee gewonden om hulp. Beiden waren, na hunne wapens en patronen aan de hen navolgende lansiers te hebben afgegeven, wreedaardig gestoken met de lans. Een hunner, van Aswegen genaamd, behoorende tot het

Johannesburg-commando, stierf den volgenden dag.

Ongeveer een 300 treden rechts van den weg, werd, afgaande op het hulpgeschrei, een gewonde gevonden, die opgaf Kieft te heeten en Hollander van geboorte te zijn. Hij had een revolvershot in den rug. Nabij dezen gewonde werden vier personen gezien, wier gestalten, als antwoord op het verda-geroep, zich oplosten in den mist. Het waren vermoedelijk slagveldhyena's (Kaffers). Het getuigenis van Kieft was, dat hij in handen van eene vijandelijke patrouille gevallen was die hem geweer en patronen hadden afgenomen, zoodra mede alles wat van waarde op hem gevonden werd, waarna zij hem schertsende zeiden, dat hij nu maar kon loopen. Gebruik willende maken van die vergunning, was hij door een revolvershot in den rug getroffen en gevallen. Ook hij werd op den wagen gepakt, waar nu, behalve de ammunitie, vijf gewonden plaats moesten vinden.

Er was veel tijd verloren gegaan met deze gewonden en vlug rijden werd onmogelijk. Niemand wist welke richting men ging, noch was bekend met het pad waarop men voortschreed. Nu en dan viel de regen doordringend neder, de duisternis was intens, het gekreun van de gekwetsten op den wagen vermengde zich slechts met het geknars der wielen.

De Engelschen hadden tegenover de 800 man sterke Boerenmacht, behalve de 18 kanonnen, 4300 soldaten. Op het kriegsbeleid van den heer notulenhouder van den Uitvoerenden Raad, Jan Kock, die als vechtgeneeraal dienst deed, viel veel af te dingen. Hij had, eenmaal de fout begaan hebbende te ver voorwaarts te dringen zonder verband te houden met de overige Natal ingetrokken commando's, het gevecht niet mogen aannemen, toen hem in den morgen bleek welke overmacht in stukken geschut de vijand bezat. Maar „de mortibus nil nisi bene.”

Het Hollandsche vrijwilligerskorps had geducht geleden. Van de officieren waren gedood de luitenants dr. Coster en H. C. de Jonge, gewond de luitenants Goldman en Nijenes, gevangen genomen de kapitein V. de Witt Hamer en de luitenant-adjutant Beunk; commandant Lombaard wist te ontkomen. Van het geheele korps namen 102 man aan het gevecht deel, waarvan er 45 gevangen genomen werden. De meesten werden gevangen genomen op het slagveld zelve, een bewijs dat zij tot het laatste toe stand hielden. Het aantal dooden en gewonden is niet met zekerheid bekend, maar hunne namen zijn reeds voor het grootste gedeelte gepubliceerd, ook in Nederland. (Sedert is de volledige lijst bekend gemaakt. — Red.)

Toch heeft de kolonne Kock door het nemen van het station Elandslaagte de gemeenschap gestremd tusschen de Engelschen stellingen te Ladysmith en Dundee, waardoor generaal Yule genoodzaakt werd de stelling

bij Dundee in den nacht te verlaten. Ook is het de Engelschen duidelijk geworden dat de artillerie van de Transvalers — er waren slechts twee stukken — niet te verachten is en dat de moed om tegen een zoo groote macht het gevecht te aanvaarden en zoo lang vol te houden, hun eerbied moet afdwingen.

Op 21 October hernamen de Engelschen het station Elandslaagte, maar twee dagen later viel het weder in de handen van de Boerenmacht.

Groot voordeel hebben de Engelschen niet behaald bij dien slag. Bedroeg het aantal dooden en gewonden aan onze zijde ongeveer 100, de Britten, volgens hunne opgaven, zagen er 273 buiten gevecht gesteld. Het gedwongen terugtrekken van de Engelsche troepenmacht uit Dundee op Ladysmith maakte het succes van den slag bij Elandslaagte tot nil.

Generaal White heeft daardoor nutteloos vele menschenlevens opgeofferd. Ook bij Dundee en Glencoe, waar generaal Penn-Symons doodelijk gewond werd, hebben de Boeren een bloedbad aangericht onder de Britsche soldaten, die moedig de hoogten bestormden ingenomen door de Boeren. Die gevechten werden in de bladen uitgebazuind als groote overwinningen en het resultaat? Een terugtocht op Ladysmith. Het kriegsbeleid van generaal White wordt op een zware proef gesteld.

(*) In ons Tweede Blad B van 6 December en ons Eerste Blad A van 7 December hebben wij het begin van het verslag van onzen correspondent te Pretoria medegedeeld. Wij verwachtten het vervolg met de eerstkomende mail, maar hebben het eerst nu ontvangen. Het verzenden van dergelijke brieven van het gevangenschap schijnt moeilijk te zijn. Red.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

HET GEVECHT BIJ ELANDSLAAGTE.

De oorlogscorrespondent van de Times te Ladysmith, die het geheele gevecht van den 21en October medemaakte, zendt aan zijn blad een verslag, waaraan wij het volgende ontleenen:

Vrijdagmorgen (20 October) werd een sterke kolonne onder geneaal-majoor French, die den vorigen dag uit Engeland gekomen was, op verkenning uitgezonden in de richting van Elandslaagte. Van een kopje bij Modderspruit zag men de Boeren. Het was echter regenachtig en mistig, zoodat de verkenning niet veel opleverde.

Zaterdagochtend werd dus een tweede verkenning gedaan. Generaal French liet de batterij der vrijwilligers naar boven brengen en rukte om half negen voorwaarts over een laag tafelland dat steil afliep. Onder die steilte strekte zich twee mijlen ver een vlakte uit, met een ondiepe kom in het midden, en daar lag het station en het gehucht Elandslaagte. Blijkbaar was de verschijning der Engelschen op den rotsigen rand door de Boeren niet verwacht. De ruiters vluchtten naar de helling van een kopje op 5000 el van de plaats waar zij stonden. De vrijwilligersbatterij vuurde nu twee scho-

Met nedergebogen hoofden liepen de mannen langs en achter den wagen. Nabij Zondagsrivier werd halt gehouden en de dorst gestild van de gekwetsten. Tegen 1 uur spande men uit aan een verlaten woning. De gewonden, genietende van het stilstaan van den wagen, verminderden hun gekreun. De mannen maakten vuur aan in de woning en legden zich daaromheen, het overlatende aan de gewilligen om op de paarden en muilen te passen, dat die in den mist niet wegraakten. Slechts twee van de tot het Johannesburgse commando behorende vluchtelingen verleenden hulp ten behoeve van allen. De rest was te zeer gedemoraliseerd en te uitgeput.

Tegen half drie in den morgen werd de tocht hervat en nabij een hoogen berg oostwaarts afgedraaid. Het lichten van den morgen gaf gelegenheid de richting te leeren kennen, waartoe getrokken was. Het bleek dat men het noorden gekozen had, en wenschende Oemsinga te bereiken, werd een pad gevolgd dat naar het oosten leidde. Het plan was een schuilplaats te vinden gedurende den dag om mensch en dier de noodige rust te geven en in den nacht verder te trekken. Maar hoe dan met de gewonden? Wat vreugde toen de verkenningspatrouille, vooruitgezonden in het met laag hout begroeide bergachtig terrein, kon rapporteeren dat men in het Oemsinga-district was en dat eene zendelingswoning nabij was, waar dan de gewonden achter zouden kunnen blijven, behoorlijk verzorgd, daar alle zendingen meer of minder kennis hebben van genees- en heelkunde. De Kaffer die deze informatie verschaft had, ging mede om den weg naar de zendelingswoning te wijzen. Zijne spraakzaamheid verminderde spoedig toen hij moest bemerken dat de kennis van de Zoeloetaal uiterst gering was.

Maar wie beschrijft de teleurstelling, toen men, bij die zendelingswoning aangekomen, moest hooren dat de zending een Kaffer was zonder eenige kennis van medicijn- of heelkunde. Goede raad was duur. Hoofddoel werd nu niet het zoeken van een goed heenkomen, maar wel het zoo spoedig mogelijk vinden van hulp voor de gewonden. Men besloot uit te spannen en rust te nemen, opdat paarden en muilen ook voedsel konden zoeken. De zieken werden op den grond gelegd, hunne wonden gewasschen, beschuit en vleesch uitgedeeld en besloten maatregelen te nemen de gewonden zoo spoedig doenlijk met den wagen naar het naastbijzijnde veldhospitaal te transporteeren. De ammunitie kon dan bij den zending worden achtergelaten met de kans dat, bij spoedig voortrukken van de Boerenmacht deze, alvorens de vijand die kon afhalen, in bezit kon nemen.

Nog daarover doende, verschijnt eene ruitertroep op den weg, zoeven door den wagen afgelegd. Met den verrekijker ziende de geweren en de donkere kleeding, komt men tot de conclusie, dat dit eene Engelsche militaire patrouille is. Naderbij gekomen blijkt echter dat die ruitertroep bestaat uit Natalsche (Engelsche) Boeren, vergezeld van inwoners van Dundee onder aanvoering van de veldkornetten Fickhardt en Smith. Zij berichten hoe er gedurende twee achtereenvolgende dagen een hevigen slag geleverd is tusschen de Engelsche krijgsmacht en de Boeren en hoe laatstgenoemden verslagen zijn; dat het land tusschen Dundee en Ladysmith vol is van militaire en burgerpatrouilles en hoe zij in opdracht hebben de vluchtelingen, die zij hier en daar ontmoeten, op te vangen, onder de verzekering dat hun lichamelijk niets geschieden zal. Dat dit geen praatje was, is later gebleken. Zondagsmorgens vroeg was onder commando van kolonel Knox een afdeeling huzaren, vergezeld van een batterij artillerie, van Ladysmith uitgezonden om den terugtocht der Boeren bij Biggarsberg af te snijden.

Met de zekerheid dat het pad tusschen Dundee en Ladysmith vol militaire patrouilles was en dit pad met den wagen niet kon worden ontweken, onbekend met den weg en lettende op de gewonden en een gedemoraliseerd troep, en op de kans dat binnen een paar dagen de Boeren langs de zendingstatie zouden komen en dus de ammunitie gered kon worden, gaf men zich over. De ammunitie werd afgeladen bij den Kafferzending en de wagen met de gewonden naar het naastbijgelegen veldhospitaal vervoerd. Na aflevering van de gewonden aldaar trok Steuerwald kalm weg met wagen en muilen, zoodat die waarschijnlijk ook behouden zijn gebleven, zoowel als de ammunitie. De te Elandslaagte gevangen genomen personen werden per trein naar Ladysmith vervoerd. Zij die in handen vielen van de uitgezonden militaire en burgerpatrouilles werden deels te paard, deels per trein daarheen gedirigeerd en opgesloten in de gevangenis.

ten af tegen het station. Onmiddellijk, en nog voordat de rook van ons tweede schot geheel opgetrokken was, zegt de correspondent, kwam het antwoord: twee granaten vielen vlak achter elkaar te midden van onze artillerie. Beide ontploften en een ervan beschadigde de bespanning en het tuig van een ammunitiewagen zoo ernstig dat er geen bewegen meer aan was. De vijand begon nu de batterij hevig te beschieten. Zij vuurden met reekzwak kruit, maar de plaats van hun batterij bleek uit de helle flitsen tegen den donkeren achtergrond van de heuvelhelling. Zij schenen twee kanonnen aan den voet van die helling te hebben, maar de heuvelruggen waren bedekt met manschappen. Onze batterij kon tegen die kanonnen van grooter kaliber op een afstand van 4 of 5000 el weinig uitrichten. Maar het schieten van den vijand was een openbaring. Met drie schoten waren hun kanonnen precies ingeschoten, en tien minuten lang vielen hun projectielen vlak op den rand van het plateau. Hun geschut werd bewonderenswaardig bediend, maar de slagpijpen van hun granaten waren niet goed, zoodat veel kogels diep in den zachten grond sloegen alvorens te ontploffen. Generaal French zag dat er geen sprake van was, met zoo'n kleine macht de positie te houden. Terwijl de generaal en zijn staf het plateau verlieten, barstte een granaat te midden van de groep, maar de officieren werden alleen met een modderregen bespat. De omgevallen ammunitiewagen moest achtergelaten worden. In afwachting van versterking keerde French naar Modderspruit terug.

Harris, de directeur van de mijn te Elandslaagte, die kort daarna te Modderspruit aankwam, vertelde dat er 800 Transvaalsche en 200 Vrijstaatsche Boeren bij Elandslaagte stonden, daarenboven 36 geoefende artilleristen van het Duitsche legioen. Zij hadden twee snelvuurkanonnen bij zich, onder bevel van kapitein Schultz.

Tegen elf uur kwamen de eerste versterkingen uit Ladysmith, ook twee batterijen artillerie. Een eskadron lanciers en Light Horse waren rechts van den spoorweg uitgezonden om de flank te dekken. Een van 10 tot 2 waren zij voortdurend in contact met den vijand. Op den linkervleugel raakten dragonders even slaags met Vrijstaters, maar dezen trokken terug, en de correspondent denkt dat zij niet verder aan het gevecht hebben deelgenomen. Om drie uren waren alle versterkingen aangekomen, ook generaal White, en hoewel het nog maar enkele uren licht zou zijn, besloot generaal French de vijandelijke stelling te nemen. De vijand stond op een heuvelrug, 800 voet boven den spoorweg ten noorden van den weg van Ladysmith naar Dundee. Deze hoogte maakt een byna rechten hoek met den weg, maar de weg loopt er op een afstand van 2000 el vandaan. Aan het uiteinde van den heuvelrug dat het dichtst bij den spoorweg ligt, rijst een kopje op, door een nek verbonden met een ander kopje, dat den platten top van den heuvelrug geheel bestrijkt, 700 of 1000 el ver. Deze twee kopjes en de nek waren de voornaamste stellingen van den vijand: hun lager bevond zich op den nek en hun geschut was opgesteld op het laagste kopje. Voor den heuvelrug strekte zich een veld uit, langzaam oplopend in de richting van Ladysmith.

Zoodra de Manchesters, Devonshires en Gordons zich op het plateau vertoonden, opende de vijand het vuur met granaten. De kanonnen waren goed ingeschoten maar het vuur werkte niets uit. Toen onze artillerie op 4500 el in het open terrein kwam, tusschen de Devonshires en Manchesters in, trok zij zes minuten lang het juist gerichte vuur van den vijand. Kapitein Campbell werd in het been gewond, een ammunitiewagen werd omgeworpen en verscheiden mannen en paarden getroffen. Het was zeer donker geworden, door een naderenden storm, toen kolonel Ian Hamilton last kreeg, zijn infanterie te laten oprukken.

Het Devonshire regiment zou den front-aanval doen, en het Manchester moest den vijandelijken linkervleugel omtrekken en langs den top van den heuvelrug de Boeren naar hun voornaamste stelling teruggdrijven, vijf compagnieën Hooglanders zouden hen steunen.

Zoodra het batalion (Devonshires) van het plateau afdaalde in de vallei, begon de vijand granaatkartetsen op hen te werpen, maar de projectielen gingen te hoog of sprongen toevallig tusschen de compagnieën; slechts drie man werden getroffen. Het regiment kwam zoo tot op 1200 el van de vijandelijke stelling. Nu liet majoor Park, die

met groote koelbloedigheid zijn bataljon aanvoerde, halt houden en hij opende het vuur; de troepen hadden geen andere dekking dan de tairijke termieten-bergjes. Het bataljon kwam onder een ernstig infanterievuur, maar trok bewonderenswaardig kalm weer voort. Hoewel er veel mannen neervielen en de lucht trilde van het gefluit der Muserkogels, was er geen spoor van aarzeling, en zonder dekking gingen de soldaten vooruit tot op 800 el van den heuveltop. Waa schijnlijk redde de schemering en de kleur van hun uniform hen van een slachting. toen zij hier in een kom lagen te wachten, een half uur lang, op het oogenblik van den aanval; terwijl de kanonnen boven hen donderden en het geweervuur onophoudelijk den grond omploegde. Zelden is een regiment zoo zwaar beproefd, en heeft 't zich zoo kranig gehouden.

Toen het Devonshire regiment in de vallei lag, ontwikkelde zich de flank-aanval van de Manchesterers. De storm barstte los en binnen eenige minu-

ten waren allen tot op de huid toe doorweekt. De Hooglanders kwamen nu op den kam van den heuvel, en van boven af werden zij beschoten. Er moest een kleine hoogvlakte overgetrokken, dan een kuil doorgetrokken worden, en daarna moest men weer tegen de hoogte op. Juichend antwoordden de mannen op het bevel van hun officieren, en golf na golf van Kilts en Kharki's teekende zich tegen de lucht af. Daar wankelden zij en wierpen zich op den grond, want van de eerste secties kwam niet een op vier er doorheen. Een oogenblik scheenen dooden, gewonden en ongedoerden tusschen de steenen te zullen blijven liggen, toen sprongen zij weer op, terwijl hun officieren schreeuwden, en weer snelden donkere rijen mannen, bukkend tot op den grond, over den rotsigen rand. Opnieuw scheenen zij weg te smelten, maar de rijen werden gevoed van beneden, en toen waren zij allen er overheen — maar 50 flinke kerels lagen uitgestrekt tusschen de druipnatte steenen. En toen zij de holte door waren, wat een taak lag er nog voor hen. Zij moesten over 600 el open grond, met steenen bezaaid, hier en daar door ijzerdraadversperringen bemoeijkt. Op het kopje in de verte was geen sterfeling te zien, maar allen wisten dat het bedekt was met moderne geweren. Struikelend over de steenen en over de lichamen van hun kameraden, renden de mannen vooruit. Er was geen verband meer tusschen de compagnieën, nauwelijks meer tusschen de sectiën; het was de dolle moed van elk individu die de mannen voorwaarts dreef. Zij hielden stil, gingen achter een steen liggen en vuurden, en werden neergeschoten terwijl zij lagen of terwijl zij oprezen om een el of tien verder te loopen. Bij de ijzerdraadversperringen werden officieren en manschappen bij hoopen getroffen. Maar hier had de regen van kogels vaak de versperringen uiteengeschoten. Meer dan de helft van den afstand was afgelegd, en toch, hoewel de top van het kopje voortdurend door ontploffende granaatkartetsen bedekt scheen te zijn, werd het geweervuur der Boeren niet minder. Het scheen dat onze mannen gedaan hadden wat zij konden. Kolonel Dick Cunyngham was op twee plaatsen gewond, de helft van de officieren der Gordon Hooglanders lag op den grond. De helling scheen met tallooze slachtoffers bezaaid.

Het was het hachelijke oogenblik. Nu zou de overwinning of de nederlaag beslist worden. Kolonel Ian Hamilton gaf een trompetter last, den aanval te blazen, en de pijper-majoor Lawrence, van de Gordons, snelde naar het open terrein en ging vooruit, het oude dreunende beroep op de Hooglanders weerklonk. Het geluid van het geweervuur der Devonshires op de helling gaf de mannen moed, en rijen glinsterende bajonetten dansten vooruit in de schemering. Een twintigtal onversaagde mannen hielden nog stand op het laatste kopje. Opnieuw weerklonk de horen, en toen het sein om het vuren te staken. Mannen waagden zich uit hun dekking, en in het volgende oogenblik hadden de Boeren een dozijn dapperen weggevaagd. Maar de gemeene list was een laatste en mislukte poging om de nederlaag te voorkomen. Luitenant Field was al, aan het hoofd van zijn compagnie Devonshires, tusschen de batterij; de mannen die de kanonnen bediend hadden totdat het staal op zes voet van hen af was, werden neergeschoten of aan de bajonet geregen. Devons, Manchesterers, Hooglanders en dragonders ontmoetten elkaar en renden de kom in, naar het lager. Het was drie minuten lang een wild tooneel, de mannen riepen Majoeba, Majoeba! Toen werd het sein geblazen, het vuur ge-

staakt, en wij zagen iets wat ons allen deed trillen: een witte vlag, waaiende uit het Mauser-geweer van een zwaar gebaarden Boer.

Intusschen stroomden de vluchtelingen de achterste helling af. Het schieten houdt bij zulke gelegenheden nooit vanzelf op, en hier en daar duurde het geweervuur nog voort in den nacht. Maar voordat de duisternis geheel gevallen was, werd de groote massa der vluchtelingen ingehaald door het 5e lanciers, daartoe gereed gehouden. Hun werk was eenvoudig en het succes der infanterie op den heuvel werd voltooid met een uitstekende vervolging door de cavalerie. De victorie was zwaar gekocht. Men dacht dat infanterie nooit een stelling kon nemen tegenover zulk vuur als bij Elandslaagte. Maar wij hadden 4 officieren en 37 man gesneuveld, 31 officieren en 175 man gewond, en tien vermisten. Wat het verlies van den vijand was, kan moeilijk nagegaan worden, daar hij bij het begin van het gevecht toebereidselen had genomen om zijn dooden en gewonden weg te brengen. Een afdeeling uit Ladysmith heeft echter later 65 doode Boeren op het veld gevonden, zoodat, met het 50-tal door de lanciers neergeworpen, hun verlies zeker op 150 dooden geschat kan worden. Onder hen bevonden zich Leggelo, dr. Coster, Bodenstein, Marais, en andere voorname Boeren en Nederlanders.

De Britsche strijdmacht moest bivakeeren in de positie. Toen begon de droevige en griezige taak, in den donker de gewonden op te zoeken. Het was onmogelijk, ze allen te vinden, maar een groot aantal werden weggezonden, ook de sluitstukken van de twee veroverde kanonnen die dezelfde moeten zijn welke de Boeren bij Krugersdorp hadden veroverd. Driehonderd gekwetste en ongekwetste gevangenen waren in onze handen gevallen, alsmede de uitrusting van 12 of 1400 man.

De Oorlog in Zuid-Afrika.

HET GEVECHT BIJ GLENCOE.

De Engelsche bladen hebben met de laatste mail brieven gekregen over de eerste groote gevechten van den oorlog. Wij hebben gisteren de chronologische orde verbroken en uit de Times eerst een beschrijving van het gevecht bij Elandslaagte opgenomen, omdat daar het Nederlandsche vrijwilligerskorps in het vuur is geweest en onze lezers in bijzonderheden van dat gevecht het meeste belang zullen stellen. Nu ontleenen wij, nogmaals aan de Times, aan een brief van haar bijzonderen correspondent te Ladysmith dd. 27 October, een relaas over het eerste treffen, de bestorming van Talanaheuvel bij Glencoe—Dundee op 20 October. Deze brief begint met de belangrijke politieke beschouwingen, die wij reeds in ons vorig ochtendblad hebben overgenomen.

Toen Sir George White in Natal kwam, nam hij het opperbevel van luit.-generaal Sir William Penn Symons over en deze vertrok naar Dundee, waar hij het 1e bat. King's Royal Rifles, het 2e bat. Dublin Fusiliers, het 1e bat. Royal Irish Fusiliers, het 1e bat. Leicestershire Regiment, het 18e huzaren, de 13e, 67e en 69e batterij veldgeschut en kleine afdeelingen Natalsche bereden politie en karabiniers te zijner beschikking had. Een paar dagen na het uitbreken van den oorlog, 11 October, bezetten de Boeren Newcastle, en spoedig kwamen de voorposten van de Engelschen met hen in aanraking. Woensdag den 18en moest een post, die op 8 K.M. afstand te Glencoe opgesteld was, ingetrokken worden. Donderdag werd te Elandslaagte een trein door de Boeren genomen. Niets scheen echter een aanval van betekenis te voorspellen en generaal Symons verwachtte er ook nog geen.

Donderdagavond trok echter een sterk commando—eens vooral zij 't hier gezegd, dat de oordeelvellingen van den correspondent over de sterkte van den vijand enz voor zijn rekening blijven—bij Landmansdrieff de Buffelrivier over en van het Oosten rukte het nu op Dundee aan. Vrijdagochtend om half drie werd een bereden Engelsche post over Smithsnek verdreven; een soldaat werd daarbij gewond. Van de sterkte van den vijand wist men niets. Een compagnie van de Dublins werd op verkenning gezonden. Oostelijk van de stad, op een 800 M. afstands ligt een droge rivierbedding en aan de overzijde begint de grond langzaam te rijzen tot hij in den Talanaheuvel uitloopt. De Dublins bleven in de bedding. Met den dageraad zag men de Boeren op Talanaheuvel, rechts daarvan lag Smithsnek en nog meer rechts weer een kopje.

Ongeveer half zes begonnen de Boeren te schieten op de mannen in de bedding en dadelijk daarop klonk tot groote verbazing van de Engelschen de slag van een zwaar kanon en een granaat vloog over de mannen in de bedding naar het kamp. Dadelijk volgde een tweede en een geregelde kanonnade op een 2700 M. werd onderhouden. Blijkbaar hadden zij een half dozijn stukken geschut. Een Engelsche batterij begon nu uit het kamp te vuren, de twee andere batterijen werden vooruitgeschoven, links en rechts van de troepen in de bedding, maar dicht bij de stad. Later, toen het Boerenvuur verslaptte, kwamen deze twee batterijen vlak aan den rand van de bedding staan en beschoten den heuvel van een 1800 M. afstand. Twee uur lang was het gevecht een artillerieduel, tot de kanonnen der Boeren om half acht zwegen; of zij buiten gevecht waren gesteld was niet te zeggen. Zij hadden uitmuntend geschoten, maar hun projectielen waren slecht; zij barstten niet. De granaatkartetsen der Engelschen echter ontploften prachtig boven den vlakken top van den heuvel, waar het vol Boeren was. Dat moet hun zware verliezen hebben toegebracht, meent de correspondent.

Intusschen waren drie bataljons infanterie, de Dublins, Rifles en Iersche Fuseliers in de donga geleid. De Leicesters en de 67e batterij bleven in het kamp om het te beschermen tegen een mogelijken aanval uit het noorden. (Men herinnert zich, dat commandant Erasmus verwacht werd maar uitbleef, waarschijnlijk trok Lucas Meyer daarom zijn geschut van den heuvel terug, zich vast op den terugtocht voorbereidende.) Zoodra het Boerengeschut zweeg, gaf generaal Symons bevel Talanaheuvel te bestormen. De heuvel rijst ruim 250 M. boven de bedding en de top was een kleine 2 K.M. ver weg. Het eerste deel van de hoogte gaat over open grond tot Smith's hoeve door houtgewas omringd. Dan begint de grond ruw en rotsig te worden en stijgt steil, en halverwege den top loopt er een dikke steene muur om den heuvel, zijnde de rand van een breed open terras. Boven het terras stijgt de heuvel bijna rechtstandig tot den vlakken top, waar de Boeren lagen.

Het leek een onneembare stelling en generaal Symons moet wel vol vertrouwen in zijn 2000 man gehad hebben om die steilte te laten bestormen tegen het vreeslijke vuur van een overmacht in (zoo de correspondent; wij weten nu echter wel, dat de Boeren niet veel meer dan de helft telden, zoo niet minder). Men zegt, dat hij de Boeren wilde toonen dat men de Engelschen niet naar Majoeba beoordeelen kan. En het is gebleken, dat hij niet te veel van hen vergde, want na Wellington's onoverwinnelijke infanterie in Spanje heeft nooit een Engelsch leger voor zoo'n heet vuur gestaan en zijn doel bereikt.

Het was een grauwe morgen en het motregende. De mannen moesten de acht uur vechten zonder hun ontbijt doen. Eerst stormden de Engelschen uit de bedding op het bosch aan; de Dublins eerst voorop en toen de drie bataljons nagenoeg gelijk. De veldbatterijen schoten inmiddels met volle kracht. Nochtans werd de infanterie door een regen van geweerkogels bebroet. Maar er vielen slechts zeer weinigen. In het geboomte echter werden velen getroffen. En hier was het, dat generaal Symons, die aan kwagaloppeeren (het was ongeveer half tien) om de mannen te zeggen, dat de heuvel moest genomen worden, doodelijk getroffen werd. Gedurende het heele gevecht had hij zich bloot gegeven; aldoor reed een lansier met een vlag bij hem.

Om tien uur hadden de Engelschen, langzaam voortkruipende, van elk rotsblok gebruik makende, den steenen muur bereikt. Hier bleven zij tot twaalf uur (blijkbaar dorsten zij niet vooruit). Zoodra er een zich even boven den muur vertoonde haggelde het kogels, terwijl de Boeren zelf onzichtbaar bleven. Omtrent twaalf uur echter hield hun vuur een oogenblik op, en daarvan maakten de Engelschen gebruik om over den muur te klauteren en de openingen over te vliegen tot waar het recht op naar boven ging. Hier was het dat de Engelsche verliezen het zwaarst waren. De Rifles verloren het meest; van hun veertien officieren werden er vijf gedood en zeven gewond. Toen de Engelschen den top naderden moest het Engelsche geschut met vuren ophouden, en meteen begonnen de Boeren heviger te schieten. Het laatste gedeelte van de beklimming deden de Engelschen met de bajonet vooruit, maar

toen zij boven kwamen, waren de Boeren weg. Trouwens maar enkelen hadden tot het laatst gewacht. Ongeveer dertig dooden en gewonden lagen op den grond, en achtergelaten kisten patronen en Mausers toonden hoe overhaast de vlucht was geweest. Twee Transvaalse vlaggen werden buitgemaakt en eenige ponies. Verderop was een veldhospitaal met 70 gewonde Boeren.

Gedurende het laatste gedeelte van het gevecht waren de twee veldbatterijen vooruit geschoven naar den rand van het geboomte bij Smith's hoeve, en terwijl de infanterie den top beklauterde, werd een batterij langs den weg op den nek gebracht. Vandaar zag men de Boeren beneden door het open veld terugtrekken. Zij hadden nu door het geschut verpletterd kunnen worden, maar er was een misverstand over een wapenstilstand of iets dergelijks (?), en de gelegenheid ging voorbij. Lucas Meyer's commando — zegt de correspondent — had intusschen zoo'n indruk gekregen van de Engelschen, dat het zich de eerste dagen niet meer zien liet, en het had ook geen aandeel aan het gevecht, dat den terugtocht onder generaal Yule ten gevolge had.

Toen de Engelschen naar het kamp terugkeerden stortregende het. 's Middags hoorde men in het noordoosten schieten; men begreep niet wat dat was. Een eskadron huzaren onder kolonel Möller en vier secties bereden infanterie waren 's morgens dien kant uit gestuurd om den rechtervleugel van de Boeren aan te vallen. Eerst te Ladysmith vernam men, dat die troepen krijsgewonden waren.

Men ziet uit dit verhaal, dat de vroegere voorstelling als zouden de huzaren de Boeren achtervolgd hebben en zich te ver gewaagd hebben, onjuist is. Waarschijnlijk zijn deze bereden Engelschen in botsing gekomen met Erasmus' commando, dat voor den aanval van Vrijdag te laat kwam, maar Zaterdag generaal Yule tot den aftocht dwong.

DE ONTRUIMING VAN DUNDEE.

Ons Land vertaalt uit de Cape Argus een verhaal van de ontruiming van Dundee en den terugtocht van generaal Yule, dat wij hieronder laten volgen. De lezer is nu voldoende ingelicht om zich niet meer door een Engelschen oorlogscorrespondent te laten beguichelen door verhalen over schitte ende overwinningen van de Engelschen en verpletterende nederlagen en zware verliezen van de Boeren. Als hij dat in het oog houdt en in het algemeen getallen, vooral als het de Boeren betreft, wantrouwt, kan hij hier een duidelijk relaas krijgen van wat na het gevecht van Dundee op Vrijdag 20 October gebeurde.

Zaterdagmiddag viel er een zware regen. De tenten waren allen opgenomen, vooraangaande de verplaatsing van het kamp; en de mannen die den geheelen vorigen dag gestreden hadden werden tot de huid door nat, en begonnen juist een poging te doen om zich te vestigen in hunne nieuwe kwartieren, toen het schrikwekkend gebulder van een groot kanon in de nabijheid vernomen werd, en een bom viel midden in het kamp, gevolgd door anderen met korte tusschenpoozen. Men bevond dat de Boeren een positie hadden ingenomen aan twee punten op den Impataberg, ten noorden van het kamp. Geen schade werd gedaan door de bommen, en een of twee schoten werden teruggevuurd. De Boeren schoten zeer goed met hunne groote kanonnen en het was spoedig duidelijk dat het kamp ontruimd moest worden.

Dit werd gedaan en nat en moe trokken wij buiten bereik van de Boeren-artillerie, maar niet voordat een bom doel had getroffen, luitenant Hannah en een soldaat van het Leicester-regiment doodende, alsook eenige paarden. Een van de bommen van den vijand viel zoo nabij de veldtelegrafie, dat de telegrafist zeer terecht het hazenpad koos. Wederom vuurden de Boeren op het veldhospitaal en velen van de arme mannen die in het gevecht op Vrijdag gekwetst waren, verlieten hunne tenten en liepen naar het dorp.

Onder ontsteltenis verlieten de dorpelingen, met inbegrip van de stadswacht, de hotels en huizen en liepen naar het open veld; de meesten gingen naar de bagagewagens der rijkstroepen, die buiten bereik waren gevoerd nabij den Indoemeni-berg. Hier kampeerden zij onder de wagens den geheelen kouden nacht, de meesten hunner in natte kleederen, om mede te beginnen. Het was bitterlijk koud — te koud om te slapen — en de meesten onzer waren zeer blijde toen de dag aanbrak, hoewel de klank van de Boerkanonnen, die op het kamp schoten, weder vernomen werd.

Vroeg Zondagmorgen werd de welkome tijding ontvangen dat de Boeren uit elkander gejaagd waren te Elandslaagte door de rijkstroepen en een afdeeling huzaren onder kolonel Knox, werd in de richting van Glencoe gezonden naar den ingang van Biggarsberg, met het doel om den terugtocht der Boeren af te snijden. Een batterij artillerie vergezelde de afdeeling. Bij den ingang van den berg werd een burger gevonden, een geworden maker over den spoorweg, met een der trolleys vervoerende. Hij zeide dat hij in het gevecht te Elandslaagte was geweest, waar de lansiers een vreeselijke slachting onder de burgers hadden aangericht. Hij werd naar het kamp gezonden als een gevangene. Daar er geen verdere teekenen waren van den terugtrekkenden vijand, keerde de afdeeling terug, toen zij bemerkte dat een aantal Boeren overkwamen van den Oompatiberg naar den noorderkant van den berg, die den spoorweg beheerscht. Onze batterij-artillerie werd spoedig in positie gebracht en eenige kartetskogels werden in hun midden geworpen, een groot aantal hunner doodende en kwetsende. Dit trok het vuur der Boeren van den berg, en onze macht moest weder buiten bereik gaan, hetgeen gedaan werd zonder een man te verliezen. Een eskadron van onze huzaren en bereden infanterie had een zeer nauwe ontkoming van verdeeldte worden, daar bommen nabij hen barstten, doch zonder een enkele hunner te bezeeren. Het was mooi het artillerievuur van den vijand gade te slaan. Zij mikten zeer goed, maar zij hadden tot ons geluk granaats, geen kartessen, en alleen gewone granaten werden gebruikt, die soms in den grond zonken zonder te ontploffen.

Den geheelen Zondag werden onze cavalerie en artillerie bezig gehouden met schermutselingen, verkennings-tochten en het brengen van onze transportwagens buiten bereik van de groote kanonnen der Boeren. Voor vier dagen waren de zadels bijna nooit van de ruggen der paarden en de meerderheid der mannen waren heelemaal uitgeput door gebrek aan rust en slaap. Laat Zondagavond werd de order gegeven om gedurende den nacht een verdere beweging te maken. De transportwagens werden weder in gereedheid gebracht en in de duisternis van den nacht trok de geheele kolonne recht voorbij het Boerenkamp, door het dorp Dundee, en langs den Helpmakaarweg. Men bemerkte dat onze kolonne terugtrok van Dundee, doch toen de kolonne gevormd werd, geloofde de meerderheid der mannen dat het doel was een nachtelijke aanval en zij schenen heelemaal bereid daarvoor. De marsch ging niet vergezeld van eenig incident en de cavalerie en bereden infanterie leidden de kolonne zoo spoedig de dag aanbrak. Alles werd in stilte gedaan, en er heerschte de beste orde. De terugtocht werd op meesterlijke wijze gedaan en de kolonne was bereid op oogenblikkelijke kennisgeving weerstand te bieden aan een aanval van elke zijde.

Bij de aansluiting van de Waschbank- en Helpmakaarwegen gekomen, hield de kolonne halt, en de mannen kregen rust tot 11 n.m. op Maandag, toen de tocht hervat werd en de kolonne voortging naar Waschbank, door Van-Tonderspas in den Biggarsberg.

Het passeeren door dezen pas een angstige tijd voor iedereen. De pas is zes mijlen lang en hadden de Boeren ons daar voorgelegd, dan is het niet te veel gezegd dat de kolonne het zeer slecht zou gehad hebben. Het was hier dat de gidsen Alion, Robinson, Loxton, Lil'white en

Cooper, uitstekende diensten bewezen, door eerst voor de kolonne uit te gaan en den pas degelijk te inspecteeren, en later de kolonne zonder ongeval of ongeluk door te nemen. Wij waren door den pas omstreeks drie uur in den morgen — een pas die met succes kon gehouden worden door 50 man tegen een leger — en trokken tot aan Waschbankrivier, waar de kolonne weder halt hield voor den nacht.

Bij aankomst te Waschbank hoorden wij hevig vuren in de richting van Elandslaagte. Een batterij artillerie, een eskadron huzaren, bereden infanterie en karabiniers, werden gezonden in de richting van Elandslaagte, naar den Newcastle-Ladysmith-weg, met het doel om den vijand af te snijden, maar ongelukkig werd hij in een andere richting gedreven, naar de Kandijkloof.

Tegen den avond viel er een zware regen, die de mannen weder belette veel rust te krijgen. Omstreeks 4 uur hedenmorgen was de kolonne weder op marsch en aan de Zondagsrivier werd halt gehouden voor onbijt. Daar het weder was opgeklaard en er geen teken was van den vijand, waren onze mannen in staat een goede rust te genieten en hunne beschuiten en blikjes vleesch op hun gemak te eten.

Zij hadden gehoopt voorwaarts te gaan naar Ladysmith, maar de hoop werd spoedig verijdeld door het rapport dat een kolonne van Ladysmith uitkwam, om hen te ontmoeten, en zij moesten dus een welverdende rust genieten alvorens den marsch voort te zetten. Moede en slaperig als zij waren zou de meerderheid der mannen verkozen hebben den marsch voort te zetten, maar zij zaddelden zonder morren af en genoten onbijt van wat door het commissariaat kon worden verschaff. Patrouilles werden als naar gewoonte, uitgezonden en keerden terug met het bericht dat geen vijand in het gezicht was, en toen zette de kolonne zich neder voor een goede rust.

Gelijk men weet kwam generaal Yuleten slotte behouden te Ladysmith aan.

OP COMMANDO.

Den 41en Januari 1900 verliet ik Rustenburg om de geconfedereerde macht van Transvaalsche en Oranje Vrijstaatsche burgers op de Z. W. grens van den Vrijstaat nabij Kimberley te bezoeken.

Met een paar vrienden uit Holland reisde ik naar Pretoria in een rijtuig met vier flinke paarden en kwam den volgenden morgen vroeg in Pretoria aan. Nadat ik mij had voorzien van een reisbillet op de Zuid-Afrikaansche en Oranje Vrijstaatsche sporen, dat mij zeer welwillend op het kantoor van den Commandant Generaal werd gegeven, ging ik Zaterdagmorgen naar Krugersdorp, waar ik kerk had te houden en Woensdag omstreeks half een vandaar per spoor naar Bloemfontein, de hoofdstad van den Vrijstaat.

De reis van Transvaal naar Vrijstaat is niet aangenaam, vooral niet in oorlogstijd. De treinen zijn meestal vol met burgers, die of met verlof naar huis gaan, of na verlof zich weer naar het front begeven: de dienst is zeer ingekrompen, zoodat tusschen Krugersdorp en Elandsfontein nu maar twee treinen loopen in plaats van vijf; de personen-treinen hebben veel oponthoud, omdat op elk station meestal wagens ingezet of uitgenomen moeten worden, daar terugkeerende burgers wagens en paarden medevoeren; 's nachts loopen de treinen niet door, zoodat de reizigers in Viljoensdrift, eindstation van den Vrijstaatschen spoorweg moeten overnachten, en omdat er geene hotels zijn en de trein vroeg vertrekt, slaapt men in de wagens, of ook op de perons van het station. Het spreekt wel van zelf dat dit veel onaangeraams

geefs, ofschoon het ook niet aan menig lachverwekkend tooneeltje ontbreekt.

De Vrijstaatsche spoorwegen, aangelegd door het Kaapsche gouvernement, en dus ook voorzien met Engelsche ambtenaren, zijn in 1897 doorden Vrijstaat in eigen beheer overgenomen, maar worden nog altijd door dezelfde hoofden lagere ambtenaren beheerd. Het spreekt van zelf, dat die Engelschen in den oorlog niet geheel te verrouwen zijn en bovendien ook niet bijzonder ijverig om de belangen des lands te bevorderen. Onaangenaam is het overal door de beambten Engelsch te hooren spreken. Een der stations-chefs had ik iets te vragen en kreeg ten antwoord: „can't understand Dutch” („ik kan geen Hollandsch verstaan.”) Dat is voor de Boeren, die veelal geen Engelsch spreken, zeer ongerieflijk en geeft ook veel onaangenaamheden aanleiding. Ook is het geheel niet zoo goed en flink in orde als op de lijnen der Nederl. Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij, waar alles zindelijk, helder en perfect in orde is. Donderdagavond 11 Januari arriveerde ik in Bloemfontein en kreeg herberg in het Bloemfontein-Hotel. Het beviel mij daar niet te best, want alles was Engelsch en ik kan het niet verdragen, dat nu, in deze dagen van oorlog met Engeland, de taal des vijands door zooveel gesproken wordt, die toch wel Afrikaansch-Hollandsch verstaan. In Bloemfontein vooral scheen Engelsch de taal te zijn, hetgeen dan ook den volgenden morgen aan het ontbijt een Afrikaner uit de Kaap-kolonie afkomstig deed opmerken: „ik dacht, dat Bloemfontein een Engelsche kolonie was, zooveel Engelsch wordt hier gesproken. In de Kaap wordt meer Hollandsch gesproken dan hier”.

Ik verliet dan ook het hotel en ging een boarding-house of logies-huis opzoeken. Ik vond zulk een gelegenheid bij den heer C. van Rooijen, een vriendelijke Afrikaner met een zeer dikke en gezette wederhelft.

De bedden waren schoon, de tafels zindelijk, de spijzen eenvoudige doch goed en ik kwam daar in aanraking met Vrijstaters en Transvalers, wat mij gelegenheid gaf om beter hun gevoelens te leeren kennen. Zoo bemerkte ik al spoedig, dat ook de rechte Vrijstaters zich vreeselijk ergerden aan het spreken van Engelsch door staats- en spoorweg-ambtenaren, in de winkels en de straten van Bloemfontein. „Wacht maar” zeiden ze, „na den oorlog zullen we er wel een einde aan maken.”

In Bloemfontein begonnen eerst de moeilijkheden van de reis. Het was mij niet gelukt een kar met een paar paarden mede te nemen; in de hoop in Bloemfontein gelegenheid te vinden voor de verdere reis, was ik van Krugersdorp vertrokken,

maar ik bemerkte al heel spoedig, dat dit niet zoo gemakkelijk zoude gaan. Wij gingen naar den Landdrost, die beloofde te zullen helpen, maar vreesde, dat het moeilijk zou zijn en dat wij althans voor Maandag niet konden weggkomen. Daar mijn tijd beperkt was en ik ook al niet gaarne zoo lang in Bloemfontein vertoeven wilde, viel ons dit niet mede, maar wij moesten ons nu maar schikken, daar het oorlog was. Evenwel liep het nog al mede, daar tegen den avond de Landdrost mij kwam zeggen, dat ik mij den volgenden morgen tegen zes uur moest gereed houden, want er was eene extra gelegenheid, waarmede ik kon gaan.

Den volgenden morgen, Zat rdag, vertrok ik dan ook met een landauer met vier muilen bespannen tegen half zeven. Tot mijn spijt was er geen plaats voor den mij vergezellenden diaken, die evenwel dienzelfden dag geleenheid kreeg om per ossenwagen te vertrekken en die eerst Woensdag bij de laagere aankwam. Het pad of de weg, dien wij reden, was slecht, meestal zwaar zand en ofschoon de muilen flink draafden, voorzag ik toch dat het een heel n tijd zou duren, eer ik het doel van mijn tocht zou hebben bereikt. Ook bemerkte ik bij de eerste uitspanning, dat een der muilen wat ziek was en dit deed mij nog meer vreezen. Mijne vrees werd echter beschaamd, daar wij in den voormiddag een goed eind aflegden en tegen twaalf uur weer uitspanden vlak bij de woning van den heer P. Lombaard, half weg tusschen Bloemfontein en Petrusburg, een kleindorpje in den Vrijstaat.

Daar ik tamelijk honger begon te krijgen, besloot ik naar die woning te gaan, waarin ik een oude, grijze man had gezien, staande voor de deur, in de loop, daar het middag was, genoodigd te worden aan te zitten bij den maa tijd.

In deze hoop werd ik niet teleurgesteld. Toen ik voor de deur kwam, zag ik de tafel gedekt en nauwelijks had ik gezegd, wie ik was, waarbij veel hielp, dat ik mijne officiële kleding droeg, werd eene kleindochter gezegd: zet een stoel bij en ook een bord, mes en vork, en werd ik verzocht te gaan zitten. Deze heer Lombaard en zijne vrouw waren al tamelijk bejaard, maar zeer vriendelijk en spraakzaam. Ik had een goeden maaltijd, later nog een paar kommetjes koffie en bracht van twaalf tot drie uur zeer gezellig bij hen door.

Tegen half vier gingen wij verder. Mijne verwachting dien avond nog in Petrusburg te komen werd niet vervuld. De muil werd zieker, het pad slechter, de duisternis begon te vallen en zoo besloot ik te zien de plaats van den heer J. Enzel te bereiken, die een diaken was van de Ned. Geref. kerk van Petrusburg was en mij zeker wel zou herbergen. Ongelukkig was deze niet thuis, noch zijne familie, daar er nachtmaal was en hij dus in den voormiddig naar het dorp was gereden. Het gelukte mij van een Kaffer daar eene flesch melk te krijgen en dit met een stuk beschuit of gedroogd brood genuttigd hebbende als avondeten, ging ik slapen in den wagen. Dit ging uitstekend daar het prachtig weer was. Den volgenden morgen vroeg raed ik verder en kwam tegen acht uur in Petrusburg, waar een Duitscher een uitstekend, klein doch zindelijk hotel had, en waar ik dien dag overbleef. Ik deed dit, omdat het

Zondag was en ook omdat ik de muilen wilde laten rusten, daar ik had gehoord, dat de afstand van Petrusburg naar het lager nog 6 uur rijdens en het pad ook weer tamelijk slecht was.

Nadat ik mij flink gewasschen had, ging ik naar de Geref. kerk (in Holland de afgescheidene), waar ik kennis maakte met den WelEerw. Heer du Plessis, die vroeger voor 1880 in Rustenburg als predikant dier kerk had gestaan. 's Namiddags schreef ik een paar brieven en ging toen naar de Ned. Geref. kerk, waar de proponent Dommissie de Nabetrachting had en ik kennis maakte met den WelEerw. Heer Robinson, die de eerste leeraar van Petrusburg was en mij de nieuwgebouwde kerk liet zien, die voor £ 4000 daar was gebouwd, maar om den oorlog nog niet was ingewijd. Den avond bracht ik recht genoegelijk door ten huize van Ds. du Plessis.

Na veel moeite en sukkelende gelukte het mij toch Zaterdag 20 Januari een bezoek te kunnen brengen aan de verchansingen, waarin een deel der Potchefs'room-burgers lag. Vroeg in den morgen, omstreeks half zeven, vertrokken wij. Het was de gewoonte der Engelschen geworden om elken avond en elken morgen de stellingen onzer burgers gedurende een half uur flauwijss te beschieten. In den regel werd dit gedaan tusschen 5 en 6 uur v.m. en 6 en 7 uur n.m. Op dien Zaterdagmorgen hadden zij dit niet gedaan en onder

het rijden hadden wij al tegen elkaar gezegd: „de Engelschen zijn erg stil van morgen”. Na een rit van een uur spanden wij een oogenblik uit bij de woning van den heer Bisset, eigeaar van de plaats, op welke de slag van 11 December was geleverd, waar de Engelschen meer dan 1000 dooden en een 2000 gewonden hadden gekregen en met haast moeten terugtrekken. Na een driekwartier gingen we verder en nauwelijks hadden we tien minuten gereden of we hoorden „boem”, het gebuid van een kanon. Aan het schot en aan de richting begrepen we, dat het een onzer kanonnen was, dat werd afgevuurd, maar tevens, dat ook de Engelschen zouden antwoorden. Dit was ook zoo. We waren nauwelijks achter een hoogen berg, of fluitend kwam er een bom over heen die ongeveer driehonderd treden van ons af tegen een anderen berg barstte. Vooreen oogenblik konden we niet verder, daar we een smallen bergpas moesten overrijden waar we direct aan het kanonvuur des vijands zouden zijn blootgesteld. Nog een paar maal hoorden we bommen over ons heen komen en op een afstand van een paar honderd treden neerslaan. Daarna werd het weer stil. Na nog wat gewacht te hebben, besloten we verder te gaan en nu ging het „ventre à terre” door den pas en bereikten we gelukkig onze stelling, waar ik kerk zou houden. Daar waren de burgers gezeten achter de bergen, waaroverheen de bommen vlogen. Enkelen lagen te slapen; anderen maakten de geweren schoon; sommigen kookten hun eten en de jongeren speelden met mielies-pitten. Ik stond verwonderd over zooveel koelbloedigheid. Boven op den top van een der bergen zaten een paar jonge mannen. „Wat doen zij daar”, vraagde ik een mijner vrienden. Zij zien wanneer de Engelschen schieten en waarschuwen dan. Nauwelijks was dit gezegd of van de kop werd geroepen: „daar komt een bom” en terstond liep iedereen naar een beschutte plek of bukte zich of ging plat op den grond liggen. Ook ik deed dit en na een paar seconden kwam de bom over ons heen, en deed geen schade. Bij een bombardement, dat twee dagen daarna volgde op dezelfde verchansingen, vershoten de Engelschen ruim 400 bommen met het resultaat dat slechts 2 burgers licht werden gewond.

Geukkig dat tegen een uur of tien de Engelschen ophielden met schieten, zoodat ik behoorlijk kerk kon houden. Ik wilde op dit oogenblik wel, dat ik teekenen kon, dan zou ik het tooneel, dat daar te zien was, op papier brengen. Ik stond op een hooge klip ongeveer 7 à 8 voet boven den grond. Boven achter en beneden voor mij zaten de burgers gegroepeerd deels in de zon, deels onder zeilen, deels op klippen, deels genurkt. Een groot rotsblok werd bedekt met een deken en dit konde ik gebruiken als een soort van tafel om mijn Bijbel er op te leggen. Ofschoon de zon mij brandde, heb ik toch maar zelden zoo warm gesproken, daar het geheele tooneel mij aangreep.

Onwillekeurig dacht ik aan de hagepreeken of aan de godsdienstoefeningen der camisards, die ook ter wille van vrijheid en recht moesten strijden tegenover een overmachtigen vijand.

Na den dienst kon ik ongedeerd weer naar het lager gaan. Ik had veel gezien, bommen, kartzetsen, granaten, gebarsten en nog heel, die door de burgers waren uitgegraven en nu als herinneringen naar huis werden medegenomen; ik had de schansen gezien uit welke het moorddadig vuur uit de Mauserpeteer geweren op den vijand was losgebarsten, dat hem op de vlucht had gejaagd. Ik was getuige geweest van den moed en de vastberadenheid der burgers, van hun vast vertrouwen op den goeden uitslag van den oorlog, omdat zij geloofden in God. Ik had gezien, hoe zij zich allerlei ontberingen getroosten

Maandag ging ik weer vroeg op reis. Tegen 12 uur bereikte ik Modderrivier en na daar een vreeselijke stofstorm te hebben laten passeren, kwam ik tegen 4 uur in het lager van generaal Cronjé en bij mijn zoon, die bij de ambulance werkzaam was. Gelukkig waren er weinig zieken: de gewonden, die er waren na den slag bij Magersfontein op 11 December, waren weer genezen, zoodat ik door dr. A. Bunig, arts en officier van gezondheid bij het O.-Indisch leger, werd uitgenoodigd zijne tent met hem te deelen. Ik deed dit gaarne, omdat ik bij ondervinding wist hoe moeilijk het was in het lager behoorlijk plaats te vinden. Recht aangename dagen heb ik bij de ambulance doorgebracht. Het personeel bestond uit dr. A. Bunig enden heer Hermans, serg.-maj. van het Nederl. Oost-Indisch leger, die met den doctor op verlof was medegekomen, den heer en mevr. Stephan, meij. Van Breugel, de heeren Volckers en Ogtrop en mijn oudsten zoon, allen van Hollandsche afkomst en sedert langeren of korteren tijd in dit land.

Den volgenden morgen ging ik naar het lager, dat een driehonderd schreden van Modderrivier achter een klipkopje (rotsheuvel) getrokken was. Ik ontmoette daar vele leden onzer kerk; vele andere bekenden, maar ook vele onbekenden, o. a. de WelEerw. Heer Winter en zijne echtgenote, predikant der Ned. Herv. of Geref. kerk van Hartsbeestfontein (Z.-Afr. Rep.). Spoedig was onze kennis gemaakt en elken morgen bracht ik hem een bezoek en zaten we in zijne tent te spreken over oorlog, staat en kerk, stoffelijke en geestelijke dingen. Daar ds. W. reeds drie maanden met het commando was en elken avond den dienst had waargenomen, verzocht hij mij, dit nu ook te doen, waarin ik gereedelijk toestemde.

Eigenaardig waren die avonddiensten. Als de zon was gedaald, klonk op een hoorn een signaal en weldra waren alle burgers van dat lager gegroepeerd om de tent van den generaal P. Cronjé, welke midden in het lager stond. In de tent zaten de generaal en zijne vrouw, meestal Tante Heesje genoemd. Mevr. Winter en haar echtgenoot, de dames van de ambulance en eenige andere dames, vrouwen van burgers, die hunne mannen bezochten. In de deur van de tent stond de predikant, bij een lantaarn en rondom zaten op stoeltjes, of ledige kistjes of ledige blikken de burgers of stonden anderen in de buitenste rijen aandachtig te luisteren. Helder flikkerden de sterren of stil werd alles beschenen door het zilveren maanlicht en majestueus klonk uit een paar honderd mannenborsten het psalm- of gezangvers door de stille nacht, vocra! wanneer een bekend vers als Psalm 68: 1 of Gezang 22 werd opgegeven. Niet licht zal ik die avonddiensten, die nooit langer dan 30 à 45 minuten duurden, vergeten.

Na geëindigden dienst werd de zware stem van den generaal gehoord, roepende: „Keijzer” of „secretaris”, waarop de geroepene te voorschijn kwam en bevolen werd het nieuws van den dag, naar ingekomen telegrammen, voor te lezen. Dit vericht zijnde nam de generaal zelf het woord, sprak de burgers toe en vermaande hen tot gehoorzaamheid, volharding en eensgezindheid en eindigden met te zeggen met: „Nacht burgers a lemaal”, waarop dan even gemoedelijk door alle burgers geantwoord werd „nacht generaal” of „wel te rusten generaal”. Daarop ging ieder naar wagen of tent en niet lang duurde het of alle lichten en vuren waren uitgedoofd en was er rust en stilte in het lager, nu er dan afgetrokken door een enkele stem, die een psalm of gezangvers zong.

Nooit echter heb ik gevoeld hoe zwaar het is van anderen afhankelijk te zijn dan in het lager. Ik had mij voorgesteld, alle de verschansingen te bezoeken, waar leden onzer kerk waren. Deze posities waren echter alle op vrij grooten afstand van het hoofdlager en alleen per kar of te paard bereikbaar. Had ik nu maar mijn eigen kar gehad, maar ik was afhankelijk van den goeden wil van de menschen, die ook al weer niet konden helpen. Tengevolge der verschrikkelijke droogte, was er in het geheel geen gras voor de paarden en de aanvoer van haver en voer was hoogst bezwaarlijk, zoodat men verplicht was geweest een groot deel der paarden weg te zenden naar gras- en waterrijke velden. Zoo waren er weinige trek-dieren in het lager en hunne eigenaars waren bovendien erg zuinig voor hen, zoodat er bijna geen kans was er een paar machtig te worden.

Na veel moeite en sukkelende gelukte het mij toch Zaterdag 20 Januari een bezoek te kunnen brengen aan de verchansingen, waarin een deel der Potchefs'room-burgerslag. Vroeg in den morgen, omstreeks half zeven, vertrokken wij. Het was de gewoonte der Engelschen geworden om elken avond en elken morgen de stellingen onzer burgers gedurende een half uur flauwijes te beschieten. In den regel werd dit gedaan tusschen 5 en 6 uur v.m. en 6 en 7 uur nam. Op dien Zaterdagmorgen hadden zij dit niet gedaan en onder

het rijden hadden wij al tegen elkaar gezegd: „de Engelschen zijn erg stil van morgen”. Na een rit van een uur spanden wij een oogenblik uit bij de woning van den heer Bisset, eigenaar van de plaats, op welke de slag van 11 December was geleverd, waar de Engelschen meer dan 1000 dooden en een 2000 gewonden hadden gekregen en met haast moeten terugtrekken. Na een driekwartier gingen we verder en nauwelijks hadden we tien minuten gereden of we hoorden „boem”, het gebuid van een kanon. Aan het schot en aan de richting begrepen we, dat het een onzer kanonnen was, dat werd afgevuurd, maar tevens, dat ook de Engelschen zouden antwoorden. Dit was ook zoo. We waren nauwelijks achter een hoogen berg, of fluitend kwam er een bom over heen die ongeveer driehonderd treden van ons af tegen een anderen berg barstte. Voor een oogenblik konden we niet verder, daar we een smallen bergpas moesten overrijden waar we direct aan het kanonvuur des vijands zouden zijn blootgesteld. Nog een paar maal hoorden we bommen over ons heen komen en op een afstand van een paar honderd treden neerslaan. Daarna werd het weer stil. Na nog wat gewacht te hebben, besloten we verder te gaan en nu ging het „ventre à terre” door den pas en bereikten we gelukkig onze stelling, waar ik kerk zou houden. Daar waren de burgers gezeten achter de bergen, waaroverheen de bommen vlogen. Enkeligen lagen te slapen; anderen maakten de geweren schoon; sommigen kookten hun eten en de jongeren speelden met mielies-pitten. Ik stond verwonderd over zooveel koelbloedigheid. Boven op den top van een der bergen zaten een paar jonge mannen. „Wat doen zij daar”, vraagde ik een mijner vrienden. Zij zien wanneer de Engelschen schieten en waarschuwen dan. Nauwelijks was dit gezegd of van de kop werd geroepen: „daar komt een bom” en terstond liep iedereen naar een beschutte plek of bukte zich of ging plat op den grond liggen. Ook ik deed dit en na een paar seconden kwam de bom over ons heen, en deed geen schade. Bij een bombardement, dat twee dagen daarna volgde op dezelfde verchansingen, verschoten de Engelschen ruim 400 bommen met het resultaat dat slechts 2 burgers licht werden gewond.

Gelukkig dat tegen een uur of tien de Engelschen ophielden met schieten, zoodat ik behoorlijk kerk kon houden. Ik wilde op dit oogenblik wel, dat ik teekenen kon, dan zou ik het tooneel, dat daar te zien was, op papier brengen. Ik stond op een hooge klip ongeveer 7 à 8 voet boven den grond. Boven achter en beneden voor mij zaten de burgers gegrepeerd deels in de zon, deels onder zeilen, deels op klippen, deels genurkt. Een groot rotsblok werd bedekt met een deken en dit konde ik gebruiken als een soort van tafel om mijn Bijbel er op te leggen. Ofschoon de zon mij brandde, heb ik toch maar zelden zoo warm gesproken, daar het geheele tooneel mij aangreep.

Onwillekeurig dacht ik aan de hagepreeken of aan de godsdienst-oefeningen der camisards, die ook ter wille van vrijheid en recht moesten strijden tegenover een overmachtigen vijand.

Na den dienst kon ik ongedeed weer naar het lager gaan. Ik had veel gezien, bommen, kartetsen, granaten, gebarsten en nog heel, die door de burgers waren uitgegraven en nu als herinneringen naar huis werden medegenomen; ik had de schansen gezien uit welke het moorddadig vuur uit de Mauser-repeteer geweren op den vijand was losgebarsten, dat hem op de vlucht had gejaagd. Ik was getuige geweest van den moed en de vastberadenheid der burgers, van hun vast vertrouwen op den goeden uitslag van den oorlog, omdat zij geloofden in God. Ik had gezien, hoe zij zich allerlei ontberingen getroosten

en zich vergenoegden met op den rooster gebraden vleesch met hard brood, geweekt in koffij of thee zonder melk en suiker of in koud water; hoe zij sliepen onder den blooten hemel in hunne schansen, met zadel of steen als kussen en deken of regenjas als deksel.

Hoe jammer zou het zijn, wanneer zuik een volk een prooi werd van de goud- en roofzucht van het perfide Albion.

Nog eene week vertoefde ik in het hoofd-lager. Veel merkwaardigs ging er niet om, behalve alleen, dat de vijand Maandag- en Dinsdagavond een luchtballon ophiet, om onze posities te verkennen en Dinsdag vreeselijk de bergen bombardeerde. Wij verwachtten allen Woensdag een gevecht — maar het kwam niet.

Zaterdag den 27sten Januari reed ik naar het lager van de burgers van Wolmaransstad. Het was ongeveer drie uur noordwaarts van Modderrivier gelegen aan de Oostzijde van Kimberley, de diamantstad. Den geheelen voormiddag moest ik rijden en in den namiddag bracht ik een bezoek aan de verschan-singen, een kwartieruur verder gelegen naar den kant der stad. Van daar kon ik gewapend met een verrekijker de stad goed bezien en daar noch de vijand, noch onze burgers schoten, konden wij op ons gemak daar zitten. Tegen dat de zon onderging, begaven wij ons weer terug naar het lager. Nauwelijks echter was ik driehonderd schreden ver gelooopen of een bom kwam aansnellen en plofte neer, waar wij voor geene twee minuten hadden gelooopen. Het was de avondgroete des vijands, die evenwel niemand deerde. Dien nacht en den volgenden sliep ik in den wagen en hield dien Zondag tweemaal kerk.

Maandag 29 Januari ging ik weer verder en bezocht het lager der Lichtenburgers N. Oost van Kimberley. De plaats, waar dit lager stond, bij de zoogenaamde Waterwerken, of het pompstation, dat die stad van water voorzag, was in de laatste dagen tamelijk onveilig geworden, omdat men in Kimberley een kanon had gemaakt, dat zijne bommen midden in dat lager wierp. Zoolang ik evenwel

daar was, schoot de vijand niet, zoodat ik rustig daar kon preeken. Dinsdagmorgen ging ik verder Noordelijk om de stad heen, naar het hoofdlager van den Oранже-Vrijstaat. Deze tocht was zeer ongelukkig. Nauwelijks anderhalf uur van het lager, verleren we een wiel van onze kar, dat ons een uur ophield om het te repareren. Later verdwaalden wij, daar wij het pad niet kenden, doch kwamen eindelijk tegen drie uur ter plaatse van onze bestemming.

In dat lager maakte ik kennis met een leeraar der Ned. Geref. kerk in den Vrijstaat de WelEerw. Heer Döges van Bothaville, die zoo vriendelijk was mij in zijn tent te herbergen en in wiens aangenaam gezelschap ik tot Donderdagmorgen bleef. Met hem bezocht ik in den namiddag de wachtposten van den Vrijstaat, vanwaar ik weder een ander deel der diamantstad te zien kreeg.

Met veel moeite gelukte het mij Donderdagmorgen naar Boshoff te komen. Ook deze reis was verre van voorspoedig tengevolge van ziekte van een der paarden. Eerst vier uur namiddags arriveerde ik daar.

Ik dacht dien nacht daar te kunnen overblijven en den volgenden morgen te vertrekken met de postkar naar Bloemfontein. Maar mijne berekening faalde, daar de post niet Vrijdagmorgen zes uur vertrok, zocals men mij geïnformeerd had, maar nog dienzelfden avond om zes uur. Toch moest ik gaan en zoo moest ik den geheelen nacht doorrijden in een open kar, die bovendien geheel vol was. Gelukkig was het weer droog en de sterrelucht prachtig helder. Tot twee uur na middernacht was het ook niet koud, maar daarna woei er een koude oostenwind, zoodat ik verplicht was mij geheel in mijne dekens in te pakken. Van slapen kwam niets en doodmoe kwam ik dan ook Vrijdag morgen zes uur in Bloemfontein aan. Omdat ik toch niet vóór Zondag thuis kon zijn, besloot ik tot Maandag daar over te blijven. Mijn verblijf was daar zeer aangenaam. Ik maakte veler kennis, ook nog van zeer vele oud-Hollanders, prekte Zondagmorgen in de Hollandische kerk en vertrok Maandagmorgen vroeg naar Transvaal, in recht goed gezelschap van vele bekende menschen uit Pretoria, ofschoon de reis zeer zwaar was vanwege de vele reizigers. Voor twee uur moest ik mij vergencegen met een staa plekje op het balkon van een der rijtuigen.

Veel had ik gezien en gehoord; met zeer velen had ik kennis gemaakt; vele vrienden op nieuw ontmoet. Aardoentlijk waren de verhalen van vele beroofde moeders; verkwikkend de verhalen van sommiger dapperheid en moed; onbegrijpelijk voor mij ook de zelfzucht en lafhartigheid van anderen, die toch ook moesten beseffen, dat het hier was een strijd om een vrij en zelfstandig volksbestaan. Treffend boven alles was de geringe ophef, dien de burgers maakten van duurgekochte overwinningen, die zij a tijd toeschreven aan de bewarende hand Gods. Hoe zwaar vele families getroffen worden, is duidelijk uit het volgende: In de slagen rondom Modderrivier vielen een zoon, vader, diens knecht en zijn buurman, die allen op eene plaats woonden. Eene andere moeder vertelde mij, hoe haar zoon was gesneuveld bij Rooilaagte, en dat zij, wetende, dat zijn lijk onbegraven lag op een heuvel, den Engelschen bevelhebber dat lijk liet vragen. Toen dit geweigerd werd, ging een jongere broeder beproeven het te halen, maar werd gevangen genomen en naar Kaapstad gevoerd. „Hij was nog wel de rechterhand van zijnen ouden, zwakken, bijna tachtigjarige vader”, voegde de arme moeder er bij.

Treurig is het te zien hoeveel verwoest, gebroken, beschadigd is, waar de oorlog heeft gewoed. Oeberekentbare schade is aan Vrijstaat, Natal, Kaapkolonie nu reeds gedaan. Verschrikkelijk veel bloed is vergoten. Na einde Februari berekent men, dat er reeds 7000 à 8000 Engelsche soldaten, 600 à 700 Transvaalsche en Vrijstaatsche burgers zijn gesneuveld. En dat alleen, omdat de Engelsche grootspeculateurs geld willen maken en de Engelsche Staatslieden droomen van een alles beheerschend Engeland. Tot nog toe zijn de Boeren overwinnaars gebleven en hebben zij stand gehouden. Hopen wij, dat het zoo blijven mag en dat ook tot Engeland gezegd werde, door Hem, die alleen het zeggen kan:

„Tot hertoe en niet verder.”

JAC VAN BELKUM,
Predikant te Rustenburg.

Zuid-Afrikaansche portretten. Generaal Piet Cronjé.

Er werd krijgsraad gehouden te Magersfontein. Piet Cronjé in zijn ruime, groen-vale overjas, den zwarten, ouden fantasiehoed, getooid met de korte struisveeren op het hoofd, zat op den rand van de sloot waar de leden te zamen waren gekomen. Een Vrijstaatsch commandant, die zich had schuldig gemaakt aan het niet opvolgen der bevelen van zijn meerdere, zou terechtstaan. Er ontspan zich, alvorens de zitting begon, een debat tusschen den Vrijstaatschen rechtsgeleerden adviseur, rechter Herzog, en den Transvaalschen raadsman, rechter Esser, over de quaestie of ook de officieren der legermacht van de Z.-A. R. in dezen krijgsraad zitting konden nemen. De discussie werd nogal levendig; want de beide advocaten waren het niet spoedig eens. Oom Piet begon dat praten te vervelen. Hij hamerde met zijn vuist op den grond, met korte, zenuwachtige kloppes en sprong toen plotseling van den slootrand naar beneden en zijn stem overheerschte alles, toen hij riep: „Ek verklaar die krijgsraad geopend”.

De twee rechters zagen elkander stom van verbazing een oogenblik aan en.... gingen zitten, besloten het debat er maar bij te laten.

Piet Cronjé hield niet van praatjes, hij was gewoon kort en krachtig te doen zooals hij het goed dacht. Driftig kon hij opstuiven als men hem tegensprak en steeds trachtte hij zijn eigen wil door te drijven. Alleen generaal De la Rey was niet bang voor hem en slaagde, na vaak heftige discussie, erin zijn plannen te doen aannemen.

Toen ik te Magersfontein aankwam om mijn taak als oorlogscorrespondent te vervullen, ontmoette ik het eerst generaal De la Rey, die onmiddellijk naar mij toekwam, mij de hand schudde en zeide: „Kerel, waar is jij zoo lang gebleef”. Bij Oom Piet was de ontvangst heel anders. Hij noodigde mij in zijn tent van groen zeildoek, waarin een ijzeren ledikant, een groote kist, een tafel en een lessenaar voor den secretaris stonden. Het viel mij op dat alles in de tent er zoo helder uitzag. De vrouw van generaal Cronjé zette juist koffie en ook mij werd een groote kom aangeboden. Oom Piet zat op den rand van het bed en vroeg: „En hoe gaat het nog met die menschen in Pretoria?”

„O nee, heeltemaal goed, generaal”.

„Is hulle nie bang nie?”

„Nee, generaal, heeltemaal nie. Hoe kom zou hulle bang zijn?”

„Toe die oorlog kom, het hulle voor mij gevraag hoe hulle zal maak en ik het gezeg: nee, julle blij kalm te Pretoria, ons menschen zal die ding wel rech maak”.

En de generaal lachte smakelijk om die angst van die paar bange Uitlanders in de residentie. Zoo was Oom Piet vol vertrouwen dat hij „die Rooineks” de baas zou blijven. Dat geloof sprak ook uit het antwoord dat hij wijlen kolonel De Villebois en graaf Sternberg gaf, toen dezen er met hem in de tent over spraken dat de Engelschen wel geen tweeden frontaanval op de sterke posities te Magersfontein zouden maken, doch door een beweging naar het Oosten zouden trachten de stelling om te trekken.

„Dan krij ons hulle in die vlakte en skiet ons die laatste Engelschman dood of neem voor hem gevangen”, klonk het uit den mond van den onverzettelijken generaal.

De twee Europeesche officieren konden slechts de schouders ophalen voor dit bescheid.

De Engelschen maakten de omtrekkende beweging en weer had Piet Cronjé de oprechte overtuiging, dat hij ze zou kunnen tegenhouden. Hij zond commando's om de

verschillende driften te bezetten, maar de vijandelijke macht was te groot en al had het bevel geklonken, kort en kras: „loop skiet die laatste Engelschman dood”, dez order bleek onuitvoerbaar, de cavalerie joeg tusschen de twee randen door, verdreef de bezetting en nam er zelf positie, hierdoor den doortocht van het overige deel van generaal French's brigade beschermend.

Dien avond was er groote kriegsraad der Boerenofficieren te Magersfontein. De positie was verloren. Het hoofdlager was omsingeld. Cronjé was terneergeslagen en wist niet wat te doen. Hij wilde terugtrekken met vrouwen en kinderen, wagens en alles; maar hij had nog geen plan hoe dit te doen.

Graaf Sternberg, die met kolonel De Villebois tegenwoordig was, sidderde van drift en riep uit: „Flüchten, ich, ein oostenreicher offizier, flüchten. Niemals. Das hab ich in meinem ganzen Lebtag noch nicht gethan”.

De Villebois nam het kalmer op. Hij zag dat er niets anders overbleef dan weg te trekken en stelde voor op Boshof terug te vallen.

Cronjé zeide niets. Danie Theron, die niet van dergelijke besluiteloosheid houdt, meende dat er toch iets gedaan moest worden en vroeg hem dan duizend vrijwilligers mee te geven, om door de Engelsche linie te breken en zoo het pad open te maken voor de Boerenmacht.

„Zet mijn naam maar bovenaan op die lijst”, verklaarde hij met groote voortvarendheid.

Na lang beraad werd dan eindelijk besloten den terugtocht te beginnen. In de stilte van den nacht werden alle wagens opgeladen, hoog en vol; want nu het geheele convooi medeging, wilde niemand iets achterlaten. Hoe meesterlijk die terugtocht uitgevoerd werd, weet ieder.

De Engelschen hadden er niets van bespeurd, want bij het aanbreken van den dag vlamden plotseling de Britsche kanonnen van alle kanten op en vielen de bommen op de plek waar den vorigen dag nog het lager stond.

Draper, van het Transvaalsche informatiebureau, die met zijn mede-Roode Kruismonschen de eenigen achtergeblevenen waren, en die een dergelijk bombardement, voor ze zelfs hun morgenkoffie hadden gehad, volstrekt niet aangenaam vonden, improviseerde in alle haast een witte vlag en ging naar de plaats waar hij door zijn kijker een paar Engelsche officieren had gezien. Hij deelde dezen mede, dat het hoofdlager reeds opgebroken was en dat er alleen nog enkele onbruikbare wagens en de Roode Kruis tenten stonden.

„Where the devil is Cronjé then?” (Waar te duivel is Cronjé dan?) vroegen de officieren, een en al verbazing.

„I don 't know” (Ik weet het niet), antwoordde Draper lakoniek en verzocht het bombardement inmiddels te staken. Dit geschiedde en weldra reden in snellen galop een paar ordonnances in de richting van Jacobsdal om mee te deelen dat Cronjé zoek was. Dit bleef hij tot elf uur, toen de Engelsche verkenners hem eindelijk gevonden hadden.

Brullend, donderend en krakend volgde hem, vanaf dat oogenblik, het Engelsche artillerievuur. Zijn convooi hinderde hem in de snelheid van beweging en de Britsche granaten barstten met knappe juistheid boven de ossenwagens, waarvan de moede trekdieren alle krachten inspanden, aangevuurd door het krijschend en gillend geschreeuw der drijvers en het klappen van de lange zweep. De Engelschen durfden het convooi niet aanvallen, want de Boerenartillerie onder de onverschrokken Von Dewitz en Von Heister, twee Duitschers, hield de cavalerie van den vijand steeds in bedwang.

Het was echter te voorzien, dat door dien trein van wagens de Engelschen Cronjé's macht vóór zouden komen en hem niet alleen het verder trekken beletten, doch ook tusschen twee vuren brengen zouden.

De commandanten raadden hun generaal aan, alle wagens achter te laten en met de Burgers goede posities te gaan innemen. Cronjé weigerde kort. Op zijn paard gezeten, in elkaar gedrongen, was hij het beeld der onverzettelijkheid.

Bij Brandsvlei zonden hoofdcommandant Ferreira en generaal De Wet hem boodschappen om hem te adviseeren daar over de drift te gaan en zich met zijn macht bij hen te voegen. Cronjé weigerde weer en verklaarde naar Paardenberg te zullen trekken. De Wet keurde dit af. Hij vreesde dat de Engelschen er de koppen zouden bezetten en het lager in de vlakke platschieten. Cronjé verklaarde te weten wat hij deed en achtte die positie onneembaar.

Hij trok verder en lagerde zich aan den voet van den Paardenberg. Wat De Wet gevreesd had, gebeurde. De Engelschen verdreven de Boeren van de omringende hoogten en plaatsten er zelf hun kanonnen. Twee dagen later stormden zij het lager en leden gruwelijke verliezen, maar begonnen een onafgebroken bombardement. Generaal De Wet en ook de krijgscommissie te Bloemfontein lieten Cronjé heliographisch berichten, dat hij vrouwen, kinderen en wagens zou achterlaten en met zijn Burgers door de Engelsche linie zou breken. Den vrouwen zou door de Britten geen kwaad geschieden. Oom Piet heliographieerde, dat hij goede schansen had gemaakt en dat men om hem geen ongerustheid behoefde te gevoelen. Alleen geneeskundige hulp ontbrak hem.

Elken morgen vroeg generaal De Wet door middel van den zonnespiegel hoe de toestand in het omsingelde lager was en elken morgen kreeg hij het rustige antwoord, dat de Engelschen hem niet zouden overwinnen.

Uit positie na positie werden de Burgers aan de andere zijde der rivier verdreven en de toestand van Cronjé werd met het oogenblik hachelijker. Dag en nacht had men in De Wet's hoofdkwartier het brullen en donderen van het Engelsche geschut gehoord en dag en nacht had men er den brand van het omsingelde hoofdlager gezien. Enkele Burgers, die er in geslaagd waren te vluchten, gaven hartverscheurende beschrijvingen van den toestand in Cronjé's kamp. Maar van den generaal zelf kwam geen klacht. Kort en knorrig waren zijn antwoorden op de belangstellende vragen van zijn collega-hoofdofficier.

Plotseling flitsten er geen heliographische seinen meer op uit het belegerde kamp. De Wet begon zich ongerust te maken en twee dagen later, nadat een heldkragtige poging mislukt was om de ongelukkige Burgers, die het aanhoudende bombardement zoo dapper weerstonden, te hulp te komen, nam Danie Theron op zich Cronjé te gaan spreken. Hij vond Oom Piet alleen, stil, grommig en hardnekkig besloten de Engelschen een gevoelige les te lezen. De generaal hoorde het verhaal van de mislukte pogingen om hem te ontzetten, aan met een grimmigheid, die scheen te duiden: „Ik zit hier vastig.” Danie Theron vernam echter dat de Burgers den toestand niet zoo rooskleurig inzag en te vergeefs trachtten hun generaal over te halen, alles achter te laten en zich door de Britsche linie te slaan.

Nadat Cronjé had gezien dat zelfs zijn woord en voorbeeld, anders van zoo grooten invloed, de Burgers niet konden tegenhouden, wanneer zij met tientallen onder bescherming van de witte vlag zich gingen overgeven, stemde hij er in toe een houten brug te maken, die over de Modderrivier zou kunnen gelegd worden en voor een vereeniging met De Wet's krijgsmacht zou dienen. Verraad echter stelde de Engelschen in kennis van dit plan en de lyddictbommen zetten de brug in brand. Amajubadag kwam en met hem de overgave van Cronjé's geheele macht, de grootste ramp van dezen oorlog.

Grimmig bleef de dappere Oom Piet zelfs in zijn gevangenschap, die voor altijd een einde maakte aan zijn zeker vertrouwen, dat hij de Engelschen een gevoelig pak zou geven.

Indien de al of niet-overgave alleen van

hem had afgehangen, ben ik zeker dat hij zich zou hebben laten doodhongereren, liever dan de witte vlag op te steken. Er is geen Boerengeneraal, die zoo lang de verdediging zou hebben volgehouden, met zooveel onverzettelijke vastberadenheid. Die taaie wil teekent zijn geheele korte, vierkante figuur en zijn afgebeten wijze van bevelen, die zoo sterk verschilt van zijn vriendelijke manier van spreken in het gewone leven.

Toen in de eerste grauwe schemering van den morgen waarop de slag van Magersfontein begon, generaal Wauchope en zijn paar honderd man de positie waren omgetrokken, en in de vlakte achter de kopjes de loslopende paarden begonnen dood te schieten, waren generaal Cronjé en zijn staf, van zes officieren, toevallig in de nabijheid. Oom Piet's scherpe oogen bemerkten de vaal-grauwe schaduwen die schuivend zich bewogen. Hij strekte den hals en tuurde een oogenblik onbewegelijk en dan stootte hij uit,forsch en zonder eenige beving in zijn stem: „Daar is die Rooineks. Skiet, kèrels, skiet”. De anderen hadden ook reeds het onraad bespeurd en die zeven mannen, later versterkt door twee Burgers van het Kroonstad-commando, begonnen te vuren op de onduidelijke schimmen in de grauwig-grijze omgeving.

De eerste zonnestralen doorpriemden het nevelig doek met gouden stiften en snel trok de nevelsluier op. Geel-wit en flets-groen met schittering van diamant ontvouwde zich het veld en toen rag-fijn, als paarl-grijze tule de laatste nevelwolkjes verwaaiden in hun ijle vlucht naar de vlamme-

gouden zonneshijf, lag tusschen de rotsblokken reeds menig dapper soldaat, gekromd in den doodstrijd, de onderarmen met de gebalde vuisten omhoog als in een laatste vervloeking. Daar waren zij gevallen, de arme Tommies, staroogend als wilden zij, alvorens te sterven, nog eenmaal den reinen morgen zien dagen. Daar borgen zij het gelaat in de aarde, de armen langs het hoofd gestrekt, dooden, die schenen te vreezen het schitterend licht.

En luid kermden de gewonden, voor wie de makkers geen oog hadden en wier geroep om water zij niet hoorden in hun angst en verwarring.

„Skiet, kèrels, skiet”, had Cronjé geroepen, toen de schimmen menschengedaanten hadden aangenomen, en zijn Mauser knetterde niet het minst.

„Ik kan nie meer nie,” verzuchtte een der Kroonstad-Burgers, een jonge jongen, wiens eerste gevecht het was en die als gek werd van het ratelen der geweren. Hij zag de gewonde soldaten wankelen en neerploffen en de andere Tommies als razend door elkander loopen, zoekend naar een uitweg, dien zij niet vonden en achtervolgd door het Boerenvuur. En het schieten hield aan. Knallend floten de kogels. Negen tegen tweehonderd. Cronjé had gehandeld. Hij had gezien dat zijn vijand veel sterker was; maar hij had ook begrepen dat hij hier niet kon wachten tot hij versterking had laten halen: de Engelschen moesten overwonnen worden en Oom Piet had gezegepraald. Generaal Wauchope sneuvelde en de twee honderd man werden gedood, gewond, gevangen genomen of op de vlucht gejaagd.

Later heb ik den jongen Kroonstad-burger nog eens gesproken. Hij verhaalde van dien morgen en met zijn handen greep hij zijn hoofd vast, als wilde hij de roerende hersenen tot rust dwingen, en hij zeide: „Ik word gek als ik er aan denk. Ik wil nooit meer naar commando. Ik ben nou bij het Roode Kruis.”

Cronjé, de banneling van Sint-Helena, moge in zijn krijgsmansbeleid niet de man geweest zijn waarvoor velen hem gehouden hebben tot ind ezen oorlog, den eere naam van den „dapperen Oom Piet” verdient hij met alle recht.

FREDERIK ROMPEL.

Dat de Boeren door den stouten rit van French naar Kimberley verrast zijn en er bij de haastige ont ruiming van hun stellingen bij Scholtznek verwarring en gemis aan tucht is geweest, kunnen wij gereedelijk begrijpen, maar het verhaal van graaf Sternberg, in ons vorig avondblad overgenomen uit de Neue Freie Presse, geeft ons van de geheele historie een voorstelling die ons niet volkomen bevredigt. Er lijkt overdrijving, en de verteller speelt er zelf een te groote rol in. Ook bevreemdt ons zijn bewering, dat hij niet uit sympathie voor de zaak der Boeren aan hun zijde stond en meestreed (want hij hielp, volgens zijn verhaal, mede, het groote kanon bij Kimberley, op te stellen), maar alleen als belangstellend vakman. Verwonderlijk, dat de Engelschen hem, ofschoon een combattant, dadelijk als officier op zijn eerewoord hebben vrijgelaten, en dat hij nu al in Engeland is en bij lords gaat lunchen. Is het omdat Oostenrijk Englands vriend is, dat deze Oostenrijksche officier zoo schappelijk behandeld is? Onder de gevangenen te Kaapstad lazen wij nog onlangs den naam van een Duitsch officier, graaf Moltke, en van een Zweedschen. Die zijn niet in vrijheid gesteld.

Zie ommerzijde

214

CRONJE'S TERUGTOCHT.

Graaf Adalbert Sternberg, de Oostenrijksche officier die de krijgsverrichtingen aan den kant van de Boeren gevolgd heeft en langen tijd in het kamp van Cronjé is geweest, is ook getuige geweest van 't begin van diens terugtocht en toen door de Engelschen gevat. Te Kaapstad werd hij op zijn eerewoord vrijgelaten, en vandaar is hij nu in Engeland aangekomen. Te Londen heeft graaf Sternberg in een onderhoud met den correspondent van de Neue Freie Presse interessante mededeelingen gedaan over de omstandigheden, waaronder het beleg van Kimberley opgebroken en de terugtocht begonnen werd.

Ik zelf, vertelde graaf Sternberg, ben dikwijls naar het belegeringsleger om Kimberley gereden, waar ik de beschieting van de stad volgde. Einde Januari kregen kolonel de Villebois en ik de opdracht, daar een geschikte plaats voor „langen Tom” te vinden. Wij besloten de Kamferdammijn in een schans te veranderen en van daar uit het reusachtige stuk te laten spelen. Den 6den Februari kwam het, nadat ontzaglijke moeilijkheden overwonnen waren, op zijn plaats van bestemming aan. 's Nachts werd het in de schans geplaatst zonder dat het loerende oog van den electrischen schijnwerper van Kimberley ons werk ontdekte. Den volgenden dag om tien uur begon het bombardement. Heele huizen vielen, te midden van een groote rookzuil, in. Toen wij het bombardement 's middags om vier uur hervatten, bemerkten wij dat de Engelschen hun „langen Cecil” en andere kanonnen dichterbij hadden gebracht. Elk schot van ons beantwoordden zij met een hagel van granaten, zoodat vijf van demanschappen die het geschut bedienden daarbij op een middag werden neergeschoten. Zoo juist gericht was het Engelsche vuur dat zes bommen in de schans van „langen Tom” zelf barstten.

Villebois en ik hadden een bestorming van Kimberley beraamd die achterwege bleef, omdat de Engelschen bij den Koedoesberg een aanval deden, die het omsingelingsleger aanmerkelijk verzwakte. Bij het eerste bericht van het gevecht reed ik er heen en zag de Engelschen na een scherp infanterie- en artillerievuur aftrekken. De Boeren verloren hier ongeveer twintig man.

Wij hadden vernomen dat sedert eenige dagen in het Engelsche kamp een groote troepenmacht werd samengegetrokken. Nu kwam echter het wonderlijke bericht dat deze troepen weer met den spoor terug werden vervoerd. Op Zaterdag 10 Februari hoorde ik plotseling van een gevecht bij Ramah en het oprukken van de Engelschen in de richting van Koffijfontein. Dadelijk reed ik naar Jacobsdal, waar de dokters Hildebrand en Küttner van onze Deutsche ambulance met mij uitreden, om de beweging van de Engelschen gade te slaan. Bij zonsondergang stieten wij op drie Engelsche patrouilles, die ons dwongen terug te trekken. Nog denzelfden avond werden onder bevel van generaal de Wet en commandant Cronjé, een broer van den generaal, 600 Boeren uitgezonden om de aanrukkende Engelsche ruitery op te houden. Generaal Cronjé was van meening dat de beweging van de Engelschen zich over Koffijfontein naar Fauresmith tegen den spoorweg richtte om de burgers bij Colesberg den terugtocht af te snijden. De tweede mogelijkheid, die men overwoog, was dat de Engelschen een schijnaanval met cavalerie tegen de linkerflank beproefden, om de stelling bij Magerfontein te verzwakken.

Zondagochtend 11 Februari begon een hevig geschutvuur in de richting van Koffijfontein. Ik reed er heen en zag dat het front van de Boeren zich langs de Rietrivier naar den kant van Koffijfontein uitstreekte, terwijl de Engelschen bij de Pandamdrift de rivier trachtten over te trekken. Twee gewonde Inniskilling-dragonders zeiden mij dat Kitchener met 14,000 man oprukte, om Kimberley te ontzetten. Deze dag was wel een van de warmste, zegt graaf Sternberg, die ik in Afrika heb bijgewoond, en naar Jacobsdal terugrijdende kon ik halverwege de verzoeking niet weerstaan, om in de Rietrivier een verfrisschend bad te nemen. Stel u mijn verrassing voor, toen ik, terwijl ik nog in het water was, plotseling de Engelschen zag aankomen. Het eene regiment na het andere marcheerde vlak voorbij mij. Met moeite verborg ik mijzelf en mijn paard achter de wilgen die de diere oevers van de rivier beschaduwden. Zoodra de Engelschen voorbij waren, reed ik in vliegende galop naar Cronjé's kamp om hem van den toestand in kennis te stellen. Men wilde mij echter in het geheel niet gelooven. De Boeren bleven aannemen dat groote troepenafdeelingen zulk een beweging nooit zouden of konden ondernemen. De

eenige tegenmaatregel dien Cronjé nam, bestond hierin dat hij 200 man over de rivier uitzond om de transportwagens van de Engelschen te vermeesteren of te vernietigen, wat deze 200 man ook gelukte.

Van generaal de Wet en commandant Cronjé was nog geen bericht ingekomen, zoolat men geloofde dat er niets gebeurd was. Ik reed daarom den volgenden dag gemoedelijk naar Jacobsdal. Halverwege zag ik aan den horizon eenige ruiters draven — wat een Boer zijn paard nooit laat doen. (De paarden van de Boeren galoppeeren). Dit trof mij, en ik naderde om te zien, wat er gebeurde. Ik had ongeveer 8 K.M. afgelegd toen ik groote stofwolken voor mij zag oprijzen. Er was geen twijfel meer of de troepen achter de heuvels daar rukten op. Ik haastte mij dit bericht naar het kamp van Cronjé te brengen. De generaal was in de schansen van Magerfontein, waar hij elk oogenblik den aanval van de Engelschen verwachtte. Ik alarmeerde het kamp. Op mijn alarm kwamen zij in hun hemdsmouwen voor den dag en schudden ongeloovig het hoofd. De twijfel veranderde in hoongelach, en eenstemmig was men van meening dat ik mij vergiste. Ik nam mijn tweede paard en reed opnieuw naar de plaats, waar ik de brigade van French had zien marcheeren. Nu stiet ik op de geheele vijandelijke troepenmacht, die als een zwarte reuzenslang voortkronkelde. Om vijf uur 's middags kwam ik in Cronjé's lager met het nauwkeurige rapport van wat ik gezien had, terug. De Boeren hechtten echter nog altijd geen geloof aan mijn woorden, en commissaris Arnoldi verzocht mij, hem de „rooies" toch te wijzen. Nu reed ik met hem uit, maar het duurde geen twintig minuten, of wij stieten reeds op den vijand en achter hem stonden de kleine kampen van de Vrijstaters, die de Engelschen hadden vernield, in lichte laaie. De avond daalde reeds over de verre heuvels en de zandvlakte. IJlings liepen de Boeren langs de rivier en er volgde een kort gevecht. Snel en zonder zich om de bewegingen van den vijand te bekommeren, bezetten de burgers gelukkig gekozen stellingen. Rondom dreigden zware onweerswolken. Een hevige storm joeg het zand op. Ik reed de wegrijdende Engelsche troepen na, om te zien wat wel het doel van deze vermetele cavaleriebeweging mocht zijn, daar ik toch niet kon aannemen dat men Kimberley met cavalerie zou pogen te ontzetten. De Engelschen trokken naar Olifantsfontein, en toen ik Cronjé's kamp weer wilde opzoeken, stond ik opeens

temidden van een zwarte duisternis, verrast door een verschrikkelijk onweer. Ured en u en dwaalde ik in deze groote vlakte rond, zonder mij te kunnen orienteeren. Eerst laat in den nacht ontmoette ik veldkornet Grobler, die mij den weg naar het kamp wees.

Bij het aanbreken van den dag begon de kanonnade. De vijandelijke artillerie schoot tot in ons kamp. Mijn Kaffers beefden over al hun leden, en nu begon Cronjé eindelijk den ernst van den toestand in te zien. Van generaal de Wet hadden wij nog altijd geen bericht. In groote haast werden de kanonnen uit de stellingen van Magerfontein weggehaald en in het kamp gebracht; twee ervan werden uitgezonden tot een aanval op de cavalerie van French. Het gevecht woedde om Kalkfontein. Commandant de Beers verdedigde deze hoeve met weinige manschappen en met grooten moed. Het gevecht, waarbij bijna uitsluitend met geschut werd geschoten, duurde tot twaalf uur. Majoor Albrecht galoppeerde op zijn paard te midden van den hevigsten kogelregen. Zijne twee stukken schoten op verre afdelingen, zonder dat wij met zekerheid wisten, of het onze menschen of Engelschen waren, want er heerschte volkomen verwarring. 's Middags kwamen Steyn, de landdrost van Jacobsdal, een broer van den president, en generaal Cronjé bij de gevechtslinie. De Boeren, altijd nog meenende dat het te doen was om een aanval op hun kamp, versterkten hunne liniën in den rug van het kamp. Met onze veldkijkers konden wij nauwkeurig den marsch van de Engelsche troepen naar Olifantsfontein volgen.

Toen wij in het kamp terugkwamen, kwam van Jacobsdal bericht dat een afdeling bereden Northumberland Fusileers onder kolonel Henry de plaats was binnengetrokken, maar haar, nadat zij met zware verliezen afgeslagen was, weer had moeten ontruimen. Landdrost Steyn overnachtte in mijn tent. Hemzelf was het duidelijk dat de geheele zaak aan de Modderrivier verloren was, terwijl Cronjé den hoofdaanval nog altijd bij Magerfontein verwachtte en zijn stelling daar niet wou verzwakken. De onmiddellijke nabijheid van den vijand echter, die een groot aantal stukken meevoerde, had in het kamp van de Boeren groote verwarring veroorzaakt.

Nog denzelfden avond besloot een krijgsraad die uit toevallig samengekomen menschen bestond, het kamp op te breken. Dat gebeurde om twee uur 's nachts en wij verplaatsten wagens en tenten ongeveer 5 KM. naar het zuidwesten naar een kom, die door hare natuurlijke ligging veiligheid bood tegen artillerie-vuur.

Het opbreken van het kamp had echter een slechten moreelen indruk op de geheele Boerenmacht gemaakt, en toen de vijand den volgenden morgen den aanval hernieuwde, was de tegenzin, waarmede de Boeren vochten, duidelijk. Toen ik uitreed, kwam ik overal vluchtende Boeren tegen die ik vergeefs trachtte tegen te houden. De paniek was algemeen, en ieder zocht zijn heil achter de schansen van Magerfontein. Daar er naar geen opperbevel meer geluisterd werd, kon dien dag geen eenparige actie ondernomen worden. 's Middags, nadat reeds een groot deel van de Boeren was weggelopen, begon er in het kamp een zeer slechte stemming te heerschen. De veldkornetten drongen er bij Cronjé op aan, een krijgsraad te houden, en ofschoon de meeste en beste officieren van de Boeren, omdat zij in gevecht waren, niet tegenwoordig waren, besloten de overigen het kamp te ontruimen en over Olifantsfontein naar Bloemfontein terug te trekken. In dezen krijgsraad, waarbij ook Villebois en ik tegenwoordig waren, ging het erg warm toe. De meeste van de aanwezige Vrijstaters, bezorgd voor hun vee en have, verlangden onvoorwaardelijk den terugtocht. In de gegeven omstandigheden kon een terugtocht over Olifantsfontein onmogelijk slagen. De eenige mogelijkheid was een aanval op de Paardebergdrift, die op dat oogenblik stellig gelukt zou zijn, omdat den 15den Februari, den dag waarvan ik spreek, de hoofdmacht van de Engelschen toen voor een gedeelte ten zuiden van de rivier en voor een ander gedeelte in Kimberley stond.

Met landdrost Steyn reed ik naar Jacobsdal. Toen wij echter vlak bij deze plaats, die in een kom ligt, waren aangekomen, zagen wij de Engelschen in de onmiddellijke nabijheid bezig aan het vechten met de bezetting van Jacobsdal. Op ongeveer een uur afstands volgden ons tweehonderd Boeren onder commando van veldkornet Potgieter. Ik reed Jacobsdal binnen, terwijl Steyn omkeerde en naar Cronjé's kamp terugging. Ik moedigde de bezetting van Jacobsdal aan, tot de aankomst van Potgieter stand te houden. De Boeren streden tegen 5000 Engelschen als leeuwen, en de Engelschen, onder wie de City Imperial Volunteers, marcheerden zonder zich om hun verliezen te bekommeren als een muur tegen het dorp op. Generaal Wavel spaarde het dorp en richtte zijn geschutvuur op een plaats daarachter, omdat er vrouwen en kinderen en het Duitse hospitaal in waren. Eerst toen zij geen kans bleken te hebben, vluchtten de Boeren in de richting van Petrusburg. Ik zelf snelde naar Cronjé om hem het bericht van de inneming van Jacobsdal in het kamp van Magerfontein te brengen. Bij deze gelegenheid werd mijn paard echter gewond en ik moest den weg naar de rivier te voet afleggen. Daar vond ik mijn wagen en mijn bediende. Cronjé was intusschen reeds op de vlucht gegaan. Omringd door Engelschen kookte ik mijn middageten en trachtte vervolgens onder bescherming van de duisternis door de Engelsche liniën naar Bloemfontein te ontkomen. Om een uur 's nachts werd ik echter, toen ik de Paardebergdrift overstak, aangehouden en gevangen genomen. De Engelschen behandelden mij zeer goed en zij namen mij bij zich op, niet als een tegenstander, maar als een kameraad, wel wetende dat geen politiekesympathieën of antipathieën maar uitsluitend de belangstelling van den vakman de aanleiding tot mijn expeditie was geweest. Onder geleide naar Kaapstad gebracht, werd ik daar op mijn eerewoord vrijgelaten, en men stond mij toe, met het eerste het beste schip naar Europa terug te keeren.

De oorlog, aldus besloot graaf Sternberg zijn mededeelingen, heeft ons getoond dat het rookeloos buskruit en het moderne geweer de oude wetten van de taktiek en al onze vroegere ondervindingen in den oorlog omver hebben geworpen. Wij staan voor geheel nieuwe omstandigheden, nieuwe gevechtsformaties en een nieuw gevechtsreglement. Elk leger, dat halsstarrig zal vasthouden aan de bestaande overleveringen, is bestemd om in den komenden oorlog het slachtoffer te worden, wat de aanvankelijke operaties van het Engelsche leger, dat uit de beste en moeligste elementen was samengesteld, duidelijk getoond hebben. Weliswaar zal in geen anderen oorlog meer een troep in het gevecht komen met zulk een flinken natuurlijken aanleg, vorming en opleiding als de Boeren. De Engelsche officier en de Engelsche sol-

daat is een uiterst dapper, onverschrokken man. Om een gesteld doel te bereiken, legt hij een doodsverwachting aan den dag die allerwegen en ten allen tijde de roem van de Engelsche vaandels zal blijven. De strijd echter, dien de Boeren strijden voor hun vrijheid, het behoud van hun nationaliteit, het behoud van hun gewoonten en hun overgeërfde gevoelens, is een heilige strijd en is een schitterend voorbeeld van onbaatzuchtige opoffering voor alle volken. Eenvoudige, vrome huisvaders hebben voor het wel en wee van hun kinderen en kindskinderen leven, goed en bloed zonder aarzeling op het altaar van het vaderland nedergelegd. De gruwelen van den oorlog, hoezeer die ook verminderd worden door de humane manier waarop hij aan beide zijden gevoerd wordt, zijn nochtans zoo groot geweest dat ook gehardesoldaten in dezen veldtocht een weemoedige herinnering in hun hart zullen bewaren. De zuchten en het hartverscheurend gekerm van de gewonden die op avonden na warme gevechten op het veld zijn blijven liggen zullen allen zich herinneren, die hebben te waken over oorlog en vrede.

Het sloeg een uur. Graaf Sternberg streek met de hand over het voorhoofd, als wilde hij met geweld een aantal gedachten op zij zetten. Glimlachend zeide hij tot den correspondent: „U hadt mij haast doen vergeten, dat kolonel Viscount Coke mij op het luncheon genoodigd heeft.”

CRONJE'S OVERGAVE.

Zondag 18 Februari, schrijft de correspondent van de Times in een brief over de overgave van generaal Cronjé, besefte de Boerengeneraal dat de val waarin hij zich bevond, geen uitweg bood. Met de instinctmatige kennis van een kamp bevelhebber, begreep hij dat geen enkel kopje langs de effen vlakte, die langzaam afliep naar het rivierbed, zonder zijn verborgen bezetting van troepen was, en dat zelfs bij nacht een eenigszins groote afdeeling geen kans had om te ontsnappen. Hij had misschien anderhalven kilometer aan weerszijden van de Wolvenkraaldrift in zijn bezit, terwijl de 19de brigade van de Engelschen hem langzaam door middel van loopgraven van het westen en generaal Tucker's divisie hem van het oosten nauwer insloot.

Naar het zuiden stond hij bloot aan de gestadige beschieting van de veldstukken op den Kanonkop op een afstand van nauwelijks meer dan 1600 meter; van het noorden bestookten hem de granaten van de marine-kanonnen en van een batterij houwitser. Er is gezegd dat hij opzettelijk in de bedding van de rivier terugtrok om opnieuw de taktiek te beproeven die, als men er in volhard had, Lord Methuen's colonne aan de Modderrivier gekeerd zou hebben; dat hij een algemeenen opmarsch van alle kanten verwachtte, en er op rekende genoeg manschappen, geweren en krijgsvoorraad te hebben om de schansen te bezetten die hij haastig had opgeworpen. Maar de correspondent vindt het waarschijnlijker dat hij geen keus had. Verder terugtrekken was onmogelijk, en een verdediging gedurende langer dan drie dagen was niet mogelijk dan in een stelling waar hij water kon krijgen. Het is moeilijk te zeggen in hoever Cronjé ontzet verwachtte. Zijn voorraden waren verbazend onvoldoende in alle opzichten, op krijgsvoorraad na; wagens met mondkost waren gedurende den terugtocht uitgespannen en in den steek gelaten om de wagens met krijgsvoorraad te helpen, en met het proviand dat overbleef kon men niet veel meer dan een week toe.

De schansen die Cronjé had laten maken waren van boven misschien 18 Eng. duim en aan den voet ongeveer 3 voet breed, en als men er in neerhurkte was men volkomen veilig voor springende granaten. Van elke natuurlijke bescherming, zooals de vertakkingen van de donga's, die de beide oevers van de rivier doorsnijden, was gebruik gemaakt, ofschoon de beschieting van beide kanten de Boeren dwong hun eerste haastige borstweringen boven aan den rivieroever te verlaten.

Een huis, met roode muur en gekleefde dakpannen, werd gebruikt als Cronjé's hoofdkwartier. Hier sloep zijn vrouw, ofschoon zij zich overdag voegde bij de vrouwen in de zorgvuldige schuilplaats die men voor dezen gemaakt had. Majoor Albrecht bleef waarschijnlijk met de kanonnen in de noordelijke schansen, ofschoon de ammunitie voor de Krupp-kanonnen den 20sten op raakte.

De correspondent vindt het opmerkelijk dat er zoo weingen hebben trachten te ontsnappen. Burnham, de welbekende Amerikaanse verspieder, die verscheidene nachten tot bij de schansen kroop aan elken oever van de rivier onder bedekking van enkele struiken, vond slechts het spoor van drie of vier nachtelijke wegsnuipers, van wie de helft in de handen van de Engelsche schildwachts moet gevallen zijn.

Dinsdag, den 20sten, was het hevigste bombardement van de geheele insluiting, en een dokter van de Boeren zeide dat de toestand dien dag akelig was. Men kon niets doen dan in de schansen kruipen en afwachten tot de duisternis een verderen aanval verhinderde, terwijl de eene wagen na den anderen in het kamp vuur vatte en tot asch verbrandde. Het verlies onder de paarden was echter het keerpunt van het beleg.

Driekwart gedeelte van de paarden, die men geen schuilplaats had kunnen verschaffen, ging verloren en zodoende viel niet meer te denken aan een nachtelijke vlucht. De toestand van het kamp werd door de vele lijken van dien aard, dat, zelfs als er nog mondkost geweest was, een overgave spoedig had moeten volgen. Het was onmogelijk de doode dieren te begraven, en het lage peil van de rivier maakte het eerst ook onmogelijk ze door den stroom te laten meevooeren. Alles wat de Boeren konden doen, was hen boven den wind van hun kamp te sleepen. Daar lagen zij te ontbinden, en de meeste Boeren kregen zoo'n sterke behoefte aan versche lucht dat zij morrend de overgave verlangden. Zondag, den 25sten, toen de vloed eindelijk kwam opzetten dreven er tusschen de 1500 en 2000 cadavers langs het Engelsche kamp.

Meer om van deze plaag bevrijd te worden dan om de voorgewende reden, liet generaal Cronjé waarschijnlijk een dag wapenstilstand vragen om zijn dooden te begraven. Lord Roberts, meenende dat het uitsstel gevraagd werd om de ontzete colonne van de Boeren tijd te geven om hem te hulp te komen, weigerde dit, maar bood aan om dokters te zenden teneinde de zieken en gewonden te helpen. Dit aanbod, hoewel later aangenomen in een gewijzigden vorm, werd afgeslagen, en Cronjé, die de houding van den veldmaarschalk als „onmenschelijk” kenschetste besloot zijn brief met de woorden: „Onder de omstandigheden heb ik geen andere keus.” Hiermede bedoelde de Boerenbevelhebber enkel dat hij geen andere keus had dan den strijd voort te zetten, maar de vergissing van een tolk maakte dat het beschouwd werd als een aanbod om zich over te geven. Toen Roberts hier in wilde treden, zond Cronjé een verontwaardigd antwoord, zeggende dat hij het uit zou houden tot de Engelsen de stelling stormenderhand zouden nemen. Men gaf de Boeren echter een dag respijt, en het geregelde bombardement begon eerst nadat verschillende kleine afdeelingen Boeren, in het geheel zoowat 4000 man, op Woensdag en Donderdag uit de richting van Kameelfontein, Osfontein en Populiershoeve aanvallen hadden gedaan.

De gevangenen Boeren begonnen nu moedeloos te worden. Zij begonnen Cronjé te verwijten dat hij het aanbod van Roberts om vrouwen en kinderen vrijgeloid te verleenen had afgeslagen, voor het bombardement begon. Honger en ziekte begonnen hun uitwerking te doen. Ten slotte kwam Cronjé met de wederspanningen tot een vergelijk. Als er Woensdagochtend, den 28sten geen hulp was komen opdagen, zou men zich overgeven, maar Cronjé weigerde volstrekt, zich met zooveel geweren en ammunitie gevangen te geven op den verjaardag van Majoeba (27 Februari).

Van dat oogenblik af gehoorzaamden de Boeren bijna niet meer aan zijn bevelen. Tot het opgaan van de zon op den 27sten was de toestand onder de Boeren jammerlijk. Afscheiden van den steeds toenemenden honger, het wanhopen aan ontzet en den ongezonden toestand van het kamp, vernietigden onderlinge verwijtingen den laatsten troost in tegenspoed, een kameraadschappelijken geest, en Cronjé zat zwijgend en ongenaakbaar van allen verwijderd te mokken.

Generaal Macdonald zond den 27sten uit zijn bed een briefje aan Lord Roberts, waarin hij dezen herinnerde dat die Dinsdag de verjaardag was van de ramp die hij door zijn voorbeeld, bevel en bedreiging zijn best had gedaan om af te wenden, toen zelfs de paniek op zijn hoogst was gestegen; Sir Henry Colvile had om dezelfde reden het plan voor een beslissende bestorming ontworpen. Een oogenblik verzette Lord Roberts zich tegen het plan; het scheen

te veel offers te zullen vergen, maar het aandringen van de Canadeezen brak zijn verzet en „de manschappen van de oudste kolonie werden Dinsdag in de vroege uitgezonden om de smet op den naam van het moederland uit te wischen”.

Van de ongeveer 600 M. lange schans aan den noordelijken oever, die de Gordons en Canadeezen samen bezet hielden, werd den laatsten bevel gegeven op te rukken in twee gelederen, op 30 M. van elkander, het eerste met opgestoken bajonet, het tweede versterkt met 50 genisten.

In doodelijke stilte en onder bedekking van de duisternis, slechts zwak verlicht door een klein sikkeltje van de maan, rukten de drie compagnieën Canadeezen over het met struiken bezette terrein. Meer dan 350 M. ging het zonder geruisch, maar toen verried het geritsel in de struiken de voorwaartsche beweging. Dadelijk brandde het vuur los uit de buitenste schansen van de Boeren, en hield aan van vijf minuten voor drieën tot tien minuten over drieën. Plat op den grond liggende beantwoordden de Canadeezen dit vuur. Achter hen aan waren de genisten druk bezig met het maken van een loopgraaf door het struikgewas heen. In deze stelling wachtten de Canadeezen het aanbreken van den dag af.

Cronjé zag dat de zaken nu hopeloos stonden. Vele Boeren staken hun handen op en renden door de ruimte tusschen hun schansen en den vijand. Anderen staken witte vlaggen op en gaven zich bloot in hun schansen, maar geen schot werd gelost. Kolonel Otter en kolonel Kincaid hielden een haastige samenspreking, die gestoord werd door de komst van Sir Henry Colvile die het bericht bracht dat een ruiter met een witte vlag het Engelsche kamp binnen was gereden met de boodschap dat Cronjé zich met het aanbreken van den dag onvoorwaardelijk zou overgeven.

Van de drie Canadeesche compagnieën was de voorste, die het meeste geleden had, de Fransche compagnie, onder majoor Pelletier.

Onderwijl werden in het hoofdkwartier eenige vormelijke preliminairen geregeld, en generaal Pretymanning met een klein geleide den Boerengeneraal en zijn secretaris tegemoet.

Lord Roberts wachtte, in effen khaki, zonder eenig teeken van zijn rang, op zijn Kandahar-degen na, de aankomst van zijn gevangene af. „Commandant Cronjé”, zoo stelde de Boerengeneraal zich voor, toen hij van zijn witte hit afsteeg en, na het saluut van Lord Roberts beantwoord te hebben, hem de hand drukte. „Het doet mij genoegen kennis met u te maken, ik ben blijde zoo'n dapper man te ontmoeten”, zeide Lord Roberts. Toen volgde de formeele overgave, waarbij Cronjé's secretaris als tolk diende. De generaal, een man van weinig woorden, zat diep weggezouken in zijn stoel met de handen in de overjas, en zag gemelijk toe.

De bewonderaars van generaal Cronjé in Rusland hebben besloten het geld, dat zij door middel van een openbare inschrijving voor een huldeblijk aan den vechtgeneraal bijeengebracht hebben, te besteden voor een massief zilveren coupe, waarop en relief aangebracht zal worden de streek bij de Modderrivier, waar Cronjé zich met zijn manhafte schare zoolang hardnekkig verdedigd heeft tegen een groote Britsche overmacht.

Op een der uiteinden komt op een porfyren rots een zilveren ruiterstandbeeldje van den generaal. Daaronder komt eene vrouw der Boeren, gewapend met een geweer, en patronen aannemend, die haar door een kind aangereikt worden.

Het geheel komt te staan op een voetstuk van porfyre en brons, geëmailleerd en gedragen door artistiek in Russischen stijl bewerkte zilveren steunsels, waarop spreuken in de Russische en Hollandsche talen gegraveerd zullen worden.

Binnen in de coupe wordt de opdracht der schenkers gegraveerd. De coupe zal beneden 75 cM. lang zijn, tegen 60 cM. aan den bovenkant. Het geschenk zal vergezeld gaan van een adres, in het Russisch en Hollandsch, op perkament gedrukt, in een artistieke omlijsting, gekroond door een vignette in Russischen stijl en het geheel besloten in een prachtig omslag.

Het kostbare geschenk zal, uit vrees dat het niet in handen van den reehthebbende komt, tot het einde van den oorlog in België of Holland bewaard worden. Alleen zal aan generaal Cronjé voorloopig een fotografische opname gezonden worden.

dit geschenk heb ik zelf gezien, op een tentoonst.

Van de gevechten in de nabijheid van Cronjé's lager bij Paardeberg in de week voorafgaande aan diens overgave, geeft een correspondent van de Volksstem de volgende beschrijving:

Woensdag waagden de Engelschen weder een aanval, ditmaal op generaal De Wet's lager, en trachtten zelfs met een verpletterende macht de Vrijstaters te omsingelen. Een wakkere krijgsoverste als generaal De Wet laat zich echter niet zoo spoedig vastkeeren, en na zware verliezen aan den vijand toegebracht te

hebben, wisten de republikeinsche machten het gevaar te ontkomen. De bom-maxim van kommandant Andries Cronjé van Potchefstroom had het eveneens zwaar te verantwoorden.

Met een sterke macht lansiers en beroden infanteristen stormde de vijand de positie waar de vijftig Potchefstroomers waren. De stelling bleek onhoudbaar. Er moest geretireerd worden, daar ook de kanon-ammunitie gedaan raakte. De Engelschen vielen bij hoopen, doch de stormaanval hield aan. Voortging het den rand af. De lansiers evenwel waren onze menschen dicht op de hielen. Geen Mauser-schoten konden de lansiers stuiten. Bij een hek op den weg stootten de Potchefstroomers op een klompje Vrijstaters, die een Engelsche ammunitiewagen met acht muilen hadden buitgemaakt. Vreeselijk donderde de Britsche batterij, die de Vrijstaters met zoo veel onverschrokkenheid hadden gestormd. Een bom trof den buit gemaakten wagen, die in de lucht vloog.

Dit stuitte het jagen van de lansiers voor een oogenblik, dat door de dappere Potchefstroomers gebruikt werd om de maxim in veiligheid te brengen achter het doorndraad. Ons verlies was zeer gering, niettegenstaande onze menschen over een oppervlakte moesten jagen; dat der Engelschen echter vreeselijk. Volgens getuigen van de Britsche ambulance was deze den geheelen achtermiddag bezig met zijn gewonden op te tillen.

De Donderdag werd door onze menschen gebruikt om nieuwe krijgsplannen te beramen. De Engelschen besteedden hem om generaal Cronjé's hoofdlager te bombardeerden.

In denacht van Donderdag op Vrijdag begon generaal de Wet den aanval op de Engelsche posities.

Het succes der onzen duurde tot in den vroegen morgen. Tegen zeven uur klenk het bevel de randjes te stormen waar de Engelschen lagen. Over de open vlakte reden onze burgers voorwaarts tot dicht bij de vijandelijke stellingen. De sporen werden gebruikt en in wilde jacht hing het de hoogten tegemoet. Op twee honderd en honderd vijftig tree knetterden plotseling de Lee-Metfords en van drie zijden werd elk commando der onzen beschoten door een vijand die niet zichtbaar was, maar wiens kogels bij duizenden de onzen over de ooren floten. Aan voortrukken viel niet te denken, wilde men niet den laatsten man opofferen. Uit elke stelling der Engelschen sisten de kogels, van voren, van de linker- en rechterzijde. Een machtige hand heeft de onzen voor zware verliezen gespaard. Zoo dicht waren de burgers — voornamelijk de Vrijstaters — bij den vijand dat deze geen gebruik kon maken van het geschut.

Alles wijst er op dat de vijand door spionnen op de hoogte van ons plan van aanval was gebracht en onze menschen in de gevaarlijke posities had gelokt. Zeker is het dat men in onze lagers niet voorzichtig genoeg kan zijn voor spionnen. Gedurende den slag van Vrijdag sprong plotseling een Afrikaner, die de geheelen dag met onze commando's was geweest, tusschen onze menschen uit en reed naar de vijandelijke stelling. De Mausers vuurden op hem, maar alle schoten waren, helaas, te kort.

Zoodra de spion uitsprong, kwamen een vijftigtal lansiers van achter de Britsche stelling te voorschijn en namen den man in hun midden op om hem te beschermen.

In den namiddag van dezen dag voegde vechtergeneraal Andries Cronjé van Winburg, die zich met zijn kommando nabij Ladysmith en de Toegela zoo onderscheiden heeft, zich met een groote versterking bij onze menschen.

Behalve het gewone bombardement gingen de dagen van Zaterdag en Zondag rustig voorbij.

Uit de Mail.

Wij hebben heden met de Kaapsche mail Ons Land van 1, 3 en 5 Maart ontvangen.

DE GEVECHTEN VAN CRONJE.

Ons Land ontleent aan de Express van 22 Februari de volgende stukken :

19 Februari per brief naar Bloemfontein via Petrusburg :

Na heel veel wederwaardigheden is nu correspondent dan eindelijk weer in het hoofdlager. Er is heel wat gebeurd sinds ik Jacobsdal verlaten heb. Het dorp is ingenomen door de Engelschen en onze lagers zijn teruggetrokken. Ik wil echter trachten zooveel mogelijk in geregelde volgorde te vertellen hoe en wat er gebeurde.

DINSDAG 13 FEBRUARI.

Dinsdag reeds was er in Jacobsdal van niets anders sprake dan van den inval der Engelschen. Woensdagnamiddag kwam het bericht dat de Engelschen in aantocht waren. De verwarring te beschrijven die op dit rapport volgde is onmogelijk. De weinige karren nog in het dorp voorhanden, werden bespannen en weg ging het. Toen keerde de kalmte een beetje terug. Trouwens de meeste menschen wisten zelf niet dat de Engelschen in aantocht waren voor de vijand in het dorp was.

Een klomp lansiers reed het dorp binnen en ging onmiddellijk naar het huis waar de Vrijstaatsche rapportgangers ingekwartierd waren. Een onderzoek werd ingesteld en daarna ging het naar het telegraafkantoor waar de telegrafist belet werd iets door te seinen. De telegrafische gemeenschap werd trouwens vernield.

Verdere bezoeken golden het landdrostkantoor, het hotel en de verschillende hospitalen. De vijand gedroeg zich uitermate ordelijk, verklaarde dat niets zou worden beschadigd en dat niemand kwaad zou worden gedaan. Des avonds zouden zij terugkeeren met kanonnen, doch niemand behoefde bevreesd te zijn. Enkele vrouwen wilden weggaan. Haar werd een pas verstrekt, doch zij mochten niet eerder vertrekken dan Vrijdag, omdat de vijand bevreesd was dat zij onze menschen zouden inlichten.

Toen alles ordelijk afgelopen was, klonk eensklaps het rapport : „de Boeren komen”, en werkelijk de Engelschen stuitten op onze burgers. Even boven het dorp kwam het tot een kort treffen, en hoewel de Engelschen in de meerderheid waren, moesten zij terugtrekken met een verlies van 14 doden, terwijl onze menschen slechts drie doden en gewonden telden.

Landdrost Steijn, de broeder van den president, was, kort voor de vijand het dorp introk, gevlucht met den

luitenant van de Vrijstaatsche rapportgangers en raadslid I. W. B. de Villiers. Dit was zeker het verstandigste, want, hoewel de Engelschen zelfs de weinige manspersonen, die nog achtergebleven waren in Jacobsdal, ongemeed hebben gelaten, zouden zij de gelegenheid om een broeder van den president gevangen te nemen, ook niet voorbij hebben laten gaan.

Generaal de Wet, die te Blauwbank was tusschen Rooilaagte en Koffiefontein, meende dat de beweging van de Engelschen in de richting van ons hoofdlager slechts een schijnbeweging was om de aandacht der onzen af te trekken van de voortrukkende beweging naar Koffiefontein, en zond slechts een klein kommando in de richting van het hoofdlager, om te helpen de omliggende randjes aldaar te bezetten, zoodat de vijand daar geen kanonnen kon opstellen en het hoofdlager bombardeeren. Niemand der onzen was trouwens verdacht op zulk een snelle beweging der Engelschen, die maanden rust gebruikt hadden om hun paarden goed te voeden ; terwijl die der Boeren, bij gebrek aan gras zwak waren en het in snelheid tegen die van den vijand moesten afleggen.

WOENSDAG 14 FEBRUARI.

Woensdag rukten de Engelschen met een vrij sterke macht naar Rondeveldsdrift, waar aan beide zijden slechts 25 man der onzen in positie waren. In volgen galop renden de Engelschen op onze stelling aan, en al knetterde ook het Mauzer-geweer met groote gewisheid, in volle vaart joegen ongeveer een duizend lansiers, op spekvette paarden gezeten, door. Wel vielen er eenige soldaten van den vijand, doch zijn doel was bereikt, zelfs zonder dat zij afgestegen waren. Slechts met hun (onleesbaar) zij het vuur der onzen onder het rijden beantwoord.

Meer en meer maakte de vijand een omtrekkende beweging, steeds gebruik makende van hun snelle paarden om de onzen voorbij te komen. Het duidelijke doel van den vijand was langs de rivier naar Bloemfontein op te rukken. Een drietal kleine lagers langs de rivier waren reeds verbrand.

Onze positie te Magerfontein was van geen nut meer voor ons. De vijand moest voorgekeerd worden. Generaal Cronjé gaf order het lager op te breken en de vijand in zijn voortgang te stuiten. Alle wagons werden opgeladen en wat niet mee kon genomen worden, zooveel mogelijk vernield. De beesten werden bij elkaar gejaagd en voort ging het.

Vreeselijk was de ellende onder de vrouwen en de kinderen in de lagere. Behalve vrouwen die op bezoek waren, hadden de vrouwen en kinderen van de Grikwaland-Westburgers bescherming gevonden in het lager. Niet allen konden plek vinden op de karren en wagens en velen moesten diensengevolge te voet gaan.

Onze menschen hadden posities genomen om den doortocht van het lager te dekken, en terwijl zij lagen te schieten, zagen zij die vrouwen en kinderen onder het vuur van den vijand voortrukken zonder dat zij iets konden doen om hen te helpen.

Het ging zwaar om de Engelschen voor te blijven, die de taktiek, bij Rondeveldsdrift met zooveel succes in praktijk gebracht, steeds weder trachtten te volgen. Voortdurend vechtend ging het langs de Modderivier op tot bij Koedoesrand, waar hoofdkommandant Ferreira stelling nam, terwijl generaal Cronjé aan de andere zijde van de rivier, op Vrijstaatsch gebied, zijn lager opsloeg en aan dezelfde zijde van de rivier weer andere kommando's order kregen een kop te bezetten, om daar de Engelschen te tulletten door te breken. De laatste positie heet Paardberg. De Engelschen hadden echter met hun kanonnen aan beide zijden van de rivier post gevat en hielden onzen menschen onder een vreeselijk kanonvuur. Bij hoofdkommandant Ferreira waren slechts twee kanonnen, die op een zwakke positie vreeselijk te lijden hadden van het vijandelijke vuur uit zeven stukken.

DONDERDAG 15 FEBRUARI.

waren de Engelschen reeds begonnen met het hoofdlager te bombarderen van de omringende koppies en randjes. Zij waren buiten het bereik van de Maxim en Nordenfeldt, die met een voorlader-Krupp de eenige kanonnen in het lager uitmaakte. Nauw had de Krupp eenige schoten gelost of van uit twee of drie batterijen regende het bommen. Enkele wagens in het lager werden in brand geschoten, terwijl onze menschen zelf schuiling in de rivier zochten. De Engelschen trokken ons hoofdlager om en omsingelden het. Dapper echter hielden de onzen stand, hoewel de koet schaarsch was en het vuur van den vijand verschrikkelijk. Geen nieuwe koet kon worden aangevoerd en het lijden der onzen was vreeselijk. Zoo ging het Vrijdag en Zaterdag door en Zondag 18 Februari begon de vijand te stormen, in de vaste overtuiging dat de geestkracht der onzen gebroken was. Doch wreed was de ontgoocheling. Met groote zekerheid trof de Mauser-kogel en bij tientallen vielen de Engelschen. De laatste soldaat moest echter nageschoten worden om de bestorming te stuiten, en tegen het vallen van den avond lagen de Britsche dooden bij hoopen op het slagveld rondom het lager. De Engelschen meenden dat zij de onzen voorbij waren, doch ook dit was bedrog. Generaal de Wet, die zulk een schitterende overwinning op den vijand behaald had te Blauwbank, was op het hooren der tijding in allerijl opgerukt. Met zijn paarden-kommando was hij het door de Engelschen bezette Jacobsdal doorgetrokken, den vijand voor zich uit jagende met zulk een snelheid en voortvarendheid, dat deze geen tijd had van de schrik te bekomen, en in den namiddag van Zondag donderde plotseling van de positie vóór den vijand het geschut van den Vrijstaatschen generaal. Toen begon de krijgskans te keeren, en tegen den avond waren de burgers nog in hun posities en toonden de Engelschen tekenen van wankelmoedigheid.

Een aantal krijgsgevangenen werden door de Vrijstaatsche dapperen gemaakt, en

MAANDAGMORGEN 19 FEBRUARI,

het oogenblik dat ik dit schrijf, kwam het bericht dat generaal de Wet den vijand terug dreef en achterna joeg. De vijand vluchtte in de richting van Kimberley.

Ons verlies is zeker niet gering, doch in vergelijking met dat van den vijand is het niets. Het is een naarheid zooals zijn dooden liggen. Doch wat zwaar is voor onze menschen is dat de geneeskundige hulp zoo gering is. De meeste ambulancen zijn achtergebleven of in handen van den vijand gevallen bij den snellen tocht.

Een treurig verlies is dat van hoofdkommandant Ferreira, die in den nacht van Zondag of Maandag bij een alarm opsprong en zich met zijn eigen geweer doodschoot. Het schot ging in de zij en kwam aan den schouder uit. Treurig heeft dit verlies onze menschen gestemd. De hoofdkommandant was zeer bemind onder zijne menschen en zijn dapperheid ongewraakt. Minder dan ooit kon hij thans gemist worden. Zijn lijk is naar Petrusburg vervoerd en zal aldaar worden begraven.

Zoo groot was gisteravond de schrik onder de Engelschen, dat zij acht kanonnen geheel en al in den steek lieten. Kommandant Steijn van Bethlehem trok met 15 burgers daarheen om de stukken buit te maken; echter zagen onze menschen hem en zijn dapperen aan voor lansiers en beschoten hen, zoodat zij weer moesten retireeren. Dit is jammer, maar kan later weer goed gemaakt worden.

Alhierlei praatjes omtrent Kimberley doen de ronde, 200 lansiers, heette het in het begin, waren de stad binnen gejaagd. Later bleek het dat dezen door onze menschen waren gekeerd en zich bij Koedoesrand weer bij de Engelschen hadden aangesloten.

Ook omtrent Long Tom maakte men zich ernstig ongerust. Thans is rapport ingekomen dat de Engelschen Onze Tom tot driemaal hadden gestormd, doch dat zij telken male met groot verlies waren teruggeschoten. Nu is Long Tom in veiligheid en op zijn terugtocht om later weer groote schade aan onzen vijand toe te brengen.

Wagens met kost zijn op pad naar de verschillende lagers. Wij zijn nu weer tevreden: want koffie zonder melk en suiker gaat nog, doch zonder kost, dit is al te zwaar.

Mocht de toestand in het begin ook niet al te rooskleurig lijken, thans klaart de hemel op. De Engelschen hebben zich in den Vrijstaat gewaagd, nu is onze kans daar om hen af te snijden.

Zeker is het inmiddels dat er schandelijk verraad gepleegd is. Waarom toch gingen de Engelschen het eerst naar de kazernen der rapportgangers toen zij in Jacobsdal kwamen?

Hoe komt het dat de Engelschen op hun snellen tocht overal door zijn getrokken waar geen menschen van ons waren, zoodat zij veilig konden doorgaan? Allerlei verdachte personages die iedereen uithooren en op Engelsche paarden rijden met Engelsche zadels, treft men op pad aan en verschillende arrestaties van dergelijke personen zijn reeds gedaan.

Zeker is het eveneens dat het plan der Engelschen goed was en de snelheid hunner bewegingen onze menschen een oogenblik in de war gebracht heeft. Al te spoedig echter voor den vijand zijn onze burgers tot bezinning gekomen en de rechtvaardige God heeft ons voor rampen bewaard.

Thans komt het erop aan te belette dat de Engelschen zich plotseling weder op een ander punt concentreeren, hierbij gebruik makende van alle telegrafische verbinding en slechts met extra gelegenheid kan ik berichten door-krijgen. Ik zend deze naar Petrusburg om vandaar naar Bloemfontein te worden vervoerd.

De Express schrijft:

Uit het verslag van Cronjé's wedervaren zullen onze lezers zien welk een vreeslijk gevaar de vele vrouwen, in de lagers aanwezig, hebben geloopt. Herhaalde malen is van alle zijden gewaarschuwd dat geen vrouwen zich moesten vertoonen in de lagers. Hun plaats is niet daar. Maar alle waarschuwingen en protesten waren te vergeefs. Het schijnt dat een Afrikaner steeds eerst een harde, dure les moet leeren voor hij naar raad en vermaningen luistert.

Hoofdkommandant de Wet seint via Petrusburg, dato 20 Februari;

Vandaag niets bijzonders voorgevallen, dan alleen eenige kanonschoten aan den kant van den vijand en eenige schermutselingen bij ons hoofdlager. De vijand houdt nog de posities aan de boven- en onderzijde van de rivier. Gisteravond bestormde de vijand ons op een punt tot aan onze schansen. Ik heb een heliogram van generaal Cronjé, vermeldende zijn verlies van gister als 14 gesneuveld en gewond; bij ons ging het gister gelukkig: geen ongeval.

Vechtgeneraal Froneman rapporteert, via Petrusburg, dato 20 Februari:

Wij waren omsingeld sedert den 15den aan de Modderrivier tot gister, toen ik met een klein aantal manschappen door de rivier doorbrak. De vijandschijnt nu een beweging te maken om te vluchten, dus hebben wij goeden moed om binnen kort een weg te banen. Wij hebben van ochtend 53 krijgsgevangenen naar Bloemfontein gezonden.

Zondag hadden wij een hevig gevecht. De vijand was vast van meening om ons lager in te nemen. Ik en de vechtgeneraal waren omsingeld met 250 onzer mannen op een afstand van ongeveer 50 minuten te paard van ons hoofdlager, maar des avonds sloeg ik een weg door den vijand met verlies aan onze kant van 7 gedood en 16 gewond. Verlies van den vijand verschrikkelijk. Gister moest ik weder met 50 manschappen een weg door den vijand slaan om generaal de Wet te bereiken. Met Gods hulp is dit mij gelukt zonder verlies.

224

IN DEN VRIJSTAAT.
TOT ONTZET VAN CRONJÉ.

Een burger uit Heidelberg schrijft' aan de Rand Post :

Daar er verschillende praatjes de rondte doen, waarin de waarheid ietwat geweld wordt aangedaan, heb ik gedacht om door middel van uw geëerd blad het volgende mede te deelen.

Op Zondag, 11 Febr., vertrokken wij (Heidelberg-commando) onder wd. commandant Spruyt, bestaande uit zowat 250 man van Springfontein. Te Rietrivier sloten wij aan bij hoofdcommandant de Wet, en rukten van daar op tot ontzet van generaal Cronjé. Op weg ontmoetten wij de vecht-generaal Botha met een patrouille, die ook bij ons aansloot, zoodat wij toen ongeveer 600 man telden. Wegens zwakte van paarden lieten wij echter hier 100 man achter, zoodat wij slechts 500 man hadden.

Op Zondag, 18 Febr., kroegen wij Paardeberg in het gezicht en namen positie ongeveer 4000 schreden van generaal Cronje met zijne menschen. Onze menschen werden in tweeën verdeeld, een gedeelte onder vecht-generaal Botha bestormde de plaats genaamd Stinkfontein, waar een aantal Engelschen zich verscholen hadden. Wij doodden een gedeelte van hen, namen een 10-tal krijgsgevangenen en maakten een aantal paarden met zadels en toomen enz. buit, alsook eenige waterkarren met muilen en trekgoed. Het andere gedeelte onder hoofdcommandant de Wet bestormde de positie recht tegenover generaal Cronjé. Een aantal paardenruiters, die de positie in bezit hadden, vluchtte, zonder een schot te lossen, zoodat wij zonder enig letsel de positie innamen. De vijand beschoot ons toen van voren op een geweldige manier met kanonnen en werden eenige van de onzen gewond en een aantal paarden gedood. Onze kanonnen, bestaande uit een Vrijstaatschen voorlader Armstrong en een Vrijstaatsche bom maxim, waren van bijna geen dienst. Wij beschoten den vijand met klein geweer op zulk een wijze, dat zij dienzelfden nacht de vlucht namen, zoodat het Maandagmorgen, 19 Februari, schoon was tusschen generaal Cronjé en ons. Wij namen ook al de ossen door den vijand van generaal Cronjé buitgemaakt, weder terug. Generaal Froneman met 60 man en een commandant met 50 man, die in het lager bij generaal Cronjé waren, kwamen tot ons uit zonder eenig verlies. Ook kwamen groote klompem kaffers uit het lager van generaal Cronjé tot ons over zonder dat zelfs op hun geschoten werd.

Ik zelf met den heer Piet Uys reed af tot dicht bij het lager van generaal Cronjé. Het is mij ten eenenmale onverklaarbaar, waarom generaal Cronjé toen niet eenige poging maakte om tot ons te komen. Dien middag bestormde de vijand onze posities herhaalde malen, doch werd met groot verlies teruggeslagen. Toen het donker was, werden de posities van V. C. Meyer en V. C. R. Spruyt zoo hevig bestormd, door zulke een groote overmacht, dat zij verplicht waren te retireeren. Het was hier dat commandant Spruyt door den vijand werd gevangen genomen, toen hij op hooren van het gevecht deze veldcornetschappen ter hulp sneide. Den volgenden morgen waren die posities weer door den vijand verlaten met achterlating van verschillende hunner dooden in onze schansen, en werden de posities dadelijk weer door ons bezet. Daar het kanon dien dag uit orde raakte en de ammunitie van de Maxim zeer beperkt was, waren wij feitelijk zonder grof geschut, en nu kan men best begrijpen dat onze toestand met slechts 500 man, onder ongeveer 70,000 van den vijand met 120 kanonnen, niet een begeerlijke positie was. Wij waren echter vast besloten die positie, die de eenigste sleutel was tot ontzet van de belegerden niet op te geven. Op Woensdagmorgen bij het aanbreken van den dag, hoorden wij een vreeselijk geweervuur bij het lager van generaal Cronjé, waar hij waarschijnlijk door den vijand werd bestormd. Toen het licht werd, konden wij de troepen zien retireeren naar onze posities in zeer groote menigte, geschat op tusschen 15000 en 20000. Zij kwamen direct op onze posities af, en bevel werd gegeven om niet te vuren voordat zij op ongeveer 400 schreden waren. Toen zij op 1200 schreden waren genaderd, konden onze menschen niet meer zich in toom houden, en brandden wij los. De vijand draaide toen links dwarsweg en moest gevolgelijk al onze posities voorbijtrekken. Wij openden een vreeselijk geweervuur op hen, hetwelk voor bijna een uur aanhield. U kunt begrijpen welk een slachting wij onder hem aanrichtten, daar de menigte zoo dicht op elkaar gedrongen was, dat bijna geen schot miste. Toen zij voorbij waren, kon men de dooden en gewonden met de verrekijkers bij hoopen zien liggen. Gedurende den nacht echter had de vijand ook ons omsingeld met zijn kanonnen, en ongeveer negen uur werden wij van drie kanten op een vreeselijke wijze gebombardeerd. Er bestond voor ons toen geen andere kans dan om den aftocht te blazen en de zoo belangrijke positie te verlaten. Dat was eerst een aftocht!

Wij moesten met nog geen 500 man een weg doorslaan door die overmacht des vijands. Het ligt buiten mij om daarvan een beschrijving te geven. Ik kan in het kort zeggen, dat wij voor zoowat 1½ uur te paard ver aan het hevigste kanon-, Maxim- en Lee-Metford-vuur waren blootgesteld, doch gedankt zij de Naam des Heeren, wij werden wonderlijk beschermd. Ons verlies aan dooden, gewonden en gevangenen was nog onder 40. Wij namen toen positie te Poplar Grove, een plaats ongeveer 2½ uur te

paard van Paardeberg. Ik moet hier nog melding maken van een dappere daad van een zoon van generaal Botha. Met levensgevaar bracht hij een trolley met ammunitie uit. Hij had de keus om een wagen van zijn vader, die niet alle benodigdheden was beladen, uit te brengen of den ammunitiewagen, en koos het laatste, den prachtigen wagen van zijn vader ten prooi van den vijand latende. Ik wensch ook mijn uiting te geven aan mijn ondervinding, dat ik den hoofdcommandant en den vechtgeneraal alleszins bekwaam en geschikt heb bevonden. Geen steen bleef door hen onaangeroerd om ons doel te bereiken. Te Poplar Grove werd besloten het ontzet van Cronjé niet op te geven. Op Vrijdag, 23 Febr., trokken wij weer uit tot op ongeveer ½ uur te paard van generaal Cronjé, doch daar al de posities van belang door den vijand bezet waren en vreeselijk waren verschanst, was het onmogelijk om met onze kleine macht een weg door te slaan naar generaal Cronjé. Hier werd een afdeeling van het Winburgsche contingent door den vijand teruggeslagen. Zij waren omtrent 100 in getal en namen toen een andere positie in, waar zij door den vijand werden omsingeld en gedood, gewond, of gevangen werden genomen. Onder de gesneuvelden was ook de dappere commandant Theunissen met twee zijner veldkornetten. Dien avond moesten wij onverrichter zake terugkeeren. Daar de lucht bewolkt was en wij geen heliografische communicatie met generaal Cronjé konden krijgen, werd dus besloten een mondelingsch rapport naar hem te zenden, en bood zich daarvoor aan de dappere heer D. Theron, kapitein van het rapportgangerskorps. Hij verliet ons lager Zaterdagavond en het gelukte hem dien nacht het lager van generaal Cronjé te bereiken en den daarop volgenden nacht weer tot ons terug te keeren. Ik kan niet anders dan deze dappere en stoute daad van den heer Theron bewonderen, zooals zeker elkeen met mij doet. Wij deelden door hem gen. Cronjé mede, dat wij posities hadden te Poplar Grove en dat wij al het onze doen zouden om hem te verlossen, doch dat hij van zijn kant ook moest trachten uit te breken. Wij stelden hem voor om langs een zekeren weg te komen des nachts, dan zouden wij in twee commando's uittrekken en den weg tusschen ons schoonhouden om hem alzoo te ontmoeten en uit te helpen. Hij liet ons weten dat ons voorstel goed was en dat hij ons op een zekere plaats op Maandagnacht zoude ontmoeten. Wij trokken dien nacht uit volgens overeenkomst en bleven den geheelen nacht uit, doch vernamen van hem niets. Hetzelfde werd de twee volgende nachten gedaan, met hetzelfde gevolg. Den daaropvolgenden dag kregen wij de teleurstellende tijding dat generaal Cronjé zich onvoorwaardelijk had overgegeven. U kunt begrijpen wat een droevige tijding dit voor ons commando was. Hier bleef ik tot Dinsdag 6 Maart, toen ik vertrok naar Heidelberg, en kan ik dus geen verdere bijzonderheden geven van latere gebeurtenissen.

(Van onzen correspondent.)

Pretoria, 2 Maart.

Heden werd het treurige vermoeden bewaarheid dat generaal Piet Cronjé zich aan de Engelschen heeft moeten overgeven. Dat bericht heeft ons zeer toner gedrukt. Wat is er veel gebeurd sinds mijn laatste schrijven! Hoe zijn de verwachtingen anders uitgekomen! De week van 9—16 December is gewroken. Kimberley en Ladysmith ontzet, Piet Cronjé gevangen naar de Kaapkolonie! Hoe alles zich heeft

toegedragen, weten we niet, de gegevens ontbreken. De doorsnijding der telegraaflijnen maakte dat wat we vernamen ons nog gedeeltelijk moest bereiken van Engelschen kant via Lourenço Marques.

Eén ding acht ik gewis, wij hebben ons in zekeren zin in Piet Cronjé vergist. Zijne dapperheid en de gave om flink zijne manschappen aan te voeren en in den strijd aan te vuren, blijven buiten kijf, maar zijn beleid als generaal is niet boven bedinking geweest. In de eerste plaats heeft hij na den slag van 11 December bij Scholtznek zich niet verroerd, niets gedaan om den vijand in zijne bewegingen en plannen te bemoeilijken, waarvoor zeker goede gelegenheid bestond. De Engelschen hebben dus op hun gemak hun plannen kunnen beramen en uitwerken. In de tweede plaats was het gevaar voor een inval in den Oranje Vrijstaat bij Jacobdal be-

kend, hetgeen een zijdelingschen aanval op onze stellingen bij Modderspruit met zich kon brengen, met afsnijding van ons leger van de basis van den Vrijstaatschen spoorweg. Kolonel de Villebois had Cronjé erop gewezen tot twee malen toe, doch het antwoord was, dat hij al krijgsman was toen de ander geboren werd. Ook anderen rapporteerden hem de toebereidselen in het Britsche kamp en wezen hem op het gevaar; alles vergeefs. Toen kwam wat gevreesd werd, op 16 Februari gebeurde wat verwacht kon worden.

Cronjé kreeg den aanval op een punt dat waarschijnlijk niet behoorlijk was verschanst en versterkt. Eene groote verwarring was het gevolg, en toen de Boeren eindelijk weer slagvaardig waren, toen was hij afgesneden en wel door zulk een overmacht, zowel van artillerie als van paardevolk en voetvolk, dat hij op 27 Februari, op Amajoeba-dag, zich heeft moeten overgeven.

De slag is voor ons groot. Cronjé had als generaal ons volle vertrouwen; wij hadden allen min of meer het geloof dat hij altijd, en vooral in moeilijke omstandigheden, zich redden zou. Intusschen is de held gevallen en velen, het aantal is nog onbekend, deelen zijn gevangenschap. Dat menigeen het hoofd gebogen heeft is natuurlijk. Toch heb ik geen groote of uitgebreide ontmoediging waargenomen. De Volksstem zegt, dat nu eerst de oorlog begint; dat zou ik niet willen onderschrijven, maar dat men den moed zou moeten opgeven, verre van dien, vooral in een land van verrassingen als Zuid-Afrika is. Ik vond bij velen zelfs een verlichting, dat aan een tijd van onzekerheid en spanning een einde was gekomen.

De toestand in den Vrijstaat is ernstig genoeg. Generaal de Wet staat met een leger Boeren tot verdediging van Bloemfontein gereed, de vraag is: zal hij een aanval kunnen keeren? Het terrein is daar lang zoo niet in ons voordeel als elders, de Engelschen hebben eene vreeselijke overmacht van troepen en van artillerie. We krijgen ook den indruk dat er een veel beter beleid is bij den vijand; hij heeft blijkbaar door de ondervinding geleerd. Kimberley ligt wel op nog zoo grooten afstand van Bloemfontein, dat het transport voor een aanzienlijk leger buitengewoon groote bezwaren met zich mee moet brengen, doch van den anderen kant is het blijkbaar het vaste voornemen van de Engelschen om Bloemfontein te nemen en zodoende het leger onder Hendrik Schoeman en de la Rey ten zuiden van den Vrijstaat van zijn basis af te snijden. We kunnen er staat op maken dat, als de toeleg inderdaad zoo is, alle voorbereidende maatregelen daartoe getroffen zijn. En men heeft er hun den tijd toe gelaten. Van onzen kant zitten we niet stil, maar ieder zal het getuigen dat de toestand ernstig is.

Aan de Toegela-stellingen hebben wij ook grooten tegenspoed gehad en ook geheel onverwacht. Zooals bekend is, hadden wij den Ihdanwani-berg, of wel Boschrand genaamd bezet, de eenige stelling aan de andere zijde van de Toegela. Verbinding werd verkregen met onze andere commando's door een tijdelijke houten brug en twee ponten. Het heeft moeite gekost om de Boeren daar te krijgen en te houden, wellicht omdat zij het gevoel hadden van afgesneden te kunnen worden, maar het was ten slotte toch gelukt. Op 17 Februari opende de vijand een bombardement op dien kop, dat de volgende dagen met zooveel hevigheid werd doorgezet, dat onze menschen in den nacht van 19 en 20 Februari de stelling verlieten. Botha kwam te laat om ze te keeren, zij wilden niet meer luisteren. De Engelschen bezetten het daarop spoedig en nu werd het bombardement voortgezet op verschillende andere stellingen bij het station Pieters. Onze mannen kregen het daardoor erg te kwaad en zij moesten hun stellingen wijzigen. Wij konden met onze artillerie die van den vijand niet tot zwijgen brengen; het geschut van den vijand was zoo overweldigend en de zwaardere lyddietbommen waarmede zij schoten, waren zoo veel hinderlijker dan vroeger, dat wij den overtocht over de Toegela niet langer konden beletten, en binnen eenige dagen waren 15,000 man Engelschen en 18 kanonnen over de rivier. Welhaast lag de weg naar Ladysmith open en het werd nu de vraag om terug te trekken zonder groot verlies.

De terugtocht, waarbij wij ons hoofdlager van Modderrivier op Glencoe hebben verplaatst, is wat de Engelschen

afgehoorden; de regering heeft dit aanbod aangenomen
 Federlandsche ambulance aan den Oranje Vrijstaat
 Bij aankomst te Pretoria heeft dr. Koster de 2e
 oorspronkelijke organisatie ontbreekt te eenenmale.

HET GEVECHT OM DEN BOSCHKOP.

De correspondent van het Utrechtsch Dagblad geeft in een zijner brieven, van Pretoria 13 Maart gedagteekend, een belangrijke beschrijving van de gevechten die eindigden met de ontruiming van den Boschkop (Hlangwane) door de Boeren, welke eenige dagen later het ontzet van Ladysmith ten gevolge had. Hij schrijft :

Het resultaat van het weinig roemrijke gevecht van den 15 Februari was, dat de vijand na een nauwelijks noemenswaardigen tegenstand meester was geworden van het Oostelijke en tevens voornaamste punt onzer stellingen aan de overzijde van de Tugela en wij teruggedrongen waren naar het westelijk gedeelte van het plateau en naar de Hlangwane of Boschkop.

Er heerschte dien avond algemeen groote ongerustheid; dikke stofwolken als van snel naderende troepencolonne waren zichtbaar over de vlakte van Chievely, en men vreesde voor een nachtelijken aanval op onze stellingen, westelijk van Colenso. In den krijgsraad schijnt generaal Meijer het voorstel te hebben gedaan nog denzelfden nacht al de posities aan de overzijde van de Tugela te verlaten en met de geheele macht terug te trekken op de heuvels aan den linkeroever van de rivier; de aanneming van het voorstel echter moet op het krachtig verzet van generaal Botha zijn afgestuit.

Den 19en Februari zette de vijand zijn aanval voort op de nog door ons bezette stellingen aan de overzijde van de rivier; zijn artillerie was een belangrijk eind nader gekomen en de scheepskanonnen bestreken reeds de vlakte van Pieters- tot nabij Nelsdorp. In hoofdzaak werd de strijd gevoerd op en om het bergplateau, dat aan de oostzijde begrensd wordt door den hoogen bergketen, die den vorigen dag door de Engelschen genomen werd, en aan de westzijde door de Hlangwane of Boschkop, die nog in ons bezit is. Het is een uitgestrekt golvend terrein, vrij dicht begroeid met doornboomen en heestergewas en van alle zijden door greppels en aardvoren doorsneden. Midden op het plateau verheffen zich eenige heuvels, waar de hoofdmacht der Boeren achter struiken en rotsblokken verdekt lag opgesteld, terwijl verder over de vlakte achter deze heuvelen groepjes Boeren verspreid liggen, doodstil, onbeweegelijk loerend op de kleine khakikleurige gedaanten, die uit de verte behoedzaam nu eens een donga, dan weder een rotsblok of boomstruik tot schuilplaats kiezende, nader kwamen.

De aard van het gevechtsterrein gaf den vijand ditmaal geen gelegenheid om zijn gewone aanvalstactiek van „the infantry advancing under cover of the artillery” te volgen. Wel is waar dreunde nu en dan het kanon, en zag men een breede zuil groen-gele verstikkende lyddietdamp opstijgen, of hoog in de lucht een granaatcartets barsten met een fijn wit wolkje, dat weldra uiteendreef en verdween in het luchtruim, maar het was niet het zware onafgebroken bombardement van de vorige dagen; dien morgen althans was in hoofdzaak het geweer aan het woord.

Tegen den middag barstte een hevig onweder los, vergezeld van hevige rukwinden en zwiepende regenlagen, waardoor de voortgang van het gevecht tijdelijk belemmerd werd. Ongetwijfeld is deze plotselinge weersverandering den vijand gunstig geweest en heeft hij van de oogenlikken, waarin de slagregens den Boeren geheel het uitzicht benamen, gebruik gemaakt om nader te komen.

Met het bedaren van den storm begon het geweer-vuur met vernieuwde kracht; de Engelschen concentreerden hun aanval steeds meer op een heuvelrand, die door de Boeren hardnekkig verdedigd werd en waar zij zich tot aan den avond wisten te handhaven. De concentratie van den aanval op een punt gaf ook onze artillerie, die tegen een steile berghelling vrijwel onzichtbaar was voor den vijand, gelegenheid de Mausers te ondersteunen, en als een blijde verlichting klonken de doffe snel elkaar opvolgende schoten van den Nordenfeldt-maxim, waarvan het geluid in krachtige, breede golvingen door kloven en valleien met onregelmatige schokken zich voortplante van berg tot berg.

Met het invallen der duisternis nam het gevecht een einde, zonder dat het den Engelschen gelukt was ook slechts een enkele onzer stellingen te nemen, maar ook zonder dat wij er in geslaagd waren hen uit onze nabijheid te verdrijven. Zoo ging men den nacht in, een pikdonkeren nacht, met een angstige onzekerheid omtrent 's vijands plannen en met een groote vrees van in dien nacht overvallen of omsingeld te worden. Tegen 8 uur in den avond, toen de ambulancewagens den weg naar Colenso opreden, om zooals zij dit alleen bij donker konden doen, de gewonden op te nemen en te vervoeren, klonk weder plotseling als een naderend onweer het dof knallen der Lee-Metford en Mausers, de eerste in snelle salvo's, de laatste in onregelmatig geknetter. De nachtelijke duisternis maakte het onmogelijk een hand voor de oogen te onderscheiden, en toch vuurde men, vuurde men zonder zichtbaar doel, alleen afgaande op de flitsen der schoten. Dien avond heeft de krijgsraad, ondanks het verzet van generaal Botha, die

zich zeer wel bewust was van de strategische waarde der nog in ons bezit zijnde stellingen en van de gevolgen harer prijsgeving, besloten, de posities aan de overzijde van de rivier te ontruimen en de verdedigingslijn naar den linkeroever van de Tugela te verplaatsen. Hierdoor werden wij tevens gedwongen onze uitnemende stellingen tegenover Colenso, waartegen den 25 December de vijand zich het hoofd te pletter had gestooten, doch die zonder het bezit van den oostelijk gelegen Hlangwane onhoudbaar werden, prijs te geven. En zoo gebeurde het, dat in den nacht van den 19 de Middelburg-, Ermelo-, Bethal- en de gedeelten van de andere commando's, die aan de overzijde van de rivier zich bevonden, met een haast, die op een paniek geleek, en met achterlating van tenten en bagage de voetbrug overtrokken. Om 11 uur werd een bode gezonden naar de voorste schansen langs de rivier, om den daar liggenden Krugersdorp-, Boksburg- en Zoutpansberg-commando's het bevel over te brengen van den generaal, dat nl. vóór 3 uur zij al hunne stellingen moesten hebben ontruimd.

Ook de wijze, waarop deze aanzegging geschiedde, was zoo uiterst onoordeelkundig, dat zij er slechts toe kon bijdragen, de paniek, die toch al reeds in uitgebreiden kring heerschte, te vermeerderen. Aan het bevel werd voldaan en om 3 uur waren de schansen ontruimd; de tenten en de zoeklicht-toestellen had men echter moeten achterlaten. In dienzelfden nacht werd het telegraafkantoor opgeheven; de veldambulances, die zich nog in de nabijheid hiervan bevonden, trokken in haast, sommige zelfs met achterlating van medische instrumenten en medicijnen, weg, de lagers werden verplaatst. Den volgenden morgen was de plek, waar gedurende de drie laatste maanden de drukte en het vertier van het kampleven hadden geheerscht, doodsch en verlaten; alleen langs den weg ontdekte men overal de sporen van den overhaasten terugtocht. Inderdaad bleek het door den krijgsraad genomen besluit voorbarig geweest te zijn; het geringe verlies van drie doden en eenige gewonden, dat wij den vorigen dag geleden hadden, rechtvaardigde geenszins een zoo snellen aftocht; de stellingen aan de overzijde van de rivier waren volstrekt niet on-

gunstig; de vrees van door den vijand in den nacht overrompeld of omsingeld te worden, bleek achteraf geheel ongemotiveerd te zijn geweest; den volgenden morgen toch waren de Engelschen, die blijkbaar van onze bewegingen niets bemerkten hadden, eveneens teruggetrokken, en eerst toen onze aftocht ontdekt was, kwamen zij met groote behoedzaamheid weder voorwaarts.

Den 20sten werden maatregelen genomen, om den vijand den overtocht over de rivier te beletten. De voetbrug, door de N. Z. A. S. Maatschappij gelegd, en de luchttrams werden verbrand, en op de hoogten langs den linkeroever van de Tugela werd onmiddellijk een aanvang gemaakt met den bouw van schansen. Het geschut nam stelling op de heuvels aan de noordzijde van de Pietersvlakte, terwijl Long Tom, het groote Creuzotkanon, veiligheidshalve naar het hoofdlager bij Modderspruit werd overgebracht.

Onder de burgers was de stemming zeer gedrukt; de commando's en veldkornetschappen lagen geheel uiteen; de lagers waren eenige mijlen noordwaarts verplaatst, de Middelburgers, die zich in deze dagen een buiten-ewoon slechte reputatie verwierven, waren zelfs al de Kliprivier overgetrokken.

Alzoo was de vijand een belangrijke schrede nadergekomen tot zijn doel.

Wonderlijk genoeg bleef het binnen Ladysmith volmaakt stil; slechts nu en dan werd van uit de belegerde stad een schot gelost op den in aanbouw zijnden Kliprivierdam, waarmede men, tengevolge van het gemis aan de noodige gegevens omtrent peil, watervolume enz., waarschijnlijk toch met geringe kans op succes, haar onder water hoopte te zetten.

Den 21sten trok een deel der Engelsche artillerie nabij Colenso de Tugela, waarover een pontonbrug gelegd was, over. Aan onzen kant werd met behulp van Kaffers onder het voortgezet bombardement van den vijand, hard gewerkt aan den bouw der schansen. Men had zich hersteld van de paniek der vorige dagen; het zelfvertrouwen begon terug te keeren in de harten der burgers.

Den 22sten sloeg de vijand, onder het bereik van ons geschut, dat echter werkeloos bleef, zijn kamp op aan den westelijken voet van den Hlangwane en in de open vlakte rondom Colenso. Zijn artillerie plaatste hij op den heuvelrand, langs den noordelijken oever van de rivier, waar nog slechts enkele dagen tevoren onze kanonnen hadden gestaan. Dezelfde schansen, die gedurende meer dan 2 maanden den vijand vrees en schrik hadden ingeboezemd, boden hem thans schuiling. Onze nieuwe defensielinie liep nu van den 1 mijl noordelijk van de voetbrug hoog uitstekenden bergkop westwaarts langs de Onderbroekspruit in een bocht tot aan de Toegela, en strekte zich uit over een afstand van ruim 2 mijlen. Zij vertoonde niet meer de forsche, regelmatige lijnen onzer vroegere stellingen; de schanschen lagen in verschillende richtingen verspreid over het gebroken terrein, dat den vijand bij een aanval tal van steunpunten bood, en waar hij van achter de kopjes ons tot op korten afstand kon naderen.

Voor een deel bevonden zij zich boven op de heuvels, voor een deel langs de hellingen, voor een deel ook in de vlakke, en naar gelang van het terrein waren zij van verschillende constructie; hier bestonden zij uit opgeworpen klipmuren met ingravingen aan de achterzijde, daar uit enkele zware rotsblokken, ginds uit dongas, gegraven sloten of kuilen van een manslengte diepte. De volgorde, waarin de commando's gelegen waren, was: op den berg, die het meest oostelijke en tevens het voornaamste punt vormde van de verdedigingslinie, terwijl hij door zijn hoogte, de omliggende kopjes beheerschte, de Krugersdorpers van wijk 3 met wijk I aan den zuidelijken voet van den berg; aan het Krugersdorp-commando, dat zich in dezen strijd buitgewoon krancig heeft gedragen, in westelijke richting aansluitende de commando's van Boksburg, Rustenburg, Standerton, Ermelo, Middelburg en Zoutpansberg. De koppen oostelijk van de Krugersdorpstellingen waren onbezet gelaten, waarschijnlijk omdat men zich aan die zijde door de steile oeverwanden van de rivier, die den overtocht voor artillerie en cavallerie onmogelijk maakten, voldoende beveiligd achtte tegen een vijandelijken aanval.

UIT BRIEVEN.

De correspondent van het Utrechtsch Dagblad zet zijn beschrijving voort van Buller's laatsten aanval op de Boerenstellingen ten zuiden van Ladysmith, nadat de Boschkop hun reeds in handen gevallen was. Na den aanval der Inniskillings op den Spoorwegkop, 23 Februari, vermeld te hebben, schrijft hij: „Toen den volgenden morgen nog vóór zonsopgang eenige burgers zich even buiten de verschansingen op het slagveld waagden, sprongen van tusschen de dooden en gewonden, welke hier verspreid lagen, 23 man overvloedig, een officier en 22 manschappen, allen ongedeerd; onwillig om weder tot den strijd terug te keeren, waren zij daar dien nacht stil blijven liggen en zij gaven zich thans vrijwillig aan de Boeren gevangen.”

Den volgenden dag werd de aanval voortgezet, maar de Middelburgers sloegen den vijand met groot verlies terug. Dinsdag had het weinig gescheeld of generaal Meyer was ernstig getroffen: een kogel sloeg zijn verrekijker stuk, toen hij, na de posities geïnspecteerd te hebben, achter de gevechtlinie heenreed.

Den 25en, toen op Buller's verzoek een wapenstilstand gesloten was, reed de correspondent uit om het slagveld te bezoeken en de schansen, waar inzonderheid de Krugersdorpers zoo heldhaftig hadden stand gehouden. Niet licht zal ik het tooneel van verwoesting vergeten, — schrijft hij — dat de berg, waarop den vorigen Vrijdag de hoofdaanval was gericht, opleverde. De voet, de hellingen, zoowel als de steile achterwand van den rotsachtigen bergkop, waren met granaten en bombscherven als bezaaid; hier versplinterde rotsblokken, daar diepe gaten in de weeke aarde, ginds afgescheurde boomtakken en gespletten, ontwortelde boomstammen. De grond was letterlijk omwoeld en doorploegd door de lyddietbommen, die alles, het gras, de struiken, het water met een groen-geelachtige tint geverfd hadden. De beekjes, die langs de berghelling afvloeiden, waren hel-geel gekleurd; de vochtige aarde was met een geelachtig poeder doormengd, het gras, de heesters, de aloës, de granietblokken, droegen alle dezelfde vuilgroene lyddietkleur. Van ter zijde, zoowel als van voren, had de vijand onze stellingen met scheepskanonnen, veldgeschut en houwitsers gebombardeerd. Doode paarden en muilen lagen met hun opgezwollen lijven overal in den omtrek verspreid; van sommigen was de geheele romp weggerukt. De aanblik van dit alles was al even afzichtelijk als de stank ondragelijk was, en bij het zien dezer verwoesting moest men zich inderdaad verbazen, dat nog zoo betrekkelijk weinigen in deze hel van vuur den dood hadden gevonden.

Op den berg waren de ambulances bezig met het afbrengen der dooden, die daar reeds sinds eenige dagen onder de brandende zon hadden gelegen; in vele gevallen was hier de dood meer het gevolg geweest van honger, dorst en gemis aan verpleging, dan onmiddellijk van den aard der verwonding. Vooral achter de kleine schansmuurtjes, door de aanvallers in haast opgeworpen, vond men de tragische sporen van het lijden en strijden der arme Tommies. Bebloede helmen, rollen verbandlinnen, waarvan, zooals men weet, iedere Engelsche soldaat op het slagveld voorzien is, kleedingstukken lagen hier dooreen met patroonhulzen, leege cornetbeefblikken en stukken scheepsbeschuit. Zorgvuldig in een zijden zakje genaaid, vond ik heel klein opgevouwen een stukje papier, waarop in miniatuurletters het begin van het evangelie naar Johannes in den Latijnschen tekst was afgedrukt. „In initio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Verbum Deus erat.” De Boeren beklagen men, voor de Boeren voelt men warme sympathie en terecht, maar niet minder meewaren verdienen de Britsche reserve-soldaten, die vaak eveneens kostwinners en vaders van families, uit den huiselijken kring worden weggerukt, om hier te strijden niet voor eigen belangen en

eigen idealen, maar louter om de overwinning van het groot-kapitalisme, dat zij vervloeken, en om in dien roemloozen strijd op de Afrikaansche slagvelden te ijden en te sterven, soms dagen lang, blootgesteld aan de hitte des daags en de koude des nachts.

Reeds vroeger had ik bij meer dan een gelegenheid opgemerkt, dat in weerwil van de zware offers, die deze onrechtvaardige worstelstrijd van hem eischt, de Boer den Engelschen soldaat geen haat of wrok toedraagt. Of dit is, omdat hij dezen slechts beschouwt als het onschuldig instrument en slachtoffer van een misdadige regeeringspolitiek, dan wel of andere omstandigheden tot verklaring van dit verschijnsel moeten strekken, laat ik in het midden, maar zeker is het, dat wat ik weder dien dag waarnam, mij slechts in deze mijne overtuiging kon sterken. Op verschillende punten waren de Engel-

sche schansen niet verder dan 200 à 300 treden van de onze verwijderd, en wat zag men nu gebeuren? Dat hier en daar Boer en Brit elkaar langzaam, langzaam naderden, tot eindelijk dezelfde personen, die nog gisteren elkaar om het felst hadden bestreden, en dit waarschijnlijk morgen weer zouden doen, in gemoedelijken kout met elkaar gewikkeld waren. Een der burgers hoorde ik tot een Engelsch officier, die een boodschap van den bevelvoerende generaal had overgebracht, bij het afscheid nemen zeggen: „Please, remind me to Sir Charles Warren; my father was a good friend of his”. In weerwil van den wapenstilstand, die tot 's avonds 6 uur duurde, werd er aan beide zijden druk gewerkt aan de schansen en loopgraven, en toen er van onzen kant aanmerking werd gemaakt op deze schending der oorlogsgebruiken, gaven beide partijen elkaar de schuld, van daartoe het eerst het voorbeeld te hebben gegeven.

De 26e ging tamelijk rustig voorbij, maar op Amajubadag, 27 Februari, bleek dat de Engelschen de voorgaande dagen, zonder dat de Boeren er voldoende acht op geslagen hadden, stellingen hadden bezet voorbij de oostelijke punt der Boerenstelling. Zoo werden de Krugersdorpers onder kruisvuur genomen, en dat commando en de Johannesburgers moesten met zwaar verlies hun posities ontruimen. Tegen een uur waren de Engelschen in het bezit van den berg, die de sleutel was van de stellingen.

Terwijl deze operatie werd uitgevoerd en onze geheele aandacht op dit eene punt geconcentreerd was, trachtte een ander gedeelte der Engelsche krijgsmacht zich meester te maken van de koppen, oostelijk van onze linie gelegen. Ongetwijfeld moet het den bevelvoerende generaal als een ernstige strategische fout worden aangerekend, dat hij, vertrouwend op de bezwaren die het terrein daar den aanvaller opleverde, verzuimd had deze heuvels met een voldoende macht te bezetten. Slechts een kleine wacht van 40 man lag er geposteerd. Zoodra de bedoeling des vijands bleek, werd bevel gegeven tot het zenden van versterkingen; maar vooreerst waren de hiertoe aangewezen contingenten niet zeer haastig in de opvolging van het bevel, en dan was het getal ten eenemale onvoldoende. Bovendien ontbrak het ook hier weder aan een krachtige leiding, waarvan natuurlijk het gevolg was, dat velen zich achteraf hielden en in het geheel niet medevochten, terwijl de meesten hun taak slechts zeer slapjes opvatten, en daarbij meer dachten aan eigen veiligheid dan aan den ernst der op het spel staande belangen. Zoo werd den aanvaller de taak gemakkelijker gemaakt. De eene stelling na de andere werd genomen, en tegen 6 uur was de vijand in het bezit van nagenoeg al de hoogten, die de vlakte van Pieters aan de zuid- en oostzijde begrenzen; alleen aan den oostkant hielden de Boeren nog een gedeelte van een heuvel bezet.

Vergelyk onderstaande 2 Berichtjes van den correspondent van de Randpost te Glencoe met de correspondentie hiernaast.

Voor zoover men kan nagaan is bij den terugtocht merkwaardig weinig materiaal verloren gegaan. Eenige blaam rust echter op de menschen van het Ned. Roodekruis, die voor £ 1000 geneesmiddelen, enz., te Modderspruit moesten hebben achtergelaten, aangezien er voor hen (neutralen) geen de minste reden voor een zoo haastig terugtrekken bestond.

De spoorwegbruggen, duikers en watertanks van Modderspruit tot Waschbank zijn onder leiding van ingenieur Westenberg alle deugdelijk vernield, en men heeft den vijand hiermede belet om spoedig en gemakkelijk op te rukken. Eenige honderden kaffers zijn onder bestuur van den heer Hans Malan bezig de noodige slooten en schansen te maken. De toestand in Natal is thans zeer bevredigend.

De verkenners van Edwards, — Jack Hindon, de Roos en Slegtkamp — hebben in den middag zoover mogelijk de kolenmijnen bij Elandslaagte, waarvan het Engelsche leger zoo groote voordeelen zou trekken, vernield.

Onder het Roode Kruis naar Zuid-Afrika.
(Particuliere correspondentie.)

9 Maart.

“Kan verkeerden, zeide Breëro en de Boeren zeggen het hem na. In den tijd van 14 dagen is de oorlogskans gedraaid, en waar tot nu toe de Geconfedereerden voordeel op voordeel hadden behaald, hebben zij zich nu aan het harde lot van den verliezer moeten onderwerpen. Dat Kimberley op den duur niet te behouden was tegen een steeds vermeerderenden vijand, daarvan was ieder van den aanvang overtuigd, maar dat het ontzet van Kimberley ook het verlies van generaal Cronjé en zijn dappere schare heeft gekost, is de grootste teleurstelling in deze rampspoedige dagen geweest.

In den beginne wilde niemand aan het feit gelooven en de onzalige onzekerheid, waarin wij dagen lang hebben verkeerd, gaf voedsel aan hoop en verwachting. Toen het fatale nieuws onloochenbaar werd, was ook het vertrouwen gebroken. Handig heeft Buller daarvan partij getrokken om met felle beslistheid de stellingen bij Colenso opnieuw aan te vallen met den bekenden uitslag.

Eenmaal aan het wijken waren de Boeren tegen de verpletterende overmacht niet meer bestand en na het ontzet van Ladysmith sloeg de wankelbaarheid in regelrechte paniek om, waarvan onze ambulance het slachtoffer is geworden. Terwijl de meeste Boeren reeds op weg naar Elandslaagte waren en generaal Botha met een groot paardencommando achterbleef om den terugtocht voor de wagens te dekken, werden den 1sten Maart vroeg in allerjil meer dan 100 gekwetsten en zieken met de verpleegsters uit ons veld-hospitaal te Modderspruit met ambulancetreinen in veiligheid gebracht en ons kamp opgebroken.

De groote voorraad genees- en verbandmiddelen, verplegingsmaterieel, instrumenten en proviand werd ingepakt en vervoerd naar de spoorweglaadplaats. Middelerwijl begonnen de bommen over het terrein te vliegen en moesten eindelijk een aantal kisten worden achtergelaten. Door de zware regens waren de kleinste spruiten overvol, wat het vervoer ten zeerste bemoeilijkte; met groote moeite gelukte het 't grootste deel van onze bezittingen in den laatsten trein te laden; daar deze gebombardeerd werd, waren de spoorwegambtenaren verplicht het overige in den steek te laten. Wij waren de laatsten, die het terrein verlieten en achter onzen trein werden de bruggen, spoorwegwerken en ook de steenkolenmijnwerken bij Elandslaagte door het personeel der Z. A. S. Mij. met dynamiet „opgeblazen”.

Zoo verloren wij een tiental tenten, waaronder vier groote; een daarvan was met groote kosten onlangs uit Nederland uitgezonden en was reeds zeer practisch gebleken voor de verpleging te velde; verder vielen ook een groot aantal veldbedden, matrassen, linnengoed, eetwaren, 24 draagbaren en raderbaren, alsook de ambulancewagen der Amsterdamsche afdeeling in handen van den vijand door de nalatigheid van den bevelvoerende generaal, die verzuimde ons een waarschuwing te zenden; pogingen door ons ingesteld om ten minste ten deele het verlorene terug te krijgen, bleven tot heden vruchteloos; de bepalingen der Geneefsche Conventie zijn te dezer zaken niet volkomen duidelijk en vinden verschillende uitlegging.

Intusschen hebben wij terstond eene voorloopige ambulance te Glencoe ingericht, waar onze troepen thans stelling hebben gekozen: dank zij eene aanzienlijke hoeveelheid materiaal, kortelings uit Nederland ontvangen, was het mogelijk ons in een paar dagen te reorganiseeren en een veldhospitaal uit te rusten, dat een station vóór Glencoe is opgezet; daarmee zijn wij nu de ramp grootendeels te boven gekomen.

De 2de Nederlandsche Ambulance onder dr. Koster heeft dergelijke onaangename ervaring beleefd: hun keurig ingericht veldhospitaal bij Potgieters Farm nabij Smith's Crossing is in zijn geheel in handen des vijands geraakt; tot heden zijn wij onbekend met hun verdere lotgevallen; vermoedelijk zullen de Engelschen allen en alles uitleveren, evenals zij bij Kimberley hebben gehandeld met de Nederlandsch-Indische ambulance van dr. Kerckhoff, die zich een krijgsgevangenschap van enkele dagen moest getroosten.

De teleurstelling over de verloren voordeelen is nu bedaard en heeft plaats gemaakt voor een moediger vertrouwen op de toekomst. Een groot aantal achterblijvers is vrijwillig en gedwongen de gelederen der strijdbare mannen komen versterken en het zal moeten blijken, of de Boeren het verdere doordringen van eene groote overmacht kunnen en willen beletten. Iedereen is bewust van den ernstigen loop, dien de zaken genomen hebben.

DR. BIERENS DE HAAN.

door Buller teruggegeven zie 2 pagina's verder.

UIT BRIEVEN.

De correspondent van het Utrechtsch Dagblad te Pretoria geeft in een brief, gedagteekend van 19 Maart, de volgende schilderachtige beschrijving van den aftocht van de Boeren van Ladysmith:

Met het vallen der duisternis zag men de burgers groepsgewijze van het slagveld afkomen en zica terugtrekken in de richting van de Kliprivier. De nacht kwam, een nacht zonder maanlicht, zonder zelfs een enkele ster aan den hemel; de ongerustheid omtrent het lot der commando's die de rechterflank onzer defensielinie hadden gemaakt en wien door den vijand de terugtocht dreigde te worden afgesneden, werd nog verhoogd door angstige onzekerheid omtrent 's vijands plannen. Onze stellingen waren thans geheel verlaten; de vlakte van Pieters tot aan de Kliprivier lag voor den vijand open; een aanval van de lausiers kon elk oogenblik verwacht worden. Hier en daar verspreid over het veld, lagen, men wist het, gewonden op de komst van de ambulancewagens te wachten; sommigen waren door hun kameraden buiten het onmiddellijke bereik van den vijand gebracht; anderen hadden zich zelf met veel moeite een eindweegs voortgesleept, maar toen de ambulances haren nachtelijken tocht wilden aanvaarden, werd haar dit door onzen generaal om redenen van veiligheid belet, en zoo vielen al onze dooden en nagenoeg al onze gewonden in handen van den vijand.

Waarschijnlijk is de dichte duisternis de gelukkige oorzaak geweest, dat de vijand zich dien nacht bepaalde tot het bezetten der veroverde stellingen, zonder een poging te wagen de vluchtelingen te achtervolgen of hun leger-trein te bemachtigen; hierdoor hadden de lagers, die zich nog westelijk van Pieters bevonden, gelegenheid het grootste deel der wagens, tenten en bagage in veiligheid te brengen; de artillerie gelukte het met de stukken, die op de hoogten W. van Colenso waren opgesteld geweest, langs een omweg de Kliprivier te bereiken, terwijl met uitzondering van een klein gedeelte, dat zich gevangen moest geven, onze geheele strijdmacht in de richting van Modderspruit wist te ontsnappen.

Den volgenden morgen met zonsopgang trokken de laatste wagens de Kliprivierbrug over. Slechts een maand geleden was dit werk door ons voltooid, doch hoe kort genoeg wij daarvan ook hadden mogen beleven, de diensten, die zij ons bij dezen haastigen terugtocht bewees, wogen ruimschoots op tegen de moeite en kosten, er aan besteed. De rivier was door de laatste regens zeer gezwollen en de drift tengevolge hiervan geheel onbruikbaar geworden. Het schouwspel, dat de overzijde van de rivier bood, en dat zich den volgenden dag nabij Elands-laagte in nog veel scherperen vorm zou herhalen, leverde den tragischen indruk van de débâcle. In wanorde stond hier alles opeengehoopt; de artillerie, die thans al hare 12 stukken aan deze zijde van de rivier in veiligheid had, afwachtende de orders van den generaal; reis-, vracht- en ambulancewagens niet voorwaarts kunnende wegens de opstoppingen, door het opbreken der verderop gelegen lagers verocrzaakt; langs het pad hier en daar groepjes Boeren, die, met flegmatische kalmte zich schikkende in het onvermijdelijke van het lange wachten, rustig hun koffie kookten; de Kafferjongens, in hun havelooze plunjes schreeuwende en vloekende op de trekossen, die zich telkens in elkanders span verwarden, — en tusschen dit alles door een voortdurende stroom van Boeren te paard, wegtrekkende in de richting van Modderspruit of de rivier weder overgaande om generaal Botha te versterken, die met eenige honderden manschappen nog achter was, om den terugtocht van den leger-trein te dekken. Maar de vijand, blijkbaar voldaan met het succes, dat hem den weg naar Ladysmith had geopend, en wellicht ook uitgeput door de inspanningen der laatste dagen, deed geen enkele poging om onzen aftocht te bemoeilijken, en zoo bewoog zij zich langzaam, langzaam voort, de onafzienbare rij wagens over den zonnigen, heuvelachtigen weg, die naar Modderspruit voert, zóó braken zij op de lagers, die daar maanden lang aan den voet van den Bulwana en Lombardskop hadden gelegen, zóó eindigde het beleg van Ladysmith, met zooveel energie begonnen, met zoo onvergeeflijke laksheid voortgezet.

Tegen den avond bereikte ik ons klein kampement nabij Modderspruit. De zware regenstorm, die in den middag was losgebarsten en het laag drassige terrein hier in één groot moeras had veranderd, was tijdelijk opgehouden, en over het somber grijze zwerk van wild voortdrijvende regenwolken, wierp de ondergaande zon haar laatste rose-gouden gloed. De duisternis begon haar mantel te spreiden over de lange, eindelooze processie, die nog steeds langzaam, regelmatig zich voortbewoog over de modderige wegen, en in de verte klonk weer het dofrommelen van den donder en flitsten de bliksemstralen door het donkere luchtruim. Het hoofdlager dat aan de noordzijde van Ladysmith had gelegen, was dien middag haastig opgebroken; generaal Joubert met zijn dapperen staf was reeds op weg naar Elands-laagte, misschien wel naar Glencoe; de geheele oostkant

van Ladysmith was thans verlaten; alleen generaal Botha bevond zich nog met 500 man achter om den vijand het voortdringen te beletten en een eventueelen uitval uit Ladysmith te verijdelen. Op den Bulwana stond nog, nage- noeg ombeschermd „Long Tom”, het 15 c.M. Creusotka- non, en het zou inderdaad een reuzeninspanning kosten om in den donkeren nacht het zware stuk van de steile hooge berghelling af- en in veiligheid te brengen. De Holland- sche ambulance had in den middag last gekregen het hos- pitaal nabij Pepworth te ontruimen, en aan het station Modderspruit stond de Roode-Kruis-trein gereed om de zie- ken en gewonden te vervoeren.

Tegen 8 uur brak een storm los, zoo hevig en hardnek- kig, als wij er gedurende de drie maanden van het beleg geen beleefd hadden. Door heftige rukwinden voortge- zweept sloeg de regen in vlagen neer en deed in korten tijd de spruiten zwellen tot stroomen; uit onze reeds half- los gerukte tent hoorden wij de Modderspruit, anders zoo uiterst onbeteekenend, met bruisend geweld den berg afkomen. Donderslag na donderslag, bliksemschicht na bliksemschicht volgden elkaar cnafgebroken op, en alsof de woede der natuurelementen in dezen pikduisteren nacht ons nog niet genoeg was, mengde zich plotseling met de onweerslagen het kanongebulder uit Ladysmith.

Het gevoel van onrustige onzekerheid, dat zich den vo- rigen nacht van de vluchtenden had meester gemaakt, keerde weder terug en thans in nog veel sterkere mate. Wat zou dit te beduiden hebben? Bedoelde de vijand ons slechts te verontrusten, dan wel bereidde hij zich voor tot een werkelijken aanval op onze terugtrekkende com- mando's, die met de wagens schier niet verder konden over de onbegaanbaar geworden wagen? Het bleek later, dat de schoten gericht waren geweest op den Bulwana, vanwaar majoor Wolmarans met behulp van eenige zijner

artillerie-mansschappen en onder bescherming van een af- deeling Boeren, die echter elk oogenblik dreigden hem in den steek te laten, met bijna bovenmenselijke inspan- ning er in slaagde dien nacht Long Tom, zij het ook met achterlating van een gedeelte der kostbare ammunitie, in veiligheid te brengen.

Na een langen, bangen nacht brak de morgen aan in triestige somberte. Over de groene grasvlakte om Mod- derspruit wemelt het nog steeds van groepjes ruiters en voetvolk, die langzaam voortgaan in de richting van Elandslaagte. Het verband tusschen de commando's en de veldkornetschappen is geheel verloren; de achterkomenden weten niets af van hen, die reeds vooruit zijn; orde en or- ganisatie bestaan volstrekt niet meer. Toch is van een paniek zeer weinig te bespeuren; alleen het Pretoriadorp- commando, dat westelijk van Ladysmith gekampeerd lag, is in de vrees van omsingeld te worden, zoo overjild ge- vlucht dat velen hunne paarden, ja zelfs hunne geweren hebben achtergelaten. Aan het station Modderspruit staat de laatste trein, opgepakt reeds met vluchtelingen, wier getal echter nog steeds aangroeit, gereed om op het eerste sein van den generaal te vertrekken; daarachter staat de werktrein, bestemd om onmiddellijk achter den vorigen aan op te stoomen en alle bruggen tusschen Modderspruit en Elandslaagte te doen springen.

Tegen 11 uur begon de vijand van tuit Ladysmith het station te bombardeeren; eenige granaten vielen in dena- bijheid en weinige oogenblikken later was het station Mod- derspruit, dat zoolang het drukke centrum was geweest van het verkeer naar en van de lagers, geheel verlaten.

De Hollandsche ambulance had in de haast een gedeelte van haren voorraad medicijnen en verbandmiddelen, een vrij belangrijke waarde vertegenwoordigende, moeten ach- terlaten.

Tot eere van den Britschen bevelhebber moet echter ge- zegd worden, dat hij aan het verzoek om teruggave hier- van met de meeste welwillendheid heeft voldaan. Het personeel der Belgische ambulance, dat in handen viel van de Engelschen, werd aanvankelijk door hen aangehou- den, dewijl er dringende behoefte bestond aan medischen bijstand voor de talrijke zieken en gewonden in Lady- smith; toen de doktoren echter weigerden hunne diensten aan die zijde te praesteeren en aandrongen op onmidde- lijke invrijheidstelling, werd hun gelegenheid gegeven om tot de Boeren terug te keeren. Aangaande het lot van de tweede Hollandsche ambulance, die Z. W. van Lady- smith nabij Potgietersplaats haar hospitaal had, is tot op heden nog niets bekend geworden. Waarschijnlijk is zij tengevoige van den toestand der in het hospitaal ver- pleegden of tengevoige van andere omstandigheden niet in staat geweest zich bijtijds naar Harrismith te verplaat- sen en heeft zij misschien onder voorwaarde, dat zij ook den Engelschen, indien noodig, hulp zou verleenen, ver- lof gekregen daar te blijven tot haar patiënten hersteld waren. Wonderlijk intusschen is het, dat dr. Koster, het hoofd dezer ambulance, nog hoegenaamd niets van zich heeft laten hooren en dat telegrammen met verzoek om inlichtingen, tot dusverre onbeantwoord zijn gebleven.

Over den vlakken weg van Modderspruit naar Elands- laagte was het een lange bonte reeks van wagens, voer- tuigen, ruiters en voetgangers. De algemeene indruk, dien

ik zoo voortrijdende langs deze file, kreeg, was, dat men het geleden echee vrij laconisch, ik zou bijna zeggen met onverschilligheid opvatte; op de gezichten der burgers althans waren volstrekt niet de teekenen van bezorgdheid of verslagenheid leesbaar; men scheen even gelukkig en onbezorgd als anders; velen vlasten er misschien reeds op dat de heerschende verwarring hun gelegenheid zou geven ongemerkt voor een paar weken „huis toe” te gaan; anderen wellicht vleiden zich met de hoop, dat na het ontzet van Ladysmith de Europeesche mogendheden zich met de Transvaalsche zaak zouden gaan bemoeien en de vrede in het vooruitzicht was.

In de vlakke van Elandslaagte, de plek, waaraan voor ons zoo treurige herinneringen zijn vastgeknoopt en die reeds eenmaal te voren getuige is geweest van een vlucht, heeft het terugtrekkende Boerenleger halt gemaakt. Nabij het station staan de wagens uitgespannen; in de groene grasvlakte weiden het vee en de paarden. Verscheidene malen in den loop van dezen oorlog ben ik te Elandslaagte geweest, maar ik heb het nooit anders gekend dan gehuld in een droefgeestig waas van sombere, nevelachtige grijsheid, waarin de lijnen der omliggende heuvelranden zich nauw zichtbaar afteekenen tegen den doffen horizont. Ook ditmaal ligt diezelfde sombere stemming gespreid over het gehucht met zijn rood-bruinen zinken huisjes, zijn rookerige steenkolenmijnen en zijn zwartaardegrond.

De zon en de blauwe luchten van zoeven zijn verdwenen en het is thans alles een effen grijze massa. Eerst een zacht motregentje; het motregentje wordt tot een stortbui, de stortbui tot een wolkbreuk. Zoo juist is de trein aangekomen van Modderspruit; tusschen het roffelen van den donder heeft men de knallen gehoord van het dynamiet, waarmede de bruggen vernield zijn, en thans duidelijker en duidelijker klinkt in de verte het kanongebulder. Plotseling komt het bericht, dat de Engelschen Ladysmith uitgetrokken zijn en dat generaal Botha nabij het punt, waar tevoren het hoofdlager was gevestigd, slaags is met een sterke afdeeling lansiers. Het gerucht verspreidt zich en veroorzaakt ontsteltenis. De wagens worden ingespannen, de paarden opgezadeld, de trein, waarop men in haast het grootste gedeelte van den nog in het commissariaat aanwezigen goederenvoorraad heeft opgeladen, maakt zich gereed tot vertrek, het entrepôt wordt in brand gestoken en onder het neerstreamen van den regen zet de lange stoet van wagens en ruiters zich weder in beweging op weg naar Glencoe.

NAAR DEN VRIJSTAAT.

(Particuliere correspondentie.)

Grinsrand-lager, Luckhoff, O. V. S.,
5 Februari.

Veel spreekt men over het heroprichten van een Hollanderscorps. Men zegt: op deze wijze zal het deel, dat de Hollanders aan dezen oorlog nemen, meer tot zijn recht komen. Toch zal er wel niet van komen. Het is te gevaarlijk, de Boeren voeren zeer voorzichtig oorlog, en meer dan elders wegen menschenlevens zwaar en dikwijls zwaarder dan strategische voordeelen. De bestorming van den Platrand, waar een 30 à 40 Boeren vielen en het getal der Engelsche dooden ongelijk veel grooter was, beschouwden de meesten hier als een zeer slechte gebeurtenis. De Europeanen echter hebben hien te lande nog veel behouden van de begrippen ontrent oorlog en dapperheid in de oude wereld heerschende en worden zoo licht het kind van de rekening, waar ze onnoodig hun leven wagen. En is het leven van een onzer landslieden niet evenveel waard als dat van een Boer? Wie met de Boeren gaat vechten, moet onder de Boeren vechten.

Een van hun oorlogsdeugden is, dat ze zoo uitmuntend kunnen vluchten en bij een plotselinge overrompeling door een overmacht of een omsingeling er toch nog met verwonderlijk kleine verliezen weten af te komen. Ze weten, waar vluchten gevaarlijk, waar geraten is, met hun soepele veldschoenen snellen ze over de klippen, ook dan nog dekking zoekende, en eenmaal bij de paarden, gaat het in stormjacht voort. De paarden, die weten zelf, dat de rooinek erachter zit. Je goed schuil te houden en te vluchten, indien noodig, staat echter voor vele Europeanen gelijk met lafheid. Woorden als „den kogelregen tarten, recht op de sabel zwaaien, stand houden tot den dood”, we zijn er mee opgegroeid.

Niet, dat alle Boeren helden zijn. „Hij is niet bang, alleenig maar een biekie voorzichtig” is een geliefde ironische uitdrukking, en er zijn er bij diegeducht blij zijn, als ze onder welk voorwendsel ook ver kunnen blijven van een gevaarlijke paardewacht (troep, die buiten het lager overnacht en soms tijden huist en alleen met zich neemt wat te paard kan meegenomen worden), of als ze een brandwacht of een patroelje weten mis te loopen. Een verwonding van voet of hand hebben ze er voor over, als gewone praatjes als „zeer in mijn pens” of zulk geklets den dokter niet bedotten of vermurwen.

Colenso was geen onaardig punt om eenigen tijd door te brengen, altijd drukte en beweging. Het kleine telegraaf- en postkantoor stond altijd vol Boeren die de nieuwe berichten kwamen lezen, kwamen zien of er telegrammen voor hen waren gekoken, waarbij ze een groote minachting aan den dag legden voor de alfabetische rangschikking.

Hier was het groote vervoer eerst per roeiboot, later per pont. Merkwaardig zoo'n angst als de meeste Boeren hadden om in een roeiboot te gaan zitten. Nu was het een rot ding; waar ze dat weer vandaan hadden gehaald, mag Joost weten, een genie-korps met eenig materiaal zou hier geen overbodige weelde zijn. Later raakten vooral de jonge kerels er mee vertrouwd en merkten ze dat het een geschikt middel was om een goede zwemplaats te bereiken. Het zwemmen was heerlijk en het werd ook niet vergeten. De Boeren zwommen over het algemeen goed, hier kan men eens goed hun forschen bouw waardeeren.

Een minder goede eigenschap was hun weinige dienstvaardigheid. Toen de pont te water moest gaan, waren er veel handen noodig. Wij Hollanders voldeden natuurlijk gaarne aan het vriendelijk verzoek, maar het meerendeel der burgers vond het niet noodig een hand uit te steken. Ze zijn misschien te gewoon te kommandeeren en niet zelf iets te doen op verzoek van een ander. De bouwer van de luchtspoor vertelde, dat als hem op- en aanmerkingen van omstanders begonnen te vervelen, hij hun vroeg hem met iets te helpen en fluks zochten ze iets anders als voorwerp van hun belangstelling.

Ik was nog in Colenso twee dagen voor den slag bij Spioenkop. Een schijnaanval op de spoorwegbrug misleidde de Boeren niet. Telkens hoorde men het „opzaal, opzaal” en in klompjes trokken de burgers voorbij, soms de vierkleur ontplooid voorop, de paarden in trippelgang op marsch naar de Boven-Toegela. Alles gaat niettegenstaande de bedrijvigheid zookalm in zijn werk.

In Colenso was echter geen werk, ik had een Styer, waarvoor geen patronen ter plaatse waren; een ander geweer was niet te krijgen en te wachten tot er weer geweren op de Engelschen mochten veroverd worden, was niet aangenaam. Een telegram van professor Molengraaff om een juist uitgekomen dokter te vergezellen naar Luckhoff in het Zuiden van den Vrijstaat was niet onwelkom. De opmerking, dat „al die jong kerels bij het Roode Kruis en informatiebureau gingen” rekende ik op mij niet toepasselijk. Een goedkeuring onder aan het telegram van den generaal was een voldoende verlofpas. Zoo werd kombaars en zadeltzakken, waterbottel, geweer en primitief gemaakte patroontasch saamgevat, in den grooten breeden Nattalschen open wagen, die voor het vervoer diende tusschen Colenso en Pieters, geladen, een plekje gezocht waar het ijzer minder brandde. Met de locomotieven, die in eenige deuken de sporen vertoonden van het vervoer over de Kliprivier tot Pieters, vandaar met een leege teruggaande trollie, die opsprong tegen de klippen, naar Modderspruit en op ging het naar het Noorden.

De nacht werd in Glencoe doorgebracht; met een kaars en een brood van het krijgscmissariaat maakte men het zich behagelijk. Den volgenden morgen bij dagbreek, zooals men hier zegt, reed de trein voort. Heerlijk verkwikkend en rein kwam de morgenlucht de raampjes binnen, en de nevels, die tusschen de bergen hingen deden ons terugdenken aan het vaderland. Ieder was in de beste stemming. Wie in het front geweest is, wie moe is geworden van de tal van ongeriefelijkheden, die het leven daar meebrengt, moe van de eentonigheid, kent het genot van huistoe te gaan. De Boeren zijn gezellige menschen en praten graag. Kennis is gauw gemaakt. Het deed me goed een Boer uit Krugersdorp Coster erg te hooren roemen. Zelf was hij maar een eenvoudig man en had in zijn jeugd maar weinig geleerd en toch Coster was altijd zoo vriendelijk. Coster was een van de beste menschen, die hij kende, elken man zou je dat hooren zeggen.

In New Castle stapte in onzen wagen een forsche Boer, een hoofd grooter dan de middelmaat, wat men hier zou noemen een echte takhaar, een Boer van de buitendistrikten. Zij zijn voor vreemdelingen niet de aangenaamstemenschen om mee om te gaan; dan beweerde hij, dat de Hollanders in Elandslaagte dronken waren, een geheel onware beschuldiging. Ik mengde me dus niet in zijn gesprek. Toch vind ik het eigenaardig genoeg het op te schrijven, al kan ik het niet in goed Transvaalsch geven. — Gaat oom op verlof? — Nee, ik ga naar Volksrust mijn goed haal. — Waarom vraagt oom geen verlof? — Omdat als ik verlof vraag, dan moet die veldkornet het mij gee, anders ga ik met die veldkornet bakkelei. Daarom wacht ik nog een biekie,

ons moet nu niet bakkelei. En toen vertelde hij, hoe een maand geleden zijn vrouw ziek was: — Veldkornet, mag ik een pas, mijn vrouw is ziek. — Ik geef nu geen pas, ik heb alle manschap noodig. — Toen had hij zoo maar gezegd „dag veldkornet” en toen die veldkornet hem geen hand wou gée, had hij zoo maar opgezaald en weggerij. Na 14 dagen was zijn vrouw beter, toen was hij weer teruggekomen. Ik vecht mos voor mijn land en niet voor mijn veldkornet, omdat die rooijes ons aangeval het en niet omdat ik opgekommendeerd ben. Kruger het ons gevraagd: wil jul lie vecht? en toe hebben wij gezegd ja, wij wisten dat het Gods wil was. Kruger is wel die president, maar het volk is die koning.

De trein reed voort met grōote wendingen om bergen en dalen. Dan weer rechts, dan weer links verzezen de vierkante koppen van het Drakengebte met zijn diepe woest begroeide kloven, waar nog veel „ongedierte” huist, en zijn kransen, gordels van recht zich verheffende rotsen, die de helling verbreken. De toppen waren verborgen in nevels. Aan de andere zijde de groene zachte glooiingen, bergrug na bergrug tot in het blauwe verschiet. Hier en daar een groote kudde de zwaargehoord vee en een net boerenhuis in de boomen of ronde kafferhutten omgeven door zilverige cactussen. Overal liepen kleine stroompjes naar beneden. Langs den weg talrijke perzikenboompjes met reeds roodwangige vruchten, een tarding voor de oogen. „Die vervlakste Hollanders, hulle zij zoo banje vinnig, ons kan niet eens afstap en perzikkies pluk.” Deurtjes van het balkon werden geopend. Zoo ver mogelijk uit den trein gehangen, alles te vergeefs. Wat binnen het bereik was van de langste armen, was reeds lang afzerukt. Kaffers werden aangeropen, maar voor het in hun verstaande hersenen doordrong wat die oubaas wou hē, was de trein al voorbij. Eindelijk kwamen we aan een keerstation, daar kwam uitkomst. Bij het eerste voorbijgaan toegeropen kwamen bij het tweede voorbijgaan eenige Boeren onze uitgestoken hoeden vullen. Wat een heerlijkheid, sappige vruchten, na in zoolang zelfs geen groente gegeten te hebben. Een Boer stapte in, die den vorigen trein maar uitgestapt was, maar bij het tweede voorbijgaan den wagen misgegrepen en zoo alle tijd had gehad van de perziken te genieten, alles een aanleiding tot veel grappigs en veel plezier, want een Boer houdt van grappigs en lacht gauw. Vooral een Hollandsche spoorwegbeambte moest het ontgelden, maar die was niet op zijn mond gevallen. In den nacht door het hooge veld, 's morgens in Elandsfontein met zijn onafzienbare rij schoorsteenen en aardhoopen uit de mijnen gewerkt. Spoedig stoomde de spoortrein de fonteinen langs en tusschen de forten door en Pretoria binnen. Het was er nog even vervelend als voor ons vertrek. Niemand had er iets te doen behalve de vervelende politiediensten. Veel werd er gepraat over een groot kommando, dat weer zou optrekken en men was tevreden, dat daardoor veel onbillijkheid, waar de een in het gevaar was en de ander op zijn gemak thuis zijn pijp bleef rooken, werd opgeheven. Verder geruchten van veel nieuwe uitwijzingen en de interessante kwestie, hoe aan drank te komen ondanks het verbod van de regeering. H. V.

Uit de Mail.

IN DEN VRIJSTAAT.

In de Volksstem geeft dr. Kakebeke een uitvoerige beschrijving van een avontuurlijken tocht, dien hij op last van den President in gezelschap van twee anderen, Voigt en Brazelle, door het bezette gedeelte van den Vrijstaat heeft gedaan om de burgers opnieuw tot den strijd op te wekken, proclamaties van president Steyn te verspreiden en eenige verraders te arresteeren. Aan zijn verhaal ontleenen wij het volgende:

27 Maart waren wij, drie man, dicht bij Petrusburg; onderweg hadden we voortdurend geruild van paarden om toch maar vooruit te komen. Die ruiling, waartoe wij dikwijls velen met de vuist, het geweer en revolver moesten dwingen, bezorgde ons veel moeite.

Petrusburg was Engelsch met een magistraat en een paar konstabels, zooals dat in een fatsoenlijk Engelsch dorp behoort. We hielden krijgsraad en Brazelle, een man die geen vrees schijnt te kennen, oordeelde dat 3 Mausers wel tegen 2 konstabels-revolvers konden vechten. Vriendelijk lokten ons de tenten van de Hollandsch-Indische ambulance toe; doch we mochten hun neutraliteit niet schenden en zoo reden we maar de hoofdstraat in. Bij het eerste huis stuift een man op ons af, nl. de Klerk, diezelfde die dank zij de handigheid van Brazelle thans te Kroonstad tot 2 jaar harde pad is veroordeeld wegens hoog-

verraad. Dit sujet deelde ons mede dat Voigt op zijn (de K.'s) paard zat en er ontstond eentwist, die eindelijk door dr. Matthielus werd bijgelegd. We gaven de Klerk verzekering dat hij uitbetaald zou worden. We reden verder. Angstig keken de dorpelingen ons aan. Een ander doel van onze zending was de verstrooing van proklamaties van president Steyn. Deze proklamatie in krachtige woorden gesteld, wees de Vrijstaters op hunne plichten tegenover hun land en landgenooten, hield eenige woorden in over de proklamaties van Lord Roberts en dreigde een ieder, die zonder noodzaak zijn wapens afgaf met de straf van hoogverraad.

Niemand in het dorp durfde eerst de proklamatie aan te vatten. De magistraat en zijn handlangers werden schuw en vertoonden zich niet. Toen kon ik mijn lust niet bedwingen om naar mijn landgenooten in de ambulance te rijden, en terwijl ik eenige gezellige oogenblikken doorbracht bij drs. van Kerckhoff en Buning en hunne assistenten, spraken Brazelle en Voigt de bewoners van het dorp toe. Gelukkig dat wij goede berichten van Brandfort en Veertienstroomen konden brengen. De gezichten verhelderden en zelfs de patiënten werden er beter van. Ook ontmoette ik mevr. Rempel, wier echtgenoot evenwel 's morgens was uitgereden. Zij zaten allen als het ware gevangen te Petrusburg. Wij vonden een vertrouwbaar persoon die op zich nam commandant Visser in kennis te stellen met de proklamatie en in de buurt van Petrusburg te zullen kommandeeren. En verder ging de tocht weer het zuiden in naar Fauresmith. Brazelle, die sukkelde met zijn paard, reed naar een plaats om een ander te kommandeeren. Daar het donker werd konden we elkaar niet terugvinden en zoo bleven we afgescheiden van elkaar in het distrikt werken. Den volgenden morgen dicht bij Rietrivier kregen we door een kaffer een ongeteekend briefje van Brazelle's hand dat de Engelschen in groote getallen oprukten van het dorp Fauresmith naar Koffiefontein.

Dit bericht haalde een leedlijken streep door onze voorgenomen plannen. Wel hadden we reeds rechts en links verspreid, maar het leek dat thans een einde gekomen was aan ons rustig werk. 's Nachts reden we, Voigt en ik, naar een afgelegen plaats aan de Rietrivier enden volgenden morgen nog iets verder. We zaten daar 's morgens half zeven dicht bij een plaats, toen we plotseling een afdeling Engelschen over een nekje zagen aankomen en van twee andere kanten evenzoo. Goede raad was duur. Te paard er tusschen uit scheen onmogelijk. Toen brachten we onze zadels, met tasschen en geweren enz. in een sloot en liepen hard naar Rietrivier, doorwaadden deze en verstaken ons in de bosschen. De eigenaar van de plaats waar we dichtbij afgezadeld hadden stak een witte vlag op. Van uit onze schuilplaats zagen we alleen die vlag en het bovenste gedeelte van het huis. 's Middags 4 uur woei de vlag af, doch wij dachten dat zij afging, omdat de Engelschen weg waren. Ik reik mijn metgezel de hand, zing mijn hoogste lied en stel voor onze nog natte kleeren in de zon te drogen en er een bad te nemen. Na verrichting van deze werkzaamheden klimmen we op den rivierwal en bespeuren door de eigenaardige ligging van het huis nog niet dat het tot een rustoord voor de Tommies is geworden. Vlak bij het huis aangekomen staan we plotseling tegenover een zee van khaki's. Mijn revolver schoof ik oogenblikkelijk hoog onder mijn baatje, en loop met een onnoozel gezicht het huis in. 4 Tommies dachten nog een oogenblik ons te ondervragen, maar lieten ons door. Ze verschrokken zeker van ons loferachtig kostuum. We zaten binnen, maar niet op ons gemak. Al meer en meer Khaki's komen aangereden en tot overmaat van ramp zadelt de generaal, Clarence, Clemence (Clements?) of zoo iets, af vlak bij onze verborgen zadels (onze nog overige proklamaties waren door onze overhaaste vlucht daarbij, doch alle andere compromitterende documenten waren in onze zakken). De positie was netelig. In het huis blijven konden we moeilijk zonder den bewoner in de oogender Engelschen te compromitteren; onze zadels bereiken kon ook niet. Gelukkig werd het donker. Voigt en ik dachten er over ons over te geven, maar de vrees dat zij ons met onze dokumenten zouden beschouwen als spionnen, die behoorden gefusileerd te worden, deed ons anders besluiten. We gingen omtrent 7 uur uit het huis en gezelsden een beetje op den stoep. Liepen toen langs de schildwachten naar de veekraal, net doende of wij de bewoners van de plaats waren en toen naar de stroohut van het volk en zoo geraakten we buiten de wachten. We gingen toen met een grooten bocht om het Engelsche kamp heen en liepen de Rietrivier langs (rivier op). Eindelijk kwamen wij bij dichte bosschen en gingen daar slapen, of liever trachten te slapen, want de kou en honger, we hadden geen stukje kombars of kost bij ons, kwelden zeer.

Tegen dagbreek zochten we een nog veiliger plek vlak aan de rivier in een dicht kreupelbosch. Omtrent 11 uur voormiddags hoorde ik hoefslagen en kort daarop passeeren ons twee van onze beminnelijke vijanden. De heeren waren in druk gesprek en hadden geen oog voor die twee bandieten, wier opsporing het waarschijnlijke doel van hun tocht was. Dat was weer voorbij. Edoch om 2 uur hooren we plotseling menschelijke stemmen. Deze kwamen van twee voetgangers en 1 paardenruiter die blijkbaar ook al op menschenjacht uit waren. Daar klinken schoten en

de kopjes en hooge wallen van de rivier daveren van de echo's. Toen dit schieten een half uurtje heeft aangehouden, stappen de drie op en loopen en rijden vlak langde de rivier in onze richting. Die kerels hun oogen moeten bepaald tijdelijk gestoord zijn geweest, want anders hadden ze ons moeten ontdekken. De ruitser passeerde mij op twee tree, een ijselijk vieze leelijke Engelschman was het, dit zag ik goed en ik berekende ook dat zijn sabel of lans net behoefde uitgestoken te worden om mij te dooden. Doch voor ons was het gelukkig anders beschikt. De derde loopt ook al recht op ons af; ik reken het was een Australiër of Canadees te oordeelen naar zijn hoed. Net zal hij bij ons zijn of mijnheer kijkt niet goed genoeg naar zijn voetjes en struikelt over een wortel. Ja mijnheer de Engelschman, die Afrikaansche boomen zijn wonderrijk, daar zitten tegenwoordig ook wortels aan, en die willen wel eens boven den grond uitkomen. Een krachtige vloek, hoedpraperij en kleerenafvegerij en het gevaar is voorbij. Gedurende deze handelingen was onze vriend vergeten dat hij ons zocht en verdween langs de rivier. Tegen donker stonden we op met een brandenden dorst en honger. De rivier was waterrijk genoeg, maar de honger dat was leelijker. We liepen weer de rivier langs tot we kwamen aan een plek waar een vlakte begon. Toen sloegen we de richting in naar het noorden, aldus denkende bij een ons bekenden Boer te komen. Gelukkig voor ons verdwaalden we, want op die bedoelde plaats vernamen we later lag ook al een regiment.

Toen kwamen we op een plaats welks bewoner met Cronjé gevangen genomen werd, doch waar we twee welgezinde Kaffers aantroffen. Deze wisten ons te vertellen dat de Engelschen zich langs de Rietrivier den geheelen dag hadden onledig gehouden met het zoeken naar de twee proklamatie-verspreiders en dat ze ten einde raad maar waren gaan schieten om ons zoo uit de bosschen te krijgen. Zij wezen ons verder het pad aan om tusschen de diverse Engelsche kampen te sluipen, hetgeen ons gelukte. Voor een shilling kochten we tevens een paar kopjes koffie en een hompje brood, feitelijk den eenigen kost in drie dagen en twee nachten gebruikt. Dien nacht liepen we 7 uur aan een stuk en tegen den morgen waren we bij een paar hooge koppen om ons te verstoppen. Een ellendiger dag dan die toen volgde beloofde ik nooit. Voigt kreeg harde koorts en het leek dat mijn bol niet heel frisch meer was. Voigt zeide mij dat ik van niets anders praatta als van champagne en andere lekkernijen. In de vlakte zagen we de Engelschen steeds paradeeren. Ter verduidelijking moeten de lezers weten, dat toen wij bij Rietrivier kwamen, van alle kanten het distrikt Fauresmith werd overstroomd door Khaki's.

Volgens ingewonnen berichten kregen deze na den tegenwoordig der Engelschen ten noorden van Bloemfontein order om zoo spoedig mogelijk naar laatstgenoemde plaats te vertrekken. En wij die meenden dat wij naar het noorden loopende in den nacht, weldra veilig zouden zijn, bleven voortdurend tusschen den vijand. Eindelijk ging de zon onder en strompelden we naar een kafferhut; daar kregen we wat dikmelk, maar onze magen waren te zwak. Om zeven uur begonnen we weer te loopen, maar het bleek dat we aan het eind van dezen derden dag niet ver meer zouden kunnen. Tegen 11 uur nadat ons verscheiden ruiters waren gepasseerd (wij gingen altijd op 25 tree van het pad en lagen bij aankomst van ruiters plat op den grond, en het was zeer duister), kwamen we bij een plaats van een kennis van ons. We klopten aan en werden gastvrij ontvangen. Heerlijk versch brood en melk en een paar matrassen werden ons gegeven. De heer des huizes werd kort na onze komst te Petrusburg onder commandant Visser opgecommandeerd, die onze boodschap, hoor ik, gekregen had, en met een nieuw commando over Modderivier vertrok. Ons streven was dus niet vergeefs geweest en alle doorgestane ellende vergat ik op dit bericht. De plaats geleek evenwel gevaarlijk, was nl. dicht bij Petrusburg. Voigt bleef den volgenden morgen ziek te bed liggen, doch ik trok voor zon op

weer naar de koppen. Nauwelijks lag ik daar een uur of drie Engelschen rijden weer vlak bij me voorbij, gelukkig zonder me te zien. Toen ik 's avonds thuiskwam, zei de huisvrouw, het zou toch een beter plan zijn als ik voor eenigen tijd schoolmeester werd. Er waren acht kinderen op de plaats en een onderwijzeres. Deze kon dan, zoolang ik er was, het huishouden waarnemen en ik zou onderwijs geven. Kwamen dan ook de Engelschen op de plaats, dan was ik niet langer die gevaarlijke proklamatieman, maar een onschuldig onderwijzertje.

Dit plan leek mij woortreffelijk. Er was een apart gebouw voor de school. Voigt lag in een vertrek er van te bed en ik gaf in het andere vertrek les. Intusschen schoolmeester zijn is niet ieder gegeven, en als ik een even lechtenadvokaat maakte als ik toen toonde onderwijzer e zijn deed ik maar beter van bezigheid te veranderen.

Nu kwam er bij dat de kinders begrepen waarom meester zoo heen en weer draaide in de school als hij buiten in de verte paarden of vee zag aankomen. Als ik eindelijk aan een leerling had duidelijk meenen te maken hoe een mensch moet optellen en aftrekken, verging plotseling alle stilte in een geroep: meester, meester, daar komen de Engelschen. En meester die les gaf met den verrekijker in de hand ging dan ook naar buiten, slechts om te bespeuren dat hij voor den gek gehouden was, en het kostte hem

veel moeite om de jeugd weer bij elkaar, te krijgen, die van de gelegenheid profiteerde om te ontvluchten. Ook mijn eenige vrouwelijke leerlinge was niet een van de gemakkelijkste. Meester was maar een fancy-schoolmeester, en voor zoo iemand hoefde ze dan ook niet te leeren.

Gelukkig aan het eind van den dag kwam er bericht dat Petrusburg door de Engelschen verlaten was. Voigt en ik kregen een paar paarden en zadel van welgezinden en tegen den avond trokken we uit, versterkt door tweereeds ontwapende Boeren, die hun lot met het onze wilden deelen.

Die trekkenij in den nacht was niet aangenaam. Er kwam een heftig onweer opzetten en het werd zoo duister, dat we telkens van de goede richting afwaalden. Tegen 2 uur in den nacht toen we Petrusburg, reeds lang, achter ons hadden, hielden we halt. Om 5 uur 's morgens ging het weer verder en reden we met een groote snelheid op de Modderrivier af in twee afzonderlijke partijen van twee man, iedere partij over een afzonderlijke drift.

Ten zuiden van de rivier reed een Engelsche spion, doch ons ongewapend ziende, vond hij het blijkbaar beter zijn jacht achter springbokken voort te zetten. Ten Noorden evenwel was er een die meer dienstijver bezat en ons leelijk bedreigde. Het waren gevaarlijke oogenblikken. Wij met z'n tweeën (de andere partij was nergens te zien) zouden ons moeten overgeven aan één ellendigen khaki? Ik had wel alles voor een geweer willen geven. Er ontstond een race, die eindigde dat onze vervolger het opgaf. Den dag nadat we Modderrivier waren doorgegaan, kwamen we veilig in Bultfontein aan, Voigt en zijn metgezel haalden we niet ver van dat dorp in.

Gedurende den tocht dien ik aldus achter mij had, was ik in de gelegenheid geweest kostbare informaties in te winnen, die ik natuurlijk om begrijpelijke redenen niet hier kan vermelden.

In een volgend artikel belooft v. Kakebeke eenige opmerkingen over het schandelijk gedrag van de Engelschen in het door hen veroverde gebied.

(Particuliere correspondentie)
Smaldeel, 27 Maart.

Met den dag kwamen er ongunstiger berichten in: Cronjé gevangen genomen, de Engelschen oprukkende naar Bloemfontein en de Boeren, na hardnekkigen tegenstand te hebben geboden, telkens verplicht terug te trekken. Toch bleven wij maar op Gruisrand aan de Oranjerivier, hadden onze dag- en nachtwachten bij de rivier, tuurden over de vlakten, randjes en koppen van de Kolonie, keerden een enkele maal ossen die te dicht bij de rivier kwamen en hadden onze vaste patrouille naar Blauwdraai, waar een klompje Engelschen de drift over de rivier in handen hadden. Waarvoor we bleven liggen,

was ons een raadsel: de grenzen te bewaken, terwijl de vijand overal in onzen rug lag!

Eindelijk kwam een dringend telegram, 50 menschen te zenden naar de posities om Bloemfontein. Wij Hollanders boden ons dadelijk aan, blij te kunnen vertrekken. We wisten zoo langzamerhand wat wij aan de meesten van onze kampgenooten hadden; gingen de zaken verkeerd, dan was hun huis dicht bij en waar het niet noodig was, zouden ze het gevaar niet opzoeken. Het waren daar voor een groot deel dorpsmensen uit Luckhoff, Fauresmith en Jagersfontein, de meesten arm, sommigen verengelscht. Tien van ons vertrokken zoo spoedig mogelijk; wij bleven met ons vijven achter om de wagens op te laden en te begeleiden. Een nieuw rapport komt in, dat Bloemfontein genomen is en dat ons geheele kommando op moet rukken naar het Noorden.

Eerst tegen den avond zouden twee van ons vijven terugkomen van patrouille, zoo ook de wagens, den volgenden morgen konden we dus eerst vertrekken. Ons goed werd ingepakt, onze tenten opgerold om vroeg gereed te zijn. Dien nacht werden geen wachten uitgezet, waarom begrepen we niet. Zoo ooit dan was het toen noodig. Den volgenden morgen was alles eerst om 11 uur gereed, toen duurde het nog een vol uur voordat de ossewagens goed en wel door een zoogenaamde droogsloot vlak bij het kamp waren. Eindelijk begon ons het getalm en langzame trekken te vervelen; van de wagens moest maar worden wat wilde. Wij zette de paarden in galop en reden vooruit, de hoeven sloegen op den harden weg, het stof vloog op, het leer kraakte.

Eenheid is in zoo'n klompje ruiters weinig te be- kennen, ieder heeft zijn eigenaardige kleeding, zijn eigen manier om kombaarzen en verdere benooidgheden op zijn paard te bevestigen, de een draagt zijn geweer op zijn rug, een ander houdt het voor zich op zijn paard, een derde laat het rusten in een leeren houder, aan het zadel bevestigd. Door een vernuftige bevestiging van zijn goed, kan men zich zelf en zijn paard op zulke tochten sparen. Dit is geen kleine zaak, want een paard heeft het hard te verantwoorden. Veel arbeid en geen ander voedsel dan het-

geen op het veld te vinden is. Alles wat de ruiter niet kan missen moet hij te paard medenemen. Behalve geweer en een honderd patronen, kombaarzen voor den nacht, niet al te licht, want als de nachtwind over het vlakke veld strijkt en men geen andere beschutting heeft als een op zijn kant gezet zadel, als de wolkelooze lucht met de flikkerende sterren de warmte van den grond geducht doet uitstralen; als de dekens tegen den morgen geheel nat zijn van overvloedigen dauw, heeft men wel eenige verwarming noodig. Dan de regenjas en de zadeltzakken, die soms zwaar moeten geladen zijn met kost, want waar een kommando snel moet trekken, kunnen geen wagens het volgen. En wat is een ruiter waard, wanneer een paard gedaan raakt, als „zijn pens werkt”. Zelfs een zeerplek op rug of schoft maakt binnen zeer korten tijd een paard onbruikbaar. Voor alles zorgt de Afrikaner voor zijn paard, waar hij 10 minuten halt houdt, haalt hij hem zijn toom af en laat hem grazen, waar hij 5 minuten moet wachten klimt hij af, hij zal zoo mogelijk niet rusten dan waar goed gras is. Voor hij zelf gaat eten, leidt hij zijn paard naar de dam. Een Boer maakt zijn trekken ook kort, na 2 of hoogstens 3 uur zaalt hij af, onnoodig zet hij het paard niet in galop maar houdt den rustigen trippelgang, zoo lastig voor den ingekomen Europeaan. De Boer zegt, dat een Europeaan zijn paard moordt, de Boer beschouwt zijn paard als een kapitaal, waarvan men alleen de interest mag gebruiken. Toch raken natuurlijk in een tijd als dezen ook de boerenpaarden eindelijk gedaan al zijn er veel Boeren, die nog steeds hun zelfde paard berijden.

Tegen 4 uur waren we in Luckhoff, tegen 6 uur er weer uit en doorgetrokken tot halverwege Fauresmith. Overal klompjes Boeren, die uit het Zuiden wegtrokken, bekend en onbekend, uit de commando's van Herzog, van Jacobs, van Lubbe. We kampeerden in een vlakke met boscjes, te vergelijken met onze heistruiken. Brandstof werd bijeengehaald, het beste is drooge koeienmest, een blikje met cacao werd gekookt, zoo kreeg elk een mondje vol, een beetje droge beschuit en een stukje vleesch aan den laadstok van het geweer geregen en zoo gebraden, men kan het ook zo in het vuur leggen en dan afkrabben. Onsmakelijk is het zoo niet, vooral als er wat vet aan zit en als men niets heeft als beschuit, werkelijk een lekkernij, iemand merkt dan van nature geen vegetariër te zijn. De paarden worden gespannen, de beide voorpooten met een aparten slag, zoodat het niet knelt, aaneen gebonden.

Den volgenden morgen voor zonsepgang, bij dagbreek, zooals men zegt, opgestaan, de natte kombaarzen opgerold en met meer of minder kunstvaardigheid op het zadel gebonden, de paarden gaan vangen en weer weggereden Tegen den middag galoppeerden we Fauresmith binnen, een mooi plaatsje met zijn witte kerktorentje en zijn nette huizen, niet 't minst bekoorlijk omdat het ligt in een dorre troostelooze streek. Vooral aan de Oostzijde doen het frissche stroomende water en de groote lommerrijke treurwilgen den vermoeiden en verhitte ruiter heerlijk aan. Bij den heer van der Post, bij wien wij Hollanders steeds even gastvrij ontvangen worden, nuttigden wij ons ontbijt, misschien zelden zoo gewaardeerd. Toen weer door naar Jagersfontein, waar we tot onze groote blijdschap hoorden, dat onze kameraden geen twee uur daarvan dan bij Rondefontein lagen, de verzamelplaats van alles wat nog was overgebleven van de zuid-westelijke kommando's en, in den nacht boven op een bult gekomen, zagen we de vuren van de lagers branden. Het was een vreugde de andere weer terug te zien, we hadden half verwacht met ons vijven onzen eigen weg te moeten zoeken.

De regeerings-commissaris Van der Post was daar, ^{zie bl.} kommandant Lubbe, kommandant Jacobs en naar ²⁴⁶ schatting een 300 burgers. Van der Post beklom een wagen en lichtte de burgers in over den toestand; van alle zijden waren we ingesloten, in Edinburg hadden ze de wapens neergelegd en zelfs gedreigd te schieten op onze verkenners, die den voorraad voer wilden vernielen; maar hij had officieel van een Russischen militairen attaché gehoord, dat zoo we slechts zes weken vol hielden, we gered waren. Het was een schilderachtig tooneel, het volle maanlicht met zijn scherpe schaduwen, de gezichten der burgers donker onder de breede randen der hoeden. Daarbij is van der Post wel sprekend en het Afrikaansch met zijn eigenaardigen zegtrant pakt. Anderen spraken in den zelfden geest. Een driewerf hoera volgde. Maar wat baatte een driewerf hoera en wat baatte de wetenschap, dat onze zaak rechtvaardig was en bleef ook in de oogen van God. Een ding was noodig, „een plan te maak” en de leider ontbrak, die dit wist klaar te spelen.

Den nacht gingen we in met de vaste gedachte met dagbreek op te zaal, maar de volgende morgen verstreek. We bleven liggen waar we waren, op een zeer open plek aan den grooten weg van Edenburg naar Fauresmith. Een houwitsers en een maxim stonden in ons midden met afgespannen muil, de paarden liepen overal rond, de jonge burgers lagen grappies te maken of stoeiden. Niemand wist, wat we eigenlijk gingen doen, we waren zoo te zeggen een heerlijke prooi voor de Engelschen, die Jagerstontein en Fauresmith in bezit gingen nemen; ons Hollanders beviel het maar slecht. Het was merkwaardig zooals het klomnie

Boeren bij het voortgaan der uren slonk. Wat te doen? Er stonden nog wagens met kost; het onze haalden we er af, we gingen ergens in den tuin van de plaats zitten en zochten vertroosting in spijs en drank en in navolging van de Afrikaanders in grappies; waarom te treuren voor den tijd, eenige dagen later zou het gastvrije hotel in Kaapstad ons waarschijnlijk binnen zijn muren zien.

Maar het was te gek ons zoo te laten vangen en Hollanders onwaardig. Wat de Boeren wilden doen, was hun zaak, hun plaatsen waren te bereiken, maar wij moesten hier vandaan. We keerden naar het kamp terug, de zon begon al te dalen, onze paarden werden van heinde en ver saamgebracht. In een groepje stond kommandant Lubbe, heftig beschuldigde hij de Boeren van lafhartigheid en onverschilligheid in eigen zaak, maar op geen tien pas afstand stonden de paarden vastgebonden, de jonge Boeren gooiden elkaar met klippies, ze waren in de beste stemming, waarschijnlijk omdat ze huistoe gingen. Verhefend was het niet. Toen gingen wij aan het werven van fluksche kerels, bereid om door te breken en toen Jacobs weer de burgers aanmaande om toch te blijven, verhieven dr. Kakebeeke en Voigt, de laatste ook zoon van Hollandische ouders, hun stem en riepen mannen op om door te breken. Een veertigtal gingen ter zijde staan. Tegen 9 uur vertrokken we, nu 25 man tellende. Zoo reden we in trippelgang door den maneschijn, na een uur rijdens keerden 9 man nog om; eerst een smallen zandweg door het veld met boschjes bedekt, toen de groote weg naar Jagersfontein, toen een steinig pad door de bergen. Tegen de helling van een breeden rand, bedekt met groote klippen, zadelden we af. Tusschen de rotsblokken zochten we, zoo goed het ging, een slaapplek, en spanden onze paarden. Bij het eerste lichten weer opzaal en verder rijden, steeds zorgende uit het gezicht van de spoorlijn te blijven. We hadden een draadtang bij ons om waar noodig de omheining te plaatsen (alle plaatsen zijn met draad meestal vijfdeubbel omringd) en vooral de omheining van den spoorweg door te knippen. Zoo nu en dan zagen we een kudde bles- of springbokken.

Eidelijk in de diepte een boerenplaats. Voorzichtig rijden we erheen, goed uit onze oogen kijkende. Alles was veilig, toch taten we de paarden gezadeld staan. Een mooie plaats ruime veekra en, een meter hoog oorgetrokken van bruine klippen, een wit huis met breeden stoep, daarvoor een open plein, ooh door een klippenmantje omring, en een breede vijver met water uit een helderstreamende fontein, door treurwilgen overschaduwd en hoog opgaande peppelsomringd, dan een flinke boomgaard en groene mielievelden. Eerst een beetje met oom gezelsd en dan een verzoek om binnen te komen, een ruime kamer met stoelen langs de wanden en een breede tafel in het midden, eenige groote fotografiën, waaronder een portret van den president aan den wand. Een groote kan met verse melk kwam binnen en tante schonk ons in zooveel we wilden en vulde onze veldflesschen. Twee groote brooden en een flink stuk vleesch kregen we mee op die pad. Wie, die zich niet kan indenken in dat verlangen van den boer naar zijn eigen plaats, die niet dubbel waardeert, waar hij in de open lucht kampeert, leeft in een groote beschuit en biltong of in een vervuild kamp, stinkend naar overblijfselen van geslachte beesten of een dood paard, dat in de buurt ligt te rotten, waar het een zegen is, zo h water goed is.

Meermalen zijn me intelligente vrouwen zoowel uiterlijk als innerlijk in afgelegen plaatsen opgevallen, al durf ik natuurlijk niet teweren, dat de tante Sannies als beschreven in *The Story of an African Farm* van Olive Schreiner ontbreken. Wie weet niet, hoe dwaas het is een volk te generaliseeren. Naast den eerwaardigen oom met langen zwarten baard, met al zijn zoons uittrekkende ter wille van 's lands vrijheid, de dorpsman, die zijn vrijheid verkoopt voor een nieuwe broek en zegt niet te willen vechten, zoo het gouvernement hem die niet verschaft, of het hiaderlijke type van den jong kerel, nog een kind in zijn manieren, lui en onkundig, een zoon van verarmde dorpsbewoners, zooals ze u in de lagers soms vervelen.

We verlieten de plaats en reden tot den voet van een randje. Een fontein, water eborrelende nit een gat in de rots zoo groot als een vuist, vormde een helder beekje

Op den rand hielden we om beurten wacht. Voor ons een groote vlakke, in de verte het stationnetje Jagersfontein weg en den spoorlijn. Een van ons beklom een frisch paard van een Boer; legde geweer, bandelier, papieren en herkenningsteekenen af en ging spionneeren tot bij het station. Tegen den avond kwam hij terug, op 400 Meter waren hem 60 Engelschen met 2 kanonnen voorbij getrokken. Hoe gemakkelijk had ons klompje op Rondefontein ze kunnen vernietigen.

De berichten die we bij de Boeren hoorden waren ongunstig. Thaba'nehu, De-Wetsdorp, Reddersburg in handen van een vijand. Geruchten, dat de Engelschen waren genaderd tot op 40 mijlen van Pretoria, dat ze van Reenens pas doorwaren en een lijn hadden getrokken van Harrismith naar Bloemfontein. Overal zaten we dus ook aan den overkant in vijandelijk land. Overal waren we „voorgekeerd”. Allen dorpen zouden we moeten mijden. Wie zou zeggen, waar we om raad en inlichtingen konden aankloppen, al was het in den nacht. De kaffers zouden ons steeds verraden, als de Boeren zelf te vertrouwen waren. Zelf wezen we ons spoor, waar we de omheiningen doorkapten, terwijl de groote wegen moesten gemeden worden. En wanneer een patrouille ons vervolgde en een van ons werd gewond, wat moesten we doen, hem laten liggen, om misschien nooit gevonden te worden of ons allen opefferen voor hem? Aan den anderen kant was Lubbe's lager waarschijnlijk opgebroken toen we vertrokken; werden de kanonnen al begraven of liever gezegd ze lieten ze stuk vallen in een kuil. Jagersfontein en Fauresmith waren misschien al in handen van een vijand.

H. V.

(Wordt vervolgd).

(Gedeeltelijk gecorrigeerd).

(Particuliere correspondentie.)

(Vervolg en slot.)

Smaldee', 27 Maart.

Toen de zon onder was keerden we zwaar van harte op onzen weg terug. Het was donker en de paarden struikelden in de gaten van de aardvarkers en over de klippen. Later kwam de maan tusschen zwarte wolken op. We rustten dien nacht drie uren, om 8 uur waren we in Jagersfontein terug na een zwaren rit en kwamen raad vragen bij onzen vertrouwden en geëwaarderd plaatsvervangenden kommandant te Gruisrand Wilcocks. Hij bracht ons het verzoek van van der Post om naar Fauresmith' te komen. Nog eens opgeklimmen en in een galop naar Fauresmith toe, waar van der Post ons op een ontbijt vergastte, benevens volop vruchten in zijn tuin, en voor dien dag en den volgenden verblijf in het hotel. Men leert waarloeren op kommando. Ruiters en paarden hadden ook wel eens rust noodig. Hoe langer hoe meer kwamen we onder den indruk van de demoralisatie van de zuidelijke districten. Afrikaners zeggen ook, dat deze districten bekend zijn om hun lafhartigheid, hier wonen niet de afstammelingen van de oude voortrekkers, maar zijn de menschen uit de Kolonie getrokken in een reeds veilig land. In Jagersfontein kwamen een officier van het Engelsche leger en een Afrikaner proclamaties van Lord Roberts aamplakken. Er was niemand, die een haar op hun hoofd krenkte, en Hollanders en burgers uit Fauresmith moesten nog in den nacht ontboden worden om de menschen gevangen te nemen.

*F Hier vonden ze Brazelle en de twee
Colonisten uit de Kaapkolonie zie K.N.C.
van 10 September het artikel „Brazelle”
D. Kakebeke en Voigt ook, Bladz. 157*

Toch was bij allen den moed nog niet gedoofd. We hoorden dat kommandant Lubbe met 80 man tusschen Petrusburg en Emmaus lag, wachtende op versterking om door te breken. Wij wilden in elk geval uit deze val en besloten hier onze kans nog eens te wagen. Zoo trokken we na anderhalvem dag rust Fauresmith weer uit, allen met den besten moed en in de beste luim, ja, de oocarino klonk zelfs vooruit, spelende het Vrijstaatsche en Transvaalsche volkslied en ons oude Wilhelmus. Tien Vrijstaters, naar Lubbe op weg, trokken met ons mee, maar naar onzen zin of liever den zin van onzen flukschen leider Brazelle, de ladingmeester bij de Z. A. S. M. te Elandsfontein, veel

te langzaam. Ons vergezelden verder twee Koloniërs. We hadden machtiging zoo noodig paarden en kost te vatten van de Boeren, die de wapens neergelegd hadden. Mausers, patroonbanden en goede bijdehandache paarden kwamen ons uitmuntend te pas.

O! de heerlijke lucht in den Vrijstaat als de heldere zon eerst kort het veld verlicht en de reine wind strijkt over het golvend terrein, de blauwe tafelkoppen in de verte, wonderlijk eenzaam zich boven de vlakke verheffende, enkele kleine witte wolkjes met scherpe lijnen in de blauwe lucht, — men zou lust krijgen zelf boer te worden. Een nacht tegen een huis geslapen, 's avonds onze Hollandsche liederen gezongen, waarvan ieder de wijs, maar helaas niemand de woorden kende, een zwak van onze landgenooten.

Den tweeden dag kwamen wij aan een klipperig randje met bonte plekken en paarden in de vlakke. Dichterbij gekomen zagen we de Boeren tegen de helling gekampeerd, op allerlei vernuftige manieren zich beschuttend tegen de zon met behulp van opeengestapelde klippen, kombaarzen en geweren. Ook zagen we vrouwen in ossenwagens gekampeerd. Hier kregen ruiters en vooral de paarden wat rust. Men vroeg ons te blijven; maar we waren te haastig, we wilden nu niet meer wachten. Rondefontein had ons genoeg geleerd. Tegen den avond dus weer opgezaald en weggereden; 9 Hollanders, 1 Vrijstater, 1 Transvaler en 2 Koloniërs. Over een breete zoutpan zagen we in de verte Petrusburg. We vroegen informatie aan een armoedig Afrikanerhuisje, in geen week waren Engelschen langs den grooten weg gekomen. Nog een eind voortgereden en we kampeerden in hoog gras, heerlijke kost voor de paarden, maar waar het zeer sterk dauwde. Den volgenden dag vingen we twee handpaarden en trokken door.

De Boeren hadden lakens in hun boomën gehangen als vredevlagen en vroegen ons om toch niet af te zadelen, zoo zat de schrik voor de Engelschen erin. Op sommige plaatsen hadden de Engelschen geplunderd, in de meesten hadden ze kost gekocht, alles prompt betaald en waren weggereden. We vernamen sterke staaltjes van landverraad, Afrikaners, die de Engelsche paarden oppastten, ja die zelfs paarden van de Boeren stalen om ze aan de Engelschen te verkoopen. Op een plaats vonden we alleen vrouwen en eerst toen we er een tijdje waren werd de man van den hooizolder gehaald. Een Boer, wiens paard we hadden meeegenomen, stuurde zijn zoon ons achterop en toen hij ons had ingehaald, toonde hij een pas van Lord Roberts. Vraag Lord Roberts je paard terug te komen halen, was het antwoord van Brazelle. Het verraad tierde hier overal welig en waren er Engelschen geweest, onze komst was hun zeker niet onbekend gebleven.

We stuitten ineens op een Engelsche veldtelegraaf, gauw onze paarden achter een bult en gespionneerd, maar een troep springbokken was het eenige wat we zagen. We trokken zoover we veilig vonden en Brazelle en Voigt gingen de driften over de rivier verkennen. Alles was veilig. Toen het goed donker was trokken we uit, hier en daar vlamden vuren op en verdwenen weer. Waren het teekens? Het was zoo donker, dat we op 9 pas elkander niet meer zagen. Plotseeling merkten we, dat een der Hollanders ontbrak. De Afrikaners gingen er dadelijk op uit om hem te zoeken, twee uur van onzen kostbaren tijd offerden wij eraan op, terwijl de halve maan ondertusschen opkwam.

Wat we daar van onze Afrikaansche metgezellen ondervonden, mag wel eens in een Hollandsche courant gezegd worden, waar men veel zal hooren, voor den Afrikaner ongunstig. Hier heb ik leeren waardeeren het gevoel, dat zij hebben, voor den maat. Waar noodig zouden zij ons helpen, meer dan wij Hollanders onder elkaar. Eens dat ik me verlaat had, had een van hen mijn paard gevangen, opgezaald en kwam me er mee tegemoet; het was een uitkomst, want in het donker zoeken is zoo goed als onmogelijk. Wij Hollanders, konden wat van hun leeren. Alles wat ze wisten te krijgen werd eerlijk verdeeld. En dan zijn de Afrikaners gezellig, altijd gesprek en verhalen of grappies en de dankbaarsten voor grappies van anderen, in moeilijkheden en ontbering steeds even opgeruimd.

Bij de drift door de Modderrivier vonden we geen Engelschen, we hadden onze geweren geladen en zouden uiteenrijden bij het eerste schot om zoo te vuren, maar stil lag het veld en de zwarte streep oeverboschjes en de eenzame woning. Een steil pad naar beneden en de paardenhoeven klonken op de steenen en het water plaste op tegen de pooten. Een heerlijk gevoel om weer vrij te zijn; een groote vlakke strekte zich ten Noorden uit, zonder golvingen of randjes, eindeloos ver. Onze beenen drukten we aan en in volle slop

ging het voort, zoo ver mogelijk wilden we van het veroverde gebied weg zijn. Zoo reden we nog 3 uur in den nacht door en kampeerden in de vlakke. Na een kouden nacht ging het met dagbreek weer verder, tal van boerderijen reden wij voorbij, roode huisjes met zink of stroo gedekt zonder boomen met een bron en een dam en een put in de nabijheid, heel wat minder dan de boerderijen in de eenzame vlakten van het Zuiden. Op sommige waren alleen vrouwen en kinderen, op andere mannen, die de wapens hadden neergelegd; overal was de moed eruit en heerschte dezelfde stemming van moedeloosheid en onverschilligheid. Nergens konden wij ook goede berichten krijgen. Waar onze menschen waren, wisten we niet.

Toen een langen tijd gereden door open veld, hier en daar een groote akker met mielies, maar weinig boerenplaatsen. Het begon te regenen en te onweeren en wij waren moe en onbeagelijk. Toen ineens op een bult twee gewapende ruiters. Zijn het Boeren of Engelschen, we weten het niet, maar jagen onze paarden voort. Eerst jagen die twee weg, toen blijven ze staan, kijken om en waaien met hun hoeden. Hoera! het zijn Afrikaners, hier is het nog hun terrein, we zijn terug binnen de linie der Boeren. Toen nog een klompje Boeren en een wagentje. „Goeden avond, Boeren of Engelschen, wat jullie bent.” De grappies begonnen weer. Nog een nat moerasveld over en we zadelden af bij de boerenplaats van een zekeren Swart. De tafel werd gedekt, borden, messen en vorken, nette glazen kwamen op tafel, toen kwam een groote schotel met heele aardappels met botersaus en balletjes gehakt en zwaar boerenbrood met versche boter en kannen vol melk. En na een kort gebed konden we maar toetasten, eerst de eene groep, toen de andere, van alles was er volop. Onze paarden kregen gerven haver en we hadden er niet meer naar om te kijken, de boys pasten ze op.

En de berichten: na een korte poos van verbijstering kwamen de burgers weer van alle kanten op en allen waren vol moed: in Veertien Stroomen waren de Engelschen teruggeslagen met groote verliezen en onze hoofdmacht stond bij Brandfort en telde al een twintigduizend man. En zoo moe als we waren werd de oocarino bespeeld en klonkende Piet Heins en de volklieeren door de gezellige kamer. Onze zadels moesten we in den stal bergen en onze kombaarzen balen en toen vonden we met frische lakens en hoofdkussens onze bedden in de kamer gespreid, terwijl buiten de regen tegen de blinden kletterde. Den volgenden morgen een kop koffie en wat beschuit in onze zadeltaschen en na een hartelijke betuiging van dank en van den anderen kant de beste wenschen ging het op naar Bultfontein. Mooi veld en flinke plaatsen kwamen we langs.

In Bultfontein waren we op regeeringskosten onder-

gebracht in het hotel, waar de waard, een Duitse Jood, uitmuntend voor ons zorgde. Den volgenden dag was een Zondag een zoo een rustdag, dien we wel verdisend hadden. Maandag morgen trokken we op naar Smaldeel, nog maar 7 Hollanders, de anderen kregen opdracht van de regering, weer naar het Zuiden op te gaan. Dien avond noodde een boef ons aan zijn eenvoudige tafel; den volgenden dag ging hij zelf ook weer op commando. Den dag daarop vonden we een groot lager langs den weg en eenigen tijd daarna zagen we de heuvelen van Smaldeel door wolken van sprinkhanen, die gonsden om ons heen. En ziet, daar stonden twee ambulanceswagens. Zoowaar het was onze oude Grootlandsche ambulance van dr. Jurriaanse. Hij was door Bloemfontein gekomen na een gesprek met Lord Roberts. Wat een blijdschap. En iets verder stond de Hollandsche ambulance, trein met vele vrienden van de heenreis. Vele Hollanders waren reeds doorgetrokken voren toe, een vreemdelingen corps onder de Villebois en ook Hol-, landers, pas uitgekomen. Vol hoop en moed gaan wij de verdere toekomst weer in; voor een week dachten we dat Kaapstad ons zou zien (als gevangenen) wie weet, nu misschien Bloemfontein in een overwinnend Boerenleger. H. J.

President Steyn verklaart in de door hem uitgevaardigde proclamatie, in antwoord op de proclamatie van Roberts:

Mannen, Broeders!

De vijand is ons land binnengedrongen, en tracht ons nu te verdeelen, om ons des te gemakkelijker ten onder te brengen. „Verdeel en heersch” is immers zijn politiek in Zuid-Afrika geweest, en uit zijn jongste proclamatie is het duidelijk, dat het ook nu weer zijn politiek is. Voor de oorlog uitbrak, trachtte hij op listige wijze den Oranje-Vrijstaat te overreden zijn plechtige conventie met de zuster-republiek te verbreken, zoodat hij des te gemakkelijker de twee republieken, de een na den andere, kon inslikken.

Luistert met welken list hij zijn doel nu tracht te bereiken.

Hij begint met te zeggen, dat de oorlog niet met de algemeene toestemming en vrijen wil van het volk heeft plaats gevonden, en wil hierdoor te kennen geven, dat gij onkundig zijt en door uwe voor mannen misleid werd. Door deze onwaarheid tracht hij verdeeldheid onder u te brengen.

De bewering, dat gij niet weet waarvoor gij strijdt, is een grove belediging aan u, burgers. Een ieder van u, toen gij dezen strijd aanvaardet, deed gij dit niet in de heilige overtuiging, dat gij een rechtvaardige strijd ging strijden? En is deze overtuiging niet steeds sterker bij u geworden?

Voorwaar, de vijand kent de burgers van den Oranje-Vrijstaat slecht, indien hij zich verbeeldt, dat hij op die wijze verdeeldheid onder hen kan brengen.

Als een verder lokas om verdeeldheid onder ons aan te brengen, belooft hij nu alle burgers, die den strijd zullen opgeven, met rust te laten. Hij wil namelijk de burgers beloonen voor ontrouw en lathartigheid. Kan een grovere belediging u aangedaan worden, dan op deze wijze te trachten u om te koopen om uw heilige plicht te verzaken en ontrouw te worden aan u zelve, ontrouw aan uw volk, ontrouw aan het bloed dat alreeds voor land en volk gestort is, en ontrouw aan uw nakroost?

Broeders, gij hebt een dure plicht te vervullen. Het pand door uwe voorouders aan u toevertrouwd, moet, en met Gods hulp, zult gij bewaren. Uwe kinderen en kindskinderen zullen van u reusenschap eischen van uw rentmeesterschap.

Laat u niet misleiden door de list van uwen listigen vijand. Hij die een ander tracht over te halen tot ontrouw, kan zelf niet getrouw zijn. Hij zal de ontrouwen met rust laten. Ja, maar tot wanneer? Totdat hij zijn voet op den nek van het Afrikaner volk heeft. Hij, die tot dusver nog al zijn plechtige conventies met ons volk heeft verbroken, zal hij nu aan deze eenzijdige listige belofte kunnen getrouw blijven? Dat hij alreeds ontrouw is geweest aan zijn belofte, is duidelijk gebleken in het district van Jacobsdal, waar hij de meest schandelijke vernietiging van eigendom heeft toegelaten, en weer in Bloemfontein, waar hij de burgers die den strijd hadden opgegeven, in vertrouwen op zijn proclamatie, heeft gevangen genomen. Broeders, hoewel de hoofdstad in bezit is van den vijand, is de strijd niet verloren, integendeel te meer reden om harder te strijden. Onze macht is niet afhankelijk van eenige stad. Houdt goeden moed, en staat pal in het geloof. De Heere God zal zijn plannen met ons volk niet laten verijdelen. Volhardt dus in den strijd. Wanneer de nacht op zijn donkerste is, is de dageraad nabij.

Gegeven onder mijn hand in het groot zegel van den Oranje-Vrijstaat, te Kroomstad, op heden den 19den lag van Maart, 1900.

In een andere proclamatie verklaart president Steyn:

Dat de Oranje-Vrijstaat nog bestaat, en dat de regering nog steeds krachtdadig voortgaat hare plichten te vervullen, dat de proclamatie van Roberts van geen waarde is binnen den Oranje-Vrijstaat; dat iedere burger, opgevoepen tot commando dienst, verplicht is die oproeping te eerbiedigen. Indien hij daaraan niet voldoet, zal hij gestraft worden volgens krijgs wet; dat iedere burger, die door raad of daad eenige hulp aan den vijand verleent, of diegenen der burgers die, zonder daartoe door de noodzakelijkheid gelwongen te zijn, zijne wapens neerlegt om leven en eigendom te beschermen, daardoor den vijand bevoorlee'ende, zal beschouwd worden zich schuldig gemaakt te hebben aan hoogverraad, en zal behandeld worden volgens de strengste bepalingen der wet; dat iedere burger, die van eenig hoogverraad van den kant van eenen burger kennis bekomt, verplicht is zulks aan de autoriteiten te ontdekken. Indien hij zulks verzuimt, zal hij zelf voor strafbaar aan hoogverraad gehouden worden.

C. W. A. van der Post.

(Particuliere correspondentie.)

Geschreven in 1903 Kaapstad, 16 December.

Deze week bracht het toeval mij in aanraking met den heer C. W. A. van der Post, in uiterlijk een Afrikaander van top tot teen. Hij is een Boer, eenvoudig, patriarchaal, vader van tien kinderen. Half-ongelovig gleed dan ook mijn blik langs zijn echt Boerengezicht, toen hij mij meedeelde, dat hij in Holland geboren is. Trouwens, hij telde nog maar net drie jaren toen zijn ouders hier met hem aan wal stapten. Hij heeft derhalve een geheel Afrikaansche opvoeding gehad, en daarom valt het te meer in hem te bewonderen, dat hij zulk een uitgebreide kennis bezit en zulke knappe boeken heeft geschreven. In Holland zullen zijn romantische verhalen, die voor de pasontluikende letterkundige talenten der Afrikaansche natie van groot nut zijn, wel niet zoo heel bekend wezen. Men heeft in 't moederland zulke meesters, dat bij hun voortreffelijk werk de geschriften van eenvoudige geesten in de schaduw blijven. Maar voor een land als dit zijn we al vader-dank-u blij met voortbrengselen van mannen als van der Post, Hendrik Visscher en anderen, wier eenvoudig werk door onze menschen begrepen en gelezen worden. Zuid-Afrika is daarom veel aan den heer van der Post als schrijver verschuldigd. En ook voor wat hij gedurende den oorlog heeft gedaan zijn de Afrikaanders aan hem verplicht.

Ofschoon hij als consul van Nederland voor den Oranje-Vrijstaat zich voor commandodienst achter de Nederlandsche vlag had kunnen verschuilen, stelde hij, na machtiging van den minister van buitenlandse zaken, een plaatsvervanger (procureur Olivier), aan en trok met de burgermacht mee, doch werd spoedig door den president naar Bloemfontein geroepen om als lid van de financieele commissie werkzaam te zijn.

Na een maand waren de voornaamste werkzaamheden van dat lichaam geëindigd en vertrok hij naar het zuiden om de grenswachten langs de Oranjerivier te regelen. Bij dat werk leidde hij verschillende gevechten, waarvan het grootste was dat van 11 Februari 1900, toen hij met 212 man (onder wie een aantal Hollanders: Kakebeke, Hahn e. a.) 4000 Engelschen onder Lisle versloeg, zonder één man te verliezen; de Engelschen lieten 170 man op 't slagveld. Een maxim werd genomen, hoofdzakelijk door de dapperheid van Hertzog, een broer van den rechter-generaal.

Eenige dagen later riep het werk der financieele commissie hem naar Bloemfontein en toen naar Pretoria, waar hij £ 250,000 (in 't geheel keerde de Transvaalsche regeering aan den Vrijstaat een half millioen pond uit) voor de commando's in den Vrijstaat te ontvangen had. Terstond daarop vertrok hij opnieuw naar 't zuiden om de verstrooide commando's bijeen te brengen en ze naar 't noorden te geleiden, daar de Engelschen reeds tot bij Bloemfontein waren opgetrokken. Op den 18en Maart had hij tusschen Fauresmith en Edenburg 800 man te zamen gebracht. Hij ging er dien nacht op uit om aan een ander commando niet ver van daar bevelen over te seinen, en vond, toen hij den volgenden ochtend terugkeerde, slechts 80 man van de 800 over. Al de anderen waren huis toe. Het kanon en de maxim met de munitie daarvoor waren in een oude mijnschacht geworpen! Onder de 80 getrouwen waren het klompje Hollanders, zestien man sterk, onder Kakebeke als korporaal. Hij zond de mannen met een grooten draai naar president Steijn, die toen te Smaldeel vertoefde, en bleef zelf met één man achter om te trachten de menschen weer bijelkaar te brengen. Twee en vijftig dagen werden ze als wilde dieren door de Engelschen rondgejaagd; soms zaten elf honderd soldaten achter hen. Aan 't eind van die 52 dagen had zich een patrouille, door president Steijn gezonden, bij hen aangesloten. Zeventien man was die patrouille sterk en onder hen waren de Hollanders Ham, van der Loo, Jozef Goddefroy, Reimond, Voigt en Steyn Parvé, die vooral door den heer v. d. Post om zijn dapperheid geroemd wordt, ofschoon hij met grooten lof spreekt over alle Nederlanders, die onder hem gediend hebben. De laatstgenoemde is later met Schilham (door de Afrikaanders als Schellem herdcoopt) op verzoek rapportrijder van president Kruger geworden, een alleszins eervolle onderscheiding.

Men kwam na veel wederwaardigheden in Pretoria. Vandaar werd de heer van der Post, nog steeds als lid der financieele commissie, met een opdracht der Transvaalsche regeering naar 't Oosten gezonden. De officieele machtiging voor zekere onderhandelingen is den Engelschen nooit in handen gevallen, ofschoon de heer van der Post niet lang daarna gevangen werd genomen. Haar bekend te maken acht hij ook thans nog niet gewenscht. Na zijn zending volbracht te heb-

ben werd hij door 800 man, meest Kapenaars en Hollanders, tot commandant gekozen, doch nog vóór hij zich aan 't hoofd van zijn commando kon stellen werd hij ernstig ziek. Hersteld werd hij als regeeringscommissaris en militair gouverneur naar Barberton gezonden. Toen de Engelschen dit dorp naderden waren alle burgers vertrokken; slechts 12 speurders bevonden zich bij v. d. Post; overigens was het dorp bewoond door 4000 vrouwen en kinderen.

Een Engelsch soldaat, die zich uitgaf voor officier van French's staf, kwam hem meedeelen, dat wanneer uit Barberton een schot gelost werd, men het dorp zou bombardeeren. De heer van der Post antwoordde, dat hij volstrekt geen zekerheid kon geven, dat niet geschoten zou worden, en vestigde er de aandacht op, dat elk huis bewoond werd door vrouwen en kinderen, waarop de Engelschman den heer van der Post uitnoodigde den generaal zelf te gaan zien, er bij voegende, dat hij instond voor zijn veiligheid.

De heer van der Post liet zich verleiden en ontdekte al gauw, dat men hem in de val had laten loopen, want French nam hem onmiddellijk gevangen. Protesteeren hielp niet. De Engelsche cavalerie-generaal voegde hem op zijn gewone ruwe manier toe, dat hij maar beter uit zijn oogen had moeten kijken, want de man, met wien hij was medegegaan, was geen officier, maar een van Rimington's verkenners.

Onder geleide naar Pretoria gezonden, werd van der Post voor Roberts gebracht, bij wien zich eenige officieren bevonden, die in Barberton als gevangenen door van der Post goed waren behandeld. Ofschoon deze beslist weigerde eenigen eed af te leggen, liet Roberts hem op parool naar de Kaapkolonie gaan, naar alle waarschijnlijkheid op aandringen van de officieren, die vroeger krijgsgevangenen der Boeren waren geweest.

Alvorens van der Post uit de republieken werd gevoerd, liet de opperbevelhebber hem opnieuw bij zich komen. Een lang gesprek volgde, waarin van der Post aan Roberts openhartig zijn meening zeide omtrent het wangedrag der Engelsche troepen, wat een der redenen was, waarom de strijd werd voortgezet. Aan 't eind van dat gesprek liet Roberts zich uit in dier voege, dat hij wel met de Boeren zou willen onderhandelen. V. d. Post deelde mee, dat hij wel gaarne dezen wensch aan president Steijn wilde kenbaar maken. De veldmaarschalk gaf hem een pas, en meteen een handvol papieren, zijnde afdrukken van zijn laatste proclamatie en van de briefwisseling met generaal Botha, „om onder de Boeren te verspreiden”, naar Roberts zeide. Van der Post weigerde beslist deze stukken mede te nemen; alleen een exemplaar van elk stuk stak hij bij zich, om aan den president te overhandigen.

Daarop ging hij naar Heilbron, waar gezegd werd, dat generaal de Wet was; het verblijf van president Steijn was niemand bekend. Na een onderhoud met Luyt, voorzitter van den Volksraad, toen eveneens op parool, werd een kleurling tegen goede betaling er op uit gezonden met een brief aan generaal de Wet, waarin een en ander werd meegedeeld omtrent het gesprek met Roberts. Het bleek, dat de Engelschen omtrent de Wet's verblijfplaats even slecht op de hoogte waren als met die van den Vrijstaatschen president, want de kleurling vond hem, na lang zoeken, in Transvaal tusschen Venterstroom en Potchefstroom. Het antwoord van den Boeren-hoofdcommandant bestond alleen in deze mondelinge boodschap: „Ik kan met den heer van der Post niets te doen hebben, want hij is geen vrij man”.

Daarop ging van der Post naar Ladismith in de Kaapkolonie, in welke plaats hij zijn jeugd had doorgebracht.

Na zestien maanden scheidens, ontmoette hij voor 't eerst zijn vrouw, die veel geleden had. Ter wille van de opvoeding der kinderen besloot men naar Stellenbosch te verhuizen, en daar trof ik deze week den heer van der Post aan op een eenvoudige

villa, in een der stilste gedeelten van het reeds zoo rustige universiteitsdorp.

Nog steeds is hij op parool, daar hij weigert den eed te zweren. Zijn gezondheid heeft in den laatsten tijd veel geleden; zijn bezigheden (hij is groot-grondbezitter en heeft procureurskantoren op verschillende plaatsen in Transoranje) lijden eveneens onder zijn voortdurende afwezigheid, maar hij blijft op zijn stuk staan. Persoonlijk heeft de heer van der Post thans meer over den Engelschman te klagen dan vroeger. Maar zijn familie heeft zwaar geleden in den krijg. Zijn vijf zwagers lieten hun leven; vier op 't slagveld, een in krijgsgevangenschap; ook een neef sneuvelde en twee bleven tot het einde in 't veld. Ten gevolge van den oorlog heeft hij thans de zorg op zich van vele weezen, doch hij blijft halsstarrig weigeren trouw aan koning Eduard te zweren.

Ik vond den heer van der Post bezig met brieven te schrijven over de immigratie van Hollandsche boerenarbeiders. Hij meent, dat het voor boerenknechten aan te bevelen is met Afrikaansche landbezitters een overeenkomst aan te gaan om bij deze te gaan werken. Wanneer de jongens oppassend zijn, meent hij — en hij beroept zich daarbij op zijn ondervinding — dan kunnen ze in betrekkelijk weinig jaren zooveel overhouden, dat ze zelf een boerderijtje kunnen beginnen. In elk geval meent hij, dat ze een betere toekomst hebben dan in Holland, waar het leven van landarbeider niet benijdenswaardig is. Er waren bij hem eenige aanvragen ingekomen. Het aangeboden loon belooft ongeveer dertig gulden per maand en alles vrij, en een namiddag om voor zich zelf te werken op een stuk grond, door den landeigenaar gratis afgestaan. Ook de heer van der Post raadt iedereen be-slist af te komen, wanneer men niet in Holland reeds zekerheid heeft hier een bestaan te zullen vinden.

MET DE VILLEBOIS-MAREUIL

door H. Oost, de Christelijke
onderwijzer die hier I. in de Kerk is opgetreden.

Het Hollander-Corps had op den 21en October 1899 zulk een gevoeligen slag gekregen, dat het uit elkaar was gespat. Bovendien waren de meeste Hollanders die aan de zijde der Boeren vochten, van meening, dat zij de zaak betere diensten bewijzen konden door onder de Boeren verspreid te zijn, dan een afzonderlijk corps te vormen; en voor die redeneering is zeer veel aan te voeren. Vandaar dat het nooit gelukt is een sterke macht, alleen uit Nederlanders bestaande, te vormen, en dat het bijna vijf maanden duurde voor er een nieuw Hollander-Corps werd opgericht, ofschoon er, volgens geruchten, in Maart reeds een aantal onzer landgenooten onder een eigen aanvoerder aan de Zandrivier vocht.

In het begin van Maart was ik met verlof op weg

naar Louis-Trichardt, mijn woonplaats, ten einde daar eenige zaken met mijn schoolcommissie te regelen, toen ik te Pretoria, waar vrienden mij verzocht hadden een paar dagen over te blijven, hoorde van een klomp Nederlanders, die zich onder een eigen commandant geschaard hadden. Ik besloot mij bij hen te voegen. We waren een honderddertigtal, en zouden onder aanvoering van commandant Smorenburg deel uitmaken van het vreemdelingen-legioen, dat onder het opperbevel van graaf de Villebois-Mareuil stond.

Wie geen paard had, werd daarvan te Pretoria voorzien, want er werd gefluisterd, dat we zouden gebruikt worden voor een onderneming, waarvan het welslagen afhing van de snelheid onzer beweging, zoodat we den naam kregen van „vliegende colonne”.

Eenige uren voor ons vertrek bood een dame (wier naam ik ongelukkig vergeten ben) ons een vaandel aan: „Hollander Corps” stond er met duidelijke letters op te lezen. Bij 't overhandigen drukte zij ons op 't hart, dat we den Nederlandschen naam op moesten houden en toonen, dat 't oud-Hollandsch bloed onverdund in onze aderen stroomde. Velen van ons, die al meer dan vijf maanden in 't veld hadden doorgebracht, kregen tranen in de oogen, allen waren we vast besloten ons als mannen te gedragen.

Krachtig klonk daarop in de zaal van 't Hollandsche Mannenkoor, waar de plechtigheid plaats vond, 't Wilhelmus van Nassauen en uit volie borst zongen we 't Transvaalsch volkslied. Onze kommandant bedankte voor de eer ons aangedaan.

F. Mevrouw Bekker
zie aangehecht blaadje op bladz. 11.

Dergelijke oogenblikken in 's menschen leven zijn onvergetelijk. De oorlog verdierlijkt den mensch en is alzoo het edelste wezen van Gods schepping onwaardig, maar er komen ook oogenblikken in voor, waarop die oorlog edele snaren doet trillen in de ruwe borst van den man, wiens dagelijksch werk 't vernietigen van zijn medemensch is.

Nog denzelfden avond vertrokken de meesten van ons (de anderen zouden zich den volgenden dag bij ons voegen) en een paar dagen later bevonden we ons te Kroonstad, waar we oostelijk van de spoorlijn, die den Oranje-Vrijstaat in zijn lengte doorsnijdt, onze tenten opsloegen.

Daar zag ik voor 't eerst onzen generaal. Kolonel de Villebois-Mareuil had den lande reeds goede diensten bewezen gedurende de eerste vijf maanden van den oorlog, waarom de regeering hem als generaal aanstelde. De meeste van zijn mannen waren uitlanders, maar er waren ook een aantal Afrikaners onder hen, die door hunne betere bekendheid met 't land als verkenners en gidsen konden dienst doen.

De Villebois was vriendelijk en voorkomend als ieder Franschman. Hij was klein van stuk; zijn houding, blik en forsche grijze knevel verriedden den krijgsman, die voor geen kleintje vervaard is. Zijn kleeding was hoogst eenvoudig: een khakipak met gewonen hoed. Hij zal omtrent vijftig jaar oud geweest zijn, maar als het aankwam op het doorstaan van vermoeienissen en 't verdragen van ontberingen, maakte hij menig jongeman, die nog niet de helft van zijn leeftijd bereikt had, beschaamd.

Gedurende ons verblijf te Kroonstad oefenden diegenen onder ons, die nog maar kort geleden uit Holland waren gekomen en dus minder goede ruiters waren, zich in 't paardrijden; ook brachten we een bezoek aan onzen nieuwen generaal, die ons toe liet spreken door zijn secretaris, den heer Maarseveen, een Hollander, en ons inspecteerde.

F
zie
bl. 264

Den volgenden dag werd ons een brief voorgelezen, dien de Villebois aan Koningin Wilhelmina geschreven had; daarin zeide hij er trotsch op te zijn, dat hij van hare vroegere onderdanen onder zijn commando had. 't Is erg te betreuren dat Hare Majesteit dien brief niet kan ontvangen hebben, voordat de schrijver met eenige zijner mannen reeds gesneuveld was en 't grootste gedeelte van de overigen verkniesden in de gevangenis.

Door Kroonstad trokken in die dagen groote Boerencommando's (Ermeloërs en Middelburgers o.a.) naar 't zuiden, om daar versterking aan te brengen. Cronjé was een week of drie geleden gevangen, zoodat de overgebleven commando's te zwak waren voor de verdediging van den Vrijstaat. Bovendien was de belegering van Ladysmith opgegeven en de Boerenmacht in Natal van de Toegela op de Biggarsbergen teruggetrokken, waardoor een groot aantal burgers daar gemist konden worden.

Bloemfontein was al in handen van de Engelschen en de Vrijstaatsche regeering verplaatst naar Kroonstad. Hier had ik de eer generaal Joubert voor 't laatst de hand te drukken: een tiental dagen later was hij reeds overleden.

't Moet, naar ik meen, op den avond van den 20en Maart geweest zijn, toen we order kregen om op te zadelen en padkost voor een dag of drie mee te nemen. Een vijftigtal Hollanders (de beste ruiters waren uitgezocht), vijftewintig Franschen en elf (meest half-Engelsche) Afrikaners begeleidden een kar met vier muilen bespannen en door een paar Kaffers bestuurd. De kar was beladen met dynamiet. Op order van den generaal trokken we zoo stil mogelijk Kroonstad door, de drift van Valschrivier door en bewogen we ons in zuidelijke richting. Niemand onzer, de generaal en commandant Smorenburg uitgezonderd, wist wat het doel van den tocht was.

Al spoedig bemerkten we, dat de manier waarop onze generaal trok, geheel anders was dan die van de Boeren. Deze rijden onder gewone omstandigheden ongeveer twee uur door zonder te rusten, vooreen na hunne paarden in galop zettende, waarna afgeradeld wordt en de gekniehalterende dieren een half uur gelegenheid hebben om te rusten en tegelijk thun maag te vullen.

Een paard kniehalteren is de halsterriem aan een der voorpooten bevestigen, zoodat het in 't loopen wordt bemoevelijkt.

Niet alsoos de Villebois. Hij reed alleen stapvoets (ten minste gedurende de eerste dagen) steeg om de twee uur ongeveer van 't paard, bleef eenige minuten voor het dier staan, waarna de krijgshaftige figuur weer opsteeg, wat voor ieder het teeken was hetzelfde te doen.

Hij reed altijd voortaan terwijl dan meest, al de Afrikaanders en daarachter de Franschen volgden; terwijl tusschen dese en ons de kar was.

Op die manier werden tamelijk lange marschen gemaakt. De eerste bv. duurde van acht uur in den avond (reeds om zes uur hadden we opgeradeld) tot ongeveer vijf uur in den morgen, waarna wij afraalden, de paarden knielalterden en wij, in 't groene gras uitgestrekt, met 't hoofd op 't zadel, eenige uren rust genoten.

Voor ons, die reeds een vijftal maanden met de Boeren saamgevochten hadden, was dit alles zeer veeemd.

Zulke lange tochten zonder af te zadelen, niet eens te weten waar we naartoe gingen terwijl we altijd zeker wisten waar we vechten moesten als we met Boeren uittrokken — maar we hadden vertrouwen in onsen generaal en trachtten tevreden te zijn. We trokken langs allerlei omwegen en bijpaden (ten einde Engelsche spionnen te misleiden) eerst naar 't Zuiden, daarna in Westelijke richting.

Als we na een vermoeienden rit soms bij een boerenplaats aankwamen, kocht de generaal voor onze paarden havergeroven en voor ons een paar schapen, die we in eenige minuten geslacht en uitgedeeld hadden. Hout werd gezocht, een pot werd geleend om 't vleesch te koken en spoedig aten we zoo lekker of misschien nog wel lekkerder dan bij moeder thuis.

Degenen die geen pot machtig werden, konden met behulp van den laadstok hun vleesch lekker braden en die geld had, kocht er wat brood bij.

Wie slechts een leege buurst bezat, wist "tante" of "nichtjes" wel zoo aangenaam bezig te houden, dat hij op melk en brood wegd onthaald.

Over het geheel werden we zeer gastrij door de vrouwen, die ons als redders begroetten, ontrangen.

Hun mannen waren of gevangen of op commando, en allen preseden voor het behoud van het land. "Nee, kijk" zegt een tante tegen me, "Aronjé het geklom om die Engelse te keer, en dat gaat eers goed, maar nou vang hul kom en een heel klomp van onse mende; hoe zal dik nou gaan" en dan pinkte tante een traan uit het oog.

MET DE VILLEBOIS-MAREUIL

door

H. OOST.

II.

Altijd maar door reden we; onze paarden begonnen zeer vermoeid te worden, en 't gebeurde na eenige dagen wel eens dat een slecht paard, vooral als het een min geoeffenden ruiter had, flauw werd, d. w. z. geen pas meer voortkon of inmekaar zakte. De berijders werden dan eenvoudig achtergelaten en moesten of door de hulp van een nabijzijnden Boer in te roepen, of door hun paard eerst rust te gunnen trachten ons later in te halen.

Het tochtje was dus vermoeiend — 's nachts werd slechts een paar uur gerust, en des daags alleen als de zon 't hoogst stond — doch het had zijn zeer aangename zijde: 't vrije veldleven en 't altijd verkeerren in de frissche lucht gaf ons gebruinde konen, en hield er tevens den moed in. Ook verschaften

aardige ontmoetingen met de bewoners dier streek ons heel wat plezier. Laat ik er een enkele verhalen.

Terwijl ons commando het pad volgde, sloegen twee vrienden en ik, met toestemming van den commandant links af en we kwamen al gauw bij een eenvoudig boerenhuisje.

„Is jul Engelse?” roept een jonge vrouw, die naast een oudere voor 't huisje staat, ons toe.

„Ah, nee tante, ons is Boere.”

„O kom dan maar”, en zij keert zich tot de oude vrouw, „dat 's rech, ma.”

„En is jul rechtig Boere?” vraagt de ou-tante als we afgeklommen zijn.

„Nee tante, ons is Hollanders.”

„Is jul Hollanders? Bijk die Hollanders soo? Machtie, zoo'n mooi wit nasie; wil jul nie in kom nie?” (*)

„Banje graag, tante.”

De teugel wordt over de koppen der paarden ge-
gooid en wij volgen de oude en de jonge tante.

„Wil jul nie een kommetjie melk drink nie, niet een stukkie brood?”

Wij geven ons sterk verlangen daarnaar te kennen, en terwijl de jonge vrouw bezig is de tafel te voorzien van ons eenvoudig maal, vervolgt de oude:

„Ik is ook een Hollander.”

„Ja tante?”

„Ja, mij grootvader sij pa, ik g'loo, of sij oupa, ik kan niet seker meer sê nie, die het ook uit Holland gekom.”

De naam, die tante opgeeft als haar van, is werkelijk een bekende Hollandsche naam.

„Rechtig, jul is daarom een mooie nasie, né, soo wit.”

N.B. wij waren reeds vijf maanden nacht en dag blootgesteld geweest aan heete zonnestrallen en koude regenvlagen!

Wij vroegen 't besje naar den naam van haar plaats.

„Soete Inval,” antwoordde ze.

„Die plaats draagt haar naam met eere,” merkte een der vrienden op.

En terwijl we nu bezig waren 't brood te verslinden en de lekkere melk bij lange teugen te drinken, moesten we, hoe bezwaarlijk het spreken ook ging gedurende 't eten, de lieve ou-tante inlichten aangaande duizend en één dingen.

Ze prees onzen moed, bewonderde ons, en zou ons hoog van ons zelf hebben doen denken, indien we niet geweten hadden, dat zij door een bril met zeer sterke lenzen keek.

Hoe aangenaam 't ons ook was weer een dak boven 't hoofd te hebben, weer op een stoel te zitten, weer met vertegenwoordigers der zwakke kunne te kunnen spreken, we moesten al spoedig opklimmen, en na de twee tantes hartelijk de hand te hebben geschud, reden we in galop weg, om ons commando te bereiken, waarvan slechts een wolk stof aan den horizon de tegenwoordigheid verried.

Een dergelijke ontvangst genoten we op de meeste Boerenplaatsen, die we aandeden. Enkele Boeren echter behandelden ons ver van vriendelijk; ik herinner mij zelfs een plek, waar sommigen onzer een dronk waters werd geweigerd. De oude man was denkkelijk bang voor te groote vertrouwelijkheid van de Uitlanders met zijn leelijke dochter.

Als de honger zich wat al te sterk liet gevoelen, kochten we voor ons eigen geld eenden of hoenders, om lekkere soep te koken; iemand die echter minder ruim bij kas was en even goed een leege maag had, zag zich genoodzaakt een kipje of eendje in alle stilte den nek om te graaien.

Eindelijk kwamen we in 't dorpje Hoopstad aan, een kleine plaats, waar de erven (heemsteden) een pond sterling het stuk kosten.

De landdrost, een Hollander, ontving ons vriendelijk. In een leegstaand huis werden we ingekwartierd; brood, vleesch en koffie kregen we volop en 's avonds heerschte er vroolijkheid: een goed reëfsche inwoner had ons op eenige bottels whisky onthaald, als een bewijs van waardeering van onze edele bedoelingen, die we echter zelf nog niet in bijzonderheden kenden.

Evenwel wisten we nu meer aangaande 't doel van onzen tocht, dan in 't begin. Onze generaal was nl. met eenige verkenners vooruitgereden naar Hoopstad, teneinde, naar we hoorden, versche paarden aan te koopen, en daar had hij een dagorder uitgegeven, waarvan eenige onzer de kopie in handen kregen. Daarin heette het o. a. dat, zoodra we in de nabijheid van 't einddoel van onzen tocht gekomen waren, we zouden afzadelet en kalm wachten, terwijl twee van ons, een van 't Fransche en een van 't Hollander-corps met dynmiet het doel van den tocht zouden uitvoeren, daarna snel terugkeeren naar de anderen, waarop allen zich gezamenlijk zouden verwijderen.

Ook had ik een gesprek met generaal de Villebois, waarin hij in eigenaardig Engelsch zeide, dat we achter den vijand zouden onttrekken, om bruggen enz. in de lucht te laten vliegen.

Ik vroeg naar een beter paard, daar 't mijne zwakker begon te worden. „U hoeft niet mee te gaan,” antwoordde hij, „die hier achter wil blijven mag dat doen.”

Ruim vier-en-twintig uur rust werd ons gegund; we waren op den middag te Hoopstad aangekomen en vertrokken in den avond van den volgenden dag, maar onze generaal bleef er met eenigen onzer, die slechte paarden hadden. We waren langzamerhand allen te Hoopstad te zamen gekomen.

Nu trokken we in zuidwestelijke richting en zoo kwamen we op 18 mijlen afstand (3 uren te paard) van Boshof, waar we een aantal burgers aantroffen, die daar in kopjes lagen. O, wat waren die menschen blij toen ze ons zagen; ze hadden gevreesd, dat na de gevangenneming van Cronjé alles verloren was, maar hun moed keerde nu terug. Maar hun teleurstelling was groot, toen we hun vertelden, dat wij niet bij hen in positie konden blijven, maar dat we verder moesten, waarheen was ons onbekend.

Te Leeuwkop, zoo heette die plaats, waarvan de eigenaar een zekere mijnheer Theron was, rustten we eenige dagen, maar 's nachts stonden om beurten een aantal onzer op brandwacht.

De Franschen maakten den toorn des heeren Theron en zijn ega gaande door in een leegstaand huis van hen intrek te nemen, denkende dat de bewoners van dat huis gevlucht waren, en door de groenten uit den tuin te gebruiken. 't Was leuk die oude heer en dame allerlei heftige gebaren te zien en lieve woordjes te hooren gebruiken, terwijl de Franschen, met het onschuldigste gezicht ter wereld en schouderophalend, al dat vreemds aanhoorden.

Als ik me goed herinner (aan datums stoort men zich in 't geheel niet op commando) kwam de Villebois op den morgen van den 4en April te Leeuwkop aan, met degenen die andere paarden gekregen hadden. Des middags gaf hij een dagorder uit, waarin werd meegedeeld: Vannacht zullen wij Boshof innemen. Verder werd alles duidelijk aangegeven, tot zelfs de wapenkreet — Transvaal-Vrijstaat! — dien wij bij het stormen moesten aanheffen.

Nog duidelijk staat het me voor den geest, hoe onze vingers jeukten om den Mauser te richten op de koppen der verraderlijke Engelschen, hoe we hen desnoods met de kolt van 't geweer den schedel wilden verbrijzelen.

't Was een groote teleurstelling voor diegenen

(*) Men moet bedenken, dat dit in een achterhoek van den Vrijstaat voorviel en niet in Transvaal, waar zooveel Hollanders zijn.

onder ons, die, op bevel van den generaal, achter moesten blijven of omdat ze slechte ruiters waren, of om de zwakheid van hun paarden. Kommandant Smorenburg had moeite genceg hen van de noodzakelijkheid van die order te overtuigen, en menigeen trachtte door een proefrit den commandant tot andere gedachten te brengen.

De Villebois schatte de bezetting van Boshof op 3 à 400 man, althans volgens zijn dagorder; de veldcornet van de burgers, die bij ons in positie lagen, had beloofd met zijn menschen de behulpzame hand te bieden, en daar hem verteld was, dat het garnizoen te Boshof met eenige duizenden soldaten was versterkt, besloot hij zelf een onderzoek in te stellen.

Nog vóór hij terugkeerde vertrokken wij, d. w. z. degenen, die goedgekeurd waren; de anderen (een acht- of tiental misschien) moesten met de slechtste paarden naar Kroonstad terug. 't Was namiddags vier uur; we waren allen welgemoed, want, ofschoon we wisten, dat we groote kans hadden gedood of gevangen te worden, maakte de gedachte, dat wij 't land een grooten dienst zouden bewijzen en de Boeren moed geven, als we succes hadden, ons vroolijk. We zwaaiden als afscheid aan de jonge dames Theron, die ons naogden, de geweren boven onze hoiden en dachten ons bijna onoverwinnelijk. De zon ging al spoeig onder en aan dien kant zagen we een groote witte vlek; dat was Boshof, dat morgen vroeg in onze handen moest zijn.

We trokken als altijd kalm voort, de generaal met de verkenners voorop, vervolgens de Franschen, dan kwam de kar met dynamiet en eindelijk volgden wij.

Omtrent een uur na middernacht kwamen we aan den Spitskop, die zich ongeveer oostelijk van Boshof verheft. We reden nog een weinig verder en onze gids was het pad bijster. Dat was de oorzaak van onzen val.

Men heeft den gids, een man die jarenlang in den omtrek van Spitskop gewoond had, beschuldigd van verraad, en 't lijkt ook zeer verdacht, dat wij, na twee uur bij den Spitskop gewacht te hebben, in dezelfde richting langs 't zelfde pad voort bleven trekken. De generaal was erg ontstemd, toen de onbekwaamheid van den gids ons tot wachten dwong, en precies op denzelfden tijd als hij had aangegeven reden we verder.

't Duurde niet lang of de lichte streep in het Oosten, langzamerhand overgaande in rood, meldde ons den aantocht van de zon. Ditmaal was hare komst ons niet aangenaam, want de rand (heuvelrij), dien we reeds in den nacht hadden moeten bereiken, was nog slechts als een wazige blauwe plek aan den horizon zichtbaar.

Elk oogenblik verwachtten we de komst der Engelschen, daar de vrouwen, die op de plaatsen woonden, welke we aandeden, ons vertelden dat bijna geregeld om dezen tijd van den morgen Engelsche patrouilles hen kwamen bezoeken.

Er zijn werkelijk bij den Spitskop kort na ons vertrek vandaar een aantal rooinekken geweest. Volgens de getuigenis der Engelschen zelf hebben een aantal van onze menschen, die daar 's nachts om eene of andere onbekende reden waren achtergebleven, gevuurd op een vijandelijke patrouille.

't Moet ongeveer 8 uur in den morgen geweest zijn toen wij bij den bedoelden rand aankwamen, waar kort daarna het bloedig tooneel zou afgespeeld worden, waarbij o.a. een van de beste krijgslieden uit den Transvaalschen oorlog voor de zaak zijn leven liet.

Maar van dezen slag een volgende maal.

MET DE VILLEBOIS-MAREUIL

door

H. OOST.

III.

We waren dan aangekomen bij den rand, maar ongelukkig eenige uren te laat. De generaal zadelde af en wij volgden zijn voorbeeld; de paarden werden gekniehalterd en nadat wij wat gegeten hadden van het vleesch en 't brood, dat we van Leeuwkop in onze zadeltassen hadden meegenomen, strekten we ons uit onder de doornboomen, waarmee 't veld bedekt was.

Na eenige rust genoten te hebben, besloten mijn maat en ik naar de nabijzijnde boerenbehuizing te gaan, ten einde wat melk of koffie voor onze dorstige kelen te krijgen. We bevonden, dat het huis onbewoond was; de zitkamer was gedeeltelijk gevuld met tarweschoven, waarvan we er eenige aan onze paarden gaven. Terzijde van de boerenwoning stond een „wa'e-huis” (wagenschuur), dat thans door een kaffertfamilie bewoond werd; we begaven ons daarheen en vernamen, dat de baas (de eigenaar van Kalkfontein, op welke plaats de slag voorviel) op commando was, en dat de nooi zich bij familieleden bevond: uit vrees voor de Engelschen was zij gevlucht. 't Waren „mak-kaffers”, zoodat we niet aarzelden de melk, die ons aangeboden werd uit de goed schoongemaakte kom te drinken; de gekookte pompoen zelfs weigerden we niet.

Mijn vriend ging nu een weinig slapen, maar ik zou de wacht houden, daar de mogelijkheid bestond, dat de Engelschen, die slechts eenige mijlen van ons verwijderd konden zijn, ons kwamen verrassen. Ik dacht een plan uit; in 't veld liepen een klomp paarden: als we onze vermoeide rijdieren eens konden ruilen met twee daarvan, dan zou onze tocht voor ons veel aangenamer zijn. Wij vroegen den ouden kaffer, wat hij er van dacht; maar hij verzette zich er sterk tegen, want hij was bang voor zijn baas. Wij wilden om begrijpelijke reden den kaffer te vriend houden en den Boer niet benadeelen, zoodat we besloten den raad van „ou-ta” op te volgen, om n.l. bij kaffers, die niet ver vandaar aan de Oostzijde van den rand woonden te trachten onze dieren te verruilen; die kaffers hadden eigen paarden.

We reden naar de aangewezen plek en kwamen zoo voorbij den boom, waaronder we eenigen geleden tijd gerust hadden. Tot onze verwondering was er niemand van onze tochtgenooten te zien, maar daar we eenige paarden van ons op een afstand zagen grazen, begrepen we, dat onze menschen slechts een weinig verder de punt van den rand omgetrokken waren. Twee kaffers werden uitgezonden, om hunne paarden uit 't veld te halen en in de kraal „te keer,” terwijl wij ons kalm onder een boom uitstrekten.

't Viel me op, dat een der kaffers onophoudelijk op een grooten klip stond te turen in de richting van Boshof; nieuwsgierig voegde ik me bij hem.

„Waar kijk jij soo na, jong?”

„Soo maar, baas.”

„Waar lê ons mense nou?”

„Hul het een bietje soo om die randje getrek, baas; hul lê nou net hier,” en hij wijst met zijn hand naar links, over den rand.

Achter een hoogen kop, naar de zijde van Boshof, meende ik een groot aantal paarden te zien, die aan elkaar waren vastgehouden.

„Is dat pèrre, daar die?”

„Ah nee baas, dat is beeste.”

Ik stelde me gerust met die verklaring. Opnieuw ging ik onder den boom liggen. Volgens den stand der zon was het ongeveer half een, toen plotseling het bekende rat-tat-tat-tat van geweervuur me in de ooren klonk; daar waren de Engelschen!

De kaffer sprong van zijn klip, ijde naar ons toe en schreeuwde: „Baas, daar die Engelse, fat gauw-gauw die twee merries wat daar in die kamp staan, hier is ook twee za'els” (de twee kaffers bovengenoemd waren op onze paarden weg om de andere aan te keeren). De beide merries werden in allerijl opgezadeld.

„Kijk baas, die Engelse kom soo (hij wijst met een boog links), nou ken jullie mooi soo (hij wijst rechts, langs den rand) uitja'e, daar is nog nie Engelse nie”.

We wilden echter niet „uitjagen”, maar besloten de gezadelde paarden in een nabijzijnden kraal te zetten, en dan naar onze maats te gaan, om mee te vechten. Maar er deed zich een groote moeilijkheid op. Al wat we konden zien van den vijand was een groot aantal paardenruiters, die voor den punt van den rand heen en weer reden, voor en na een paar kogels in onze richting zendende, die soms zeer dicht langs onze ooren floten. Waar waren onze tochtgenooten? Welke stelling hadden ze ingenomen? Werkelijk, we waren in een neteligen toestand. Wel wisten we dat ze zich links van ons moesten bevinden, maar misschien hadden ze alleen de westelijke zijde van den rand genomen, zoodat we recht op den vijand zouden inloopen, indien we ons bij hen wilden voegen. De kogels kwamen bij ons van twee kanten: van den vijand, dien we konden zien, en juist van de tegenovergestelde zijde: we wisten niet, of de laatste van de Engelschen of van onze maats waren.

We besloten een weinig te wachten, om de paardenruiters dichterbij te laten komen, en dan op hen te vuren. 't Was een vreeselijk halfuurtje, dat we doorbrachten en ik moet tot mijn schande bekennen, dat ik een paar malen den lust in me voelde opkomen op de vosmerrie te springen en weg te jagen langs de oostzijde van de heüvelrij, maar met geweld bedwong ik dergelijke oogenblikken van zwakheid, want ik had mijn generaal beloofd hem niet te zullen verlaten.

Plotseling barstte eenige passen links van ons een Martini-Henry-geweer los; dat was een van de onzen, dien we evenwel niet konden zien; de paardenruiters hadden ons meer en meer omsingeld, waren afgestegen en begonnen ons nu te naderen. Ook wij vuurden; 't gewone oorverdoovend gesis van de Lee-Metford-kogels, vermengd met 't geratel der maxims en 't gedonder van 't geschut, 't zien vallen en wegdragen van gekwetste soldaten gedurende een paar uren, die ons echter eenige minuten toeschenen; toen 't hoera-geschreeuw der vijanden — 't bewijs, dat ze de overwinning behaald hadden — en . . . 't werd bijna doodstil; nog slechts enkele schoten knalden.

De rooinekken waren ook ons steeds meer genaderd. Wat kunnen een drietal geweren tegen zoo'n overmacht? Bovendien had de Martini-Henry al eenigen tijd gezwegen. Er wordt „hands-up” geschreeuwd en wij geven ons over. Een van de ellendigste oogenblikken, die ik ooit doorleefd heb, was dat van 't afgeven van mijn trouwen Mauser, die zes maanden lang lief en leed met me had gedeeld; 's nachts rustte hij in mijn arm en 's daags hing hij op mijn rug of stond hij naast me.

„Wat heb je nog meer?” vraagt de korporaal van de yeomanry, aan wien ik me overgaf, nadat hij mijn geweer en patroonbanden in ontvangst had genomen.

Ik haalde eenige losse Mauser-patronen uit mijn jaszak te voorschijn en stelde hem die ter hand.

„Geen geld?” maar als schaamde hij zich over die vraag liet hij er dadelijk op volgen: „In orde”.

Ondertusschen hadden zich een kapitein met eenige soldaten bij ons gevoegd; de eerste gaf aan den korporaal en een soldaat last, op ons te passen, terwijl hij zelf onze geweren en patroonbanden meenam.

Mijn vriend en ik gingen zitten, de soldaten bleven staan.

„Wil u rooken?” vraagt de vriendelijke korporaal

en hij presenteert me zijn tabakszak.

„O, heel graag”. Maar ik kom tot de ontdekking, dat mijn pijp in 't gevecht verloren is geraakt.

„Mag ik u die aanbieden?” Hij geeft me een oud pijpje, dat gauw gestopt is en gezellig dampende gezelschen we spoedig over allerlei dingen. Doch er kwam dadelijk een eind aan. Een stafofficier, een man, van wien ik later hoorde, dat hij vóór den oorlog de goe-gemeente van Kimberley voorzag van slaboontjes en andere groente, stapt naar ons toe en schreeuwt: „Kill the b...!” (Schiet de b... dood.)

De twee soldaten maken 't militair saluut; ook wij staan op.

„Kill the b....!” herhaalt hij.

„U heeft 't recht niet ons dood te laten schieten”, zeg ik en kijk hem meteen flink in de oogen.

„Mijnheer, kaptein..... heeft mij order gegeven op deze twee gevangenen te passen en voor hen te zorgen”, liet de flinke korporaal er dadelijk op volgen.

't Gesprek werd in 't Engelsch gevoerd natuurlijk, welke taal mijn maat niet goed machtig was. Deze had op zijn hoed een veer, welke den stafofficier in 't oog viel. Hij rukt mijn vriend den hoed van 't hoofd, houdt hem dien voor den neus en gilt: „Take it off!” (neem haar — de veer — weg.)

Mijn vriend verstaat hem niet.

Nog harder gilt de ander: „Take it off; neem wek!”

Mijn vriend doet opnieuw of hij hem niet begrijpt, waarop de dappere officier met een gebaar, alsof hij een honderdtal vijanden verslaat, de onschuldige veer afrukt en onder zijn voeten vertreedt. Daarop stapt hij weg, trotscher nog, dan toen hij gekomen was; mijn maat raapt gauw zijn veer op en zegt lachend tot me: „'k Heb 'em nog.”

Ik vraag aan den korporaal, wat dat voor een vent is, die officier. „O”, antwoordt hij, „die man heeft geen hooge gedachte van jullie”.

„Zoo? laat hij dan eens met zijn Lee-Metford eenige honderden passen van me gaan staan, en geef me dan mijn Mauser terug, dan willen we nog eens zien, of we iets beteekenen.”

Eenige minuten later werden we om den punt van den rand gebracht voorbij een aantal doode en gekwetste Engelschen en eenige gekwetsten van ons, naar onze wapenbroeders, die in twee rijen geplaatst en omringd waren door een sterke macht. Kommandant Smorenburg zag doodsbleek; onzen generaal miste ik. Een paar gekwetsten lagen tusschen ons op den grond.

Een kwartiertje later, gedurende welken tijd de soldaten en na hen ook wij water te drinken kregen, werden we door een sterk geleide van bereden infanterie vervoerd. De halstertouwen werden losgemaakt en aan onzen arm vastgemaakt, zoodat ieder van ons, ook de officieren, die tevergeefs protesteerden, en de twee of drie gekwetsten, als een hond aan een touw door een soldaat te paard werd weggebracht. Onze lijdens-geschiedenis had een aanvang genomen.

Dit is alles wat ik zelf heb meegemaakt van den laatsten der zeven slagen, die ik heb bijgewoond. Wat mijn lotgenooten mij later vertelden, komt hierop neer.

Nadat wij, mijn maat en ik, ons naar de boeren-plaats hadden begeven, had de generaal de anderen gelast een weinig verder te trekken de punt van den rand om, waar ze hun slaap voortzetten tot ze wakker werden geschud: de rooinekken kwamen. Commandant Smorenburg wilde dadelijk de paarden laten opvangen, maar de Villebois belette het. Voor den rand staat een losse kop: dien moest een gedeelte der Hollanders bezetten, de anderen volgden den generaal in den rand.

Van de (half-Engelsche) Afrikaners, de verkenners, vertel ik liever niets: hun gedrag was op zijn zachtst uitgedrukt, laakbaar, alleen veldkornet Coleman van Bloemfontein, hun voorman, weerde zich dapper, maar zijn geweer brak al spoedig; één van hen wilde reeds in 't begin van 't gevecht de witte vlag hijschen, doch onze commandant belette dit, door hem met doodschieten te bedreigen.

Toen de Engelschen voor den kop voorbijtrokken en er een gunstige gelegenheid was om op hen te schieten, hield onze generaal ook dat tegen. 't Eerste wat de vijand deed, was te schieten tusschen onze posities en onze paarden, om zoo de dieren af te keeren en onze menschen 't vluchten te beletten. Daarna begon 't omsingelen en 't stormen, dat ongeveer vier uren duurde. De eene Hollander na den ander werd gekwetst of sneuvelde. De man met de Martini-Henry, die niet ver van ons lag, was, zooals ik vernam, een oude Hollander, de Beer genaamd, een zestigjarige grijsaard, die veertig jaar in Zuid-Afrika had doorgebracht en zich te Leeuwkop bij ons had aangesloten. „Ja kerrels, die vijand is ons te sterk, ons zal ons dood moeten vechten,” had hij gezegd toen de slag begon, en hij hield zijn woord. Knooten en Klugkist ontvingen eveneens een „doodschot”; ook de Franschen leden zwaar. De

vijand naderde steeds meer, zoodat velen moesten retireeren naar een anderen klip, maar 't gevecht werd met woede voortgezet.

„A mort l' Anglais” schreeuwden de Franschen en de Hollandsche jongens zeiden niets, maar mikten des te beter. Een Engelsche kaptein nadert de Villebois en roept: „hands up!” Als antwoord trekt deze, die op eene knie achter een klip lag, zijn revolver en schiet den officier in 't hart; een soldaat legt dadelijk daarop op onzen generaal aan en schiet; legt opnieuw aan, schiet ten tweeden en ten derden male. Na 't laatste schot zinkt het hoofd van de Villebois-Mareuil op de borst: hij was dood. Dit is 't ware verhaal van 't sneuvelen van den generaal.

Omtrent dezen tijd stak een der verkenners de witte vlag op, die den Engelschen een daverend hoera ontlokte en waarna de onzen, gedeeltelijk, omdat ze de vredeflag niet opmerkten, gedeeltelijk omdat ze zich niet wilden overgeven nog eenige schoten losten. Order tot 't hijschen van de witte vlag werd nooit gegeven.

Dierlijke woede bezielde de Engelsche soldaten, een woede die zich uitte op de gewonden: Klaas de Jonge, een 45-jarige Hollander, lag zwaar gekwetst achter een klip; een Engelsch soldaat (1) treft hem daar aan en de ellendeling drijft den weerlooze de bajonet in 't lijf; ook Weiss, een lid van 't Fransche corps, die vijf kogels ontvangen had, werd daarna nog met een bajonet gewond. Bij de gevangenneming werden velen onzer van alle dingen van waarde beroofd: ringen, beurzen, horloges, zelfs messen en penningen werden een prooi van den vijand.

De slag was dus totaal verloren; de overmacht was te overweldigend; we hadden met 53 man gevochten tegen minstens 1500 Engelschen (eenige honderden waren nog aan 't komen), die bovendien voorzien waren van 6 kanonnen en 2 maxims. Van de Hollanders waren 4 of 5 doodgeschoten (de Beer, Knotten, Klugkist, de Jonge, terwijl gezegd wordt, dat een jonge Hollander, die zich bij de Franschen had aangesloten, aan zijn wonden is overleden) en 5 gekwetst; van de Franschen sneuvelden 4 (de generaal meegerekend) en werden 6 gewond. De Engelschen geven hunne dooden op als 3, maar uit gesprekken die soldaten onderling hadden bleek ons, dat er 32 rooinekken in 't zand beten dien dag, en dat ruim een 50-tal gekwetst werden.

(1) Van dezen Tommie las ik eenige dagen later in een Kimberleysche courant, dat hij gezworen had 't bloed niet van zijn bajonet te vegen, voor hij een nieuwen vijand doorstoken had.

MET DE VILLEBOIS-MAREUIL

door
H. OOST.

IV.

Ik heb aan het eind van mijn vorig stuk beschreven hoe wij gevangelijk werden weggevoerd, maar daaraan ging nog iets vooraf, dat ik niet weg mag laten.

Ongeveer op 't zelfde oogenblik dat mijn maat en ik zoo vriendelijk werden aangesproken door den staf-officier, den vroegeren knollenboer, die ons, weerlooze gevangenen, wou laten afmaken, stond het grootste gedeelte van mijn lotgenooten netjes op een rij om . . . doodgeschoten te worden, althans een bloedhond, gestoken in 't pakje van een Engelsch officier, zeide tot hen: „You will be shot” (jullie zult doodgeschoten worden) en hij beval aan zijn soldaten: „Fill your magazines” (laadt uw geweer).

't Is een erg onaangenaam gevoel te weten, dat je zoo maar zult worden neergeschoten, zonder dat je een kans gegeven wordt je te verdedigen. Sommigen van de onzen werden koud van hun hoofdschedel tot hun voetzool; anderen maakten 't plan om de soldaten naar de keel te vliegen indien het tot het uiterste kwam, om tenminste als Simson meer vijanden te vernietigen bij hun dood, dan gedurende hun leven. Een van de verkenners sloeg de schrik om 't hart en op zijn knieën vallende strekt hij smeekend de handen naar den bloedhond uit, terwijl hij met heesche stem riep: „Mercy, mercy, I did not fire a shot!” (genade, genade, ik heb geen schot gelost). Men heeft mij verteld, dat een der andere krijgsgevangenen hem verachtelijk schopte, wat zijn verdiende loon was.

Alles was in orde voor de slachting; de geweren zullen gericht worden op veldkornet Coleman, die zegt: „U heeft 't recht niet me dood te schieten.” — „Dat zal ik je toonen!” brult de bloedhond. De veldkornet kruist de armen voor de borst, en met de woorden: „Dan beveel ik mijn ziel in de hand van God”, wacht hij kalm den doodelijken kogel af. Maar, als de nood op 't hoogst is, is de redding nabij. Een officier van hoogen rang komt in allerhaast aangerezen. „Do not shoot them” (schiet ze niet dood), schreeuwt hij — en onze vrienden behielden hun leven.

En nu vervolg ik mijn verhaal. De zon was reeds onder, toen we allen een touw om den arm kregen en weggevoerd werden, gelijk ik beschreven heb.

Hoe groot was mijn verwondering, toen we halt hielden bij 't zelfde huis, waar we eenige uren vroeger nog onze paarden een gerf „koring” (tarwe) gegeven hadden, en melk gedronken bij den „ou-ta.” Mijn verwondering steeg nog hooger, toen ze ons binnenbrachten, ons als schapen die ter slachtbank worden gevoerd van onze touwen ontdeden en ons stopten in de kombuis (keuken). Ieder, die de kombuis van een niet groot Afrikaansch boerenhuis kent, zal me dadelijk toestemmen, dat ons verblijf niet van de beste was. Stel u voor een hok (een betere benaming verdient het niet) van ongeveer 10 voet lengte en breedte, met een vloer van leem, waarop

allerlei vuil ligt, en waar een reuk heerscht dien zij zich alleen kunnen voorstellen, die eenigen tijd hebben doorgebracht in een kaffer-woning. (De kombuis dient in Transvaal en Vrijstaat tevens als slaappleats van den kombuis-kaffer, en veelal van de andere kaffers ook.) Komburzen werden ons niet verstrekt; ruimte om te liggen was er niet; gelegenheid om ons zoo noodig even te verwijderen werd ons niet gegeven, zoodat de nacht, dien we doorbrachten, verre van aangenaam was, vooral voor ons, die aan de frissche buitenlucht gewoon waren.

Ofschoon onze officieren in een ander verblijf werden opgepast, waren de gekwetsten eerst bij ons, maar op aandringen van onzen commandant werden ze bij de officieren gevoegd. 't Ware den Engelschen nog niet zoo erg kwalijk te nemen geweest, die behandeling, welke ze ons aandeden (de duisternis en de regen die was begonnen te vallen konden te hunner verschooning worden aangevoerd), doch het huis had vier vertrekken, waarvan slechts twee gebruikt werden. In de twee andere waren wel een aantal van de reeds genoemde „koringgerven”, maar er bleef nog ruimte genoeg over om een geleelte van ons te herbergen. Was dat niet opzettelijk mishandelen?

Den volgenden morgen met zon-op werden we uit ons nachtverblijf gehaald, en op rijen van vier geplaatst. Twee aan twee werden we nu aan elkaar vastgebonden; mijn linkerarm b.v. werd met een touw bevestigd aan den rechterarm van mijn buurman, maar de officieren en de gewonden werden van die hondsche bejegening verschoond. Voor de laatsten reed er een muilenwagen met ons mee, waarin ze zouden geplaatst worden, in 't geval ze eens van uitputting neer mochten vallen.

Een sterke macht bereden voetvolk begeleidde ons en zoo verlieten we Kalkfontein, de plaats, waar ik de allerongelukkigste uren van mijn leven heb doorgebracht. Van de kafferfamilie, die ons den vorigen dag melk verschaft had, liet zich niemand zien. 't Was een lange wandeling naar Boshof, waarheen we gevoerd zouden worden; ongeveer 7 Eng. mijl (2½ uur te voet) vertelden de soldaten ons. We gingen recht uit recht aan door 't veld; 't loopen viel ons moeilijk; we waren erg vermoeid, ongewoon aan loopen en min of meer stijf van 't vele paardrijden; bovendien kwelde de honger ons, want de Rooinekken hadden ons nog geen voedsel gegeven, ofschoon we er herhaaldelijk om gevraagd hadden.

Toen Boshof eindelijk in 't zicht was, verwonderden we ons niet weinig, dat daar honderden tenten stonden, die aanduiden, dat 't Engelsche leger in Boshof in plaats van 3 à 400, eenige duizenden (ik hoorde elfduizend) sterk was. We begonnen nu te denken, dat onze wakkere generaal de bewuste dagorder had uitgegeven, om de Engelsche spionnen, die in menigte rondzwierven op een dwaalspoor te brengen; en toch was onze ware bedoeling verraden; reeds uit Bloemfontein, hoorden we, hadden de Engelschen bericht ontvangen van onzen tocht en 't doel er van.

Nabij 't dorp gekomen kwamen de Tommies in allerijl uit hun tenten te voorschijn, zoodat we al spoedig tusschen twee dichte rijen nieuwsgierigen doorliepen, doch geen woord werd gesproken; ook genoten we de eer, dat Lord Methuen — een lange, nog tamelijk jonge man — ons tegemoet reed en zich aan 't hoofd van den troep stelde. Langs een grooten om-

weg — om den soldaten in de gelegenheid te stellen ons goed op te nemen — trokken we naar de gevangenis. Menige in rouwkleeren gehulde tante of aardig nichtje keek ons met betraande oogen na, maar wij lachten haar vriendelijk toe.

We waren in Boshof, niet als overwinnaars, maar als gevangenen; de tronk werd ons verblijf. Dat was een ellendig gebouw: een door muren ingesloten plein — één modderpoel geworden door den regen, die gedurende den nacht gevallen was — waarop vier hokken uitkwamen, die cellen genoemd werden en waarin niemand een half uur kon vertoeven, zonder zeker te zijn, dat hij ze niet alleen weer verliet.

Nadat onze namen, ouderdom enz. opgenomen waren door denzelfden knollenboer, die mij zoo vriendelijk bejegend had, kregen we so^laten-beschuit(*) en corned-beef met eenige potten thee; reeds voor dien tijd konden we keboen-mielies (heel gekookte maïs — kafferkost) eten, indien we wilden. Ons verblijf in de tronk was dus, zelfs uit 't oogpunt van een krijgsgevangene beschouwd, verre van aangenaam: mannen, die voor hun aangenomen vaderland hadden gevochten werden opgesloten met misdadigers. Vooral toen de nacht kwam en met hem de regen, was onze toestand treurig. 't Was volstrekt geen prinselijke woning, waar we in vertoefden, en toch herbergde ze een prins, n.l. prins Markration; (een knjas, lid van 't Russisch vorstenhuis), die met ons was gevangen genomen en in 't gevecht behalve zijn wapens ook zijn hoed had verloren, zoodat zijn vorstelijk hoofd alleen door een vorstelijken zakdoek ('t kroontje daarop aangebracht bewees den adel van zijn bezitter) werd gedekt.

Gelukkig kwam er een weinig verbetering: een tiental dekens, later nog met eenige vermeerderd, konden in elk geval eenigen onzer een weinig beschut-

(*) De soldaten-beschuit is ongeveer 6 vierk. cM. groot en erg onsmakelijk.

ting verleen en tegen den regen en de kou; ook werd een zeil onder ons uitgespreid, zoodat we niet geheel in de modder hoefden te liggen; ook konden eenigen onzer in een van de twee beschikbare cellen gaan slapen (van de twee andere cellen werd er een gebruikt door de soldaten, die in de gevangenis waren om ons te bewaken, en de andere door een drietal gevangen misdadigers), maar slechts enkelen onzer maakten daarvan gebruik, omdat de meesten liever verkozen wat kou en nattigheid te doorstaan dan kennis te maken met 't slaapproovend gezelschap in de cellen. Toen 't duister begon te worden klonk het treurig in onze nare gevangenis:

Ik had een wapenbroeder,

Ik heb hem nu niet meer

Ik moet nog iets vertellen van een verhoor, dat sommigen onzer in den loop van den dag door een Engelsch hoofdofficier afgenomen werd. Onder bedreiging van straf werd hun meegedeeld, dat ze naar waarheid op de vragen moesten antwoorden. Allerlei vragen werden gedaan, o. a. naar de dynamiet-kar, naar 't doel van onzen tocht enz. De meesten waren hem echter te slim af en veinsden geheele onwetendheid, en toen een onzer al dat vragen moe was, nam hij den officier in 't ootje, door op de vraag of hij nog papieren bij zich had, bevestigend te antwoorden. Op hoogen toon werd hem gelast die papieren dan te voorschijn te brengen, waarop hij den Engelschman een pakje cigarettens-papierjes onder den neus hield. 't Is te denken, dat mijnheer boos werd en een soldaat gelastte: „Get away with him, he 's pulling our leg” (breng hem weg; hij houdt ons voor den gek).

Onder die bedrijven was de zesde April ten einde geloopt. De volgende dag om vier uur was bepaald voor ons vertrek: we zouden naar Kimberley gevoerd worden. Werkelijk werden we op den bepaalden tijd uit den tronk gehaald en in rijen van vier op straat opgesteld, maar 't bleek ons, dat het volstrekt niet 't plan der Engelschen was ons weg te zenden, maar alleen om ons als middel te gebruiken den soldaten moed te geven, daar de meesten van hen nog nooit kruit geroken hadden. In diepe rijen stonden de helden aan weerszijden van ons geschaard. Gevaarlijk, zult ge denken, zich te midden van de muilen van zooveel leeuwen te bevinden! Och, neen. Geen woord werd er bijna gesproken; een enkele toonde zijn heldhaftigheid door binnensmonds te mompelen: „Bloody Boers, always fighting behind rocks” (vervloekte Boeren; altijd te vechten achter klippen) of zoo iets, maar ik geloof, dat wij er per slot van rekening meer plezier in hadden de onnoozele gezichten van de „brave Tommies” te zien, dan zij hadden in 't beschouwen van onze havelooze kleeding.

Den volgende morgen vertrokken we.

K R I J G S G E V A N G E N

door

H. OOST.

Van Boshof naar Kimberley is ongeveer 5 uur te paard, een groote afstand voor een span ossen om in een dag af te leggen. Wij werden n.l. met ossewagens vervoerd; 10 van ons moesten op een wagen klimmen, terwijl voorop en achterop twee Tommies plaats namen met geladen geweer en de bajonet op; één wagen was er geheel bezet door soldaten, die de anderen moesten aflossen; kolonel Woodgate, die den troep aanvoerde, reed te paard met nog een jong luitenantje langs de wagens, meestal in de nabijheid van onze officieren.

Juist toen we Boshof uittrokken passeerden ons eenige honderden cavaleristen op erg vermagerde paarden; zij trokken in de richting van Bloemfontein en voerden eenige maxims mede.

Een „vaarsch” span ossen zou misschien tegen den avond Kimberley hebben bereikt, maar de afgebeulde dieren, die onze wagens voortsleepten, konden die plaats met geen mogelijkheid in een dag halen.

Een ontzettend lange trek werd gemaakt, want eerst tegen den middag werd uitgespannen en we waren al vóór zon-op vertrokken; de bully-beef (corned-beef) met beschuit en wat thee om door te spoelen smaakten ons zeen goed, daar het dienst deed als ontbijt en middagmaal tegelijk. Kolonel Woodgate was zelfs zoo vriendelijk een paar van ons van een mes en een vork te voorzien, maar de meesten gebruikten natuurlijk hun tien vingers bij 't eten. Wij mochten nu ook van den wagen klimmen en eenige passen rondloopen; evenwel zorgde de kring van soldaten om ons, dat we onze wandeling niet te ver uitstrekten, ofschoon velen onzer een bijna onweerstaanbaren lust in zich voelden opkomen, om heel hard 't veld in te loopen; echter was niemand zoo onverstandig het te doen.

Na eenigen tijd rust, waarin de ossen naar een nabijzijnden pan gebracht waren om te drinken, waarna de arme dieren alle moeite deden om met hunne scherpe tongen 't korte gras af te maaien tot vulling van hun leege maag, werd de tocht voortgezet. Op eenige plaatsen langs het pad waren paardenruiters geposteed, zeker om spoedig bij de hand te zijn, indien de Boeren eens een aanval in den rug wouen doen; maar anders bood het veld weinig merkwaardigs ter bezichtiging aan; overal was 't even kaal en slechts hier en daar verhief zich een kopje, of een heuvelreeks. De zon ging onder, de schemering duurde slechts eenige minuten, 't was duister, en door die duisternis heen schenen heel in de verte de lichten van Beaconsfield en Kimberley, dat we echter niet voor den volgenden dag zouden bereiken.

We reden nog eenigen tijd door. Het veld was hier bedekt met doornboschjes en bijna allen keken we voor en na over den schouder, om te zien, of er geen kans bestond om te ontvluchten; doch de soldaten hadden strenge orders gekregen om dadelijk te vuren, zoodra iemand pogingen mocht aanwenden om te ontkomen, zoodat het dwaasheid zou geweest zijn, om van den wagen te springen en weg te loopen; ieder gevangene wenschte echter in stilte, dat de wagen, waarop hij zat, mocht omvallen, doch ook dat gebeurde niet. En na eenigen tijd werd uitgespannen bij een vroegeren winkel, waar we in een kamer werden opgesloten; kolonel Woodgate voorzag ons van dekens, zoodat we dien nacht lekker sliepen.

Gelijktijdig met ons werden eenige van onze makkers, die minder zwaar gekwetst waren, naar Kimberley vervoerd, maar zij werden niet met ons in dezelfde kamer bewaakt; wel waren bij ons twee Boeren die den vijand gewond in handen waren gevallen en nu, hersteld, werden weggezonden. Op den voormiddag van den 9en April deden we onzen intocht in Kimberley, de diamantstad.

Als Zijne (oprechte!) Edelheid, Sir Alfred Milner, gouverneur van de Kaapkolonie, of zelfs de gevierde schurk Cecil John Rhodes, H. M. Privy Councillor, in onze plaats was geweest, hadden ze tevreden kunnen zijn, indien de menschen hun zooveel aandacht geschonken hadden, als ze ons deden. Reeds buiten Kimberley kregen we een eerewacht te paard en kwamen heeren op fietsen ons tegemoetrijden. In de kafferlocatie, waardoor we eerst reden, stond een zwarte muur aan weerszijden van 't pad, maar geen woord werd gesproken. De witmensen toonden lager te staan in dit opzicht dan de kaffers; trouwens 't waren Engelsche witmensen en dat verklaart veel. Evenals in Boshof werden we in triomf door de stad gebracht, waar een nieuwe muur hier, en een nieuw dak daar de eenigste sporen waren, die van de Long-Tom- en andere bommen van de Boeren-kanonnen waren overgebleven.

Evenwel scheen een vrouw in morgengewaad, die 't bovenlijf naar buiten stak toen wij voorbijgingen, ook nog te lijden aan de gevolgen van de belegering van de stad harer inwoning; althans hare wangen waren ingevalen; de groote neus en de twee scherpe uitstekende tanden in onder- en bovenkaak delen haar veel gelijken op een grooten roofvogel; haar krijschende stem voltooide die gelijkenis.

„Ik wou, dat ik een soldaat was”, gilte ze.

„Kom met ons mee, of anders sluit u bij 't Heilsleger aan,” voegde een van ons haar toe.

„Ik zou jullie allemaal doodschieten, jullie d , ik zou jullie” Haar gegil ging onder 't gerafel van de wagens over de straatkeien.

Dames en heeren stonden op een stoep of voor een venster ons aan te gapen, maar als een of andere grappenmaker onder ons een schoonheid een kushandje dorst toe te werpen, draaide zij minachtend haar hoofdje om, verontwaardigd over de handelingen van die „ruffians” (ruwe menschen). Plotseling stormen twee „gentlemen” op een van onze wagens los en wijzende op een van onze maats, die veel op een Boer leek, schreeuwden ze onder 't maken van heftige gebaren: „He 's a Boer, he 's a Boer! How is Steyn (Steyn), how is Kroeker (Kruger), now” ? (*)

't Was leuk de machteloze woede van die menschen aan te zien. Tot nog toe hadden we alleen plezier gehad van de bewoners van Kimberley, maar 't begon er nu minder aangenaam voor ons uit te zien. Kaffermeiden en kinders, natuurlijk opgestookt door hun meesters of meesteressen, vaders of moeders, wierpen ons niet alleen allerlei scheldwoorden, maar ook allerlei vuil naar 't hoofd. En de soldaten! Och ze lachten en dachten zeker: gun de menschen maar de pret; ze hebben al zooveel van de Boeren te lijden gehad, dat ze nu wel een weinig schadeloos mogen gesteld worden.

Voor de gevangenis stonden de menschen op elkaar gepakt, wat ons deed vermoeden dat we weer „tronkenaren” zouden worden; ons vermoeden bleek juist te zijn: de poorten van den kerker werden opengegooid en wagen voor wagen ontladde zijn levende vracht onder 't geraas en 't getier der omstanders.

„Sind sie Deutsche”? vraagt een forsche stem vlak aan mijn oor, juist als we de poort binnengaan.

„Nein”.

(*) Hij is een Boer, hij is een Boer, hoe gaat het nu met Steyn en met Kruger?

We waren allen binnen. De poorten werden dichtgegooid, wij op 't voorplein in twee rijen geplaatst, de soldaten staan om ons heen. De Engelsche officier reikt den hoofd-cipier — een zijner waardigheid ten volle bewust man — de lijst van onze namen toe. De cipier begint ze met een heel deftig gezicht voor te lezen; maar al spoedig komt hij tot de ontdekking, dat die namen zoo barbaarsch klinken, dat hij een onzer verzoekt hem te vervangen. Allen waren we present; zijne dikheid, de hoofdbewaarder, gaf door een genadigen hoofdknik zijn hooge tevredenheid te kennen, en de soldaten marcheerden weg; kolonel Woodgate nam hartelijk afscheid van sommigen onzer.

„Messen en scharen moeten worden afgegeven,” gelastte de hoofdbewaarder. Ieder deed dit en met den naam van den eigenaar er aan werden deze voorwerpen weggeborgen, in de kamer van den cipier, waar ze denkelijk nog liggen, want wij hebben ze nooit terug ontvangen. De bewaarders onderzochten nu onze zakken; ze wilden ons eerst ook van onze pijp en tabak berooven, maar we protesteerden daar sterk tegen, zoodat ze er van afzagen.

Toen dit alles was afgeloopen werden we gebracht naar een ander klein plein, evenals dat te Boshof door hoge muren omgeven, maar veel netter dan daar; op dit plein kwamen twee cellen uit, ruime, tamelijk nette cellen, waarin echter alle huisraad, een paar matrassen uitgezonderd, ontbrak. In een dezer vertrekken troffen we een krijgsgevangene aan, die al eenige maanden daar werd opgepast en er dientengevolge akelig bleek uitzag; ook waren er eenige Boeren die de wapens neergelegd hadden en later gevangen genomen, omdat ze beschuldigd waren aan Boeren-commando's den weg gewezen te hebben. Deze laatsten gunden we deze behandeling, omdat ze verraad tegen hun land gepleegd hadden, maar diep medelijden gevoelden we met een kind van 14 jaren, dat eveneens onze medegevangene was, omdat . . . ja, omdat zijn vader was doodgeschoten en zijn eene zuster vermoord, en de ander gekwetst. 't Geval had zich aldus toegedragen: zijn familie had „getrek” naar een andere plaats, toen een berouwe rooiekken hen op 't lijf liep, die reeds in de verte begonnen te schieten, zijn vader en zijn eene zuster doodden, zijn andere zuster wonden, en zijne moeder en hem gevangen namen. Later was zijn moeder in

vrijheid gesteld om zijn gekwetste zuster op te passen, zoc 't heette, maar hij werd nog maar altijd als een misdadiger behandeld, waarom, dat wist hij zelf niet. Zoo verhaalde een van zijn medegevangenen mij de geschiedenis en wat de ongelukkige jongen zelf vertelde stemde geheel daarmede overeen. Op die manier voert op 't eind van onze beschaafde negentiende eeuw een van de hoogststaande Europeesche natiën oorlog.

In de gevangenis werden we als gewone misdadigers behandeld; als we protesteerden werd ons soms met huichelachtige slimheid toegevoegd, dat er wel andere gebouwen waren, waarin men ons kon oppassen, maar de burgerij zou ons vermoorden, vreesden ze; meestal echter werd op onze woorden niet eens acht geslagen. Ons voedsel bestond uit gevangenskost: 's morgens maïspap; dan koffie met een stukje brood; 's middags soep en in den namiddag om 3 uur weer koffie met een stukje brood — dat was al. De maïspap en de soep waren on-eetbaar, ofschoon onze magen volstrekt niet verwend waren in den laatsten tijd.

Van 's avonds vijf uur tot 's morgens zeven waren we opgesloten in een dompig hok, den overigen tijd konden we op het plein doorbrengen waar de lucht al bijna even bedorven was als in de cel door de privaten, die slechts zelden geledigd werden.

Onze kleeren waren zeer slecht geworden door 't veldleven en 't slapen in de modder gedurende onze gevangenschap; we vroegen nieuwe aan, zoowel bij den hoofdcipier als bij den dokter, een man, die geregeld te veel gedronken had en zijn stemorganen totaal had bedorven door 't aanhoudend misbruik van sterkedrank, zoodat hij alleen fluisterend kon spreken. Deze man beloofde ons alles wat wij vroegen en deed niets, — de hoofdcipier kwam ons vertellen, dat the Honourable C. J. Rhodes hier eenig geld had achtergelaten, waarvoor kleeren voor ons zouden gekocht worden. Maar wij zeiden, dat wij liever naakt wilden loopen dan een stuk kleeren te gebruiken, voor het geld van dien „right honourable” aangeschaft.

Na een verblijf van tien dagen in deze gevangenis vertrokken er dertig van ons, onder wie al de ongewonde Franschen, en twee dagen later wij anderen.

MET DE VILLEBOIS-MAREUIL.

Mr. J. C. Kakebeke schrijft ons:

Noch in Zuid-Afrika, noch hier is het mij ooit mogen gelukken een zuiver verhaal van de Villebois' tocht te verkrijgen. Men kan niet anders dan den heer Oost zeer dankbaar zijn voor wat hij thans in de N. R. Ct. geschreven heeft. Vooral in Zuid-Afrika werden er allerlei geruchten over dien treurigen veldslag bij Boshof rondgestrooid. Kort nadat deze had plaats gehad werd ik als lid van de Vrijstaatsche bereden politiemacht als verkenners naar Boshof gestuurd. Met een twaalfstal collega's ben ik eenige dagen in de buurt van het slagveld geweest, en we konden van de Boeren die in den omtrek woonden niets dan geruchten hooren. Doch twee feiten, die na het gevecht plaats hadden, wil ik nog mededeelen.

De heer Oost schrijft:.... „terwijl gezegd wordt dat een jonge Hollander, die zich bij de Franschen had aangesloten, aan zijn wonden is overleden.” Twee dagen na de treurige gebeurtenis kwam in de richting Boshof—Bloemfontein, ongeveer halfpad deze twee plaatsen, een gewapend man aanrijden. Er waren daar ook twee Boerenverkenners in 't veld. Deze reden den ruiter achterna, daar zij dachten dat hij een Engelsche verkenners was. (De staart van zijn paard was op Engelsche wijze gelijk afgeknipt.) De andere van zijn kant moet gedacht hebben dat hij met twee Engelsche verkenners te doen had. Het werd een wedren. De vervolgers haalden den vervolgde in, en ten slotte na een uur rijden, sprong deze van zijn paard, ging achter een muurtje bij een boerenplaats liggen en schoot op de twee Boeren. Deze schoten terug; hun tweede schot was reeds doodlijk.

Bij het slachtoffer gekomen bemerkten zij dat het geen Engelschman was maar een uitlander. Zijn paard had Z.A.R. op de hoeven; het zadel was Z.A.R. gemerkt, er lag een korte Mauser op den grond. Aan het zadel was een zwarte tasch bevestigd. Daarin staken vele papieren, een pakket van een Hollander, en een van een Franschman, gewezen artillerist. Het lijk vertoonde nog een versche beenwond, die slechts enkele dagen oud kon zijn. Nu rees de vraag wie er gevallen was, de Franschman of de Hollander. De landdrost van Bultfontein heeft de zaak nauwkeurig onderzocht, maar kon niet tot een resultaat komen. De stukken zijn later naar den Franschen consul-generaal opgezonden, maar of ze hem ooit bereikt hebben, weet ik niet. Omdat ik Fransch verstond moest ik alle stukken nazien, en zoo de heer Oost daaruit een en ander

wenscht te weten, ben ik bereid hem alles mee te deelen wat ik er mij nog van herinner. Dan kan hij wellicht den persoon identificeeren; bij ons bestond geen twijfel of hij behoorde tot de Villebois' corps. Het paard en de uitrusting is verdeeld tusschen Voigt en mij.

Het tweede feit is dit. Omtrent een week na den veldslag bij Boshof, of laat men het liever schermutseling noemen, 53 man tegen 1500, zijn meer dood dan levend twee Franschen in het veld gevonden ten noordoosten van Boshof, in de richting Hoopstad. Deze twee Franschen hebben verklaard dat ze ook bij de Villebois behoorden; dit was alles wat de Boeren van hen begrepen. Zelf heb ik ze niet gezien en ik weet ook niet waarheen ze gegaan zijn of dat ze hun uitputting te boven zijn gekomen.

Frederik Rompel, oorlogscorrespondent van de Volksstem, heeft in het kamp te Groenpunt een krijgsgevangen vriend van hem bezocht en over dat bezoek en wat hij bij die gelegenheid hoorde een onderhoudend feuilleton in het Handelsblad geschreven, waaraan wij het volgende ontleenen:

Al heel spoedig zaten wij in druk gesprek en vertelden wij onze wederzijdsche ondervindingen. Mijn vriend was eveneens van gevoelen dat generaal de Villebois' echee alleen te wijten was aan het verraad van den man die de patrouille naar Rooilaagte zou brengen, in welker nabijheid de lijn naar Kimberley zou worden opgebroken, wat het doel van den tocht was. Hij zeide het wel niet in open woorden; maar uit alles bemerkte ik toch dat het zijn overtuiging was.

Mijn kennis is in Afrika geboren uit Hollandsche ouders, thans te Kaapstad woonachtig, en het deed mij goed hem met geestdrift te hooren gewagen van den moed der Hollanders gedurende het gevecht te Boshof.

Generaal de Villebois was niet gemakkelijk. Na een zelfs voor Afrikaners vermoeienden tocht te paard bestond het maal uit rauw schapevleesch, omdat men met het oog op de onmiddellijke nabuurschap van het Engelsche kamp van Boshof geen vuur durfde maken. De bevelvoerder echter, die zooals ik bij ondervinding weet, een eerste fijnproever was, deelde met opgewektheid het karige maal zijner medestrijders.

Hoe de Engelschen gedurende den nacht in de richting van het klompje dapperen oprukten met een macht van 250 man, vier kanonnen en twee maxims, hoe de 68 uitlanders gedurende vier uren dapper stand hielden en na in evenredigheid van hun getal zeer zware verliezen, zich overgaven, is alles bekend. Verhalen omtrent de behandeling der gevangenen heeft de Britsche censuur evenwel niet doorgelaten.

De vermoeide burgers werden door de Engelsche helden bijna onmiddellijk gevankelijk en in triomf naar Boshof gevoerd. Elke prisoner werd aan het paard van den overwinnaar vastgekoppeld en trots vermoeienis en uitputting twee uren lang meegesleurd. De onmenschen schaamden zich zelfs niet een Franschman, die twee schotwonden had, op deze wijze te vervoeren, met het gevolg dat de arme kerel van pijn en bloedverlies ineenzakte toen hij te bestemder plaatse aankwam.

Toen onderweg een oogenblik halt werd gehouden en een Hollander, Klaas de Jong geheeten, protesteerde tegen een dergelijke behandeling, wekte dit dermate de woede van een der soldaten van de Kimberley Light Horse, dat hij tot twee malen op den weerlooze schoot, zoodat deze op de plaats dood bleef.

Smorenburg, een andere Hollander, die getuige was van dezen koelbloedigen moord, kon zich trots zijn eigen weerlozen toestand niet weerhouden uit te roepen: „You coward”. (Jou lafaard.)

Weer richtte de soldaat zijn geweer en als Smorenburg niet op zij gesprongen was, had hem hetzelfde lot getroffen als zijn ongelukkigen landgenoot. Thans kreeg hij het schot slechts in den arm.

Toen de treurige stoet van overwinnaars en overwonnenen te Boshof aankwam, hadden zich de Jingo's van het dorp

ter ontvangst der dappere Boerenvrienden verzameld en ontvingen hen met gejuw. Op de markt snauwde de aanvoerder dezer edele bende den gevangenen toe: „Als ik soldaat was, zou ik elken Boer doorschieten als een hond.”

Ook hier was het wederom Smorenburg die antwoordde: „Ga dan naar het front, daar kun je Boeren schieten, maar daarvoor ben je te laf.”

Dit waardig bescheid wekte slechts uit dat de Britsche inwoner van den Vrijstaat den Hollander in het gelaat begon te spuwen. Dit werd zelfs den soldaten te erg, die de heeren aanmaanden uiteen te gaan, aan welk bevel voldaan werd, toen zij zagen dat zij de gevangenen niet meer bereiken konden.

In Boshof en Kimberley werden de gevangenen in den tronk geplaatst met Kaffers en misdadigers, en de reis naar Kaapstad ging in open trucks; terwijl voor voedsel zoo onvoldoende gezorgd was, dat de soldaten hun brood met de gevangenen deelden en voor het geld van dezen nieuw moesten koopen aan het eerste het beste station.

En hoe is het in het kamp te Groenpunt?

De Liberté bevat een brief van kolonel de Villebois-Mareuil aan overste Monteil, die met de laatste mail in Frankrijk was ontvangen en waarin de kolonel ook gewag maakte van het door hem ontworpen plan voor een aanval op Kimberley (ook door graaf Sternberg in zijn interview te Londen vermeld) dat hij in een krijgsraad toelichtte, maar dat later verworpen is, omdat de uitvoering waarschijnlijk te veel menschenlevens zou gekost hebben. Op het oogenblik dat Villebois-Mareuil schreef (10 Februari) was hij al vijf dagen doende geweest om het plan door te zetten.

„De Boeren, schrijft hij, zijn de beste menschen ter wereld, hun schot is buitengewoon zeker, zij hebben een merkwaardig inzicht in defensieve taktiek, maar zijn van een onverstoorbare kalmte! Echter komen zij, als de toestand dreigend wordt in beweging, en daar zij een juist blik, een sterk geloof en een onuitbluschelijke vaderlandsliefde hebben, brengen zij groote dingen tot stand.

„Mijn invloed op den staf is dikwijls zeer platonisch. Toch behandelt men mij met een onderscheiding en een sympathie die mij diep treffen in zoover zij ook Frankrijk gelden, voor welk land mijn verblijf hier stellig later voordeelig zal zijn.”

Ten slotte spreekt Villebois ook over een aantal jonge Franschen die overste Monteil hem heeft gezonden. „Zij zijn flink en vol ijver, maar zij zijn kaal aangekomen in deze woestijn, en nu mijn toch al bescheiden menage is uitgeput, scheelt het niet veel of wij lijden gebrek. Ik ben bezig met tenten voor hen te vinden, vervoermiddelen, keukengerei, proviand, maar dat zou alles gemakkelijker gegaan zijn te Pretoria dan op acht dagen afstands.

„Ik weet niet wanneer ik bij u terugkom; het ziet er naar uit of het lang zal duren; dat brengt het klimaat zoo mee!”

DE VILLEBOIS-MAREUIL.

De Kamper Courant bevat een stuk van een brief van een Hollander, die met het troepje van de Villebois-Mareuil bij Boshof gevochten heeft en daar gevangen genomen is. Men zal uit dien brief zien, dat niemand anders dan de Villebois-Mareuil zelf de officier was die na het hijschen van de witte vlag — tegen zijn bevel geschen overigens en, naar het schijnt, buiten zijn weten, — nog schoot en toen op zijn beurt neergeschoten werd. De Engelsche bladen hebben dit inderdaad gemeld, maar zonder er bij te zeggen, dat het de opperbevelhebber zelf was. Uit den brief van de Kamper Courant blijkt ook, dat er Hollanders in dit gevecht gesneuveld en gewond zijn. 't Is te betreuren, dat er geen namen genoemd worden.

De Hollander schrijft dan uit Boshof, dd. 6 April:

Mijn krijgsmans-loopbaan is ten einde. Gisterenavond, omtrent 5 uur, na ons dapper te hebben verdedigd, zijn we door de Engelschen gevangen genomen.

Onze generaal (de Villebois-Mareuil) heeft zich als de dapperste onder de dapperen gedragen. Hij is gevallen. Eerst nadat hij dood was, gaf ik mij gevangen.

Maak je in geenen deele ongerust. De Engelschen hebben ons met alle mogelijke consideraties behandeld. Als ordonnans-officier geniet ik de voordeelen aan dien rang verbonden. De generaal werd met militaire eer begraven. Wij werden veroorloofd, de begrafenis bij te wonen en dankten generaal Methuen voor zijn ridderlijkheid.

De troepen bewezen militaire eer; een der officieren, die ons bewaakt, erkent volmondig, dat wij ons uitnemend hebben gedragen.

Wij hadden een zeer zware opdracht te vervullen en de krijgskans was tegen ons. Onze geheele macht bestond slechts uit plm. 65 man, terwijl de vijand omtrent 300 man moet sterk zijn geweest; het gevecht duurde 3 uren. De Engelschen, vooral bij den laatste aanval waren dapper: eene wien eere toekomt.

Men heeft mij aan een lang verhoor onderworpen, doch ik werd niet gedwongen dingen te zeggen, die de onzen werkelijk kunnen benadeelen, zoodat ik in geenen deele kan klagen, over de ondervonden behandeling.

God geve dat wij ook verder officieren zullen ontmoeten, die een' dapperen overwonnen vijand weten te eerbiedigen.

Waarschijnlijk worden wij naar St. Helena getransporteerd. Er worden geen brieven van ons naar Transvaal toegelaten.

Ik heb voor de dochter van den armen generaal nog zijn étui met kam, borstel, enz. kunnen redden. Een der Engelsche officieren stond mij toe dit als souvenir te behouden.

Van de Franschen zijn 4 dood en 5 ernstig gewond, van de Hollanders 3 dood en 5 gewond. Verder nog een oud-Hollander, een man van ongeveer 60 jaren, die zich voorbeeldig heeft gedragen, ook dood. Er is geen beschrijving te geven van de heftigheid van den kogelregen.

Wij zaten op een plek van plm. 100 vierk. M., waar ik het commando voerde: deze plek was voor $\frac{1}{2}$ omsingeld door zeker 300 man. De generaal verbood mij de witte vlag op te steken. Ten slotte gelastte hij te retireeren; ik deed dit met nog twee anderen, de rest

bleef liggen en gaf zich later over. Wij konden slechts terug langs een zeer riskante passage. Enfin, ik deed 3, 4 sprongen en was geborgen achter klippen; anderen, die hetzelfde deden waren minder gelukkig, werden gedood of gekwetst.

Nadat ik die positie had opgegeven, bleef ik bij den generaal, totdat wij met 5 of 6 bij hem overbleven. Nog wilde de generaal niet toegeven, doch de mannen heschen tegen zijn' wil de witte vlag omhoog; op dat oogenblik (hij stond met den rug naar ons toe) schoot hij een Engelsch officier dood, waarop hij onmiddellijk door een Engelsch soldaat werd neergeschoten. Hij was direct dood. Toen eerst gaven wij ons over en kwamen van alle zijden de overgeblevenen aan. Onze stelling was veel te uitgebreid voor ons aantal, en de Engelschen manoeuvreerden zóó goed, dat ontsnappen onmogelijk was. Later meer.

* * *

In de Staatscourant der Z.-A. Republiek is gepubliceerd de lijst der verliezen, geleden door het vreemdenlegion onder bevel van generaal De Villebois-Mareuil den 7den April bij Hoopstad. Hier volgen de meest Hollandsch klinkende namen met de adressen:
Gesneuveld: De Beer, nabij Vaalrivier, dist. Boshof; Nicolaas de Jong, Pretoria; Nanno Jacob Klugkist, Pretoria; Cornelis Johan Knoote, Den Haag.

Gewond en krijgsgevangen: C. A. van Hertzberg; Christoffel F. Jacobs, Potchefstroom; Opperdam of Opperheim, Potchefstroom; Jacob Gerrit v. d. Plas, Wateringen nabij Den Haag; Jan Willem Smorenburg, Pretoria.

Krijgsgevangen: Marinus Adelaar, Pretoria; Daniël von Berg, Parijs; P. Bester, Boshof; Cornelis Boot, Pretoria of p/a H. M. Boot, assuradeur, Amsterdam; Nicolaas W. Buitendorp, Bronkhorstspuit; J. Camotte; Jacobus Colyn, Klerksdorp; Gert Dalmeijer; Francisus Dingler, Pretoria en Haarlem; P. F. Dusing, Bloemfontein; Paul Ernst, Modderfontein; A. Ferreira; Coenraad Fick, Johannesburg; Johan A. Franken, Pretoria; John Geeringh, Johannesburg; Dirk Janssen, Den Haag; Cornelis van der Kwast, Den Haag; Wilhelm van Lier, Pretoria; Adriaan Cornelis van Maarseeve, Pretoria; Anne Frans ter Meulen, Pretoria en Boxum, Friesland; Izaak J. Minnaar, Johannesburg; Tobias J. Mijhardt, Johannesburg; C. Nicolet; Johan Andries van Niekerk, Boshof; Harm. Oost, Pretoria; Hendrik J. Pretorius, Boshof; Frans Raaff, Johannesburg; Nicolaas van Santen, Hoogvliet bij Rotterdam; Andries van Smorenberg, Pretoria; Arie Frans van der Steenhoven, Pretoria; A. Cornelis Volker, Pretoria; Cornelis van der Wal, Den Helder; Jacobus Wijbergen, Pretoria; Simon Zagt, Pretoria; Albert A. Zoutendijk, Bloemfontein.

* * *

Mevrouw!

Door het gouvernement van de Zuid-Afrikaansche Republiek belast met de samenstelling van een Europeesch legioen, ter verdediging van deszelfs onafhankelijkheid, kan ik niet nalaten Uwer Majesteit mede te deelen met welk een trotsch gevoel ik het schoone Hollanderkorps zich onder mijne orders zag stellen. Ik zal het geruiken — zooals het verdient — dat het waardig zij de groote bestemming van uw volk.

Mij zal de eer blijven er door nader gebracht te zijn, overeenkomstig mijne sympathie en die van het Fransche volk, tot het volk van Uwe Majesteit — en te mogen denken — hoe indirect het ook moge geweest zijn — dat mijn degen een korten tijd in Uwer Majesteits dienst is geweest.

Indien de taak van een soldaat in het vuur de afstanden kan verminderen, zou het een eenvoudigen Franschman betamen eerbiediglijk eene Koningin, dochter van het groote Huis van Oranje, er op te wijzen, tot welk een graad de bloedvermenging tusschen de Hollandsche en Fransche volken een gemeenschap van gevoelens heeft tot stand gebracht, ten opzichte van het kleine Boeren-volk, dat men verpletteren wil onder machtiger legers dan het zelf bezit.

Brief van
Villebois
aan Hele
de Koningin
der N. Ver.

25. bl. 249

Het zal mij steeds aangenaam zijn mij voor te stellen dat ik hier strijd overeenkomstig de gevoelens des harten der jeugdige en gratievolle Vorstin, die ik te Parijs heb bewonderd — en dit kan niet anders dan de krachten verdubbelen van den Franschen soldaat, geroepen de macht van het Transvaalsche Hollanderkorps te leiden.

Ik leg aan de voeten van Uwe Majesteit
Mijn diepstgevoelden eerbied.

VILLEBOIS MAREUIL.

De brief dien generaal Lord Methuen den 10en Mei uit Boshof aan freule de Villebois-Mareuil heeft geschreven, luidt:

„Geachte Mejonkvrouw de Villebois,

Ik zend U een fotografie van het marmeren gedenkteeken dat ik op het kerkhof te Boshof heb laten plaatsen ter eere van de nagedachtenis van Uw vader. Ik hoop den ring gevonden te hebben dien hij droeg. Is dat zoo, dan zal ik hem U zenden. Ik kon het lijk van Uw vader niet op een roomsch-katholiek kerkhof begraven, gelijk U zeker gewenscht zou hebben; maar de graaf van Breda heeft katholieke gebeden opgezegd, en de militaire eer is hem bewezen.

„Wij allen betreuren den dood van den trouwen en voortreffelijken militair, maar hij wilde liever sterven dan zich overgeven.

„Veroorloof mij U in Uw droefheid mijn deelneming en die van al mijn wapenmakers te zenden.

„Uw zeer dienstwillige

„METHUEN,

„luitenant-generaal, bevelhebber van de vijfde divisie.”

DE TERUGTOCHT UIT DE KAAPKOLONIE.

De correspondent van de Volksstem te Kroonstad schreef den 29sten Maart:

De lof, eenige dagen geleden naar aanleiding der behouden overkomst van de zuidelyke commando's in de Volksstem toegezwaaid aan de generaals Lemmer, Grobler en Olivier, hun officieren en hun manschappen, is waarlijk geen onverdiende. Ik had heden het genoegen, behalve een paar Waterbergers, ook de heeren J. Sandenbergh (van Tindall en Mortimer's kantoor te Pretoria) en J. Briedé (van het Johannesburg-postkantoor) en beide rapportgangers van bedoelde commando's te ontmoeten. Aan deze beide heeren ben ik in het bijzonder dank verschuldigd dat ik hieronder een en ander kan laten volgen over het militair meesterstuk, hetwelk in de afgelopen weken is volbracht door de drie generaals, wier namen ik boven noemde.

De heer Briedé heeft den geheelen trek met de hoofdmacht mede gemaakt, terwijl de heer Sandenbergh eenige honderden mijlen Vrijstaatschen grond heeft bereiden om belangrijke ve kenningen te doen in westelyke richting.

Niets spreekt beter tot de verbeelding dan cijfers, en misschien zullen de getallen, welke betrekking hebben op dezen schitterenden trek, eenig denkbeeld geven van de groote militaire beteekenis van het volbrachte werk der dappere Colesberg- en Stormberg-commando's.

Toen de geheele legertrein compleet was, d. w. z. toen al de verschillende commando's zich bij elkander gevoegd hadden — hetgeen in de nabijheid van Commissiedrift moet hebben plaats gehad — bestond de trek uit niet minder dan 750 wagens, door meer dan 1000 kaffers geleid of vergezeld. Deze enorme legertrein bevatte de bagage, tenten, levensbehoeften enz. van meer dan 6000 menschen, waaronder een 50tal vrouwen, die uit de Kaapkolonie of de zuidelyke Vrijstaatsche districten gevlucht waren. De overgrootste meerderheid der 6000 waren echter paarderuiters, welke groepsgewijze dag en nacht een inspannenden, doch zeer effectvollen verkenningsdienst op de voorspits en de linkerflank onderhielden.

De trein had de schier ongelooflijke lengte van volle 4 uur te paard.

Men behoeft wel niet een grooten trek in de vlakten van Zuid-Afrika hebben bijgewoond om te kunnen verstaan hoe een pad er moet uitzien wanneer daarop gedurende een kwartier zonder ophouden paarderuiters en zwaar geladen wagens hun sporen achterlaten. Maar onbegrijpelijk is het hoe de tweede helft van een trek als deze nog kon voortkomen over paden, langs hellingen, door velden en door driften, welke reeds een twee uur rijdens lange trein had gepasseerd.

Welk een energie, welk een volharding is hier geopenbaard! Terwijl de onvermoeid waakzame Grobler de voorhoede leidde en het pad baande naar de strijdinmakers in het noorden, dekte generaal Lemmer de achterhoede op zoo bekwame wijze dat geen Britsche vervolgers zich waagden aan 'n poging om de reusachtige slang van menschen, dieren en wagens, die zich langs de Basoeto-grens voortkronkelde, op den staart te trappen en aldus haar voortgaan te stuiten of te vertragen.

Merkwaardig is ook de samenhang die er in dezen eendeloozen stoet bestond. Een hindernis op eenige plek werkte als een electrische schok op het geheel en aan de rapportgangers komt een woord van warme hulde toe voor de krugige wijze waarop zij op hun veelal gehavende rijwielen langs de diep omgeploegde paden een geregelde en snelle communicatie tusschen voor- en achterhoede hebben weten te onderhouden.

De drittelen hebben veel van de volharding en de krachten onzer menschen gevergd. Men kan zich licht den oprit voorstellen van een dritt, welke de eerste honderd wagens gepasseerd hebben.

De glibberige oever, gesneden en gekerfd door elkaar in eendelooze regelmaat opvolgende natte wagenwielen, is een zware lijdensplek geweest voor menige doodmoede os of muil. Gelukkig zijn slechts weinigen van de dieren niet weder opgestaan na een val en is het verlies merkwaardig gering geweest, ook dat der paarden. En dit niettegenstaande dat er uitermate vinnig getrokken werd. Te 2 ure in de morgen zette de onalziensbare sleep zich bijna dagelijks in beweging tot 5 ure. Dan werd tot 7 ure v.m. gerust en de weg tot 11 uur vervolgd. Des namiddags werd van 2—5 getrokken en dan na zulk een zwaren dag bij behoorlijke warmte nog een „rukke” van 7 uur 's avonds tot half tien of tien uur gemaakt.

Een bijzonder kenmerk van dezen tocht is geweest de snelheid waarmede aan het bevel tot inspanssen voldaan werd. Gemiddeld was een 15-tal minuten voldoende voor het bijeenjagen van paarden, muilen en ossen en ging het dan weer voorwaarts op dezen merkwaardigen marsch. Slechts enkele wagens uit het groote getal zijn gebroken. Dit is des te opvallender omdat de voertuigen op de slechte paden en in de kwade driften veel moesten te lijden hebben. Bij de plaats van Tromp op ongeveer twee uur afstands van Bethulie moest een geheelen dag gewerkt worden om de wagens door een sloot te krijgen. Toch werd er niet geklaagd, niet gemord, niet de moed opgegeven.

De kost bestond voor het grootste deel uit schapenvleesch, brood en beschuit en gatskoffie. Op een aantal plaatsen mntten de Vrijstaatsche Boeren uit door gastvrijheid en hulpvaardigheid.

Er zijn slechts heel enkele ziektegevallen van niet ernstigen aard voorgekomen en deze vonden goede verpleging in dr. Daly's ambulance. Het is een even verblijdend als glorierijk feit dat onze generaals hun schitterenden terugtocht uit het Zuiden met geen enkel menschenleven betaald hebben.

Over het algemeen hebben onze bu gers niet over gebrek aan drinkwater te klagen gehad. Maar wat het koken van den kost op het kale veld geweest is, waar hout ontbrak en de nationale brandstof van den Vrijstaat, welke de bee ten plegen te produceeren, slechts schaarsch aanwezig was, behoeft geen nadere beschrijving. Nieuws ontving men weinig langs den weg daar de telegrafische verbinding op alle dorpen was vernield. Zoo hadden deze trekkers op het oorlogspad te teren op de berichten welke de rapportgangers nu en dan aanbrachten en zich overigens tevreden te stellen met de nooit geloofwaardige praatjes die in onbepaalde hoeveelheid met zeldzame guldhartigheid overal in de afgesneden helit van de zuster-republiek gratis worden uitgedeeld.

Omtrent den gevolgen weg deelden mijn vriendelijke zegslieden, met wie ik een paar zeer onderhoudende uren heb doorgebracht, mij het volgende mede:

De wagens van Grobler's Waterbergers en Zoutpansbergers verlieten de Colesberg-wagenbrug over de Oranje-rivier op 12 Maart tegen 8 uur 's avonds, terwijl 400 paarderuiters ter dekking achterbleven. Op den dag van het vertrek waren nog een 400 Engelsche cavaleristen met éen batterij geschut doorgekomen, doch over de rivier teruggeslagen. Den volgende dag vereenigden zich de meeste van Grobler's en Lemmer's wagens en manschappen. Men wist toen echter nog niet dat de spoorweg naar het noorden afgesneden was. Men trok toen echter in de richting van Bethulie om zich met de Stormberg-commando's te vereenigen, hetgeen dan ook gelukte, hoewel eerst bij Commissiedrift.

Ten einde deze vluchtige wedergave van den meesterlijken tocht niet te uitvoerig te maken, zij thans slechts nog medegedeeld dat de (overigens op de kaart gemakkelijk te volgen) weg van Springfontein liep naar Smithfield. Een verkenningsstocht der rapportgangers naar Dewetsdorp leerde dat de Engelschen daar toen ter tijde nog niet waren, maar

wel te Reddersburg. De weg naar Wepener werd daarop ingeslagen en door de Jamberbergsdritt (Caledon-rivier) getrokken naar de meer bekende Commissiedrift. In Wepener waren ook alle telegraaflijnen vernield. Een uur van Commissiedrift werd een troep van omstreeks 250 man Engelschen met kanonnen bespeurd, welke in heliografische verbinding stonden met het uren verlegen Thaba'nehu. Een der door de onzen opgevangen berichten deelde de aankomst van een zekeren majoor Hill te Thaba'nehu op den volgende dag mede.

Van Commissiedrift trok men naar Modderpoort, waar twee wagens afdaalden welke later te Ladybrand weer opdoken. Van Modderpoort ging het naar Cokolan en vervolgens in de richting Senekal, Ventersburg en Kroonstad, waar zij heden of morgen verwacht worden. De paarderuiters hebben zich sedert het begin der week van de wagens afgescheiden en wel bij Leeuwskop, waar voor de afgematte dieren anderhalve dag gerust werd. Het was daar dat president Steyn de wakkere, onvermoeide trekkers begroette en hun een welverdiend eere-salut bracht namens hun strijdenooten in beide republieken.

De kroon op hun roemvollen tocht hebben echter officieren en manschappen, burgers zoowel als artilleristen, gezet door een hoognoodige en eerlijk verdiende rust te gaan nemen bij hun haardsteden, doch overeenkomstig de gegeven bevelen onmiddellijk rechtsomkeert te maken ten einde terstond weer actief deel te nemen aan den strijd voor de verdediging van ons goed recht en vaderlijk erfgoed; een strijd waarin zij reeds lauweren hebben behaald op de slagvelden bij Colesberg en Stormberg, maar die zij thans vermeerderd hebben door een strategische beweging onder hun dappere bevelhebbers uit te voeren die een blijvende plaats zal bekleeden in de geschiedenis van dezen krijg zoowel als in die van de Zuid-Afrikaansche strategische gebeurtenissen van alle tijden.

DE WET BIJ ROODEWAL SIDING.

door

SI OMONG.

Pretoria was gevallen en Roberts hield als gewoonlijk zich een tijd rustig om daarna z'n slag des te zekerder te kunnen slaan. Kleine schermutselingen hadden er hier en daar plaats in den omtrek van Pretoria, van weinig beteekenis, en die slechts ten doel hadden, de Boeren een beetje aan den gang te houden en hen omtrent de ware plannen van Bobs te misleiden. Reeds tweemaal hadden de Boeren zich op deze manier laten beetnemen, en helaas, hoewel de slagen bij Zelikatsnek en Donkerhoek bewezen, dat ten minste sommige aanvoorders der Boeren nog taaie wilskracht en groot veldheerstalent bezaten, zij moesten toch voor de overmacht van menschen en artillerie terugtrekken. De Boeren retireerden dan ook altijd vol goeden moed, een uitdrukking, die bij elk terugtrekken, zelfs in gevallen waar dat volstrekt niet noodig was geweest, gebezigd werd. Ja, predikanten troostten van den preekstoel hunne hoorders en hoorderessen altijd met „Ons burgers retireer vol moed”. Slechts één generaal was er, die van de gewone taktiek der Boeren om steeds een afwachter houding aan te nemen afweek, en die nu hier dan daar de Engelschen of hunne konvooien aanviel en dikwijls met succes. Dat was Christiaan de Wet.

De Wet had er bericht van gekregen, dat er aan 't station Roodewal een proviandtrein stond, 68 wagens groot en slechts bewaakt door ongeveer 240 man. Hoewel zelf slechts 80 man bij zich hebbende, bedacht hij zich niet, en in den nacht van 5 op 6 Juni werd met greete stilte en omzichtigheid 't station omsingeld en de hoogten bezet. Waarom de Engelschen zoo roekeloos geweest zijn om daar geen wachtposten op verderen afstand te plaatsen of ten minste doorzoekingspatrouilles uit te zenden, is ons altijd een raadsel gebleven. Zooveel is zeker dat de Roomeks niets vermoedden, en toen den volgenden dag bij 't „dagbreek” de Mauserpilletjes

regenden, vlogen de khakies als verschrikte kuikens door elkaar en boden geen noemenswaardigen tegenstand. De witte vlag werd geheschen nadat we ongeveer een half uur gevochten hadden. Wij verloren op dit tochtje dooden noch gewonden, terwyl van Engelsche zijde ongeveer 40 man dood en 60 gekwetst waren. Zoodra de witte vlag geheschen was, stormden ons menschen van de kopjes af, want allen waren natuurlijk nieuwsgierig om te weten wat er alzoo in dien opgepropten trein zat.

De trein voerde mee: 30,000 pakken kleeren, 2000 lyddietbommen, 2000 pakken brieven, een enorme hoeveelheid sigaretten en tabak en drank, en nog honderden andere dingen; ook veel cadeautjes voor de hoofdofficieren. Eerst werden natuurlijk de soldaten ontwapend en toen mocht iedereen z'n gang gaan. Ea al wie een Boer kent en met hem te velde geweest is, weet dat hij 't vak van buitmaken in de puntjes verstaat. In een oogwenk waren er dan ook honderden kisten opengebroken en de brievenzakken geopend. Elke brief werd doorzocht, wel niet om te zien of er ook strategische geheimen in stonden, maar om te zien of er geld in zat. Velen voelden slechts of er goud in zat en smeten de brieven dan maar weg. Geld scheen echter niet aanwezig te zijn, ten minste geen £ 1,000,000, zooals wij later hoorden dat er in den trein gezeten had, en was dat toch zoo, welnu, dan zijn ze mee in de lucht gevlogen. Ontzaglijk was vooral de voorraad warme khakikleeren, die aanwezig was. Poor Tommy! Bij al de ellende die zij

moesten lijden kwam nu nog de kou, men kan zich wel voorstellen wat het zegt om bij een koude van zes graden onder nul in de open lucht te slapen, alleen bedekt door een dunne deken. 't Was erg gemakkelijk voor ons, om ons en nieuwe kleederen te voorzien en iedereen trok de ook maar gauw een warme khakijas en -broek aan, en lekker warm waren ze. Gauw werden nu renboden uitgezonden om de andere verspreide afdeelingen van de Wet's macht te verzamelen, zoodat die ook nog van den buit zouden kunnen profiteren. 't Duurde dan ook niet lang of ze kwamen. Ondertusschen waren er gauw een paar flesschen onthalsd en dronken we een heerlijk glas van de champagne die bestemd was voor Lord Roberts, en we verzuimden niet zijn gezondheid te drinken, waarna drie donderende hoera's voor Christiaan opgingen.

Veel Boeren waren al bezig, hunne kostzakken propvol te stoppen, en de gelukkigen, die een pakpaard bij zich hadden, belaadden 't arme dier, dat 't er haast onder bezweek. Ondertusschen hadden de commandanten krijgsraad belegd. Alles mee te voeren was onmogelijk. Men besloot om zooveel mogelijk ammunitie mee te nemen, en dan de rest maar in de lucht te laten vliegen. De intusschen aangekomen ossen- en muilenwagens werden beladen met Lee-Metford-geweren, patronen en kanonnen-ammunitie, waarvan later vijf wagenvrachten ver weg in den grond werden begraven tot tijd en wijle men ze weer nodig zou hebben. Toen dit alles gedaan was begon de pret. „Eerst houtkappen burgers”, was Christiaan's commando, en in minder dan geen tijd waren er 19 wagenvrachten hout op 't stations-emplacement aangevoerd en tot een grooten brandstapel opeengelegd. „Nou de brieven, kèris”, liet andermaal de Wet zich hooren, en nog eens, arme Tommies! — daar gingen al de „feelings” en „greetings” zoo maar boven op al dat hout, ten vure gedoemd. 't Was jammer.

Een gevangen Engelsch kapitein stond er bij te stampvoeten en riep telkens „'t is schande!” waarop generaal de Wet hem ten antwoord gaf: „Weet u wat schande is? Al de hoeven van de Boeren te verbranden, de vrouwen en kinderen van de Boeren te mishandelen en weg te jagen. Jelui mag nergens schande over roepen!” En wat hij verder tusschen de tanden bromde, zal wel niet veel liefelijks geweest zijn. Toen alle brievenzakken leeg gestrooid waren, kwamen de stukgeslagen kisten aan de beurt, en daar bovenop de pakken kleeren. Overal tusschenin werd een lyddietbom gestoken en vierkante stukken buskruit. Men nam zooveel sigaretten mede als men kon, de rest ging ook maar boven op den hoop, 't zou een schitterend vuurwerk worden, en bovenop werden nog drie lagen lyddietbommen gelegd. Wie de uitwerking kent van één lyddietbom, zal zich eenigszins een voorstelling kunnen maken van het knaleffect, teweeggebracht door 2000 van die conserveblikjes. Toen alles klaar was werd er een loopertje gemaakt met een lont die ons ongeveer een half uur tijd zou geven om ons uit de voeten te maken. De lont werd aangestoken en we holden weg naar een nabijgelegen kopje. Vol spanning wachtten wij de uitwerking af en daar op eens een vreeselijke knal — een vuur- en rookkolom van honderden meters hoog steeg uit den grond op. 't Was of de aarde vuur en vlam spuwde, of er een verborgen krater plotseling aan 't werken was gegaan. Stukken van bommen, boomstammen, 't dak van 't station, spoorrails en muurbrokken werden honderden meters ver weggeslingerd. De groote uitbarsting werd gevolgd door kleinere doffe slagen van de petroleumvaten. En toen eindelijk alles stil was en we ons op de plaats van de uitbarsting van de uitwerking gingen overtuigen, zagen we dat er van 't station doodwal niets overgebleven was. Een groot gat van ongeveer 200 voet lang en 30 voet diep was er in den grond geslagen, en de rookende restjes der kleeren lagen overal verspreid; zooals wij later vernamen werd de knal op 12 uur afstands (te paard) vernomen en te Frankfort aan de Wilgerivier trilden de ruiten en hoorden de bewoners een doffen slag. Wij zelf waren er in den eersten tijd nog doof van.

En ziedaar, voor een waarde van f 250.000 in

Verbruik in Januari/Augustus	1900.	1899.	1898.	1897.	1896.
Voortraad op 1 Oct. Amster. in Sept. Alver. in Sept.	269,050 ton.	65,002 ton.	62,014 ton.		
1899...	293,258	71,238	75,106		
1898...	268,226	76,802	67,905		
1897...	177,358	84,194	79,689		
1896...	102,361	64,774	68,356		
in Duitschland.....	118,360	104,790	109,820	92,620	87,170

9 Juni.

O r a n j e - V r i j s t a a t. De Vrijstaters hebben op 7 dezer op 4 verschillende plaatsen den vijand aangevallen.

Het rapport van hoofdcommandant Chr. de Wet daaromtrent luidt als volgt:

Roodewal-siding 7 Juni 1900. Het is met diep gevoel van dankbaarheid jegens God dat ik U.H.Ed. dit rapport mededeel. Zooals in mijn vorig rapport vermeld, vertrokken wij gisteravond in 4 afdeelingen. Commandant Steenkamp vertrok naar Vredefortstation, waar ook gevochten wordt, doch heb ik hiervan geen officieel rapport tot dusver. Een tweede gedeelte onder generaal Froneman en commandant du Plooy met de Bethulie- en Rouxville-burgers ging naar Kopjes-siding; de derde afdeeling onder commandant Nel zond ik naar Rhenoster-rivier-brug. Ik zelf met commandant Fourie en 80 man trok naar Roodewal. Er was een -macht van den vijand van ongeveer 150 man te Roodewal, waarvan 7 gesneuveld en 23 gewond werden, alsook 1 kapitein gedood en 1 luitenant gewond; de anderen werden krijgsgevangen gemaakt na een hevig gevecht van minstens 5 uur.

Aan onze zijde 3 gewond, nl. 1 bij generaal Froneman en 2 bij mij, nl. Daniel van Tonder S.zoon, Melvekop, de Wetsdorp, de namen van de 2 anderen zijn nog niet bekend, c. a. is minder gewond Kisselman.

Te Modderrivier is 1 Heilbronner door onze menschen gewond. De vijand had te Roodewal uitstekende posities achter de spoorwegwallen en platformen, terwijl onze menschen op de kale vlakte moesten staan.

Bij generaal Froneman waren de posities van gelijk gehalte, daar de vijand reeds de kopjes aan de overzijde van de brug gedeeltelijk in bezit had. Het gevecht bij generaal Froneman duurde ongeveer 3 uur, waarna de vijand zich overgaf, doch generaal Froneman en comm. Nel hadden 3 kanonnen op beide plaatsen.

Zowel te Roodewal als bij de brug was er een onbegrijpelijke hoeveelheid en voorraad van alle soorten artikelen. De vijand beweerde deze hier afgeladen waren om verder vervoerd te worden, zoodra de spoorweg voltooid zou zijn naar de Zuid-Afrikaansche Republiek.

Onder den buit is een groote voorraad karon-ammunitie en 1 maxim, ook waren er eenige duizenden lyddiet-bommen en 2 Engelsche mails.

Ik heb de burgers net zooveel laten nemen als zij wilden; de rest zowel als de lyddiet-bommen laat ik in de kisten toepakken om dezelve hedendaag in brand te steken en zal ik probeeren de lyddiet te doen ontploffen.

De bruggen te Rhenosterrivier en in de nabijheid zijn reeds geheel verwoest. Het aantal gevangenen bij de brug bedraagt ruim 500 man. Gewond 1 luit.-kolonel, 1 kapitein en 3 luitemants; gedood 1 kolonel en nog 1 officier, terwijl ruim 200 man troepen gewond en gedood zijn; dus zijn ruim 900 man buiten gevecht gesteld. Bij elke afdeeling vochten onze burgers met bijna ongekeerde dapperheid. De rapportrijder zegt dat het soldaten zijn van het Derby-regiment en dat de ontploffing van de lyddiet-bommen gisteravond 10 uur plaats heeft gehad.

11 Juni.

O r a n j e - V r i j s t a a t. Omtrent den aanval op den vijand door de Vrijstaters onder hoofdcommandant Chr. de Wet op 7 dezer is een nader rapport ingekomen, waaraan het volgende ontleend wordt:

Onder den buit die, wegens gebrek aan vervoermiddelen, vernield moest worden, waren minstens 30,000 pakken warme kleeren en even zooveel jassen, paren schoenen, handschoenen, kombaarsen en warme onderkleederen. Het is bekend dat de vijandelijke troepen reeds bitter over de koude klagen en daarvan te lijden hebben.

De waarde van den buit en kleeren en ammunitie schat hij, daar ook tevens 1000 lyddiet en andere bommen werden vernield, op ongeveer 100,000 pond sterling. De groote waarde voor ons ligt evenwel daarin dat de vijand door het gemis dier kleederen, zoo hevig gebrek zal lijden en de velg ziektegevallen, die er nu reeds bestaan, er sterk door vermeerderd zullen worden. Hunne hospitalen zijn thans reeds overvol met zieken.

Si Omong is, zooals later bleek niet geheel en al betrouwbaar, maar heeft wel eens overdreven, o.a. de nachtelijke tocht op bl. 277. Toch zijn zijne verhalen zeer boeiend en bovenstaande regerings-mededeelingen bevestigen veel van zijne verhalen.

MET GENERAAL DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door

SI OMONG.

I.

Zooals ik in mijn vorig artikel mededeelde, trok generaal de Wet na het buitmaken van den trein met zijne paardencommando's naar 't zuiden, terwijl 't lager bevel kreeg oostelijk op te rukken. President Steyn was toentertijd op de hoeve Tweefontein, ongeveer 4 uur te paard ten Z.W. van Frankfort en hier bevonden zich ook de andere leden van de regeering en werden de staatszaken afgehandeld. 't Lager waar de president zich bevond, werd 't presidentslager genoemd en bestond natuurlijk voor het grootste gedeelte uit heliografisten, secretarissen en rapportrijders. Een weinig ten W. van Tweefontein lag commandt. Olivier, terwijl commandt. Hasebroek bij Senekal, commandt. Prinsloo bij Harrismith en commandt. Human in 't Vrede-district bij de Langesdrift waren. Hier en daar verspreid lagen nog enkele kleine paardencommando's, hooftzakelijk om de bewegingen van den vijand te bespieden, dus in 't kort verkenneis. Toen bestond er nog goede gemeenschap met Transvaal, aangezien 't baanvak Heidelberg—Standerton nog niet in handen van de Engelschen was. Men verwachtte wel elk oogenblik dat Buller Standerton zou bezetten en 't gelukte aan 2000 Engelsche paardenruiters met 6stukken bij Botha's pas door te breken, maar dezen werden door een indehaast bij elkander geroepen commando van Standertonburgers teruggedreven.

Omdat er dus gevaar dreigde dat de Vrijstaatsche troepenmacht weldra afgesneden zou worden van de ammunitievoorraden, die op de Oosterlijnen in depot waren, liet generaal de Wet beproeven om over Greylingstad nieuwen toevoer van groote hoeveelheden Mauserpatronen en Kruppgranaten voor het veldkanon 75 aan te brengen. Dit geschiedde juist op tijd, want van de 22 wagens afgezonden uit Greylingstad bereikten er 19 de Wet's lager, terwijl er 3, die een weinig achter waren, tengevolge van slechte trekossen, in handen van den vijand vielen. Ongelukkigerwijze waren juist deze drie laatste wagens met koffie, suiker, thee enz. geladen, zoodat wij 't voortaan maar weer zonder dat moesten doen. Van den Vrijstaatschen kant werd gezorgd dat er van den overvloed meel naar Transvaal gezonden werd. Generaal de Wet zond 600 zakken meel naar Middelburg van uit Frankfort. Buiten en behalve ammunitie, meel en vleesch had 't lager van de Wet aan alles gebrek. Slechts enkelen die bij de plundering van den trein aanwezig waren geweest, hadden goede kleeren en schoenen. De rest liep er met votten en lompen bij. Koffie, suiker, thee ontbraken; 't was toch zoo koud 's morgens en dan wil een mensch graag wat warmes in z'n maag hebben en je kan toch geen warm water alleen drinken. Maar de nood maakte vindingrijk. Hier en daar werden op een boerderij gedroogde perzikjes gekocht, deze werden gebrand tot zij zwart waren en daarna gestampt. Van dit poeder werd koffie gezet en de smaak — nou ja, als' je niets anders hebt, went men er wel aan. Gebrande zemen dienden ook wel als surrogaat voor koffie.

't Ergste was, dat er geen zout genoeg was, zoodat dit na een tijdje opraaakte en wij dus flauw vleesch moesten eten. Hoe abelig dit smaakte, kan men zich voorstellen. Ons voedsel bestond uit een paar stormjagers met geroosterd schapevleesch en dan natuurlijk modderwater à discrétion. De grootste kwelling was echter gemis aan tabak, zoowel om te rooken als om te pruimen, en daarom moet men het waardeeren, dat de Wet en zijn Boeren 't gemis van dat alles trotseerden. Degenen die nog tabak hadden, verborgen 't als een grooten schat en namen alleen des avonds een praimpje. Was er voor de menschen meer dan onvoldoende voedsel, voor de paarden was er overvloed. Havergerven vonden wij in groote massa's aanwezig op de boerenplaatsen, waar de vijand nog niet geweest was. 't Gebeurde ook wel eens, dat wij aan een neergebranda hoeve kwamen en dat er nog enkele kippen, kalkoenen of varkens rondliepen. Dat was dan eens een buitenkansje. Fluks werd op de dicren jachtgemaakt en ieder zorgde maar dat hij bij 't verlaten van de hoeve 't een of ander lekker hapje aan 't zadel had hangen. Bij de eerste halte werd 't pluimgediepte gauw geplukt, aan den laadstok gestoken en boven een mestvuurtje geroosterd. Uitgehongerd als we meestal waren, werd 't gerecht dikwijls maar ten halve toeberaid. We hadden echter een uitmuntenden kok bij ons korps en nog wel een Franschen burggraaf. De man verstond de kookkunst in de puntjes

en als er eens meer tijd was, dan werd hij aan 't werk gezet. Wat smaakte zoo'n gebraden kalkoentje of speenvarkentje dan fijn! En dan den volgenden morgen weer mieliespap zonder zout, dat viel af. En toch was ons motto „schip vreugde in 't leven, zoo lang het lampje schijnt”; en dat kon elken dag uitgeblazen worden.

Des avonds na een vermoeienden dag of wanneer er niet 's nachts getrokken zou worden, zaten wij om een groot hout- of mestvuur en dan wisselden zang en moppen elkander af. Vooral onze vriend en strijdmaker, R. H., een Maastrichtenaar, had een mooie stem en hij vergastte ons dikwijls op een aria uit de een of andere opera of op een bekend café-chantantwijsje, waarvan 't refrein door ons in koor gezongen werd. „Mij mastig;”, zeiden de Boeren dan, „wat is die Hollander weer parmantig, hulle zing maar net of ons die slag gewen hêt.” En als we zingende en fluitende naar onze posities reden, dan schudde de een of andere doppersche Boer zijn eerwaardig hoofd en waarschuwde ons: „Kèrls, kèrls, jullie mot nie zoo zing nie, dat is den Heer verzuken.” En toch kon generaal de Wet of generaal Botha de Hollanders wel gebruiken. De laatste beweerde zelfs eens, dat als hij 2000 Hollanders had, hij de Engelschen wel morees zou leerè.

Bijna elken nacht tegen zonsoudergang „trokken” wij en soms 7 uren aan een stuk, en om onze arme paarden te sparen, liepen wij er naast. Juist door dit nachtelijke zwerven misleidde de Wet den vijand. Begon hij b.v. in noordelijke richting te trekken, dan ging 't een uur later plotseling naar 't Z.-W., en dikwijls kruisten wij in een nacht ons vorig pad, zoodat als er halt werd gehouden, wij misschien niet meer dan een uur van onze vorige rustplaats af waren. Den volgenden nacht behield hij dan ééne richting en was wel 50 K.M. verder. Dat was de taktiek van generaal de Wet en daarom konden zes Engelsche generaals hem niet vangen. Nooit bleef hij langer dan twee dagen op dezelfde plaats en zijn verkenningskorps was uitstekend. Generaal de Wet hield zich niet met smoesjes op. Als een spion terugkwam, dan moest hij precies weten te vertellen waar de vijand zat en hem van nabij gezien hebben, en niet zooals dat haast altijd gebeurde. „Ons hêt die Rooineks gezien”, en als er dan gevraagd werd waar? dan was 't altijd: „Daaaaaar, achter die kopie.”

Generaal de Wet was geheel op de hoogte van 't doen of laten van den vijand; ware hij dit niet geweest, dank zijne vertrouwde spionnen, dan was hij al lang totaal vernietigd.

Zoo krijgt generaal de Wet op zekeren nacht plotseling 't bericht, dat de Engelschen de spoorwegbrug over de Zandrivier aan 't herstellen zijn; 700 Basoetokafiers onder dekking van het 4de bataljon Sherwood Forestier waren hiermede bezig. Onmiddellijk klonk 't bevel „opzaal kèrls” en schalde 't signaal om de commandanten bij zijne tent te verzamelen. In 't kort werd de zaak besproken, elke commandant kreeg zijn opdracht en vort ging 't in 't holst van den nacht. 't Was erg stormachtig. Een ijskoude wind huilde en gierde ons tegen en deed onze handen en voeten haast afvallen van de kou. Diep in de warmbaaitjes gedoken, afwisselend de linker- of rechterhand in den broekzak, reed de colonne in diepe stilte verder. Slechts dof paardengetrappel, haast onhoorbaar, doordat men in 't lange gras moest rijden, werd vernomen. Roken was ten strengste verboden en geen enkel vuurhoutje moet outstoken worden. Dit laatste vooral was van 't grootste gewicht, aangezien op zoo'n terrein men uren ver een lichtschynsel kan waarnemen. Geen enkel sterretje verlichtte ons pad, slechts flauw kon men de witte paarden onderscheiden. In zulke oogenblikken dwingt de terreinkennis van den Boer ons de hoogste bewondering af. Een steen, een struik, een bijzondere vorm van een mierenhoop is hem voldoende om den weg terug te vinden. Geen oogenblik werd halt gehouden totdat wij ons doel tot op een half uur afstand genaderd waren. Hier verdeelde de colonne zich en elk commando ging naar de hem aangewezen plaats toe. Toen wij tot ongeveer 1000 meters van den spoorweg genaderd waren, stegen wij af, bonden de teugels van de paarden aan elkaar en de grootst mogelijke stilte in acht nemende, kropen wij naar onze posities op de randjes. De artillerie plaatste intusschen hare stukken op een nabyliggelegen kopje dat de stellingen van den vijand beheerschte en maakte zich voor 't gevecht gereed. 't Was bitter, bitter koud; vuur mocht er niet ontstoken worden, zoodat wij in onze positie niet te bewegen waren. Wat duurde die nacht verschrikkelijk lang. 't Was pas drie uur toen wij in de nabijheid van de spoorbaan kwamen en tegen 7 uur in den morgen zou 't pas beginnen te schemeren.

't Engelsche kamp lag in diepe rust verzonnen, blykbaar vermoeden zij niets van onze nabijheid. Slechts hier en daar flikkerde nog een stervend vuurtje. Met tusschenpoozen weerklonk 't eentonige geroep der schiedwaarten of hoorden wij 't klagend geraid van den jaknais, op lijken belust. Hoeveel van die arme Tommies die doorvermoed hunne afgematte ledematen op den grond hadden uitgestrekt om in den slaaphonger en ellende te vergeten, zouden spoedig voor altijd hiervan verlost zijn! Hoeveel van deze arme soldaten, droomende van een gezellig ouderlijk huis, van eene liefhebbende moeder of een teergeliefd meisje, zouden nooit meer naar hunne haardsteden terugkeeren! Wanneer men later ver van 't krijgsgewoel verwijderd in een gezellige omgeving nog eens aan die oogenblikken terugdenkt, dan gevoelt men medelyden met die arme drommels; maar in die oogenblikken zijn zij voor ons de genate Rooinek, de huurling die voor geld tot alles in staat is en voor niets terugdeinst, werktuigen in handen van een overweldiger.

Eindelijk begon 't te schemeren aan den horizont! Een kanonschot! Boëm, dreunde 't uitdagend, en de eerste granaat-kartets barstte vlak boven den spoordijk. Boëm, een tweede bom; die was beter; en viel te midden der tenten. Een vreeselijke verwarring ontstond er in 't Engelsche kamp. De khaki's, uit hunne morgenslaap opgeschrikt, liepen her- en derwaarts, half gekleed, met een uitdrukking van schrik en ontzetting op de uitgenergelde, vate gezichten. Hoornsignalen weerklonken, daartusschenin het scareeuwen en het geroep van officieren en op eens een geknetter van ons klein geweervuur. Nog grooter verwarring in 't Engelsche kamp. Aan enkele officieren was 't onderwijl gelukt kleine groepjes soldaten bij elkaar te krijgen en deze beantwoordden ons vuur. Maar 't was hun maar een heel kort oogenblik mogelijk: 't verdelgend vuur der kleine Mausers, dat hen van boven af bestookte, stelde hen bijna oogenblikkelijk buiten gevecht. Hoopjes gevallen en lagen over en door elkaar. Met mijn kijker kon ik in de verte een Engelsch officier zien, zooals later bleek de commandant. Hij gesticteerde druk tegen andere officieren, hij gaf hun zeker bevelen. Rèng — ssssssssièng! kèng en op de plaats, waar de commandant gestaan had, stond niets meer. De arme man was door een bom juist in de borst getroffen; we vonden later alleen nog verspreide overblijfselen. De Kaffers en Tommies waren intusschen vlak tegen den spoorwegdijk aan gaan liggen, maar waren niet in staat ons vuur behoorlijk te beantwoorden. Stak er een zjn hoofd boven den dijk uit, dan werd er direct op hem geschoten en de onvoorzichtige moest meestal zijne poging met den dood bekopen. De dokter die toesneide bij 't hooren van 't ongeluk met den commandant en zich daardoor een oogenlik bloot moest geven, was direct als een zeef doorboord; niet lang na 't sneuvelen van den commandant werd de witte vlag geneschen. Ontzettend was de slachting door ons onder de Engelschen en Kaffers aangericht. Ik telde 12 lijken die over en door elkaar lagen, in een zeer kleine ruimte. Het aantal doden bedroeg ongeveer 80, terwijl er hoopjes gewonden waren, die allen aan de Engelsche ambulance te Kroonstad overgegeven werden, aangezien wij geen dokter noch ambulance hadden. Werd een der onzen zwaar gewond, dan was hij gedoemd te sterven. Wij verloren op dien dag 3 man, die met dum-dums geschoten waren. Bij 't ontwapenen van de gevangen Engelschen vonden wij bijna niets anders als dum-dums en wel split-bullets en soft-nosed; en dan wordt nog altijd door de Engelschen volgehouden dat er geen dum-dums gebruikt worden.

Zooals bleek waren de Engelschen bezig om een brug te herstellen. Hiervoor gebruikten zij houten spoorleggers. Dit werk werd door een aantal genie-soldaten verricht, terwijl 't herstellen van den spoordijk door ongeveer 700 Basoetokaffers uitgevoerd werd. Toen men hun vroeg, waarom zij hier aan 't werk waren, deelden zij mede, dat zij door de Engelschen bedregen waren. Zij waren aangenomen als mijnwerkers en waren zich niet bewust van de gevaren waaraan zij blootstonden. Ook hadden de Engelschen hun sedert een heelen tijd geen loon uitbetaald en werden zij op allerhande wijze gedwongen om te werken.

De brug was klaar, de dijk nog niet geheel. Onmiddellijk werd de brug nu in brand gestoken, schoppen en werktuigen in de vlammen geworpen en wat de Engelsche genie-officiieren met zooveel moeite in elkaar gezet hadden, was na een half uurtje een hoop asch. Een paar dynamietbommen werden onder de hoeksteen gelegd en vlogen met een vreeselijken knal de lucht in. Veel geld was er niet aanwezig,

wel een groote hoeveelheid meel, cornedbeef en wat wij „klinkers” noemen, harde Engelsche beschuit van ongeveer 1 vierk. d.M. groot en zoo hard als een kei. Als gij er een van opgeknabbeld hebt, wat zonder water bijna onmogelijk is, dan hebt ge stellig een goed gebit en ze smaken net als zand. Ze zijn verpakt in kisten van 50 pond inhoud. Wij maakten dien dag pl. m. 500 kisten buit. Generaal de Wet voorzag de officieren van spijders en karren, terwijl de mindere Tommy's moesten loopen. Van de kaffers traden er enkele in onzen dienst, terwijl de anderen regelrecht onder geleide naar Basoetoland werden gezonden. Zij legden de belofte af, niet meer onder de Engelschen te zullen dienen. Gevangen genomen werden vervolgens ongeveer 240 Engelschen met 13 officieren. Nadat alles zooveel mogelijk vernield en verbrand was, werd verder opgetrokken om ergens in een veilige kom uit te rusten van den vermoeienden nachtelijken rit. Een kleine colonne vormde onze achterhoede en deze vernielde over een afstand van ongeveer drie mijl een telegraafkabel, die op toevallige wijze ontdekt werd, sneed overal de tele raafdraden door en deed op allerhande andere wijze den Engelschen afbreuk. Generaal de Wet scheen erg tevreden over deze welgelukte overrompeling. Wij kregen ten minste 2 dagen rust; die wij ons ten nutte maakten om onze kleeren eens flink uit te spoelen.

MET GENERAAL DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door

SI OMONG.

II.

In mijn vorig artikel over Christiaan of Chris, zooals hij kortweg onder ons genoemd werd, vergat ik te vermelden waar Piet de Wet, de broer van Christiaan, met zijn commando lag. Terwijl Christiaan met zijn vereenigde commando's als een vliegende Hollander rondzwierf, hield Piet Lindley ingesloten en bestookte bijna dagelijks het tamelijk sterke garnizoen. De Engelschen van hun kant beproefden geen uitvallen om de Boeren van de kopjes en uit hun stellingen te verdrijven, maar zij verschansten zich vlak bij Lindley in de randjes, bultjes en kopjes zoo geducht dat het voor Piet onmogelijk werd er hen uit te verdrijven.

Overal hebben de Boeren deze fout begaan; altijd namen zij een afwachtende houding aan totdat de vijand zich zoo sterk verschanst had, dat men met goed gevolg geen aanval meer kon wagen, waar nog bij kwam, dat de Engelschen onderwijl versterkingen konden ontvangen. Was hun macht dan sterk genoeg en de stelling, waar zij in geval van nood op konden terugtrekken bijna onneembaar, dan kreeg je de poppen aan 't dansen. Terwijl de artillerie van den vijand de hoofdmacht van de Boeren bezighield, maakten sterke afdeelingen bereden infanterie en lansiers, gevolgd door de infanterie aan beide vleugels eene omtrekkende beweging. Ook deze afdeelingen waren altijd voorzien van een of meer batterijen en maxims, zoodat op een gegeven oogenblik de Boerenmacht blootgesteld werd aan een hevig front- en flankvuur. Van de Engelsche infanterie had dit vuur weinig te beteekenen, vooral als het milicie was, die er maar op losvuurt — in sarsies zegt de Boer, waarmede hij het pelotonvuur bedoelt. Op twee- of driehonderd meter voor ons sloegen de kogels in den grond dat 't een lust was; met sissend geluid kleine zandwolkjes in de lucht werpend. Slechts nu en dan vloog er ons een fluitend om de ooren, maar die was dan heusch verdwaald.

Van de artillerie echter hadden de Boeren 't meeste te vreezen. De Engelsche artillerie-officieren hadden door de ondervinding geleerd, de afstanden goed te schatten en zelden werden dan ook meer dan drie schoten gedaan of boem, daar barstte de bom vlak boven ons hoofd. Kwam dat artillerievuur nu alleen uit 't front, dan kon er tenminste eenige dekking gevonden worden, maar werd men van beide zijden ook nog beschoten, dan was men geheel bloot. En nu is een Boer nergens meer bang voor dan voor een omtrekkende beweging. Ook wil hij maar niet begrijpen, dat wanneer 't te voorzien is, dat de vijand door een plotseling vooruitdringen gevaarlijk voor de artillerie kan worden en deze dus verplaatst moet worden naar een verder naar achter gelegen punt, hij op zijn plaats moet blijven net zoolang tot de artillerie hare nieuwe stelling heeft ingenomen, waarna in goede orde, gedekt door 't artillerievuur, op de nieuwe stellingen

teruggetrokken kan worden. Maar neen! nauwelijks ziet 't meerendeel der Boeren dat de paarden weer voor de kanonnen gespannen worden, of daar gaan ze, ver de kanonnen vooruit, daardoor de artillerie geheel en al zonder dekking latend en dus aan eene afdeeling lansiers de gelegenheid gevende om door een snellen aanval de kanonnen te bemachtigen. Dat dit nooit gebeurd is komt, geloof ik, alleen hierdoor, dat de Engelschen bang waren om in een strik te geraken en de bewegingen van een terugtrekkenden vijand door 't heuvelachtig terrein bedekt worden, wat vooral 't geval is in Zuid-Afrika.

Om nu weer op Piet de Wet terug te komen. Deze had ook weer de fout begaan om den vijand gelegenheid te geven zich geducht te verschansen. Wel dreunden elken dag de kanonnen van Boerenkant, maar zij richtten blijkbaar weinig schade aan. Slechts eens beantwoordden de Engelschen 't vuur. Had Piet den vijand daerom aangetast, dan voorzeker had hij en de stad en 't garnizoen in handen gekregen. Hij verbreezelde echter zijn tijd en was meestal op zijn eigen hoeve, die ongeveer op 1½ uur afstands van Lindley ligt, bij moeder de vrouw. De Boeren van 't Bethlehem-commando, dat onder zijne bevelen stond, vermaakten zich met voetballen en onderling krakeelen over de nitdeeling van vleesch en andere zaken van geen belang. Waar zoo de leiders een voorbeeld geven, daar kan men van de ondergeschikten geen plichtsgevoel, nog minder plichtsbetrachting verwachten. 't Meerendeel van deze Boeren waren lagerliggers; zij deden niets. Maar 't kaf werd hoe langer hoe meer van 't koren gescheiden. Langzamerhand gaf dat mindere soort zich over, en dat was maar goed ook, want zij hadden een slechten invloed op de anderen. Het was dus in 't belang van de zaak, dat die elementen zoo spoedig mogelijk verwijderd werden.

Piet de Wet beging ook de fout om de stad van de N.O. en Z.W. zijde in te sluiten, terwijl hij den W.kant, dus den belangrijkste, openliet. Een blik op de kaart toont ons waarom juist deze zijde de belangrijkste was. En van Senekal en van Kroonstad kon 't garnizoen immers versterking ontvangen.

Het eenige waardoor een commando van Piet zich verdienstelijk maakte was 't gevangen nemen van de D. C. O. (the Duke of Cambridge's Own) of wel de millionairscompagnie. Van een ooggetuige vernam ik, dat 't gemakelijk was geweest om die fijne mijnheertjes te zien, toen zij overrompeld en gevangen genomen werden. Zij leken wel op jacht te zijn, met fijne slobkousjes, piekfijne pakjes en imitatie-boenenhoeden, versierd met allerhande soort veeren. Ook odeurtjes en pommade was meegenomen. Men kan zich dus de stemming van deze heeren voorstellen toen ze 't voortaan zonder eenig gerief moesten doen. Ook komt op Piet de Wet's rekening 't verbranden van de boerenhoeven in de onmiddellijke nabijheid van zijne lagers. 't Laat zich dus begrijpen, dat Christiaan alles behalve tevreden over zijn broer was en dan ook besloot om met zijne commando's naar Lindley op te trekken. Een rapportrijder werd vooruitgezonden met een brief aan Piet, waarin deze tot een onderhoud met zijn broer werd uitgenoodigd.

Vergezeld van de meeste commandanten, waaronder ook ik mij bevond, toog Christiaan zijn broeder tegevoet. Op een kopje vond de ontmoeting plaats en Piet moest aan zijn broer nauwkeurig verslag geven van zijn doen en laten. 't Bleek daarbij dat Christiaan er meer van wist dan hij liet blijken, want telkens herinnerde hij zijn broeder aan 't een of ander feit dat deze weglieft. Hij berispte zijn broeder in onze tegenwoordigheid streng, en hoewel Piet wel een hoofd groter is en ook forscher gebouwd dan Christiaan, was hij toch onder den indruk; met Christiaantje viel niet te spotten.

Daarna werd krijgsraad gehouden, waarin men overwoog of het mogelijk zou zijn om Lindley nog in handen te krijgen. De strijdmacht der Boeren bedroeg toen ongeveer 3000 man, alles meegerekend; daaronder waren er ongeveer duizend die vechten zouden als 't er op aankwam. De artillerie bestond verder uit 9 stukken, waarvan 5 Armstrongs en 4 Krupps, verder 1 snelvuurkanonnetje, dat echter telkens onklaar was. Vooral dit laatste was zeer te betreuren, aangezien dat kleine ding veel goeds verricht had. Ook de andere kanonnen waren niet meer in goeden staat. De velden en trekken der Krupp-kanonnen waren tamelijk gesletten, daardoor werd 't moeilijker juist te schieten, vooral op verre afstanden. De Armstrongs dito; dit waren alle buitgemaakte kanonnen; ook deze waren bijna glad geschoten.

Generaal de Wet bekeek door zijn langen kijker nauwkeurig de stellingen van den vijand, die zich van een grooten kop, Platkopje genaamd, af uitstreekte tot aan het dorp. Van ons standpunt uit kon men ze goed opnemen, zelfs waren de soldaten aan het werk te zien. De hoofdzaak zou nu zijn om Platkopje in bezit te krijgen. Was dit in onze macht, dan zou onze artillerie, daarop geplaatst, alle posities van de Engelschen bestrijken en indien zij zich in 't dorp mochten terugtrekken, zoude men 't dorp plat kunnen schieten. 't Was dus aan te nemen dat de vijand vooral Platkopje danig versterkt had. Om hunne stellingen zoo weinig zichtbaar mogelijk te maken, hadden de Engelschen alle hellingen en banken zwartgebrand door 't lange gras aan te steken.

Generaal de Wet scheen niet erg tevreden over zijn onderzoek. Hij was overtuigd dat het nemen van Lindley heel wat Boeren zou kosten, vooral omdat men niet wist hoeveel kanonnen de Engelschen in stelling hadden. Om Platrandje te bereiken moest men eerst over een open vlakte van een 2 K.M. ; stonden er dus op Platrandje maxims, dan zou er van de aanvallers niet veel terecht komen. Generaal de Wet overwoog al deze dingen nauwkeurig en besloot om maar eerst al zijn geschut tegen Platkopje te richten om te weten te komen hoeveel grof geschut de Engelschman had, waarna bewegingen van kleine troepjes Boeren 't maximvuur moesten uitlokken. In dien geest gaf hij aan alle commandanten zijn bevelen. Ik moest met mijn korps een kopje bezetten in de onmiddellijke nabijheid van Lindley. Dit kopje bestreek den grooten weg die van Reitz kwam, en mijne opdracht was om den vijand, indien hij trachten mocht langs dezen weg op te trekken, tegen te houden.

Om 2 uur in den namiddag begonnen onze kanonnen te donderen en zonden granaat op granaat in de vijandelijke stellingen. De meesten vielen er vlak in. De Engelschen beantwoordden echter ons vuur niet. Tot zonsondergang werd van onze zijde duchtig er op los gevraagd en verder had de generaal besloten om den volgenden morgen tegen 9 uur Platkopje te bestormen.

Voor en aler ik over den afloop der beschieting van Lindley verder ga, moet ik nog even iets mededeelen over een andere kranige figuur, die met zijn uitgelezen korps zoo juist op 't operatieveld in den Vrijstaat verschenen was. Die figuur was onze Danie Theron. Zijn verkenningskorps, 't T. V. K., is ontegenzeggelijk het beste in den oorlog geweest, en 't oordeel van de militaire attachés luidde eenparig : „Danie is een flinke vent.” Theron was 't ook die door het Engelsche cordon heenkroop om een bericht aan Cronjé en diens antwoord te brengen. Dat was een stout stuk, en indien een onzer officieren in Atjeh zoo iets deed, zou hij zeker de M. W. O. 3de klasse gekregen hebben. Maar in Zuid-Afrika doen ze niet aan kruisen en lintjes, maar waar ooit de geschiedschrijver den oorlog in Zuid-Afrika zal behandelen, daar zal hij verplicht zijn Danie aan 't nageslacht voor te stellen als een Afrikaner, die goed en bloed voor zijn vaderland heeft veil gehad.

Danie kwam met zijn korps te rechter tijd om aan de gevechten die volgen zouden deel te nemen. Hij had ongeveer 200 man bij zich, meerendeels Hollanders en uitlanders, en hieronder 't trio Roos—Jack Hinton—Slechtkamp, de helden van Spienkop. Theron was met zijn korps van Middelburg gekomen en had onderweg zooveel mogelijk alle bruikbare paarden gecommandeerd. Vooral de Engelsche winkeliers hadden 't moeten ontgelden. Bij Lindley was Theron dadelijk naar den Z.W.-kant gegaan en had positie's genomen bij Kafferkop. Lang behoefde hij daar niet stil te zitten, want de vijand, onderricht van 't concentreeren der Boerenmachten, had oogenblikkelijk uit Senekal en uit Kroonstad versterkingen aangevraagd. Deze kwamen in groote menigte opzetten en Theron raakte met hen slaags. Door dit snelle oprukken van de Engelschen vielen de plannen van generaal de Wet in duigen en zijn lager kreeg dan ook bevel om verder op te trekken, aangezien hij bevreesd was om tusschen twee vuren te raken.

Danie had 't intusschen hard te verantwoorden. Hij werd aangevallen door ongeveer 5000 Engelschen, w. o. generaal Brabant met zijn Brabant's Horse. Hoewel hij zelf geen artillerie had, hield hij den strijd met de overmacht dapper vol. Twee batterijen lyddietgeschut braakten onophoudelijk dood en verderf uit over 't kleine dappere troepje, dat op 't voorbeeld van hun braven commandant moedig stand hield. Herhaal-

de bajonetaanvallen van den vijand werden afgeslagen en 't kostte aan heel wat Tommies 't leven, want er waren goede schutters onder „Theron's kerls". Commandant Olivier werd te zijner versterking afgezonden, maar zag zich spoedig genoodzaakt zijne operaties te richten op den vijand, die met groote macht van Kroonstad oprukte. De Engelschen hadden blijkbaar geen trekdieren genoeg, aangezien hunne kanonnen en wagens door locomobielen over den weg getrokken werden. Een vreemd gezicht, een heele batterij getrokken door een locomobiel.

Eindelijk moest Theron wijken; hij had 't verlies te betreuren van drie zijner dapperen, w. o. een Russische prins, Gotsjkof, terwijl een andere Rus van hoogen adel en voormalig Kozakkenhetman zwaar gewond was. Ook onze jongè held Slechtkamp werd gewond, hoewel gelukkig niet levensgevaarlijk. Hij kreeg een schot door 't rechterdijbeen. Toen ik hem later in 't hospitaal te Bethlehem sprak verwonderde hij zich er nog over dat er zoo weinig van hen doodgeschoten waren en dat hij 't er nog levend had afgebracht. Vol lof sprak hij over zijn commandant, die hem van 't slagveld had afgedragen en daarna tot driemaal toe onder een hagelbui van kogels was teruggekeerd om te zien of er geen gewonden achter de klippen waren blijven liggen. Toen eindelijk alle gewonden ten getale van elf in veiligheid gebracht waren, was Theron de laatste die de stelling verliet. De held!

Ook nu had Piet de Wet niet zijn plicht gedaän. In plaats van Theron, in zijn benarden toestand te hulp te komen, bleven zijne paarden-commando's werkeloos.

Commandant Olivier moest ook voor de overmacht wijken en zoo konden de Engelsche versterkingen, naar schatting in het geheel een 25,000 man met 6 batterijen, Lindley binnentrekken. Er viel onder deze omstandigheden niet aan te denken omde Engelschen uit Lindley te verdrijven. We moesten er integendeel op bedacht zijn, om niet door den vijand ingesloten te worden. Volgens spionnenberichten n. l. werden er 60,000 man afgezonden om de Wet nu zeker en gewis te verpletteren. Niet minder als zes generaals met zes brigades zouden daarvoor gebruikt worden. Het zag dan ook zwart van de Engelschen, die over de vlakte kwamen aangemarcheerd of gereden. Van iemand te Pretoria vernam ik later dat men daar elk oogenblik de tijding verwachtte dat generaal de Wet gevangen genomen zou zijn. Reels driemaal was 't praatje daar rondgestrooid en hadden de Engelsche officieren er lustig op gedronken, maar telkens bleek het gerucht voorbärg. Maar ditmaal zou en moest 't toch lukken. De muziek zou spelen zoodra 't telegram van de gevangenneming van Christiaan binnenkwam, maar wat er ook dien Zondagmiddag speelde, zeer zeker niet het orkest ter eere van 't heugelijke feit. Christiaan was, zooals later blijken zal, ook dit keer hun te glad af.

Bethlehem was toen de zetel van de regeering en uit een opgevangen briefje bleek dat de Engelschen ook van plan waren deze groote korenschuur in handen te krijgen. Generaal de Wet trok dan ook al zijne commando's samen om den vijand te beletten Bethlehem in bezit te nemen. In dien tijd kwam ook 't bericht tot ons dat 't aan commandant Hazebroek gelukt was den Engelschen vier kanonnen af te nemen. Generaal de Wet, die ook om diens laatste laksche houding, op zijn broer zeer verbolgen was, onthief hem van zijn commando over het Bethlehem-lager en belastte commandant Joosten ermee. En dit zal ook wel de aanleiding zijn geweest, dat Piet de Wet na de inneming van Bethlehem door den vijand, de wapens neerlegde en zich te Kroonstad gevangen gaf.

MET DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door

SI OMONG.

III.

De kans om Lindley dus weder in onze handen te brengen was voor goed verkeken. De macht der Engelschen was schrikbarend groot en groeide nog eik uur aan. Een lange file van karren en wagens volgden de verschillende versterkingsafdeelingen op den voet, zekerlijk met de noodige levensbehoefte beladen, maar onafscheidelijk daarvan volgden ongeveer een 30-tal wagens, alle met de Roode-Kruisvlag voorzien. Theron had aardig onder hen huisgehouden en Olivier had hun een beleefde ontvangst bereid.

Een groot gedeelte van de Engelschen sloeg zijn tenten op in de onmiddellijke nabijheid van Lindley, waar wij van ons kopje dat konden zien. Op zoo'n afstand zag men de soldaten als kleine stipjes krioelenden door elkaar, een mierennest gelijk. Het lager van Christiaan de Wet was eerst in zuiver westelijke richting getrokken, veranderde toen echter van richting en trok zuiver zuidwaarts weg. De paardencommando's kregen bevel om zoo dicht mogelijk het dorp om te trekken en posities in te nemen ten zuiden van Lindley. Theron zou onafhankelijk van generaal de Wet den vijand, zoodra deze van plan mocht zijn in zuidelijke richting te trekken, trachten op de flanken of in den rug te komen.

Zooals gewoonlijk hield de vijand na zulke vermoeiende marschen enkele dagen rust om de arme Tommies op hun verhaal te laten komen. Zekerheid had generaal de Wet echter verkregen, door een gevangen rapportrijder die een bericht bij zich had, dat 't plan was om Bethlehem te nemen, hoewel 't hoofddoel bleef generaal de Wet zoodanig in te sluiten dat er geen ontkomen aan was, en mocht dat niet gelukken, dan hem geheel in de Witte Bergen terug te drijven, waarna de Engelschen van plan waren een vast kordon om hem heen te trekken, zoodat hij, naar zij vermeenden, dan gedoemd zou zijn om werkeloos te blijven, waarna hij zich ten leste toch zou moeten overgeven bij gebrek aan ammunitie, voedsel enz. Door spionnenberichten kwam generaal de Wet ook te weten dat de vijand in Ladybrand en Ficksburg zich begon te roeren en naar 't noorden optrok met 't kennelijk doel om de commando's te beletten verder dan de Witbergen te ontvluchten.

De Engelschen hadden echter buiten Chrisje gerekend; met zijne uitstekende terreinkennis en geholpen door een uitgebreid spionnenkorps, nam deze zijne maatregelen zoo, dat de Engelschen weder te vergeefs zich afmatten. In geheimen krijgsraad, waarbij ook president Steyn tegenwoordig was, die voorloopig te Bethlehem resideerde, werd besloten om de commando's die belast waren met 't bewaken der passen in 't Drakensgebergte terug te roepen, ten einde de Boerenmacht op dit zoo kritieke oogenblik zoo sterk mogelijk te maken. Ook de artillerie kreeg last om zich bij 't hoofdlager te voegen. Commandant Prinsloo, of zooals de Engelschen hem betitelen generaal Prinsloo, die den van-Reenenspas bezet hield, kreeg ook dien last, maar volgde 't bevel niet op en bleef waar hij was, d. w. z. een klein aantal burgers van goeden wil bewaakten den pas, terwijl Prinsloo te Harrismith onledig was en de meeste Boeren van zijn commando rustig op hun hoeve zaten. Waar de Engelschen bij de overgave van Prinsloo zooveel gevangenen gemaakt hebben is mij een raadsel, aangezien 't commando dat werkelijk op commando was, ten hoogste 200 à 300 man bedroeg. De overigen zullen wel allemaal Boeren geweest zijn die zich overgegeven en den eed van onzijdigheid afgelegd hadden, om huune bezittingen ten minste voor algeheele vernietiging te redden. De andere commando's die de passen bezet hadden gehouden, kwamen zich vier dagen later bij ons voegen, echter niet tijdig genoeg, aangezien de Engelschen toen reeds tot in de nabijheid van Bethlehem doorgedrongen waren.

Die Boeren uit het oosten waren ongeveer 500 man sterk, terwijl de Wet nu over 4000 man kon beschikken, die echter weer in lagerleggers en werkelijke strijders moesten onderscheiden worden. Generaal de Wet begreep dat de Engelschen de vervolging niet te lang zouden uitstellen, en 't was hem daarom veel waard om te weten of de Engelschen reeds toebereidselen maakten om hem den volgenden dag aan te vallen. Toevallig was ik in zijne tent toen de generaal zijn wil hieromtrent te kennen gaf. Ik bood generaal de Wet aan om een patrouille van tien mijner manschappen uit te zenden, die in den nacht van den 2den op den 3den Juli zouden trachten tot in 't vijandelijke kamp door te dringen om te spioenen. Dankbaar nam de generaal mijn voorstel aan. Ik riep vrijwilligers op; de meesten boden zich onmiddellijk aan. Ik koos er negen uit, die onder leiding van luitenant J. van Ham dezen gevaarvollen tocht zouden ondernemen. De stoutmoedigheid van van Ham en 't vertrouwen dat hij onder zijke makkers genoot was mij een waarborg dat Jogan niets onbeproefd zou laten om de uiterst moeilijke opdracht ten uitvoer te brengen.

Tegen 11 uur 's avonds, toen de maan nog slechts zacht naschemerde en den omtrek der kopjes flauw verlichtte, toen alles in en om Lindley in diepe rust verzonken scheen, ging het kleine dappere troepje op pad. Gepraat was er niet veel geworden, eikeen had zich marschvaardig gemaakt, den bandelier en 't geweer goed nagekeken, een stukje harde klinker werd in den zak gestoken, maar ieder der achterblijven-

den was in spanning over den afloop van dezen vermetelen tocht. Natuurlijk ging onze burggraaf en kok mee, hij had gebeden en gesmeekt om van de partij te mogen zijn. Met een „Saluut, hou je goed jongens” vertrokken zij, van Ham voorop, als altijd even vrolijk en zonder vrees. Er zat goed ras in Jogan, niet voor niets was hij de zoon van onzen dapperen generaal van Ham.

Na een half uur stapvoets gereden te hebben, hield het troepje halt. Er werd geloot wie de paarden zou oppassen. In verspreide orde gingen de anderen vooruit, vooraan van Ham en de burggraaf, gebruik makende van elke dekking, die 't terrein hun aanbood, nu eens kruipende op handen en voeten, dan weer zich voortschuivende op den buik, geruischloos als Indianen. Oogen en ooren werd goed de kost gegeven. Zoo kwam men eindelijk aan de eerste vijandelijke schansen. Hiervoor hadden de Engelschen eene ongeveer twee meter breede ijzerdraadversperring aangelegd. Ook deze moeilijkheid werd overwonnen, hoewel de handen door 't puntige stekeldraad werden ontveld. En daar op ongeveer 40 passen rechts een donkere gedaante, even uitkomend tegen den schaars verlichten hemel, een schildwacht kalm op zijn geweer geleund, niets vermoedend, misschien slapend. Hij stond boven op den aarden wal. De verspieders bleven dicht bij elkaar. Allen waren zoo donker mogelijk gekleed en aangezien de Engelschen den grond zwart gebrand hadden, kon men geen menschelijk lichaam, dat zich schuivende voortbewoog, onderscheiden. Zonder eenig geluid werd de aarden wal beklommen. Nu vertoonde zich opeens een vuur, waaromheen enkele hel rossig verlichte gedaanten, dommelende met 't geweer tusschen de beenen, zekerlijk de kampwacht, en daarachter een weinig verder nog even door 't schijnsel beschenen de eerste rijen tenten.

Men was dus in 't vijandelijk kamp. Op goed geluk werd verder gekropen, men wist niet tot hoever 't vijandelijk kamp zich uitstreckte; 't Engelsche kamp scheen alleen ter rechterzijde van den weg te zijn. Men ontmoette ten minste niets meer. Eindelijk kwam men aan de rivier, die vlak bij 't dorp stroomt. In de nabijheid van deze een boerenplaats, waar uit een der vensters een licht straalde. Hier sloop men naar toe. Daar begint eensklaps de hond te blaffen, aanhoudend en luid. Een Engelsch soldaat of officier treedt naar buiten en tracht met een scherpen blik de duisternis te doorboren. Niets bespeurende van onze vermetelen, vloekte hij tegen den hond en dwong hem door een paar schoppen tot stilte. Daarop ging hij weder naar binnen. Na een oogenblik gewacht te hebben sloop v. Ham vooruit en keek door 't raam naar binnen, en zag daar verschillende officieren gezeten om een tafel met kaarten en paperassen voor zich. Zij spraken luid, zoodat hij bijna alles verstaan kon. Een oud officier met grijzen stoppelbaard en snor, vermoedelijk de generaal, was bezig te dicteeren en uit betgeen hij zeide kon van Ham opmaken dat men van plan was den volgenden dag de Boerenstellingen aan te vallen. Nu wist hij genoeg en gaf order om terug te gaan. Nogmaals moest dezelfde afstand afgelegd worden. Eindelijk, na vijf uur afwezigheid, kwam de kleine heldenschaar doodvermoeid, overal gekneusd, de handen tot bloedens toe geschrand, in ons kamp terug. Zij werden met een warmen handdruk ontvangen. Dadelijk werd generaal de Wet van den uitslag der zending op de hoogte gesteld. Nadat van Ham verslag gedaan had van zijn tocht, stond generaal de Wet op, drukte hem ferm de hand en voegde hem toe: „Jij is toch maar een vinnige Hollander.”

Generaal de Wet, nu op de hoogte van de plannen der Engelschen, liet midden in den nacht alle commandanten bij elkaar roepen en hield krijgsraad. Deze duurde maar ongeveer een half uur. De commandanten keerden naar hunne kampen terug en lieten de manschappen wekken. Allerwege klonken nu bevelen en geroep. De ossen, die vreedzaam onder 't juk trekklaar lagen te slapen, begonnen bij al die bedrijvigheid te loeien. Daar op eens de trompet, 't signaal voor „opzaal” en dan van mond tot mond gaande 't commando: „naar de posities, kerls.” 't Was pas ongeveer 4 uur in den morgen, onze dekens waren hard gevoren en daarbij was 't bijna geheel donker. En dan in die barre koude zonder een warmen verkwikkenden morgendrank, niets dan eenen harden klinker om op te kauwen. De meeste Boeren hadden tenten of wagens om in te slapen, wij niet; de harde grond vol met kleine bultjes was onze legerstede, de bloote hemel ons dak. Maar onze diensten werden gewaardeerd door een man als generaal de Wet, meer vroegen wij niet.

279

MET DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door

SI OMONG.

IV.

De stellingen, die wij den 3den Juli innamen, strekten zich uit van ongeveer een half uur ten W. van Lindley tot een half uur ten O. van Lindley over een afstand van ongeveer 15 KM. Generaal Froneman, een grijze veteraan, commandeerde het centrum en had stelling genomen op 't hoogste kopje in de lijn onzer stellingen; twee stukken (Armstrong) werden ook op dit kopje in stelling gebracht. De rechtervleugel, bestaande uit twee lagere kopjes, waar tegen aan geleund een randje, werd ingenomen door 't commando van commandant Olivier. De linkervleugel, ten deele ook op een paar kleine kopjes en randjes en ten deele in de rivier, stond onder bevel van commandant Pretorius. De overige artillerie, zijnde nog zes stukken, werd over de vleugels verdeeld, met dien verstande dat aan den rechtervleugel, zijnde de kortste, maar een stuk werd toegevoegd.

Nu was er nog een alleenstaand kopje, dat door de Engelschen in bezit kon genomen worden zonder dat wij hun veel schade zouden kunnen doen, en dat voor ons, indien het in de macht der Engelschen was, te gevaarlijk kon worden. Geen der andere commando's had echter lust om op dit kopje stelling te nemen, waarop wij, op bijzonder verzoek van generaal de Wet, ons er heen begaven. Dit kopje was erg laag en werd geheel gedomineerd door de vijandelijke stelling. Bij een terugtocht zouden wij over kale banken moeten trekken, dus blootgesteld aan hevig geweer- of maximvuur. Wij wisten dat zeer goed, maar het hield de uitlanders niet terug. Onze paarden lieten wij achter een kafferhut staan bij 't commando van commandant Olivier, waarna wij verder te voet onze stellingen innamen. Intuschen was 't dag geworden, en wij wachtten met spanning op hetgeen de Engelschen doen zouden. Dat wachten duurde nog al lang en omden tijd te verdrijven gingen vier Franschen, waaronder onze kok, een partijtje Manille spelen, een geliefkoosd spel voor Franschen. Heel leuk zat dat clubje, ieder tegen een klip geleund, te spelen; de anderen er om heen zagen toe. Een enkele stond maar op den uitkijk. Men vergat, dat er straks gevochten zou worden.

Tegen 10 uur in den morgen begon er leven in de Engelsche brouwerij te komen. De vijandelijke artillerie rukte vooruit. Luit. Strijdam, die 't kanon op den rechtervleugel commandeerde, opende 't vuur. Boem reng ging 't over onze hoofden heen. Even moesten we kijken of 't schot raak was. Een oogenblik turen. Ja, vlak bij een rijdende batterij sloeg de bom in 't zand. Van den hoogen kop lieten zich nu ook kort achter elkaar de twee Armstrongs hooren. Suizend en fluitend ging 't over ons heen. Niet lang daarna waren de Engelschen ook in stelling en daar had je 't lieve leventje gaande. Over en weer schoten ze dat 't een liefhebberij was, zoo echter dat waar van ons 3 schoten vielen de Engelschen met 18 antwoordden. Vooral Strijdam had 't hard te verantwoorden; dat was daar een gevecht van 1 tegen 12 kanonnen en dan schoten de Engelschen nog met lyddietbommen.

Aangezien ik zag dat vele granaten in de nabijheid onzer paarden vielen, ging ik eens kijken of ze er nog goed stonden. Hoewel niet geheel veilig was er toch niet veel te vreezen. Teruggaande passeerde ik 't kanon van Strijdam en vroeg hem of 't hier niet een beetje te warm werd. „Kerl, Strijdam, hullie schiet banjok vinnig” voegde ik hem toe, waarop hij mij antwoordde: „Ik zal hullie skiet, dat hullie of ekke bars.” Vier artilleristen waren gesneuveld, twee anderen zwaar gewond, slechts luit. Strijdam en een artillerist hielden den strijd vol. Hij zelf bediende 't kanon. Blootshoofds, met op elkaar geklemde tanden, met een tartenden blik in zijn oogen stond de jonge held op zijn post. Het regende granaatkartetsen en lyddietbommen in zijne onmiddellijke nabijheid. Hij sloeg er geen acht op. Op een gegeven oogenblik veranderde de vijandelijke artillerie van stelling. Strijdam ziet 't. „Een shrapnel (granaatkartets)”, beveelt hij. De artillerist reikt hem de bom over. Hij laadt en richt zijn stuk en dan met een ruk aan 't touw gaat 't af. De bom barstte vlak tusschen de bespanning van 't eerste Engelsche kanon. „Nog een shrapnel,” klonk weer zijn bevel, en deze tweede bom barstte vlak tusschen de bespanning van het tweede stuk. Jlings trok de geheele vijandelijke batterij zich terug en zocht een schuilplaats achter een boerenhuis. Vol bewondering stond ik over zooveel bekwaamheid in 't juiste schieten van een Vrijstaatsch artillerieofficier. En toch had Strijdam nooit

in de hoogere wiskunde gestudeerd. Hij wist nauwelijks dat er wiskunde bestond. Nooit had Strijdam een krijgsschool bezocht. In de praktijk was hij slechts geschoold en wel door den voortreffelijken majoor Albrecht, die in zeer korten tijd een uitmuntend artilleriekorps had gevormd.

Ook centrum en linkervleugel der Boeren werden door de Engelschen zwaar onder vuur genomen. Generaal Froneman bleef hun geen antwoord schuldig. Al lens rukten de Derby en Suffolk bereden infanterie op; zij wilden kennelijk onzen rechtervleugel omtrekken. Ook de batterijen veranderden van stelling en wel zoo dat ze onze hoofdstelling in de flank kon beschieten. Strijdam met een vuurmond was niet in staat hen tegen te houden. De Engelsche infanterie kwam heelemaal niet binnen schot en bleef zelfs op een eerbiedwaardigen afstand. 't Was weer 't zelfde spelletje, een overmacht van artillerie, die eindelijk den linkervleugel dwong zijn stellingen op te geven. Het Bethlehem-lager onder commandant Joosten was weer het eerste dat, onnoodig, retireerde. Daardoor ontstond er een gaping in de verdedigingslijn. Het centrum en de uiterste linkervleugel trokken zich daarop ook terug.

Op een gegeven oogenblik stond ons korps geheel alleen in zijn stelling en nu waren ook wij verplicht, zonder dekking, te retireeren. Wij trokken in goede orde terug, maar nauwelijks waren wij op de open bank of een vooruitgeschoven bataljon Derby's, dat wij niet opgemerkt hadden, omdat ze achter een terreinplooi lagen, gaf een repetèervuur op ons af, gelukkig echter met geen ander gevolg dan dat aan een der onzen een hak van zijn schoen werd afgeschoten. 't Was Strijdam toch eindelijk te warm geworden. Hij had zijn stelling moeten opgeven. Wij reden op een afstand zijn kanon achterna naar nieuwe stellingen toe. Daar opeens komt een Beer in vliegende vaart aangehold en deelt ons den last van generaal Froneman mee om hem dadelijk te komen helpen. De Boeren waren daar weer hals over kop weggegaan en hadden de kanonnen zonder dekking gelaten. Oogenblikkelijk keerden wij terug en verdedigden 't kopje tegen de aanrukkende infanterie net zoolang totdat de kanonnen veilig waren, waarna wij ons ook naar de nieuwe stellingen begaven.

Generaal de Wet was woedend op de Bethlehengers, dat zij zoo spoedig hun plicht verzaakt hadden. Hunne schuld was 't, dat wij uit onze stellingen gedreven waren; hij bezwoer hen toch den volgenden dag stand te houden. Van beide zijden was men vermoeid. 't Lager werd opgezocht, brandwachten werden in de nieuwe stellingen uitgezet en aanstalten gemaakt om een karig maal te bereiden, na een heelen dag gevestigd te hebben. Zoo liep 't eerste van een reeks gevechten van Lindley tot Bethlehem ongunstig voor ons af; maar vol hoop legden wij 't moede hoofd te rusten om krachten te verzamelen in den slaap voor den volgenden dag, waarop 't niet minder warm zou toegaan.

MET DE WET IN DEN VRIJSTAAT.

door

SI OMONG.

V.

De nacht dekte met zijn zwarten sluier de beide vijandelijke kampen, en hulde ze in diepe duisternis. De krijgers, moede van 't strijdgewoel, zochten in een verkwikkenden slaap vergetelheid voor al de ellende en vermoeienis gedurende de laatste dagen doorgestaan. In 't Boerenkamp, oogenschijnlijk kalm en rustig, werd weenen en kuersing der tanden gehoord. Rossig uitslaand, tergend, onmeedooneid teekende zich tegen een donkeren hemel de gloed af van brandende boerenhoeven, de vrucht van jarenlangen arbeid en noeste vlijt. Vrouwen en kinderen beroofd van hun dak opgehoopt in 't lager, 't belommerende in zijne bewegingen. Moeders met zuigelingen of een kind onder 't hart, verjaagd van hun huis en hof, niet wetende waarheen, als onschuldige slachtoffers van een gruwzamen oorlog.

Langzaam verbloekt 't schijnsel der brandende hoeven, om eindelijk geheel uit te dooven, maar de gloed in 't hart van den naar wraak dorstenden Boer doofde niet uit.

Waar ik zooeven zeide, dat men zou trachten door een verkwikkenden slaap nieuwe krachten te verzamelen voor 't gevecht van den volgenden dag, had ik er dadelijk bij moeten voegen, dat dit ons niet vergund zou worden. Tegen drie uur in den ochtend werden wij eensklaps uit onze rust opgeschrikt door 't geknetter van klein-geweervuur.

Een afdeeling Engelschen had, onder bescherming van de duisternis, getracht 't lager te overrompelen, maar was op eene tamelijk sterke brandwacht gestuit, die hen met een hevig geweervuur stuitte. Een oogenblik werd er gevochten, man tegen man, maar toen de Engelschen bemerkten, dat hun plan mislukt was, droepen ze af, eukelen gevangenen in onze handen latende. Oogenblikkelijk had iedereen naar 't geweer gegrepen, dat altijd schotvaardig binnen bereik ligt, en verder zijn paarden opgezadeld. Een verschrikkelijke verwarring ontstond er in 't kamp, gelukkig niet lang, aangezien 't bericht kwam dat de vijand afgeslagen was. Slapen kon niemand meer; rillend en bevend van koude werden de paarden weder ontzadeld en gespannen. De vuren, die uitgedoofd waren, werden weder ontstoken, en iedereen trachtte zijne verkleumde ledematen zoo goed en kwaad als dit ging te verwarmen. Allengs werd 't dag; de dans zou weldra weer beginnen, en men begon zich strijdvaardig te maken. 't Water in de spruitjes en dammen was bevroren, en om de paarden te laten drinken, moesten wij 't ijs eerst stuktrappen. Toilet werd er bijna nooit gemaakt. Een weinig water om 't gezicht een beetje te verfrissen, de vingers even door 't haar gestreken, en klaar was men.

Daarna een keteltje met water over 't vuur gehangen om, als er tijd is, een kopje perzikjes-koffie te drinken en dan maar weer 't dagelijksche menu: geroosterd schapenvleesch met klinkers. Luitenant Strijdam was de eerste die juist met het aanbreken van den dag de Engelschen met een flinke bom goeden morgenwenschte. De gesneuvelde artilleristen waren door anderen vervangen, maar aangezien deze nog volslagen onervaren waren, moest Strijdam zelf zijn kanon bedienen. Op dit goede voorbeeld bleven de Engelschen geen antwoord schuldig, zoodat, toen men nauwelijks elkan- der kon onderscheiden, 't bombardement reeds aan den gang was. De Boeren-linies waren nu in ééne rechte lijn, terwijl den vorigen dag de rechtervleugel meer omgebogen was geweest. Théron, die op den linkervleugel kans had de verbinding met de Wet kwijt te raken, schoof gedurende den nacht op en kwam zich weer bij de hoofdmacht voegen. Onze stellingen waren den 4den Juli niet zoo sterk als den dag te voren. Generaal Froneman voerde weder bevel over 't centrum, commandant Olivier over den rechtervleugel, terwijl de commandanten Pretorius, Steenkamp en Théron den linkervleugel vormden. Ons korps stelde zich weder op den uitersten rechtervleugel op, klaar om elk bevel van generaal de Wet op te volgen. Ditmaal was 't luitenant Wessels die 't hard te verantwoorden had. Met twee stukken (Armstrongs) hield hij den strijd vol tegen een overmacht van vijandelijke kanonnen. De schansen, gedurende den nacht door de artillerie opgeworpen, werden in minder dan geen tijd door de vijandelijke artillerie stuk geschoten. De kafferhuizen, waarachter men eerst nog een weinig dekking vond voor de artilleristen, werden aan flarden geschoten en zoo stond luitenant Wessels open en bloot met zijne beide stukken. Drie batterijen rukten étappesgewijs op ons centrum aan en vuurden telkens batterijsgewijze. 't Regende lyddietbommen om onzen dapperen Wessels, maar hij bleef kalm 't vuur beantwoorden, aangevuurd door den niet minder kranigen Froneman. Daar op eens neemt eene vijandelijke batterij van 6 stukken een vooruitgeschoven en allergunstigste stelling in. Een kranig stuk van den artillerie-kommandant, maar dat hij met verlies van zijn leven en 't bijna verloren gaan der geheele batterij moest bekoopen. Want nauwelijks ziet generaal de Wet, wiens arendsoogen overal zijn, 't dreigend gevaar, of hij vraagt vrijwilligers om de vijandelijke batterij te stormen. Commandant Pretorius en 200 man waren hiertoe bereid. In vliegende vaart, met lossen teugel, 't geweer in de had, rent dit dappere Boeren-commando voort. Dicht bij de stukken springt ieder van zijn paard en stormt te voet verder. Maar wat men zoo dikwijls zag, gebeurde ook hier weer. Van de 200 man waren er wel 150 langzamerhand achtergebleven, zoodra 't overstelpend vuur van 6 bataljons hen trachtte te stuiten.

Ongeveer 50 van hen bereikten echter de vijandelijke batterij. De meeste manschappen waren reeds gevallen. De commandant lag voorover met zijn hoofd voor een der wielen van een kanon. Een Mauserkogel was hem dwars door 't hoofd gegaan. Nog zeven artilleristen waren in leven en werden gevangen genomen, maar ongelukkigerwijze had men niets om de kanonennen onbruikbaar te maken of ze mede te nemen. De bevelvoerende Engelsche generaal maakte gebruik van 't ontblooten van een gedeelte der Boerenposities en gelastte aan enkele bataljons om te trachten deze posities in te nemen. Toen de twee andere

Engelsche batterijen 't gevaar zagen van de derde, wierpen zij shrapnel op shrapnel op de kleine dappere schaar, zoodat deze nu tusschen twee vuren kwam en er voor hen, indien er niet spoedig hulp opdaagde, niets anders overbleef dan zich gevangen te geven of dood te vechten. Generaal de Wet zag dit ook spoedig in en stuurde oogenblikkelijk aan commandant Olivier 't bevel om op den rechtervleugel op de vijandelijke batterijen in te stormen. Dadelijk was ons geheele corps er toe bereid en, versterkt door enkele Boeren, gingen wij stormjagen. Wij drukten onze paarden de sporen in de flanken en voort ging het in wilde jacht, voor enkelen van ons den dood tegemoet, maar daaraan dacht niemand. Met een vuur, de goede zaak waardig, offerden ook hier de uitlanders zich op om een kranig troepje Boeren voor een wisse vernietiging te bewaren. Eerst ging 't in dolle vaart langs een randje, dat ons voorloopig aan 't oog van den vijand ontrok, en toen ineens bij een nekje om 't randje heen, recht op de vijandelijke batterij in. Oogenblikkelijk had men ons bemerkt en werd er een hevig kartetsvuur op ons gericht. De infanterie kwam in looppas aangerukt om de batterijen te ondersteunen. 't knetterde en kraakte onophoudelijk, daartusschenin barstten de shrapnels boven onze hoofden of noorde men den zwaren doffen knal van een lyddietbom voor ons in 't zand, ons hullende in een wolk van stof. Meer infanterie was aangerukt; in die na linie wierp de vijand ons tegemoet, 't vuur werd te hevig. 't Regende kogels, verder gaan was onmogelijk. Daar barst opeens een bom tusschen drie onzer makkers, hen verscheurende en in flarden slaande. We moesten terug, maar hoewel 't stormen van de batterijen niet gelukt was, hadden wij toch den vijand gedwongen al zijne aandacht voor een tijdje tot ons te bepalen. Pretorius met zijn Boeren kreeg daardoor gelegenheid om te retireeren. Woedend trokken wij ons achter 't beschermende randje terug. Maar nauwelijks was dit gevaar voor de Engelschen afgewend of dadelijk werd Pretorius weder onder vuur genomen. Nogmaals was 't noodig eene manoeuvre te maken om hem te redden. Met een „vooruit jongens, stormen" ging 't er weder op in. Ook ditmaal weder een overstelpend vuur, waar geen doorkomen aan was. Ditmaal werden weer twee der onzen gedood, verscheidene gekwetst en bij 't retireeren sneuvelde nog een makker. Maar Pretorius was gered en nutteloos waren de slachtoffers niet geweest.

Wij hadden geen tijd om de lijken mede te nemen, alleen de gekwetsten werden medegevoerd. Zoo'n hardnekkige aanval en stout optreden had den Engelschen blijkbaar ontzag ingeboezemd. De vijandelijke batterijen trokken zich ten minste een weinig terug. Onze artillerie hield zich kranig en menige bom barstte tusschen de terugtrekkende bataljons. Pretorius kon echter zijne posities niet meer innemen, daar hadden de Engelschen zich reeds met eenige bataljons genesteld, en, daar er nu gevaar bestond dat de linkervleugel van de overige strijdmacht afgesneden zou worden, boog deze zich een weinig achterwaarts om, waardoor de Boerenlinies nu den vorm van een wig kregen, waarvan 't centrum de spits was. Overal was de tegenstand van de Boeren heftig, ditmaal weken zij niet, ofschoon de vijandelijke batterijen granaat op granaat in de posities wierpen. Tegen een uur in den middag kwam er een hachelijk oogenblik. De Engelsche generaal, zeker moede van de telkens herhaalde en telkens afgeslagen aanvallen, beproefde nu een algemeenen aanval met al zijne beschikbare troepen. In zes linies rukten ze achter elkander op. Toen de eerste linie tot op 600 yards genaderd was, openden de Boeren een hevig en vernietigend vuur, dat den vijand verschrikkelijk dunde. Never mind, kanonvleesch genoeg, en andere soldaten namen de plaats der gevallen in. De tweede linie heeft zich geheel opgelost in de eerste. De derde, vierde, vijfde en zesde linie rukken nu ook op en vormen een lange rij strijders. In stormpas gaat 't nu vooruit, maar 't vuur der Boeren werkt onmeedoogend verdelgend. Vele soldaten vallen en de ambulance verschijnt op 't slagveld om de gewonden weg te dragen; veertien ambulancewagens zijn onophoudelijk bezig om hulp te bieden en rijden af en aan. Aan onzen kant haast geen verliezen. De Boeren houden dapper stand onder een hevig kanonvuur, dat nu op 't beslissende oogenblik als een hel over hen losbarst. Tevergeefs stormen de dappere Engelsche soldaten keer op keer tegen de kopjes op. Tevergeefs moedigen de kranige Engelsche officieren die soldaten aan en offeren zich op; de aanvallen worden krachtig weerstaan en afgeslagen.

In zulke oogenblikken krijgt men eerbied voor den moed en de onversaagdheid van den Engelschen soldaat. Hoe onzedelijk hij ook moge zijn, hoe laag de meesten van hen ook als mensch mogen staan, als soldaat staan zij hoog, doen zij hun plicht. 't Oploopen tegen een muur is haast altijd vruchteloos gebleken voor de Engelschen; zoo ook hier weer. De algemeene aanval was afgeslagen, op alle punten trokken de Engelschen terug. De zon was allengs aan de kim gedaald en werd nog meer verduisterd door een mist, die langzamerhand kwam opzetten. Daar beginnen de Engelschen weer om te trekken, en terwijl nogmaals al 't Engelsche geschut met volle kracht op de Boerenstellingen speelt, rennen bereden afdeelingen op den rechtervleugel toe. 't Lager van generaal de Wet krijgt bevel om op te trekken naar 't zuiden, naar Bethlehem toe. 't Wordt hoe langer hoe donkerder en de mist wordt dichter. Generaal de Wet die terecht vreesde dat de Engelschen van den mist gebruik zouden maken om hem geheel vast te trekken, gaf bevel om zoodra 't geheel donker zou worden met de paardencommando's te retireeren. Tegen 5 uur in den middag, juist toen men op verschillende punten zou retireeren, beproefden een paar bataljons nogmaals een aanval en nu was 't alleen gemunt op generaal Froneman en de kanonnen van Wessels. De commando's die al een eind weggereden waren, keerden op dit geschiet oogenblikkelijk terug en de Engelschen moesten weer met bebloede koppen afdeinzen. Nu trokken wij allen 't lager achterna, dat zich reeds een heel eind ver voor ons uit voortbewoog. Wij konden 't dien nacht niet meer bereiken en sliepen in 't open veld, zonder dien dag weer iets genuttigd te hebben dan wat mielieskorrels. Weer werd dien nacht de hemel rood gekleurd door de brandende hoeven, die de Engelschen op hun weg gevonden hadden, Arm, vertrapt volk!

Dien nacht ging rustig voor ons voorbij. Den volgenden morgen, heel vroeg, bereikten wij weder ons

lager. Men zou dien dag niet vechten, aangezien er tusschen onze laatste posities en Bethlehem geen goede stellingen waren. Eerst in de nabijheid van Bethlehem zou men goede posities vinden. Op Blauwkop, een heel hoogen kop, werd dien dag de heliograaf opgesteld om de komst van den vijand te berichten.

MET DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door

SI OMONG.

VI.

Aangezien er zich geen goed verdedigbare stellingen meer voordeden, behalve in de onmiddellijke nabijheid van Bethlehem, besloot generaal de Wet, zijn lager te laten optrekken tot achter 't dorp, terwijl de paardencommando's zich alle moesten voorzien van drie dagen mondkost. In den namiddag van den 5den Juli kwamen de commando's die van 't Drakengebergte teruggeroepen waren, zich bij ons voegen. Ze teiden ongeveer 500 man en hadden zich al dien tijd in de passen doodelijk verveeld. Tot tijdpassering was er een krantje uitgegeven, waarvan de naam me ontschoten is en dat door middel van de hectograaf vermenigvuldigd werd. Het behelsde de gebeurtenissen van den dag en als hoofdartikel een tekst uit den bijbel. Ook Flip Botha, een broeder van den commandant-generaal Louis Botha, was met ongeveer 80 man aangekomen; verder comm. Van Zijl met ten naastebij 70 man, allen uit Griqualand West en de koloniën, dus opstandelingen. Deze laatste was tot nu toe bij generaal Andries Cronjé geweest, maar had de wapens niet willen neerleggen. Als een donderslag had ons de tijding bereikt dat generaal Andries Cronjé zich overgegeven had. Uit den mond van comm. Van Zijl vernam ik toen, dat de generaal doodziek en uitgeput was. Hij kon niet meer, hij bezwoer zijne commandanten om toch hun plicht te blijven vervullen, zoo lang als dat hun mogelijk was. Helaas, toen Andries Cronjé er niet meer was om de leiding ter hand te nemen, gingen al de Boeren van zijn commando naar huis, alleen onze dappere Van Zijl rukte met zijn handjevol mannen door, totdat hij zich bij de Wet gevoegd had. Vechtgeneraal Roux, gewezen predikant van Maseroe, had zich ook met zijn commando bij de hoofdmacht gevoegd en bracht twee kanonnen mede. De artillerie uit de passen was nog niet gearriveerd.

Den 5den Juli werd er niet gevochten. Roux was dien dag als veldprediker opgetreden en sprak enkele hartige woorden tot de Boeren, om hun moed te geven; krachtig en vol gloed was zijn toespraak, waar hij hen bezwoer, te blijven strijden tot 't uiterste, nooit de hoop te verliezen op betere tijden en vooral nooit te geloof-

ven aan de bedriegelijke voorstellingen en beloften der Engelschen. Hij besloot met een gebed, rechtopstaand tusschen de duizenden ootmoedig knielende Boeren. In den namiddag van dienzelfden dag was Schilham, een speciale rapportrijder van president Kruger aan president Steyn, met een lang telegram aangekomen. Schilham, oud cadet van de Militaire Academie te Breda, en daarna in Indië werkzaam geweest, was als geleider van de eerste zending der Ned.-Indische ambulancemet een zeilschip naar Afrika gegaan. Na zich behoorlijk van zijne zending gekweten te hebben, had hij de wapens opgevat en zich, evenals zijn vriend Steyn Parvé uit Amsterdam, reeds meermalen onderscheiden. Schilham en Steyn Parvé waren nu speciale rapportrijders in dienst van de beide Presidenten en hadden bij hun vertrek uit Machadodorp een bedrag aan goud en noten bij zich van 15,000 pond sterling. In de nabijheid van Greylingsstad echter was er gevaar dat dat geld in handen van den vijand zou vallen, die zich onverwachts op eenigen afstand vertoonde. Oogenblikkelijk werd 't karretje met 4 muilen omgekeerd. Steyn Parvé reed ermee terug, terwijl Schilham geheel alleen met de belangrijkste brieven en stukken dwars door den vijand heen ging om ze aan president Steyn te Bethlehem ter hand te stellen. 't Geld werd later door Brazelle met 18 man en onder persoonlijk geleide van Chris Botha toch door de vijandelijke linie heengebracht. Nadat hij van president Steyn nieuwe instructies gekregen had, vertrok Schilham, nu in gezelschap van een jongen Boer, weder van Bethlehem en kwam veilig te Machadodorp terug, nadat hij rechts van Platrand bij Standerton, door commandant Humann geholpen, over de spoorlijn getrokken was.

Nu ik den naam van comdt. Humann genoemd heb, wil ik even iets van hem zeggen. Het Vrede-lager, onder comm. Humann lag bij de Lange's drift en zou den vijand tegenhouden, indien deze mocht trachten van Standerton uit Vrede te bezetten. Den 28 Juni hadden ongeveer 600 Engelschen met 2 kanonnen beproefd Vrede in te nemen, maar waren door een gedeelte van Humann's commando, ongeveer 80 man sterk, zoo geducht ontvangen, dat zij in allerijl naar Standerton terug vluchtten. Bijna waren de kanonnen in handen van de Boeren gevallen, daar al de bespanningen weggeschoten waren, maar de Engelsche soldaten trokken zelf de kanonnen weg. Ook daar in de buurt waren de Engelschen bezig geweest hoeven te verbranden. Achtereenvolgens waren de plaatsen van D. Badenhorst, uit Zandfontein, A. Badenhorst, veldkornet, Wijk I, uit Wakkerstroom, J. H. Badenhorst, uit Wakkerstroom, A. Wessels, uit Standerton-district, G. Verviers, uit Wakkerstroom-district, drie gebroeders Hattingh, en nog vele andere verbrand, en totaal vernield. Sommige gebouwen waren met dynamiet uit elkaar geslagen.

Om nu terug te keeren tot de komst van Schilham met een briefje van President Kruger aan de strijders in den Vrijstaat, wil ik in 't kort mededeelen, wat dit telegram behelsde. Na in de eerste plaats verslag gegeven te hebben van de gebeurtenissen in Transvaal, richtte president Kruger tot de Vrijstaters eenige krachtige woorden, als tekst nemende den uittocht der Joden uit de Egyptische slavernij naar 't beloofde land. Hij prees hun moed en stelde hun medewerking op hoogen prijs. „God alleen weet”, zoo schreef de oude President, „waarom al deze beproevingen ons niet gespaard blijven. Hij alleen weet waarom 't goed is, dat wij den lydensbeker tot den laatsten druppel ledigen, maar Hij zal ons ook de kracht geven om hieronder niet te bezwijken.”

Dat telegram werd voorgelezen door den heer J. du Toit, secretaris van generaal C. de Wet, terwijl de generaal en met hem alle commandanten bovenop een wagen stonden en al de Boeren eromheen vergaderd waren. Daarna nam generaal de Wet 't woord, en in kernachtige woorden lichtte hij de bedceeling van President Kruger toe, schetste de valscheid der Engelschen, prees den moed van hen die nu nog aan zijne zijde voor vrijheid en recht streden en verzekerde hun dat de regeering bij een gunstig verloop van den oorlog hun zou gedenken. Prees hij de nog vechtende Boeren, hij brak niet minder den staf over hen, die lafhartig de wapens hadden neergelegd, hun plicht verzaakt en niet zelden hun land verraden hadden. De regeering zoude deze afvalligen wel weten te straffen. Al hunne goederen werden nu al bij voorbaat in beslag genomen, en hunne bezittingen zouden verbeurd verklaard worden. Ten laatste richtte generaal de Wet in 't bijzonder 't woord tot de uitlanders, Koloniërs en Griqua-Westlanders. Hen dankende voor hun goede trouw en de diensten, aan de goede zaak bewezen, wat de laatsten betreft met opoffering van have en goed,

gaf hij hun zijn woord als generaal, namens de regeering, dat een der eerste voorwaarden waarop vrede zou gesloten worden, zou zijn, dat men de Koloniërs en Griqua-Westlanders geen haar zou mogen krenken. De regeering zou eischen dat zij ongehinderd naar hun bezittingen zouden mogen terugkeeren, terwijl zij niet alleen zouden schadeloos gesteld worden voor 't verbranden der plaatsen en 't weggeroofde vee, maar men zou hen ook ruimschoots beloonen. Ook de uitlanders die nog na 26 Juni gevochten hadden, zou de regeering niet vergeten. Als belooning zouden de verbeurd verklaarde hoeven der afvalligen onder de getrouwen verdeeld worden. Eindelijk verzocht de generaal, dat iedereen 't hoofd ontblooten zou, en nodigde de omstanders uit het Vrijstaatsche volkslied te zingen. Plechtig klonk over de wijde vlakte het nationale lied uit duizenden kelen, als een gebed, en als een uiting van warme vrijheidsliefde. Na 't Vrijstaatsche volkslied werd het Transvaalsche gezongen en daarna drie donderende hoera's, spontaan en krachtig, voor generaal de Wet en president Steyn. 't Was de eerste maal dat ik de volksliederen door de Boeren zelf hoorde zingen. Wat zouden de Engelschen raar opgekeken hebben, indien zij hiervan getuige geweest waren! Dat was toch geen godemoraliseerd leger, hoewel het bedreigd werd door zes brigades! Maar 't hoofd van dat leger was ook Chris, Chris, wien de Engelschen zelf den eertitel gegeven hadden van: de duivel in eigen persoon, Chris, die zijn mannetjes onder den duim had en niet schroomde er op te ranselen als hij vond dat dit eens noodig was.

Dien dag genoten menschen en dieren een ongestoorde rust. De Engelschen maakten geen aanstalten om ons in 't open veld aan te vallen. Nog altijd was er geen waarschuwend telegram van Blauwkop gekomen. Een spruitje met heerlijk glashelder water stroomde in onze nabijheid en men liet de gelegenheid niet voorbij gaan om zich eens heerlijk te wasschen. Ook 't ondergoed kreeg een beurt en werd flink uitgespoeld. Op de naburige plaatsen kochten wij heerlijke boter en eieren en ook een paar kalkocnen. De burggraaf werd dien dag weer eens aan 't werk gezet. Hij kweet zich goed van zijn taak, want we smulden dien middag aan een heerlijke „dindon rôti” en deden ons te goed aan een half dozijn pannekoeken. In zulke oogenblikken, gezellig koutend bij elkaar gezeten, werd alle ellende vergeten. De burggraaf gaf een paar Fransche, wij ieder op onze beurt een paar Hollandsche moppen ten beste en zoo amuseerde men zich. Tot besluit werd dan meestal 't Engelsche volkslied gezongen, echter, zooals men begrijpt, met een kleine variatie.

Tegen ongeveer 5 uur in den middag was 't weer „opzaal” en trokken wij naar Bethlehem, voorloopig naar 't dorp zelf, om straks, wanneer de Engelschen mochten oprukken, naar de posities zelf te trekken. Bethlehem zou 't eerste dorp zijn dat in dezen oorlog verdedigd zou worden. Generaal de Wet besloot hier toe in een krijgsraad, die bijgewoond werd door president Steyn.

Dienovereenkomstig was aan alle vrouwen en kinderen gelast zich voor 10 uur den 6den Juli te verwijderen uit 't dorp, aangezien de dorpsrand een der posities zou worden. Ook dien avond had ons korps 't goed. In een der hotels van Bethlehem werd voor hen een souper klaargemaakt (de hotelhouder was een volbloed Hollander) en verder waren de „nooies” in 't dorp erg gastvrij en vriendelijk en wij deden een grooten voorraad broden „sea-flower” op. Ikzelf was 's avonds de gast van de Duitse ambulance onder dr. Flockermann. Verder waren aanwezig dr. Sthamer en dr. Strehl; drie Duitse pleegzusters voor de ziekenzalen en mej. Haarhof, van Pretoria, eene Afrikaansche, voor de huishouding, vormden 't vrouwelijk personeel. Er lagen zestien gewonden in 't hospitaal, waaronder verscheidene zwaar, meest alle van Théron. Hier vonden we ook Slechtkamp, die gewond was bij Kaffirkop. Ernstig was de wond niet, maar hij kon toch niet loopen. Hij werd door alle Hollanders begroet, en allen schudden wij hem hartelijk de hand. Slechtkamp vond 't gruwelijk dat hij gedwongen was, daar stil te zitten, omdat „dat gespuis hem lam had geschoten”. Hij verzocht men hem op een troleywagen mee te nemen, aangezien hij niet in handen van de Engelschen wilde vallen. Dr. Flockermann had toch aan alle zieken meegedeeld, wat hij in Heilbron ervaren had. Alle uitlanders en in 't bijzonder de Hollanders, hoe zwaar ook ziek of gekwetst, werden gevanke-lijk weggevoerd. De Boeren mochten in de hospitalen blijven. Met dat minder prettig vooruitzicht verkoos Slechtkamp niet langer in 't hospitaal te logeeren. Wij haalden een matras voor hem, die werd op de wagen gelegd en zoo goed en kwaad als 't ging werd

Slechtkamp meegenomen. Later voegden zich dr. Ramsbotten en dr. Senz nog bij ons, en eindelijk, zoo waar ook Théron. Deze deelde mij mede, dat hij den dorpsrand bezet zou houden en vroeg mij of ik zijn corps wilde versterken, maar, want 't mij speet hem te moeten teleurstellen, generaal de Wet had mij reeds een stelling aangewezen. Ook dien nacht slieden we goed, maar lang zouden de Engelschen ons niet met rust laten, want reeds waren er berichten gekomen van hunne nadering. Aangezien den volgenden dag 't dorp zeker zou gebombardeerd worden, werden het vrouwelijk personeel van de ambulance en een gedeelte der gewonden zoelang achter 't lager in veiligheid gebracht, terwijl de doctoren en de overige mannen bleven.

Vele vrouwen en kinderen bleven niettegenstaande het bevel of liever de waarschuwing van generaal de Wet in 't dorp achter, maar dat was op hun eigen verantwoording; 't meerendeel echter trok met have en goed 't dorp uit. Sommige gelukkigen die een vervoermiddel bezaten, hadden dit volgeladen, anderen waren door den nood gedrongen, slechts in staat 't noodige lijfgood en een weinig maadkost mede te nemen. 't Was een treurig tafereel, die lange rijen vluchtelingen, meestal vrouwen met kinderen, van welen behalve hunne zuigelingen ook nog beladen waren met een wieg, een matras en kombaars, ten oinde ten minste hunne lievelingen voor de nijpende koude gedurende den nacht te vrijwaren.

MET DE WET IN DEN VRIJSTAAT

door
SI OMONG.

VII.

In den vroegen morgen van den 6den Juli waren verschillende spioenen binnen komen vallen met bericht van de nadering van den vijand. Het rustige leventje was weer uit. Een ongewone bedrijvigheid heerschte er in 't dorp. Iedereen voorzag zich nog zoo goed en kwaad als dit ging van 't een of ander kleedingstuk en alles wat maar eetbaar was werd uit de winkels opgecommandeerd, hoewel zout een zeer schaarsch artikel bleef. Vooral de Engelsche winkels hadden 't hard te verantwoorden. Wat ons vooral ergerde was dat de Engelsche dames en heeren zich in hun beste plunje gestoken hadden, elk met een tuiltje bloemen op de borst. Aan openlijke aanmerkingen ontbrak 't niet en ik zal straks even mededeelen hoe 't een Engelschen hotelhouder, een zekeren Middleton, verging, die eerst geweigerd had om ons van eenig voedsel te voorzien, voorgevende dat „all finished” was, maar van wien later bleek dat hij de Engelsche officieren op een waar feestmaal wilde onthalen, met champagne en studentenhaver inkluis.

Waarschuwend blies de hoorn, dat de vijand in aantocht was en iedereen spoedde zich toen naar de stellingen. Ditmaal nam commandant Olivier stelling op den uitersten linkervleugel met twee stukken geschut. De uiterste punt van den linkervleugel der Boerenstellingen was ongeveer 10 KM. van 't dorp zelf af. Het dorp ligt als 't ware in een ravijn, dat zich op de bebouwde plaats tot een kom verbreedt, maar links en rechts uitloopt. Ook van achter geeft een ravijn toegang tot het dorp. Van het dorp strekte zich een open vlakte van ongeveer 2½ KM. uit, die zacht glooiend opliep om te eindigen in een randje waar de Engelschen overheen moesten komen. Er zou voor hen dus weder een zware wijs op gaan.

De uiterste linkervleugel, waar commandant Olivier stelling gevat had, bestond uit een alleenstaanden kop, die aan 's vijands zijde recht en steil opliep. Tusschen deze stelling en de volgende, betrokken door vechtgeneraal Roux, ook met twee stukken, lag eene open vlakte van een kleine dazend meter breed. Roux had 't hoogste punt, den Spitskop, bezet en kon van hier uit alle terreingolven en plooiën bestrijken. Van Spitskop afdalende, door 't ravijn gaande beklom men op de andere zijde een reeks kopjes, naar den vijand zacht golvend aflopend, aan onze zijde zich als een steile afgrond vertoonende. Deze reeks kopjes strekte zich tot aan 't dorp toe uit en zette zich aan de andere zijde van deele voort.

Van links naar rechts hadden zich achtereenvolgens opgesteld commandant Vosloo, vechtgeneraal Flip Botha, in den dorpsrand Theron en rechts hiervan het Bethlehemlager onder Joosten. Geheel op den rechtervleugel, een weinig vooruitgeschoven, generaal Froneman. Aan vechtgeneraal Flip Botha waren de luitenanten Strijdam en Wessels toegevoegd. De Boeren beschikten in den tweedaagschen slag van Bethlehem over 13 kanonnen en 't kleine snelvuurtje, dat echter bij 't twintigste schot weigerde en dus bij den vijandelijken aanval van geen nut was.

Tegen 2 uur in den namiddag vertoonde zich 't eerst de vijand, en werd van onzen kant met een paar flinke bommen begroet. Het artillerieduel was weldra in vollen gang. Generaal Clements had echter vooraf een parlementair gestuurd met een waarschuwing, dat hij binnen een half uur tijds 't dorp zou platschieten bijaldien er van hier uit zou geschoten worden. Generaal de Wet stoorde zich echter aan deze waarschuwing niet 't minst, maar liet generaal Clements weten dat er een hospitaal met zware gewonden was, met beleefd verzoek dit zooveel mogelijk te sparen. Toch vielen er in de onmiddellijke nabijheid van 't hospitaal twee bommen, voor 't overige geene schade aanrichtende. Dr. Flockermann vertoonde mij des avonds een handvol granaatkartetskogeltjes, die hij opgeraapt had voor 't huis; ze waren tegen de ruiten aangeslagen zonder deze echter te breken.

't Bleef dien dag een artilleriegevecht, uitgezonderd een plotselinge aanval tegen 5 uur in den middag op 't dorp. De Engelschen werden echter door Theron duchtig ontvangen en na drie vergeefs herhaalde aanvallen moesten zij met een ernstig verlies afdeinzen. Onzerzijds werd bij dien aanval slechts een jonge Boer van 16 jaar met een dum-dum-kogel in den buik gewond. De arme jongen leed tot den volgenden dag 10 uur de vreeselijkste pijnen. Het gat waar de kogel uitgekomen was, was zoo groot als een vuist en na een hevig en smartvol lijden van 17 uren werd de arme jongen pas uit zijn ondragelijke pijn verlost.

Dr. Flockermann constateerde met zijne collega's dat de wond veroorzaakt moest zijn door een dum-dum. De bewering van de Engelschen, dat er van hun kant niet met dum-dums geschoten is, is daarom een leugen, te meer omdat de Boeren niet een paar, maar duizenden dum-dums buit gemaakt hebben en velen van ons bij gebrek aan Mauserpatronen ons verplicht zagen met een buitgemaakt Lee-Metford geweer en dito dum-dums te schieten. Ik zelf ben in 't bezit van enkele van deze patronen. Voor 't overige was ons verlies dien dag nog 1 gesneuveld en 1 gewond, terwijl 22 paarden doodgeschoten werden. Een groote lyd-dietboom nl. was midden in een kring van 22 paarden, die door een Boer en een kaffer bewaakt werden, geslagen en had alles gedood. In 't dorp zelf werd niets beschadigd omdat er weinig in deze richting gebombardeerd werd. 't Hardst te verantwoorden hadden 't de luitenanten Wessels en Strijdam. Helaas, deze beide jonge helden waren er zich dien dag niet van bewust, dat zij morgen reeds door een bom zouden sneuvelen.

Veel bijzonders viel er niet voor. Commandant Vosloo had echter bij 't invallen van de duisternis op eigen houtje, zonder daartoe eenig bevel van generaal de Wet ontvangen te hebben, zijne stelling, die den ingang van 't ravijn bestreek, verlaten. Welke gevolgen dat voor ons had kunnen hebben, indien eene Engelsche sluippatroelje ontdekt had dat de ingang van 't ravijn niet bewaakt werd, kan men nagaan. Vosloo had den sleutel onzer stelling in handen en stelde die roekeloos in gevaar.

Gelukkig kwam dit vechtgeneraal Flip Botha ter oore. Hij liet mij bij zich roepen en verzoekt ons korps die stelling weder in te nemen. Hij kon ons niet de zekerheid geven, dat de Engelschen er al niet inzaten, reden te meer waarom wij voorzichtig te werk moesten gaan. De helft van mijn corps onder luitenant Godefroy stelde ik te zijner beschikking en ik zelf zou ook meegaan. Tot versterking zoude ik 15 man van elk veldcornetschap meekrijgen, zoodat ik dan

over ongeveer 100 man kon beschikken. Voorzichtig naderden wij den ingang van 't ravijn, beklommen 't kopje en vonden dit gelukkig nog onbezet. Wel konden wij de Engelschen hooren praten en de bevelen hooren. Zij waren bezig met 't opwerpen van schansen en waren dus gedurende den nacht een heel eind vooruitgerukt. Aangezien mijn corps den volgenden morgen op den door generaal de Wet aangewezen post moest zijn, kon 't die stelling niet blijven bezeten. Dit deelde ik Flip Botha dan ook mede en ik verzoekt hem zoodra mogelijk commandant Vosloo terug te zenden. Deze kwam te ongeveer vier uur in den nacht en

loste ons af. Zoo gauw mogeijk keerden wij terug naar 't kamp, en vleiden ons op den harden grond neder om nog enkele uurtjes te slapen.

De dag van den 7den Juli was nauwelijks aangebroken of Strijdam en Wessels zonden eene uitdaging in den vorm van een bommentrio aan 't adres van de khakik's. Een geheel koor antwoordde dadolijk en de Engelschen zonden ons van hun voorraad conserveblikjes (wij noemden onder ons de lyddietbommen zoo), meer dan overvloedig. Dien morgen ontspoon er zich weer een hevige strijd. Onophoudelijk en overstelpend donderden de Engelsche batterijen, hooren en zien verging ons in onze stellingen en waar een lyddietbom barstte, daar vloog meteen 't lange dorre gras in brand, zoodat dit ook nog spoedig gebiuscht moest worden. De infanterie rukte ook sprongsgewijze in den looppas nader en ging dan plat op den buik liggen, waardoor men hen in 't geheel niet meer zien kon, aangezien de khakikleederen precies dezelfde kleur als 't gras hebben. Theron en Botha, die als 't ware 't centrum vormden, hadden 't het hardst te verantwoorden.

Tragisch was 't einde van de beide luitenants der artillerie Wessels en Strijdam. Zij moesten vallen, maar als een paar helden, voor wie plicht en vaderlandsliefde als 't hoogste goed gegolden had, 't Eerst sneuvelde Wessels. Een granaatkartets trof zijn hoofd en scheidde het van den romp. Een uur later ongeveer werd 't kanon van Strijdam getroffen. 't Rechterwiel werd geheel verbrijzeld, maar 't kanon zelf niet beschadigd. Dit werd spoedig met een paar kleppen verholpen en Strijdam beantwoordde kalm en met veel juistheid 't vijandelijke vuur. Daar opeens treft een lyddietbom hem, terwijl hij bezig is zijn stuk opnieuw te laden en te richten. De bom trof hem in de volle borst en sloeg hem tot gruzelementen. Dit waren de twee laatste officieren van 't oorspronkelijke Vrijstaatsche artilleriekorps, die de Wet bij zich had. De anderen waren langzamerhand gedurende den loop van den oorlog gevormd.

Van een Vrijstaatsche artillerie kon men in zoo verre spreken aangezien er nog twee 7.5 Krupps waren, maar veel uitwerking hadden deze stukken niet en de ammunitie ervan werd erg schaarsch. De andere stukken waren hoofdzakelijk Armstrongs. Eigenaardig was nu dat de artillerie dus in hoofdzaak bestond uit Engelsche kanonnen, getrokken door Engelsche paarden met Engelsche bespanning en schietende met Engelsche bommen en granaten, terwijl de artilleristen in Engelsche kleederen gestoken waren. Ammunitie voor deze kanonnen was er nog in overvloed en dan waren nog 5 wagenvrachten op een geheime plok begraven, waar geen kaffer en slechts vertrouwde mannen bij tegenwoordig geweest waren. Zoo kon Chamberlain dus ook 't genoegen smaken, dat de bommen, in zijne fabrieken gemaakt, gebruikt werden om zijn eigen landsieden ad patres te zenden. Enfin, hij hoeft die conserveblikjes niet te slikken.

Theron in 't dorp hield zich kranig en had zich voorgenomen om, mocht het de Engelschen gelukken tot aan den dorpsrand voort te rukken, van straat tot straat, van huis tot huis te vechten. Door 't ravijn zou men dan toch gemakkelijk kunnen ontsnappen. Driemaal beproefden de Engelschen een bajonetaanval op Theron's stelling, maar zij werden ook driemaal met een gevoelig verlies teruggedreven. Voor 't overige kwam op de overige punten de Engelsche infanterie niet binnen schot en bleef op ongeveer 1500 tree afstand. 't Gelukte den vijand niet ons dien dag uit onze stellingen te drijven.

't Kanonvuur verminderde tegen 5 uur in den middag, om eindelijk bij 't invallen van de duisternis geheel op te houden. Onze gewonden werden in 't hospitaal onder dak gebracht, de dooden begraven en de pleegzusters keerden dien nacht terug. De Engelschen in 't dorp hadden natuurlijk verwacht, dat hun landgenooten reeds dien dag in Bethlehem zouden zijn, maar keken leelijk op hun neus, toen 't anders liep. Ook onze hotelbaas Middleton had hen verwacht en te hunner eere of liever ter eere van de officieren een feestmaal toebereid. Hoe dit ontdekt werd, zal ik even mededeelen.

Drie van Theron's menschen waren er 's avonds op uit geweest om naar verborgen proviand te zoeken en zoo kwamen zij ook op 't erf van Middleton. Terwijl zij er aan het rondscharrelen waren, ontdekte een hunner, terwijl hij door een achterraam keek, dat er in de kamer een fijn gedekte tafel stond. Rijnwijn- en champagneglazen waren niet vergeten en bloemen prijken er op tafel. De wanden waren met Union Jacks gedrapeerd en ook een stoel was omwonden met vlaggedoek. Deze laatste was zeker voor den

bevelvoerenden generaal bestemd. Deze ontdekking verschaftte hun natuurlijk een groot genoeg en direct gingen ze Theron waarschuwen. Theron, die een ingekankerden haat heeft tegen alles wat Engelsch is, vond dit gevalletje net een kolijje naar zijn hand en zou dat varkentje op zijn manier wel eens wasschen.

Er waren 22 couverts gedekt en dus nam hij 21 man met zich mede. Eensklaps wordt er laat in den avond bij Middleton geklopt en Theron verzocht om binnengelaten te worden. De boy deed open en meteen stapte 't heele gezelschap, dat zichzelf eens uitnoodigen zou, de kamer binnen. Middleton liet men roepen en hij moest voor de vierschaar komen, om zich te verantwoorden, waarom hij op eene aanvrago van Boerenzijde om proviand gezegd had: „all finished”, terwijl nu bleek dat hij gelogen had en van alles zoo ruim voorzien was, dat hij zelfs festijnen aanrichten kon. Tot straf zouden nu Theron en de zijnen dienst doen als Engelsche officieren en men nam plaats aan den rijk voorzienen lisch. Middleton werd gedwongen om alles op te dienen en de heeren hadden dien avond een fijn souper. Hoe Middleton op zijn neus keek, laat zich begrijpen.

Den volgenden morgen was 't weer 't oude liedje. De Engelschen waren gedurende den nacht nog nader opgeschoven en hadden voor hunne artillerie stellingen in 't open veld opgeworpen. 't Dichtst waren zij 't commando van Vosloo genaderd. En hier deed Vosloo weer iets wat ons onze stellingen kostte. In plaats van met hand en tand deze gewichtige stelling tot 't uiterste te verdedigen, trok hij na ongeveer een uur vechten terug en gaf de Engelschen daardoor vrij spel. Deze begrepen blijkbaar 't gewicht van dit punt en bezetten 't oogenblikkelijk. Een poging van Flip Botha om hen terug te drijven mislukte, aangezien de Engelschen oogenblikkelijk hunne Maxims daarop gesteld hadden en de Boeren met een hevig maximvuur ontvingen.

Eenmaal deze hoogst gewichtige stelling in handen hebbende, kon de vijand Theron en Botha in den rug aanvallen, tegelijkertijd den geheelen linkervleugel van de overige troepen afsnijdende. Botha moest daarom retireeren en zag zich verplicht twee kanonnen in handen van den vijand te laten. Theron verweerde sich van huis tot huis en trok eindelijk in goede orde terug, zonder verliezen geleden te hebben. 't Lager moest in allerijl opbreken en 't scheelde weinig of 't was den vijand in handen gevallen. Hij bemachtigde nu slechts drie wagens van 't Bethlehem-lager.

't Had nu natuurlijk geen nut meer dat Roux, Olivier en Fronemann hunne stellingen behielden, nu eenmaal 't centrum teruggeslagen was en daarom trok de heele strijdmacht zich terug. Generaal de Wet met de

commandos van Olivier, Froneman, Theron, Roux en nog anderen ging Retiefsnek over, terwijl Pretorius en 't Bethlehem-lager tot bij Nauwpoort terugtrok. Generaal de Wet sloeg zijn lager op vlak achter Retiefsnek. Terwijl Olivier optrok tot achter Slaversnek. Langkamerhand keerden nu de vluchtelingen naar 't dorp terug. De vijand scheen geen lust te hebben ons ons verder te vervolgen, zekerlijk waren hem zware verliezen toegebracht. Generaal de Wet nam ook maar twee dagen rust en rukte toen in den nacht van den 10^{en} op den 11^{en} dwars door de vijandelijke linies heen en zette koers naar 't N.W. Toen de Engelschen dus naar Retiefsnek en Fouriesburg oprukten vonden zij wel Prinsloo en een handvol niet van de beste soort, maar Crisje zat alweder hun veiligen wel in den rug en was in drie dagen tijds alweder tot dicht bij de Vaal. Zoo had dus Christiaan de Engelschen weer eens een dag of zes bij den neus gehad hun zware verliezen toegebracht, zonder zelf groote verliezen te lijden en toen de Engelschen dachten „kep, ik heb je”, was hij alweer honderden mijlen verder en liepen de Engelsche Generaals met hunne brigades tegen elkaar op en mekaar in den weg. — Einde van deze Correspon-
dentie van Si Omong.

290

PRINSLOO'S OVERGAAF.

In ons nummer van Maandag namen wij iets over uit het verslag, dat dr. J. A. Rubenkoning in het Utr. Dagblad geeft van de krijgsverrichtingen die tot Prinsloo's insluiting hebben geleid. Hoe daarop de overgaaf van het grootste gedeelte der Vrijstaatsche commando's gevolgd is, beschrijft dr. Rubenkoning aldus:

Nadat de voorafgaande dagen zoogenaamde offensieve verkenningstochten waren gedaan naar de Boerenposities bij Rooikrans, waarbij de Yeomanry vrij aanzienlijke verliezen leed, deden op den 23sten Juli Hunter, Rundle en Clements een gelijktijdigen aanval op de stellingen bij Retiefs, Habberts en Commandonek. Clements werd bij Habbertsnek Z.O. van Senekal teruggeslagen en verloor bij die gelegenheid vijf zijner kapiteins. Twee dagen later echter, den 25sten, toen trouwens de positie der Boeren op dit punt reeds zeer verzwakt was door de welgeslaagde actie van Hunter en Rundle bij Retiefs- en Commandonek, gelukte het hem in vereeniging met Paget na een artillerie-duel zich een weg te banen over den nek. Hunter zag zich bij zijn poging om Retiefsnek te forceeren, tegen den avond van den eersten dag verplicht, terug te trekken. Ongeveer twee mijlen oostelijk van den nek voert hier een pas naar een steil bergpad, dat, zich voortslingerende langs een ravijn, door de Boeren van de rotsachtige oeverheuvels beheerscht werd. De Black Watch deden eene poging om dit pad te forceeren, doch slaagden daarin niet. Tegelijkertijd deden de Highland Light infantry met de Sussex een front-attaque op de heuvels aan weerszijden van den nek, in de hoop van hieruit de Boeren uit den nek te verdrijven. Met groote dapperheid avandeerden de twee regimenten over de open vlakte onder het vuur van de achter rotsen verschoolen Boeren. De Hooglanders echter vonden te weinig schaling in de donga's, aan den voet van den heuvel, die bovendien te steil bleek om te beklimmen; de Sussex' dreven de Boeren wel uit hun voorste stellingen, maar waren niet in staat den hoogen kop, die den nek beheerschte, te bestormen, beiden moesten retireeren. Den volgenden dag, den 24sten werd, nadat in den nacht de Lovat Scouts, de Remington Tigers en een deel der Highland Infantry, de heuvels, die het bergpad oostelijk van den nek beheerschten, beklommen en bezet hadden, de aanval op dit punt hernieuwd. De Boeren lagen langs de steile oeverkanten van het ravijn nog zoo goed verlokt, dat zij voor het oog van den vijand geheel onzichtbaar waren. Tweekanonnen echter, door hen op de Black Watch gericht, werden spoedig door een zwaar Engelsch 5 inch stuk tot zwijgen gebracht. Terwijl alzoo de Boeren in hun stellingen gehouden werden door het vuur van de Black Watch, die een beheerschende positie hadden op een hoogen berggraad toegemover hen, avandeerden de Seaforth Volunteers in stormpas over de vlakte, beklommen de oevers van 't ravijn en voerden zonder veel nadeel te ondervinden van het Mauservuur, een charge uit met de bajonet. De Boeren snelden de steile helling af en vluchtten onder langs de rotsen, van boven af beschoten door de Hooglanders, wier vuur echter weinig effect had. Dit vrees waarschijnlijk van afgesneden en omsingeld te worden ontruimde daarop de hoofdmacht der Boeren Retiefnek, achtervolgd door Hunter, die den bergpas overtrok en zich eenige dagen later te Fcuriesburg met Paget, Clements en Hunter verenigde.

Middelerwijl had Rundle 5 mijlen van Ficksburg een demonstratie uitgevoerd tegen de Boerenmacht, die van uit twee sterke posities den achterliggenden Commandonek beheerschte. In den vroegen morgen van den 23sten waren zijne troepen, bestaande uit Scots Guards, Leicesters, Staffords, Yeomanry en Driscoll's Scouts, benevens secties van drie batterijen voorwaarts gerukt in de richting van Julykraal, een breeden, rotsachtigen tafelop, 1½ mijl verwijderd van de centrumpositie der Engelschen. Julykraal en de Z.-Westelijk hiervan gelegen Zoutkop, een hoogte, die 3½ Noordelijk van Ficksburg den weg van Ficksburg naar Senekal beheerschte, vormden de voornaamste Boerenstellingen. Hun artillerie bestond uit 6 stukken, waarvan er een, een Kruppkanon, aan den voet van Zoutkop in stelling was gebracht. Van 's morgens vroeg tot zonsondergang loste het Engelsche geschut zoekschoten ter verkenning van de Boerenposities. Tegen den middag avandeerden de Scots Guards over de tusschenliggende vlakte en bezetten een donga 1500 yards van Julykraal. De Boeren trachtten door middel van een flankbeweging langs een donga, die met een rechten hoek van hun stelling in de vlakte uitliep, den vijand terug te drijven, maar het Engelsche maxim- en geweervuur was hun te machtig, en zij waren verplicht terug te keeren. Hun kanonnen, waarvan slechts een zeer spaarzaam gebruik werd gemaakt, wierpen beurtelings hun projectielen op Rundle's posities en op het Ficksburg-garnizoen, dat met drie stukken Zoutkop bombardeerde. Geen aanval werd dien dag gewaagd op Julykraal of Zoutkop; de vijand had slechts zijn posities eenigszins vooruitgeschoven en zich voor het overige bepaald tot het richten van zoekschoten op de Boerenstellingen.

In den morgen van den 25sten ontruimden de Boeren Julykraal en Zontkop en trokken met ongeveer 300 wagens en een groote hoeveelheid vee naar Commandonek, waar ook de commando's van Retief- en Habbertsnek, opgedreven door Hunter, Clements en Paget, op teruggevalen waren. Den volgenden dag werd ook Commandonek ontruimd en, achtervolgd door Rundle, trok zich de vereenigde Boerenmacht terug binnen Fouriesburg. Hiermede waren van de 5 „outlets“, Witkop, Retiefnek, Halbeits- en Commandonek in het bezit der Engelschen en toen ook de laatste, Nauwpoort, den 26sten na een gevecht, dat den ganschen dag duurde, door Macdonald en Bruce Hamilton voor het wagenverkeer gesloten werd, zagen de Boeren zich gedreven in de nauwe bergpassen, vanwaar er geen kans meer was de wagens en het geschut uit te brengen. Den 27sten bezette Hunter Fouriesburg; zonder tegenstand te bieden had de Boerenmacht, ongeveer 5000 man sterk, zich van hier teruggetrokken in de Caledonvallei, waar de onmogelijkheid om het zware geschut, de wagens en het vee over de bergen te voeren haar voor de keuze plaatste om of zich over te geven of zich hier tot den laatsten, beslissenden strijd voor te bereiden. In den morgen van den 28sten rukten de vereenigde divisies van Hunter, Rundle en Clements op van Fouriesburg oostwaarts in de richting van Nauwpoort. Op de hooge rotsen aan weerszijden van den weg hadden de Boeren met een Kruppkanon stelling genomen. Twee uren lang bombardeerden de Engelsche vuurmonden de posities der Boeren, die tot driemaal toe verplicht werden hun Kruppkanon te verplaatsen. In weerwil van het hevige lyddietvuur bleven zij nochtans het stuk bedienen tot het ten laatste onklaar was geworden.

Middelerwijl deployeerden zich onder dekking der artillerie 2000 à 3000 man Engelsche infanterie naar beide flanken en naderden de Boerenstellingen. Brabant's Horse атаqueerden den linkervleugel, de Scots Guards en de Linsters den rechter. Over het hellende terrein werden zij met een zwaar geweervuur begroet, maar niettemin avanceerden zij met hun maxims. Tot zonsondergang duurde de strijd, toen de Scots Guards de rechterflankposities namen en de Boeren verder terugtrokken op Nauwpoort. Den volgenden morgen verzocht generaal Prinsloo een wapenstilstand voor 4 dagen ten einde onderhandelingen te openen. Hunter eischte echter onvoorwaardelijke overgave en weigerde de vijandelikheden te staken tot hierin was toegestemd. Hierop verklaarde Prinsloo zich met zijn geheele macht, met geweren en munitie, te zullen overgeven, indien zijn manschappen het behoud van paarden, zadels, tuigen en andere eigendommen werd verzekerd en zij ongestoord naar hun woningen konden terugkeeren. Op telegrafische instructie echter van Roberts handhaafde Hunter zijn eisch van onvoorwaardelijke overgave; een onderhoud tusschen Hunter en Prinsloo volgde en het resultaat was, dat hij zich met zijn macht, ongeveer 4000 man, onvoorwaardelijk overgaf.

De morgen van den 30sten Juli was getuige van een zeldzaam schouwspel. In deze grootsche omgeving van Alpenhooge, sneeuwbedekte bergen, had Rundle op 3e heuvelen langs de Caledonvallei, ongeveer 8 mijlen Z.O. van Fouriesburg, zijn troepen doen opstellen in twee lange rijen; duizenden en duizenden soldaten vormden de levende poort, waartusschen de overwonnenen zouden moeten passeeren; over de heuvels weerklonken de fanfares en marschen der militaire muziek en der bagpipers; in de helle schittering van het zonlicht flikkerde het staal der opgestoken bajonetten. Alles was gedaan, om nu eenmaal het doel van zoo veel strijd, inspanning en vermoeienis scheen bereikt te zijn, den triomf zoo indrukwekkend mogelijk te doen zijn.

Tegen 11 uur verscheen generaal Prinsloo, ongewapend. Vergezeld van een aide de camp, die de witte vlag droeg, reed hij op tusschen de rijen van soldaten en begroette Hunter, die hem de hand reikte. Twee uur later kwamen de eerste, de Ficksburg- en Ladybrand-commando's onder commandanten Crowther en de Villiers in het zicht over de heuvels; de Villiers werd tot Rundle geleid, aan wien hij zijn geweer en bandelier overhandigde, met hem gaven zich over 986 man met 955 geweren, 1432 paarden en een Kruppnegeponder. Den volgenden dag volgden de Senekal- en Winburg-commando's onder Fontenel, te zamen ongeveer 1200 man; commandanten Duploy, Potgieter en Joubert gaven zich terzelfdertijd met een Armstrong over bij Nauwpoort aan Bruce Hamilton en den 1sten Aug. legden ook de Rouxville-, Bethulie- en Wepener-commando's onder vechtgeneraal Roux de wapens neer. Alleen Olivier, de overwinnaar van Stormberg, weigerde overgave; hij deed Bruce Hamilton weten, dat hij zich niet gebonden achtte door het woord van Prinsloo en van zins was den strijd voort te zetten; met 1500 man, waaronder vele Koloniërs en vijf kanonnen wist hij uit de heuvels zuidelijk van Bethlehem te ontkomen in de richting van Harrismith, achtervolgd door Macdonald's cavalerie. Waarschijnlijk was hij reeds evenals Roux, nog voordat de Engelschen Nauwpoort blokkeerden, en daarmede den in de bergengten gedreven commando's den laatsten uitgang sloten, den nek overgetrokken. Den 3en Augustus hadden zich te zamen 8348 Vrijstaatsche Boeren met 3 kanonnen overgegeven; ongeveer een 3000 man onder de Wet en Olivier, met bijkans al het geschut, waren aan de handen der zes Britsche generaals ontglipt, terwijl reeds den 20sten een groep Boeren tusschen Ficksburg en Hammonia was ontsnapt.

In hun vreugde over de overgave van Prinsloo met de grootste helft der Vrijstaatsche commando's, hebben de Engelschen in het algemeen aan dit feit een veel te groote beteekenis toegekend. Men heeft de strategie van Hunter en Rundle hoogelijk geprezen en getracht Prinsloo's overgave voor te stellen als het natuurlijk gevolg van hun welberaamde en weluitgevoerde krijgsoperaties. Intusschen blijkt uit alles klaarhelder, dat de insluiting en capitulatie der Vrijstaatsche commando's veeleer moet worden toegeschreven aan de fouten en gebreken der Boeren, dan aan de taktische talenten der Britsche generaals.

Uit alles blijkt, dat het Prinsloo is geweest, die de overgave heeft gewild; de tot nu toe voorhanden gegevens geven ons geen recht hem van direct verraad te betichten; wel waarschijnlijk is het, dat onder de motieven, die hem tot de daad dreven, spijt en jaloezie een voornamelijk rol speelden. Sommige commandanten weigerden zijn gezag te erkennen; Olivier en Roux hadden zich blijkbaar reeds van hem afgescheiden; bovendien was het te voorzien, dat bij de verkiezing voor het commandantschap de meerderheid der officieren zich voor Roux zou verklaren.

De gewone verschijnselen van gemis van overtuiging, vaderlandsliefde en nationaal gevoel bij de groote massa der burgers, van gebrek aan discipline, organisatie en samenwerking tusschen de verschillende deelen der Boerenstrijdmacht, van verdeeldheid en jaloezie onder de commandanten, hebben ook hier hun verderfelijken invloed uitgeoefend. Aan deze factoren, veel meer dan aan de strategische verdiensten der Engelsche generaals is de overgave van Prinsloo's macht toe te schrijven.

PRESIDENT STEYN EN DE VRIJSTATERS.

door

SI OMONG.

Wanneer wij de verschillende figuren beschouwen, die in den Zuid-Afrikaanschen worstelstrijd op den voorgrond geplaatst zijn, dan voorzeker valt ons die van den President van den Oranje-Vrijstaat direct in 't oog. Ontegenzeggelijk heeft president Kruger ontzaglijk veel gedaan om zijn land en zijn volk te verheffen, en vooral tijdens den oorlog moest 't grijze staatshoofd dagelijks afmattende ambtsbezigheden vervullen, zoodat wij ons met verbazing afvragen, hoe zulk een energie en wilskracht in zoo'n afgeleefd lichaam konden huizen. Maar ook president Steyn behoort een deel van onze bewondering te ontvangen. En toch, men leze de dagbladen, brochures en wat dies meer zij, maar eens door. 't Is altijd Kruger en de Transvalers, alsof Steyn en zijn Vrijstaters hun plichten ook niet vervuld hadden. Wel hebben enkele commandanten, ja zelfs heele districten, zich ellendig laf gedragen, bijv. de Edinburgers, maar wat hebben daartegenover de Lichtenburgers en Klerksdorpers gedaan? Toen Cronjé van Scholtsplaats moest terugtrekken in den nacht van den 16en op den 17en Februari, nam hij den volgenden dag stelling nabij Brandvleidrif. Dien dag werd hevig, ja heel dapper gevochten. De vijand werd tot viermaal toe in zijne stellingen in de rivier teruggeworpen, en tot 10 uur 's avonds behield Cronjé zijne posities, die hij vrijwillig en in goede orde verliet. Honderden gingen in den loop van den dag op de vlucht, en de meesten van hen waren Transvalers. Onder voorwendsel, paarden te laten drinken gingen zij naar de rivier en bleven weg. De Vrijstaters, vooral de Winburgers, hebben onder Cronjé als helden gevochten. En wekt niet de houding der Vrijstaters in den slag bij Colenso onze bewondering, waar zij eenen geheelen dag stand houden onder een vreeselijk artillerievuur van 42 stukken? De Transvalers zijn moedig geweest, maar de Vrijstaters ook, en daarom grieft 't mij altijd te hooren van de dappere Transvalers, en nooit van de dappere Vrijstaters. En

de grootste generaal in dezen krijg is een Vrijstater, en naast hem staat hoofdcommandant Olivier. En wie lijdten in dezen oorlog het meest? Wie hadden 't meeste te verliezen en 't minst te winnen? Alweer de Vrijstaters. En dat wist president Steyn, en met hem de Uitvoerende Raad, zeer goed. Moeten wij dan niet een man als president Steyn bewonderen, die met bezielende woorden den Uitvoerenden Raad overhaalde om ook den oorlog tegen Engeland te voeren, en de zusterrepubliek niet in den steek te laten?

En nu, op dit oogenblik, blijft president Steyn, wiens lichaam minder afgetobt is dan dat van president Kruger, als gewoon burger met 't geweer in de hand het goede recht der Boeren verdedigen. Was Steyn 't niet, die in den slag bij Bethlehem, rechtop staande, onder een hagelbui van barstende bommen, ons aanspoorde om moedig stand te houden? „Trap vast kèrls, trap vast.” „President mag niet zoo parmantig zijn nie”, waarschuwde een oude Boer, „die Kooineks zal President nog doodskiet”. „Mo niet geloo nie”, antwoordde kalm onze President, „hullie is te verrot om goed te skiet,” en aldus trotseerde hij, 't Hoofd van den Staat, als een gemeen soldaat het gevaar. Zyne heldere oogen turen onophoudelijk in de verte, en bespieden de bewegingen van den vijand. Van tijd tot tijd brengt hij den kijker voor 't oog, en geeft dan aan zijne adjudanten korte bevelen. Nu en dan bestijgt hij zijn paard, om ook op andere punten den strijd gade te slaan en de strijdenden aan te vuren. En wie president Steyn heeft hooren spreken, kent zijne bezielende, wegslepemde taal, allen aansporende om hun plicht te doen, zooals hij dien in alle opzichten steeds heeft trachten te vervullen.

Als President een man die wist wat hij wilde, die met vaste hand de teugels van 't bewind voerde; als soldaat een held, zich onder en tusschen zijne burgers scharende. In hoe prettig kon hij „geselsie”, gewoonweg op 't gras zittende, met een grassprietje tusschen de tanden, zoo heelemaal gewoon mensch en geen President; in eenvoudige boerenkleeding, en toch voor ons geen gewoon mensch.

Nadat ook Bethlehem in handen van de Engelschen gevallen was, was er geen dorp meer, dat als hoofdzetel van de regeering kon gebruikt worden. Maar president Steyn kon 't ook wel zonder steenen gebouw af. 't Gouvernementsgebouw was van toen af een tent, de presidentswoning evenzoo en de klerken en secretarissen moesten zich ook maar behelpen. Staatszaken werden hierin afgehandeld en de staatssecretaris screef de minuten gezeten op 't gras, terwijl een leege petroleumkist hem tot schrijftafel diende. Toch was alles in de puntjes en van elke penny werd rekening en verantwoording gedaan. Een knoei- en warboel was 't niet, dat moesten zelfs de Engelschen erkennen, toen zij Bloemfontein genomen hadden en de staatspapieren onderzocht waren. De Engelschen (en dit vernam ik voornamelijk uit den mond van gevangen Engelsche officieren) waren meer gebeten op Steyn dan op Kruger. Zij beschuldigen hem niet alleen dat hij de oorzaak is van 't onschuldig bloedvergieten van zoovele Vrijstaters, maar ook dat hij met 't verklaren van de oorlog een persoonlijk doel genad heeft, namelijk om eenmaal President te worden van één groote Zuid-Afrikaansche Republiek. Steyn redeneerde aldus, beweerden zij: Kruger is oud en zal niet lang meer leven, winnen wij dus nu den oorlog, dan spreekt 't vanzelf dat de beide Republieken met 't veroverd Engelsch gebied een geneel zullen vormen en dan lijdt 't geen twijfel of ik word president over alles! Welnu laat president Steyn die gedachte gehad hebben, ik geloof wel, dat de Afrikaansche natie er goed bij gevaren zou hebben. Hij zou de man geweest zijn, die genoeg wilskracht bezat om onder zulke moeilijke omstandigheden te regeeren. 't Bericht, indertijd door de Engelsche couranten verspreid, als zou president Steyn onder bewaking gestaan hebben van generaal de Wet, omdat hij verdacht werd zich te willen overgeven aan de Engelachen, was natuurlijk een perfide leugen. Nooit zal hij dat doen, ondanks de £ 10,000 hem aangeboden, daarvoor is hij te rechtshapen. En overigens wie zou een Engelsche betoefte vertrouwen? In de eerste plaats president Steyn niet, waar hij in verschillende proclamaties zijn burgers waarschuwt om toch vooral niet in te gaan op de beloften van den vijand. „Laat U niet misleiden door de list van den listigen vijand. Hij die één ander tracht over te halen ontrouw te worden kan zelf niet getrouw zijn.” Ziedaar woorden van president Steyn in zijne proclamatie van 19 Maart 1900. En de man, die zijne burgers juist op 't gevaar wijst, wordt door de Engelschen in staat geacht zichzelf er aan te bezondigen!

Toch wisten de Engelschen zeer goed wie zij uitkozen, toen zij aan president Steyn, generaal de Wet en generaal Botha elk £ 10,000 pond sterling beloofden. Deze drie waren de hoofden van 't verzet, met hen stond of viel de zaak. En dat president Steyn gelijk had met zijne burgers te waarschuwen blijkt uit de proclamaties, naderhand door de Engelschen uitgevaardigd.

Zie
nr. 245

Zoo las ik eene proclamatie, waarin allen burgers van 't district Fauresmith gelast werd alles op te geven wat zij aan roerend of onroerend goed en vee bezaten; waarna hen binnen een paar dagen een briefje werd toegezonden, waarop zij zoo en zooveel hooi of ossen etc. moesten leveren. En dat de Engelschen niet vies waren van onfaire handelingen bewijst 't geval van D. Hattingh Groenvlei. De man vocht als een goed patriot nog steeds, hoewel zijne hoeve op ongeveer 10 minuten afstands van Lindley lag, dat door de Engelschen bezet was. Dit kwam natuurlijk ter oore van den bevelvoerenden officier aldaar en oogenblikkelijk zond men aan zijne vrouw en kinderen een dreigbrief, waarin haar man gelast werd zijne wapens neer te leggen voor den 24en Juni, bij gebreke waarvan men zijn have en goed vernielen zouden. Hem wordt dit schrijven ter hand gesteld en in plaats van' lafhartig zijn wapens af te leggen, offert hij alles op en blijft strijden. Wel stelde hij zijn commandant Piet de Wet in kennis met dezen brief en smeekte hem om in de nabijheid van zijn huis een sterke brandwacht te plaatsen, maar de Wet sloeg op de bedreiging weinig acht en plaatste er maar een post van 7 man. Den 25sten Juni kwamen 50 lansiers, vergezeld van een officier en een gids; een van die vervloekte verraders, voor de woning van P. Hattingh en vroegen waar Hattingh was. De vrouw des huizes antwoordde dat haar man niet verkoos zijne wapens neer te leggen en dat de Engelschen doen konden wat zij wilden. De officier beval haar daarop oogenblikkelijk de hoeve te verlaten. Niets mocht zij medenemen als lijfkleederen, en daar stond de arme vrouw met hare zes kleine kinderen, een oogenblik geleden nog rijk en gezeten, na weinig tijds een arme zwerveling zonder dak of voedsel. Alles werd in huis ten onderste boven gegooid, tafels en stoelen met boter en vet besmeerd en daarna de brand er in gestoken. Toen 't huis goed en wel brandde, kwam 't wagenhuis aan de beurt en hoe ook de vrouw bad en smeekte om toch medelijden te hebben en haar niet van elk vervoermiddel te berooven, men bleef kalm doorgaan met plunderen en vernielen. De wachtpost van 7 man was schandelijk weggevlucht en toen een uur daarna wij met ons commando, toevallig in de verte nog rook bespeurende, er aan kwamen, vonden wij er de puinhoopen van een vernielde bloeiende hoeve en eene vrouw met hare kinderen schreiende op een hoopje beddegoed en meubels, die zij nog uit den brand had kunnen redden, nadat de vanden vertrokken waren.

De Boer zelf was intusschen ook aan komen rijden, en aanschouwde in stomme smart hetgeen er overgebleven was van alles wat hij door vlijt en spaarzaamheid gegrondvest had. En toch, hij berustte in zijn lot, maar hij zwoer een duren eed om zich op de Engelschen te wreken. En hij is niet de eenige Vrijstater die aldus handelde. Ik ken er velen, en zou de namen kunnen noemen. Zou men nu denken dat mannen als Hattingh den strijd zouden opgeven? Immers nooit. Zij hebben wel te winnen, maar niets te verliezen.

En dan de burgers van 't Vrede district. Nauwelijks verspreidde zich de mare, dat de Engel-

schen ook Vrede wilden bezetten, of oogenblikkelijk vloog alles daar weer te wapen, en niet alleen zij die verplicht waren om te vechten, maar ook ouden van dagen, grijsaards van 80, en jonge kereltjes van 8 en 10 jaar.

Neen, wanneer wij onze sympathie voor de goede zaak betoonen, laten wij dan Steyn en zijne Vrijstaters niet vergeten. Zij hebben hun plicht gedaan, evengoed als de Transvalers.

Met de Wet in de Kaapkolonie.

Wij laten hieronder een brief volgen van een krijgsgevangen Nederlander die in het begin van 1901 met de Wet de Kaapkolonie ingetrokken is. Dat is al oude geschiedenis, maar van Boerenkant weten wij van dien tocht feitelijk nog maar weinig. En het is een in zijn soberheid treffend verhaal, dat de krijgsgevangene van dien tocht doet. Wij laten hem nu aan het woord.

Je zult reeds lang in de couranten, misschien ook in bijzonderheden, gelezen hebben, hoe onze tocht in de Kolonie in Januari en Februari afgelopen is.

Omtrent half Januari waren wij met generaal C. de Wet en president Steijn en een aanzienlijke macht burgers en twee kanonnen bij Philippolis, met het doel om de Oranjerivier over te trekken, maar spoedig kregen wij in de gaten dat alle doorwaadbare driften (de rivier was door de regens gezwollen) door de Engelschen bezet waren. Goede raad was duur, maar C. de W. wist er een mouw aan te passen en een goeden nacht trokken 300 burgers door bij een zekere plek, die slechts weinigen kenden, een plek waar iedereen het onmogelijk beschouwde om er over te gaan. Maar natuurlijk niet voor Ouw Chris. Wij verdronken wel half en je pens was wel vol water, maar erdoor kwamen we.

Den volgenden morgen kwamen onze wagens aan; het leek mij onmogelijk om ze door te krijgen, want niet alleen dat de rivier hoog was, maar de overkant was steil en zanderig. De muilen kwamen met hunne koppen onder water en raakten telkens verward in het tuig. Dus daar was niets mede te beginnen; ze werden uitgespannen en naar den overkant gedreven. Toen moesten de ossen er aan gelooven. Ze zwommen er prachtig door, maar je moet ook weten, dat bijna voor elken zwaren wagen 60 à 80 ossen gespannen werden. Omtrent 20 drijvers, allemaal jonge kerels op paarden of die zwemmen konden. Je kunt wel voorstellen wat dat voor een herrie was van: „witvoet — witpens — vaalpens enz.” En al die spiernaakte, flink gebouwde kerels.

Wanneer het voorste paar ossen den anderen oever bereikt had, waren de achterossen pas halverweegs in het water, en de middelste aan het zwemmen en verzuipen. Maar er door kwamen we, met 60 of 80 ossen. En toen de zon haar laatste stralen over het roodbruine water van de Grootrivier wierp, stonden Ouw Chris en zijn lager boven op een rand. De menschen waren hun kost aan het bereiden, en de beesten — ze zagen er zoo rond uit van het water — lagen te rollen in het zand. En als de avondster uitkwam was elk paard opgezadeld en iedere os op zijn plek, om onzen tocht voort te zetten. Boomen die in den weg stonden, werden omgekapt en groote vuren aangelegd op gevaarlijke punten, waar je kans had om met paard en al in een ravijn te vallen.

Te 3 uur in den morgen waren menschen en paarden zoo vermoeid en uitgeput, dat het sein van uitspannen met stomme blijdschap ontvangen werd; de menschen waren te vermoeid om te praten, en je bekommerde er je niet om, of je op zachten dan wel op klipperigen grond je kombars uitspreidde.

Tegen zonsopgang werden wij gewekt door het roepen en schreeuwen der kaffers, en zonder ontbijt, dat wij zoo noodig hadden, zaalden we de paarden op en spanden de wagens in. Toen alles zich in beweging stelde, bleven slechts kombarsen en zadels en doode paarden achter. Wij trokken aanhoudend door zonder te rusten tot 3 uur in den middag en spanden toen uit om de beesten alleen wat rust te geven, voer was er niet. De paarden waren te vermoeid om voedsel te zoeken en lagen meestal op den grond met doffe berusting het uur van opzaal af te wachten. Vele lagen er om niet weder op te staan; gebrek aan voedsel en water en de groote vermoeienissen hadden het hunne gedaan om onze macht sterk te verminderen en te verzwakken.

Niet te lang duurde onze zoo noodige rust. Tegen half vijf kwam het bericht van onze spionnen dat de Engelschen met groote snelheid ons trachtten te omsingelen. Nogmaals „opzaal” en weg ging het weer; paarden en beesten en menschen sleepten zich voort, de burgers die nog kracht en een paard hadden, moesten positie nemen om het lager gelegenheid te geven uit de gevechtlinie te geraken. Nauwelijks waren er een paar kanonschoten gewisseld of de bommen en granaatkartetsen barstten in het lager tussehen de ossen en wagens en de voetgangers. Alles zette het op een sukkeldrafje. De drijvers waren schor van het aansporen hunner ossen. Kombarsen werden weggegooid, zadels, wisselkleeren, alles wat niet hoog noodig was, werd weggegooid.

Nu en dan vond men voetgangers langs den weg liggende, hun kombarsen in stukken scheurende om ze onder de voeten te binden, want de klipjes waren te scherp voor de vele kaalvoeters. Ik behoorde tot de voetgangers; gelukkig had ik nog nieuwe schoenen, maar ze waren mij te groot, zoodat zij mijn hielen en enkels schuurden, maar loopen moest je, bijna altijd op een sukkeldrafje om de wagens en de paardersruiters bij te houden. Je Mauser en patronen werden je te

zwaar. Menig keer stond ik op het punt mijn laatste kombars weg te gooien, maar gelukkig heb ik het niet gedaan. Je kunt wel begrijpen, dat wij als voetgangers aldoor zonder te willen, de achterhoede moesten vormen en bijna voortdurend onder het kanonvuur waren.

Den geheelen nacht zijn wij voortgetrokken op een langzamen gang. De nacht was donker, en tot overmaat van ramp kregen wij de eene stortbui na de andere, zoodat wij ten laatste verplicht waren om halt te houden en uit te spannen. Wij vielen als blokken hout op den grond en sliepen, hoe het regende. Den volgenden morgen werd ik gewekt stokstijf en kletsnat. Ik had in een waterplas liggen slapen, maar ik heb er niets van gemerkt. Wij kregen gelukkig schapen te pakken en spoedig lager er verscheiden daarvan te stuip-trekken met algesneden strot. Ik sneed voor mij zelf een bout af; ik dacht daar zal ik toch voor vandaag wel genoeg aan hebben. Ik was gelukkig genoeg om wat kolen vuur te vinden, die heel schaarsch waren, zooals je wel begrijpen kunt, want na die stortbuien waren al de mestkoecken nat en zoo ook het hout. Toen mijn stukje vleesch half gaar was, kon ik mijn honger niet langer bedwingen en begon er aan te kauwen, en spoedig was mijn stukje vleesch in de maag verdwenen.

Niet lang nadat ik mijn ontbijt verslonden had, werd er weder opgezaald en getrokken. Het aantal voetgangers was sterk vermeerderd, en zoo trokken wij 18 dagen achter elkaar. Bijna iederen dag moesten wij ook van 15 tot 18 uren loopen en in die andere uren moest je maar slapen en kost maken. Je kunt je wel begrijpen hoe wij er uitzagen: ongewasschen, met lange haren en hongerige magen. En mager dat de menschen werden! Ze werden geheel onherkenbaar.

Je moet begrijpen dat ik reeds van af Jagersfontein in den Vrijstaat, waar ik op een patrouille mijn paard moest achterlaten, zoo ook mijn zadel en mijn tweede kombars, te voet gaan moest om mijn commando in te halen. En niettegenstaande ik gemiddeld per dag 15 uren liep, kon ik mijn commando niet innalen, zoodat ik maar altijd zonder paard moest blijven.

Wij werden van hot naar haar gejaagd en konden maar niet de Karoo, die woestijn, uitkomen. Spek-vette paarden vielen van vermoeienis en uitputting op den grond. Maar onze dagen hadden hun toppunt nog niet bereikt. Twee dagen voordat wij bij Houtkraal kwamen, begon het te regenen „dat het zoo barst“, en dat hield met korte tusschenpoozen drie dagen aan. Ossen vielen voor de wagens dood, muilen, paarden. Onze ammunitiewagens waren reeds aardig bespannen. Achteraan trokken twee ossen, daarvoor kwamen een paard (kreupel) en een muil als span, en zoo ging het aan, maar we trokken toch voort.

Een dag voor de geschiedenis van Houtkraal moesten wij standhouden om de beesten en menschen rust te geven. Wij hielden daar een dag stand, maar moesten 's avonds verder trekken, daar wij anders gevaar liepen om omsingeld te worden. De regen hield maar steeds aan; wij hadden den geheelen dag nog geen kans gekregen om onze kleeren te drogen of vuur aan te leggen om onzen kost klaar te maken.

De Engelschen maakten het ons zwaar. Bij Houtkraal was het plan om de spoor over te gaan en zoodoende een beter veld voor onze paarden te krijgen. Maar daar wij onmogelijk bij daglicht de spoor konden overtrekken, moesten wij maar zoo lang de Engelschen achter ophouden totdat de zon onder was gegaan. Maar de Engelschen drongen van achteren hard op, zoodat wij al vechtende ons op het lager moesten terugtrekken. Niet lang daarna floten de kogels bij ons in het lager. Goddank werd het spoedig donker en wij trokken naar de spoor. Het was zoowat 10 K.M. van ons, dus een uur trekken.

Het regende niet meer, maar het stortbuide met emmers uit den hemel. Wij stonden al over onze enkels in het water, maar ieder was toch min of meer opgewekt met het vooruitzicht dat wij aan den overkant van de spoor grasveld zouden krijgen. Gelukkig wisten wij toen nog niet wat wij voor den boeg hadden. Ik had gelukkig een paard gekregen, zoodra ik mijn commandant gevonden had.

Nauwelijks hadden wij een kwartier uurs getrokken, toen wij in een vlei kwamen en onze paarden tot de zadelkleppen in het water stonden. Ik dacht eerst dat het een spruitje was, maar niet lang daarna kreeg ik het in de gaten dat wij in een vlei waren, en, met turfgrond onder ons, onzen tocht moesten maken. Al het water, dat van de bergen afkwam, liep in die vlei. Het duurde niet lang of wij moesten afklimmen, daar onze paarden telkens in de modder vastzaten; dus bleef er niet anders over dan met kleeren en al door de modder te baggeren en wel tegen den stroom op, die zeer sterk was. Bij sommige plekken zakte je heelemaal weg of viel je in een gat, om weder half verdronken boven te komen. Met de paarden ging het niet veel beter, arme beesten!

Tegen 12 uur waren wij juist half pad, en kwamen wij op een droge plek aan. Hier konden onze paarden rusten, maar hoe met onze wagens? Een aantal burgers kregen bevel de paarden bij hunne maats achter te laten en te voet terug te gaan om de wagens door te brengen. Maar honderd burgers voor elken wagen met de bespanning er bij waren niet bij machte om de wagens, die steeds dieper en dieper in de modder weg-zonken, weg te trekken, totdat wij ten laatste order kregen om onze bandeliers met patronen te vullen, daar wij geen kans zagen onze wagens uit de modder te trekken. Met groote moeite kregen wij drie lichte karren en onze twee kanonnen er nog uit.

Wij moesten dus al onze wagens achterlaten en al onze weinige kleeren en potten en pannen.

Den volgenden morgen na een herhaling van het trekken door de modder en het water, kwamen wij juist met de eerste zonnestrallen bij de spoorlijn, dus over die 10 K.M. hadden wij 11 uur gedaan. Toen wij juist op de lijn waren, kwamen van weerskanten gepantserde treinen aan en tusschen die twee treinen moesten wij rijden onder het vuur van de kleine maxim en pompom.

De paarden waren niet alleen uitgeput, maar konden niet galoppeeren in de modder, daar zij telkens vastzaten of uitgleden. Generaal Fourie, die de achterhoede vormde, had niet eens de kans om over de lijn te komen, zoodat de commando's van Ouw Chris en Fourie van elkaar gescheiden werden. Gelukkig voor ons, want nu hadden de Engelschen twee troepenmachtten noodig om ons te vervolgen.

Nadat wij de spoor overgetrokken waren, verbeterde onze toestand. Wij kregen versche paarden, en ook weder voedsel voor mensch en beest, en wij werden niet meer geplaagd door een lager. Evenwel moesten wij dag en nacht door trekken.

Ons doel was mislukt — en nu moesten wij de Grootrivier zoo gauw mogelijk zien te bereiken.

Daar kwamen wij eindelijk bij de Grootrivier; maar door de aanhoudende regens was zij zóó gezwollen, dat het onmogelijk scheen om er over te komen. Wij kregen een boot te pakken, en toen moesten de Hollanders roeien dat het zoo barstte, om de voetgangers over te varen. Maar toen wij 10 à 12 keer over en heen gevaren hadden, waren wij bek-af, en gingen slapen. Den volgenden morgen vroeg begonnen wij weder te roeien. Omstreeks 200 voetgangers waren reeds aan den overkant, en zoowat hetzelfde aantal paarden; terwijl hunne berijders nog aan dezen kant waren.

„Opzaal”, opzaal”, klonk het opeens, en daar stonden wij; de paarden aan den overkant en de berijders aan dezen kant. Sommigen sprongen in het water, en bereikten veilig den overkant. Ik vatte het eerste het beste paard dat ik in handen kon krijgen, en sprong er blootsrugs op, juist bijtijds om weg te komen.

FEUILLETON.

N. R. Ct. Zondag 20 April 1902

Met 200 Transvalers in de Kaapkolonie.

(Ontleend aan de Uitgave van het Perskantoor van het Algemeen Nederlandsch Verbond.)

Verslag van assistent commandant-generaal J. C. SMUTS, staats-procureur der Zuid-Afrikaansche Republiek.

wien een been is afgeschoten. Wanneer en waar weet ik niet waar toen hij de lanciers versloeg, (zie volgende pagina) was hij zijn been reeds kwijt.

Expeditie van Transvalers naar de Kaapkolonie.

Aug.—Sept. 1901.

De expeditie die onder mijn bevel aan het einde van Augustus 1901 de Z.-A. Republiek verliet, bestond uit 75 man onder comdt. van Deventer, 69 onder comdt. Kirsten, 70 onder comdt. Bouwer en 100 onder comdt. Dreyer; tezamen met mijn staf omtrent 340 man. Ik zelf ging met comdt. Dreyer van Gatsrand, distr. Potchefstroom, op 1 Aug. weg, terwijl de anderen onder tijdelijk bevel van comdt. van Deventer te Vetrivier, distr. Hoopstad, O.-Vrijstaat, omstreeks 20 Juli zich vereenigd hadden.

De tocht door den O.-Vrijstaat nam een maand, en was tamelijk moeilijk, daar de vijand met ons gaan naar de Kaapkolonie goed bekend was en alles in zijn vermogen deed om ons doel te doen mislukken. In den noordelijken Vrijstaat had ik, met het kleine aantal manschappen onder mij, te doen met niet minder dan 7 vijandelijke kolonnes, elk van 500 tot 1000 man sterk.

Door den zuidelijken Vrijstaat ging het nog harder; van de westelijke grens af vond ik een rij forten en bezettingen, al langs Modderrivier, welke langs de waterwerken en ThabaNchu doorging tot aan de Basuto-grens, aan het Oosten van den Vrijstaat. Niet zonder groote moeite en aanmerkelijk verlies bereikten wij het district Rouxville tegen het einde van Augustus. Comdt. van Deventer was de gemelde linie bij ThabaNchu doorgaan; ik door de Modderrivier nabij Abrahamskraal. Van Springfontein werd ik weer noordwaarts gedreven tot omtrent 20 mijlen van Bloemfontein, maar slaagde erin den vijand te ontkomen. Mijn totaal verlies was als volgt: in een nachtelijken aanval aan Vetrivier werden 3 burgers gedood, 5 gewond en 7 gevangen genomen, waaronder veldcornet Truter en veldcornet Wolmarans; bij comdt. van Deventer's overtocht over de spoor, bij Brandfort, werden 4 gedood en 7 gewond, waarvan 2 in handen van den vijand vielen; nabij Reddersburg werden 20 burgers gevangen genomen door een overmacht des vijands. Totaal verlies 36.

Nabij Zastron vond ik wnd. hoofdcomdt. Kritzinger, aan wien ik comdt. Dreyer met diens burgers afstond, terwijl ik comdt. P. Wessels van hem overnam. Kritzinger was aan het einde van November nog in den O. V. S. Ik zie uit Engelsche berichten, dat comdt. Dreyer met 9 man in handen van den vijand aan Jammerbergdrift is gevallen. Groot-Oranjerivier vond ik tamelijk ledig, maar bezet door een onafgebroken keten van blokhuisen, forten, wachten en kolonnes. Na verscheiden vruchteloze pogingen dezelve in de richting van

Aliwal Noord door te komen, trok ik in den nacht van 3 op 4 September nabij de Basutogrens over de rivier en kwam in het oostelijk gedeelte der Herschellocatie. Den geheelen nacht van 4 September moest ik mijn pad door Herschel over onbekend en zeer gevaarlijk terrein vechten en verloor daarin een burger gedood en 3 gevangen, alsmede omtrent 30 handpaarden, waarvan wij toen goed voorzien waren. Op 5 September arriveerde ik in de Wasbank-gebergten, oost van de Stormbergen, en trok zuidwaarts in de richting van de Indwekolenmijnen en Oost Londen. Ik kwam tot omtrent 20 mijl oost van Dordrecht op 7 September, toen ik alle verdere poorten en passen door deze gevaarlijke gebergten in bezit van den vijand vond en verplicht was noordwaarts te zwaaien. In Moordenaarspoort had ik persoonlijk een nauwe ontkoming; ik ging met kapitein Adendorff en diens broeder (van Wessel's commando) en mijn adjudant Johan Neethling deze spoort bespieden, toen wij door een groot aantal van den vijand omsingeld werden. Kapitein Adendorff werd gedood, zijn broeder en Neethling beiden zwaar gewond; deze vielen in handen van den vijand, terwijl ik alleen zonder letsel door den vijand heen uitkroop.

Ik trok toen noordwaarts met het doel om de Oost-Londen spoorlijn nabij Penhoek (Cijfergat-kolenmijn) over te gaan, maar vond mij al spoedig door een aantal vijandelijk kolonnes in deze zware gebergten omsingeld. Ongelukkig scheidde comdt. Wessel alhier van mij en moest ik dus met schaars 200 man een weg door de overmacht des vijands banen. Deze deed zijn best mij terug te werpen op de gevaarlijke Grootrivier-lijn en ik spande alle krachten in om Zuidwaarts of Westwaarts door te breken. Van 9 tot 13 September vocht ik 's daags aanhoudend met den vijand, die mij steeds aan verschillende kanten aanviel. 's Nachts moest ik weer in de gebergten rondtrekken om aan zijn strikken te ontsnappen; op 12 September was ik totaal, ja bijna hopeloos omsingeld op Penhoek, maar ik slaagde er in na een hard gevecht dat van 11 uur voormiddags tot 10 uur 's avonds duurde, twee kolonnes terug te slaan met verlies aan hun kant van 51, aan mijn kant van 1 dood. Ik trok dien nacht over de Dordrecht- en Oost-Londen spoorlijnen beide (over laatste te Putterskraal) en zadelde den volgenden morgen nabij Smithrivier af, nadat menschen en paarden een 40 uur zonder voedsel of slaap hadden gevochten en getrokken. De paarden leden nog meer dan de burgers, niet alleen van de groote krachtsinspanning, maar ook van de zware koude en aanhoudende regens in deze Stormbergen, welke voor ons altijd onvergetelijk zullen blijven.

Den volgenden dag trok ik in de richting van Tarkastad voort en arriveerde in de Bamboesbergen, alwaar wij zoo mogelijk een nog zwaarderden tijd hadden dan in de Stormbergen; dag en nacht moesten wij, omsingeld door de overmacht des vijands, voortvechten en aansukelen, terwijl menschen en dieren bijna bezweken van de verschrikkelijke regens en koude. In den nacht van 12 September dwaalden 12 mijner manschappen af en werden deze door den vijand verhinderd zich weer bij mij aan te sluiten. Onder veldcornet Pretorius hebben zij echter een apart commando gesticht en volgens Engelsche berichten zeer goed werk gedaan. Ik verwacht hen nog hier als een talrijk commando.

Ik moest de Bamboesbergen door Elandsrivierpoort uitkomen, maar vond er op 17 September een Engelsche wacht van eenige honderden van de Seventeenth Lancers; ik viel dezen onmiddellijk aan en binnen een paar uur waren 73 gedood en gewond, omtrent 50 gevangen, de rest gevlucht, het kamp met Armstrong kanon en handmaxim ingenomen en aan brand gestoken en vernield.

Wij reden met twee vrachten geweren en amunitie, welke de vijand voor gewonden heeft genomen; wij namen 300 paarden en muilen buit, terwijl ons verlies slechts was 1 dood en vijf gewond, waarvan drie later door ons werden achtergelaten. Niet alleen was dus in mijn eigen behoeften voorzien, maar ik was in staat gesteld andere behoeftige commando's te helpen. Daar ik nog steeds omsingeld was, trok ik dadelijk voort in de richting van Maritsburg, maar vond mij op 19 September aan 4 kanten ingesloten en moest toen door schijnbewegingen den vijand in de war brengen. Van daar trok ik in zuidelijke richting met Grahamsstad als mijn doel. Ik deed mijn best door de reeks van bergen (Groot Winterberg, Wittebergen en Baviaansrivierbergen) zuidwaarts te komen, maar slaagde hierin alleen door veel krachtsinspanning en met verlies van omtrent 100 paarden; ik kwam toen door de Engelsche verdedigingslinies en viel in Bedford, Fort Beaufort en Grahamsstad. De achtervolging door den vijand was nu echter zoo bitter geworden, dat ik verplicht was de Port Elisabethspoor en Groot-Vischrivier over te gaan naar Groot Zuurberg, welke zoowel wegens het zoete en het zure voor mij en mijn dappere bende een herinnering tot onzen dooddag zal blijven. Op 29 September kwamen wij in Groot Zuurberg en aten wij van een aanlokkelijke wilde vrucht welke een gevaarlijk gift was en toen ik met de helft mijner burgers met den dood lag te worstelen, viel de vijand ons aan. Wij sloegen hem gelukkig terug, maar bleven zelve voor dood op het slagveld liggen tot den volgenden morgen, toen wij voortsukkelden; terwijl sommige burgers nog zoo krank waren, dat wij hen op hunne paarden moesten vastmaken, om hen weg te krijgen. Wij trokken deze verschrikkelijke gebergten door, waar de vijand wegens de geaardheid van het terrein zeer goede kans had ons in te sluiten en ook alle krachten inspanden zulks te doen. Achter ons waren Gorringe en de Defence forces van Alexandria en Uitenhage, en een andere groote kolonne aan onze westzijde, terwijl aan onze linkerzijde een ontoegankelijk gebergte was en bijna alle poorten en uitwegen in bezit van den vijand. Op 1 October arriveerden wij in het Addobosch van Uitenhage, Zuid van Zuurberg. Op 2 October werd een der poorten geopend en van den vijand gedood 1 en gevangen 13, terwijl de dappere veldcornet Borius een oog verloor. Op 3 October werden wij na vergeefsche poging om in de richting Port-Elisabeth te gaan, verplicht op Zuurberg terug te vallen. Wij waren den berghalfpad opgegaan, langs een gevaarlijke kloof en zadelden daar af; en tot onze niet geringe verbazing kwam de kolonne van Gorringe eenige uren later hetzelfde pad tot binnen dertig treden

van ons. Zij werd dadelijk aangevallen en met groot verlies de gevaarlijke steilte afgeworpen. Menschen en dieren traptten elkaar dood, achtervolgd door de verbitterde Boeren; volgens mondeling bericht van eenige leden dezer kolonne die later gevangen werden, was hun verlies aan dooden en gewonden en bezeerden 200 man en 700 paarden. De vlucht van den vijand was een ontzettend schouwspel, het gevecht duurde voort tot laat in den nacht zonder eenig verlies van onzen kant.

Den volgenden morgen trokken wij van den berg weer door in noordelijke richting en werd ik verplicht door schaarsheid van voer om commandant Bouwer van de andere commandantschappen af te scheiden en vooruit te doen gaan in de richting van Graaff-Reinet. Hij was pas weg of de achterblijvende officieren ontwaarden een kolonne van den vijand bij hen boven op den berg, welke den nacht van 6 October trachtte hen aan te vallen van twee kanten. Zij waren de Defence-Forces van Alexandria en Grahamsstad, waarvan de laatsten hun kamp boven op, en de eersten hun kamp onder Groot-Zuurberg-pas

hadden opgeslagen. Mijne burgers voorkwamen echter den beraamden aanval door een tegen-aanval, met het gevolg dat beide kampen ingenomen werden, omtrent 10 van den vijand gedood en gewond, 30 gevangen en 70 prachtige paarden buit gemaakt werden. Beladen met ammunitie enz. gingen wij toen achter Bouwer noordwaarts. Intusschen had commandant Bouwer denzelfden dag omtrent 100 van de Defence-Forces van Somerset Oost een pak slaag te Springvale gegeven, eenigen gedood en gewond en 20 gevangen genomen, de rest was naar het dorp Somerset gejaagd. Een aanzienlijk aantal paarden werden hier buit gemaakt. Hij ging toen in de richting van Pearston en na kleine schermutselingen met vijandelijke verkenners en Defence Forces, kwam hij in de Camdeboo gebergten aan (District Aberdeen). Het ongeluk bleef echter bij de Defence Forces van Somerset. Op 13 October kwamen van Deventer en Kirsten bij Doornbosch aan, alwaar gemelde Forces met een aantal C. M. R. (Kaapsche bereden jagers) verschanst waren. Zij vielen onze burgers aan met het noodlottig gevolg dat al hun forten ingenomen werden en 210 man gevangen werden, verscheidene gedood en gewond, terwijl er maar drie der onzen licht bezeerd werden. 220 prachtige paarden werden buitgemaakt, hier en daar. De onzen gingen toen noordwaarts en kruisten de Graaff-Reinet spoor nabij Bethesda-siding. Zij waren bij Steilhoogte aan de Zondagsrivier, op 21 October gekampeerd, toen kol. Lukin een ochtend bij dagbreek onverwachts door middel van verraad een aanval op hen maakte. Gelukkig was ons verlies slechts 1 dood en 1 gewond (veldcornet Smit, die in handen van den vijand viel), en tien van de zwakste burgers gevangen. Zij trokken toen westwaarts om de spoor bij Victoria-West over te komen; en na verscheiden interessante bewegingen, waardoor de vijand misleid werd, slaagden zij hierin op 30 October. Zij zijn toen langzaam en rustig noord van Fraserburg naar Calvinia getrokken, vingen 17 van de Victoria West Defence Forces (waarvan 1 dood) en 19 van de Fraserburg Defence Forces en maakten goede paarden buit. Noord van Sutherland ontmoetten zij Caldwell met de 5th Lancers, dien zij ook een goed pak slaag toebrachten te Brandkraal, 10 doo-dende en wondende en 30 vangende, alsook vele goede paarden. Zoo arriveerden zij in het begin van November in het district Calvinia.

Intusschen was commandant Bouwer omsingeld geworden in de Camdeboo-Bergen en zag zich verplicht zuidwestwaarts te trekken, achtervolgd door kol. Scobell. Hij vond comdt. S. Peyper met het commando van Scheepers (die wegens ernstige ziekte in handen van den vijand was gevallen) onder Groot Zwartberg, nam hem met zich mede en trok toen door Oudtshoorn, Ladysmith, Swellendam, Worcester, Ceres en Sutherland naar het district van Rhijsdorp, alwaar hij vroeg in November arriveerde. Hij heeft bijna dagelijks met den vijand geschermt-seld en van hunne verkenners gevangen, maar belangrijke gevechten vonden niet plaats.

Tegen het einde van November maakten van Deventer en Kirsten, tezamen met eenige lokale commandanten een aanval op de forten van Tontelbosch kolk, noord van Calvinia; en hoewel zij de forten niet konden innemen, namen zij omtrent 400 paarden van den vijand, wat de moeite wel waard was. Ik heb nu het bevel genomen over alle commando's in de westelijke districten der Kaapkolonie en ben bezig deze te organiseeren.

Zoo kwam ons commando in dit district aan, na ontzettend veel lijden, moeite en gevaar te hebben doorstaan. Van de ietwat over de 200 mannen die Grootrivier doorgestaan waren op 4 September, waren 4 gesneuveld, 16 gewond, — waarvan 6 in handen van den vijand vielen —

en 35 waren door den vijand gevangen genomen, voornamelijk wegens afdwalen van het commando; dus een totaal verlies van 45 man. Maar wat hebben zij niet uitgericht? Zij hadden 372 van den vijand gedood en gewond, 429 gevangen en ontwapend, een kanon en maxim met veel geweren en vrachten ammunitie, alsook 1156 paarden en muilen op slagvelden buit gemaakt. Zij hebben

binnen 2 maanden bijna alle districten der Kaapkolonie doorreisd, waren de gevaarlijkste bergketenen in het gezicht des vijands overgegaan en hebben mij in staat gesteld volkomen op de hoogte van den huidige militair en politieke toestand in de kolonie te komen.

Een ander feit van groot militair belang, hetwelk ik niet anders beschouwen kan dan als een gevolg van de wijze waarop mijn burgers overal de locale strijdmachten hebben verpletterd, is de order, van de overheid uitgegaan, dat namelijk alle townguards (stadswachten) en district mounted troops in de Kaapkolonie onmiddellijk ontwapend moesten worden. In aanmerking genomen dat er volgens officieele opgaven van laatst Juni 55,000 gewapende troepen waren aangeworven in Zuid-Afrika, beschouw ik dat deze order tusschen de 20,000 en 30,000 moet affecteeren. Met alle bescheidenheid beschouw ik dat deze expeditie, tot dus verre althans, een succes is geweest, hoe zwaar ook de geleden verliezen waren.

De stemming mijner burgers is prachtig. Hoewel zij misschien zwaarder geleden hebben dan eenig ander klompje burgers in dezen oorlog, zien zij vandaag met blijmoedigheid de toekomst tegemoet, overtuigd dat geen moeilijkheid of vijandelijke overmacht, hoe groot ook, zal kunnen verhinderen dat deze strijd zal worden voortgezet tot Recht zegeviert boven Macht.

Waar allen, officieren en manschappen, zich zoo onderscheiden hebben, is het moeilijk iemand bijzonder te noemen. Maar ik wensch de groote waarde te erkennen van de hulp mij door comdt. van Deventer verschaft in deze expeditie. Verder wensch ik te melden dat Jack Baxter van Klerksdorp, een held zonder vrees en zonder smet, in den nacht van 12 Oct. van zijn commando afdwaalde, den volgenden dag door kol. Scobell gevangen werd en onmiddellijk op moorddadige wijze is doodgeschoten, onder zekere onwettige proclamatie van Lord Kitchener tegen het dragen van khaki-kleeren door de Boeren. Volgens getuigenis der soldaten in vele districten heeft de nobele wijze waarop deze vrijheids-martelaar den dood tegemoet ging, zelfs den barbaarschen vijand ontzag ingeboezemd en sympathie afgeperst. (Kol. Scobell was ook, naar ik meen, onze gevangene te Selikatsnek). Ik vrees dat ook andere mijner gevangenen burgers op deze wijze aan hun einde zijn gekomen. Zij droegen deze kleeren niet voor spionage-doeleinden, maar omdat zij anders naakt zouden moeten loopen. (*)

De algemeene toestand in de Kaapkolonie is zeer gunstig.

J. C. SMUTS,
Asst. Comdt.-Generaal.

(*) Wij hebben toevallig nog bijzonderheden over den dood van Baxter gehoord. Het gebeurde in de buurt van Aberdeen. Baxter had een zwakke borst of had kou gevat, en iemand gaf hem toen, om hem warmer te kleden, een khaki-jasje, dat Baxter droeg onder zijn gewone jas. Dat was de Engelsche uniform die hij aanhad. Baxter stierf als een held. Toen men hem vroeg of hij nog een wensch had, vroeg hij een sigaret, en zittende in een stoel rookte hij nog kalm wat. Toen zei hij: Ik ben klaar. Ga uw gang. Maar weet dat jelle een man doodschiet. — Red. N. R. Ct.

N.R.Ct. Zondag 23 Juni 1901.
Een rapport van Boerenzijde.

EEN BRIEF

van Generaal Smuts aan President Steijn.

L

Onder de Hollanders en Oud-Hollanders, die zich in den tegenwoordigen oorlog van het begin af buitengewoon hebben onderscheiden, mag met groote eere genoemd den naam van den heer P. Steuerwald. Het zou op 't oogenblik ons te ver voeren om een overzicht te geven van wat deze dappere, beleidvolle Nederlander tijdens de 20 maanden welke hij te velde staat, heeft gepresteerd. We willen volstaan met te zeggen, dat Steuerwald een der beste leden was van het vermaarde Verkennerkorps van Theron en als zoodanig vooral in den O. V. S. op zichzelf een der merkwaardigste hoofdstukken uit dezen oorlog heeft helpen opbouwen. Sedert Theron's tragischen dood bij Krugersdorp heeft zijn korps zijn roemrijke nagedachtenis geëerd en vormt thans de bekende en herhaaldelijk met eere genoemde verkenners-afdeeling onder Malan, die o. m. Kitchener's vechtende verkenners in Maart totaal heeft verslagen, om slechts een der vele belangrijke wapenfeiten van Malan's korps te noemen.

De heer Steuerwald zendt ons nu een brief uit Kakamas in de noordwestelijke Kaapkolonie aan de Oranjerivier ter begeleiding van een brief van den Transvaalschen staatsprocureur en vechtgeneraal J. S. Smuts aan President Steijn van den O. V. S. De heer Steuerwald geeft ons verlot aan zijn begeleidend schrijven een en ander te ontleenen, maar het dunkt ons belangrijk genoeg het in zijn geheel over te nemen. Ziehier wat de heer Steuerwald ons schrijft in zijn brief, welke uit Transvaal van commando tot commando is gegaan, voor zooverre hij generaal Smuts' rapport betreft, en verder door de Kaapkolonie naar de zuidelijke kust is gekomen, op welke wijze mag hier niet worden medegedeeld:

Kakamas, 1 Mei 1901.

Ik neem de vrijheid mij tot u te wenden met beleefd verzoek ingesloten brief van den heer J. C. Smuts, staats-procureur en assistent-commandant-generaal der Z. A. R. aan Z.H.Ed. den staatspresident van den Oranje-Vrijstaat door middel van uwe courant wereldkundig te maken. Daar de in 't veld zijnde Boerencommando's zoo goed als geheel afgesloten zijn van de buitenwereld en alles wat in den laatsten tijd omtrent dezen oorlog in Europa bekend wordt uit Engelsche bron afkomstig is, zoo is het van 't grootste belang voor de zaak der Boeren, dat ook nu en dan de waarheid aan 't licht gebracht worde. Toen ik dus op den 7en April ll. met eene patrouille, onder aanvoering van den heer Maritz, voor krijgskaken gezonden werd naar het district Kenhardt, werd mij tevens opgedragen te trachten genoemden brief ter publicatie naar Holland te verzenden.

Tegelijkertijd wensch ik van deze gelegenheid gebruik te maken om u een en ander mede te deelen omtrent den stand van zaken in de Kaapkolonie, waar ik met eene afdeeling van Theron's Verkenningkorps onder aanvoering van commandant Malan werkzaam ben sedert 10 Februari ll. Ik hoop dat u in 't navolgende stof zult vinden tot publicatie in uwe courant, voornamelijk om den verkeerden indruk, welke teweeggebracht wordt door het geschrijf in Engelsche en Kaapkolonische couranten, weg te nemen.

Over 't algemeen is de toestand in de Kolonie voor de Afrikaner-zaak zeer gunstig en niettegenstaande de uiterste krachtsinspanning van den vijand houden de commando's van commandanten Kritzinger, Malan en Van Rheenen en van de kapiteins Scheepers en Fouché nog steeds stand en zijn op zijn minst 4 maal zoo sterk als bij 't doortrekken van de Oranje Rivier. Behalve dat alle burgers die zich bij deze commando's aangesloten hebben, voorzien konden worden van geweren, munitie, paarden, enz., werd een groot aantal geweren vernield en werd munitie op verschillende plaatsen begraven, daar meer werd buitgemaakt dan vervoerd kon worden. Om aan te toonen, dat het hierboven medegedeelde niet overdreven is, wil ik enkele feiten aanhalen, waarbij ik persoonlijk tegenwoordig was en waarvan ik in mijn dagboek aantekening maakte.

Kort na 't overtrekken van de Oranjerivier raakte commandant Malan met eene patrouille van 25 man van de commando's van generaal Christiaan de Wet gescheiden, waarop besloten werd als een zelfstandig commando werkzaam te zijn tot dat er zich weer een goede gelegenheid zou voordoen om ons bij onze commando's aan te sluiten. Om een geregeld verhaal te geven van alle wederwaardigheden van deze patrouille zou te lang ophouden; ik wensch mij daarom slechts tot enkele feiten te

bepalen. Ik moet evenwel doen opmerken dat er bijna geen dag voorbij gegaan is zonder dat we op een of andere wijze aan den vijand schade toebachten.

Op den 17en Februari ll. werd door 5 van onze mannen een wagen met munitie en anderen voorraad buitgemaakt. Bij de eerste schoten nam het escorte, sterk 19 man, de vlucht; 3 hunner, waarvan 1 gewond, bleven in onze handen. Onder meer werden 12 kisten patronen buitgemaakt, welke op een veilige plek geborgen werden, waar ze nog aanwezig zijn, daar we sedert dien tijd nog nimmer gebrek aan munitie hadden.

Op den 26en Februari ll., terwijl we te Klipkraal, eene plaats ten westen van Richmond, gelagerd waren, kwam eene vijandelijke afdeeling, omtrent 120 man sterk, met 5 karren uit de richting van Richmond-Road. In miuder dan geen tijd waren we opgezadeld en vielen we den vijand aan, die terug vluchtte en positie nam in de nabijzijnde randen. Zeventien van ons, voorafgegaan door onze officieren, stormden evenwel hunne positie, met het gevolg, dat de vijand zich na een kort gevecht, waarbij 22 hunner gedood en 32 gewond werden, overgaf. Aan onze zijde werd slechts een paard doodgeschoten. Deze afdeeling van Kitchener's Fighting Scouts was geheel nieuw uitgerust, zoodat we een prachtige buit maakten.

Een groote hoeveelheid patronen, omtrent 15,000, werd buitgemaakt. Nadat ieder onzer zich van 't noodige voorzien had, werden de overige goederen verbrand; 2 karren werden echter mede genomen om de ammunitie en geweren te vervoeren.

Te Modderfontein had op den 4en Maart II. eene schermseling plaats tusschen 6 van ons en 9 Engelschen; slechts 1 khaki kwam er heelhuids af. Aan onze zijde geen verlies.

Van den 7en tot en met den 17en Maart II. werden we achtervolgd door eene afdeeling van Kitcheners Fighting Scouts, omtrent 400 man sterk, waarmede we herhaaldelijk slaags waren. Bij elk gevecht werden den vijand kleine verliezen toegebracht. Te Stellenboschvlei b.v. op den 8en Maart, werden 3 Engelschen, waaronder een kapitein, gedood en 3 gewond, terwijl er 14 gevangenen genomen werden. In dit gevecht sneuvelde een der onzen en werd er een gewond. Op den 10en werden 6 Engelschen gevangen zonder een schot te lossen.

Te Hoekdoorn verbrandden we omtrent 80 geweren, daar 't vervoer ons te lastig viel en de kolonisten zich niet zoo spoedig aansluiten als wij geweren buitmaken.

Een khaki werd in dit tijdsverloop tot 3 maal toe gevangen (zooals u zeker bekend is worden de krijgsgevangenen steeds weder in vrijheid gesteld) en deze leverde ons dus 3 geweren, 3 paarden, 3 zadels en omtrent 450 patronen.

Wanneer ik voortga met 't opsommen van feiten, welke gelukkig voor ons afgelopen zijn, dan zou u misschien kunnen denken, dat ik overdrijf en om dit te voorkomen, wil ik nu een en ander mededeelen omtrent Blauwkrans, nabij Jansonville, waar we dd. 20 Maart II. tezamen met de commando's van kapt. Fouché en Scheepers, door een sterke vijandelijke macht werden omsingeld. Ik herinner mij niet gedurende dezen oorlog zoo dicht ingesloten geweest te zijn, en toch hadden we het geluk om te ontkomen, met het geringe verlies van 1 dood en 2 gewond. Weliswaar zijn vele paarden in den slag gebleven, maar dit waren reserve-paarden, welke in de hand gehouden werden; doordat het terrein zeer moeilijk begaanbaar was, moesten er wel verscheidene achterblijven. Van deze affaire wordt door de Engelsche couranten grooten ophef gemaakt. Een koloniale courant zegt zelfs, dat, volgens bericht van een ooggetuige, 42 Boeren op 't slagveld begraven werden. Ongetwijfeld zijn echter de verliezen aan Engelsche zijde grooter dan de onze, voorzover menschenlevens betreft, en wat de paarden aangaat, dit verlies was binnen den tijd van 2 weken ruimschoots hersteld, want kapt. Scheepers maakte te Murraysburg 160 paarden buit, terwijl eene patrouille van kapt. Fouché uit een kamp nabij Nelspoort omtrent 250 paarden nam, en commandant Malan, in vereeniging met een gedeelte van kapt. Scheepers' mannen, op den 6en April II, eene Engelsche afdeeling van 90 man sterk in de nabijheid van Aberdeen tot overgave dwong, na een gevecht dat 3 uren duurde, en bij deze gelegenheid ongeveer 90 paarden en 60 muilieren buit maakte. Het getal paarden, door ons te Blauwkrans verloren, bedroeg hoogstens 100. In laatstgenoemd gevecht sneuvelde 5 Engelschen en werden 13 gewond, terwijl aan onze zijde geen verliezen waren.

Het commando van commandant Malan was op dit oogenblik reeds aangegroeid van 25 man tot ongeveer 80, en allen zijn goed gekleed en ruim voorzien van Engelsche wapens, ammunitie, paarden enz. enz. Gemiddeld heeft ieder man minstens 3 paarden en zoo is het ook met de andere commando's welke in de koloniewerkzaam zijn.

Wanneer u het bovenstaande vergelijkt met de berichten, welke omtrent de aangehaalde feiten in de koloniale couranten voorkomen, dan zal u daaruit zien dat de Engelsche berichten ver van de waarheid afwijken, waarom ik u verzoek dit onder de aandacht te brengen van 't publiek, zoodat het hiermede rekening kan houden bij 't lezen van voor de Boeren nadeelige berichten. In 't geheel verloor Malan's commando in de 2 maanden, waarin veel gevochten werd, slechts 4 man, waarvan 1 sneuvelde en 3 gewond in handen van den vijand moesten worden achtergelaten.

Alvorens te eindigen wensch ik nog uwe aandacht te vestigen op het volgend bericht, voorkomende in de

Graaf-Reinet Advertiser, dd, 27 Maart II. :

High treason and Murder.

Three wen shot.

The sentences of death passed on Jan Petrus and Sarel Ninaber and Jan Andries Nieuwoudt, convicted of high treason and murder in connection with the wreck of a train and the loss of five lives near Taaibosch Siding, was carried out at De Aar on the 10th, the men being shot at sunset. The garrison paraded under Major-General Settle, Major Drummond Hay being in command of the firing parties. The proceedings passed off quietly, and death was instantaneous. The Dutch Reformed Church minister

of Hanover was sent for as soon as the sentences were promulgated, and remained with the prisoners until the final act. The relatives they wished to see were also brought in by the military from the district. The other two men concerned in the affair, namely, Hermanus and Frederik Nieuwoudt, were each sentenced to five years' penal servitude.

(Dit is een bericht over het fusilleeren van 3 Afrikaners te de Aar op 10 Maart j.l. wegens een vermeenden aanslag der genoemde 3 mannen op een trein bij Taaiboschfontein, 't welk wij uitvoerig hebben medegedeeld en reeds toen niet als een gerechtelijke executie, maar als een moord hebben betiteld. Red. N. R. Ct.)

Ik kan u mededeelen, dat ik persoonlijk tegenwoordig was bij 't deraillieren van bedoelden trein en de verzekering geven, dat niet alleen geen van de veroordeelde personen enig deel gehad heeft aan dit feit, maar dat zij er geheel en al onkundig van waren, eerst den volgenden dag hebben zij vernomen wat gebeurd was. Om nog sterker aan te toonen, dat deze personen geheel onschuldig veroordeeld zijn, merk ik nog op, dat ik zelf noch een mijner kameraden geweten heeft wat 't plan was van commandant Malan, voordat we in den avond van den 19en Februari bij den spoorweg nabij Taaibosch siding aankwamen. De moord van deze 3 onschuldige mannen is erger dan die van Slachtersnek en heeft een diepe verontwaardiging opgewekt onder de Afrikaners, die zich nog rustig gehouden hadden en zal dan ook zeker duur te staan komen aan Engeland.

Een rapport van Boerenzijde.

EEN BRIEF

van Generaal Smuts aan President Steijn.

II. (Slot)

Aan ZHed. Staatspresident Steijn,
Dist. Potchefstroom,
Z. A. R.

HoogEdele Staatspresident,

Om UHed. op de hoogte te brengen met betrekking tot de wederrechtelijke handelwijze van den vijand in de westelijke districten van de Z. A. R., wensch ik hiermede het een en ander in breede trekken aan te stippen, met opgave van zoodanige bijzonderheden, welke kunnen dienen tot verduidelijking. UHed. zal natuurlijk verstaan dat de door mij aangehaalde bijzonderheden berusten op beëdigde verklaringen of door mij zelve zijn waargenomen, zoodat ik voor de waarheid ervan ten volle kan instaan; ook zijn zij niet een volledig verhaal van al de schandelijke en wederrechtelijke daden door den vijand verricht, maar alleenlijk enkele typische voorbeelden genomen uit een massa materiaal, voor de opgave en uiteenzetting waarvan ik nu geen tijd heb. Gedurende de maand Juli 1900 werd ik door mijne regeering belast met een opdracht naar de afgesneden westelijke districten en vertrok ik van Balmoral station daarheen, maar toen ik te Elandsrivier arriveerde, werd ik op dringende bezigheid door de regeering teruggeroepen en keerde ik langs Bronkwaalspruit-station terug. Ik kwam daar laat in den namiddag aan, en op dat hooge veld en in het hartje van den winter was het zoo vreeselijk koud, dat ik het bijna ondragelijk vond en dat (volgens officieele berichten) vele Engelsche soldaten aan ontbering bezweken. Pas daar aangekomen, zag ik in een wagen twee vrouwen en eenige kleine kinderen; de eene vrouw was de bejaarde oude weduwe Heethling van Tierpoort, moeder van den landdrost van Klerksdorp en familie van den geachten predikant van Stellenbosch; de andere hare dochter, mevr. du Toit, met hare kinderen. Hun toestand in dat bitter koude kl. maat was hartverscheurend; zonder voedsel, zonder deksel, met slechts de kleeren aan hun lijf. Die oude moeder, meer dan 70 jaren oud, verhaalde mij het volgende. Tierpoort was eenige weken te voren gedurende de schermutselingen, welke den grooten slag van Donkerhoek voorafgingen en volgden, gelegen in het vcutterrein, en van de randen achter haar woonhuis werd herhaalde malen op de vijandelijke patrouilles door onze menschen geschoten. Eenmaal waren enkele Boeren tot bij het huis afgekomen en had zij een brood aan hen gegeven, kort daarna kwam een Engelsche officier een avond naar het huis met een sterke patrouille, en zeide haar aan, nog dien nacht te vertrekken, daar de plaats den volgenden ochtend moest worden afgebrand. Zij wees hem erop, dat zulks onmoge-

lijk was, daar al het vee en de wagens door de Engelschen waren weggeroofd, en dat zij te oud was om naar de Boeren-linies te loopen. Hij bleef onverbiddelijk en was zoo brutaal, dat de opgeschoten dochter van mev. du Toit, die als tolk ageerde, hem zeide, dat hij zich moest schamen om op deze schandelijke wijze weerlooze vrouwen en kinderen te vervolgen, in stede van met de Boeren te vechten, waarop hij zich zoover vergat, dat hij haar een klap in 't aangezicht gaf. Daar hij niet wou toegeven, moest nog dien avond naar de Boerenlinies gezonden worden om een ossenwagen te halen. Toen de wagen arriveerde, weigerde de ridderlijke officier (een Australische kolonist) dat er eenig voedsel, kleederen of slaapgoed op den wagen geplaatst werd, en moesten die arme menschen in dien erbarmelijken toestand de wijde wereld ingezonden worden. Haar jongste zoon, Johannes Heethling, was toen bij mij, tot hare onuitputtelijke vreugde, en ik gaf haar van alles dat ik mis en kon om haar op haar reis naar het Boscveid te voorzien. Alleen in de wereld met hare dochter en kleindochter, was zij nog vol moed en geloof, en wist zelfs ons op te beuren. Ik noem dit niet als een zeldzaamheid, maar als een typisch voorbeeld van wat op honderden andere plaatsen is voorgevallen. En dit geschiedde nog in het groene hout, toen Lord Roberts nog met ons bezig was over een algemeene overgave te onderhandelen, en niet zonder hoop was zijn doel te bereiken. Maar toen deze hoop verdwenen was, toen wij hem niet alleen verzekerd hadden maar hij ook door de omstandigheden verzekerd was geworden, dat wij in den strijd zouden volharden tot de vrijheid of den dood toe, toen werden alle limieten der beschaving en menscheijkheid als in een wilden orkaan van grenzenlooze woede overstroomd. Ik moet erkennen, dat, wanneer ik nu terugdenk aan alles wat ik sedert gezien en beleefd heb, in de westelijke districten, ik mij gansch onbekwaam gevoel om zelfs in algemeene trekken te beschrijven de verwoesting, alhier door den vijand aangericht; de smart en het leed ons aangedaan, en welke als ijzer in de zielen van onze vrouwen en kinderen zijn ingegaan.

Laat mij als een voorbeeld nemen dat gedeelte van het district Krugersdorp, dat tusschen de Magalies- en Witwatersbergen is gelegen, een van de schoonste, vruchtbaarste en meest bebouwde streken van Zuid-Afrika, de zogenaamde moot. Toen ik in Juli 1900 in deze gewesten aankwam, was deze streek nog groen, met onafgebroken landerijen, tuinen en schoon bebouwde plaatsen en hoeven; een lust voor de oogen en een bewijs wat ons volk in tien jaren op landbouwkundig gebied kon inrichten. En nu? Nu is ze een dorre verwoeste wildernis, alle landerijen vernield, de tuinen afgekapt en uitgerooid, de plaatsen afgebrand, de huizen in vele gevallen

niet alleen afgebrand, maar met dynamiet opgeblazen, zoodat er niet de eene steen op den anderen is gelaten; een verblijfplaats voor den nachtuil en den aasvogel. Waar nog zoo kort geleden alles leven, welvaart en vreugde was, heerscht nu de dood. Geen levend dier meer, geen vrouw of kind, geen kaffermeid, of men ziet op hun gelaatstrekken angst, kommer, ja zelfs honger, in duidelijke trekken afgeteekend. O! men moet de pen van een Jesaiah of Jeremiah hebben, om dezen gruwel der verwoesting te kunnen beschrijven. Ik geloof niet dat er sedert den 30-jarigen oorlog en de vernieling door de legers van Tilly en Wallenstein aangericht, een dergelijk tooneel van algeheele vernieling is gezien. Hoe dikwijls heb ik aan de helling van den Magaliesberg gezeten en gekeken naar de vele plaatsen, landerijen, schuren, pakhuizen in een onafgebroken vuur en vlam. Wanneer wij met den vijand wilden vechten, werd door de troepen schuiling gezocht achter de woonhuizen waarin onze vrouwen en kinderen zich bevonden en waar het ons dus onmogelijk was op hen te vuren. Wanneer wij zijne kampen wilden bombardeeren, waren die gevuld met onze gevangene vrouwen en kinderen. Oude mannen met een been in het graf, werden op de snoodste wijze gevangen en te voet voor de troepen uitgedreven. De oude Gert Oosthuizen, 75 jaar, werd door generaal Clements naar generaal de la Rey gezonden als parlementair, om ons te verzoeken met hem (generaal Clements) „over den toestand van het land” te confereren. Toen wij beslist weigerden eenige zoodanige conferentie te hebben over ons eigen door hen verwoeste land, werd hij zoo boos, dat hij dien zwakken grijsaard deed vangen en als krijgsgevangene vervoeren. Zelfs kinderen van 12 jaren oud werden gevangen, omdat zij er te veel naar den smaak der Engelsche officieren als krijgslieden uitzagen! En dan de vrouwen en kinderen en al het leed hun aangedaan. In den zak van een Engelsch officier, die in den slag bij Boshfontein sneuvelde, vonden wij een brief, waarin op vermakelijke wijze werd uiteengezet hoe hij te werk ging. In een huis had hij de vrouwen en kinderen bijeengeroepen en ten hunnen gedwongene aanhoore werd God save the

Queen op de piano gespeeld met gezang der aanwezige troepen en toen werd het huis met alles erin in brand gestoken. Op een andere plaats werd den vrouwen en kinderen aangezegd, alles dat zij wilden redden uit het huis te dragen, daar het huis in brand moest worden gestoken. Een uur tijd werd hun gegeven dat te doen. Toen zij alles op een hoop hadden uitgebracht, werd deze hoop aan brand gestoken. En deze officier vertelt dit alles als een grap. Waarlijk de hoon, de versmading en verachting, de barbaarsche ruwheid, waarmede deze onschuldige vrouwen en kinderen zijn behandeld geworden en nog behandeld worden, gaat alle verstand te boven. Wanneer officieren zoo denken en handelen, wat moet men dan verwachten van den gewone Tommy, en wat van den Kaapschen jongen en de kaffers, waarvan de Engelsche lagers wemelen! In vele gevallen worden vrouwen en kinderen door hen geslagen, zooals b.v. geschiedde met de oude weduwe Coetzee van Elandsrivier, Rustenburg, die ik een dag nadat de Engelsche macht was weggegaan van daar, in een toestand van jammerlijke mishandeling vond.

Maar ik wensch nog een voorbeeld te geven van de totale vernieling van ons dierbaar vaderland.

Den namiddag toen ik van de gemelde weduwe Coetzee vertrok, ging ik op een verkenningstocht langs de Doornrivier (een spruit van Elandsrivier) op, alwaar den vorigen dag het leger van generaal Douglas was geweest. Ik kende die streek goed, daar onzo legermacht er gelegen had met het beleg van het kamp van kol. Hore aan de Elandrivier. Het was nacht, maar maneschijn toen ik daar aankwam. Ik kwam bij de eerste plaats met een metgezel en vond daar alles vernield en afgebrand; ik kwam bij de tweede plaats en vond die niet verbrand, maar geplunderd en zonder een levende ziel; en zoo ging ik dien nacht 12 of 14 achtereenvolgende plaatsen voorbij, allen verbrand of geplunderd en geen sterveling aldaar te vinden. Waarlijk het leek meer op een spooktooneel in den maneschijn dan op die prachtige welvarende streek, die ik nog een maand of wat in al hare glorie verlaten had. Ik ging dien nacht laat op een der verlatene werven slapen. Die schoone plaats (Doornkom) was totaal geplunderd en alles vernield; de eigenaar ervan (Mostert) is krijgsgevangene op St. Helena; zijn vrouw gestorven en eenige kleine weesjes alleen bleven daar bij de familie. Maar zelfs hun onschuld en jeugd en de ballingschap van hun vader konden niet de wraakzucht van den vijand verzachten. Ik dacht dien nacht wat van al de vele families van die streek geworden was, en tot mijn verbazing vond ik hen den volgenden morgen gelijk dassen uit de naburige randen uitkomen. De vrouwen waren daarheen met hare kinderen gevluht, daar zij zich veiliger in het veld met het wilde gedierte gevoelden, dan onder bescherming van Harer Majesteit's vlag en legermachten. Eenige vrouwen van deze streek waren gruwelijk mishandeld, zelfs verkracht, door Kaapsche jongens en waren door het gebergte drie uur te paard gevluht en hadden schuiling gezocht te Bokskloof. Waarlijk, zelfs een hart van steen moest tranen van medelooogen storten over dezen toestand van onuitsprekelijke ellende. Van Doornkom reed ik in den namiddag door Bokslot naar Costerivier, alwaar ik dezelfde verwoesting en ellende aantrof. Niet minder dan 7 families, bestaande uit vrouwen en kleine kinderen, leefden onder de boomen in de open lucht niettegenstaande de zware regens. Zelfs de tenten waren verbrand; deze verwoesting was door generaals Paget en Plumer aangericht.

Door in alle bijzonderheden te gaan zoude ik U H. E. alleen vermoeien; ik haal derhalve nog maar één geval aan om te wijzen hoe vrouwen en kinderen door de legermachten van deze generaals behandeld werden. Toen de vijand te Groenfontein aan de Costerrivier aankwam, was de dappere oude Luikes van der Werve tegen order van generaal de la Røy voorwaarts gereden en schoot hij op de vijandelijke verkenners van achter zijn kraalmuur. Zijn vrouw kwam uit het huis om hem te vragen zulks maar liever niet te doen. Onmiddellijk werd ook op haar geschoten en werd zij doodlijk in het hoofd gewond. Haar man droeg haar toen naar huis en werd aldaar onmiddellijk krijgsgevangen genomen en naar het Engelsche lager vervoerd. De stervende vrouw met haar 3 of 4 kleine

kinderen werden toen uit het huis genomen en de plaats met alles er op afgebrand. Zij werd gebracht naar het huis van zekeren Albert Bibier, waar ook een aantal kleine kinderen waren. Pas was zij hier gebracht of het huis werd op gruwelijke wijze geplunderd, zoodat er zelfs geen kombaars of kussen voor de stervende vrouw overbleef en alle voedsel werd verbrand. Toen mrs. Bibier hiertegen protesteerde en vroeg waarvan hare kleine kinderen en de kleine weesjes moesten leven werd haar geantwoord „Laat de Boeren jllie kost geven”. Slechts één dubbel handvol milie meel werd haar toegelaten van het vuur te redden.

Op de plaats Cijferfontein behoorende aan Paul Grobler was niet alleen geplunderd en verbrand, maar zijn schoonmoeder, een oude weduwe van over de 70 jaren, die mij meer dan eenmaal de bittere door haar meegemaakte geschiedenis van de voortrekkers in Natal en den O. V. S. verhaald had, was op gruwelijke wijze mishandeld. Zij werd op den grond gesmeten, half ontkleed en toen alle geld- en andere waardeartikelen (welke zij voorzichtigheidshalve op haar lijf droeg) van haar gewalddadig geroofd. Zij bleef zoo goed als dood daar liggen. Dit noem ik ook maar als een voorbeeld, van wat bijna dagelijks voorviel en nog voorvalt. Ik zie uit de buitenlandsche couranten, dat de behandeling van den gevangenen vrouwen en kinderen der vechtende burgers in de Kolonies nogal opschudding baart, maar indien men in de buitenwereld een honderdste deel wist van wat binnen de Republieken gedaan wordt, dan zou de gansche christenheid zich de kleederen scheuren en een groot geroep ten hemel verheffen tegen deze onbeschrijfelijke barbaarschheid.

Maar wa mij bovenal verwondert, is de onbreekbare volharding dezer mishandelde vrouwen, en deze volharding, zoo tragisch, zoo verheven schoon, ontspruit niet alleen uit een onwankelbaar geloof, in de groote toekomst, welke ons volk tegemoet gaat, maar ook uit een vast vertrouwen op God. Zoo verhaalde mij iemand dat, terwijl een Britsche officier bezig was een huis met alles erin af te branden, de vrouw hare kinderen bijeen riep en „Prij den Heer met blijde galmen” buiten zong. Zelfs die officier was bewogen tot tranen, maar moest voortgaan met zijn werk. Ja, de martelaars van de middeleeuwen hebben niet schooner geloof en taatier volharding aan den dag gelegd dan de Boerenvrouwen van den huidigen dag. Waarlijk, zulke vrouwen moeten noodwendig de moeders van een groot volk worden. Ik heb algemeen gehoord, mag ik zeggen, dat de vijand nu meer op de gevolgen van hongersnood steunt dan op zijn eigen wapenen. Zoo worden alle voedingsmiddelen vernield, alle wagens, karren, molens, ploegen, trap- en dorschmachiens verbrand, waterdammen vernield, zelfs koffiemolens worden vernield, omdat de vrouwen ermede koren malen! Alles zal den vijand niets baten en onze vrouwen en commando's zullen eerder van rijsmieren leven dan den strijd om hun heilig recht wegens honger op te geven.

Het is onnoodig voor mij een opgave van alle andere verwoeste streken en districten te doen. Het geheele land, de gansche republiek is tot in den wortel verwoest en vernield. Overal ziet men dezelfde tooneelen van uitroeiing en ellende; overal aane vrouwen, kinderen en ouden van dagen, vluchtende met de kleine klompjes vee, welke de vijand nog niet in handen heeft kunnen krijgen; ziekten heerschen ongehinderd, want onze Boerendokters zijn gevangen, en al hun medicijn door den vijand genomen en Britschegezinde dokters zijn naar den vijand overgegaan.

Ik ga dus over om een ander punt aan te roeren: ik bedoel de wijze, waarop de vijand zich van Kafferhulp bedient om onze vrouwen en kinderen nog smartelijker leed aan te doen. Ik wensch nu niet terug te gaan naar de oude geschiedenis van de aanwerving en aanvoering van naturellen door Britsche officieren langs onze wester- en noordergrens, waarvan, zooals UHed. weet, mijne regeering de documentaire bewijzen in bezit heeft. De moorden van Derdepoot en andere punten op onze westergrenzen zijn dan ook in de schaduw gesteld door wat sedert Mei 1.1. is voorgevallen. De Kafferhoofden zijn samen met den vijand de westergrens overgetrokken en hebben moorden en gruwelen aangericht, waarvoor zelfs de Britsche soldaat terugdeinsde. Het gevolg was, dat groote deelen der westelijke en noordelijke districten door ons moesten worden ontruimd, daar de vrouwen en kinderen gedurig aan vermoording waren blootgesteld. Vrouwenlagers werden toen op meer centrale punten in de westelijke districten getrokken en de vrouwen en kinderen voorzien van wagens, tenten, voedsel en onder zorg van oude mannen geplaatst, die minder geschikt waren voor krijgsdienst. Men zou gedacht hebben dat de vijand uit een gevoel van medelijden, dat zelfs door de dieren gedeeld wordt, deze vrouwenlagers ongehinderd zoude laten. Maar neen; telkenmale trok hij daarheen, verbrandde al de wagens, tenten en voedsel, ving de bejaarde wachten die niet hadden kunnen vluchten en richtte eene ellende aan welke alle beschrijving te boven gaat. En waar hij niet kwam zond hij de Kaffers, of liever de Kafferhorden vormden alrijd een vleugel van de Britsche legermacht en voltooiden het verwoestingswerk dat de Engelsche troepen begonnen hadden. Het was mijn plicht bij meedane eene gelegenheid deze vrouwenkampen te gaan bezoeken en ik moet zeggen dat ik nooit gedacht had in mijn leven dergelijke tooneelen van ellende te zien. De

vrouwen en kinderen bijna alle lijdende aan malaria en andere ziekten, die de gevolgen van ontbering en slechte voeding zijn, zonder dokter, zonder medicijnen, zonder eenigen troost in deze wereld, bijna zonder kleding, en na de vijandelijke strooptochten zonder voedsel. En deze vrouwen waren niet allen uit de arme en verachteerde klassen, maar sommigen waren van de aanzienlijkste families van het land. Maar geen ontbering kon den geest dezer edele martelaressen breken, en met één stem raadden zij mij en de burgers aan te volharden tot het einde toe.

Het zou UHed. vervelen zoo ik in bijzonderheden ging; ik wensch alleen één voorbeeld te geven om te toonen hoe Brit en Kaffer samenwerken in dit duivelswerk. Comdt. Riekert van Rustenburg wordt, zooals UHed. weet, zeer gehaat door den vijand. Zijne

vrouw, eene dame waarop ons volk trotsch mag zijn, had op eigen kosten een hospitaal te Rustenburg ingericht, alwaar zij onder anderen omtrent 15 zieken en gewonden verpleegde, die hoofd-comdt. C. R. de Wet aldaar achterliet in zijn grooten tocht van Bethlehém. Of dit van haar onvergeeflijke zonde was weet ik niet, maar het feit blijft, dat toen de vijand eenigen tijd daarna het dorp Rustenburg weer in bezit kreeg, hij voor haar een verfijnd kastijdingsmiddel uitdacht en haar 7 mijlen buiten Rustenburg naar de plaats Paardekraal in de nabijheid der rooverkaffers, te zamen met haar dochters en schoondochters verbande. Hier was geen ander blank schepsel behalve een oude grijsaard, Hermitage. Te vergeefs klaagde zij er over dat zij geen kost had en van honger moest omkomen of door de barbaren vermoord worden. Men gaf geen gehoor, want dat was juist de voor haar uitgedachte straf. Na onuitsprekelijk veel te hebben uitgestaan, werd zij een nacht gedwongen ter redding van haar leven te vluchten en kwam eene vrouw in haar nachtkleederen door tot bij Rustenburg met de mededeeling dat alle zielen te Paardekraal vermoord waren. Gelukkig bleek het later dat alleen de oude Hermitage door de Kaffers vermoord was, maar den angst door de arme vrouwen uitgestaan, behoef ik niet te beschrijven. Per slot van rekening werden deze vrouwen tezamen, met omtrent 15 anderen en de kinderen, uitgezonden naar de Boere-linies, omdat de vijand dacht dat zij daar ten minste zeker van honger zouden omkomen. Dat deze oorlogvoering tegen weerlooze non-combattanten en deze vernieling van private eigendommen, welke op geen directe wijze in verband met de voortzetting van den oorlog staan, in strijd met de voorschriften van het moderne volkenrecht zijn, behoeft geen betoog. Door tallooze Engelsche rechtgeleerden van gezag, door protocollen en conventies, plechtig door Engeland geteekend, worden deze daden en handelwijzen niet alleen afgekeurd maar ten strengste verboden. De leer van Wheaton, van Phillimore, van Hall stemt overeen met de oorlogsregulaties van de Brusselsche conferentie en van de jongstgehouden conferentie van den Haag, door de Britsche regeering goedgekeurd en geteekend; en alle zeggen als met één stem, dat private eigendommen of land, geen contrabande zijnde, onaanastbaar zijn en non-combattanten ongehinderd moeten gelaten worden. Lord Roberts in zijne proclamatie beroept zich op onze beweerde wijze van guerrilla-voering ter zijner rechtvaardiging. Hij zegt, dat hij alle middelen door beschaafde volkeren onder dergelijke omstandigheden aangewend, zal gebruiken om een einde aan dezen guerrilla te maken. Ik ontken, dat wij guerrilla voeren, maar gesteld eens dat wij zulks deden, zou dat de daden der Engelsche officieren rechtvaardigen? De rechtgeleerde autoriteiten en de solemne conventies maken geen onderscheid tusschen guerrilla en eenige andere wettige wijze van oorlogvoering. De vraag is alleen of wij wettiglijk oorlog voeren en erkende combattanten zijn en als zoodanig onder de oorlogswet der naties vallen! Nu, dat wordt door de Engelsche proclamaties erkend en bevestigd. Wij zijn geen roovers of misdadigers, maar wettige combattanten en als zoodanig kunnen wij ons beroepen op het volkenrecht en de door de Engelschen geteekende conventies. Ik mag met vrijmoedigheid zeggen dat ik op juridisch gebied even goed op de hoogte ben als zij op wier advies de proclamaties en handelwijzen van de Britsche regeering en de militaire autoriteiten gebaseerd zijn, en ik ontken dat, met voorbijgaan natuurlijk van erkende barbaarschheden en zeldzame handelingen door den besten rechtgeleerde afgekeurd, erin de annalen der beschaafde oorlogvoering precedenten zijn voor de algemeene afbranding van plaatsen en dorpen, de verwoesting van alle voedingsmiddelen, de behandeling van vrouwen en kinderen als krijgsgevangenen en hun verbanning naar vreemde landen; om van nog gruwelijker handelingen niet te spreken. En ik ont-

ken, dat wij guerrilla voeren; was het guerrilla b.v. toen generaal de la Rey en ik op 3 December aan Sterk-stroom en op het terrein waar deze verschrikkelijke vernieling is aangericht, na een zwaren slag, het Engelsche kamp innamen en 130 zwaar beladen wagens en over de 3000 ossen buit maakten en honderd van den vijand dood en gewond en meer dan honderd krijsgesvangenen in onze handen vielen? Of was het guerrilla toen generaal de la Rey, Beyers en ik op 13 December het lager van generaal Clements en Legge in hun gefortificeerde posities aan den Magaliesberg te Nooitgedacht aanvielen en na een van de hardste slagen van dezen oorlog hen versloegen, hun kamp van hen afnamen en over de 300 krijsgesvangenen en over de 400 dooden en gewonden, waaronder de gesneuvelde generaal Legge, in onze handen vielen? Ik wil niet eens gewagen van de andere groote slagen in de beide republieken in de laatste maanden geleverd.

Dat is voorwaar geen guerrilla, waar groote legers van den vijand zoo aan stuk geslagen werden. De waarheid is dat wij een nieuwe soort van oorlogvoering hebben ontwikkeld, waarvoor de vijand den ouden, verkeerden naam van guerrilla gebruikt. Na gedurende de eerste helft van den oorlog op de oude wijze te hebben gevochten met al onze macht en overtuigd zijnde, dat de Engelsche overmacht voor ons te groot is, hebben wij een ander pad ingeslagen, waar strategie, beweging, dispositie van geringe strijdmachten over uitgestrekte terreinen van veel grooter belang is dan het eigenlijke vechten, doch niet als guerrilla's. Wij staan steeds in verband met de andere deelen en afdeelingen en op geschikte tijden en plaatsen kunnen wij altijd met verpletterend effect op den vijand concentreren. Wij voeren geen guerrilla, de Boeren kunnen nooit guerrilla voeren; hun aard en militaire opvatting zijn in strijd daarmede. Hun goede organisatie en de humane manier waarop zij tot hertoe in den voor hen zoo bitteren en heiligen strijd hebben volhard, laten den vijand geen de minste versooning voor zijne barbaarschheid. Deze barbaarschheid heeft echter dit goede voor ons gehad, dat ze voor een groot gedeelte onzer burgers alle secondaire en met hun plicht strijdende doeleinden heeft doen verdwijnen. Zij hebben nu geen plaatsen of wereldsch goed meer om te beschermen; velen hebben zelfs geen vrouwen en kinderen

meer om voor te zorgen. Nu eerst, onder het juk, voelen zij wat hun onafhankelijkheid voor hen waard is en branden zij met een heiligen ijver om hun dierbaarsten van de verdrukking te verlossen, om de koloniale broeders, die daar ginds in de tronken zitten ter wille onzer onafhankelijkheid, met hun banden te bevrijden, en om voorzichtig voor geheel Zuid-Afrika een vrede te bewerkstelligen welke de vele kostbare offers reeds gebracht en de groote opofferingen reeds gemaakt, het bloed en de tranen, niet alleen die van het voorgeslacht, maar vooral die in dezen vreeslijken strijd gestort, niet onwaardig zal zijn.

Ik heb de eer te zijn

Uw Ed.'s d.w. dienaar
(Get.) J. C. SMUTS,
Staatsprocureur
en Asst. Comdt.-Generaal
der Z.-A. R.

Prieska - Kenhard - Upington.

Kort overzicht van de gebeurtenissen in Prieska, Kenhard en Upington even voor en tijdens de bezetting van die distrikten der Kaapkolonie als republikeinsch gebied

DOOR

Een Afrikaander.

wel geen boeiend verhaal, maar het behelst de geschiedenis derer streeko.

Gedurēnde de maand November 1899 werd het distrikt Grikwaland West, meer bekend als de afdeling Hay, door de Vrijstaatsche regeering geproclameerd als Oranje-Vrijstaatsch grondgebied. De grenslijn van genoemde afdeling en de afdeling Prieska is de Oranjerivier. Het dorpje Prieska is gelegen op den oever van deze rivier.

Nadat Grikwastad geproclameerd was, werden er natuurlijk wachten uitgezonden om de grenslijn te bewaken. Gevolgelyk bevonden er zich ook eenige mannen aan den overkant der rivier ten noorden van het dorp Prieska, om toe te zien dat niemand de rivier door zoude gaan, hetzij van deze of gene zijde. Die wachten patroeljeerden dagelijks langs de rivier op en af, en waren gestationneerd in een klein huis gelegen ten noorden van Prieska op den wal der rivier, vroeger bewoond door den bootsman. Zij vielen de bewoners van het dorp in 't geheel niet lastig, doch deden slechts hun plicht.

Op den 3en Januari 1900 des morgens om 4 uur kwamen er heel onverwachts zoowat 130 man Britsche troepen het dorp binnenrijden, sommigen waarvan zich, onder geleide van een Afrikaner met Engelsche gevoelens en toen woonachtig op het dorp, naar de Pontdrift begaven. Aldaar gekomen zagen die Britsche soldaten twee kinderen, een van 13 en een van 14 jaren oud, aan de overzijde der rivier in 't water bezig om zich te baden en hunne vischhoeken, die zij den vorigen avond in de rivier gelegd hadden, uit te trekken (die jongens waren ongewapend). Zij waren den vorigen avond overgekomen om aan hunne broeders, de heeren Mijburg en Noeth van de plaats Blaauwbanksfontein, Grikwaland West, wat voedsel over te brengen. Genoemde heeren waren twee van de wachten daar gestationneerd. Toen de Engelschen die twee jongens daar in het water zagen, begonnen zij dadelijk een hevige Lee-Metford-geweervuur op hen te lossen, 't minst van 'n 200 schoten. Doch het gelukte die jongelui ongedeerd tusschen de boomen in te ontvluchten. Daar waren in het kleine huis, waarvan melding gemaakt is, zes van de wachten die, volgens mededeeling, nog in slaap waren. Toen zij het gevuur hoorden en bekend werden met wat er aan den gang was, vluchtten zij den berg op en ontkwamen ongedeerd.

Iets bizonders dient echter hier vermeld te worden. Daar was ongeveer 300 meter van het huis, waar de wachten in waren, eene hut, bewoond door een ouden Hottentot, genaamd Jasman, ongeveer 80 jaren oud. Die oude werd door zijn baas daar gelaten om toe te zien naar zijn ezels enz. die daar waren, en eenige bokken. Ongelukkig, toen het geschut der Britten begon, bevond die oude jongen zich in de kraal, en uit vrees gedreven, begaf hij zich naar zijne hut. De Engelschen zagen hem loopen, heel stadig zooals van zoo'n oud mensch verwacht kan worden, en begonnen meteen op hem te vuren, met het gevolg dat zij hem vier schoten toebrachten. Des namiddags werd die oude van over de rivier gehaald en naar het hospitaal in het dorp gebracht. Men bevond echter dat de wonden niet van ernstigen aard waren, en voor dat wij Prieska verlieten, was oude Jasman weer hersteld; ook werd er een varken dat bij het huisje rondliep gekwetst. De Engelschen hadden het waarschijnlijk ook voor een mensch aangezien.

En zoo eindigde dat gevecht, waarover men in de Cape Times zulk een lawaai gemaakt heeft: dat de Boeren ten noorden van Prieska van kopje tot kopje verdreven werden. Een prachtige overwinning, niet waar? De Boeren verdreven met groot verlies, nl. oude Jasman en een zwijn gekwetst.

Den volgenden dag ging een patroelje van de Engelschen de rivier over en Grikwaland West in, zoowat 50 man. Zij begaven zich naar de plaats Blaauwbanksfontein van de weduwe Noeth, ongeveer anderhalf uur rijdens van het dorp. Zij kwamen daar aan, en wat deden zij? Ze namen de twee jongelui, waarvan hiervoren is gemeld, Nic. Noeth, S. Burger, L. Snijders, J. Loots en Jacs. Theron gevangen, brachten ze naar de gevangenis, namen al hun vee, ongeveer 1200 schapen en bokken, behalve de paarden en rijtuigen, en voerden die menschen met het vee weg naar de Aar. De menschen werden later naar Kaapstad verzonden en hun vee verkocht. De woning van den heer Jacs. Theron werd vernield, beddengoed aan stuk gesneden en pluimgedierte doodgeslagen. Dit hebben onze oogen gezien, want van uit onze woning hadden wij het gezicht op het tooneel over de rivier. De vrouwen van genoemde personen werden dus naar Prieska gevoerd en daar hulpeloos achtergelaten, die van Theron, Loots en Snijders hebben wij van een kamer voorzien, en hun met behulp van andere vrienden het noodige voedsel en kleeding verschaft; de andere werden door hun schoonmoeder in huis genomen en verzorgd.

Drie dagen nadat de troepen de genoemde personen gevangen hadden genomen, vertrokken zij naar de Aar. 's Daags na hun vertrek kwamen er des namiddags te 3 uur ongeveer 200 boeren, Grikwalanders onder veldkornet Touché van Kuruman, het dorp binnen. De telegrafische verbindingen aan weerszijde van het dorp werden verbroken, en de sleutels van de publieke kantoren werden van den civielen commissaris opgeëischt. Die wou ze wel niet geven, doch daartoe aangeraden door zijn klerk, gaf hij ze eindelijk over, maar bleef aandringen bij den veldkornet om zijn lastbrief, krachtens welken hij de sleutels vroeg, te vertoonen, hetgeen hij niet doen kon. En eindelijk gaf de veldkornet de sleutels weer aan den magistraat terug.

Dit commando Grikwalanders bleef in het dorp of liever nabij het dorp, van Vrijdagnamiddag tot Maandagmorgen. Toen sukkelden zij de rivier, want die was vol geworden, met een gebroken sloep over, zonder eenige verdere molestatie. De menschen hadden zich behoorlijk gedragen. Wat zij ook al van de winkeliers kochten, daar betaalden zij voor. Het was dus geen rooverbende, zooals ze genoemd werden.

* * *

Na hun vertrek was alles stil en rustig te Prieska, tot ongeveer Vrijdag den 2den Februari 1900, toen er een aantal Britsche troepen het dorp binnenreden. Zij gingen de huizen der inwoners binnen, namen al de wapenen die zij er vonden, weg, brachten die naar het politiestation, en gingen zelfs zoover, dat zij tot onder de bedden in de slaapkamers keken, in een geval nogal in een kamer, waar een zieke jonge dame lag. Zaterdag en Zondags kwamen er nog meer troepen aan en hun getal was toen ongeveer 800 à 900, met zes kanonnen. Des Zondags namiddag werden twee van de kanonnen op den grooten kop, die bij het dorp Prieska ligt, gebracht, en geoordeeld naar de stelling, waarin die geplaatst werden, had het ten doel, om meer bepaald te verhinderen dat de boerenmachten uit Grikwaland West de rivier over-, en ook langs de rivier van Hopetown in zuidwestelijke richting afkwamen.

Voeder werd overal, waar die maar te vinden was, weggenomen, b.v. koorn, kaf, haver enz. Zondagsavonds te 9 uur werden nog 350 garven voer uit het stoor van ds. van Niekerk, den pastor loci, weggehaald, in betaling waarvoor hij een kwitantie kreeg, maar geene duiten. Van de bakkers werd 200 pond brood en 30 geslachte schapen ontboden, om Maandagmorgen te 7 uur bij het kamp geleverd te worden. Die menschen waren den geheelen nacht bezig om te bakken en te slachten, ten einde de bestellingen Maandagmorgen uit te voeren.

En toen het nu Maandag werd, wat zou men zien? Ja het Engelsche kamp was weg. Evenwel dacht men dat het kamp maar gedurende den nacht verplaatst was tot achter den kop, doch toen de lui met het bestelde brood en vleesch op de wagens aan die veronderstelde plaats aankwamen, moesten zij tot hunne teleurstelling ontdekken dat de legermacht der Engelschen niet meer in de nabijheid van Prieska te zien was. Zij volgden den weg, waarlangs de troepen opgerukt waren, ruim 10 K.M. ver, doch al wat te vinden was, was een enkele soldatenhoed, patroonbanden, enz., langs den weg. Waarschijnlijk zal de marsch terug tamelijk in wanorde geweest zijn, te oordeelen naar de vele artikelen, langs den weg en op de plaats, waar het kamp stond, gevonden.

Doch hoe het ook zij, ze waren weg en Prieska werd voor de tweede maal onbeschermd gelaten en daarbij ontwapend. Wij bekommerden ons daar echter niet veel over, en leefden maar op de gewone wijze stil en rustig voort, toen op Vrijdag den 16en Februari 1900, met het aanbreken van den dag, ongeveer 8 à 10 man het dorp binnenkwamen. We waren zeer vroeg opgestaan en zagen die mannen voorbij onze woning gaan naar 't huis van den magistraat, dat tegenover het onze stond, onder den indruk, dat het weer Engelsche troepen waren, doch al dadelijk vonden wij uit dat het boeren of liever Transvaalsche burgers waren. Toen het geheel licht was zagen wij dat het dorp behoorlijk aan alle kanten door klompjes mannen bezet was. De sleutels van de publieke kantoren werden aan den daartoe gemachtigden persoon overhandigd, het politiestation en de gevangenis in bezit genomen, de magistraat, zijn klerk, de politie, cipier, enz. bewaakt.

Om 9 uur kwam de assistent-hoofdcommandant Steenkamp, gevolgd door ongeveer 25 à 30 burgers te paard het dorp binnen. De stoet reed tot voor de publieke kantoren, waar de commandant met zijn secretaris, advocaat Cluver, de stoep van het kantoor beklom, terwijl de burgers nog op hun paarden in behoorlijke orde stonden en het Transvaalsche volkslied aanhieven. Toen dit voorbij was maakte de hoofdcommandant in eene zeer nette aanspraak het doel zijner komst bekend. Daarna liet hij de proclamatie van occupatie door zijn secretaris voorlezen en verklaarde hij het distrikt Prieska als Vrijstaatsch en Transvaalsch grondgebied, en werd de Transvaalsche vlag, gecombineerd met de Vrijstaatsche geheschen. De burgers zongen toen andermaal het Volkslied.

Wij stonden nu op Vrijstaatsch en Transvaalsch grondgebied. Krachtens voorzieningen der proclamatie had een ieder die zich aan de vlag niet wou onderwerpen 8 dagen tijd om over de geproclameerde grenslijn te gaan, voorzien van een behoorlijken verlofbrief, geteekend door den landdrost, doch niemand maakte er dadelijk gebruik van, omdat er op Maandag den 19en Februari nog eene vergadering moest gehouden worden ten einde eene krijgscommissie te kiezen.

Naar alle kanten in het district werden kennisgevingen gezonden te dien effekte, en op den bepaalden tijd waren er een massa menschen op het dorp. Te 3 uur 's namiddags nam de vergadering een aanvang. Zij moest gehouden worden op het Kerkplein, omdat er geene zaal was die de schare bevatten kon. De heer Frans Smeer, een inwoner van het dorp Prieska, werd tot voorzitter der vergadering gekozen. Hij maakte het doel

van de bijeenkomst bekend, nl. om te vernemen wat het gevoelen van het publiek was omtrent onderwerping aan de vlag, die sedert Vrijdag over het dorp wapperde, en de krijgswet die van toepassing was gemaakt, alsmede de verkiezing van eene krijgscommissie. Daar werden vele bezwaren ingebracht tegen de onderwerping aan, en de erkenning van de proclamatie, doch daar het duidelijk bleek dat er aan geene herroeping te denken viel en de krijgswet van den O. V. S. en Transvaal in het geproclameerde distrikt uitgevoerd moest en zou worden, besloot de vergadering met eene tegenstemming van slechts 17 om zich te onderwerpen.

De asst.-hoofdcommandant bedankte de burgers in gepaste bewoordingen voor de eenheid die hen bezielde en verzocht ze om des avonds om 8 uur in de hofzaal bij elkander te komen, ten einde de krijgscommissie te kiezen, daar de tijd er voor nu te kort was. Vervolgens werd bekend gesteld, dat generaal Liebenberg met ongeveer 200 Transvaalsche burgers en twee kanonnen bij Z. emkuil aan de Oranjerivier, 5 uur ten oosten van het dorp, op order van den asst.-hoofdcommandant wachtte, om dan dadelijk op te trekken naar de grensscheiding tusschen Prieska en Britstewn. Na eene bedanking aan den voorzitter, ging men uiteen.

Des avonds te 8 uur kwamen de burgers in de hofzaal bijeen en kozen eene krijgscommissie, bestaande uit vijf leden. Dinsdag den 20sten Februari, des morgens te 10 uur, kwam de commissie bijeen, ten einde oehoortlijk geconstitueerd te worden, onder leiding van advocaat Cluver en den hoofdcommandant. Als voorzitter der commissie werd benoemd de heer Frans Smeer, en tot secretaris de heer G. W. C. v. d. Merwe. De commandant zei toen dat het nu zijn plicht was om een landdrost te benoemen, doch zou liefst zien dat de benoeming gedaan werd door de krijgscmissie, naardien zij beter wisten wie de geschikte persoon voor die belangrijke betrekking wezen zou. Als zoodanig werd toen gekozen de heer F. Smeer. Hij werd onmiddellijk als zoodanig ingezworen en moest vervolgens den eed van getrouwheid aan de Vrijstaatsche en de Transvaalsche regeering afleggen.

De krijgscmissie werd belast met de oproeping der burgers van het district Prieska tot actieven dienst. Dadelijk werd met dit werk een aanvang gemaakt. Veldkornetten werden in de verschillende wijken benoemd om de burgers op te commandeeren en, niettegenstaande het distrikt zoo uitgestrekt is, waren op Vrijdag den 23sten Februari ongeveer 150 burgers op het dorp bij elkaar. Zij werden dadelijk gewapend, en nog dienzelfden avond vertrokken zij om zich bij het Transvaalsche commando onder generaal Liebenberg te Omdraaisvlei aan te sluiten.

De burgers van wijk n°. I, d. i. het dorp zelf, waren dadelijk op de been, doch zij werden meer gebruikt voor de bescherming van het dorp en het overbrengen van rapporten. De burgers van eene wijk werden echter onmiddellijk

onthouden naar de grenslijn tusschen Vosburg en Prieska, zonder eerst in het dorp te komen. Maandag 26 Februari kwamen de burgers van wijk Stuurman, 65 in getal aan. Zij werden van het noodige voorzien en den volgenden morgen vertrokken ze naar de grenslijn tusschen Prieska en Hopetown. Men ziet dat er vrij wat wegen waren, die bewaakt moesten worden. Er kwamen nog gedurig burgers in kleinere getallen op het dorp aan en werden dan naar het front geronden.

Hij wilten hier aanmerken, dat op Dinsdag den 20^{en} de landdrost met zijn klerk overvallen werd van Engelsche leutjes en ook sommige Afrikaanders om verlofbrieven te geven, over de grensline te gaan, welke brieven volgens proclamatie uitgereikt werden aan die zulks begeerde. De woeling in het dorp gedurende die dagen was zeer erg. De commissie moest van smorgens 7 uur tot 's avonds 6 uur en dan weder van 7.30 tot soms 11 of 12 uur des nachts op kantoor blijven, ten einde de zaken behoorlijk geregeld te krijgen. De asst. Hoofd-Commandant, die een flinke man is, was de commissie in alles zeer behulpzaam.

* * *

Zonvat den 21 of 22 Februari zond de com. mandant den heer Jooste met 14 man naar Kenhard, met volmacht om dit district te proclameeren. Zij gingen daarheen, met zich nemende een wagen met hunne benoodigheden en een kbeveelheid ammunitie. Dit kleine commando trok voort tot ongeveer een 30 minuten riidens van het dorp Kenhard, waar zij overnachtten.

Den volgenden morgen, voor het aanbreken van den dag rukten zij op, om het dorp binnen te gaan. Nauwelijks waren zij voortgegaan of ze kwamen in het donker van vordes aangevallen door een 20 tal bastaards, die door den magistraat van die plaats uitgeronden waken om dit kleine getal boeren te wederstaan.

De patroelje, zooals men ze lieftk noemen kan, wekk wat terug en vuurde eenige schoten in de richting, vanwaar de Bastaards op hen aanvielen, met het gevolg, dat die de vlucht namen. Toen het geheel licht was, zond de officier van dit kleine klompje menschen een paar van zijne manschappen het dorp Kenhard binnen, met de boodschap aan den magistraat, dat als zij het dorp niet dadelijk overgaf, hij het selve bombardeeren zou.

Het antwoord kwam dat het dorp onmiddelijk overgegeven zou worden. Men moet men wel verstaan, dat de officier, die de boodschap zond, hoegenaamd geen grof geschut bij zich had, maar het slechts deed, om de magistraat vrees aan te jagen, en wel met goed gevolg en zoo werd Kenhard door de boeren ingenomen.

Te Prieska ging van den 27 sten Februari tot den 6 den Maart alles zijn geregelden gang. De werkzaamheden van den dag kwamen vooral om te voorrien in de behoef ten van arme families, wier hoofden naar commando waren gegaan ten het opkoopen van paardens, provisie enz.

Enige zaken van onwilligheid tot commando dienst werden voor het Hof gebracht, de beschuldigten met kleine boeten gestraft en naar het lager geronden. Intusschen was Generaal Liebenberg met zijn commando opgetrokken van Omdraais, hlei naar Houwater, ongeveer 2 uur riidens van Britstown. Op den morgen van den 6 en Maart kreeg hij door spivonen bericht, dat ongeveer 400 man Engelsche troepen op een afstand van 10 Kilo Meter van het Boerenlager aan't komen waren, met 6 kanonen. Nauwelijks had de generaal dit bericht of een tweede kwam dat de Engelschen op de spivonen schoten. Dadelijk werd bevel gegeven dat opgerukt moest worden, den vijand te gemset. Dit werd gedaan.

De vijand had berik van den rand, leidende van Karree-bosch. Poort naar Houwater terwijl de Boeren over eene opene vlakke van ongeveer 8 K. M., waarop slechts hier en daar een boschje stond (want het was, zooals men in Zuid-Afrika't noemt, vloeren - als een vloer zoo vlak) gaan moesten.

Zij moesten dus onder hagelbuien van granaatkartessen en lyddietbommen door. Dit duurde een geruimen tijd en de Boeren konden geen weerstand bilden, totdat tegen 3 uur des namiddags het de artillerie gelukte naar Nordenfeldt. Maxim op een klein kopje te krijgen vanwaar zij dadelijk de stelling van de Engelschen beschoot.

Die lootten nog een paar kommen op ons kanon. Een onzer artilleristen werd daarbij gedood en een burger gewond, doch het vuur van de Nordenfeldt werd de Engelschen te warm en zij krozen het harenpad. Onze burgers volgden ze toen van achteren op en drevent ze in de richting van Britstown totdat het donker werd.

De verliezen der Engelschen waren ernstig
7 werden gevangen genomen, die naar Pretoria
gezonden zijn ten volgens bericht van een
dominee uit een der naburige dorpen had,
den de Engelschen, zo als Kolonel Adje,
de bevelhebber zelf aan hem gezegd had,
130 dooden en gewonden.

Het getal gewonden die in 't hospitaal
waren, bedraeg 63 en daarvan waren er
30 toen reeds gestorven. Dus waren de
gedooden 67, en sedert 30 gewonden over,
leden, gevende een totaal van 97 dooden
in dat ééne gevecht, waaraan ongeveer
90 Boeren deelnamen. Glad de donker
onze burgers niet overvallen en daarbij dat
zij kwamen voor eene groote vlei die
onder water was vanwege den regen
dan was er zeker van die Engelschen
niemand terecht gekomen.

In ieder geval hun verlies was zwaar.
Dienzelfden morgen van den 6^{en} Maart
zocht den generaal Liebenberg gereed
stond naar het slagveld te gaan kreeg
hij een rapport van generaal de Wet
de Veertien Stroomen, dat hij met het
Fransvaalsche commando moest terug
keeren, doch asst. hoofd-commandant
Steenkamp liet hem van Prieska weten
dat hij aan dat rapport geen gehoor
mocht geven, hetgeen generaal Liebenberg
dan ook niet deed.

* *
*

Den 8sten Maart vertrok de asst.-hoofd-
commandant met zijn staf, bestaande uit
7 personen, naar Kenhard, ten einde de
proclamatie aldaar te bekrachtigen en de oproe-
ping der burgers tot commendodienst zo veel
mogelijk te bespoedigen en ze naar Prieska te
zenden, want het bleek dat er manschappen
te weinig waren om de verschillende wegen,
leidende naar het geproclameerde district
te beschermen. Zo als het was, had de
veldkornet Burger, die gestationneerd was op
de lijn tusschen Prieska en Hopetown, reeds een
schermutseling gehad met een aantal Engelschen
die van Karke-kloof kwamen, doch ze terug
geslagen en gedreven tot dicht bij de woning
van die plaats. Daar waren er, volgens bericht
800 gestationneerd, terwijl veldkornet Burger
maar 62 man bij zich had. Het was dus noodza-
kelijk om versterkingen te krijgen. Vandaar
dat de hoofd-commandant met den meesten
spoed naar Kenhard moest gaan.

Vrijdag den 9^{den} Maart werd een rapport van
generaal Breitenbach, die nabij Veertien-
Stroomen stond, aan den landdrost te Prieska
overhandigd. Het was bestemd voor generaal
Liebenberg. In dat rapport werd er sterk
bij deren op aangedrongen om met eens met
de Fransvaalsche burgers naar Veertien Stroomen
terug te keeren, want dat de beide regeeringen
Griekwa-land hadden opgegeven en dit
district feitelijk in handen der Engelschen
was (dit is echter geheel onjuist gebleken)
en werd verder de weg aangewezen waarlangs
generaal Liebenberg moest terug keeren.
Van dit rapport liet de landdrost dadelijk
afschrift maken en dit stuurde hij aan
den asst. hoofd-commandant. In een
begeleidenden brief beschreef hij den toe-
stand te Prieska en tevens verzocht hij hem
zoo spoedig mogelijk terug te komen met zoo
veel manschappen van Kenhard als mogelijk
was. Dit rapport kwam te Kenhard aan, toen
de commandant reeds naar Uppington was
vertrokken, om dat district te proclameeren,
doch de burgers van Kenhard waren toen reeds
opgeroepen. Sommigen van deren vertrokken
in de richting van Carnarvon en anderen

naar Prieska, zoowat 150 manschappen.
Dus werd het werk daar met spoed uitgevoerd.
Het rapport werd den commandant vdgerson.
den. Woensdag den 14 Maart (Savonds) kwam
een derde rapport te Prieska van generaal
De Toit, generaal Liebenberg waarschuwendende
zeer voorzichtig te zijn om niet door de Engel.
schen afgesneden te worden. Afschrift van
dit rapport werd dienselfden avond nog
door den landdrost naar den asst. hoofd-
commandant te Uppington gezonden.

Het oorspronkelijke ging naar generaal
Liebenberg. De rapportganger ontmoette
het commando van Liebenberg zoowat op
twee uur afstand van het dorp. Het was
toen op weg naar Prieska, ten einde het
lager volgens besluit van den Krijgsraad
daar te trekken, omdat het veld er goed
was, en er ook voeder voor de paarden was
want de Krijgscommissie had reeds eenige
honderde balen kaf en 100 mudden koren
aangekocht voor commando.dienst.

Het rapport werd aan den generaal over-
handigd en Donderdag den 15 Maart kwam
hij dan ook met het geheele lager van
Transvaalsche en Prieska-burgers.

De wagens werden met eens de rivier overge-
trokken en later volgden ook het Trans-
vaalsche paardencommando en de Kanonnen.
De landdrost merkte toen dat er iets ver-
keerds in't spel was en in overleg met den
heer v. d. Westhuizen, den commandant
die aan het hoofd van de Prieska-burgers
stond, en de Krijgs-commissie, versocht hij
den generaal om een Krijgsraad te beleggen.

Hier moet nu ingevoegd worden, dat het
de burgers van Prieska ter oore was ge-
komen, dat de Transvalers aan het terug-
trekken waren, tengevolge waarvan die
burgers hun wapens aan het landdrost-
kantoor kwamen neerleggen, althans
sommigen. Vrijdag den 16 Maart kwamen
de officieren met de Krijgscommissie in
Krijgsraad bijeen. Op die vergadering maak-
te generaal Liebenberg bekend, dat hij
reeds drie malen achtereen was teruggel-
roepen en hij verplicht was zijne orders
van hogere autoriteiten te gehoorsamen
en niet anders doen kon dan weggaan.
Er werd hem echter op geweren, dat Pries-
ka in een akeligen toestand zou verkeeren
indien het commando terugtrok, aangesien
wij niet in staat zouden weren de plek
te verdedigen zonder enig groot geschut.
Er werd toen besloten, dat het Trans-
vaalsche commando wachten zou totdat
de asst. hoofd-commandant van Upping-
ton zou aankomen, want de Krijgscom-
missie had hem met den toestand
bekend gemaakt. Dit besluit bracht
de Prieska-burgers wel tot bedaren,
doch een groot gedeelte had toen reeds
de wapens neergelegd en was naar huis
gegaan.

Zaterdag den 17 Maart ontving de asst.
hoofd-commandant het rapport van de
Krijgscommissie. Hij zond dadelijk advocaat
Clever naar Prieska om generaal Liebenberg
te zeggen dat hij onder geene omstandig-
heden terug moest trekken, want dat
Kenhard-burgers reeds naar Prieska ver-
trokken waren en hij gereed stond om
Maandag morgen den 19 Maart met Upping-
ton-burgers te vertrekken. Dienselfden
Zaterdag 17 Maart smorgens, kwamen
150 man van Kenhard te Prieska aan.
Een veldkornet van die legermacht, met
name de Klerk, begaf zich dadelijk naar
den generaal aan de overzijde der rivier
en berichtte hem op eene vraag waar de
asst. hoofd-commandant was, dat hij niet

spoedig komen zou, hetgeen later bleek, niet juist te zijn geweest. De generaal besloot toen onmiddellijk met zijne manschappen op te rukken naar Veertien, Stroomen.

* * *

Tengevolge daarvan legden de Prieska-burgers de wapenen neer en gingen naar huis. De verwarring, die er toen in het dorp heerschte, slaut zich beter bedenken dan beschrijven. De landdrost kreeg bericht dat de Engelsche troepen op ongeveer 30 K.M. van het dorp aan het komen waren en moest zich haasten om zoo spoedig mogelijk met zijn vrouw en zoon de rivier in een gebroken sloep over te komen, alles wat hij berat achterlatende, en nauwelijks in staat om genvoeg kleeren met zich te nemen. Om althoo niet in de handen der Engelschen te vallen, ontvluchtte hij, zijn eigendom en alles prijs gevende voor recht en vrijheid, om bescherming te zoeken bij de regeeringen, onder wier vlag hij in moest gaan.

Slechts weinige uren daarna kwamen de Engelschen het dorp binnen, namen de burgers die er nog waren gevangen, maar lieten ze later weer los, behalve de overige vier leden der Krijgscommissie en eenige veldkornetten. Deze werden gevangen gehouden, volgens bericht van iemand, die in het dorp gebleven was.

Wat er van die mannen geworden is, weten wij niet.

Terugkomende op het vertrek van den asst. hoofd. commandant van Upington met de burgers naar Prieska, wenschen wij aan te merken, dat juist toen de commandant's Maandags den 19 Maart om 10 uur des morgens gereed stond om naar Prieska te vertrekken, hij bericht kreeg dat generaal Liebenberg vertrokken was, de Prieska-burgers de wapens hadden neer gelegd, de 150 Kenhard-mannen aan het terugtrekken waren en dat de Engelschen Prieska hadden ingenomen en reeds op weg waren naar Kenhard. Het zou toen niet baten om met 2 à 300 man van Upington, waarvan de meesten ongewapend (want ze moesten te Prieska gewapend worden) den vijand te gemoet te gaan.

Dus kon de asst. hoofd. commandant niets beters doen dan de burgers te ontslaan.

Zoo deed hij, en wel tot hun bestwil. De commandant zelf moest trachten gevangenneming te ontvluchten. Hij begaf zich met zijn rijtuig en eenige vrienden op weg in de richting van Grikwa-Stad. Door onbekendheid namem zij een verkeerden weg en zij moesten drie dagen zonder water voor zichzelf en hunne trekdieren door, men kan bijkans zeggen, een zandwoestijn heen. Wij willen kindigen met te zeggen dat, ware generaal Liebenberg niet teruggeroepen of was het den asst. hoofd. commandant gelukt, te Prieska te komen voor het vertrek van den generaal, de zaken dan niet alleen daar, maar in Fransvaal zeker ook thans heel anders zouden zijn. Want de plannen van de expeditie waren klaar om op te trekken ten zuiden van de Aar en het spoor daar af te snijden, terwijl de commandanten Schoeman en Olivier van den kant van Colesberg zouden optrekken, om het commando onder asst. hoofd. commandant Steenkamp daar te ontmoeten.

Doch door onjuiste rapporten, gezonden naar Veertien Stroomen door een zekeren generaal uit Grikwa-land Hest, waarin

hij te kennen gaf dat die plaats alst ware geheel verloren was en de Engelschen van alle kanten Grikwa-land waren ingekomen, werd generaal Liebenberg teruggeroepen, hetgeen geleid heeft tot het mislukken van de zaken te Prieska.

Wij hebben de grootste vrijmoedigheid, te zeggen, dat de mislukking voegenaemd niet te wijten is aan den wakkeren asst. hoofs-commandant, maar wel ergens anders te vinden is, zooals een ieder bij het lezen van dit artikel wel opmerken zal.

De correspondent van het Laatste Nieuws schrijft uit Nelspruit:

24 Augustus.

Het wordt warm in onze streek, niet alleen door het klimaat, dat nu erg zonnig is, maar ook door de gevechten die er worden geleverd.

Van alle kanten hoort men kanongebulder en heden is, volgens men zegt, eene overgrootte slag geleverd. Hedenavond kwam een trolley (kar) hier aan met zes gewonde Boeren, waarvan een zeer erg, namelijk kapitein von Dalwig, een Duitscher, die in het begin van den oorlog met de Boeren vocht en op zoo'n wijze dat hij welhaast een ieders aandacht trok en tot kapitein der artillerie werd aangesteld. Kapitein von Dalwig was de twee armen afgeschoten, een kogel aanzijds de maag en een kogel in de zijde. De man moet vreeselijk geleden hebben en bij het geven van eenig versterkende drank kromp hij zich ineen van de pijn.

Ik verzekeer, het is treurig om zoo iets te aanschouwen en wij gaven hem geen drie uur meer te leven. En toch vroeg hij onderwijl hij die erge pijn onderstond of er geen rapport omtrent het slagveld was ingekomen. Hij werd aanstonds gerust gesteld en volledig met den goeden uitslag onzer wapenen bekend gemaakt, hetgeen hem zeer tevreden stelde. Een speciale trein werd ingericht en na eenige verbinding door de Belgische ambulancediensten toegebracht, konden deze laatsten vertrekken naar Waterval-Onder, om aldaar in het hospitaal verder verpleegd te worden. Dr. Heymans, de dokter van staatspresident Kruger, is in dit hospitaal werkzaam.

Het officieel oorlogsnieuws voor heden luidt als volgt:

Gisteren trok de vijand in groote macht op van uit Wonderfontein en bombardeerde den geheelen dag. Later in den dag werd ook met klein geweer gevochten. Met zonsopgang staakte het gevecht, de burgers nog allen in posities zijnde. Vele Engelschen werden gedood en 12 krijgsgevangenen genomen, waarvan 4 gewond waren.

Hedenmorgen werd het gevecht met zonsopgang hervat en duurde weer den geheelen dag. Tegen den avond waren de burgers nog allen op hun post en heeft de vijand zwaar geleden. Ongeveer 30 waren krijgsgevangenen genomen, waarvan 9 gewond. Onzerzijds 10 gewonden, waaronder kapitein

von Dalwig, die door den commandant-generaal eervol vermeld wordt wegens zijn dapper gedrag.

Bij de vernieling van den spoorweg bij Newcastle trok een Engelsch commando van ongeveer 300 paardenruiters uit Newcastle. De burgers bestormden hen en dreven hen in de stad terug, met achterlating van vele gewonden.

25 Augustus.

180 krijgsgevangenen zijn dezen nacht naar Nootgedacht overgebracht.

Nog 23 gevangenen, waarvan meer dan de helft gewond, vertrokken hedenmiddag naar het prisonierskamp.

Het gerucht liep dezen morgen reeds, dat president Steyn heden alhier zou aankomen; het was omtrent half vier uur in den namiddag als wij in de verte eene stofwolk zagen oprijzen. Weldra waren de ruiters ons bij en president Steyn werd door eene gansche schaar Burgers verwelkomd.

Hij stapte af in zijn eigen spoorwagen die hier in gereedheid ter statie was gebracht. Om 5 uur vertrok hij onder groote toejuichingen naar Waterval-Onder. De escorte bestond uit een 60tal Vrijstaters, onder leiding van commandant J. N. Boshoff.

Het volgende officieel oorlogsbericht wordt heden bekend gemaakt.

Ten Oosten van Wonderfontein den geheelen dag hevige bombardement tot donker toe. Onzerzijds niemand bezeerd.

De Engelschen berichten, dat op 21 dezer bij Pienaarsrivier gerochten werd, waarbij, volgens hun telegrammen, het Rhodesia Regiment zware verliezen geleden heeft.

27 Aug.

Om 4 uur laat de commandt.-gener. Louis Botha weten, dat onze menschen alle de posities behouden hebben. Een half uur later ziet men op de kopjes groote stofwolken oprijzen. Wat later ruiters die den kop afkomen. Iedereen staat er verbaasd na te zien en denkt op te maken dat de burgers vluchten. Wat onheil zou ons dit aanbrengen, nu onze posities zoo goed waren. — Een gewonde wordt naar de Belgische ambulance gebracht, die een kogel in het been heeft gekregen. Hij vertelt mij dat hij tot de Johannesburgpolitie behoorde, en deze laatsten hunne posities moeten opgeven. Het bombardement was zoo hevig, zegde hij, dat op het laatst niemand meer voor- noch achteruit kon. Het was verschrikkelijk. Minstens 24 groote vuurmonden waren op hem gericht. Dit moorddadig vuur werd eerst zoo gewond nadat de Johannesburgpolitie reeds den ganschen dag met klein geweervuur had gevochten. Vijf achtereenvolgende regimenten waren tegen hen stormenderhand opgezonden en vijfmaal werden zij vernield of teruggeslagen. De lijken der Engelschen waren opgehoopt en eerst onder reeds gemeld zwaar kanonvuur, kwam een zesde regiment opdagen die er in gelukte onze menschen's positie te nemen. Van de 100 posities die daar als leeuwen gevochten hadden, kwamen er een 40tal uit.

Woensdag, 29 Augustus.

De Belgische ambulance is hier gedeeltelijk uit Machadodorp aangekomen. Dr. Delandtsheere vertelt mij verscheidene voorvallen van Maandagavond.

Hij had een zestal gewonden te verplegen, waarvan één een stuk eener lyddietbom uit den bil werd gehaald. Een andere ook van het Johannesburgsch politiekorps werd geheel bedwemeld bij hem gebracht. De ongelukkige had nog drie patronen van de 200, welke hij 's middags voor de tweede maal dien dag had genomen. Men moet zich dus niet vragen welk werk die moedige helden verricht hadden sedert de laatste vijf dagen. Zaterdag laatst waren zij een oogenblik dat er geen Mauserpatronen in voorhand meer waren en onmiddellijk namen zij hunne revolvers, om de khakies neer te vellen die hen tot op 70 meters bestormden. En die leeuwen, die dapperen van ons keurkorps hielden stand.

Het was eerst Dinsdagmiddag vooraleer de Engelschen Machadodorp innamen. Zij zijn nog denzelfden avond vooruitgerukt naar Waterval-Boven, alwaar een hevig gevecht werd geleverd. De tunnel tusschen Waterval-Boven en Waterval-Onder zal niet door onze burgers vernietigd worden, maar men spreekt het tandrad te zullen wegnemen dat tusschen de spoorlijnen ligt om de snelheid van den zoo erg afdalenden weg te verminderen. En, indien dit nog niet gedaan wordt zal het den Engelschen toch onmogelijk zijn om met een trein aldaar te komen, daar deze lijn enkel kan bereden worden door de vier daarvoor bestemde machienen en deze machienen reeds in Nelspruit zijn aangekomen. Er moet dus sinds heden geen trein meer van Waterval-Onder zijn gekomen.

Vrijdag 31 Augustus.

De Fransche, Amerikaanse en Hollandsche attaché's zijn alhier aangekomen. Het is verwonderend hoe die menschen omtrent de laatste gevechten zich uitlaten. Geen enkel Europeesch gedisciplineerd leger, — zoo zei de Amerikaanse attaché — had het beter gedaan dan de Boeren in de laatste gevechten. De verliezen der Engelschen moeten ontzettend wezen. De Fransche attaché kan niet het schouwspel door woorden weergeven, zegt hij; de leeuwen, zoo noemt hij de Johannesburgsche politie, hebben meer gedaan dan men van eene menschelijke macht verwachten kan, maar, de Engelschen hadden het op die posities nu eens gemunt en al hunne vuurmonden moesten les braves! (zoo als hij ze noemde) verpletteren. Het is te Nelspruit verschrikkelijk warm. De eerste dagen dat wij hier waren was de lucht bewolkt en hebben we daarop een heerlijke regen gekregen. Nu is de lucht helder en iedereen zoekt eene schuilplaats om zich van de zon te onttrekken.

Ik geloof, dat Nelspruit onder de streken behoort waar ieder jaar ferm aan koortsen geleden wordt. Het is ook best mogelijk dat wij hier niet lang zullen verblijven, want men zocht reeds een groot getal wagens en ossen om in geval de Engelschen verder opkwamen, de regeering naar Spitzkop over te brengen. Dit laatste dorp is gelegen op den weg van hier naar Lijdenburg. Om Spitzkop te bereiken moeten wij de bekende Krokodilrivier oversteken. Indien dezen weg genomen wordt, verlaten wij de spoorlijn en zal de trek zich gedurig naar het Noorden der Republiek begeven. Eerst nu zal het zoogezegde buitenleven beginnen, want eens van het spoor af moet alles per ossenwagens gebeuren. Jammer dat het district Lijdenburg, waarin wij ons nu bevinden, erg koortsachtig is, doch indien de Engelschen ons achtervolgen, zullen zij wellicht er den meesten last van hebben.

GEVECHT BIJ DALMANUTHA.

Over het gevecht bij Dalmanutha of Berg-en-Dal hebben wij aan het Laatste Nieuws reeds bijzonderheden ontleend. De Zwolsche Courant bevat nu van een der strijders in 't Boerenkamp — voor een jaar nog Zwolsch burger — nog een beschrijving van den slag. De brief is geschreven 31 Augustus en volgens den stempel 2 September uit Komatipoort verzonden. Wij ontleenen er het volgende aan :

„Toen ik einde Juni uit den Vrijstaat (van Lindley) kwam, vertoefde ik eenige weken in Machadodorp. Destijds werd gevochten te Balmoral; er zou eerst weer ernstige tegenstand geboden worden te Dalmanutha, alwaar zich een Buller en Roberts zouden vereenigen. ik ontmoette den heer M. S., oud-standgencot, en hij haalde mij over mij bij hun korps aan te sluiten. Dit was het uitlander-voetgangerkorps. Wel was ik geen voetganger, doch het was mij aangenaam met een Zwollenaar te zamen te zijn. Toen ons korps, dat daar pas werd opgericht, 140 man sterk was, vertrokken wij naar het front. De afdeeling Hollanders van dit korps was 21 man sterk, meest nieuwelingen, o. a. 6 onderofficieren van de veld- en vestingartillerie, welke pas waren aangekomen, en voor wie momenteel geen gelegenheid was bij de artillerie te worden geplaatst. Men benoemde mij tot korporaal, en zoo gingen wij naar de positie, welke ons door generaal Louis Botha werd aangewezen. Na een wapenstilstand (om de vrouwen uit de door de Engelschen bezette steden over te nemen) begon ons werk. De Engelsche patrouilles kwamen op, en van ons gingen patrouilles, en over en weer werden een paar schoten gelost, zooals dat gewoonlijk gaat.

Onze troepen waren op verschillende hoogten in een breeden kring geposteerd. De Johannesburgse politie, het flinke korps, dat zich in den oorlog zoo herhaaldelijk heeft onderscheiden, in 't midden, de andere korpsen links en rechts. ten deele ook van kanonnen voorzien, terwijl op twee hooge kopjes aan weerszijden achter onze stellingen Long Tom's waren geplaatst.

Donderdag 25 Augustus begon het met een aanval van Buller's troepen op de Carolina en Bethel commando's, op den rechtervleugel der positie. Deze aanval, welke tot laat in den avond duurde, werd schitterend afgeslagen, met groot verlies aan den Engelschen kant; bij ons werd een burger gewond. Vrijdag kregen wij een hevig bombardement van de Engelschen op onze Long Tom en op de Bethel en Carolina commando's. 's Middags om twee uur stormden de Engelschen tot 6 uur in den avond. Vreeselijk was de slachting onder de khaki's. Wij behielden het terrein; slechts één burger gewond, doch onze artillerie kreeg dien dag een hevigen slag. Een der beste officieren, kapt. Dalwich, en 4 artilleristen werden gewond; Dalwich doodelijk; ze hadden zich even verscholen voor een aankomende lyddietbom, en toen zij weer opstonden, sprong op hetzelfde moment een granaatkartets boven hen en verwondde allen.

Zaterdag kregen wij ook onze beurt. Zij (de khaki's) probeerden nu de posities van comm. Gravett van 't Duitsche korps en de onze te stormen, die op de hoogten tusschen 't midden, waar de Johannesburgse politie lag en de reeds vermelde Bethel en Carolina commando's. Toen het duister werd waren wij nog slechts 120 M. van elkaar, toen sprongen wij uit onze positie en joegen de Engelschen terug; er zijn er bij ons die dien dag meer dan 400 patronen vershoten. Roberts troepen stormden dien dag de Johannesburgse politie ook, doch ook daar werden zij afgeslagen. Toen het duister was, hadden de khaki's weer een 1000 man minder en wij waren dezelfde.

Wij dachten: Zondag zal 't wel rustdag zijn, maar daar was niets voor ons bij. Zondag algemeen bal. De dag was nog niet begonnen, of het scheepsgeschut brulde reeds (dit is de dag des Heeren). Het was in werking; de geheele frontlinie werd aangevallen; alle kanonnen der Engelschen en de onze waren in volle werking. Long Tom achter onze positie genoot de eer dat hem meer dan zeshonderd lyddietbommen van 6 scheepskanonnen toegezonden werden; hij meldde trouw de ontvangst van al deze monsters zonder waarde voor hem. In den achtermiddag beschoten deze 6 kanonnen de Johannesburgers, wyl de infanterie reeds driemaal was teruggeslagen. Toen had Long Tom vrij spel en in zeer korten tijd had hij 81 granaatkartetsen tusschen de vijandelijke infanterie geplaatst, die toen heel graag wou retireeren. Het was dien dag erg heet. Kanonnen, bommaxims alles speelde mede en Engeland's roem kreeg weer een aardige duw dien dag. De ammunitie van alle onze stukken was bijna op. Long Tom telegrafeerde om ammunitie naar Machadodorp en 's nachts kwam een extra trein met granaten voor Long Tom en voor de andere stukken. Laat in den nacht werd gelost en 'o vreeselijk misverstand! in plaats van granaatkartetsen had men alleen granaten gestuurd. „O het is niet zoo slim" werd er gezegd, de khaki's zullen wel een rustdag nemen. Maar helaas, de khaki's hadden hun stukken eenigszins verplaatst en Maandagmorgen, 29 Aug., begon een bombardement van de Johannesburgers en alle andere posities, ook met geweer op afstand van 3000 yards. Buller en Roberts samen gingen met heel hun macht op langs de spoorlijn. Des middags om 2 uur waren zij driemaal

geslagen, doch telkens werden hun troepen opnieuw gevuld. Toen reed de artillerie, 3 batterijen, daar ons de Long-Toms niet meer schoten, tot op 1500 yards voor de posities van het Duitse korps, achter een heuveltje en er volgde een kruisvuur van de zijden en van voren uit ongeveer 60 vuurmonden zoo vreeselijk, dat men de vijandelijke infanterie niet zien kon van de rook en stof; zulk een verschrikkelijk vuur is in dezen oorlog nog niet gezien, 10 tot 20 bommen barstten op hetzelfde oogenblik boven de posities en de infanterie stond tot op vijftig yards van de posities te schieten. Toen had het kommando van baron Goldig, die niet van de Engelschen gezien, met 70 man in een positie rechts, iets vóór de Johannesburgers lag, de handen vol. De Engelschen moesten voortwaarts, springende over de lijken van hun gesneuvelden. De Johannesburger politie leed vreeselijk. Hun luit. Poolman dood, kornet Oosthuizen zwaar gewond, de serg. maj. dood, de serg. dood, rondom hun lijken hunne broeders, alle meerderen gedood en een bombardement en geweer- vuur verschrikkelijk. Nog hielden zij het 2½ uur vol en steeds heviger werd het vuur, toen moesten zij retireeren de doodvermoeide mannen; ongeveer 40 bleven er achter dood en zwaar gewond, 17 gewonden kwamen nog uit. Met de Johannesburger politie was het gedaan, doch zij had haar naam schitterend hoog gehouden.

De Engelschen waren op een punt doorgebroken en alles moest nu retireeren en spoedig, op gevaar af van afgesneden te worden. De macht der khahi's was 60 tot 70,000, de onze, die ze 4 dagen weerstaan heeft, was alles en alles 4200 man. Had Long Tom kunnen werken, wellicht waren zij ook dien dag nog niet doorgebroken. De slachting onder de khahi's was verschrikkelijk. Deze 4 dagen moeten er bij de Engelschen minstens 6 tot 7000 buiten gevecht zijn gesteld. Roberts en Buller hadden alles op spel gezet, ze moesten doorbreken, welnu ze zijn doorgebroken, maar hoe en ten koste van zooveel duizend menschenlevens. Doch wat geven zij er om? Ze hebben de eer en daarmee klaar. Dat de khahi's het wisten, dat het dien dag zwaar zou toegaan, blijkt daaruit, dat 's morgens heel vroeg 4 khahi's bij onze brandwacht kwamen om een beetje water te vragen, met de dekens onder hun arm en zonder geweren. Ze zeiden liever gevangen dan vandaag doodgeschoten te worden.

Toen de khahi's door waven gebroken, tegen 4 uur, half 5 ongeveer, moesten wij retireeren. Voor onze voetgangers was dit geen gemakkelijke taak en wij werden ook flink beschoten. Enkele zijn niet teruggekomen en dus bepaald krijgsgevangen gemaakt, o. a. vermis ik ook onzen goeden vriend, den heer M. S.; ik vermoed stellig dat hij door de khahi's buitgemaakt is.

In een Reuter-telegram uit Machado-dorp van 31 Augustus in Ons Land wordt de volgende beschrijving gegeven van het gevecht te Berg-en-Dal:

Zondag besloot generaal Buller de sterkte te beproeven van de Republikeinsche positie te Dalmanutha. Lord Dundonald trok met de geheele beredene brigade en twee 12 ponders naar de positie aan onze rechter achterhoede, waar twee kompagnieën van de 8ste Kings Liverpool er den vorigen Vrijdag slecht van afgekomen waren. De hoofdmacht trok rechtuit naar de Dalmanutha randjes. De Devons (1ste bataljon) vormden de vurlinie en werden gesteund door de Gordons op de rechterflank, de Manchesters op de linkerflank en de Rifle Brigade (2de bataljon) in reserve. Het land voor ons was zeer gebroken, met rand boven rand, en als men boven op den eenen rand kwam, kon men niet verder zien dan den volgende rand. De Devons trokken bedaard voort, niettegenstaande het feit dat, toen zij boven op den eersten rand kwamen, er een zwaar vuur op hen werd gericht van alle kanten. Tusschen de randjes was de grond in de holte moerassig, en de Republikeinen, die voorzichtig op alles letten, maakten gebruik van de moeilijkheden van het terrein om geregelde lagen op de infanterie te vuren. Het vuur was echter slecht, en de kogels sloegen over de infanterie. Een aantal vielen echter op den rand waar de staf stond. Een kogel vloeg dicht langs den generaal voorbij, die juist bezig was om informatie van een gids te verkrijgen, en met ricochetteren sloeg de kogel over den geheelen staf. Kortens tijd daarop ging generaal Buller rechts, maar het vuur was zoo hevig, dat hij inzag hoe onverstandig het was om zulk een voorgeschovene positie op te nemen. De Republikeinen wierpen een aantal Long Tom bommen over ons, in de hoop onze wagentrein te kunnen bereiken. Geen der bommen had echter uitwerking. Eerst tegen den achtermiddeg kregen onze zware kanonnen last hun stelling op te nemen. Zij trokken rechts van de infanterie en namen een stelling op den rand in.

De positie waar Long Tom stond kon bemerkt worden daar zwart kruit gebruikt werd, en op een afstand van 8300 treden begonnen de twee 4-7 kanonnen en twee 5 duims belegeringsstukken de plek aan te vallen waar het Republikeinsche reuzenkanon stond te schieten. Het kanon hield op met vuren en later vernam ik dat de kanonniërs verplicht waren om met schieten op te houden. De Republikeinen schoten ook met een 3 millimeter kanon van een heuvel te Dalmanutha, en met een ander snelvurend kanon, blijkbaar een 10 millimeter, uit dezelfde positie.

Van de rechterflank trok de kavalerie brigade van generaal Brocklehurst door een kloof, over den rand en werd begroet met vuur uit een sterk bezetten heuvel te Bergendal, dat den volgenden dag ons doelwit werd. Uit een hoog punt, zag kolonel Sandback, hoofd van het legerdienst departement, dat de Republikeinen twee kanonnen naar Dalmanutha Statie brachten, waar er een trein stond. Een boodschapper werd met deze boodschap teruggezonden en een paar bommen op het station geworpen. Intusschen rukten de Devons naar den eersten rand, in het bezit van den vijand, en onderhielden van daar den geheelen dag een gestadig vuur. Toen de avond viel, trokken zij terug naar de positie van waar zij den aanval begonnen. Hunne verliezen waren verbazend klein, als men het zwaar vuur in aanmerking neemt, waaraan zij waren blootgesteld. De Strathcona Horse bezette de voorgeschovene loopgraven aan de rechterflank, en zij ondergingen een geweldig vuur toen zij de loopgraven verlieten om terug te trekken. Zij kwamen in secties terug, en daaraan is het toe te schrijven dat slechts vier man gewond werden.

Maandagmorgen besloot de generaal een aanval te maken. De kavalerie ging, evenals op Zondag, rechts en de bereden infanterie moest het transport bewaken. Het punt voor den aanval uitgekozen was de uiterste linkerflank der Republikeinse stelling te Berg-en-Dal. De vijand was verschanst in een kopje met ontzettende klippen bedekt, en omringd met boomen. De gevreesde Rifle Brigade vormde de voorhoede, gesteund door de Devons en Inniskillings. Zij ging links langs onze achterhoede, in een holte, die Zondag door onze kavalerie werd genomen en had dus heel wat dekking in het begin der beweging. De koninklijke beredene artillerie (A batterij) met drie veldbatterijen, 42ste, 53ste, en 21ste, dekten hun voortrukken van eene positie links van hen af, terwijl de groote kanonnen en de howitzers op denzelfden rand omtrent een halve mijl rechts stonden. Het Klipkopje werd aanhoudend gedurende den morgen met bommen beschoten. De infanterie trok recht de hoogte op.

Het geweervuur, dat nimmer opgehouden had, was thans vreeselijk. Toen de mannen voor 't laatst opstonden, werd bevel gegeven tot chargeeren, en op dit oogenblik vuurden de lyddiet-kanonnen een salvo. Toen de rook wegtrok, was het kopje genomen. De Republikeinen behielden hunne posities totdat de bajonetten bijna tegen hunne borsten waren. Zij vochten op wanhopige wijze en hun prachtig getrag was een betere zaak waardig. Zij vuurden een pom-pom die in een veeakraal verschanst was tot binnen tien minuten van het bestormen der positie. De muilen werden gedood door een lyddietbom, doch de mannen waren zoo dapper dat zij trachtten het kanon met de handen te vervoeren, maar het was nutteloos, en de Rifle Brigade vervoerde het met een groote hoeveelheid ammunitie.

Het kopje werd verdedigd door de Johannesburgsche politie onder kommandant Oosthuizen, die bevel had over de bereden politie in die stad. Zij waren vrij goed aan discipline onderworpen, en volgens Oosthuizen's verklaring had hij de beste schutters uitgezocht om de positie te verdedigen. Oosthuizen gaf zich over met acht of 9 man. Hij is een opgevoed man met nette manieren. Zijn dapperheid is ongetwijfeld, en ik ben genegen om te gelooven wat een der gevangenen vertelde, nl. dat hij hem gedurende het vreeselijke bombardement niet een keer had zien schuiling nemen. Hij is een Afrikaander en dat waren ook de meesten zijner manschappen.

Daar de linkerflank van den vijand omgetrokken was, verloor generaal Buller tijd. De kavalerie en beredene infanterie trok voorwaarts, en even zoo de artillerie. De terugtrekkende Republikeinen werden gebombardeerd, maar tengevolge van het ruige terrein, was het onmogelijk snelle vorderingen te maken. Botha had het bestuur over den terugtocht van zijn leger, en hij zorgde dat er een voldoende macht was om dien te dekken.

Onze verliezen te Berg-en-dal waren 119. De Rifle Brigade verloor 12 gedooden, 61 gewonden en 1 vermist. Onder de gewonden is kolonel Metcalf.

DE SLAG BIJ BERG-EN-DAL

door

S. VAN LIER.

I.

Reeds vier dagen trachtte de vijand onze linie te doorbreken en deed herhaaldelijk onstuimige artillerieaanvallen, nu en dan ondersteund door klein geweervuur, op onzen linker- en rechtervleugel. Vooraf den 26en Augustus was het gevecht hevig en het kanongebulder duurde nog voort, toen de zon reeds lang onder was. De vijand verkreeg echter geen voordeel, doch werd met groote verliezen teruggeslagen. Aan onze zijde waren de verliezen uiterst gering; helaas werd kaptein Freiherr von Dalwig zwaar gewond. Hij bediende de stukken op onzen linkervleugel met eene ongekenkende juistheid, geen gevaar vreezende. In den namiddag barstte een vijandelijke granaatkartets bij zijn stukken. Beide armen werden hem verbrijzeld, terwijl een kogel hem nog de borst doorboorde. Onze burgers hielden overal prachtig stand.

Wij, de Johannesburg-politie, hadden onze stelling in kopjes op de plaats Berg-en-Dal, ongeveer een half uur te paard (drie Eng. mijlen) westelijk van het station Dalmanutha. Een gewichtig punt was een vooruitgeschoven post op een kopje, een uur te paard oostelijk van Belfast. Links voor ons strekte zich onze linie uit tot Carolina, rechts tot voorbij het monument van Belfast. De geheele linie was ongeveer 80 KM. lang en bestreek de drie hoofdwegen naar Machadodorp, den zetel der regeering. Wij namen het centrum in. Onze vooruitgeschoven post was een zeventig man sterk (onze beste manschappen), onder bevel van onzen wakkeren commandant Philip Oosthuizen zelven. Een klein kopje, een 450 M. lang, betrekkelijk laag en niet dieper dan 30 tot 40 M., doch voorzien van groote klippen en goed begroeid, beheerschte het groote wagenpad naar Machadodorp, een breeden wel onderhouden weg, die zich met groote hellingen tusschen tal van hooge koppen kronkelt, en gaf ons klein klompje menschen goede gelegenheid den vijand het vooruitdringen te beletten, althans zeer te bemoeilijken.

De eerste vier dagen namen wij geen ernstig deel aan den strijd, daar de vijand zich hoofdzakelijk met den linker- en rechtervleugel bezighield; toch konden wij onze burgers flink ondersteunen met ons Kruppkanon (dit was al het geschut dat wij hadden), vooral, toen de vijand een paar maal trachtte den rechtervleugel onder geschutvuur te nemen. Tot tweemaal toe noopten wij de vijandelijke kanonniërs hunne stukken te verlaten. Dikwijls trok eene vijandelijke afdeeling langs den hoogen rand op, doch dan hadden onze granaatkartetsen voortreffelijke uitwerking op 4000 M. en moest de vijand terug. Eenige malen zagen wij ambulancewagens rijden naar de pas door ons beschoten plaatsen. Dit kan echter geenszins als bewijs aangenomen worden, dat wij verliezen hadden toegebracht, want maar al te dikwijls is de vijandelijke ambulance niets anders geweest dan een vervoermiddel van ammunities of materieel.

Den vierden dag kreeg onze Krupp eene andere opstelling en kwam daarvoor een bom-maxim in de plaats, een der stukken den vijand op den onvergetelijken 15en December bij Colenso ontnomen.

Maandag 27 Augustus hadden wij het zwaar te verantwoorden. De vijand had begrepen, dat ons kopje de sleutel der stelling was. Zwaar, schriklijk zwaar, hebben wij dien dag gevochten. Een vreeslijken dag heb ik doorgemaakt, den treurigsten uit den geheelen oorlog. 's Morgens voor zonsopgang reden commandant Oosthuizen en ik vroeljk en opgeruimd naar onze stellingen, in de hoop dien dag onze gehate tegenstanders eens goed onder de oogen te kunnen zien. Wij inspecteerden onze manschappen en de loopgraven, die ons voetvolk gedurende den nacht gemaakt had op het hoogste punt van een hoogen kalen bult, ruim 1300 M. achter onzen voorpost. Alles was in de beste orde, een ieder op zijn plaats en gereed. 's Avonds keerde ik alleen terug, gebroken naar lichaam en geest. Nooit in mijn leven zal ik dien dag vergeten. Bijna een jaar had ik schouder aan schouder gestaan met commandant Oosthuizen, luitenant Pohlman en verscheiden anderen, menig gevaar getrotseerd, menig zwaar gevecht medegemaakt, steeds op elkander vertrouwend en door dit vertrouwen sterk, allen vol moed en lust tot het laatste voor de heilige zaak der beide Boeren-republieken te strijden. En nu — nu was ik alleen, gewond en bloedend, den vijand als door een wonder ontkomen, mijn trouwe vrienden dood, gewond of gevangen, zelfs mijn trouw paard in den strijd gebleven.

mijn geweer verbrijzeld, mijn kleeren verscheurd. Nog telkens komt het geheele gevecht in al zijn grootheid, al zijn pracht, al zijn ellende mij voor den geest; dan zie ik de bommen ontploffen, den vijand naderen, de bajonetten flikkeren, dan hoor ik onze Mausers knallen, dan zie ik mijn vrienden om mij vallen, dan. . . .

Het was een prachtige dag den 27en Augustus. Kalm en rustig zaten wij in onze stelling, achter onze schansen, voor den strijd gereed. Onze voorraad Mauser-ammunitie was in den laatsten tijd zeer geslonken en, helaas, er waren in de magazijnen geen Mauser-patronen meer aanwezig. Volgens bevel, werd een wagen verwacht met Martini-Henri-geweren en ammunities, ook voor de maxim. Tegen half negen verscheen deze. Natuurlijk had de vijand hem al in het oog gekregen. Schel knalden de zweepslagen door de lucht, luid klonk het geschreeuw van den voerman, toen de wagen, die eerst voor den vijand onzichtbaar was, een hoog bultje uitkwam en een kleine 2000 M. over de open vlakte moest rijden om ons kopje te bereiken. De twaalf sterke muilen, door woord en zweep krachtig aangezet, trokken flink en als een pijl uit den boog naderde de wagen. Wij riepen de voerlieden toe snel

te rijden en schepten er vermaak in hen angstig te maken. Helaas, die beide arme kerels zijn niet meer teruggekomen. In den namiddag, toen zij schuiling hadden gezocht bij hun wagen, die dicht onder het kopje was getrokken, werden beiden door een granaatkartets gedood.

Nauwelijks is de wagen genaderd, of, zooals wij reeds verwacht hadden, valt een bom, doch over ons heen. Hij wordt met luid gejuich begroet; wij letten er overigens slechts weinig op; wij waren aan geschutvuur gewend. Spoedig echter volgen meer, steeds naderbij en van verschillende zijden. De vijand heeft klaarblijkelijk den nacht goed besteed met het plaatsen der batterijen.

Voor de dag een uur verder is, is het geheele tooneel veranderd. Nu valt niet meer een enkele bom, doch een hagelregen van lyddiebommen en granaatkartetsen komt op ons neder. Zes volle batterijen (zes en dertig groote veldstukken), een aantal maxims en houwitsers braken een zee van vuur op ons uit. Het gillen en tieren, het brullen en sissen der projectielen uit de groote stukken, het fluiten der Lee-Metfordkogels is ontzettend. Telkens en telkens slaat met een oorverdoovend knetterend geraas, een lyddiebom bij ons in, soms zeven, acht tegelijk. Hun gele verpestende zwavelrook dringt ons in mond, neus en oogen; diep woelen zij den grond om en werpen een regen van zand, steenen, lood en ijzer op ons neder. Wanneer er een aankomt, met een steeds sterker wordend fluiten en brullen, hoe dichtter het projectiel ons nadert, wordt geen stem gehoord, totdat de ontploffing is gevolgd en de stukken met een warrelend geluid voorbijvliegen in kleine kringen om hun eigen as draaiende. Alleen klikt de stem van onzen kranigen luitenant Pohlman: „Mannen, is er niemand gekwetst? Houdt moedt, kerels, weest niet bang voor de bommen.” En om ons te toonen, dat hij zelf niet bevreesd is, loopt hij, ons moed insprekende, recht op van den een naar den ander. Helaas, die dag was zijn laatste. Arme, trouwe, dappere kameraad; voor zijn nieuw vaderland, liet hij, de held van Colenso, dien dag zijn leven! Arme jonge weduwe, arme kinderen, die hun man en vader reeds meer dan een jaar niet zagen. (Pohlmann was een geboren Duitscher, doch met zijn ouders als kind in Afrika gekomen; hij was bij de Johannesburgsche politie tot den rang van le-luitenant opgeklimmen.)

De vijand heeft het er op gezet ons kopje dien dag in handen te krijgen, en zijn mannen willende sparen, tracht generaal Buller ons door zijn artillerievuur te verdrijven. Alle batterijen zijn op ons gesteld. Steeds sterker en heviger wordt het vuur, van alle zijden wordt op ons geschoten; doch onbewegelijk stil liggen wij, de hand aan den trekker van onzen Mauser, om den infanterieaanval af te slaan. Wij, slechts 67 man samen, houden stand tegenover een geheel leger. Onze burgers op den rechten en linkervleugel kunnen ons niet te hulp komen; onze Long Toms, door den vijand zoo gevreesd, trachten ons te ondersteunen, doch de afstand is te groot. De generaals Botha en Viljoen, omringd door hun staf en de buitenlandsche militaire attachés, zien het schriklijk schouwspel van verre aan en zijn radeloos door hun onmacht om ons versterking te zenden, daar het vijandelijk geschut de geheele vlakte om ons heen bestrijkt. Zij meenen telkens ons laatste schot te hooren, wel wetende, dat wij geen witte vlag zullen opsteken.

Om het ontzettend vuur, al het gruwzame te beschrijven is een vaardiger hand dan de mijne noodig. En toch, tusschen al deze ellende, kon ik niet nalaten het prachtig schouwspel te bewonderen. Achter ons, een paar honderd meter voorbij den voet van het kopje, ligt een dam (vijver), waaruit de beesten der Boeren in vreedzame tijden hun dorst lesschen. Een kleine fontein (bron) komt van onder den voet van een schoonen wilg uit en voedt den vijver. Een der vijandelijke stukken schiet vijfmaal achtereen zijn granaatkartets onder dien boom, eerst een slag, dan een zwartachtig rood vuur in een dikke gele rookwolk, zwartblauw uitlopende, met scherpe stralen zich afteekende, ettelijke wit-grijze slingerstrepen, die als grillige slangen naar boven schieten, zich dan ombuigen, weder op den bodem komen, nieuwen rook en stof verspreidende. De wilg wordt meer en meer ontworteld en als deelde hij ons leed buigt hij zijn hoofd steeds meer en meer ter aarde tot hij valt, zijn gekraak zich vermengende met het knetterend uiteenspatten der granaatkartetsen. Als een sprekend beeld van Engeland's onhumaan oorlogvoeren, valt nog bom na bom op den ontzienden stam, totdat de plaats waar hij ligt, geheel omgeploegd en van het vroeger schoon en vreedzaam tooneel niets meer over is.

Tegen tien uur zien wij een groote vijandelijke macht op onzen rechtervleugel uittrekken; plotseling verandert zij van richting en komt op ons af. Op ongeveer 4500 M. houdt de bereden infanterie stil, stijgt van de paarden en schrijdt in tirailleurslinie voort, in een halven cirkel, de uiteinden als de scharen van een reusachtigen schorpioen naar ons toegekeerd. Nu zal de strijd eerst recht warm worden. Onze wakkere commandant Oosthuizen was reeds in het begin van den slag gekwetst. Misschien zal mij, nu de strijd heviger wordt, de gelegenheid ontbreken, hem te zien. Ik kruip uit mijn schansje en vind hem aan den voet van het kopje in een kraaltje waar onze paarden opgezadeld staan. Ook daar is de vernieling reeds begonnen. Onze commandant, mijn beste vriend gedurende den oorlog, ligt in een hoek, voor hem een dood paard en een doodelijk gekwetst muilnier. Zwaar is Oosthuizen niet gewond, maar hij is buiten gevecht gesteld. Een der eerste lyddietbommen heeft een groot stuk klip tegen zijn borst geslingerd. Ik help hem zoo goed in mijn vermogen is en blijf eenigen tijd bij hem, den toestand besprekende en overleggende wat gedaan moet worden. Buiten gevaar zijn wij daar niet, want telkens en telkens worden wij door een zwaren regen van stof, steenen en stukken ijzer als overdekt. Nu en dan komt een der manschappen snel bij den commandant, informeert vol belangstelling en keert weder naar zijne plaats terug.

„Daar komen zij”, klinkt het plotseling. Tot nu toe zijn wij slechts lijdelijke toeschouwers geweest. In een oogwenk heeft een ieder zijne plaats ingenomen. Wij beseffen, dat het er nu om gaan zal. Vlug wordt hier en daar een hand gedrukt, een beteekenisvolle blik gewisseld, en verder is oog en oor slechts voor den naderenden vijand. De tirailleurslinie is tot op een 2000 M. genaderd. In snellen loop komen de khaki's nader, voorafgegaan door een vlaggedrager. Zoodra deze een korten afstand is vooruitgesneld, steekt hij zijn vlag op en werpt zich plat ter aarde. Nu komt de geheele tirailleurslinie in korte sprongen nader en den voorganger nabij gekomen, werpen de soldaten zich eveneens ter aarde en openen het geweervuur. Het woest gebrul en gebulder van het geschut vermengt zich nu met het knetteren der Lee-Metfordgeweren, en de kogels fluiten ons om de ooren. Onbewegelijk liggen wij. Nader en nader komt de vijand, wij willen geen schot vuren zoolang wij er niet zeker van zijn, want de ammunitie is gering. Waarschuwend klinken de stemmen onzer leiders, Luitenant Pohlmann gaat nog steeds voort ons aan te moedigen. Sergeant-majoor Biljon, een flinke kerel met aangenaam heldere stem, roept telkens: „Houdt moed kerels, om Godswil, schiet niet te vroeg, laat hen nader komen; merk uw man.” Dan weder klinkt de ernstige stem van sergeant van Staden: „Mannen, vreest niet voor een mensch; God is nabij. Hij alleen kan ons lot beschikken; Zijn hand bestuurt alles.” Die drie mannen vervullen ons allen met een moed en kalmte, zooals ik niet had gedacht dat ooit kon bestaan.

Nader en nader komt de vijand; heviger wordt het schieten, eindelijk kunnen wij man voor man duidelijk onderscheiden, doch steeds zwijgen onze geweren. Daar is de afstand 900 pas geworden! „Kerels schiet, 900 yards vizier, voor iederen kogel een khaki”, klinkt het korte en krachtige, zoo veel zeggende commando. Plotseling verandert het tooneel. Het scherp kort knallen der Mausers vermengt zich met het algemeen gedreun en antwoordt het pa-tak-pa-tak der vijandelijke Lee-Metfords. Eensklaps is er leven in ons kopje gekomen en met groote snelheid valt het eene schot na het andere. De vijand deinst verschrikt terug, breede gapingen toonen aan, dat ons vuur goed is.

Pom, pom, pom klinken de korte, doffe slagen van onze maxim en lokt onmiddellijk een nog veel heviger vuur van des vijands geschut uit. De gapingen, door onze Mausers en pom-poms gemaakt, worden terstond aangevuld. Weer wordt vooruit gerukt, weer ons vuur, weer zien wij vijanden vallen, doch, waar een valt zijn er tien, twintig anderen om zijne plaats in te nemen. Wel zien wij de soldaten weifelen, doch als schapen, neen, meer als onwillige bloedhonden, die bevreesd zijn hun prooi te bespringen, worden zij door de officieren voortgedreven. Ons vuur is onafgebroken, wij denken niet meer aan het verschrikkelijke lyddiet, en ofschoon ons kopje dreunt en schudt, de stukken klip en ijzer, allerlei projectielen overal vliegen, is onze geheele aandacht slechts op de naderende infanterie gevestigd.

Nader en nader komt deze, tot twee malen moet zij terug. O, wat een heerlijk gevoel. Wij kennen het wankelen van Engelsche soldaten en herinneren ons hoe al meermalen, wanneer wij zelve reeds aan een goede uitkomst wanhoopten, op het kritieke oogenblik, de vijand allen moed liet varen en terugtrok. Maar helaas, de overmacht is nu te groot.

DE SLAG BIJ BERG-EN-DAL.

door

S. VAN LIER.

II. (Slot.)

Wij krijgen langzamerhand 't besef van onzen toestand, doch de waarschuwendende en opgewekte stemmen onzer aanvoerders klinken steeds, niemand denkt aan terugdeinzen; telkens als wij een onzer vijanden zien vallen, gaat er een juichkreet op, en wanneer wij achter ons de zware slagen onzer Long Toms hooren, weten wij dat men het gevecht volgt en ons poogt te ondersteunen. — poogt, want de witte dikke rookwolk, die links achter ons, zeer ver weg, opslaat, bewijst ons dat kapitein Pretorius, van de staatsartillerie, nog geen groot Fransch kanon op onze flank heeft kunnen brengen. (1)

Ik lig op mijne rechterknie geknield, achter een klein schansje, met het front naar den vijand, mijne rechterzijde gedekt door drie groote zware klippen. Plotseling voel ik een brandende pijn in de rechterdij; een granaatscherf heeft mij getroffen; de verwonding is niet ernstig en ik blijf doorschieten, na het projectiel, dat mij hindert en niet diep is ingedrongen, met de punt van mijn zakmes verwijderd te hebben.

Het gevecht duurt voort. De vijand, verbitterd door den hevigen tegenstand, opent een nieuwe batterij; wij zijn omgeven door een gordijn van ellende. „Stand houden, kerels”, klinkt het telkens, en wij houden stand.

Opeens is het alsof ik uit een verdooving ontwaak. Ik lig niet meer geknield, maar op mijn rechterzijde en ruik niets dan zwavel; de rechterhand houd ik op mijn hoofd, de palm naar boven gekeerd en daarop ligt een groot stuk steen; mijn linkerzijde is geheel bedolven onder de klippen waarachter ik lag; ik roep en men komt mij te hulp en bevrijdt mij uit mijne pijnlijke gevangenis. Ik mis mijn geweer, slechts enkele kleine stukjes vind ik. Nu herinner ik mij het geluid van een ontzettende ontploffing. Een lyddietbom is tegen de klippen waarachter ik lag gebarsten en heeft alles op mij geworpen; als door een wonder ben ik gespaard gebleven. De vijand is op dit oogenblik ongeveer honderdvijftig pas van ons af. Ons vuur blijft onafgebroken, niemand spreekt, slechts nu en dan hoort men een onderdrukten schreeuw van een gewonde, de laatste zucht van een stervende. John Pretorius, sergeant, is dood; dit grijpt mij zeer aan. Hij was een forse, flinke jonge man, een mooie kerel. Ach, hoe sprak hij steeds vol liefde van zijne jonge bruid. Juist zou hij zich in het huwelijk begeven, toen de oorlog uitbrak en zijne plichten hem naar het oorlogsterrein riepen.

Zonder geweer ben ik in de stelling voor het oogenblik van geen nut. Zoo goed ik kan kruip ik weg om mij naar mijn vriend, commandant Oosthuizen te begeven en met hem te overleggen wat nog gedaan kan worden om onze mannen te sparen, want wij zien nu in, dat de stelling tegen den steeds naderenden en talrijker wordenden vijand niet te houden is. Oosthuizen is niet meer op dezelfde plaats, doch nu vóór het kraaltje bij den ammunitiewagen; zijn paard staat naast hem, ook gewond.

De Mauserpatronen raken op. Telkens komt een der manschappen snel bij ons, grijpt een Martini-Henrygeweer en -patronen en verdwijnt dadelijk weer om den ongelijken strijd voort te zetten, een der gewonden heeft mij zijn Mauser overgegeven. Commandant Oosthuizen is koortsig en opgewonden. In de onmogelijkheid om aan het gevecht deel te nemen, zit de dappere kameraad ter prooi aan den vreeselijksten strijd.

Heviger en heviger wordt het vuur; de vijand trekt een bom-maxim op onze rechterzijde. Een oogenblik denken wij dat het een onzer eigen stukken is en er hulp daagt, doch we worden op vreeselijke wijze uit dezen waan gebracht. De infanterie komt in looppas aan met gevelde bajonet. Reeds zijn eenigen tot op 50 pas genaderd. Zij echter komen niet verder, en boeten hunne stoutmoedigheid met hun leven. Ik neem geen korrel meer, doch schiet zoo snel mogelijk schot na schot, totdat ook mijn bandelier leeg is. Ik heb nog maar zes schoten op mijn revolver.

Het aantal gewonden wordt grooter, telkens komt een naar de plek waar wij zijn, kruipt tot bij ons, en valt neder, als om bij ons hulp te zoeken. Helaas! Wat kunnen wij doen? Onze veldflesschen zijn leeg.

Oosthuizen staat naast mij, rechtop. „Wat moet ik doen, mijn God, wat moet ik doen?” roept hij, en grijpt mijn hand. „Wij kunnen ons toch niet overgeven? Neen, dat nooit!” antwoordt hij zelf, en zoo gewond als hij is, wil hij zich tusschen de strijdenden storten. Ik houd hem tegen. „Konden wij slechts stand houden tot donker!” roept hij. „Misschien komt nog hulp.”

Wij bespreken de mogelijkheid om een kanon te plaatsen op een bultje achter ons, waar onze voetgangers zijn, ten einde den vijand tegen te houden, zij het dan ook maar kort, en daardoor den terugtocht der overgeblevenen te dekken. Het is echter zeer gevaarlijk, daar de vlakte tusschen ons kopje en het bultje (eene sterke glooiing) voortdurend onder het vuur is. Ik wil gaan. „Neen,” zegt hij, „ik ga zelf, het is te gevaarlijk.” De een voor den ander wil. Eindelijk klinkt zijn bevel: „Ga naar luitenant Pohlmann, bezweer hem nog eenigen tijd vol te houden, zeg dat ik trachten zal een kanon op bultje uit te trekken.”

Vreemd bevelend klinkt zijne stem; voor het eerst gedurende al den tijd, dat wij samen in den oorlog zijn. Hij is mijn meerdere in rang, ik moet gehoorzamen. Hij gaat naar zijn paard, juist zet hij den voet in den stijgbeugel, als weder een gewonde naderkomt; deze kruipt tot bij ons, roept: „Luitenant Pohlmann is dood, kogel door het hoofd!” en valt zelf neder. Als een donder treft ons deze slag. Oosthuizen's gelaat wordt aschgrauw. Op de plaats, die ik verlaten had, is luitenant Pohlmann gevallen, de kogel heeft hem in den rechterslaap getroffen en zonder een kreet te uiten is hij ter aarde gestort.

Het is alsof wij te midden van een vulkaan staan, het vijandelijk vuur concentreert zich meer en meer. Het is geen gevecht meer, het is een moord. Daar komt onze artillerist. „Commandant het is fout, de vijand is reeds in den voet van het kopje.” —

(1) 's Nachts hadden wij hem 100 man gezonden, gewapend met pikken en houweelen om een der groote veldstukken te verplaatsen. Was Pretorius daarin geslaagd, dan voorzeker was het einde van den slag geheel anders geweest, ja, misschien waren de oorlogskansen geheel ten onzen voordeele gedraaid. Het is verre van mij iemand hiervan een verwijt te maken, dit laat ik over aan hen, die nooit nabij het oorlogsterrein waren, geen greintje begrip van een werkelijken slag hebben, hier en daar berichten opvangen en met de meest mogelijke onbeschaamdheid de daden onzer generaals critiseeren, den moed onzer burgers durven bezoedelen.

„Schiet kerel, schiet!” roept Oosthuizen. Drie, vier schoten uit de maxim volgen. Wederom komt de artillerist. „Er is geen redden meer aan, ik kan mijn stuk niet meer wegstrijken, maar ik heb het vernield.” Hij overhandigt mij een stuk van het sluitstuk. Wat op dit oogenblik in mij omgaat laat zich niet beschrijven!

Nu is de toestand onhoudbaar, ons troepje is zeer gedund, wij hebben reeds negen dooden en vele gewonden. De bajonetten flikkeren voor ons; onze laatste patronen zijn verschoten. Niemand wil zich overgeven. Ik roep de ongedeerden toe, zich zooveel mogelijk te verspreiden en zich in de richting van den spoordijk te verwijderen. Dit is levensgevaarlijk; want de vijand schiet nu niet meer in, doch over het kopje, om den soldaten het bestormen mogelijk te maken en onzen mannen het ontsnappen te beletten. De meesten onzer mannen springen weg; sommigen hebben hun paard nog kunnen in handen krijgen. Ook ik wil naar mijn paard, doch helaas, de laatste bommen zijn in het kraaltje gevlogen, waar nu de muren nu bijna geheel omver liggen, en onder de paarden is eene groote slachting aangericht. Mijn arm trouw beest ligt dood ter aarde; alles loopt tegen. Eenige artilleristen rennen weg met den ammuntiewagen. Daar vliegt iemand langs mij heen, nader en nader komen de bajonetten; nu is het kiezen of deelen, overgeven aan den gehaten Brit of door het scherm van kogels en granaten heenrennen, waar de kansen om te vallen duizend tegen een zijn. Een onweerstaanbare macht grijpt mij aan, en ik snel ook weg. Gewond en gekneusd, als ik ben kan ik nauwelijks loopen, mijn lange jas hindert mij; ik werp die uit. Een groepje boomen breekt de lange kale vlakte. Ik sleep mij voort, doch, nauwelijks ben ik de boomen voorbij, of de bommen vliegen om mij; de vijand schiet op de vluchtenden, ook met klein geweer. Ik voel een zwaren slag tegen den rug en val, sta weder op en val weder. Een nieuwe kogel heeft mij getroffen. Rondom ontploft bom na bom, en als verwilderd kruip ik terug naar de plek, waar de bommen vallen. Daar hoor ik mijn naam roepen. Het is sergeant-majoor Biljon. Niet gewond.

vlug en lenig had hij spoedig buiten gevaar kunnen zijn; toevallig omziende, ziet hij mij vallen en hoewel hij reeds ver verwijde d is, keert hij terug, het geweer in de hand. Hij geeft niet om het vuur, dat de Engelsche soldaten op hem openen, en hoewel de kogels hem voorbij-snorren, het stof rondom hem opslaat, nadert hij mij in groote sprongen en vat mij onder den arm. Voetje voor voetje sukkelst bij met mij voort. Telkens en telkens vliegen de kogels om ons; ik geef er niet meer om en verwacht ieder oogenblik het doodsot te ontvangen. Ik bereik de spoorbaan en heb gelegenheid eenige oogenblikken te rusten. Biljon is weg, ik zie hem nergens, en heb niettegenstaande al mijne naspo-ringen niets meer van hem kunnen vernemen. Waarschijnlijk is die brave, dappere Afrikaner het slacht-offer zijner opoffering geworden. Ik vervolg den weg. Het geweervuur komt weder nader. Voor mij loopen nog eenige manschappen, allen doodelijk vermoeid; niet ver van mij stort weder een neder; hartverschou-rend gilt hij: „Broer Pieter broer Pieter!” en alles blijft stil. Sergeant Pretorius, ter onderscheiding van den jongen sergeant (in mij gevecht naspuweld) Oom Ben genoemd, een onzer beste mannen, zie ik zijn ge-weer wegwerpen en met verhaasten stap doorloopen. Hij roept mij toe: „Vat mijn roer”, en houdt de linker-hand krampachtig in de rechter geklemd, terwijl het bloed tusschen zijn vingers siepelt. Een stuk bom heet hem juist drie vingers der linkerhand afgeslagen.

Wij sleepen ons voort, het vuur is opgehouden, spoedig zal de plaats bereikt zijn, waar ons lager stond. Op eens hoor ik een waarschuwenden schreeuw, kort daar-op gevolgd door het fluiten van kogels. De vijand ver-volgt ons te paard. Pas versnellen kan ik niet, mij plat ter aarde werpen om dekking te zoeken durf ik niet, uit vrees de kracht te missen weder op te staan. Voort ga ik, met de hand tegen den rug gedrukt, vreeselijk gekweld door de gedachte wat er van mijn vrienden geworden is. Ik bereik ons lager; alles is verlaten, de vijand is meester van het terrein. Ik kan bijna niet meer voort. Daar zie ik een ossewagen; ik roep, ik schreeuw, doch krijg geen gehoor. Een paar Montenegrijnen, bij mijn commando behoorende, pogen de ossen in te spannen. Het gelukt hun niet en twee rukken zich los, een derden met zich sleepende. Zij gaan langzaam in de richting van Machadodorp. Een onweerstaanbare aandrang maakt zich van mij meester om mij op den omgevallen os te werpen en mij zoo te laten meesleepen. Ik bereik hem niet. Daar nadert een jonge Afrikaner, een der voet-ganger. Handig en vlug brengt hij de ossen bij elk-aar en spant ze in. Hij ziet mij, wacht op mij en als een kind tilt hij mij op den wagen, rangschikt vlug eenige dekens en jassen voor mij en voort gaat het.

Gered! roep ik. De wagen, die langs den breedten weg gaat, trekt de opmerkzaamheid van den vijand en spoedig is weder een kanon op ons gericht. Het horten en stooten bezorgt mij ondragelijke pijnen en wij blij-ven steeds onder het vuur. Gelukkig ontmoet ik een mijner mannen te paard, die een opgezadeld paard bij den teugel leidt. Dit staat hij mij af en spoedig zit ik in het zadel, door mijn geleider ondersteund. Nu kan ik buiten het bereik van het geschutvuur blijven door onder de kopjes langs te rijden en ga in de richting van Machadodorp. Nu en dan voegt zich iemand bij mij. Heel in de verte zien wij een Roode-Kruisvlag, nabij Dalmanutha. Het is onze eigen, de politie-ambu-lance. Vlug rijdt een der mannen daarheen en geeft order te wachten. Eindelijk kom ik er, men is reeds bezig eenige gewonden te verbinden. Men helpt mij van het paard, slaat mij een jas om, doch nu begeven mij de krachten, een flink glas wijn echter houdt mij op de been; doch de reactie treedt in en ik voel mij kapot en gebroken. Een voorloopig verband wordt door dr. Mensing aangelegd en na eenigen tijd wordt de reis naar Machadodorp ondernomen; wij liggen met ons negenen in den wagen. Bittere ironie: met groote letters staat op den wagen geschilderd: Thornton's Picnic Van (Jan Plezier).

Het was laat en donker toen wij in Machadodorp aan-kwamen. Reeds was het gevecht daar in alle bijzon-derheden bekend en had de regeering besloten, nu de linie doorbroken was, verder het gebergte in te trek-ken. De ambulancewagen houdt stil en is spoedig om-ringd door eene belangstellende menigte, waaronder ook dr. Pameyer, van de eerste Nederlandsche ambu-lance. Bekenden en onbekenden drukken ons de hand. De meeste gewonden worden dadelijk per spoor naar Barberton vervoerd; men brengt mij naar de biljart-zaal van een hotel, die tijdelijk als hospitaal is inge-richt. Spoedig daarna wordt mijn voorloopig verband door dr. Pameyer door een ander vervangen en ik voel mij na deze behandeling reeds veel verkwikt. Verschei-den mijner manschappen en vrienden komen mij nog dienzelfden avond bezoeken.

Den volgenden morgen krijg ik bezoek van commandant-generaal Botha en vechtgeneraal Viljoen. Zij be-
 tuigden hun groote voldoening met onze houding van
 den vorigen dag, betreurden de geleden verliezen, doch
 gaven den moed niet verloren. Zij verzekerden nog-
 maals, zooals wij zelven ook reeds tijdens het gevecht
 begrepen hadden, dat het onmogelijk was geweest ons
 te ontzetten.

Ondertusschen verlieten onze troepen in groote orde
 Machadodorp, alle ammunitie, voorraad en kanonnen
 met zich nemende. Als verzamelpplaats werd Helvetia
 aangewezen. Per wagen, door mijn trouwen Kaiser
 gedreven (toen het bombardement ondragelijk werd,
 was hij met mijn wagen en paarden naar Machadodorp
 gegaan) volgde ik de commando's naar Machadodorp.

Te Helvetia werd, terwijl het kanongebul er nog uit
 Machadodorp tot ons doordrong en eenige commando's
 van generaal Viljoen den vijand tegenhielden, appèl
 gehouden over ons klompje. Van de zeven en zestig
 antwoordde slechts een en dertig op hun naam. Negen
 waren er gesneuveld; vijftien gewonden, waaronder ook
 commandant Oosthuizen, waren in handen van den
 vijand gevallen, en twaalf gewonden waren reeds
 vervoerd.

FEUILLETON.

Zoutpansberg in den Oorlog.

Ongeveer twee maanden geleden vernamen wij hoe ge-
 neraal Beijers, met hetgeen hem nog van zijn Zoutpans-
 bergsche en Waterbergsche burgers was trouw gebleven,
 een aanval had gedaan op het concentratiekamp te Pie-
 tersburg, daaruit had medegenomen wie lust had de rol
 van tammen Boer voor die van wilden Boer te verruilen,
 en hoe hij met zijne aldus versterkte macht een paar da-
 gen daarna zelfs getracht had het Engelsche soldaten-
 kamp te vermeesteren, hetwelk evenwel, althans vol-
 gens de Reuter-telegrammen, mislukt zou zijn. Een la-
 ter bericht, nu nog maar kort geleden, meldt ons hoe dat
 concentratiekamp te Pietersburg is opgebroken en over-
 gebracht naar Natal, ergens in de buurt van Durban.
 Voor den denkenden lezer is de slotsom, die er uit de op-
 eenvolging van deze twee feiten — het aanvallen van
 het kamp door Beijers en de verplaatsing naar Natal —
 te trekken valt, duidelijk: Engeland erkent zijn on-
 macht in dat gedeelte van Transvaal een kamp voldoende
 te beschermen.

Nu dit kamp, hetwelk als eender ellendigste en slechtst
 ingerichte onder de kampen bekend stond, waarvan voor-
 al de groote afstand naar Pretoria, het hoofddepot, en
 het vrij ongezonde klimaat, de groote oorzaken waren,
 opgehouden heeft te bestaan, is het misschien niet onbe-
 langrijk de geschiedenis van dit kamp eens na te gaan
 en aldus, door het oog te vestigen op een vast omljnd
 geheel, op een afgesloten afzonderlijk deel uit deze vrou-
 wen- en kinderenverdelging een voorstelling te krijgen
 van het geheel.

Schrijver dezes was, tot kort voor de inneming van Pie-
 tersburg, bij generaal Beijers op commando, en vertoefde
 later eenigen tijd in het kamp te Pietersburg, zoodat hij
 en door eigen ondervinding en door verhalen van oogge-
 tuigen in staat is een getrouw en waar verslag te leve-
 ren van hetgeen de ongelukkige bewoners van het dis-
 trict Zoutpansberg moesten doorstaan voordat hun door
 de verplaatsing naar Natal althans het uitzicht op een
 minder ellendig bestaan werd geopend.

Zoutpansberg, het noordelijkste district van Transvaal,
 was gelukkig geweest. Waar de andere districten zonder

uitzondering acht, negen maanden na het begin van den
 oorlog min of meer door den vijand waren bezet gewor-
 den en gehouden, en waar volledige overgave niet onmid-
 delijk gevolgd was, door plundering en verbranden van
 have en hoeve voor hun ongeoorloofden vrijheidszin had-
 den moeten boeten, daar was Zoutpansberg, met zijn
 hoofdplaats Pietersburg, anderhalf jaar, tot April 1901,
 gespaard gebleven en verschoond van het bezoek van den
 onwelkomen indringer, en verheugde zich het gansche
 district, al waren ook het grootste deel der mannen bij
 generaal Beijers op commando of in het lager te Warm-
 bad, in een betrekkelijke groote mate van rust en wel-
 vaart.

Evenwel, niet voor niet had men kort van te voren de Engelsche onderdanen, die nog steeds te Pietersburg verblijf hielden, uit district en dorp, waar zij reeds een vrij hoogen toon begonnen aan te slaan, verwijderd en onder vrijgeleide overgebracht naar het Engelsche kwartier, waar zij nu aan hun haat en wrok tegen dat „kleinzielige, bekrompen, domme” Boerenfolk konden botvieren — hetwelk zij dan ook niet nalieten; niet voor niet scholen er ook nog onder de achtergeblevenen verraders, die met de uitgezette Engelsche onderdanen het den Engelschen bevelhebber duidelijk genoeg wisten te maken hoe gedemoraliseerd dat Boerendom was, hoe daar gebrek aan alles heerschte en hoe gemakkelijk het zou vallen die groote uitgestrektheid gronds tot Engelsche bezitting te verheffen en de gansche spoorlijn tot Engelsch verkeersmiddel te maken.

En dat gelukte. De Engelschen, die tot half Maart rustig bij Pienaarsrivier (ten Z. van Warmbad) hadden gelegen, rukten onder generaal Plumer met een groote macht Noordwaarts en bezetten Warmbad, Nijlstream, Piet Potgietersrust, Marabastad en Pietersburg, zonder noemenswaardigen tegenstand. Wel was er reeds maanden lang een Boerencommando van ongeveer 500 man bij Warmbad gelegerd, doch de expeditie van generaal Beijers, die daar 5 December 1900 vandaan was getrokken met zijn paardencommando, en de daarop gevolgde paardenziekte, hadden bijna het gansche commando van paarden ontbloot, en daar volgens het oude Boerengezede, een Boer zonder „perd” eigenlijk „niets beteekent”, zochten reeds bij het eerste oprukken der Engelschen bijna al de burgers een goed heenkomen, hetzij naar eigen plaats, hetzij in de bosschen en kloven van Waterberg en Zoutpansberg.

De verliezen der Engelschen op hun tocht noordwaarts waren zeer gering. Alleen bij Pietersburg verloren zij 2 officieren en 1 manschap, benevens een paar paarden, door de wanhopige wijze, waarop een jonge Hollander, de heer K., onderwijzer in Transvaal, zijn leven verdedigde. Blijkbaar verrast door de Engelschen, die hij nog niet zoo nabij waande, verschool de heer K. zich in het hooge gras of achter een der vele mierenhoopen en schoot vervolgens, zonder dat de Engelschengewaar konden worden waar hun vijand zat, het magazijn van zijn Lee-metford-geweer (10 schoten) ledig en doodde 2 officieren en 1 manschap benevens een paar paarden. Het schijnt, dat hij daarna, toen zijn magazijn leeggeschoten was, de handen opstak als teeken van overgave, doch (en hierover kan men den Engelschen soldaten, die verwoed waren over het onverwachte verlies van twee hunner meest geliefde officieren, niet te hard vallen) toen men den ongelukkigen K. ontdekte, stormde alles in blinde woede op hem af en viel hij neer, doorzeefd van een menigte kogels, geschoten à bout portant, waarna hij door de razende soldaten met de bajonet werd afgemaakt. Men heeft langen tijd hier te lande gemeend, dat het ongelukkige slachtoffer, in de telegrammen genoemd als „de onderwijzer van Pietersburg”, de heer W. zou zijn, die daar hoofd van de dorpschool was. Dit was evenwel onjuist; schrijver dezes, wien de heer W. zeer goed bekend was, heeft einde Juni van datzelfde jaar nog bericht van diens goeden welstand gehad.

Zoo viel dan ten slotte ook het noordelijkste dorp van Transvaal (behalve Louis Trichardt, hetwelk kort daarna bezet werd) in handen der Engelschen en waren dus hiermede, officieel althans, alle districten door hen bezet. Verschillende Pietersburgsche ingezetenen, waaronder vele Engelsch-gezinden en eenige uitlanders (waaronder een paar Hollanders, die ter wille van vrouw en kinderen of om have en goed onzijdig waren gebleven) wachtten rustig in hun huis op de dingen die komen zouden. Erg bemoedigend waren overigens die eerste dagen na het bezetten van het dorp door den vijand niet. Huizen en winkels werden, vooral de eerste dagen, op ruime schaal door Engelsche soldaten, doch vooral door de Kaffers (die reeds lang hunkerend naar de komst van hun broeders de Engelschen hadden uitgezien) leeggehaald en geplunderd. De beide molens, (waar tot nu toe de Boeren hun millies en koren hadden kunnen laten malen) werden „opgeblazen” en de drukkerij van de Zoutpansbergwachter, waarin verschillende sterk anti-Engelsche artikelen waren opgenomen, nog zelfs kort te voren, en waarin ook ds. Godefroy (die later verbannen is, waarschijnlijk vooral met het oog hierop) aan zijne oprechte Boerenliefde uiting gaf, — die drukkerij onderging eenzelfde lot, evenwel niet dan nadat nog de Engelsche hoofdofficier een laatste (Engelsche) uitgave van de courant had bezorgd met een oplaag van, naar ik meen, 100 exemplaren. Voor verzamelaars moet, dunkt mij, het bezit van een dergelijk exemplaar van waarde zijn; de laatste uitgave van de laatste Hollandsche courant in Transvaal!

Dit alles gebeurde ongeveer 7 en 8 April. Evenwel, al waren de Engelschen thans meester van Pietersburg, en al wierpen zij in korten tijd zooveel verschansingen op rondom het dorp dat alles één groot fort geelk, het was

daarom nog niet zoo zeker dat zij het dorp zouden kunnen houden; ook scheen het bij Kitchener nog niet eens vast te staan om Pietersburg (dat dan ook maar eventjes een 200 mijl van Pretoria verwijderd is) bezet te houden.

Men begon dus met te doen wat men overal gedaan had, men begon de bewoners te concentreeren op één plek, en daar Pietersburg zelf, met het oog op de nog vrijelijk rondzwerfende Boerenbenden, geen ongevaarlijke verblijfplaats was, werd alles per trein weggestuurd, weg van hun huizen, weg van hun dorp, weg van hun district. De Pietersburgers kwamen het eerst aan de beurt. Alles, alles moest weg. Wat dat die Engelschgezinden en neutralen tegenviel! Hoe hadden zij gehoopt door rustig thuis te blijven, door vriendelijke gezichten te trekken tegen de binnenrukkende Engelschen, te ontkomen aan het algemeene lot en niet naar een kamp gezonden te worden! Doch hoe bedrogen kwam men uit! Met uitzondering van den apofheker en nog een of twee inwoners, die voor de Engelschen onmisbaar waren, kreeg een ieder, hetzij Engelschgezinde of Boer, bevel zich gereed te houden om morgen op den trein te klimmen; alleen het hoognoodige mocht mede; al het overige moest achterblijven en vertrouwd worden aan de bescherming van den Brit.

Tot op dien dag was Pietersburg, gelijk zoovele Transvaalsche dorpen, vrijwel een Engelsch gezind dorp geweest, en men had tot nu toe niet veel goeds in de Boeren, maar o zoo veel goeds in de Engelschen kunnen vinden. Maar die Engelschen bleken bij nader kennismaking toch ook niet mee te vallen, en zich maar zeer weinig om het geklaag, gejammer en geweent te bekommeren van hen, die zich toch hun vrienden rekenden. Menigeen vervloekte reeds dien dag zichzelf, dat hij niet krachtadiger geholpen had die khaki's te keeren, maar door lijdelijkheid, soms door nog erger, de Engelschen in staat had gesteld tot hiertoe door te breken.

Den volgenden morgen reeds vroeg, zoodra het licht geworden was, zag men de gezinnen met zooveel van hun goed als zij dachten noodig te hebben, op karren en wagens geladen naar het station trekken. Weer een teleurstelling! Slechts, wat hoog noodig was, mocht mede, en menigeen moest een groot gedeelte van zijn koffers, waar zij tot laat in den nacht onder zuchten en bitter klagen aan hadden gepakt en gestuwd, om toch maar zoo veel mogelijk uit de ruïne te redden, door Engelsche soldaten uit den trein zien werpen! Menigeen zag een korf met hoenders, een mooie tafel, een zak met allerlei benodigdheden plotseling spoorloos verdwenen, zonder dat iemand wist waar het gebleven was, behalve de Engelsche soldaten, die aan de hoenders zich 's avonds te goed deden en de buitgemaakte meubelen verdubbelden. Neen zoo had men zich toch het Engelsche gouvernement niet voorgesteld.

De vrouwen zochten zich met de kinderen plaats in de „carriages”, in de rijtuigen, waarvan er enkele aan den

trein waren gehaakt; tevergeefs; al spoedig moesten zij het veld ruimen voor de Engelsche officieren, die als bewaking van den trein medegingen en aan enkele begunstigten onder de meest Engelschgezinden. De overigen moesten zich boven op de stoelen, kisten, tafels enz. in den volgepakt open steenkolenwagen, zoo goed en zoo kwaad dat ging, een plaats zoeken. Wat dat Engelsch bestuur bij nader kennismaking toch tegenviel!

De mannen, Engelschgezinden zoowel als neutralen, dachten zich bij hun vrouw en kinderen te mogen zetten. Alweer een misrekening; er werd een leege open steenkolenwagen gehaald en voor de locomotief gerangeerd, en daarin dwong men die mannen, onverschillig of zij burgers waren van de Z.-A. Republiek of onderdanen van een bevriende mogendheid, plaats te nemen. Dat was voor de veiligheid van den trein; men dacht dat de Boeren een trein waarin vóór de locomotief burgers van de Republiek en onderdanen van andere mogendheden waren geplaatst, niet zouden oplazen. Die voorste wagen toch zou er het slechtst aan toe wezen bij een mogelijke dynamiet-ontploffing!

Een zekere L., Nederlandsch onderdaan, die zich gedurende den oorlog ter wille van zijn vrouw en kinderen hier te lande, volstrekt onzijdig had gehouden, vond blijkbaar zijn toestand toch wat al te ver van plezierig, en stapte bij een halte over naar een der achterste wagens, doch jawel, nauwelijks had de officier op de locomotief het geval bemerkt, of L. werd onder veel gevloek en gedreig gedwongen zich weer naar zijn gevaarlijke plaats te begeven. Ik zou wel willen weten of zulk een handelen met onderdanen van een neutrale mogendheid al dan niet geoorloofd is, of wel gevoegd moet worden bij de vele willekeurige en onrechtmatige daden door Engeland in dezen oorlog steeds ongehinderd, ongedeed volbracht. Het geval, hier verhaald, is geen vrucht van een Engelsch-hatende verbeelding, maar aan schrijver meegedeeld door den heer L. zelf. L. heeft later, te Pretoria aangekomen, op verzoek van den heer Domela Nieuwenhuis, onzen consul-generaal, een beëdigde verklaring van bovenstaande opgemaakt, doch heeft verder, bevreesd voor moeilijkheden, de zaak laten rusten. Bovendien zijn bijna al de mannen, die met hem die gevaarlijke reis volbrachten, nog in leven en kunnen dit getuigenis bevestigen.

Waar in vreedstijd de reis Pietersburg—Pretoria in 11 uur volbracht wordt, eischte dit thans, door voorzorgsmaatregelen als anderszins, niet minder dan eene week, zoodat de Pietersburgers ruimschoots gelegenheid hadden over de voordeelen die er aan het reizen onder Engelsche vlag boven het reizen onder Boerenvlag zijn verbonden, te spreken — hetgeen dan ook vlijtig gedaan werd.

Te Pretoria aangekomen, nieuwe ontsteltenis! Slechts zij, die of een eigen woning daar hadden, of in staat wa-

ren in hun eigen onderhoud te voorzien, mochten in het dorp Pretoria blijven; de anderen moesten verder, naar een vlucht, belingenkamp, naar Irene. En daar er slechts enkelen waren zoo bemiddeld, dat zij het verblijf te Pretoria, zonder inkomsten aandrufden, en de meesten ook met het oog op de onzekere toekomst het weinige geld, dat zij hadden, liefst niet onmoedig uitgaden, belandde het grootste gedeelte der Pietersburgers in het concentratie-kamp bij Irene.

Hat men toen het land kreeg aan al wat Engelsch was! Er waren er onder die, geboren in Engeland, door lang verblijf het Fransvaalsch burgerrecht hadden verkregen; ook zij hadden gehoopt vanwege hun Engelse afkomst op eene minzame behandeling. En nu... Ik heb nog nooit menschen zoo hun eigen nattie hooren vloeken en uitmaken als die Engelschen.

Intusschen hadden de Engelschen te Pietersburg niet stil gezeten; terwijl een gedeelte der troepmacht in en bij Pietersburg de eene versterking na de andere opwierp en proviand, munitie en paardevoer aflaadde en opstapelde tot hooge bergen — het bleek thans dat Generaal Kitchener wel degelijk plan had Pietersburg te behouden — was terzelfder tijd de overige legermacht verdeeld in sterke colonne, bezig met "Loutspanberg" schoon te veegen!

En weldra kwam het opgejaagde wild, bij wagenvrachten tegelijk Pietersburg binnenrijden. Het was een droevig schouwspel! Enkelen, die den meded hadden opgegeven en er geen heil in zagen nu, in het ongunstige jaargetijde de koorts-streken in te vluchten om een vijand te ontkomen, dien men toch niet ontkomen kon, waren rustig op hun hoeven gebleven en hadden, wel vermoedend, welk lot hun boven het hoofd hing, ingepakt wat zij konden en op hun wagens geladen. Toen dus de Engelsche spionnen op hun erf waren gekomen, behoeften zij slechts in te spannen om mede te kunnen gaan. Dat waren de gelukkigen, de bevoorrechten. Zij zullen het in het kamp, waar zij kunnen kort afgeladen zullen worden, niet zoo hard hebben als die anderen, want veel wat zij nodig hebben en ook van wat het Gevee vraangenaamt hebben zij op den grooten ossenwagen geladen en wanneer de nacht valt, hebben zij althans dekens genoeg om zich ten hun gerin mee te maken.

Maar die anderen! Bij die niet op hun plaats waren gebleven, maar gevlucht, om al was het dan ook aan het eind der wereld, toch vrij te blijven, vrij van dien vijand, dien hun volk reeds 60, 70 jaar ontvluchtte, doch die hen overal, door Kaapkolonie, door Frystaat, door Natal, tot in deren uitrook van Fransvaal zelfs, had achtervolgd, en die niet scheen te willen rusten, alvorens dat weerbarstige volk

uitgeroeid was, of deernedig boog voor zijn vlag. En weef anderen die den vriend nog niet zoo nabij gerekend had, dan, doch plotseling overvallen, order hadden gekregen dadelijk op te klimmen op een der wagens van de Engelschen en van geluk mochten spreken zoo hun vergifend werd wat beddegoed mede te nemen! Bij den trein herhaling van hetgeen den Pietersburgers overkomen was. Menigen die zich gelukkig achtte in vergelijking met anderen zoo veel uit den ondergang gered te hebben, moest zien hoe zijn koffer, kist of tafel als overtollige baggage uit den trein gesmeten werd, of moest ontdekken hoe een deel van zijn bezitting spoorloos verdwenen was. Eindelijk na een paar uur van pakken en stuuwen, was de trein gereed, doch niet voor in den namiddag, dus nadat die vrouwen daar den ganschen dag in de open vlakke, in de felle zon hadden moeten wachten, zonder eenige beschutting - werd het sein tot vertrek gegeven.

Die reis naar Pretoria te beschrijven, ligt niet in mijn plan; het zou daarbij bekibamerpen dan de mijne vergen, naar waarheid een teekening te geven van dat lijden der vrouwen en kinderen, bijna een week lang zovels zij daar opeengepakt zaten op die open steenkolenwagens, des daags niets om zich tegen de felle zon en het stof te beschutten, des nachts zich toedekkend met dekens van dauw door en door nat, den honger verdrijvend met de drooge beschuitten, hun verstrekt door het milde Engelsche gouvernement, de kinderen moe geschreid, de moeders versuft, wanhopig, gevoelloos.

Was aan de Pietersburgers nog de keus gelaten indien zij in hun eigen onderhoud konden voorzien, om te Pretoria te gaan wonen, de tweede berending uit Loutfransberg was niet zoo gelukkig; alles werd, na nog een bitter skoudennacht te Pretoria aan het station te hebben doorgebracht, naar Trene vervoerd. Hederom bittere ontgoocheling voor hen, die gemeend hadden, dat, als was't dan ook op de reis ellendig boven beschrijving geweest, de Engelschen hen dan toch, wanneer zij eenmaal op de plaats van bestemming waren gekomen, als menschen zouden behandelen, medelijden zouden hebben met de zwakken, medelijden met de kinderen.

Het leven in de kampen is reeds zoo vaak beschreven, dat het in al zijn ellende als bekend mag verondersteld worden.

Hoe verweschten die mannen, die in een oogenblik van zwakheid hun wapens hadden neergelegd, hun gebrek aan volharding hoe betreurden zovle anderen hun vertrouwen op de edelmoedigheid van Engeland, hoe zuchtten die vrouwen naar die dagen van welser, toen ze van het krachtige Boerenmeel hun heerlijke groote brooden baken en niet als thans hun hongerige kleinen behoeften te voeden met het krachteloore bloem waarvan vaak wormen hoofdbestand, deel waren, hoe dachten ze met weemoed aan den tijd toen ze nog hun eigen vee slachtten en vette, krachtige vleesch, spijzen den hoofdschotel vromden van hun tafel, waar zij thans week in week uit, zich den honger moesten stillen met het magere rantsoen van doodgejaagde schapen en uitgeteerde ossen, hoe verlangden zij allen weer naar hun vrijheid, zij voorheen meester en heer op een gebied twintig, dertig maal zoo groot als het kamp waar zij thans binnen het prik,

draad als gevangenen rondwaalden! Helk een doffe gevoelloosheid maakte zich van den allen meester, als zij de een na den ander van hun kleinen naar den grafheuvel moesten dragen en er in drie maanden tijds geen familie was of zij droegen rouw over geleden verlies.

Hoe verlangden zij vallen terug naar hun eigen district, naar het warme Zout-, Mansberg, waar geen koude wind, die het zeil van de tent tot nuttelooze beschutting maakte, de nachten slaaploos deed voorbijgaan, waar men hout genoeg dacht te vinden om het schamele voedsel gaar te krijgen, waar men genezing van alle kwalen dacht te vinden!

En dan vertelde men hun nog wel dat zij ondankbaar waren, dat zij blij moesten zijn dat het Engelsche gouvernement zoo voor hen zorgde; dat zij tevreden moesten zijn, want dat hun kamp te Irene eigenlijk een model kamp was, waar het in vergelijking met de andere kampen verbaars goed was, omdat de hooge officieren uit Pretoria en de vertegenwoordigers van andere Staten zoo nu en dan eens kwamen om te onderzoeken of al dat geklaag en geroep over die concentratie kampen wel waarheid bevatte, of die groote sterfte werkelijk wel aan het bestraf was te wijten.

Doch gelukkig, eindelijk komt een lichtstraal van hoop die verbannen Zoutpanburgers verkwikken - zij zullen naar hun district terug! Eerst een gerucht, daarna een bij allen vaststaande overtuiging en ten slotte de proclamatie, waarbij ieder naar het kamp in zijn eigen district terug mocht gaan. De hoop overleefde in aller harten. Hoe benijdde men hen die het eerst opgeroepen werden om hun bundeltje te pakken en zich gereed te houden voor den trein van den volgenden morgen. Hoe vrolijk namen ook zij op hun beurt afscheid van dat kamp, al drong zich ook een traan naar voren wanneer zij den blik rechts wendden, waar de grafheuvel van zoo veel verlies sprak. Doch men vergat het doorgestane leed, men blikte alleen op de toekomst, men vergat hoe zij niet meer acht honderd, als bij hem aankomst, in aantal waren, doch men reuim honderd grafwaarts had moeten dragen in drie maanden tijds. Men wilde gerne nog eens die bittere reis maken van Pretoria naar Pietersburg, om toch maar in het eigen district te zijn.

En de reis was bitter, nog bitterder dan toen men van Pietersburg naar Pretoria was gevoerd. Had men bij de heenreis April geschreven, thans was het einde Juli het hartje van den winter.

Weer duurde het zes dagen voor het einddoel bereikt was, wjer moest men den honger stillen met harde scheepsbesluit. Was het wonder dat er kleine kinderen onderweg berweken?

Doch dat was nog niet alles, die koude, die honger, die dorst viel nog te dragen, maar de vrees, de angst ieder oogenblik het geknetter van schepgeweren te kunnen hooren en te weten dat men kon vallen onder den kogel van eigen maag of vriend!

Dat was het wat iedere vrouw met angstigen blik deed rondzien en bij elk stoppen van den trein de vrouwen en kinderen zoo diep mogelijk deed wegstroopen in den wagen. Wat toch hadden de Engelschen gedaan? Toen ingevolge bovengenoemde proclamatie die Zoutpanburgers - het waren grooten deels

vrouwen en kinderen - weer teruggevoerd moesten worden naar Pietersburg. Had men niet, gelijk een onbevooroordeeld mensch zou denken, die overgebleven zeven honderd in een of twee treinen geplaatst en daarna aan de Boerencommandos langs den spoorweg Pietersburg - Pretoria die dese lyn vooral in diensttijd voort, durend onveilig maakten, per witte vlag kennis gegeven, dat er dien en dien dag treinen zouden loopen met vrouwen en kinderen, dus dat men gedurende die dagen de treinen ongehindert moest laten.

Neen daartoe was de Engelschman te practisch; die vrouwen en kinderen konden toch al te mooi als dekking dienen voor de treinen en aldus kon men proviand, munitie en paardenvoer voor de troepen in het N. bij Pietersburg op een veilige manier overbrengen.

Men stuurde dus de Zoutpannbergers niet allen tegelijk maar telkens thond.

En dan werd te Pretoria de trein op de volgende wijze in elkaar gerangeerd; eerst de locomotief, daarna, vlak erachter, een open steenkolen-wagen vol gepakt met vrouwen en kinderen en wat dese nog van hun have hadden overgehouden; daarop volgde een gepantserde wagen met 20 a 25 Engelsche soldaten, dan weer een wagen met vrouwen en kinderen, dan weer een gepantserde wagen met Engelsche soldaten enz. En dan aan het eind wagens vol proviand, paardenvoer en munitie. Was het dan wonder dat die vrouwen de gansche reis door in doodsangst zaten, want op hun open wagens waren zij natuurlijk bij een mogelijke ontmoeting met de Boeren als eerste slachtoffers gevallen en niet die Engelsche soldaten, die achter hun gepantserde wanden veilig genoeg waren. Een der laatste treinen, die op bovengenoemde wijze vrouwen, kinderen en munitie vervoerde, werd door de Boeren aangevallen (die er natuurlijk geheel onkundig van waren dat vrouwen en kinderen, misschien wel hun eigen, op den trein waren), met dit gevolg dan ook dat eenige Boerenpoowyn gedood en gewond werden. Ik herinner mij den naam van Mej. Page, die gedood en van Mevrouw Bierman, die door drie kogels getroffen werd; de echtgenoot was hoogstwaarschijnlijk een der aanvoeders der aanvallende Boeren, daar hij nog steeds bij Beijers in het veld was, zoodat de mogelijkheid niet buitengesloten is, dat hier de man, onwetend, zijn eigen vrouw doodde.

Commandant op bovenstaande is overbodig, alleen kan ook hiervan vermeld worden dat hier geen sprake is van eene Engelsch-hatende verbeelding; per leven nog getuigen te over, die de waarheid van dit alles kunnen bevestigen. Hoe die Chamberlain toch loog toen hij durfde beweren, dat in dezen oorlog niets erger door de Engelschen was bedreven dan door de Duitschers in '70. Ten langen leste waren al de Zoutpannbergers van het Kamp te Trene overgebracht in dat van Pietersburg - doch welk een ellende ook daar! Ja, de warmte deed hen weldadig aan en men behoefde 's nachts

niet meer bibberend van koude op te staan om zich eerst warm te loopen ten einde weer in slaap te kunnen geraken, doch voor't overige Het haast men hun gezegd dat Trens een modelkamp was in vergeelijking met die andere kampen! Was't daar treurig geweest en ellendig met voedsel, medicijnen, brandstof, ligging enz. hier was het nog ellendiger, nooddroeviger. Een dronken apotheker, een dokter die niet altijd nuchter was, een reinigingsdienst die het gansche kamp met verpestende geuren overgoot, vleesch nog magerder en nog zieker dan te Trens, het water ver weg, soms in weken geen hout of steenkool, het kamp op een kalen heuvel, waar de wind wolken van stof in en tusschen de tenten opjoeg neen waarlijk, verbeterd waren zij niet.

Nochmaals — het leven in de kampen is gefraeg beschreven om als bekend verondersteld te mogen worden, doch als bewijs zij het mij vergund nog mede te deelen dat bij mijn vertrek uit dat kamp te Pietersburg, dus 5 maanden na de oprichting, er van een langzamerhand aangegroeide bevolking van 4000 zielen, naek minder dan 534 vrouwen en kinderen waren begraven.

Was het dan wonder dat, toen Beijers in het begin van dit jaar zijn beken, de aanval op dat kamp deed, zoovle mannen met vreugde zich weer bij hem aansloten, vast besloten de onschuldige slachtoffers te wreken, die daar rotten onder de groene zoden vermoord door Englands wreedheid?

En hoe zullen die overgeblevenen gejuicht hebben, toen zij kort daarna de tijding hoorden, dat zij naar Natal, naar het Paradijs van Zuid-Afrika, zouden overgebracht worden.

Ja, zij hadden het ervaren, dat niet elke verandering verbetering is, maar toch, slechter dan thans kon het toch niet en zij hoopten daar, in Natal, waarvan zoobelen hunner nog zoo zulke heerlijke herinneringen hadden, daar ver van den oorlog, dicht bij de zee, waar vruchten en groenten in overvloedigen rijkdom gepoogt werden, daar hoopten zij eindelijk het einde te vinden van hun bitter lijdens.

Of zij bij het vaarwel zeggen van hun kamp ook vaarwel gezegd hebben aan hun lijdens, dan wel of hun ook in Natal weer een nieuwe lijdensbeker te drinken zal gegeven worden — wie kan het zeggen? Doch ik bid van harte dat thans eindelijk voor die ongelukkigen troostvoller dagen mogen aangebroken zijn.

H.A. Cornelissen.

De verwoesting van Dulstroom.

Luistert slechts even. Hoort het, o volk van Nederland, wat een der dienaren van de roovernatie, luitenant Morrison van de Canadeesche vrijwilligers, voor deelname aan het werk der verwoesting, heel uit Canada overgekomen, tot u heeft te zeggen :

„Vroeg in den morgen begon onze marsch, die vier dagen duurde en mij deed denken aan de rooverinvallen, de raids, die twee eeuwen geleden in Schotland plaats hadden. En het land zelf lijkt ook op Schotland. We trokken voort, alle schapen en vee die we zagen meenemende. Overal verbrandden we de huizen en plunderden wij ze, vrouwen en kinderen weenend bij den puin hoop hunner woningen achterlatend. Kitchener's ijzeren hand deed zich voor het eerst gevoelen. Ik hoop zoo iets nooit meer bij te wonen. We verbrandden en vernietigden Dulstroom. Van Belfast uit kon men door rookwolken, die overal oprezen tot op zes mijlen afstand, den weg zien dien wij afgelegd hadden. Vele van de huizen hadden tuinen met mooie bloemen en vruchtboomen. Ik zag hoe vrouwen en kinderen uit zulke huisjes gejaagd werden terwijl men hun het beddegoed nawierp uit de ramen. Waren de huizen in brand gestoken, dan ging het weer verder. Maar de arme vrouwen en kinderen, verbijsterd door dat plotselinge bezoek, bleven staan in hun tuintjes, hulpeloos kijkend naar de woning, die daar in rook en asch verdween.“

Over het plunderen van Dulstroom zegt luitenant Morrison het volgende :

„Niemand die er bij geweest is zal licht dien dag vergeten. Om zeven uur 's ochtens werd de stad na een klein gevecht ingenomen. De Boeren trokken zich naar de bergen terug. Er waren slechts vrouwen en kinderen in de stad. Wij namen stelling op een kopje, vanwaar onze kanonnen de stad bestreken. De Boeren beschoten onze voorposten. Onder het gebulder der kanonnen en het geknetter van geweren begon het plunderen. Een blauwe onheilspellende mist hing over de stad, daarna steeg de rook in dikke wolken omhoog. Op vijftig mijlen afstand had men het kunnen zien. De Boeren schenen verlamd. Hun schieten hield op. Toen trokken generaal Smith-Dorrien en zijne officieren de stad door. Men hoorde niets dan het geknetter van vlammen. Voor de kerk stond een troep vrouwen en kinderen, met witte, getrokken gezichten. Sommige echter hadden roode plekken op de wangen en hare oogen schitterden.

De troepen trokken de heele stad door. Elk huis werd na geplunderd te zijn, in brand gestoken. Men zag soms hoe groote schrijftafels het raam werden uitgeworpen in baldadigheid. Ik hoorde een man roepen: „Kijk wat een mooi tapijt, dat zal ik meenemen voor mijne vrouw. Help me eens Tim. Het tapijt werd in stukken gesneden en het raam uitgeworpen. Zoo ging het steeds voort. De officieren keken maar toe en lachten om het plezier dat de manschappen hadden.

„Terwijl ook ik stond te kijken keerde een vrouw, wier huis juist aan het branden was, zich tot mij en zeide: „O, hoe kunt ge zoo wreed zijn“. Ik voelde voor haar

en zeide dat het een bevel was en bevelen moesten gehoorzaamd worden. Dat nam echter niets van het treurige weg om daar te moeten staan en zien hoe de roosjes langs het huis langzamerhand verschroelden en hoe vrouwen en kinderen wanhopig weenden toen we weg reden."

Laat Haar, de hooge Vrouwe, het weten dat de mannen van het vernietigde Dullstroom geboren Hollanders zijn, maar burgers van de Zuid-Afrikaansche Republiek, die willen blijven strijden voor hunne vrijheid tot het bittere einde; dat zij daarvoor hunne goederen reeds hebben geofferd tot het laatste toe, maar dat hunne vrouwen en kinderen niet mogen worden geofferd nu zij misschien nog gered kunnen worden.

Laat Haar, de laatste telg van het geliefd Huis van Oranje het weten dat Dullstroom is gevallen, dat die vrouwen en kinderen al het hunne in vlammen moesten zien opgaan, omdat zij allen getrouw zijn gebleven aan hunne Hollandsche nationaliteit, omdat zij en hunne mannen — stichters van dat dorp — aan de straten er van de namen hebben durven geven van Willemsplein, Oranje Nassaustraat, Wilhelminastraat, Amajoebastraat, Slagtersnekstraat, Michiel Adriaanz. de Ruijterstraat, Admiraal Trompstraat, Piet Retiefstraat om voor hun nageslacht de roemrijke traditiën hunner Europeesch en Afrikaansch Hollandsche vaders niet te laten versterven.

Met Rapport van de la Reij.

Wij hebben in ons Eerste Blad van 8 dezer uit het rapport van generaal de la Reij aan president Kruger, pas uit Zuid-Afrika ontvangen, reeds een stuk opgenomen. Wij vinden dat rapport, zoo al niet in zijn geheel, dan toch zeer uitvoerig in het geschrift, dat het Perskantoor van het Algemeen Nederlandsch Verbond uitgegeven heeft. Daarin staat zooveel van belang, dat wij het grootendeels hieronder overdrukken, al hebben ook eenige buitenlandsche bladen reeds eerder dat rapport te hunner beschikking gekregen. Herinneren wij nog, dat generaal de la Reij in het fragment, dat wij in ons blad van 8 dezer opnamen, verslag deed van de barbaarsche manier, waarop de Engelschen, in dezen van hunnen kant immers zoo menschlievend gevoerden oorlog, de vrouwen der Boeren behandelen, hoe zij ze 's nachts om hun kampen plaatsen om zich tegen een aanval van de Boeren te beveiligen, hoe zij op ze geschoten hebben, hoe zij zich tegen de echtgenooten en de moeder van generaal de la Reij misdragen hebben. Voorts namen wij toen beëdigde verklaringen op, die bewezen hoe de Engelschen tegen weerloozen en gevangenen woeden.

En nu laten wij, met weglating van het bekende en van eenige ondergeschikte punten, het verslag van generaal de la Reij volgen, spatieerend dat waarop wij de aandacht willen vestigen.

Aan Z.H.Edele den Staatspresident der Zuid-Afrikaansche Republiek.

Te Velde, December 1901.

Ik meen dat gedurende den afgelopen tijd er veel licht op onzen donkeren toestand is geworpen en acht het mijn duren plicht om geen moeite te sparen ten einde u dit rapport toe te zenden en u te doen weten hoe het nog met onze Republieken en ook met de Kolonies gaat, in verdere afwachting van wat mijn Regeering en die van den Oranje-Vrijstaat willen doen.

Mijn Regeering en die van den Oranje-Vrijstaat zijn bereid — zooals zij ook aan Lord Kitchener hebben te kennen gegeven — om voor hun recht te strijden tot het bitterste einde, en er is geen sprake, tot nog toe, bij ons om eenigen vrede te sluiten, waarbij de onafhankelijkheid der beide Republieken niet erkend wordt, alsook die van onze Kolonische broeders, die hun lot met ons hebben ingeworpen.

I. Ons land ligt in een puinhoop. Men vindt niets meer dan de muren van gebouwen, behalve waar ook deze met dynamiet werden opgeblazen. Bij die vernieling is niemand uitgesloten. Zoowel de eigendommen van neutralen als die van de burgers die gesneuveld zijn, en ook van de krijgsgevangenen die vandaag op de eilanden zitten, en van de weduwen en weezen, die alle zijn vernield.

Kerken, pastorieën en scholen worden ook niet gespaard.

In mijne afdeeling zijn de dorpen Wolmaransstad (1), Bloemhof, Schweizer-Reneke en Hartebeestfontein, die niet door den vijand bezet gehouden werden, geheel afgebrand.

Zoo is het in den Oranje-Vrijstaat en ook in de oostelijke districten der Zuid-Afrikaansche Republiek, waar Generaal Botha is.

II. Ons vee is alles weggenomen. En waar het niet kon vervoerd worden, werd het bij elkaar gekeerd en doodgeschoten of met sabels en messen doodgestoken. De ongeleerde paarden worden in kralen gejaagd en daar op elkander doodgeschoten; en waar zij in het wild grazen, worden de bommaxims op ze gericht en worden ze afgemaaid. (2)

III. Sedert het graan in de aarde gelegd was, werd het door vee vernield of opgevreten. En waar het groot is, trekken er lagers naar de verschillende plaatsen en worden de soldaten en kaffers van den vijand bij honderden uitgezonden om het gezaaide af te kappen met sikkels of het met bosschen en takken te vernielen. De reeds geogste voorraden werden in brand gestoken.

V. Betreffende het R o o d e K r u i s. Met onze gewonden gaat het zeer zwaar. Ik had verschillende veld-hospitalen opgericht, maar in de meeste gevallen werden die niet door den vijand geëerbiedigd, doordat zij er de gewonden wegvoerden en dan alles verbrandden en ook alle medecijnen en verbandstoffen wegnamen.

Zoals het dus nu is, moeten alle gewonden, hoe bitter ook, vluchten zoodra de vijand nabij komt.

Ik heb aanzoek gedaan voor medecijnen, tegen betaling. Maar nog altoos zijn mijn aanzoeken geweigerd.

In den loop van den oorlog, zijn alle dokters van ons weggegaan. In mijne afdeeling heb ik slechts één dokter, nl. dr. van Reuvenkampff (3), een Rus, die werkelijk trouw is en veel voor onze menschen gedaan heeft. Voor zoover mij bekend, zijn er in den Oranje-Vrijstaat nog slechts twee dokters bij de burgers, nl. dr. Fourie en dr. van der Poel. Wij worden echter bediend door personen, die in het begin als assistenten bij de dokters waren, en zij doen bijzonder goed werk.

VI. Er is nog een zeer groot aantal burgers onder de wapens, die God door Zijn macht mogé staande houden tot het einde.

VII. Wat kleeding aangaat, wij zijn gedeeltelijk met vellen gekleed, anderen dragen stukken van buitgemaakte bokzeilen of tenten, en de groote meerderheid is ook wel met k h a k i gekleed, genomen van de krijgsgevangenen.

Ik kon de onzen hiervan niet terughouden; want zij zeggen: „Niet alleen onze kleeren, maar ook die van onze vrouwen en kinderen werden verbrand.” Toch wordt het nemen der kleeren van krijgsgevangenen gedaan tegen de uitdrukkelijke orders van de autoriteiten.

VIII. Alle molens, dorsch-machines, andere machines, ploegen en eggen zijn door den vijand vernield of met dynamiet opgeblazen.

IX. Wij hebben nog eenige kanonnen. Onze Mausers zijn meest uitgeruild voor Lee Metfords. Ik heb verscheiden duizend man die met L e e M e t f o r d gewapend zijn.

Wat betreft patronen, heb ik vandaag niet meer of minder dan ik een jaar geleden had. De patronen zullen eerst opraken, zoodra Engeland ophoudt ammunitie naar Afrika te zenden.

Zoo gaat het ook met generaals Botha en de Wet.

X. Wat betreft voedsel, hoewel de vijand getracht heeft het zwaard van den honger over de Zuid-Afrikaansche Republiek en den Oranje-Vrijstaat te trekken, heeft de al-goede God het anders beschikt. Mielies die sedert het laatste jaar op het veld staat en daar door mensch en dier wordt gebruikt, is nog voldoende.

De koren-oogsten over het geheele land zijn, de algemeene verwoesting in aanmerking genomen, prachtig. Wij hebben dus nog altoos voldoende vleesch en melk. Wanneer ooit hongersnood de Zuid-Afrikaansche Republiek mocht inkomen, zullen de Kaapkolonie en Natal er ook door geteisterd worden.

XI. Gedurende het laatste jaar zijn er vele paarden dood aan paarde-ziekte.

XII. Het vecht-terrein heeft nu een uitgestrektheid van bijna Kaapstad tot aan de noordergrens van de Zuid-Afrikaansche Republiek.

XIII. In de Zuid-Afrikaansche Republiek, zoowel als in den Oranje-Vrijstaat werd in elk district behoorlijk een Landdrost aangesteld. Waar de dorpen in het bezit van den vijand zijn, werden districts-landdrosten aangesteld.

Elke krijgs-afdeeling heeft zijn militair hof.

Huwelijken worden bevestigd. Boedels worden ver-effend.

Bijna elk tweede district heeft zijn vecht-generaal (bedoeld is: bijna voor alle twee districten is er een vechtgeneraal), waar de commandant-generaal of assistent-commandant-generaal niet tegenwoordig kunnen zijn.

XIV. Indien mocht beweerd worden dat de vijand niet kleurlingen tegen ons wapent in Zuid-Afrika, wil ik u een voorbeeld van het tegendeel geven:

Op 29 September 1901 werd een vrouwen-lager in het district Rustenburg aangevallen door een kaffer-commando, terwijl kolonel Kekewich aan de eene zijde was. Toen sneuvelden twee burgers en vijf werden gewond. Onder de gewonden is Stoffel Fourie, schoonzoon van Z.H.Ed. President Kruger. Hij kreeg drie kogels, maar is nu weer aan het beteren. Een dochter van Jan Eloff kreeg twee kogels.

Op 27 November werden nog tien kleurlingen onder wapens door ons doodgeschoten.

Van generaal Beijers komt ook het bericht dat hij maar gedurig door Engelsche en kaffer-commando's gezamenlijk wordt aangevallen, in de noordelijke districten.

In mijn districten zijn de stammen van Montsioa en Mosheth ook onder de wapens tegen ons.

De garnizoenen in de dorpen der westelijke districten der Kaapkolonie zijn bijna uitsluitend bastards.

XVI. De verliezen in de regeering van den Oranje-Vrijstaat werden opgevuld.

De regeering der Zuid-Afrikaansche Republiek is thans als volgt:

S. W. Burger, waarnemend staats-president; Louis Botha, commandant-generaal en waarnemend vice-president; F. W. Reitz, staatssecretaris; L. J. Meijer, waarnemend non-officieel lid Uitvoerende Raad, vice A. D. W. Wolmarans; J. H. de la Reij, waarnemend-superintendent voor naturellen, vice P. A. Cronjé; Krogh, waarnemend notulenhouders, vice J. A. M. Kock.

XVII. Als gij bovenstaande over onzen toestand leest, wordt gij misschien moedeloos. O neen, wordt zoo niet. Wij hebben vandaag niets meer te verliezen dan ons volksbestaan, en daarvoor zijn wij tot den laatsten man bereid ons bloed te geven. Na een meer dan tweejarigen strijd hebben wij nog ons volksbestaan, in ons verbond te Paardekraal gemaakt.

XVIII. Onze predikanten zijn ook bijkans alle gevangen. In den Oranje-Vrijstaat en de Zuid-Afrikaansche Republiek zijn nog 10 predikanten bij de commando's.

XIX. Het eenige grondgebied dat de vijand in bezit heeft, zijn de dorpen die niet verbrand zijn en de spoorlijnen. Het platteland beheerscht hij slechts zoover als zijn kanon kan schieten.

Er wordt nog bijna elken dag door ons gevochten. Zware slagen werden door ons geleverd.

Van dat ik in de westelijke districten het bevel voerde, dus van 7 Juli 1900 tot en met 4 November 1901 — over den daarop volgenden tijd heb ik nog geen nauwkeurige data — waren mijn verliezen als volgt:

gesneuveld.	170
gewond	380
totaal.	550,

waarvan 6 door kaffers vermoord zijn.

J. H. DE LA REIJ.

Ass. Comdt. Generaal,

van de westelijke districten der Z.-A. Republiek.

1) Onlangs namen wij op den brief van een Engelsch soldaat, die na het nemen van Von Donop's konvooi op 25 Februari 1902 uit Klerksdorp mede uittoog om Wolmaransstad te ontzetten. Hij schreef, dat Wolmaransstad toen door de Engelschen verwoest werd. Zou de man, die op andere punten blijkbaar borduurde, 't ook op dit punt gedaan hebben? — Red. N. R. Ct.

2) Van een geloofwaardig zegsman weten wij, dat de Engelschen ook tegen de beesten met wreedheid te werk gaan. Herhaaldelijk treffen de Boeren schapen aan, die men maar een steek in het lijf heeft toegebracht en dan laten loopen. De darmen sleepen de dieren na. In het W. van der Vrijstaat, in Boshof, heeft commandant Badenhorst een troep loslopende schapen gevonden, waarvan bleek dat de Engelschen enkel de tongen hadden uitgesneden. In het O. van Transvaal kwam een commando eens langs een reusachtigen hoop, naar het scheen, afge maakte schapen. Het was een witten berg gelijk. Maar de Boeren hoorden nog geluid uit den hoop komen, en zij begaven er zich heen. Toen bleek, dat een groot deel nog leefde met afgrijselijke wonden, die maakten zij af; en onder en tusschen de doode en verminkte beesten haalden zij nog eenige honderden levende schapen te voorschijn. De Engelschen hadden blijkbaar geen tijd gehad en de levende schapen maar aan den honger- of verstikkingsdood prijsgegeven. Dat begrijpt de Boer niet; dat men op die wijze oorlog voert tegen de stomme beesten. — Red. N. R. Ct.

3) Blijkbaar is hier bedoeld dr. Karl von Rennenkampf, over wien onze Petersburgsche correspondent geschreven heeft (zie ons vorig avondblad). Het is wel jammer, dat een Russisch dokter en niet een, of meer, Nederlandsche dokters de eer heeft, bij de Boeren te zijn gebleven. Of is misschien dr. van der Poel een Nederlander? — Red. N. R. Ct. *Eenige dagen later verklaart de Redactie niet gedacht te hebben aan dr. Ferricande, die geheel voor eigen rekening ging en later met een Franswaalche is getrouwd.*

FEUILLETON.

De Engelschen voor en in Bloemfontein

DOOR

P. U. HOFSTRA,

onderwijzer aan het Grey College te Bloemfontein.

I.

Drie maanden geleden schreef ikaan m'n familie in Holland: „Wij gelooven ons hier in Bloemfontein even veilig als gij u in W.”

't Ging toch zoo goed met de Boeren: Magersfontein, Colenso, Stormberg, Spicenkop en Colesberg getuigden van hun moed en kracht, zoowel bij verdediging als bestorming. Onder de Engelsche troepen daarentegen heerschten verslagenheid en hier en daar zelfs onwil — ze waren kopschuw, zooals „onze menschen” zeiden.

En dan ineens . . . welk een ommekeer!

Daar komt den 17den Februari een telegram van den landdrost van Boshof: „2000 paardenruiters met kanonnen zijn op weg naar Bloemfontein” — een doorderslag uit helderen hemel!

Welk een bedrijvigheid dien Zaterdagavond en volgenden Zondag in Bloemfontein heerschte! Bijna de laatste dienstplichtige burgers en ook de jongere ambtenaren, die volgens de wet van kommando-dienst vrijgesteld waren, werden gekommandeerd; in groote haast werden de mannen door hunne vrouwen of moeders van den noodigen padkost, kombaarzen (dekens) en kleederen voorzien, de kogelriemen werden gevuld, de geweren nagezien, een even haastig afscheid genomen en — daar ging het — velen te paard, maar nog meer op groote ossenwagens gezeten, den machtigen vijand tegemoet. 2000 Rooies, o, die zouden spoedig vastgekeerd en teruggeslagen worden! Was 't alleen bij die 2000 gebleven! Helaas, het gerucht dat Kimberley ontzet was, dat de Engelschen Cronjé's stellingen bij Magersfontein omgetrokken waren en dat Cronjé zich met de zijnen langs Modderrivier terugtrok, bleek maar al te waar te zijn. Doch de burgers waren nog vol moed, en hielden moed; ook toen de mare kwam, dat Cronjé bij Paardeberg door een groote vijandelijke macht was ingesloten.

Van Ladybrand, Colesberg, Pretoria en Ladysmith kwamen weldra versterkingen en binnen enkele dagen had een flink ontzettingsleger posities ingenomen tusschen Boshof, Petrusburg en Ennaus.

Zoo levendig als Bloemfontein in die dagen was, hadden wij het dorp nog nooit gezien. De treinen brachten steeds meer burgers aan, die somtijds in de onmiddellijke nabijheid van de plaats een of meer dagen rust namen en met hunne tenten het dorp aan de westzijde een eigenaar-

dige uitbreiding gaven.

Intusschen zat Cronjé nog steeds ingesloten en werd door de Engelschen geducht bestookt — doch ongewroken liet hij zich dit niet welgevallen; zijn legerplaats was omringd door gesneuvelde vijanden. Ook generaal de Wet zat niet stil, ook hij bracht den vijand aanmerkelijke verliezen toe, vooral ook door het nemen van vee en wagens provisie, doch de overmacht was te groot, dat de Wet er in kon slagen om Cronjé te ontzetten.

Van ooggetuigen vernam ik, dat met de heliggraaf tusschen de twee generaals was afgesproken, om gelijktijdig aan te vallen. Was dat gebeurd, dan zou Engeland er zeker niet op kunnen roemen een van de beste Boeren-generaals gevangen genomen te hebben. De Wet was tot op 5000 pas van Cronjé's lager gemaderd — dan, of er een misverstand is geweest, of dat een verraderlijke hand in 't spel was, of dat andere omstandigheden Cronjé beletten een uitval te doen, deze bleef achterwege en de Wet moest terugtrekken. (1)

Ongehoofbaar was het bericht dat een paar dagen later ingebracht werd, eerst door Kaffers en later door een paar burgers die uit het lager ontsnapt waren: Cronjé heeft zich onvoorwaardelijk overgegeven! Toch 't ongehoofbare bleek waarheid. Cronjé, met majoor Albrecht, de kranige bevelhebber van de Vrijstaatsche artillerie, met ± 4000 burgers gevangen genomen! Dat bracht een schrik en verslagenheid — en erger nog ook verdeeldheid in de Boeren-gelederen.

Wat de oorzaak van Cronjé's overgave is geweest, daaromtrent zijn wij in Bloemfontein vrijwel in 't duister gebleven. Gebrek aan proviand, zei de een, terwijl een ander beweerde dat er nog voor vele dagen proviand genoeg was, maar de ammunitie was op; een derde meende dat er geen ambulance was en dat de hooge waterstand oorzaak werd dat Cronjé zijn verschansingen moest verlaten, terwijl een vierde 't woord verraad mompelde. Hoe 't ook zij, een ieder was het er over eens, dat de oude generaal een groote fout had gemaakt door vrouwen en kinderen in het lager toe te laten, waardoor hij in zijne bewegingen belemmerd werd en in 't gevaar zijne mannen perdet tot overgeven besloten.

Stellig waar is echter, dat Cronjé's overgave en gevangenneming het begin en de oorzaak was van den grooten ommekeer in dezen noodlottigen oorlog. Weer zagen we tal van burgers door Bloemfontein trekken, helaas niet den vijand tegemoet, maar in omgekeerde richting, „huis toe." Eerst enkelen, dan bij kleine troepjes dan bij tien- en twintigtallen, trokken zij mijne woning, gelegen aan 't begin van het dorp aan den weg naar Kimberley voorbij.

Wel kwamen nog versterkingskommando's uit Colesberg en uit Natal — de Toegela-posities, en die bij Laßysmith en Colesberg waren opgegeven — maar hun aantal woog nauwelijks op tegen dat der moedeloozen. Wel kwamen de bekwame generaals de la Rey en Celliers te hulp, wel trachtten de presidenten Steyn en Kruger in de lagers de burgers te bemoedigen, maar het gelukte hun niet de wegloopers tegen te houden of te doen terugkeeren.

Intusschen rukte de ontzettend groote vijandelijke legermacht bemoedigd door en prat op het laatste succes voorwaarts. Nog hielden de Boeren stand, bij Abramskraal. Hevig was de aanval, maar onder een regen van bommen en kogels wachtten de Boeren als naar gewoonte den vij-

and rustig af en sloegen hem herhaaldelijk met geduchte verliezen terug. De Boerenmacht was echter te klein om het Engelsche leger zijn omtrekkende bewegingen te beletten en toen nu ook de vijandelijke kanonnen van de flanken het vuur openden, was terugtrekken de eenige kans om eene herhaling van de Paardeberg-geschiedenis te voorkomen.

Hiermee was het lot van Bloemfontein beslist. Wel zijn in de nabijheid van deze plaats koppen en randjes, die verdedigbare posities aanboden, doch de gevechtlinie was veel te groot voor de 3 à 4000 burgers die van het Boerenleger stand gehouden hadden, om met hoop op succes tegen zulk een overmacht verdedigd te kunnen worden.

't Waren dagen vol emoties, de 10de tot en met de 13de Maart. Zaterdag 10 Maart kwam de tijding, dat de Boeren teruggetrokken waren en de Engelschen „net nou zullen inkom." Het commissariaat werd naar Kroonstad verplaatst, regeeringsarchieven en kaarten werden ingepakt en verzonden en vele ambtenaren vertrokken met de regeering naar de nieuwe hoofdstad van den Vrijstaat. De ambtenaren, die moesten blijven, kregen een cheque voor twee maanden salaris, die echter, vreeselijke tijd van spanning, eerst 's Maandags ingewisseld kon worden, aangezien de Nationale Bank reeds gesloten was. Trokken de Engelschen voor dien tijd binnen, dan was toch dat geld, nog regeeringsgeld zijnde, stellig voor hen verloren!

Die Zaterdagavond en Zondagmorgen werd de ongerustheid nog vermeerderd door de aankomst van de wagens, die van Baings-vlei weggevoerd en in veiligheid gebracht werden.

Ter verduidelijking van den aftocht der Boeren en het binnentrekken der Engelschen zij hier eerst een korte beschrijving van de ligging van Bloemfontein ingelascht.

Het dorp ligt vrij laag, aan de Noordzij begrensde door twee tamelijk hooge bergen (waarvan de loodrechte doorsnede den vorm van een gelijkbeenig trapezium heeft, waarin ze met de meeste Z.-Afrik. bergen overeenkomen), die de Oostelijke nitloopers zijn van een bergreeks die zich ten Westen en Zuiden tot Modderivier uitstrekt. Aan de West- en Zuidzijde wordt de horizon van den Bloemfontein beperkt door een tamelijk hoogen heuvelrand met enkele kopjes (kogelvormig) aan de Westzijde op ongeveer 1½ uur, aan de Zuidzijde op een goed half uur gaans van het dorp gelegen. Boven dien rand verheffen zich hier en daar de kruinen van een zuidelijker gelegen bergketen, die zich tot Kaalspruit uitstrekt.

Aan de Oostzij van het dorp is een open vlakte, eerst op een afstand van 5 à 6 uur te paard door bergruggen, waaronder die bij Thaba'Nchu, begrensd.

Van 's Zondagsmorgens vroeg tot 's avonds laat was de weg van Bloemfontein naar Spitskop voortdurend zwart van menschen, ossen en wagens, alles gehuld in dichte stofwolken. Bij honderden trokken de burgers ons huis voorbij — vechtensmoede — niet in overhaaste vlucht, maar kalm en bedaard alsof er geen Engelschman in de wereld was.

Wat een lange, droevige Zondag, 't scheen dat de laatste man wegtrok, en toch hoorden en hoopten wij dat de heuvelrand, vooral bij Spitskop, waar de weg naar Kimberley plotseling sterk daalt en de Boeren dus een van nature sterke positie hadden, verdedigd zou worden.

Hiertoe was ook werkelijk besloten, en een legerij van ruim 3000 man had stellingen gekozen langs den heuvelrand en op een paar kopjes, om het bezit van Bloemfontein aan den vijand te betwisten. Voorwaar een wanhopige taak!

De Maandagvoormiddag ging rustig voorbij, maar in den namiddag zag ik grote stofwolken, die zich achter den heuvelrand in Zuidoostelijke richting voortbewogen. Ongetwijfeld de vijand, dacht ik, en 's avonds tegen een uur of zes (een halfuurtje voor zonsondergang) bleek het dat ik me niet had vergist: daar hoorden we de kanonnen bulderen in Zuidwestelijke richting. Bom m . . . bom m . . . 't Engelsche kanon, en dan tik . . . tikketik, de Vrijstaatsche maxims!

De nacht maakte vrij spoedig een eind aan 't gevecht, en dien avond legden we ons te rusten in de overtuiging dat het er morgen op los zou gaan. Dat het geen kalme, geruste slaap was dien nacht, laat zich denken; niet voor ons, maar evenmin voor de Engelsche ingezetenen, hoe die dan ook naar Roberts' intocht mochten verlangen.

Den volgenden morgen vroeg beycnd ik mij op het in aanbouw zijnde fort juist achter mijn huis. Van daar zag ik tot mijn verbazing een sterke krijgsmacht op een paar uur afstand ten Oosten van het dorp, terwijl een kijker me in staat stelde te zien dat de bergruggen in 't zuiden, nabij den spoorweg, zwart van menschen waren. Vrienden of vijanden? Een paar uur later bleken 't vijanden te zijn. Nog 'n paar schoten werden van achter de randjes in 't Zuiden gelost, en dan zag ik de laatste Boeren, de meeste waren in den nacht afgetrokken, langs den binnenkant van den heuvelrand wegtrekken en tusschen de bergen in de richting van Modderivier naar de Glen en Brandfort verdwijnen.

Tegen den middag (13 Maart) trokken de Engelschen Bloemfontein binnen. Lord Roberts had de stad opgeëischt en met een bombardement bedreigd. En nu trok een deputatie, bestaande uit eenige der voornaamste ingezetenen, waaronder de landdrost en een lid van den Uitvoerenden Raad, den zegevierenden vijand tegemoet met de mededeeling, dat Bloemfontein zich overgaf.

Een eigenaardige stilte ging den intocht van het Engelsche leger vooraf, 't was alsof de geheele stad in spanning de komende gebeurtenissen verbeidde. De heldere Afrikaansche zon had reeds de halve dagtaak volbracht, de dakem schitterden tusschen het groen der tuinen, geen gerij van ossenwagens en karren, geen gewoel van menschen op pleinen en straten verbrak de doodsche stilte; slechts hier en daar werd het stof opgejaagd door een vluggen klepper, die zijn meester nog tusschen de Noordelijke bergen door in veiligheid bracht.

En daar in de verte van 't Oosten, Zuiden en Zuidwesten naderde een donkere breede lijn, langzaam, zooals een slang haar prooi bekruipt, langzaam, maar al neder en nader, totdat eerst het gewapende — en weldra ook het bloote oog vormen en gedaanten kon onderscheiden van ruiters en voetvolk, die, als een dichte zwerm sprinkhanen, op de stad aanrukten. Dichterbij zag men de witte kappen van een paar rijtuigen, omringd van een wacht, die in snellen draf, den overwinnenden Engelschen opperbevelhebber naar Vrijstaats' oude hoofdstad brachten, nu spoedig door het zich samentrekkende leger gevolgd.

Als met een tooverslag veranderde nu het tooneel. Zooals windstilte dikwijls plotseling door storm gevolgd wordt, zoo heerschte nu gewoel en geschreeuw in de zoeven nog zoo stille straten. Met groot gejuich werd Roberts begroet, de rooivlag wapperde reeds, hier en daar voor de gevels, kokordes versierden de borst van de jubelende menigte, hoeden werden gezwaaid; 't geleek eer de intocht van een ontzettingleger in een lang belegerde stad, dan die van een vijandelijke macht in de hoofdstad van het land.

En 's avonds werden feesten gevierd, officieren en soldaten onthaald en klonk het Rule Britannia of de Soldiers of the Queen door Bloemfontein's straten.

Maar in de harten van Afrikaanders en Hollanders en andere Boerengezinde uitlanders, die samen een kleine minderheid in Bloemfontein vormen, heerschte bitterheid, bitterheid tegen de Engelsche stadgenooten, die vroeger pochten op de model-republiek, bitterheid ook tegen de regeering, die niet gezorgd had de vijandelijke elementen uit de stad te verwijderen en zijn grootste belangen, spoorweg- en telegraaf-administratie aan Engelsche handen had toevertrouwd; maar haat tegen de vele verraders, die in tijden van voorspoed zich regeeringsgezind hadden gehouden, steeds meejuichten als de Boeren weer een overwinning hadden behaald, maar nu het hardst schreeuwden en het hoogst hunne hoeden in de lucht wierpen!

Toch hoe schitterend de ontvangst was, een luisterrijke vertooning maakte het Engelsche leger niet. De soldaten in hunne vuile bruingele khaki-uniformen, ternauwernood acht gevende op het gejuich, met moeite gelijke maat houdende met de tonen der pijpers die de eindeloze rijen voorafgingen, sleepten zich met gebogen knieën voort. De paarden torsten met moeite het gewicht hunner ruiters, nu en dan passeerden zelfs ruiters, die hunne dieren moesten voorttrekken, de muilieren bezweken bijna onder de zware lasten waarmee ze geladen waren. Alles getuigde van de lange marschen en dagen van groote vermoeienis en gebrek, waaraan menschen en dieren waren blootgesteld geweest. Het Engelsche leger was „gedaan”, zocals de Afrikaanders zeggen. Later hoorden wij dat Roberts tuschen Abramskraal en Bloemfontein meer dan 800 paarden had moeten achterlaten en dat de soldaten tien dagen lang enkel op beschuit en water hadden geleefd.

Dat ze blij waren 's avonds hunne kampen ten westen en zuidwesten van de stad te kunnen opslaan, en dat dien nacht de waakzaamheid wel iets te wenschen liet, laat zich denken. Waren toen de Boeren in grooten getale onverwachts teruggekeerd, me dunkt ze hadden bijna zeker op eene groote overwinning kunnen rekenen!

Het eerste werk van Roberts was de gouvernementsskantoren, waaronder die voor post en telegrafie, over te nemen. Hij zelf koos zijn residentie in het presidentshuis. President Steyn was den vorigen avond per rijtuig naar Brandfort vertrokken.

(Slot volgt.)

(1) Wij hebben van een der leden van het buitengewone gezantschap uit de Zuid-Afrikaansche republieken de volgende verklaring van deze zaak gehoord. Cronjé kon niet uitvallen — meende onze zegsman — omdat zijn paarden grootendeels doodgeschoten waren en hij met zijn mannen dus te voet zou moeten gaan over een groote uitgestrektheid vlak veld, waarop de overweldigende artillerie der Engelschen vrij spel had. Red. N. R. Ct.

De Engelschen voor en in Bloemfontein

DOOR

P. U. HOFSTRA,

onderwijzer aan het Grey College te Bloemfontein.

II (Slot.)

Niet zonder vrees voor diefstal en plundering hadden wij de komst van den vijand tegemoet gezien. Wel hadden wij onze maatregelen genomen en zoowel geld als levensmiddelen verstoopt (ik had bijv. een gedeelte van den vloer der badkamer, die nog al hoog opgemaakt was, opgedrooken en daaronder een soort kelder gemaakt, die, weer zorgvuldig toegedekt met de groote gevulde badkuip er op, een veilige bergplaats voor levensmiddelen was, terwijl een paar ferme gaten, onder in een ronden tafelpoot geboord, onze gouden ponden bewaarden — ze zouden daar zeker niet licht gevonden worden), maar toch het was een geruststelling toen we vernamen dat Lord Roberts de strengste bevelen tegen plundering had uitgevaardigd.

Wel kwamen den volgenden morgen en ook later nog af en toe soldaten bij de ingezetenen om brood en andere levensmiddelen vragen, doch ze waren altijd bereid om te betalen en zoover mij bekend, heeft geen der burgers zich over hun gedrag te beklagen gehad. De burgers niet, maar zeker wel de arme merden, die 's nachts in de Kafferlocatie, Waaihoek, aan de mishandelingen van het schuim uit het groote leger blootstonden! Ik heb dit uit den mond van de mishandelde zelf!

't Is zeker onnoodighier over de proclamatie van Roberts aan de burgers van den Vrijstaat, de proclamatie met hare scherpe voorstellingen, uit te weiden. Later bleek maar al te duidelijk, dat ze slechts diende om aan Europa zand in de oogen te strooien.

Intusschen hadden wij in Bloemfontein een militair bestuur gekregen met generaal Prettyman als tij verneur aan het hoofd. Vele gouvernementssambtenaren kregen dadelijk hun ontslag, zocals de landdrost, de superintendent van onderwijs, de landmeter-generaal, en de registrateur van akten; anderen werden in hun ambt bevestigd of in

een anderen tak van dienst overgeplaatst; o.a. de postmeester-generaal, de postmeester van Bloemfontein, de onder-staatssecretaris, die tot landdrost werd aangesteld, terwijl nog anderen werd vergund voorloopig met hunne werkzaamheden door te gaan, zooals de weesheer, de auditeur-generaal en enkele ondergeschikte ambtenaren. Later werd ook de weesheer in zijn ambt bevestigd, terwijl de auditeur-generaal met twee zijner klerken weigerden in Engelschen dienst over te gaan, wat aanleiding gaf tot hunne verwijdering uit Bloemfontein, de eerste vrij, op zijn woord van eer, de laatsten als gevangenen!

Waren wa voor de rechtstreeksche versobrikkingen van

den oorlog gespaard gebleven, de vele ambulancowagens die dagelijks inkwamen, waren zoovele getuigen hoe duur de Boeren hunne vrijheid verkoopen. Binnen weinige dagen waren niet alleen de hospitalen, maar ook de scholen — er zijn er vier in Bloemfontein met kostinrichtingen eraan verbonden, welke natuurlijk een uiterst geschikte gelegenheid aanboden — overvol van patienten, gewonden en zieken, ja gedurende de laatste dagen van mijn verblijf in de stad, werd ook de Volksraadzaal in een hospitaal herschapen en nog steeds en aldoor veerde de ambulance nieuwe slachtoffers aan. Arme Tommies! Hoevele werden daar binnengebracht die na een paar dagen naar den doodnakker werden gevoerd, zonder kist, zonder militaire erbewijzen, zonder een enkele traan om hun afscheven geweend!

Het leven in Bloemfontein werd er intusschen niet prettiger op. 't Grootte leger had aan alles gebrek en binnen 14 dagen tijds waren de winkels nagenoeg uitverkocht. Suiker, koffie, thee, gecondenseerde melk, meel, petroleum, staankool, hout, geen dezer artikelen was meer te krijgen; op de markt werd weinig aangevoerd en dit weinige werd meestal dadelijk door soldaten opgekocht. Boter werd niet bereikt; alle melk ging naar de hospitalen, en daar ook de jams waren uitverkocht, moest men zich met droog brood behelpen. Gelukkig schenen de bakkers een goeden voorraad meel te hebben ingeslagen, zoodat wij tot den laatsten dag toe brood konden krijgen; ook vleesch werd nog geregeld geleverd.

Niet alleen levensmiddelen, doch ook andere artikelen werden schaarsch. Van het begin van den oorlog af was er nagenoeg niets ingevoerd. Schoenen konden reeds sedert een paar maanden niet meer gerepareerd worden door gebrek aan leer — een goede tijd voor de schoenwinkels, maar nu ook ongelukkig de menschen die een algemeen gedragen nummer van schoenen moesten hebben, ze waren genoodzaakt zich of met te groote of te kleine te behelpen; evenzoo ging het met gemaakte klederen, heden en vele huishoudelijke artikelen.

Dit alles was echter 't ergste niet. De zoo gevreesde typhus — koorts, zeggen de Afrikaanders — maakte hoe langer hoe meer slachtoffers. Bij Bloemfontein is een groote vijver, „dam”. Het water daarin is zoo besmet, dat drie jongens, die daarin gebaad hadden, alle drie een paar dagen later door typhus waren aangetast. En buiten het dorp verpeste de stank van rottende onbegraven paarden de anders zoo zuivere lucht. Ik heb eens ergens gelezen, dat waar een groot Engelsch leger kwam, het hengersnood en pest in zijn achterhoede meesam. Bloemfontein liep werkelijk gevaar door beide plagen geteisterd te worden.

Nog werd langer blijven in de stad gewaagd door de kans die men liep, onverwacht gevangen genomen en naar Kaapstad gestuurd te worden, terwijl men zijn familie moest achterlaten. Toen nl. de Boeren weer actief begonnen op te treden, 't was in de dagen toen de waterwerken bij Sannaahspost werden vernield en de Boeren de pas herstelde spoorwegverbinding met Kaapstad bedreigden, scheen het militaire bewind door zenuwachtige vrees bevangen.

Ieder van wien vermoed kon worden, dat hij misschien lust zou kunnen gevoelen — of hij er toe in staat was deed minder ter zake — zich met de Boeren in betrekking te stellen of tijdingen toe te sturen; ieder die zich

vroeger tegenover Britsche onderdanen iets scherp over den onrechtvaardigen oorlog had uitgelaten, werd zonder vorm van proces gevangengenomen en naar Kaapstad gestuurd, waar hij, zoo hij in zijn eigen onderhoud kon voorzien, op zijn woord van eer, dat hij de stad niet zou verlaten, werd vrijgelaten. Ook het weigeren van in Britschen dienst over te gaan was aanleiding genoeg om aldus verwijderd te worden.

Al deze rademen, gevoegd bij het feit dat mijne werkzaamheden aan het Grey College waren gestaakt, en de militaire gouverneur mij te kennen gaf dat ik ze zeker niet gedurende de eerste zes maanden zou kunnen hervatten, terwijl hij evenmin zekerheid wou geven dat ik daarna in mijne betrekking gehandhaafd zou worden, deden er mij toe besluiten met mijne familie naar het vaderland terug te keeren. Dit ging echter ook zoo gemakkelijk niet; mij werd vergund te gaan, maar voor vrouw en kind kon ik geen pas krijgen: 't heette dat de passage over Oranjerivier voor vrouwen en kinderen ondoenlijk was. Eindelijk, na herhaald vragen, werd ons echter, op Vrijdagmiddag, een pas gegeven, onder voorwaarde, dat we den volgenden Zondag moesten vertrekken en we ons geen dag langer dan noodzakelijk in Kaapstad zouden ophouden; alles onder bedreiging van gevangenneming.

Toen wachtte ons een drukke dag. In den zoo uiterst beperkten tijd moesten de koffers gepakt en de meubelen enz. in veiligheid gebracht worden, daar onbewoonde huizen onmiddellijk door officieren in gebruik genomen werden en wij ons huisraad liefst niet aan ruwe soldatenhanden wilden blootstellen.

Op Zondag 8 April verlieten wij Bloemfontein. De reis leverde niet veel bijzonders op. In den Vrijstaat lagen overal sterke patrouilles langs de lijn, vooral in de nabijheid van bruggen, maar nergens zagen we sporen van geleverde gevechten. Bij de Oranjerivier hebben de Engelsche ingenieurs in korten tijd een kranig stuk werk geleverd. De vroegere spoorbrug, die zeer hoog lag, was door de Boeren totaal vernield, niet alleen is het ijzerwerk boven de middelste spanningen geheel onbruikbaar geworden, maar ook de pijlers zijn tot in de fondamenten uit elkaar geslagen. Deze brug in korten tijd te herstellen was dus onmogelijk. De Engelsche hebben echter door de hooge zandwallen van weerszijde een weg uitgegraven, die onder een geringe helling de bedding van de rivier nadert en de beide einden door een dijk langs de fondamenten van de oude brug over den rotsachtigen bodem verbonden, twee of drie openingen latende voor 't doorstroomen van water. Zoo iets is alleen in Afrika mogelijk, waar de waterstand, behalve na hevige stortregens, door het sterke verval zoo laag is. Hoe evenwel deze dijk bij hoogen waterstand tegen den sterken stroom bestand zou zijn, is mij een raadsel.

Binnen 48 uren waren we in Kaapstad, vanwaar we ongemoeid den volgenden dag met de Tantalion Castle vertrokken. De verhouding aan boord tusschen ons — wij reisden in gezelschap van nog twee Hollanders, den heer en mevr. de Bruin, ook Bloemfonteiners, en den heer Barentzen, een Deen, officier van het Scandinaviër korps — en de overige passagiers, was allenomengenaamst. Ze noemden ons Boeren en beesten! De reis leverde verder niets merkwaardigs op en juist drie weken na ons vertrek kwamen wij op vaderlandschen bodem.

* * *

VERHAAL VAN LUIT. BARENTZEN.

De heer W. Barentzen, officier bij het Scandinavische korps, deed mij aan boord een verhaal van zijn wederwaardigheden in den oorlog. Hij was in den slag bij Magersfontein ernstig gewond; een kogel had een der ribben verbrijzeld en was in de lever gedrongen. Nu hersteld uit een der hospitaal ontslagen, was hij door de Engelsche militaire overheid op parool vrijgelaten, onder voorwaarde dat hij langs Afrika's westkust naar Europa zou terugkeeren. Uit zijn mond heb ik de volgende aantekeningen gemaakt en zoo getrouw mogelijk vertaald. Het woord is nu aan den heer Barentzen:

Bij Mafeking waren eerst 6000 burgers onder generaal Cronjé en assistent-generaal Snijman. Toen de plaats ingesloten was, gaf Cronjé aan Baden-Powell, den bevelhebber van de bezetting, kennis, dat hij voornemens was het dorp te bombarderen, maar dat hij 24 uur tijd gaf om vrouwen en kinderen te verwijderen en in veiligheid te brengen. Na het verstrijken van dien termijn zond hij nogmaals eene kennisgeving.

Baden-Powell antwoordde dat vrouwen en kinderen in de plaats zouden blijven, verzameld in dat gebouw, hetwelk een witte vlag zou voeren. Toen het bombardement begon telden wij ten minste acht witte vlaggen! Bij de verschillende uitvallen gebruikte de vijand Kaffers om tegen ons te strijden. Eens op een nacht, toen de Engelschen een uitval waagden, waren de soldaten allen dronken; ze werden teruggeslagen met een verlies van 9 of 10 dooden, op wier lijken wij dum-dumkogels vonden. Dit gebeurde in het begin van het beleg.

Door ons gevangen genomen soldaten verklaarden, dat Baden-Powell nimmer Cronjé's kennisgeving met betrekking tot de vrouwen en kinderen gepubliceerd had. De belegerden beschuldigden ons, op een der hospitalen geschooten te hebben. Wanneer een onzer bommen dat gebouw geraakt mag hebben, ligt echter de schuld niet bij ons, maar bij hen, daar zij een fort naast dat hospitaal hadden gemaakt en ons vandaar met maxims bestookten.

Nadat het Engelsche leger onder Methuen de Oranje- en Modderrivier was overgetrokken, vertrok Cronjé met 4500 man naar Magersfontein, Snijman met de overblijvende 1500 man bij Mafeking achterlatende. Ik was met 60 man van ons corps Scandinaviërs met Cronjé meegegaan; de overigen van dit corps kwamen pas na den slag bij Magersfontein met de wagens aan.

Volgens schatting namen omstreeks 8000 man Engelsche troepen een actief aandeel in het gevecht, terwijl 7000 man de reserve vormden en niet gebruikt zijn. Ik denk dat niet meer dan 800 Boeren aan 't gevecht deelnamen en den strijd beslisten.

Zondagavond den 10en December trok ons corps uit op piketdienst. We lieten acht onzer op ongeveer 200 M. afstand achter om op de paarden te passen en wij namen — dus 52 man sterk — posities in, met het doel het terrein te verkennen. Gedurende den nacht hoorden wij den vijand in de verte.

Vroeg in den morgen, voor dagbraak, werden wij opgeschrikt door een hevig kanongebulder, gevolgd door geweevuur. 't Was daar, waar de Engelschen, meest Hooglanders, door de Boeren werden teruggeslagen, bij Scholtz-

nek. De soldaten vluchtten in groote wanorde, met zoo veel geschreeuw als ik nooit te voren gehoord had. In plaats van regelrecht naar hun legerplaats terug te trekken, waken zij in oostelijke richting juist op ons aan.

Plotseling openden wij vuur, wat de wanorde nog vermeerderde. Maar zij waren pl.m. 4000 in aantal, wij slechts 52. Wij werden omsingeld, maar hielden omstreeks 3 uren lang stand, totdat bijna de laatste man (slechts 6 ontkwamen) was neergeveld, dood of gewond.

De eerste Hooglanders (ze waren mannen van de Zwarte Wacht) naderden tot nabij de plaats waar ik gewond neerlag. Ik hoorde toen één hunner zeggen: „'t Beste is deze bastaards met een of te maken”, en de daad bij het woord voegende, zag ik hem zijn bajonet steken door het reeds gewonde lichaam van een mijner makkers, die zoowat 10 M. van mij verwijderd lag. Deze man overleed den volgenden dag ten gevolge van de bajonetwond. Dezelfde Hooglander legde toen zijn geweer op mijn hoofd aan, maar juist toen hij zou vuren en ik mijn dood zeker achtte, werd hij weerhouden door een officier, die hem gebod de gewonden niet te doodden. Nog zag ik een anderen Hooglander, eveneens aanleggen op een onzer gewonden; toen was ik niet in staat den afloop te zien, maar later vernam ik dat die gewonde nog een kogel door den schouder had gekregen.

Voor deze Hooglanders aftrokken, beroofden zij ons van alles. Van mij namen ze --- ik was te zwaar gewond om eenigen tegenstand te bieden --- mijn horloge, mijn geld (8 à 10 shilling), mijn tabakzak en pijp (*), ja zelfs mijn hoed werd mij niet gelaten, en daar lag ik blootshoofds in de brandende zon met vreeselijken dorst bijna twaalf uren lang, totdat de Engelsche ambulance mij opnam.

Veel later vertelden mij enkelen van mijn eigen volk en ook Boeren, die bij Paardeberg waren gevangen genomen, dat de Engelsche ambulancewagens den dag na den slag omstreeks 300 Engelschen, gewond rondom onze posities gelegen, hadden weggevoerd, zoodat zeker mijne schatting van 100 dooden niet te hoog is. Dat wij er zoo velen doodden en wonden is, dunkt mij, alleen toe te schrijven aan de vreeselijke verwarring die onder hen heerschte, waardoor zij vergaten bedekking te zoeken en te gaan liggen en staande ons een zeker doel voor onze kogels aanboden.

Tot zoover de heer Barentzen. Bij een latere gelegenheid vertelde hij mij nog, dat de Engelsche veldhospitaalen zeer slecht waren ingericht, niet alleen wat de ligging aangaat -- zoo maar op de planken of den houten vloer -- maar ook de verpleging liet veel te wenschen. Bijna iedereen dag een andere dokter, en wat vandaag de een voorschreef, keurde dikwijls morgen een ander weer af. Gelukkig werd hij later naar het hospitaal (ik meen) te Wijnberg gezonden, waar de verpleging in alle opzichten uitstekend was.

(*) Erg kieschkeurigtschijnen de Engelschen niet te zijn. Aan boord vroeg een Engelsch gentleman (?) -- hij was niet volkomen nuchter --- me, of hij mijn pijp een poosje leenen mocht. Ik dacht om er vuur uit te halen, maar tot mijn verbazing stak hij mijn pijp doodleuk in zijn mond en scheen uiterst verbaasd dat ik daarmee geen genoegen nam.

DE ENGELSCHEN TE PRETORIA. *)

Pretoria, 7 Juni.

Ik had Zondag, zoo wat besloten om maar plaats te nemen op de volgende Deutsche boot, en F. zou voor me telegrafeeren of er nog plaats was, ik zou dan op zijn vroegst Dinsdag hebben kunnen weggaan, maar ten eerste had ik weinig lust nu hier weg te gaan, dan vertrok de Deutsche boot pas 18 Juni en zou ik dus vrij lang in Lorenzo M. hebben moeten blijven en daar is 't op het oogenblik zoo vol, dat men er haast geen plaats kan krijgen, daarbij heel duur en zoo vuil, dat ik van menschen gehoord heb, liefst uit 't eerste hotel, die 't binnen niet konden uithouden en op de waranda sliepen. Dat alles maakte, dat ik al weer half van mijn plan af was, toen 't door de komst der Engelschen heelemaal onmogelijk werd.

5 Juni liep ik 's morgens door de stad, toen ik in de verte hoorde schieten, 't klonk ongeveer als het uitkloppen van kleeden, maar de vorige week hadden we 't ook een beetje gehoord, dus ik maakte me er niet ongerust over; men vertelde mij, dat 't onze groote Long Toms waren die bij Zesmijlspruit stonden en op de Engelschen schoten. Op de kopjes om de stad zag men verscheiden menschen die stonden te kijken. 't Schieten hield aan en werd al harder en

harder. Om een vur of een, toen we gingen eten, hoorden we duidelijk 't fluiten van de bommen — waarschijnlijk vlogen ze over ons heen — en dan den knal of eigenlijk 't gebrom als ze barstten en 't gedreun van de ramen. Wij aten nog vrij rustig, maar langzamerhand kwam ik tot de ontdekking dat het wel degelijk Engelsche bommen waren, en van voorbijgangers hoorden we, dat ze op Sunnyside vielen. Ze bleven doorschieten, nu eens met langere tusschenpoozen, dan weer vlak achter elkaar.

Wij kochten een paar couranten van een Volksstemjongen, 't laatste nummer, dat tot nu toe verschenen is. Daarin stond de kennisgeving, dat de vijand dezen morgen bij Zesmijlspruit verschenen was, dat 't dus voor ieder, die de stac verlaten wilde, tijd was dat nu te doen, — wel een beetje een late waarschuwing, aangezien dien morgen om 11 uur de trein vertrokken

*) Ontleend aan een brief van eene Nederlandsche te Pretoria.

was. Daaronder stond, dat de toestand bevreemdend was.

Dien middag zagen wij een paar bommen op de forten barsten, er vloog op eens een dikke kolom stof op en dan hoorde men den knal. Om een uur of 4 bedaarde het schieten wat en ging ik met F. uit. Wij spraken menschen van Sunnyside, die de bommen vlak bij hun huis hadden gehad. Mr. M. kreeg de scherven op zijn dak, mr. H. verscheiden bommen in zijn tuin, vele menschen waren uit hun huis verder op gevlucht, want de bommen vielen vooral in de buurt van de spoorlijn. Een paar Engelsche officieren zeiden F. later, dat ze op de spoorbrug van de Delagoalijn geschoten hadden, maar dat ze zulke slechte kaarten hadden. Wij dachten, dat 't bommen waren, die voor de forten bestemd waren, maar misten. Gelukkig is er ten minste niemand door gedood. Ze zijn ook vlak bij 't hospitaal gevallen, maar gisteren heb ik de juffrouw gesproken en ze scheen er niet erg door geschrokken te zijn.

Ik maakte me nog het meest ongerust over wat er komen zou, want men beschouwde dat schieten algemeen als een voorpostengevecht, en zei, dat de Boeren zich nu op de randjes vlak bij Pretoria teruggetrokken hadden en dat den volgenden dag de bommen dik zouden vallen. Eigenlijk vond ik het dus eene geruststelling, toen ik op eens troepjes Boeren, die klaarblijkelijk terugtrokken, door de straten zag rijden en ook vier kanonnen. 't Schieten begon toen ook weer, en er reden troepjes politie door de straten, omdat er Boeren waren, die de bars probeerden open te breken. 't Is ook wel erg, dat ze dan den heelen dag gevochten hebben in de zon en stof, en als ze aankomen is er niets gaan eten of drinken voor ze.

Na 't avondeten ging F. nog eens naar Botha, om te vragen, hoe 't nu eigenlijk stond, en kwam terug met het bericht, dat er een parlementair was om overgave te vragen, maar dat hij een onderhoud met Roberts of een plaatsvervanger gevraagd had, en dat, wanneer de stad niet overgegeven werd, ze morgen gebombardeerd zou worden. F. had met mr. H. afgesproken, dat die hem om een uur of 2 bericht zou brengen. Als er besloten was, om de stad te verdedigen, zouden ze een verzoek aan Roberts richten, om 24 uur uitstel toe te staan, om de vrouwen en kinderen in veiligheid te brengen, dat mr. H. te paard zou overbrengen; Ik werd heelemaal koud toen ik het hoorde. Ik deed 's avonds al mijn best om in slaap te komen, in het idee, dat we 's morgens al vroeg zouden moeten vluchten, maar 't lukte niet. Ik luisterde toen maar, of er ook getikt werd, om 12 uur was er nog niets, om half twee hoorde ik lang door de straten rijden en vermoedde, dat het de Boeren waren, die hun posities opgaven. Om half zeven kwam H. al zeggen, dat Pretoria verlaten was. Eigenlijk is het gemeen, dat ik het prettig vond, want om de stad zijn zulke prachtige posities en de forten zijn er nu toch ook, ze hadden een goed gevecht kunnen hebben. Ik heb gehoord, dat een deel van de Boeren woedend was en niet wilde vechten, omdat ze altijd gedacht hadden, hier te staan en dan door de forten ondersteund te worden, en nu hoorden ze op eens, dat die in het geheel niet bezet waren.

's Morgens een beetje voor 9 ging ik met N. D. en de kinderen en een boy met een kruiwagen nog gauw een rondje doen, want we waren bang, dat als de Engelschen kwamen, 't gauw uit zou zijn. De winkeldeur werd achter ons weer op de knip gedaan. Op eens zagen we eene erge drukte op straat en de bediende zei, dat de Engelschen al bij het station waren en daar aankwamen. Ik stuurde N. met de kinderen naar huis en volgde met mijn kruiwagen vol, toen ik alles bij elkaar had. Toen we weer thuis waren gingen we

eens in de stad kijken. 't Was erg kalm, er waren nog maar weinig Engelschen; om 't gouvernementgebouw en een paar banken stonden schildwachten. Daarna bleven we op de stoep van ons huis kijken. Al heel gauw kwam er een politiemannet met een boodschap van mr. P. (burgemeester en lid van het voorloopig bestuur), of F. eens bij de viaduct wou komen, daar de hoofdamttenaren en de consuls daar Lord Roberts zouden ontvangen. F. was net niet thuis, maar heeft later P. gezegd, dat hij naar de pomp kon loopen en dat 't hem niets aanging, of zij hun stad bleefden over te geven en dat ze er niet aan dachten om te gaan.

Er gingen ook Engelsche soldaten door de straten om geweren te vragen. Al heel gauw kwamen er ook twee bij ons huis en met innig genoeg vertelde ik ze, dat ze er niet in mochten. . . . Een oogenblik later kwamen ze hun excuses maken, dat this gentleman (een gewone Tommy) had told him, dat er 2 geweren stonden, maar ze hadden zich in het huis vergist. Ze zochten alle huizen na en in sommige, waar geen menschen waren, plunderden ze. 't Huis van K. werd afgezet en er mocht geen sterveling in of uit, maar van uit den tuin spraken ze met de menschen langs de schildwachten heen.

Later gingen we nog eens uit en toen kwamen er hoopen soldaten in gemarcheerd. Onze heele straat kwam ook vol, ze gingen zoo maar op den weg zitten eten enz. Wij aten gauw en toen gingen N. en ik met F. naar 't Kerkplein, waar een marchpost, zooals ze dat noemen, zou zijn. Wij wilden in 't Grand Hotel op een balkon, maar mochten er pas in, toen de wachthebbende officier F's. kaartje had gezien. Op de balkons waren anders hoopen menschen, ook veel van de gevangen en nu bevrijde officieren, de rest stond onder op 't plein. Toen wij een tijdje gestaan hadden, kwam een troep paardevolk aanrennen, onder luid hoerahgeroep, daarna Roberts en zijn staf, nog luider geschreeuw. Die gingen op 't plein staan met hun gezicht naar 't gouvernementgebouw, een troep muziek, waarschijnlijk Schotten, met trommels, fluiten en doedelzakken, begon te blazen en toen werd de vlag geheschen. Eerst wou hij niet op en nu hoor ik juist, dat de stok gebroken is en de vlag er af gerold, daar hij te zwaar was, slechte voortteekens. Vooraan zat Roberts op een bruin paard, daarnaast Kitchener op een wijf, en daarachter hoopen officieren.

Onder de eentonigste muziek marcheerde toen troep na troep langs hen, ze kwamen uit een straat en gingen eene andere weer in. 't Maakte den indruk van een draaispeelgoed, dat altijd dezelfde mannetjes weer voor den slag komen, maar dit waren altijd weer andere, ik denk wel een 20,000, maar 't leek vreeselijk veel; ook groote scheepskanonnen, met 32 ossen be spannen, Armstrongs en maxims. Bij elken nieuwen troep begon 't hoerahgeroep weer, maar gelukkig kunnen ze niet zeggen, dat hun ontvangst heel hartelijk was. De Engelsche officieren brulden letterlijk; dan waren er enkele jingo's, die meeschreeuwden; een paar dames, die wuifden en rood, wit en blauwe linten om hun hoed hadden, net onze kleuren, en een Engelsche vlag op de Natal Bank, wat niet te verwonderen is. Eindelijk gingen we weg, nog voor het uit was, en weer moest F. zijn kaartje laten zien, voor we er uit mochten. Alle troepen marcheerden ook langs ons huis en werden de stad uitgebracht.

Een troep Hollanders, die toevallig aan 't station waren geweest, toen de Engelschen aankwamen, waren dadelijk gevangen genomen en stonden daar van 9 uur af zonder eten of drinken in de barre zon. Na lang gezeurd te hebben en van den eenen naar den anderen officier gestuurd te zijn, kreeg de consul de meeste eindelijk los. Er stonden ook een hoop Ieren

van de Iersche brigade, men zegt, dat ze doodgeschoten zullen worden, omdat ze Britsch onderdaan zijn en met de Boeren gevochten hebben.

's Avonds was 't vreeselijk stil op straat, niemand mag na 7 uur uit, nu ook nog niet en dat is, denk ik, maar goed ook. Na al die drukte was de avond heel akelig, net zoo als men na eene begrafenis voelt. Den volgende morgen gingen de consuls naar Roberts, hij woont zoo lang in de British Agency, ze stelden hun consulaten onder zijne bescherming en vroegen inlichtingen. Ze mochten telegrafeeren en schrijven, maar de post is toe en ze beweren, dat de telegraafdraad gebroken is. Ik denk, dat onze Vrijstaatsche vrienden daar tusschen zitten. Verder zei hij, dat ze zich met klachten over plundering enz. tot den militairen gouverneur-generaal, Maxwell, moesten wenden en dat 't hier een lovely place en een nice climate was. Ik heb den laatsten tijd dikwijls gedacht, als ik diemooie heldere lucht zag, dat 't veel te goed voor hen was.

Mevrouw S. vertelde C. hoe het met die hoofdamptenaren gegaan was, haar man is commissaris van spoorwegen en was er ook bij. Ze hadden bevel, allemaal aan 't station te komen, waar Roberts ze om de beurt liet binnenkomen, en hun naam en wat ze waren, opschreef. Toen hield hij tot hen allen samen eene toespraak, waarin hij hun zei, dat er verteld werd, dat er eene samenzwering in Pretoria was, om de troepen rustig te laten binnentrekken en dan te omsingelen en te overvallen. Hij hield hen nu verantwoordelijk en bij het eerste schot, dat in de stad of in de buurt viel, zou hij hen neerschieten. P. zei toen, dat ze toch niet helpen konden, als er buiten geschoten werd, want Botha was vlak bij. Roberts begon toen uit te vragen, waar hij was en hoe ver, enz. en P. vertelde alles, en geen van de andere hoofdamptenaren kwam er tusschen en zei, dat hij zich stil moest houden.

F. zei, dat Roberts in het geheel geen recht had, om hen zoo met doodschietsen te dreigen en dat hij 't toch niet doen zou. Mr. C. hebben ze ook met een pistool voor zijn neus gestaan, toen hij weigerde zijn eigen werkplaats uit te gaan, maar hij heeft gevraagd, of hij een Engelsch officier was en of dit hun manier was, en toen heeft hij zijn pistool weer opgestoken. Ik heb nog vergeten te vertellen, dat bij de revue op het Kerkplein twee menschen, waarvan een ten minste heel geloofwaardig is, gezien hebben, dat mrs. P. in haar rijtuig opstond en vreeselijk wuifde; voor haar is 't geheel niet nodig, want haar man is een van degenen, die zich hier rijk hebben gestolen en 't zijn toch alle twee echte Transvalers, ze moesten zich toch schamen.***) De hoofdamptenaren moesten ook op 't Kerkplein komen en één van hen, W., stond met zijn hoed af, toen God save the Queen gespeeld werd. Tot loon hebben de Engelschen zijn huis gecommandeerd en is hij in een ander kunnen trekken.

Ik heb dezen brief in een paar keer geschreven en 'tis onder de hand al 9 Juni geworden. Een paar dagen geleden kwam mr. K. in eens heel ontzet, dat hij bevel had gekregen, binnen 24 uur het land te verlaten. Eerst weigerde Roberts hem zelfs een onderhoud, maar de Engelsche ingenieur, die aan 't hoofd van de spoorwegen staat, wist te bewerken, dat 't toegestaan werd. Roberts nam het de Z. A. S. M. vooral hoogst kwalijk, dat ze ook gereleden hadden in Natal, toen dat veroverd was, en dan dat een dagorder uitgevaardigd was, dat, wie dienst voor de Engelschen deed, niet meer in dienst van de maatschappij zou zijn. Ik geloof, dat K. dat nu ingetrokken heeft, want de menschen komen daardoor wel tusschen twee vuren. 't Draait er nu op uit, dat K. zelf ten minste vooreerst nog blijft voor de administratie, geloof ik, maar dat het grootste deel van het personeel er uit gaat. Ik weet nog niet, of het alleen de Hollanders zijn, of ook andere vreemdelingen, maar nu schijnt het bepaald, dat ze met vrouwen en kinderen naar East Londen zullen gebracht worden en van daar met een troepenschip naar Amsterdam. Ik geloof, dat ze 't zoowat allemaal prettig vinden, want ze zeggen, dat ze niet voor de Engelschen willen werken en begrijpen wel, dat ze er na een poosje toch uitgaan en nu komen ze ten minste kosteloos over. Ik geloof, dat degenen, die hoogere betrekkingen hebben, 't wel vervelend vinden. Roberts zei ook, dat hij ze wegzond, „because I dont trust your men.” Dat is een groote eer voor ons en 't valt de Engelschen waarschijnlijk erg tegen, dat wij hier niet zoo volgzaam zijn als 't Vrijstaatsche personeel, en ze zijn ook woedend, dat al 't materiaal weggevoerd is; dat is naar de Selatlijn gebracht.

16 Juni.

Zooëven hoor ik, dat er morgen een door de linies gaat en dan kunnen wij hem een brief meegeven, anders zou u in geen eenwen bericht krijgen. Er is de laatste dagen, schijnt 't, erg gevochten en bij Pionnaarspoort moeten de Engelschen vreeselijk geleden hebben. Voor een paar dagen probeerde F. Roberts te spreken, maar het kon niet, omdat men zei, dat hij elk oogenblik weg zou moeten, want er werd op 5 plaatsen gevochten. Hij is dan ook in 't gevecht geweest en er schijnt een bom vlak bij hem gebarsten te zijn. Er zijn vreeselijk veel onderhandelingen over de Z. A. S. M. geweest, ze zijn nog niet weg, want 't is waar, dat de weg opgebroken is, de Hollanders en anderen, die burger geworden zijn, moesten voor hen werken en de meesten hebben geweigerd, en na veel gedreig hebben ze hen in de gevangenis gezet en willen ze naar St. Helena zenden. Ze mogen hen volstrekt niet dwingen, om voor hen te werken, maar ze doen meer gemeene dingen. Laatst wilden ze de Parksocieteit, de zoogenaamde Hollandsche Club, commandeeren voor officieren, en na een protest hebben ze 't opgegeven. F. werd daarop verzocht bij Maxwell te komen en deze

sprak heel vriendelijk met hem over allerlei en hij beloofde, dat ze de club niet zouden nemen, en daar komen ze van morgen in eens zeggen, dat ze hem moeten hebben voor French en zijn staf. Er is vreeselijk heen en weer geschreven en de laatste brief van Maxwell is, dat F. hem verkeerd begrepen heeft en dat de club voor militaire doeleinden moet gesloten worden, en dat French er morgen in gaat. Dat is kalm woordbreken. Ze zijn woedend, er wonen verscheiden leden in, ze zullen nu nog een laatste poging bij Roberts doen. 't Is weer de schuld van verraders, men zegt, dat hier 150 spionnen rondloopen.

Een van de bekendste advocaten, Esselen, is gevangen gezet, omdat hij weigert den eed af te leggen; ds. van Broekhuizen ook, wat vreeselijk dom is, want hij is een van de afgoden van het volk hier en ze zijn er woedend om. Men zegt, dat ze hier ons willen laten uithongeren, en als werkelijk de wegen afgesneden zijn, zal 't hier alles behalve prettig worden. Hospitaal, meisjesschool, model-school, gerechtsgebouw en andere plaatsen, zijn vol zieken, typhus, uitputting. Er gaan er veel dood. Verleden Zondag zijn wij bij ds. Bosman in de kerk geweest. Hij preekte over Ps. 137, uitgezonderd de laatste verzen, begon met te zeggen, dat het hem niet schelen kon, of er verraders in de kerk waren en nam als drie punten: Weenen, Weigeren met Engelschen zich te

mengen enz. en Afrikaner, wees u zelf. In 't begin dacht ik altijd door, dat hij van den preekstoel zou worden gehaald.... Ik hoop, dat mijn brief overkomt en ze hem niet in handen krijgen.

***) De inzender hoopt van harte, dat de vermelding van dit alleenstaande feit niet, gelijk sinds den tijd, dat de Boeren ongeluk hebben, zoo menigmaal gebeurt, aan den lezer aanleiding zal geven tot generaliseeren en tot eene beoordeeling van het Boeren-karakter naar de ongunstige uitzonderingen. Dezelfde opmerking maakt hij aangaande andere passages van dezen brief.

Onze correspondent te Weenen schrijft:

Mevrouw Goldegg, een Oostenrijksche dame, die zich bij een ambulance onder de Boeren bevond om dichterbij haar broeder te zijn, die als lid van het Oostenrijksche korps vrijwilligers ondergeneraal Botha bij Belfast, Dalmanutha en Kaapmuyden heeft gevochten, heeft een relaas van hare wederwaardigheden gegeven. Zij is thans met haar broeder onderweg naar Europa en neemt in haar laatsten brief afscheid van Zuid-Afrika, dat zij lief gekregen heeft.

Voor al Pretoria heeft haar bekoord. Ik ben, zoo schrijft zij, weemoedig gestemd, nu ik op het punt sta het liefelijke Pretoria te verlaten. Misschien zal ik die bloemenstad nooit meer terugzien. De eene tuin volgt er op den anderen met prachtige palmen en met viooltjes omzoomde bloembedden en het onder rozen verscholen huis op den achtergrond. En de mooiste onder die tuinen is het voor tien jaar aangelegde openbare park, met schaduwrijke boomen. Een wandeling 's morgens vroeg door Pretoria is verrukkelijk. Geen gedruisch stoort het ontwaken der millioenen bloemen, of het moest zijn het gekraai van een kalkoen op het een of andere boerenerf of het getrap-pel van een voorbij rijdenden Engelschen cavalierist. De lucht is heerlijk en frisch door den geur van duizenden oranjebloesems. Open bouwterreinen, anders zoo leelijk, zijn thans schilderachtige kampen voor de Engelsche ruiters, die druk bezig zijn met het verzorgen hunner paarden. En om dat kamp staan de perziken in vollen bloei. Daarbij de klare morgenlucht en de opgaande zon. Hoe mooi is dat alles! En dan Pretoria's omgeving, met de ernstige Eucalyptussen, elk onbebouwd plekje vol met bloeiend struikgewas. In één woord een klein paradijs.

Schrijfster is, niettegenstaande de vele ontberingen die zij had moeten doormaken, vol verrukking over haar verblijf van acht maanden. „Mir geht es ganz famos," schrijft zij in September, dank zij de hartelijke ontvangst bij de beste families in Pretoria. Ik heb een heerlijk land leeren kennen en, afgescheiden van de onvermijdelijke oorlogsgruwelen, mooie tafereelen van het leven te velde meegemaakt en talrijke gewonden en zieken verpleegd. En zij, zoowel als haar broer, hebben, hoewel zij hier in het zoo mooie Meran woont, slechts een wensch: terug naar Transvaal.

Stadsnieuws.

Ds. Van Broekhuizen in de Groote Kerk.

Een indrukwekkende bijeenkomst in een indrukwekkend gebouw. Wie met ons heugenis heeft van vele enorm druk bezochte bijeenkomsten in de Groote Kerk, was gisteravond, wilde hij een plaats bekomen, evenals wij minstens een uur te voren aan de deuren van de aloude Groote Kerk. Maar wie zóó vroeg was, was nog te laat: alle plaatsen waren al nagenoeg ingenomen. En al maar bleef de schare aanwaaizen, zóó, dat de politie, binnen, mee een handje hielp, zóó dat men ten laatste niet meer alleen in de banken tegen elkaar zat, maar men zelfs op de blauwe zerken schouder aan schouder stond. De galerijen zagen zwart van menschen; zelfs op de trappen van den preekstoel was men gaan zitten. De belangstelling in de zaak der Boeren manifesteerde zich op imposante wijze. Ds. Van Broekhuizen van Pretoria, niet in ambtsgewaad, beklom den kansel, onder 't zingen van Psalm 138:4, en als daarvan de laatste woorden langs de kerkgewelven waren weggegalmd, bad hij mede:

„Verlaat niet wat Uw hand begon,
 „O! Levensbron, wil bijstand zenden.”
 O! ging hij voort, wij weten, dat wij gejonddigd heboen maar wij werpen ons in 't stof terneder van den Staatspresident tot den minste onder ons. Wees ons, Heer! genadig. Zegen daar ginds die kleine Gideon's bende; sterk Louis Botha, zijt Gij zijn staf en zijn steun. Zegen generaal De La Key, zegen generaal De Wet. Wij danken U voor dien man, voor zijn geloof en voor zijn beleid. Zegen president Steyn; steun hen en sterk hen allen, onze generaals, onze commandanten, onze veldkornetten, onze burgers. Wij danken U voor de lichtstralen der laatste dagen. U zij aanbidding, lof en eer, en dankzegging. Laat deze Dingaansdag, deze dag van Colenso, en van de Tugela, getuigen van nog grootere zegeningen. Gedenk onze broeders op St. Helena en Ceylon. Gedenk Paul Kruger, onzen geachten Staatspresident, die zeide: ik lig aan de voeten van mijn God. Wij danken U, voor wat 't volk van Nederland voor ons doet, geef het Uw Goddelijken zegen. Gedenk arm Europa, open de oogen van de koningen en de vorsten en de natiën, dat zij zien mogen. Ach, als met recht en gerechtigheid gespot wordt, wat zal dan van hen worden? Laat spoedig al die treurtooneelen een einde nemen, vooral bij 't naderen van 't Kerstfeest, 't feest van 't Vrede op Aarde! Redt ons om Jezus' wil. Amen.

In diepe stilte was dit gebed aangehoord en plechtig ruischten de orgeltonen en zong de schare gezang 58:6 en 7, waarna domine de collecten aankondigde voor diaconie, weezen en kerk en, bij het einde der samenkomst, voor de noodlijdenden in Boerenrepublieken.

Zijn eigenlijke rede nu aanvangend, herinnerde ds. Van Broekhuizen aan de slachting, 62 jaar geleden, aangericht in Natal onder de Boerenvrouwen en kinderen, en aan den 16 Dec. van het jaar 1838, — gedenkwaardige dag, die in Zuid-Afrika nooit vergeten zal worden, zoolang er Hollanders wonen. Bij de lijken der hunden zweren de Boeren een duren eed, dat zij den moord zullen wreken. God leidt ons, smeeken zij, geef ons onzen vijand in onze hand, en wij zullen den dag der overwinning immer doorbrengen als een dankdag. Dat woord is opgevolgd. En hier zijn we van avond bij elkaar om dat verbond te hernieuwen, en daar in Zuid-Afrika, op de commando's, worden dezen avond zeker de handen opgestoken, onder den aanroep: o, God gedenk ons volk in deze dagen; o, God wees ons genadig!

We denken terug aan de 62 jaren, die wij achter ons liggen en ziet, het is weer dezelfde toestand als voorheen, dezelfde barbaren-toestand. Maar het zijn thans geen zwarten, geen heidenen, maar het is nu het hooggeroemde Albion, dat die schanddaden doet. En Europa ziet 't aan. O, hoelang nog? Het is geen zaak van een glimlach, maar van heiligen ernst. Want als Gods tijd komt, zal men zien, dat Hij niet met zich laat spotten.

Bidt met ons,

dat die tijd spoedig aanbreke, dat God ons hoore. Denkt gij, dat wij van avond tevergeefs tot God roepen? O, neen. Dezelfde God, die ons Dingaan hielp verslaan, zal ons ook nu helpen. Welk een lijden herinneren ons de namen Piet Retief, Weenen, en Bloedrivier. Lijden tevergeefs, bloeden, tranen voor niets. Daar waait de Engelsche vlag, Albion moest het land hebben. Kimberley en andere plaatsen werden Engelsch. De offers voor de dierbare vrijheid gegeven, hebben niet gebaat. Het bloed kleurt nog Zuid-Afrika's bodem. Om de glinstering van het goud, het goud! Daarvoor wordt alles opgeofferd. Men ziet niet de duizenden worstelen en roepen tot God, men moet 't goud hebben. En nu is 't Dingaansdag.

—

In Jozua 24:27 lezen wij: „Ziet deze steen zal ons totgetuigenis zijn... Opdat gij uwen God niet liegt". Het was naar aanleiding van deze woorden, dat ds. Van Broekhuizen een parallel trok tusschen het volk van Israël en dat van Zuid-Afrika; tusschen de nationale bijeenkomst te Sichem en die te Paardekraal, waar de Boeren een nationaal gedenkteeken oprichtten ter eere van God. En vanavond vernieuwen wij 't verbond met onzen God, vanavond: Dingaansdag.

Wat is de groote kracht an Transvaal en Vrijstaat geweest. Niet onze Mausers, niet ons goed schieten, maar 't gebed van vrome voorvaderen, die niet vergaten in hun wagens met 't geweer het Boek der Boeken mee te nemen. En de kern van 't volk is de menigte, die tot God zucht, en zoolang het volk van Nederland tot den Heer de knie buig, zoolang zal Nederland's vlag wapperen in vrije lucht. Arm volk dat niet tot God roept, het eind van zulk een volk is nabij. Ook ons volk is afgedwaald, ook onder ons zijn er die met 't Woord spotten, die den neus optrekken als men tot God roept. „President Kruger bidt", — hoe menig koning en keizer heeft met minachting op deze mededeeling der bladen neergezien. En de ongeloovige dacht: Wat helpt 't alles? En toch wordt president Kruger geëerd, hij die ligt aan de voeten van zijn God.

Ik dank U, Heere, gaat de spreker voort, voor dat woord. Wij liggen allen op den grond en kruipen in 't stof en roepen: O, God, wees ons volk genadig, laat het keeren tot U. Dan komt onze hulp, en niet vóór dien tijd. Wij moeten samenspannen, één van hart, één van zin, en tot God smeecken en zuchten, en dan zal de Heer ons genadig zijn.

Waarom helpt de Heer u niet dadelijk? — Ziet, deze vraag tuigt van het algemeene kwaad om tegen God te liegen, — kwaad, dat ook bij ons heeft post gevat. Maar zoolang de Heer nog lust aan ons heeft en ons kastijdt, hebben wij nog gelegenheid terug te keeren. Wij zijn niet getrouw geweest, en daarom straft ons de Heer, met droogte, met sprinkhanen, met runderpest, en nu met dezen vreeselijken oorlog. Nu Goddank gaan wij kruipen en zuchten en keeren wij terug. Maar is het al 't klare goud geworden het volk van Transvaal? Ja, dan zegt de Heer: nu is 't gelouterd, nu neem ik 't uit den smeltkroes.

Volk van Nederland, gij hebt ook uw monumenten. Ditzelfde Godsgebouw spreekt van uwe dapperen. Zullen de steenen niet roepen tot u en zeggen: waar is uw verbond? En zoo kan men alle Christennaties doorgaan, ze zijn ontrouw geworden, ze hebben tegen God gelogen. Moge God u dan helpen om terug te keeren. O, neem het aan van een eenvoudigen Boerenprediker. Weinigen slechts van onze mannen sneuvelden onder de hevigste bombardementen. Omdat God ons helpen wil, wenden wij ons tot Hem. Welk een heerlijke toekomst dan: één God, één volk, één taal, en Z.-Afrika is vrij. Roept tot God en Hij zal helpen.

De wereld bestaat aan de eene zijde uit ware vromen, aan de andere uit ware Godloochenaars. Maar daar tusschenin is zooveel dat is noch vroom noch Godloochenaar; noch visch noch vleesch; het is de grootste menigte. De grootste meerderheid van de aarde is noch koud, noch warm, is lauw. En de lauwheid kwam ook onder ons, schoon de ware Boer getrouw bleef aan zijn verbond. Maar hoe pleegt Engeland Bondsbreuk, spottend met den godsdienst. Wij,

zegt het, zijn godsdienstig, maar met een godsdienst, die ons permitteert een heiligen eed te verbreken! Welk een laster! Forceeren ze ons niet den eed van neutraliteit af te leggen? O, men slaat op onzen godsdienst. Wij verloochenen den eed, zeggen ze, maar kunnen de Engelschen die Boeren die den eed afleggen beschermen, als de vechtende Boeren komen en hen meenemen? En honderdmaal verstaan de Boeren niet wat de Engelschen meenen, en steken zij de twee vingers op. Ja, onze vijand spot en huichelt. Weet gij wat hij deed? Hij zond circulaires naar Frankrijk met de vermaning: „bidt toch voor de rechtvaardige zaak van Engeland; bidt toch dat deze arme uitlanders en arme inboorlingen verlost worden van de Boeren.” Maar daar is goud, en onder den mantel van den godsdienst durft Engeland daarvoor zoo te doen. Het goud wil 't hebben en daarom durft Engeland zoo tegen God liegen. Ook ons volk brak zijn verbond met God, maar het is niet dat wij gruwelen doen, ook niet onder den mantel van godsdienst.

En hoe houden zij huis onder den mantel van godsdienst onder vrouwen en kinderen? Uit Kaapstad ontving ik een brief, meldende dat zuigelingen moesten achterblijven omdat de moeders werden weggerukt. Die dingen roepen tot den Heer! Engeland stapelt de ongerechtigheden al hooger. Maar laat het gerust de schaal volmaken. Zoolang wij gerechtigheid vasthouden zal de Heer ons helpen. Wee Engeland als het voortholt naar het verderf, als het, gewogen, te licht bevonden is. Na het zingen van ps. 142 verzen 1, 5 en 6, ging de spreker voort. Geen kwaad, zei hij, is zoo verleidelijk als 't liegen tegen God. Na den slag bij Colenso riepen wij tot den Heer in dankbaarheid. Doch spoedig gebeurden er in 't laageringen, die mij deden vragen: hoe is 't burgers, dat gij zoo spoedig de hand van God kunt en durft vergeten? 't Was al maar: „ons is zoo dapper, ons skiet zoo goed.” En men begon groot te spreken, maar in plaats van dapper werden we toen laf. We dachten: o, ze komen nooit door de Tugela, ze zullen nooit Cronjé nemen. En ziet de Engelschen breken door en Cronjé wordt gevangengenomen, en toen de nood weer daar was, toen gingen we den Heer weer eere geven. Zoo gaat 't maar al te dikwijls. Wij roemen in eigen kracht, terwijl God ons geholpen heeft. Wij vergeten 't, dat 't het gebed is van gindsche vrouw, die daar bidt in hare binnenkamer: bewaar mijn kind, mijn man. Dat God de hand uitstrekt en oorzaak is, dat de kogels ons niet raken. Wij vergaten God en daarom moest God ons zoo hard slaan. En zoo is 't ook met onzen machtigen vijand. Gods tijd komt, gelijk Nebucadnezar ondervond, wiens grootheid is ingestort.

O, als gevangenen worden aangebracht te Kaapstad of East London roept men: „Waar is nu uw God!” Denkt niet dat Hij dit vergeet, Hij zal zwaar en hard kastijden, God laat niet met zich spotten. En als gij nagaat de geschiedenis van ons volk, gij die leest, kunt gij dan twifelen aan de uitkomst eenmaal van ons volk, dat volk, dat verspreid werd, uitgeroeid bijna en weer bijeenkwam en vermeerderde tot een volk. Als de kleine Gideonsbende alles op den Heer wentelt, zal God dat gezuiverd en gelouterd volk maken tot Zijn volk. En zeggen: nu zal Ik u helpen, terwijl gij geen uitkomst meer ziet. Zeggen wij dit, dan denken we ook aan u, volk van Nederland, steun niet op de kracht van uw leger, op die van uw vloot. Steun op menschen niet, maar op God alleen, waarop uw vaderen gesteund hebben, — en de Heer zal helpen.

Denk, als gij hoort van het verbranden van huizen en het krijgvoeren tegen vrouwen en kinderen daarginds, denk aan Europa. En gij zult roepen: houdt op! want overmorgen gebeurt ditzelfde aan mij. O, het is bloed van ons bloed, vleesch van ons vleesch, aan hetwilk deze dingen geschieden. Engeland vergeet 't beginsel zijner natie, en dat van de zending. Wat zullen de Kaffers zeggen? — Zijn dat, zullen zij zeggen, Christenen? O, de slag aan de zending gegeven en aan het Christendom is vreeselijk. Wee, wee, als de dag aanbreekt, waarop Europa het tooneel zal zijn, het dichtbevolkte Europa. Het is welhaast Kerstfeest, 't feest van 't „Vrede op Aarde!” Vrede op aarde, terwijl die aarde zwart gebrand is en vrouwen en kinderen er dakloos rondzwerven. Vrede op aarde!

God geve dat het jammerlijk kwaad een einde neme. God neige daartoe de harten van de koningen en vorsten en volkeren der aarde, en zegge: het is genoeg. God helpe u met mij te bidden totdat God hoort. Gij zult met dubbele slagen geslagen worden, die den weg hebt geweten en niet bewandeld hebt. En de Engelschen weten den weg. Gelijk de Heere Jezus sprak van Jeruzalem, zoo zal 't gaan met heel de wereld en met Engeland vooral. Tenzij men zich bekeere. Als Gods tijd komt, dan kan niemand dien keeren. Voor ons is geen andere uitkomst. Het Christelijk Europa doet niets. God geve dat de politiek toch geheiligd moge worden en de zin en de geest van Jezus Christus toch mogen doorbreken. Anders: welk een oordeel! welk een oordeel! Heer, wees ons genadig, en dat dat machtige volk toch inzie, vóór het te laat is, de onrechtvaardigheid, de vreeselijkheid, de treurigheid van den toestand. Dan is er nog tijd voor genade. Arm Europa! Keer tot Christus den Vredevorst.

Aan het einde der samenkomst wordt gezongen Gez. 189 vers 4. De predikant doet het gebed en beveelt de collecte voor de vrouwen en kinderen der Boeren aan. Waarop eensklaps, geheel spontaan, als uit één mond worden aangeheven de woorden: „Dat 's Heeren zegen op u daal!” En dan als de predikant den kansel heeft verlaten de woorden van het Transvaalsche volkslied, treffend in deze eerbiedwaardige ruimte, gedragen op schoone orgelaccorden. Een plechtige samenkomst gisteravond.

Transvaallezing,

DOOR

Ds. v. BROEKHUIZEN.

In de groote Doolezaal sprak gisteravond ds. H. Van Broekhuizen, predikant te Pretoria. Hij vond, hoewel het entreegeld f1 en f0.50 bedroeg, een talrijk gehoor. De opbrengst strekte ten voordeele van de door den oorlog noodlijdenden in Transvaal en Oranje-Vrijstaat. Nadat de spreker door ds. Ten Kate was geïntroduceerd, als den herder, die zijn schapen vergezelde tot op de slagvelden; en die zelf den zoo gevreesden Mauser droeg, was het woord aan ds. Van Broekhuizen. Hij is een nog jonge man, die reeds terstond zijn hoorders inpakt, en op aangrijpende wijze de ellende van den oorlog schildert, maar niet vergeet ook af en toe den kant waarop het licht valt, te doen zien. Na Gods zegen te hebben afgesmeekt, en gedankt te hebben voor de zege door generaal De la Rey bevochten, — zege waarvan heden bericht kwam —, verhaalde de spreker van zijn onderhoud met president Kruger, dien hij Dinsdag had gesproken.

— President, had hij gevraagd, op wien vertrouwt u?

— Dominee, ik verwacht alleen hulp van God. Maar wij moeten de instrumenten, door God ons gegeven, gebruiken. En daarom ben ik hier. Vestig op prinsen geen vertrouwen, maar verwacht uw heil van God. God kan de harten van de koningen der aarde neigen. 'Spreker's verwachting

is ook op den Heer, en op niemand anders. Gij zult zien, zegt hij, dat onze God dezelfde God is die Nederland van Spanje verlost. Wij zullen strijden tot wij het juk van Albion hebben afgeworpen.

Nu staat spreker stil bij de toestanden in den Vrijstaat, in de Kaapkolonie, en in de Z. A. R. vóór den oorlog.

De Z. A. R. was vóór den oorlog verdeeld; elke partij dacht het belang van land en volk te bevorderen.

Elkeen had zijn eigen politieke denkbeelden en opinies. Maar daarom moet men niet denken dat Joubert het niet hartelijk meende, al verschilde hij van president Kruger. O, neen! En op 't punt van groote kwesties waren alle partijen één.

Na den Jameson inval oordeelde onze president niet de mannen van Jameson; hij zeide: ik stuur ze u, Engeland! Toen waren de Boeren goede mannen, maar de oorlog brak uit en, zegt spr., wij waren barbaren.

Hij verwijlt vervolgens bij de Conferentie van Bloemfontein.

Zeven jaar werd toegestaan en wij dachten dat de president nu alles had toegestaan wat hij kon en dat alles nu toch „reg” zou komen. Maar Green zei tot Smuts: geef 5 jaar, en wij schrappen de suzereiniteit.

Wij gaven 5 jaar. Maar Engeland bleef troepen zenden. De politiek van Engeland was: uitstel, uitstel, totdat de kanonnen op je borst staan en het zeggen kan: geef je over of ik neem je land.

Wij hadden alles toegeven. Maar Chamberlain deed geen voorstellen meer; hij eischte, en toen stonden we schouder aan schouder. En het ultimatum werd afgezonden. Wij vroegen en vragen arbitrage. Laat een onpartijdige onderzoeken wie recht heeft Engeland of Transvaal, dat aan Engeland slechts vroeg zijn troepen terug te trekken. Het is dan ook met een rein geweten, een rein hart dat wij ten strijde gingen, en den Zondagmorgen die na het ultimatum volgde was het dat ik tot tekst koos: Emanuel, God met ons.

Ook in den Vrijstaat, waar alleen Frazer den president in de wielen reed, was men één met ons. De verantwoordelijke mannen riepen slechts dit eene: geef toch niet meer toe. En wij hadden alles toegegeven. De Vrijstaat ging met ons mee. Het ongeluk was daar dat de spoor in handen der Engelschen was. Steyn dacht, dat hij vertrouwen kon op de spoorambtenaren, en die bleken ontrouw; de meesten waren Engelschen. Hadden ze maar het Z. A. ~. M. aanbod aangenomen. De Z. A. S. M. menschen hebben getoond, dat ze het land lief hadden en wij hebben groot respect voor ze gekregen. O had Cronjé ze maar gehad in den Vrijstaat, hij ware niet één dag vertraagd door de spoor, en de overwinning van Modderrivier ware veel veel grooter geweest.

De Kaapkolonie, gaat spr. voort, is met hart en ziel met ons. Ze zijn mannen van één slag, van één geloof, van één vertrouwen, met ons 9/10 van de Kaapkolonie is vóór de Boeren. Aan het hoofd van den Afrikaanderbond stond Schreiner. Allen hadden groot vertrouwen in hem, dat is gebleken niet goed geweest te zijn. Toen de oorlog uitbrak hadden allen verwacht, dat Schreiner zijn betrekking zou neerleggen.

— Wees jij getrouw aan je beginselen, werd hem gezegd.

En zijn antwoord was: waar het 't Britsche Rijk betreft, trek ik me terug. Maar de Kaapkolonie is vóór ons en onze menschen.

Daar is veel gesproken over de inboorlingen en de zending. Allen in Europa zien de inboorlingen en de zending door Engelschen bril. De Boeren doen meer voor de zending dan de Engelschen, met geld,

en met scholen en met kerken, die men overal vindt. Wat vindt ge in Transvaal en Vrijstaat? — Dat de Kaffer geen drank krijgt. Wij laten dat niet toe, want een dronken Kaffer is een wild beest. Maar in de Kaapkolonie kan hij drank krijgen. Gij valt er over dronken Kaffers en Kaffermeiden. Wat is beter? Bij ons ziet ge geen vermenging van kleuren van wit en zwart ras. In de Kaapkolonie wel. Wat is beter? Met nog eenige voorbeelden licht spr. het optreden van de Engelschen en dat van de Boeren tegenover de Kaffers toe, om het contrast in het voordeel der Boeren te laten uitkomen. Zoo verhaalt hij van den zendeling Stoffberg, die met de zijnen gevangengenomen en te Boeloewajo gevangengezet werd omdat hij tegen het Kafferhoofd Linchwé gezegd had: jij heb niets met den oorlog te doen, het is die witmensch zijn oorlog.

Maar als de oorlog tusschen Kaffers uitbreekt, vluchten de Engelschen naar den Vrijstaat, om protectie te zoeken bij die barbaarsche Boeren. Rooven de Kaffers vee, de Engelschen kunnen het niet teruggeven, want zij hebben letterlijk niets te zeggen onder hen.

Toen de mannen uit Pretoria trokken, bleven de Boerenvrouwen en kinderen achter alleen. De Kaffers hebben hun niets gedaan. Wel een bewijs, dat de Boeren de Kaffers niet mishandelen. Maar de Engelschman gaat heel anders met den Kaffer om. Het eerste jaar omhelst hij hem, het tweede schopt hij hem, het derde mishandelt hij hem. Wij kennen hem en weten op goeden voet met hem te blijven...

De oorlog was uitgebroken, gaat spr. voort, en na 10 dagen vroeg ik verlof van den kerkeraad om mee te gaan. Ik kwam te Newcastle, de Engelschen waren gevlucht, overhaast, het ontbijt stond nog op tafel. Leeggeplunderd is Newcastle

niet, wel sommige winkels, waarvan de eigenaars vreeselijk tegen de Boeren hadden gevloekt. Ik bleef een dag bij Joubert. In Dundee zag ik de moeilijkheden waarmede hij te kampen had. Een commandant weigerde gewoon-weg te bewegen, zat doodstil, en wilde niet verder.

Spr. staat stil bij de eigenzinnigheid der Boeren, die vaak weigerden te gehoorzamen, waarop ze helaas een uitzondering maakten toen zij in Noord-Natal op bevel rustten, al maar rustten, doodstil in den regen, zonder tent, zonder schuil, totdat het voedsel op was. Hij weet nog hoe groote oogen men opzette, toen een man, die van Pretoria aankwam, een stukje brood toonde. Eindelijk breekt, Zondagmiddag, de zon door. Daar ligt Dundee de Engelschen willen naar Ladysmith en toen was het dat de eerste bom van ons barstte tusschen de Engelschen, van wie geen bom ons bereikte, doordat zij te kort schoten. Telkens vielen onze bommen tusschen hen.

— Jullie mag nie meer skiet nie, klonk nu het bevel. Het is Zondag.

Dundee gaf zich over. Daar stonden de tenten, 4 à 500. Die van de Engelsche officieren waren prachtig. Wij snuffelden en zochten en vonden papieren, plannen van Engeland van '94 en '95, van den Jameson-inal, van '96 en '97, alle om Transvaal en Vrijstaat in te nemen, alle geheim, en geteekend sir Redvers Buller. In een stuk stond, dat 400 man met stoken gewapend het fort van Johannesburg wel konden nemen.

Was er dan reden voor om Jameson zoo te viereen, als in Engeland gedaan is, toen hij met 800 man en kanonnen zich aan Cronjé had overgegeven? De Engelschen wisten wat we hadden aan kanonnen, kaarten enz. Ook van den Vrijstaat, dat ze immers niet eens wilden hebben, omdat het zoo goed geregeerd werd.

Hij vonden brieven. Die werden natuurlijk gelezen. Een paar, zegt spreker, heb ik behouden als rariteit. Een schreef aan een dame: „He zijn in Dundee en goedig in Pretoria. Als men eenmaal een Boer gezien heeft, vergeet men hem nooit“ (Hij, rariteit). Nu, wij vragen er niet mooi uit. Een ander schreef: „Het Boerenleger bestaat uit Joden, Hottentotten, Hollanders, Duitschers, Jeren.“ Een paar Joden hadden we en die hebben dapper gevochten. De Hottentotten waren natuurlijk de Boeren. U moet weten dat de Engelschman denkt dat de Boeren zwart zijn. Mijn broer, gaat spreker voort, studeerde in Schotland.

Een dame zeide tot hem: Maar dokter, hoe is het, dat u zoo blank is?

De dokter toont 't portret eener oude kaffermeid en zegt: dat is mijn moeder, maar ik denk dat ik zoo blank ben doordat ik altijd gebruik maak van Monkey-Brand-zeep. (Onpedaardlijk gelach!)

Spreker heeft generaal Simons gezien even na zijn dood - het eerste slachtoffer van Chamberlain. Hoeveel duizenden zijn hem gevolgd! Hoeveel tranen heeft Chamberlain op zijn geweten!

De Boeren zeiden van Simons: „Hij heeft dapper gevochten, maar hij is gevallen in een onrechtvaardige zaak!“

Dan berocht de spreker het slagveld van Lucas Meijer, tegen een randje met (hooge) mookie boomen. De Engelschen stormden het randje. 39 Engelsche lijkens vond spreker er, lijkens, die er althans 40 lagen. Afgrijpelijk zagen zij er uit. De koppen en honden liepen er door heen. 2 lijkens waren van officieren. Een prachtige herdershond stond bij een

dexer lijken. Een stukje beschiet nam het dier aan en met moeite en door den honger gedwongen, verliet het dier het lijk van zijn meester en ging het mee naar Dikendeel.

De Boeren waren bij Lady'smith. Wij gingen er heen zooals we wilden; de een zoo, de ander zoo, sommigen met een zeiltje op 't hoofd. Een Zonderling gericht soms. Voorwaarts! voorwaarts! Bij de Biggarsbergen hadden we geen Engelschman gevonden. Men zei er al: „Lady'smith is genomen door de Vrijstaters!“

We kwamen bij Elands laagte.

O ik als Christen en als mensch kan niet verstaan hoe Engeland roemt in dat slagveld, waar „pigsticking“ (varkenssteken) is verheerlijkt!

Maar men genade smeekte en toch geregen wept aan de lanssen. Op dit slagveld kooft iemand 't bloed. Bij Lady'smith gaven Vrijstaters en Fransvalers elkaar voor 't eerst de hand op vijandelijk gebied. En Christiaan DE WET was hier veldkornet (Toesjuching) Hij was Volksraadslid voor Heilbronn. Hij is het type van een Boer. Zag men hem, men zou vragen: „die man is generaal?“

Hij gingen dien avond naar 't station Elands laagte en richtten ons daar zo'n beetje in. Ik maakte pap klaar, toen ik in een zijvertrek leven hoor. Ik zie een man die mijn horloge en mijn jas neemt en ik zeg: „wacht 'n bietje!“ Ik dacht dat hij een Engelschman was maar hij was een Ter van ons, die dacht dat hij een Engelschman bestal.

Ten slotte nam hij een emmer mee. Tets moest hij toch hebben.

Bij Lady'smith leidde ik een godsdiensstapfening in de tent van Joubert, waar binnen kwamen Leon ver- tegenwoordiger van Creurot, Theron en Malans. Dien zondag werd het groote kanon op zijn plaats geret. 30 October deed ik voor het eerst daarbij dienst, terwijl de mannen er geatpend om heen stonden.

Maandagmorgen: Burgers! opraad! die Engelse trek uit! Nu vraagt men mischien: Hoe kunt gy als predikant dit zeg krij om mee te strijden?

Maar de Boer is banja snaaks.

Hij gelooft niet veel van den predikant Dominie's kan banja mooi preek; maar een bietje daden willen we ook zien. En zoo zei ik: „ik zal gaan waar jullie ook gaan. En daarom ging ik om mee mijn plicht te doen, vol moed. Maar als de eerste bom barst, zakt de moed in mijn schoenen. Ik kruip achter een klipje en zoek een tweede, dat grooter is. Daar ligt al iemand, ik achter hem, hij steekt 'n hoofd in een scheur, ik zeg: kom uit, en zie: ik herken een van mijne Gemeente-leden uit Pretoria. OO Engelsche kanonnen brachten dood en verderf tegenover OO Boerenkanonnen. En boven ons de ballon! De Boer kan de ballon niet verdragen. „Die ding ken je niet skiet nie!“ Doodstil lagen we en de Engelschen dachten: je bent nu allemaal wel dood.

Hier sneuvelden 3 man van ons o.a. dr. Hohls, terwijl hij een onzer verbindt en worden 6 van ons gewond. 7 Uren duurde het bombardement van OO

tegen O Kanonnen en we hadden maar drie dooden. Het een bewijs, hoe God zichtbaar met ons was.

De Engelschen trokken nu weg en onze Nordenfeldt - Maxim ratelde ze na. Kladden we ze toen, maar nageset, we hadden Ladysmith genomen.

Maar onze Generaals waren niet gewoon te vechten met 4 à 5000 man, nooit meer dan met 0 à 900. "En ons mense is moeg!" klonk het. "Morgen is nog een duff!" Helas! he, laas!

Toen de muikereels op hol gingen men weet wel, altijd die muikereels! maakten wij 1500 gevangenen en 500 dooden en gewonden. En toen zag spr. hoe barmhartig de Boeren zijn.

Ze kwamen afdragen met water en die Barbaarsche Boeren klom, men van hun paprden en zetten er de Engelsche officieren op, die zoo moe waren.

Buller is geland te Kaapstad.

Tyding kwam dat hij ging door den Vrystaat naar Frankvudal.

Joubert zegt: dan is alles verloren, wij moeten hem naar Natal lokken.

Er besloten wordt verder binnen te rukken. Tot voorbij Estcourt komen we; Pieter Kapsburg wordt bedreigd. En Buller gaat naar Natal. Dat is aan Joubert te danken.

Maar nu wordt Joubert beklad, hij die op deren tocht ontbering en pijn, leed en ziekte opdeed.

Mijn hart doet er zeer van, want Joubert was een waar patriot (Toez.)

Te nu laat spreker ons kennis maken met Danie Theron, een groot vriend van hem, voor en in den oorlog.

Hij is een jonge man van 26 jaren geboren in de Kolonie, een vurig Afrikaander.

Honey pennij had in de Star een artikel geschreven tegen de Boeren. Theron roocht hem op te Johannisburg.

"Is jif Honey pennij, heb jif die artikel geschreven? Maak jou klaar d'n!" En meteen slaat hij hem van zijn stoel af.

Honey pennij geeft 't aan en Theron moet boete betalen.

Dat doen zijn vrienden en in triomf dragen ze hem weg.

Te anders:

Een predikant preekt te Middellburg tegen de Boeren. Theron is boven op de galerij en wenkt den predikant dat hy niet voort zal gaan. Dat bast niet.

Dan naar de consistorie, waar Theron hem opwacht. En zeker zou het niet goed met domine zijn afgeloopen, als de Kerkeraad hem niet beschermd had.

Theron vormde het fiets-corps dat de rapporten bracht. "Wat ook gebeurt" zei hij, "als Engeland die land vat, dan ga ik waar die Engelschen vechten, al is het in China of Amerika, en ik zal al tijd tegen hen zijn. Nooit zal ik buigen onder hun juk". En dat is de toon in aller hart (BRAYO'S) Na een pauze van een kwartier gaat spr. voort:

He zijn nu te Colesberg. Wat was

spreker teleurgesteld door de behan-
deling der spoorbeambten in den
Vrijstaat. Steijn had zeker het
Z.A.S.M. - aanbod aangenomen, ware
hy niet gedwaarsboond door Fraser.
Met den trein ging spreker tot Mor-
valspont; daar sloot hy zich aan
by De La Rey, een knap, eerlijk,
sprecht maar en onomkoopbaar -
het tijp van een Boer.

Hij is Volksraadslid voor Lichten-
berg met norsch uiterlijk en zwarte
oogen. Met zijn johannesburg-politi-
tie deed hy wonderen.

Hij was nooit in zijn tent.

Was, er wat te teekenen, dan zei hij:
"Daar is mijn secretaris; ik ben vecht-
generaal!"

Schoeman was bijna afgesneden.

Hij (De La Rey) joeg de Engelschen te-
rugh.

Spreker prijst de johannesburgsche
politie om hare doods-verachting,
en haar dapper vechten, maar laufft
Schoeman, die stilrat, te voorrich-
tig was en bijna bang. -

"Generaal! daar is de hooge Coleskop
zet er het kanon op!" - Hij weigerde
dien raad, omdat hy kwam van een
predikant. Maar den volgenden
morgen barotten de bommen om hem
heen.

Zonderlinge godsdienstoefening den
daar, hebben zeker weinig predikanten
gehouden.

De bommen vlogen er over de psalm,
zingende schare heen en het preeken
kocht spreker wel eenige moeite. -

Nu naar Magerfontein, naar Cronjé
den dapperen Cronjé, altijd met het
Zweepje in de hand, nooit bukkend
altijd recht, met zijn groote schouders
en zijn groot hoofd. Maar ook
geen koppiger man dan Cronjé. -
"Voor zij geboren was, was ik al
een krygsman, wat weet jij!" kon
hy zo minachtend zeggen.

Ik zag, zegt spr., de slagvelden van Ma-
gersfontein. Daar lagen de Boeren in de
slooten, en werden de Engelschen die ze
niet zagen door hen weggemaaid. De En-
gelschen hadden er 1500 dooden. En van de
Boeren vochten 500 man, en geen man
meer, zeide Cronjé. „Daar wouen de En-
gelschen doorbreken”, zei hij, „ik joeg ze
storm met 5 man.” En verder: „dominee
als ik die Engelschen zie, denk ik aan het
woord der Openbaring: „die vuil zijn, dat
zij nog vuiler worden”. Elken dag dat ik
die Engelschen zie wordt het nog vuiler
in mijn oog”. Hij minachtte de Engelschen,
en hij werd vastgekeerd, doordat hij zijn
vijand veel te gering schatte.

Cronjé had niet naar Theron willen luis-
teren; eindelijk luisterde hij naar dat
„kind van 26 jaar”. Maar het plan werd
door verraad ontdekt en verijdeld.

Hoe Theron door de rivier kwam, door
de Engelsche wacht sloop als een slang,
stil lag als een hond, toen hij hoorde dat
hij voor een hond werd aangezien, voort-
kroop en wegreed, schetste spr. onder toe-
juiching der vergadering.

Al de Engelsche kanonnen werden ech-
ter 's nachts opgesteld, en aan ontkomen
was voor Cronjé geen kans meer.

Te Mafeking maakte spr. kennis met
generaal Snijman, een goed man, maar een
onbekwaam man. Baden Powell had hier

doen rondstrooien dat Mafeking omringd
was door dynamietmijnen, en daarom nam
men Mafeking niet.

Bovendien was er geen samenwerking.

Kruger telegrafeerde: Dominé bidt, ge-
neraal Cronjé is vastgekeerd, bidt den
Heer, dat Hij ons verlosse. En mijn gebed
was:

Verlaat niet wat Uw hand begon,
O, levensbron!

Iemand deelt in de Telegraaf, naar aanleiding van het bericht, dat er te Fauresmith („spreek uit: Forriesmith”) een commando van 500 Boeren onder het Vrijstaatsche Volkslid van der Post zich op een doodlijk gevecht voorbereidt, een en ander over dien Nederlander van geboorte mede.

De inzender heeft indertijd brieven gewisseld met den heer van der Post over het plaatsn van een Nederlander in den Vrijstaat. Deze is daar goed vooruitgekomen; hij heeft een plaats met duizenden beesten. Aan brieven van hem wordt het volgende ontleend:

Soms kost 't mij moeite voor te stellen dat ik hier te doen heb met menschen van gelijke beweging als in Holland. Wij leven hier allen voor en met elkaar. Daar is geen jaloezie, geen kleingeestig gekibbel, geen geknoei om elkaar uit het zadel te lichten. Alles spreekt hier van vrede en geluk. Wanneer wij kranten krijgen en lezen van al den haat en de tweedracht in de wereld, gaat ons dat alles voorbij als een overwonnen standpunt. 't Kan zijn, dat wij verstoken zijn van de scherpzinnigste vindingen der moderne beschaving, maar wij missen dat niet. Toch zoudt ge u vergissen als ge dacht, dat hier alles zeer primitief is ingericht. Ik heb hier bv. een piano zoo mooi als ik er in Holland nooit een zou hebben gekregen, en over het algemeen wordt hier druk muziek gemaakt en gezongen.

De heer van der Post is als de aartsvader uit lang vervlogen tijden. Hij leeft precies als wij, in zijn manier van doen is geen verschil met de onze, maar toch voelen wij bij instinct, dat hij onze meerdere is. Zijn stelregel is, dat wij den korten tijd, dien wij op aarde doorbrengen, moeten gebruiken om 't elkaar zoo aangenaam mogelijk te maken. Misschien is de totale afwezigheid van egoïsme wel aan zijn voorbeeld te danken. Als hij naar Bloemfontein is om 's lands belangen in den Volksraad te behartigen, gevoelen wij allen, dat ons iets ontbreekt. Voor hem zouden wij allen door het vuur gaan, maar heerschzucht is hem totaal vreemd en nooit heeft hij van den onbegrensden invloed, dien hij op ons heeft, ook maar eenig bewijs gevraagd. In onze idyllische gemeenschap regeert hij door liefde....

Uit brieven van den heer van der Post zelf haalt de inzender o. a. het volgende aan:

Wij vragen ons dikwijls af — zoo schreef hij o. a. ongeveer — wat er van ons moet worden, als de aandeelen der Chartered Company niet betalen en al de aanzienlijken van Engeland zullen vernemen, dat Rhodesia een failure is geweest. Lobengula en honderden zijner Kaffers zijn opgeofferd om de eerste débacle te bemantelen; zullen eenmaal onze Transvaalsche broeders er niet aan moeten gelooven, want met hun goud zullen de aandeelen rentegevend kunnen worden gemaakt. Gelukkig weet President Kruger, wat zijn trouwen burgers boven het hoofd hangt, en zijn lijdzaamheid is onuitputtelijk. Maar aan alles komt een einde en als hij bleef toegeven, wanneer aan de onafhankelijkheid werd geraakt, zou hij misdadig zijn tegenover zijn volk. Wij zien dit werk des duivels voortdurend vorderen en machteloos staan wij daartegenover.

Moet 't tot een crisis komen, dan hoop ik, dat 't nog tijdens mijn leven geschiedt. Wij voelen ons gelukkig bij ons vreedzaam bedrijf en wij verafschuwen den oorlog. Maar kan 't niet anders, dan zullen wij alles opofferen om het onrecht te keeren. De Transvalers en in het algemeen de Afrikaners — want 't geldt hier niet minder hunne belangen — kunnen op ons rekenen. 't Is beter te sterven voor een rechtvaardige zaak dan werkeloos te blijven tegenover het onrecht. O zeker, ik zou graag nog lang blijven leven, want veel goeds is mij geschonken, maar als 't voor mij is weggelegd te sneven voor de Afrikaner zaak zal het sterven mij gewin zijn.

Het commissariaat was gevlucht. Men wilde Long Tom weghalen, en de commandant kon de menschen niet keeren.

Toen ging dominé op de „pesisies” vergaderingen houden, en hij slaagde er in de commando's te keeren en terug te brengen naar Majoeba.

Buller smeekte ons de wapens neer te leggen; hij had veel vrienden onder de Boeren en vond het toch zoo jammer van ze. Botha antwoordde: Ik sterf liever dan dat ik de onafhankelijkheid prijs geef.

Buller: Dat is toch een veel mindere zaak. Maar Botha bleef op zijn stuk staan. Pretoria was ingenomen. Spr. schrijft aan ds. Bosman te Pretoria. Een kaffer brengt den brief en komt met het antwoord terug. — Een bewijs, dat die Boeren de kaffers niet mishandelen. Het bericht gewordt spr. dat zijn moeder ernstig ziek is. Hij ging, en neemt een zak brieven voor de vrouwen mee.

Zijn moeder vond hij ziek, ze is gelukkig nu beter.

Alle vrouwen zeiden hem: laat de mannen niet terugkeeren vóór ze de Engelsen er uit hebben.

Toen werd dominé gevangengenomen en gebracht naar den Provost-Marchall.

— U waart op commando en hebt gezegd: moed houden! U kunt hier blijven, maar leg den eed af.

Die eed is: Ik zweer — zoo waarlijk helpe mij God almachtig! — dat ik geen hulp aan de burgers der Republieken zal verleen.

— Dat kan ik niet zweren. Ik zou dan geen gewonde en geen gevangen Boeren meer mogen helpen!

— Dan nemen we u gevangen.

— Doe maar (Bravogeroep). Ik zou u verachten als u in mijn plaats waart en u deedt, wat gij mij vraagt. U is boven, ik onder. Ik ben dus in uw macht. Maar ik protesteer, gij hebt geen recht mij gevangen te nemen.

— U hebt meer kwaad gedaan dan 100 Mausers.

— Waarom? Ik verkondig het Evangelie.

— Je bent zeker net zoo een als Kruger, die den bijbel verdraait, zooals hij hem hebben wil.

Ik heb opleiding gehad als predikant.

— Ga.

En tusschen 2 heertjes marcheerde dominé weg.

Mijn naam, zegt hij, werd mij gevraagd. Ik gaf mijn horloge, mijn geld, mijn mes af.

En ik ging in de gevangenis met 14 zieke Kaffers, eenige dieven en moordenaars en 50 à 60 krijgsgevangenen.

En welk een voedsel. Geen lepels, geen yorken, alles eten met de hand.

Toen kreeg ik een bietje kost van huis, van mijn moeder. Maar flinke gezeten Boe-

ren moesten het met den ouden kost doen. Er werd gepreekt, gezongen.

Bevel kwam: jy hou op met preeken en zingen.

Na 10 dagen kwam dr. Fourie in de gevangenis.

Hij was een academievriend van mij.

„Jy hier” zei hij, „dan is het geen schandmaal meer om in de gevangenis te zitten.

Hij was generaal de Wets' eenige dokter.

Na den slag bij Roodewal dwaalde hy af van de Boerencommando's.

De kogels vlogen door zijn wagen.

Zijn wagen werd onderocht en met 7 man werd hy een beestenkraal

in gejaagd.

„Hij hebben” zeiden ze, „een stuk dynamiet in je wagen gevonden.”

„Dan heb jollie het er in gelegd.”

„Je bent onse gevangene en alles van je wordt geconfisqueerd.”

Hij was de Wets' eenige dokter.

Een man met de witte vlag werd gevonden door de Boeren.

„Haar is de dokter?”

Geen antwoord. — De man met de witte vlag werd ook ingerekend.

In Pretoria mocht dominé nog eens

preeken. Maar geen politiek.

Hij belooft t.

De kerk is vol.

Ik bid, zegt hij, voor den President voor de burgers.

Het wordt verklikt.

Maar Roberts zegt: „Ik kan toch den man niet belletten, te bidden voor zijn president”

Generaal Maxwell schaamde zich tegenover domine' de oogen uit het hoofd, toen hij evenwel later de boodschap van Roberts moest laten weten: „ge moet het land uit, gij weigert deyn eed te doen en zijt de anti-Britsch.”

Maar de order werd weer herroepen van Braekhuizen kon blijven.

Vier à vijf weken later moest domine' bij Maxwell komen.

„Gij moet naar Europa of naar Ceylon. Ik raad u aan: ga! want gij zijt een man die ik respecteer om zijne openhartigheid.”

En domine' ging met bloemen en het gerang van de vrienden: „dat ik Ikkeren zegen op u daal!”

Aan het station is een khaki-een officier. „Veracht mij toch niet”

zegt hij „omdat ik khaki draag.

Ik ben ook de eenige zoon van een moeder en ik heb uw moeder zien huilen. Ik zal voor u doen wat ik kan, geef mij uw adres.”

Zoo ziet men dat er ook Engelsche militairen zijn, die niet instemmen met wat Engeland doet.

Op een kolonwagey kwam domine' te Kaapstad. Voor hem ging een trein in de lucht. — Na herh idem idem.

En nu is hij in Holland. Hij ontving hier een brief van zijne moeder uit Pretoria. Daar ging het gerucht dat domine's trein door Theron was gevat en domine' dus bij Theron vecht.

Het den brief van domine's moeder blijkt het. Zij waant hem boven Pretoria, en hij is hier, zoo ver weg, zonder dat zij t weet.....

De Engelschen vechten nu tegen vrouwen en kinderen. Een vrouw wordt uit haar huis gejaagd en in een veerwagen geworpen met een kind van 10 dagen dat doodriek is en een kind van 1 jaar.

Zoo zit zij uren in de brandende zon.

„Geef mij wat water!”

Geen antwoord en twee uren later sterft het kind van 10 dagen, wat later ook het andere kind.

Commandant Fourie is een groote sterke kerel; hij is op commando.

Hij bewoont een kostbaar huis, een paleisje. Zijne vrouw,

schoondochter en het kleine kindje van dere worden eruit gejaagd.

Het huis wordt met petroleum begoten en in brand gestoken.

De bewoongters loopen huilend weg met het kind en vluchten in een schuurtje met rieten dak.

Zij weenen.

„Pr uit!” klinkt barsch het bevel „dit moet ook in brand”.

De schoondochter valt neer op de knien.

„Maar ben je dan barbaren?”

„t zijn bevelen vrouw! — Bevelen!”

Het zijn onze moeders, onze vrouwen,
onze verloofden, onze zusters daarginds
met wie zoo wordt omgesproken!

Denkt Engeland dat wij op die wijke
zullen blikken?

Och, de toekomst voor onze vrouwen
en dochters is vreeselijk. Maar God
de Heere komt op Zijn tijd en Engeland
kan doen wat het wil. Hem
weertaat het niet.

De kinderen met mazelen en typhus,
met gebroken armpjes en beentjes
liggen in de open lucht. Dat is de
manier waarop het beschaaft Engeland
huishoudt in ons land.

Daar is gezegd, ten slotte, dat de Hol-
landers in de Kaap en den Frans-
vaal en Vrijstaat niet goed staan
aangeschreven.

Wat is daarvan de oorzaak?

De Hollanders die eerst tot ons kwa-
men, waren niet van de beste soort.

Zij waren dronkaards en vlaekers.

Mijn vader, zelf Hollander, schaam-
de zich voor hen. Ze kwamen om
rijk te worden en weer heen te gaan.

Maar gelukkig is dat anders gewor-
den en we zijn dankbaar voor de
Hollanders, die we later hebben leer-
zen kennen en waardeeren.

Theron was tegen de Hollanders, hij
is omgekeerd, als een blad van een
boom. En wy erkennen, dat we veel
aan de Hollanders te danken hebben.

Hun ambulances hebben prachtig
werk gedaan, we zijn er dankbaar
voor. Zij hebt geld gegeven, veel geld.

Het zal u vergolden worden, al is
het niet door ons. En spreker vraagt
daarom andermaal een gave voor de
door den oorlog noodlijdenden in
de Boeren-republieken, wier belan-
gen hy nogmaals warm aanbeveelt.

Hartelyk toegejuicht, eindigt hy.

De byeenkomst werd door ds Ten
Kate gesloten. De collecte werd
goed bedacht.

EEN AMERIKAAN OVER DE BOEREN.

Wij nemen nog een en ander over uit de brieven van den bizonderen correspondent van de New York Herald aan de zijde der Boeren, opgenomen in een bijvoegsel tot de Parijsche Herald van 25 Maart.

De schilderachtige beschrijving van den slag om den Spioenkop, waarbij echter de rol van het geschut der Boeren in de vernieling van de Engelschen op den kop onvermeld is gelaten, hebben wij in ons ochtendblad geplaatst. Daarna schrijft de correspondent, dat de Engelschen in den voormiddag van den 25en Januari het kopje met hun artillerie bleven beschieten. Omtrent twaalf uur werd er een wapenstilstand gehouden om de Engelschen in de gelegenheid te stellen hun dooden te begraven. Een troepje Engelschen kwam en begroef er tot het vallen van den avond een twee- of driehonderd. Toen gingen zij weg. Den 26en en 27en duurde het Engelsche geschutvuur onafgebroken voort en al dien tijd lagen honderden lijken van Engelschen onbegraven. Den 26en zond generaal Burger tweemaal een boodschap aan generaal Buller, dat hij zijn dooden kon laten begraven als hij wilde. Beide keeren kwam er geen antwoord. Den 27en zond Burger weer een boodschap en daarop kwam het bekende onwaardige antwoord („en zend mij de rekening”).

Hoeveel verliezen de Engelschen op den Spioenkop geleden hebben, is nog niet uit te maken. De Engelsche opgave is stellig te gering geweest. Misschien zijn weer de vrijwilligers weggelaten of slechts enkele er van genoemd. De correspondent van de N. Y. Herald zegt dat Davis, ondersecretaris van binnenlandsche zaken van de Vereenigde Staten, vier dagen na den slag 400 lijken van Engelschen op den Spioenkop telde. De Boeren begroeven er, volgens den correspondent, 620. De Boeren verloren in de heele week vechten nog geen 200 man aan dooden en gewonden samen.

In den tweeden brief uit het hoofdlager te Modderspruit van 4 Februari handelt de correspondent over allerlei onderwerpen, b.v. over het lyddiet, waarvan hij de onschadelijkheid weer in het licht stelt. De Boeren lachen om de lyddietgranaten. Zij zien ze aankomen, weten met verwonderlijke juistheid te berekenen wanneer zij zullen vallen en bergen zich dan een oogenblik. Zelfs is het gebeurd, dat zij met dekens boven hun loopgraven gingen zwaaien om de aandacht der Engelsche kanonniers te trekken. Vele lyddietgranaten springen niet; er liggen er honderden zoo bij de Boerenlagers. Soms is de top van de granaat af en het lyddiet ligt dan bloot. De Boeren hebben er nieuw gebruik voor uitgedacht. Zij worden, gelijk men weet, geplaagd door millicenen vliegen. Nu strooien zij over een oppervlakte lyddiet en mengen er suiker tusschen. Als de vliegen dan dik er op zitten laten zij het lyddiet met een loopend vuur springen en er zijn weer zooveel minder vliegen. Maar door dat onvoorzichtig omgaan met lyddiet zijn er ongelukken gebeurd, en het werd toen verboden om ontplofte bommen aan te raken.

De schrijver heeft het ook over de vroomheid van de Boeren. Een heel commando knielt na een overwinning neer, een vreemd gezicht voor een Amerikaan of Engelschman, die terughoudend is, maar aan de oprechtheid van die handeling is niet te twijfelen. Zij bidden voor den slag — als zij tijd hebben — en er na. „Misschien is dit de reden”, vervolgt de correspondent, „dat de Boeren niettegenstaande al hun zegepraalen, niet overmoedig zijn. Ik moet nog den eersten burger hooren bluffen. Als zij over dapperheid spreken, hetgeen zij dikwijls doen, is het gewoonlijk over de dapperheid van den vijand. De Boeren beschouwen de Engelschen met een soort medelijdende bewondering. Zij scheppen geen vermaak in het afmaken van den armen Tommy Atkins.. Ik heb Boeren tranen zien storten, terwijl zij de verminkte lijken der Engelschen op den Spioenkop begroeven. Een Boer zal een Engelschman geen kwaad doen tenzij het moet. Een paar weken geleden zag een Boer, die voorpostendienst deed, toen hij om een kopje reed, een Engelschen schildwacht op den grond slapen; zijn paard graasde bij hem. Hij bleef een oogenblik naar Tommy kijken, en ging toen rustig zijns weegs zonder hem te deren. Een makker, wien hij het geval vertelde, vroeg waarom hij den Engelschman niet had dood geschoten of althans gevangen genomen. „Waarom zou ik hom skiet?” antwoordde hij. „Hij had mij geen kwaad gedaan.”

De correspondent vertelt ook, dat er zooveel knapen, ja kinderen mee te velde zijn getrokken. Davis zag een man van een vijftig jaar gewapend naar het front rijden, en achter hem op het paard zat een jongen die niet ouder dan negen jaar kon wezen, een kind met levendige oogen, bruingebrand gezicht en

bloote voeten. En Davis vroeg :

- Wat ga je doen ?
- Naar mijn commando.
- Van wien is die jongen ?
- Van mij.
- Je neemt hem toch niet mee naar het front ?
- Zeker. Hij wil het.
- Maar zijn moeder zal dat toch niet willen hebben ?
- O ja. Zij wil het juist. Zij denkt dat hij voor mij zorgen kan als er mij wat overkomt.
- Ben je niet bang, mijn jongen ? zei Davis tot den knaap.
- Nee, meneer. Ik wil meevechten. Vader heeft me zijn geweer beloofd, als ze hem doodschieten.
- Kan dat kind schieten ? vroeg Davis weer aan den vader.

— Ja ! riep deze met een lach. Hij schiet beter dan ik. En voort ging het weer, de jongen vergenoegd achter zijn vader aanbangelende.

Eens zag de correspondent, van een tocht naar Pretoria terugkeerend, aan een klein station een heel ouden Boer den trein inkomen. Zijn haar was sneeuwwit en een lange grijze baard hing hem op de borst. Om zijn hoed, die eens wit geweest was, een rouwband. Hij droeg een bandelier vol patronen en een Mauser. De correspondent raakte met hem in gesprek en zoo kwam hij te weten, dat de man vier zonen had gehad en de laatste was nu bij Ladysmith gesneuveld. Hij ging nu de plaats van zijn dooden zoon in het commando innemen. Dit vertelde de patriarch heel gewoon.

De correspondent is ook getroffen door het gemis aan plichtplegingen tusschen de Boeren hoog en laag. En de correspondenten ook hebben overal toegang en men verheimelijkt hun het nieuws volstrekt niet. Generaal Joubert keuvelt met Jan en Allman. Generaal Louis Botha is buitengewoon geliefd. „Dat is een man om gade te slaan”, zegt de correspondent. „In zijn rapport over den slag van den Spioenkop vermeldde hij den moed der Engelschen vijf keeren afzonderlijk. Van de Boeren zeide hij eenvoudig : de burgers hebben tot den laatsten man hun plicht gedaan.”

Van tucht in den Europeeschen zin is er in de Boerenlagers geen sprake en toch heerschen er orde en plichtsbetrachting. In het gevecht komt die natuurlijke tucht ook uit. Op een vroegen morgen trok een afdeeling Engelsche ruitery, sterk 200 man, de Kleine Toegela over, en reed snel op een kudde vee af, die 's nachts uit de Boerenliniën was ontsnapt en daar ergens liep te grazen. Vier Boeren op een eenzaam kopje zagen de Engelschen aankomen. Dadelijk schoten zij hun geweren af om de makkers te waarschuwen, stegen in den zadel en reden snel voort om de Engelschen den weg te versperren. Zij bereikten een rooikopje, waarlangs de Engelschen zouden moeten komen, stegen af, zochten dekking en begonnen op den vijand te schieten. Inmiddels waren een dozijn Boeren op het geluid der eerste schoten komen aanrennen en nu waren zij met hun zestienen. Ook de Engelschen stegen van het paard om schietende de Boeren uit hun kopje te jagen en dan het vee buit te maken. Een half uur duurde de schermutseling en toen trokken de Engelschen af. Zestien hunner bleven dood op het veld liggen en verscheiden gewonden namen zij mee. Van de Boeren was er niemand gekwetst. Toen het gevecht ten einde liep stormden minstens tweehonderd Boeren aan. Er was geen bevel gegeven, maar het doorlopende bevel is om zich te spoeden naar een plaats, waar er gevochten wordt. Het is Moltke's beginsel, „trek op het geluid van het vuren af”, in het klein.

's Avonds is het in de lagers een schilderachtig gezicht. De burgers zitten al rookende en vroolijk pratende bij elkaar, gewoonlijk over huis en boederij. Om negen uur gaat men ter ruste. Er wordt geen taptoe („tops” zegt de Amerikaan) geblazen, maar hier en daar geeft een stoot op een koehoorn het uur aan. Het gezelschap houdt op en vijf minuten later kan men de burgers op de knieën zien liggen, hun avondgebed doende.

De brief uit Pretoria, van 9 Februari, beschrijft eerst de stad, haar rustig voorkomen. De vrouwen krijgen een pluim omdat zij hun mannen, verloofden, zonen zoo aanmoedigen tot den strijd. Er is, zegt de correspondent, te Pretoria een vereeniging van vrouwen gevormd die de gelofte hebben afgelegd,

als het tot een beleg komt, te weigeren de stad te verlaten. In het regeeringsgebouw ziet men druk werken; verscheiden ambtenaren zijn herstellend of invaliede. Zij zijn in den oorlog gewond en hebben de plaats ingenomen van anderen, die nu naar het front zijn. Overal is men voor den bezoeker even beleefd.

Waar de correspondent komt overal vindt hij eensgezindheid en vastberadenheid. Men zal tot den dood toe voor de onafhankelijkheid vechten. En dan zegt hij: „Waarschijnlijk is er sedert het ontstaan van de wereld geen volk zoo stelselmatig en aanhoudend belasterd als de Boeren. Dat is vooral na de ontdekking der Randmijnen het geval. Jarenlang heeft een georganiseerd perssyndicaat in dienst van de millioeners-Randmijneigenaars, die bijna allen hun vermogen tot den laatsten cent in de Republiek verworven hebben, op groote schaal de grofste valsche voorstellingen over regeering en volk verbreid. Ik ken het soort Zuid-Afrikaansch nieuws, dat via Londen aan het Amerikaansche volk is opgedischt, en nu ik in Transvaal ben kan ik zien, dat het meeste daarvan samengesteld werd om zekere belangen te dienen. Het Engelsche volk is over het geheel over lo ware oorzaken van den oorlog evenzeer misleid als de overige wereld, anders was hij er niet geweest. En opmerkelijk, dat zelfs nu nog aan elken correspondent of elke krant, die over den toestand in Zuid-Afrika de waarheid mededeelt, dadelijk ten laste wordt gelegd, dat de Transvaalsche regeering ze omgekocht heeft...

Misschien als de heer Webster Davis in Amerika terug is en van wat hij hier gezien heeft eenigenaakte feiten vertelt, hetgeen hij, denk ik, doen zal, zal de Engelsche pers te verstaan geven, dat ook hij te Pretoria gestopt is. Maar omkoopertij of niet en Engelsche censoren, die op verschillende plaatsen gevestigd zijn om telegrammen of zoo mogelijk zelfs brieven te nekken, ten spijt, de waarheid over dezen oorlog zal ten slotte uitkomen.”

De correspondent spreekt met lof over de gematigdheid en de betrouwbaarheid van de Transvaalsche en Vrijstaatsche bladen, en over de onpartijdigheid, waarmede zij de krijgsdeugden van den vijand huldigen. En die pers geeft trouw de stemming van de burgers weer. Er is geen vijandschap tegen het Engelsche volk in zijn geheel. Men acht ze door de politieken misleid. Portretten van koningin Victoria, die in hotels, koffiehuisen en winkels hingen, zijn niet eens afgenomen. „O als de koningin haar zin kon doen, dan zou het anders gaan”, zeggen de burgers. „Men zegt, dat de ministers kranten die onze zaak bepleiten, van haar verwijderd houden; is dat waar?” zoo vragen zij aan de menschen die uit Europa komen.

De verslagen van de gevechten zijn als regel zeer juist. Er is geen streven om dingen te verheimelijken. Men heeft in Engelsche en Amerikaansche bladen druk gesproken van het plunderen van huizen van Engelschen door de Boeren. Er is niets van waar, zegt de correspondent, behalve de enkele gevallen die in een oorlog altijd voorkomen. De eigendom van vreemdelingen wordt strikt bewaakt. Vele uitlanders doen daarvoor politiedienst. Bousfield, Anglikaansch bisschop van Pretoria, heeft een brief gepubliceerd, waarin hij zegt, dat de Boeren bedreigd hebben, „allen en alles te doden, te verbranden en te vernielen”. Hij vertelt, dat in Johannesburg „ieder die geen geschreven verlof heeft om te blijven veroordeeld is tot 25 geeselslagen en drie maanden gevangenis.” Een plaatselijk blad, den brief overnemende, zegt er van, dat zulke woorden een eeuwige schande voor het geestelijk gewaad van den bisschop zijn, en hem de minachting waard maken van elk fatsoenlijk mensch. De correspondent zegt, dat als de bisschop werkelijk dien brief geschreven heeft, hij eenvoudig een leugenaar is.

Over de getalsterkte van de Boeren te velde heeft de correspondent geen vaste gegevens kunnen krijgen. Hij heeft op een lijst van doden en gewonden een gewonden Boer met het nummer 68.126 gezien. Dat wil niet zeggen, dat er zooveel of meer, want 't zou al heel toevallig wezen dat die Boer het hoogste nummer had, te velde zijn, maar dat er zooveel of meer beschikbaar zijn. (Daarvan zijn natuurlijk de doden en gewonden, zieken en invalieden en die zich in den Vrijstaat onderwerpen, af te trekken. Bovendien is het niet zeker, dat de getallen doorloopen. Als men te Pretoria het juiste aantal dat onder de wapenen is of kan komen, verborgen wil houden — en dat wil men blijkbaar — dan zal men hier en daar wel enkele reeksen getallen overslaan. — Red. N. R. Ct.)

De bewering der Engelschen, dat er een samen-zwering bestond van alle Hollandsche Afrikaanders in Zuid-Afrika, acht de correspondent ook hierdoor weersproken, dat, nu van de Kapenaren en zelfs van de Natallers slechts een betrekkelijk klein deel meedoet, de stemming tegen hen onder de republikeinen niet verbitterd is. Dat zou, meent hij, zeker het geval wezen, als die Afrikaanders en Natallers hun woord gebroken hadden. „De menschen hier spreken met warmte van hun stamgenooten in de Engelsche koloniën en verwachten met vol vertrouwen hulp van hen als die hulp noodig wordt.” (De brief is, men bedenke het, van 9 Februari.)

Dat het oorlogsnieuws uit Transvaal zoo schaarsch is geweest, is alleen de schuld van Engeland, dat een censuur instelde, voorgevende dat het om militaire redenen noodig was. „De ware reden is echter om de wereld te dwingen, de Engelsche lezing van den vreeselijken en bloedigen oorlog die er woedt, aan te nemen. De Transvaalsche regeering oefent feitelijk geen censuur uit. Zij tracht de feiten niet te verheimelijken; integendeel, correspondenten zijn welkom. Mijn brieven mogen het land verlaten zonder dat de censor ze leest of herziet. De heer Reitz, de staatssecretaris, drukte zich op dit punt aldus goed uit: „Geef uw eigen meeningen weer. Wij zijn niet bang voor de waarheid of billijke beoordeeling, en geen censuur die wij hier zouden uitoefenen, kan beletten, dat er leugens over ons verteld worden.”

De in Zuid-Afrika gevallen Nederlanders.

Blijkens een mededeeling van het Hoofdbestuur van de Ned. Zuid-Afrikaansche Vereeniging in de Z.-Afr. Post, heeft dit thans voldaan aan de opdracht om in Zuid-Afrika een gedenkteeken van blijvend karakter te stichten, ter herinnering aan de Nederlanders en Oud-Nederlanders, die in den oorlog het leven gelaten hebben. Twee gedenkstenen zullen binnen een paar weken verscheept worden, een om geplaatst te worden in den buitenmuur van de Ned. Herv. Kerk te Pretoria en een voor het Godshuis van de Ned. Ger. Kerk te Bloemfontein. Deze kerken zijn voor dat doel gekozen, daar de meeste der hier geëerde mannen tot die gemeenten behoorden. De stenen dragen den naam van hen die op het slagveld gebleven zijn of die aan hunne wonden of aan ziekten bezweken zijn, nl. in krijgsgevangenschap of te velde. Niet van allen, die gesneuveld zijn, zullen de namen hier zijn genoemd. Het is vrij zeker, dat er meerdere zijn, die „vergeten werden”, wier spoor als het ware verloren is gegaan in de woeling van storm, die over het land ging. Voor heel enkele namen van mannen, die in den oorlog zijn omgekomen, bieden de stenen nog plaats.

De geel getinte hooge marmeren plaat is gevat in een vrij sobere lijst van witgeaderd rood marmer, en draagt als eenige versiering in de kroon den Nederlandschen leeuw op het ongeflankeerde schild. In Latijnsche letterteekens meldt de plaat eenvoudig het volgende:

Ter herinnering
aan de Nederlanders en Oud-Nederlanders,
gevallen voor de Republieken,
in den Oorlog 1899—1902.

Dan in twee kolommen de volgende namen:

H. de Beer, C. J. Besaans, J. B. Biemond, J. Bloemsma, G. Boldingh, F. H. Bosch, E. Boukan, J. P. J. H. Breedveld, P. v. d. Broek, C. Broeksma, J. H. Broese, H. van Cijtert, dr. H. J. Coster, H. v. Dalen, J. L. Dam, H. W. Dijkstra, K. J. Fischer, J. R. Fockema, D. J. Gaarkeuken, N. F. K. Gieben, J. L. S. C. Goddefroy, M. F. Goddefroy, C. V. van Gogh, jhr. J. F. Goldman, G. van Heerde, F. A. Hendriks, R. Hermans, N. de Jong, C. G. de Jonge, J. M. F. Keijser, N. J. Klugnist, L. C. L. Kniphorst, C. J. Knocote, G. C. Kooijker, dr. M. de Laat de Kanter, A. v. Leersum, R. B. v. Leggelo, J. R. Lepeltak Kieft, J. F. de Man, P. Meurs, W. Middendorp, O. W. Moojen, J. Moora, H. Nienhuis, M. J. Nix, A. Ontrop, M. Oosterhuis, J. Ottens, C. Post, J. Prange, G. Prins, C. Reek, P. v. d. Ruit, J. P. Rumling, A. Schaff, M. Schaink, J. C. Scheepers, W. Schilman, P. Schuil, J. C. Slebos, C. Steuerwald, N. v. Straten, J. Streefkerk, J. C. Stuffers Jr., A. F. Termeulen, J. Tousef, W. D. Vahrmeijer, J. L. Unterhorst, N. Verstappen, F. v. d. Vlucht, F. W. Wagner Jr., G. K. Westerhof, A. Willemsen, L. A. de Wolff, A. H. Wolters, W. Wouters, J. Zwier, met het onderschrift:

Zij Rusten in Vrede.

C. W. H. VAN DER POST.

Iemand deelt in de Telegraaf, naar aanleiding van het bericht, dat er te Fauresmith („spreek uit: Forriesmith”) een commando van 500 Boeren onder het Vrijstaatsche Volkslid van der Post zich op een doodelijk gevecht voorbereidt, een en ander over dien Nederlander van geboorte mede.

De inzender heeft indertijd brieven gewisseld met den heer van der Post over het plaatsn van een Nederlander in den Vrijstaat. Deze is daar goed vooruitgekomen; hij heeft een plaats met duizenden beesten. Aan brieven van hem wordt het volgende ontleend:

Soms kost 't mij moeite voor te stellen dat ik hier te doen heb met menschen van gelijke beweging als in Holland. Wij leven hier allen voor en met elkaar. Daar is geen jaloezie, geen kleingeestig gekibbel, geen geknoei om elkaar uit het zadel te lichten. Alles spreekt hier van vrede en geluk. Wanneer wij kranten krijgen en lezen van al den haat en de tweedracht in de wereld, gaat ons dat alles voorbij als een overwonnen standpunt. 't Kan zijn, dat wij verstoken zijn van de scherpzinnigste vindingen der moderne beschaving, maar wij missen dat niet. (Toch zoudt ge u vergissen als ge dacht, dat hier alles zeer primitief is ingericht. Ik heb hier bv. een piano zoo mooi als ik er in Holland nooit een zou hebben gekregen, en over het algemeen wordt hier druk muziek gemaakt en gezongen.

De heer van der Post is als de aartsvader uit lang vervlogen tijden. Hij leeft precies als wij, in zijn manier van doen is geen verschil met de onze, maar toch voelen wij bij instinct, dat hij onze meerdere is. Zijn stelregel is, dat wij den korten tijd, dien wij op aarde doorbrengen, moeten gebruiken om 't elkaar zoo aangenaam mogelijk te maken. Misschien is de totale afwezigheid van egoïsme wel aan zijn voorbeeld te danken. Als hij naar Bloemfontein is om 's lands belangen in den Volksraad te behartigen, gevoelen wij allen, dat ons iets ontbreekt. Voor hem zouden wij allen door het vuur gaan, maar heerschzucht is hem totaal vreemd en nooit heeft hij van den onbegrensden invloed, dien hij op ons heeft, ook maar eenig bewijs gevraagd. In onze idyllische gemeenschap regeert hij door liefde. . . .

Uit brieven van den heer van der Post zelf haalt de inzender o. a. het volgende aan:

Wij vragen ons dikwijls af — zoo schreef hij o. a. ongeveer — wat er van ons moet worden, als de aandelen der Chartered Company niet betalen en al de aanzienlijken van Engeland zullen vernemen, dat Rhodesia een failure is geweest. Lobengula en honderden zijner Kaffers zijn opgeofferd om de eerste débacle te bemantelen; zullen eenmaal onze Transvaalsche broederen er niet aan moeten gelooven, want met hun goud zullen de aandelen rentegevend kunnen worden gemaakt. Gelukkig weet President Kruger, wat zijn trouwen burgers boven het hoofd hangt, en zijn lijdzaamheid is onuitputtelijk. Maar aan alles komt een einde en als hij bleef toegeven, wanneer aan de onafhankelijkheid werd geraakt, zou hij misdadig zijn tegenover zijn volk. Wij zien dit werk des duivels voortdurend vorderen en machteloos staan wij daartegenover.

Moet 't tot een crisis komen, dan hoop ik, dat 't nog tijdens mijn leven geschiedt. Wij voelen ons gelukkig bij ons vreedzaam bedrijf en wij verafschuwen den oorlog. Maar kan 't niet anders, dan zullen wij alles opofferen om het onrecht te keeren. De Transvalers en in het algemeen de Afrikaners — want 't geldt hier niet minder hunne belangen — kunnen op ons rekenen. 't Is beter te sterven voor een rechtvaardige zaak dan werkeloos te blijven tegenover het onrecht. O zeker, ik zou graag nog lang blijven leven, want veel goeds is mij geschonken, maar als 't voor mij is weggelegd te sneven voor de Afrikaner zaak zal het sterven mij gewin zijn.

968 "1899"

WALSUM, Klaas van samest.

Rz ; 968 "190";

Afz. 2. do

